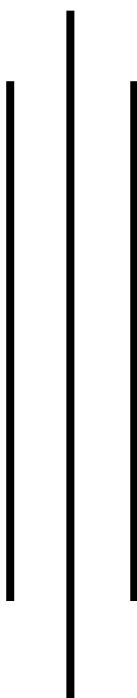

रामग्राम नगरपालिकाको समृद्धिको आधार; कृषि, सामाजिक विकास, पर्यटन र पूर्वाधार

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना

(२०८३/८४-०८७/८८)

रामग्राम नगरपालिका
नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पश्चिम)

Working Team:

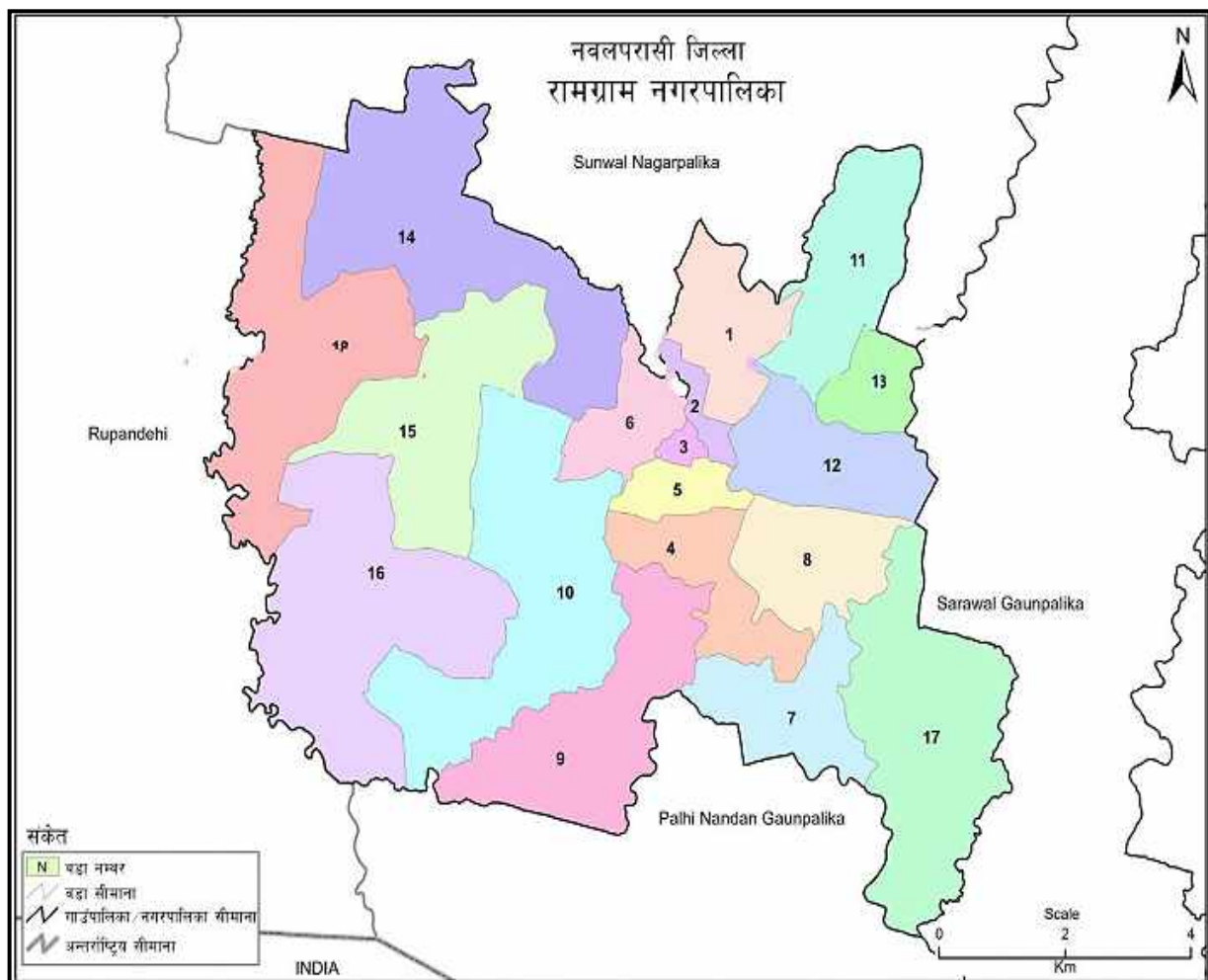
Mr. Tikaram Ghimire	: Development Planner/Team Leader
Mr. Govinda Jnawali	: Economist/Financial Analyst
Mr. Khumakanta Paudel	: Sociologist/GESI Expert
Mr.Chiranjeevi Bhandari	: Institutional Development/Governance Expert
Mr.Tikaram Panthi	: Institutional Development/Governance and GESI Expert
Senior Er. Krishna Prasad Bhandari	: Infrastructure Dev./Environmental Expert
Mr. Tulsiram Bhandari	: Agriculture and Livestock Expert
Mr. Kushal Sharma	: GIS Expert
Mr. Krishna Gyawali	: Computer Operator

Report Prepared by:

Siddhartha Institute of Research and Consultancy Services Pvt.Ltd
Tilottama Municipality, Rupandehi, Nepal
Phone: 9857025863/ 9847038702/9858020889
Email: siracsnepal@gmail.com

Source of Information:

For Attribute Database: Ramgram Municipality Profile - 2077
Report of Central Bureau of Statistics, 2068, 2078
For Spatial Database: Topographical Map - 1998, LRMP Map - 1978,
Google Earth Image and Field Visit - 2026

स्थानीय सरकार
रामग्राम नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
परासी, नवलपरासी (बर्दघाट-सुस्ता पश्चिम)
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

शुभकामना

नेपालको संविधान २०७२ अनुसार संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा अधिकारको बाँडफाँड भई आफ्नो भौगोलिक सीमा भित्र संविधानको अनुसूची बमोजिमका अधिकारहरूको निर्वाध प्रयोग गर्न सकिने व्यवस्था रहेको छ । वर्तमान अवस्थामा स्थानीय तहको समग्र विकास र जनताको जीवनस्तरमा आशातीत सुधार ल्याउने उद्देश्यबाट स्थानीय तहहरू योजनाबद्ध ढङ्गले अगाडि बढिरहेको अवस्था छ । यसै सन्दर्भमा नगरपालिकाको बस्तुगत विवरण, नगरपालिकामा उपलब्ध तथ्याङ्क तथा सूचनाहरू र बस्ती स्तरको अध्ययन अवलोकनका आधारमा विभिन्न चरणमा भएका छलफल तथा सुझावहरू र सम्बन्धित विज्ञहरूको राय समेतबाट आगामी ५ वर्षको लागि प्रथम आवधिक विकास योजना तर्जुमा भएकोमा हामीलाई गर्वको महसूस भएको छ । विद्यमान प्राकृतिक सम्पदा र विविध साँस्कृतिक विशेषताहरू सहित विविधताले भरिपूर्ण यस नगरपालिकाका जनताको सामाजिक न्याय सहितको समृद्धिलाई साकार पार्नका लागि योजनाबद्ध विकास गर्न यो दस्तावेज मार्गदर्शक हुनेछ भन्ने विश्वास समेत लिएको छु । नगरपालिकाको संभाव्य स्रोत र साधनहरूलाई आधारभूत तहमा रहेका जनताहरूको पहुँच र लाभ पुग्ने गरी उपयोग र विस्तार गर्न यो दस्तावेज महत्वपूर्ण रहनेछ । योजना भन्नु नै प्राथमिकता, नतिजा तथा अनुशासनको दस्तावेज भएकोले यी तीनै पक्षलाई आत्मसात गरी पालिका अगाडि बढ्ने कुरामा दृढ विश्वास लिएको छु ।

यो आवधिक विकास योजना तर्जुमा प्रक्रियामा सहभागी भई योगदान पुऱ्याउनु हुने निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू, राजनैतिक दलका प्रतिनिधिहरू, नगरपालिकाका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत तथा विभिन्न शाखा/इकाईमा कार्यरत कर्मचारीहरू, विभिन्न संघ संस्थाका प्रतिनिधिहरू र बुद्धिजीवीहरूबाट योजना तर्जुमाको क्रममा प्राप्त भएको पृष्ठपोषण र सक्रिय भूमिकाका लागि हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछु ।

यो आवधिक योजना तर्जुमा गर्न प्राविधिक रूपले सहजिकरण गर्ने **सिद्धार्थ इन्स्टिच्यूट अफ रिसर्च एण्ड कन्सल्टेन्सी सर्भिस प्रा.लि., तिलोत्तमा, रुपन्देही** र त्यससँग सम्बद्ध विज्ञहरू प्रति विशेष धन्यवाद सहित आभार व्यक्त गर्दछु । अन्त्यमा, नगरपालिकाको यो आवधिक विकास योजना कार्यान्वयनमा सम्पूर्ण सरोकारवालाहरूको साथ र सहयोगको अपेक्षा गर्दछु ।

धनपत यादव
नगर प्रमुख

स्थानीय सरकार
रामग्राम नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
परासी, नवलपरासी (बर्दघाट-सुस्ता पश्चिम)
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

शुभकामना

स्थानीय तहले प्रभावकारी सेवा प्रवाहको लागि योजनावद्ध विकास गर्नुपर्ने मान्यतामा स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ ले प्रदान गरेको अधिकार क्षेत्र भित्र रही रामग्राम नगरपालिकाको समृद्धिको आधार; कृषि, सामाजिक विकास, पर्यटन र पूर्वाधार भन्ने दीर्घकालीन सौँचका साथ नगरपालिकाको यो प्रथम आवधिक विकास योजना (०८३/८४-०८७/८८) तर्जुमा गरिएको छ ।

यस योजनाले रामग्राम नगरपालिकाको समग्र विकासमा ठोस योगदान पुऱ्याउने छ भन्ने अपेक्षा लिएको छ । नगरपालिकामा रहनु भएका सबै जनप्रतिनिधि, राजनैतिक दल, नागरिक समाज, सञ्चारकर्मी, सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाहरुले आवधिक योजना तर्जुमाको क्रममा पुऱ्याउनु भएको योगदान प्रति आभार व्यक्त गर्दछु । आवधिक विकास योजनामा समावेश भएका विभिन्न कार्यक्रमहरुको सफल कार्यान्वयनमा सबैको सहयोग अपरिहार्य रहने हुँदा यस योजनाले अंगिकार गरेको लक्ष्य/उद्देश्यहरुलाई साकार पार्न उहाँहरु सबैबाट सहयोग पुग्नेछ भन्नेमा समेत पूर्ण विश्वस्त छु ।

आवधिक विकास योजना तर्जुमा कार्यमा प्राविधिक रूपले सहजीकरण गर्ने संस्था सिद्धार्थ इन्स्टिच्यूट अफ रिसर्च एण्ड कन्सल्टेन्सी सर्भिस प्रा.लि. र सम्बद्ध विज्ञहरुलाई विशेष धन्यवाद दिन चाहान्छु ।

सम्भना चौधरी
नगर उप-प्रमुख

स्थानीय सरकार
रामग्राम नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
परासी, नवलपरासी (बर्दघाट-सुस्ता पश्चिम)
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

शुभकामना

नेपालको संविधान र स्थानीय स्वायत्त शासनको मूल मर्मलाई आत्मसात गर्दै आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्रको विषयमा आवश्यक कानून निर्माण, योजना तर्जुमा एवं कार्यान्वयन, वित्तीय व्यवस्थापन, आर्थिक तथा सामाजिक विकास, भौतिक पूर्वाधार विकास, विपद् व्यवस्थापन, संस्थागत सुधार र सुशासनको क्षेत्रमा स्थानीय तहले कुशलतापूर्वक कार्य सम्पादन गरी सेवा प्रवाहलाई चुस्त दुरुस्त गर्ने अवसर प्राप्त भएको छ। यिनै कार्यहरूलाई व्यवस्थित र गुणस्तरीय रूपमा योजनावद्ध ढंगले अगाडि बढाउन मार्गदर्शक हुने गरी **रामग्राम नगरपालिकाको समृद्धिको आधार; कृषि, सामाजिक विकास, पर्यटन र पूर्वाधार** भन्ने दीर्घकालीन सौँच सहित सहभागितामूलक प्रक्रियाबाट रामग्राम नगरपालिकाको यो प्रथम आवधिक योजना तर्जुमा गरिएको छ।

यो आवधिक योजना तर्जुमाका क्रममा विशेष महत्व दिई सहजीकरण गर्नुहुने आदरणीय नगर प्रमुख तथा उप-प्रमुख, निर्देशक समिति तथा विभिन्न विषयगत समितिका पदाधिकारी एवं सदस्यहरू, सम्पूर्ण निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू, लक्ष्य, योजना र नीति कार्यक्रम प्रति ऐक्यबद्धता प्रदर्शन गर्नुहुने सबै राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरू, विषयगत शाखाका प्रमुख एवं राष्ट्रसेवक कर्मचारीहरू प्रति कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु। आवधिक योजना तर्जुमाका लागि सहजीकरण गर्ने सेवा प्रदायक संस्था **सिद्धार्थ इन्स्टिच्यूट अफ रिसर्च एण्ड कन्सल्टेन्सी सर्भिस प्रा.लि.** का विषय बिज्ञ सहित सम्पूर्ण सदस्यहरूलाई हार्दिक आभार प्रकट गर्न चाहन्छु।

भुपेन्द्र पाण्डेय
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

कृतज्ञता

रामग्राम नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना तर्जुमाका लागि महत्वपूर्ण एवम् दूरगामी महत्व राख्ने कार्यको जिम्मेवारी प्राप्त गरी विभिन्न क्षेत्रको अनुभव प्राप्त विज्ञहरुको परिचालनबाट कार्य सम्पन्न गर्ने अवसर प्राप्त भएकोमा प्रथमतः रामग्राम नगरपालिकाप्रति कृतज्ञता प्रकट गर्दछौं । स्थानीय विकासमा स्थानीय परम्परागत सीप, ज्ञान, श्रोत साधन र प्रविधिको मौलिकपनको जगमा टेकेर आधुनिक विकासको थालनी गर्ने अवधारणा अनुरूप यो आवधिक योजना तर्जुमा गरिएको छ । त्यसैगरी त्यस्तो विकास अभियानमा मात्र स्थानीय जनता सक्रिय हुन सक्दछन्, जनसहभागिताको सुनिश्चितता हुन्छ र स्थानीय स्रोत र साधनको उचित संरक्षण, परिणाममुखी परिचालन र विनासमुक्त विकास हुन सक्दछ भन्ने मान्यता यस योजनाले आत्मसात गरेको छ । विकासका परिणामहरुको वितरण समन्यायिक हुँदा मात्र विकास दीगो हुन्छ र सम्बृद्धिलाई भरपर्दो टेवा मिल्छ भन्ने मान्यता पनि यो योजनामा रहेको छ । हामीलाई विश्वास छ, आम जनता र जनताद्वारा निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरुको वर्तमान नेतृत्व पनि यस दिशातर्फ गतिशील रहेकोले उहाँहरुकै सक्रिय सहभागितामा यो आवधिक योजना तलदेखि माथि (Bottom-up Approach) को नमूनामा तयार भएकोले सबै पक्षबाट अपनत्व ग्रहण गरी कार्यान्वयन हुनेछ । आवधिक योजनाले **रामग्राम नगरपालिकाको समृद्धिको आधार; कृषि, सामाजिक विकास, पर्यटन र पूर्वाधार** भन्ने दीर्घकालीन सौँच तय गरेको छ । फलतः यस आवधिक योजनाले निर्दिष्ट गरेका योजनाहरुको कार्यान्वयनबाट रामग्राम नगरपालिकाको विकासको स्वरूपमा सकारात्मक परिवर्तन आउने कुरामा हामी आशावादी रहेका छौं । योजनागत अवधारणा निर्माणका चरणमा उत्साहजनक सहभागिता सहित यस आवधिक योजनालाई व्यवहारिक एवं कार्यान्वयनयोग्य बनाउनका लागि योजनाका विभिन्न चरणमा आफ्नो अमूल्य राय सुझाव, सल्लाह प्रदान गर्नुहुने यस नगरपालिकाका प्रमुख श्री धनपत यादव, उप-प्रमुख श्री सम्भना चौधरी, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री भुपेन्द्र पाण्डेय, वडाध्यक्षहरु, कार्यपालिकाका सदस्यहरुप्रति हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछौं । त्यसैगरी विभिन्न विषयगत समितिका संयोजक एवं सदस्यहरु, निर्देशक समितिका सदस्यहरु, सबै शाखाका शाखा प्रमुख तथा कर्मचारीहरु, विभिन्न राजनैतिक दलका व्यक्तित्वहरु, विभिन्न सामाजिक संघ संस्थाका प्रतिनिधिहरु समेतको प्रत्यक्ष/अप्रत्यक्ष सहयोगबाट यो आवधिक विकास योजना तर्जुमा गर्ने कार्य यथा समयमा सम्पन्न गर्न सम्भव भएकोले सबैप्रति आभार व्यक्त गर्दछौं । यस नगरपालिकाको समग्र विकासका लागि बृहत छलफल, स्थलगत अवलोकन, पार्श्वचित्र तयारी, दीर्घकालीन महत्वका योजनाको छनौट र क्षेत्रगत योजनाका विभिन्न रणनीति तर्जुमा गर्ने कार्यमा उल्लेखनीय सहयोग प्राप्त भएकोमा हाम्रो संस्था सम्पूर्ण महानुभावहरु प्रति आभार व्यक्त गर्दछ ।

रामग्राम नगरपालिकाको विद्यमान भौतिक, सामाजिक, आर्थिक लगायतका समग्र विषयवस्तुको विस्तृत रूपमा अध्ययन र विश्लेषण गरी यो योजना तयार गरिएको छ । यो योजना तर्जुमा गर्दा नवीनतम प्रविधि तथा उपकरणको माध्यबाट पूर्वाधारका सबै विषयहरु, भू-उपयोगको स्थिति, वनजङ्गल, कृषि क्षेत्र, बजार, आवास, जल क्षेत्र, सडक सञ्जाल समेत GIS नक्सामा संकेत गरिएको छ । यस योजनाले नगरपालिकालाई वार्षिक रूपमा तर्जुमा गरिने नगर विकास योजना निर्माण गर्न दिशा निर्देश गर्नेछ भने मध्यकालीन खर्च संरचना आकलनका लागि पथप्रदर्शक र आधार स्तम्भ हुनेछ भन्ने विश्वास लिइएको छ । नगरपालिकाबाट योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनमा योजनागत अनुशासन कायम राखिएमा नगरपालिकाले राखेको दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

समेत साकार हुनेमा विश्वस्त छौं । नगरपालिकासँग साभेदारी गर्न चाहने विभिन्न संघ संस्था, निजी क्षेत्र, सहकारी क्षेत्र, गैरसरकारी संघ संस्था, दातृ निकायका साथै प्रदेश र संघीय सरकारलाई समेत यो योजनाले परिलक्षित गरेका क्षेत्रमा बजेट प्रवाह गरी साभेदारी गर्न सहजता हुनेछ ।

अन्तमा, योजना निर्माणका प्रत्येक चरणमा टोली नेताको हैसियतले योगदान गर्नुहुने श्री टीकाराम घिमिरे, सुशासन विज्ञ श्री चिरञ्जीवी भण्डारी, आर्थिक विकास विज्ञ गोविन्द ज्ञवाली, पूर्वाधार विकास विज्ञ वरिष्ठ इन्जिनियर श्री कृष्ण प्रसाद भण्डारी, कृषि/पशु विकास विज्ञ श्री तुल्सीराम भण्डारी, सामाजिक विकास विज्ञ श्री खुमकान्त पौडेल, GIS विज्ञ श्री कुशल शर्मा समेतका विज्ञ व्यक्तित्वहरु प्रति आभार व्यक्त गर्दछु । यस संस्थाका पदाधिकारी एवं विज्ञ सदस्यहरु र कम्प्युटर अपरेटर श्री कृष्ण ज्ञवाली समेतको योगदानप्रति हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु ।

लिल बहादुर के.सी.
अध्यक्ष

विषय-सूची

शुभकामना	i
कृतज्ञता	iv
विषय-सूची	vi
तालिका-सूची	ix
चित्र-सूची	xi
संक्षिप्त शब्दार्थ	xii
कार्यकारी सारांश	xiii

परिच्छेद-१

परिचय

१.१ पृष्ठभूमि	१
१.२ भौगोलिक, आर्थिक र सामाजिक स्थिति	१
१.२.१ भूगोल	१
१.२.२ जनसंख्या	२
१.२.३ भूमिको उपयोग	६
१.२.४ आर्थिक क्षेत्रको स्थिति	७
१.२.५ सामाजिक क्षेत्रको स्थिति	२२
१.२.६ भौतिक पूर्वाधार	३१
१.२.७ वन तथा वातावरण	३५
१.२.८ संस्थागत व्यवस्था	४०

परिच्छेद-२

योजना तर्जुमा विधि तथा मार्गदर्शक आधारहरू

२.१ पृष्ठभूमि	४६
२.२ आवधिक योजना तर्जुमाको उद्देश्य	४६
२.३ योजना तर्जुमा विधि	४६
२.३.१ सम्बद्ध दस्तावेजको अध्ययन	४६
२.३.२ तथ्याङ्क संकलन	४७
२.३.३ अध्ययन क्षेत्रको भ्रमण तथा स्थलगत सर्वेक्षण	४७
२.३.४ योजना अवधारणा निर्माण	४७
२.३.५ विश्लेषण	४८
२.३.६ अन्तर तथा अपेक्षा पहिचान	४९
२.३.७ योजना दस्तावेज प्रस्तुती, छलफल तथा अन्तरक्रिया	४९
२.४ योजना तर्जुमाका मार्गदर्शक आधारहरू	५०
२.५ पालिका समृद्धिको आधार	५१

परिच्छेद-३

विगतका योजनाको क्षेत्रगत समीक्षा तथा स्थिति विश्लेषण

३.१ जनसंख्या विश्लेषण	५२
३.२ आर्थिक विकास	५३
३.३ सामाजिक विकास	५६
३.४ भौतिक पूर्वाधार	५७
३.५ वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन	५८
३.६ संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह र सुशासन	५९
३.७ वजेट विश्लेषण	६१

परिच्छेद-४ आवधिक योजना खाका

४.१ पृष्ठभूमि	६३
४.२ अवसर र चुनौती	६४
४.३ दीर्घकालीन सौच २१०० र सोह्रौं योजनाको सौच, लक्ष्य र उद्देश्य	६७
४.४ प्रादेशिक दोस्रो योजनाको सोच र लक्ष्य	६८
४.५ तीनै तहका आवधिक विकास योजना बीचको अन्तर सम्बन्ध र तादात्म्यता	६९
४.६ नगरपालिकाको दीर्घकालीन सोच	६९
४.७ लक्ष्य	७०
४.८ उद्देश्य	७०
४.९ प्रमुख परिमाणात्मक लक्ष्य	७१
४.१० रणनीति तथा कार्यनीति	७२
४.११ पालिकाका गौरव तथा रुपान्तरणकारी योजना र क्षेत्रगत प्रमुख कार्यक्रम	७५
४.१२ नतिजा खाका	७६
४.१३ अपेक्षित उपलब्धी	८४

परिच्छेद-५ आर्थिक विकास

५.१ कृषि विकास	८५
५.२ पशुपन्छी विकास	८९
५.३ घरेलु तथा साना उद्योग	९१
५.४ पर्यटन विकास	९३
५.५ सहकारी विकास	९६
५.६ वाणिज्य तथा आपूर्ति	९८
५.७ श्रम तथा रोजगार र गरिबी निवारण	१०१

परिच्छेद-६ सामाजिक विकास

६.१ शिक्षा	१०५
६.२ स्वास्थ्य सेवा	१०८
६.३ महिला, जेष्ठ नागरिक तथा फरक क्षमता	१११
६.४ आदिवासी तथा दलित/उत्पीडित वर्ग उत्थान	११६
६.५ बालबालिका, बाल अधिकार तथा बाल संरक्षण	११८
६.६ युवा, खेलकूद तथा संस्कृति	१२०
६.७ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण	१२६
६.८ खानेपानी तथा सरसफाई	१२८

परिच्छेद-७ भौतिक पूर्वाधार विकास

७.१ सडक तथा यातायत क्षेत्र	१३३
७.२ सञ्चार तथा सूचना प्रविधि	१४५
७.३ विद्युत् तथा उर्जा	१४७
७.४ भवन तथा बस्ति विकास	१४९
७.५ सिँचाई	१५२
७.६ पहिरो तथा नदी नियन्त्रण	१५५

परिच्छेद-८
वन, वातावरण संरक्षण तथा विपद् व्यवस्थापन

८.१ वन विकास तथा वातावरण संरक्षण	१५८
८.२ जैविक विविधता	१६३
८.३ पार्क तथा खुल्ला क्षेत्र	१६५
८.४ सीमसार तथा जलाधार क्षेत्र	१६८
८.५ जलवायु परिवर्तन तथा अनुकूलन रणनीति	१७०
८.६ विपद् व्यवस्थापन	१७२

परिच्छेद-९
संस्थागत विकास तथा सुशासन

९.१ संस्थागत सुशासन तथा क्षमता विकास	१७६
९.२ वित्तीय सुशासन	१८०
९.३ न्याय प्रणाली	१८२
९.४ नवितम प्रविधिको प्रयोग	१८३
९.५ शान्ति सुरक्षा	१८५
९.६ अनुगमन तथा मूल्यांकन पद्धतिमा सुधार	१८७
९.७ तथ्यांक प्रणाली	१८८
९.८ सामुदायिक-गैसस-साम्भेदारी	१९०

परिच्छेद-१०
वित्तीय विश्लेषण

१०.१ नगरपालिकाको विगत ३ वर्षको बजेट विश्लेषण	१९२
१०.२ आवधिक योजनाको बजेट अनुमान	१९४
१०.३ स्रोत परिचालन	१९८

परिच्छेद-११
कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

११.१ वर्तमान स्थिति	२०१
११.२ योजना कार्यान्वयन	२०१
११.३ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	२५३
११.४ नतिजामा आधारित अनुगमन ढाँचा अनुसार वार्षिक समीक्षा	२५४
११.५ मध्यावधि मूल्याङ्कन	२६२
११.६ अन्तिम मूल्याङ्कन	२६३
समग्र निष्कर्ष	२६४
सन्दर्भ सामाग्री	२६६
अनुसूचिहरु	२६७

- अनुसूचि-१ : परियोजना बैंक
 अनुसूचि-२ : रामग्राम नगरपालिका भित्र पर्ने केहि प्रमुख सडकको स्तर र लम्बाई सहितको वडागत विवरण
 अनुसूचि-३ : PDP तर्जुमाका क्रममा भएका विभिन्न छलफल कार्यक्रम तथा कार्यशाला गोष्ठीको परिदृष्य
 अनुसूचि-४ : अभिमुखीकरण तथा कार्यशाला गोष्ठीमा उपस्थिति विवरण
 अनुसूचि-५ : आवधिक योजना तथा मध्यमकालीन खर्च संरचनाका लागि तर्जुमाका गरिएका समितिहरु
 अनुसूचि-६ : आवधिक विकास योजनाको अन्तिम मस्यौदा प्रस्तुती र योजना दस्तावेज हस्तान्तरण कार्यक्रम

तालिका-सूची

तालिका नं. १.१ : मुख्य वस्तीहरूको विवरण	१
तालिका नं. १.२ : वडागत जनसङ्ख्या तथा घरधुरी विवरण	३
तालिका नं. १.३ : उमेरगत जनसङ्ख्या	४
तालिका नं. १.४ : अशक्तता अनुसार जनसङ्ख्या	४
तालिका नं. १.५ : व्यक्तिगत घटना	५
तालिका नं. १.६ : घरको स्वामित्व अनुसार परिवार संख्या	५
तालिका नं. १.७ : घर जग्गामा महिलाको स्वामित्व	६
तालिका नं. १.८ : कमसेकम एक जना बाट्य मुलुकमा जाने परिवार र अनुपस्थित जनसंख्या	६
तालिका नं. १.९ : देशगत आधारमा अनुपस्थित जनसंख्या	६
तालिका नं. १.१० : भूमिको उपयोग सम्बन्धी विवरण	७
तालिका नं. १.११ : पकेट क्षेत्रको विवरण	८
तालिका नं. १.१२ : कृषि सहकारी तथा कृषक समूह	९
तालिका नं. १.१३ : कृषियोग्य जमिनको विवरण	१०
तालिका नं. १.१४ : मुख्य कृषि बालीको उत्पादन क्षेत्र, उत्पादन र उत्पादकत्व सम्बन्धी विवरण	११
तालिका नं. १.१५ : विभिन्न बालीहरूमा लाग्ने मुख्य मुख्य रोग र कीराहरूको विवरण	११
तालिका नं. १.१६ : पशुपंक्षी फर्महरूको विवरण	११
तालिका नं. १.१७ : दुध संकलन, डेरी उद्योग तथा सेवा प्रदायकको विवरण	१२
तालिका नं. १.१८ : पशुपंक्षीपालक कृषक र पशुपंक्षीको संख्यात्मक विवरण	१२
तालिका नं. १.१९ : पशुजन्य उत्पादनको विवरण	१२
तालिका नं. १.२० : पशुपंक्षीजन्य उत्पादित वस्तुको औषत मूल्य विवरण	१३
तालिका नं. १.२१ : पशुपंक्षीहरूमा लाग्ने मुख्य मुख्य रोग र परजिवीहरूको विवरण	१३
तालिका नं. १.२२ : प्रमुख धार्मिक, साँस्कृतिक स्थलहरूको विवरण	१६
तालिका नं. १.२३ : पोखरीहरूको विवरण	१८
तालिका नं. १.२४ : बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको विवरण	१८
तालिका नं. १.२५ : ठूला तथा मझौला उद्योगको विवरण	१९
तालिका नं. १.२६ : कृषि बाहेक लघु उद्यम/व्यवसाय सञ्चालन गर्ने परिवारको विवरण	२१
तालिका नं. १.२७ : परिवारमा उपलब्ध साधन तथा सुविधा अनुसार परिवार संख्या	२१
तालिका नं. १.२८ : मुख्य बजार केन्द्र र साप्ताहिक हाटबजारको विवरण	२२
तालिका नं. १.२९ : प्रमुख जातजातीको विवरण	२२
तालिका नं. १.३० : प्रमुख मातृ भाषाको विवरण	२३
तालिका नं. १.३१ : प्रमुख धर्मको विवरण	२३
तालिका नं. १.३२ : शवदाह स्थलहरूको विवरण	२३
तालिका नं. १.३३ : शैक्षिक संस्थाहरूको विवरण	२४
तालिका नं. १.३४ : ५ वर्ष उमेर र सो भन्दा माथिको शैक्षिक अवस्था	२५
तालिका नं. १.३५ : सामुदायिक विद्यालयको कक्षागत विद्यार्थी विवरण	२५
तालिका नं. १.३६ : जम्मा विद्यार्थी संख्या र विद्यालयहरूमा उपलब्ध सेवाहरू	२५
तालिका नं. १.३७ : सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयमा विद्यार्थी संख्या	२६
तालिका नं. १.३८ : स्वास्थ्य संस्थाहरूको विवरण	२६
तालिका नं. १.३९ : स्वास्थ्य सेवाका लागि जनशक्ति विवरण	२७
तालिका नं. १.४० : प्राथमिकता प्राप्त स्वास्थ्य सेवाहरूको सूचकहरूमा विगतका वर्षहरूको तुलनात्मक	२७
तालिका नं. १.४१ : खानेपानीको श्रोत अनुसार परिवार संख्या	२८
तालिका नं. १.४२ : परिवारले प्रयोग गर्ने शौचालयको प्रकारमा आधारमा परिवार संख्या	२९

तालिका नं. १.४३ : आ.व.२०८२/०८३ मा सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउने व्यक्तिहरूको विवरण	३०
तालिका नं. १.४४ : खाना पकाउने इन्धनको आधारमा परिवार संख्या	३२
तालिका नं. १.४५ : बत्ती वाल्न प्रयोग गर्ने इन्धन अनुसार परिवार संख्या	३३
तालिका नं. १.४६ : प्रशासनिक भवनहरूको विवरण	३३
तालिका नं. १.४७ : सामुदायिक भवनहरूको विवरण	३४
तालिका नं. १.४८ : घरको छानाको आधारमा परिवार संख्या	३४
तालिका नं. १.४९ : घरको भुईको प्रकार अनुसार परिवार संख्या	३५
तालिका नं. १.५० : घरको जग बनोटको अवस्था अनुसार परिवार संख्या	३५
तालिका नं. १.५१ : सामुदायिक वनहरूको विवरण	३५
तालिका नं. १.५२ : नदी खोलाहरूको विवरण	३६
तालिका नं. १.५३ : वनस्पती, जडिबुटी र वन्यजन्तुको विवरण	३७
तालिका नं. १.५४ : पार्क, उद्यान खाली चउरको विवरण	३८
तालिका नं. १.५५ : सम्भाव्य विपद्को विवरण	४०
तालिका नं. १.५६ : नगरपालिका, बडा कार्यालय र स्वास्थ्य चौकीको स्वीकृत दरवन्दी तथा पदपूर्ति	४१
तालिका नं. १.५७ : सफ्टवेयरहरूको विवरण	४३
तालिका नं. १.५८ : स्थानीय शासन कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन (२०८१/०८२) को नतिजा	४५
तालिका नं. १.५९ : नगरपालिकामा रहेका प्रहरी इकाईहरूको विवरण तथा सेवा पुर्‍याउने क्षेत्र	४५
तालिका नं. ४.१ : पाँच वर्षको प्रमुख परिमाणात्मक लक्ष्य	७१
तालिका नं. ४.२ : आवधिक विकास योजनाको एकीकृत नतिजा खाका	७७
तालिका नं. ७.१ : मुख्य सडक	१३५
तालिका नं. १०.१ : सार्वजनिक खर्चको विवरण (आ.व.२०८०/०८१-२०८२/०८३)	१९३
तालिका नं. १०.२ : राजस्व तथा आयस्रोतको विवरण (आ.व.२०८०/०८१-२०८२/०८३)	१९३
तालिका नं. १०.३ : आगामी ५ वर्षको आम्दानी प्रक्षेपण	१९६
तालिका नं. १०.४ : योजना अवधिको लागि प्रक्षेपित खर्च तथा क्षेत्रगत लगानीको विवरण	१९८
तालिका नं. ११.१ : लक्ष्य, लागत, समयावधि, कार्यक्रम स्थल र जिम्मेवारी सहितको योजना कार्यान्वयन	२०३
तालिका नं. ११.२ : आवधिक योजनाको अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रक्रिया	२५४
तालिका नं. ११.३ : आवधिक योजनाको नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्यांकन खाका	२५६

चित्र-सूची

चित्र नं. १.१ : Administrative Map	२
चित्र नं. १.२ : Population Distribution Map	३
चित्र नं. १.३ : Land Cover Map	७
चित्र नं. १.४ : Agriculture Pocket Area	९
चित्र नं. १.५ : Main Tourist Sites	१६
चित्र नं. १.६ : Major Health Services Center	२७
चित्र नं. १.७ : Transport Network in Ramgram	३२
चित्र नं. १.८ : River/Stream Network	३७
चित्र नं. १.९ : Park and Open Spaces	३९
चित्र नं. १.१० : स्थानीय शासन कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनको लेखाजोखाबाट प्राप्त नतिजा माकुरेजालोमा	४५
चित्र नं. २.१ : अध्ययन विधि	४६
चित्र नं. ४.१ : तीनै तहका योजना बीचको अन्तर सम्बन्ध	६९
चित्र नं. ७.१ : राष्ट्रिय रणनीतिक सडक	१३४
चित्र नं. ७.२ : मुख्य सडकहरु	१३५
चित्र नं. ७.३ : इन्टर मिडियट लेन र दुई लेन सडक	१३७
चित्र नं. ७.४ : प्रस्तावित रामग्राम चक्रपथ	१३८
चित्र नं. ७.५ : प्रस्तावित चक्रपथ	१३८
चित्र नं. ७.६ : रामग्राम भित्र पर्ने हुलाकी सडकको प्रस्तावित भिजन	१४०
चित्र नं. ११.१ : योजना/कार्यक्रम M&E का ५ वटा पक्षहरु	२६३

संक्षिप्त शब्दार्थ

आ.व.	आर्थिक वर्ष
उ.वा.संघ	उद्योग वाणिज्य संघ
कि.मी .	किलो मीटर
गा.वि.स.	गाउँ विकास समिति
गैसस	गैर सरकारी संस्था
न.पा.	नगरपालिका
आ.वि.	आधारभूत विद्यालय
ब.सु.प.	बर्दघाट सुस्ता पश्चिम
म.रा.म.	महेन्द्र राजमार्ग
मा.वि.	माध्यमिक विद्यालय
मी.	मीटर
मि.मि.	मिलिमीटर
मे.ट.	मेट्रिक टन
लैससास	लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण
सा.व.उ.समिति	सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति
हे.	हेक्टर
CBS	Central Bureau of Statistics
DPR	Detail Project Report
DRMP	Disaster Risk Management Plan
EA	Environmental Assessment
EIA	Environmental Impact Assessment
FAR	Floor Area Ratio
FGD	Focus Group Discussion
GDP	Gross Domestic Product (कूल ग्राहस्थ उत्पादन)
GESI	Gender Equality and Social Inclusion
GIS	Geographical Information System
GPS	Global Positioning System
GLAD	Greater Lumbini Area Development
HH	Household
ICT	Information and Communications Technology
IEE	Initial Environment Examination
IT	Information Technology
KII	Key Informant Interview
NBC	National Building Code
PPP	Public Private Partnership
RoW	Right of Way
MTMP	Municipality Transport Master Plan
SDG	Sustainable Development Goals
SRN	Strategic Road Network
SWOT	Strength Weakness Opportunity and Threats
3R	Reduce, Reuse, Recycle
TOR	Terms of Reference
WASH	Water Sanitation and Hygiene

कार्यकारी सारांश

नेपालको संविधानले राज्यको पुनर्संरचना गरी संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा अधिकारको बाँडफाँड गरेपछि आफ्नो भौगोलिक सीमा भित्र संविधानको अनुसूची बमोजिमका अधिकारहरूको निर्वाध प्रयोग गर्न सकिने संवैधानिक व्यवस्था अनुसार स्थानीय तहको समग्र विकास र जनताको जीवनस्तरमा आशातीत सुधार ल्याउने उद्देश्यबाट स्थानीय तहहरू योजनाबद्ध ढङ्गले अगाडी बढिरहेको अवस्था छ । नगरवासीहरूलाई खुसी र समृद्ध बनाउने महान् सौँचलाई निश्चित अवधि भित्र अपेक्षित उपलब्धी हासिल गर्न रामग्राम नगरपालिकाबाट विविध प्रयास भइरहेको सन्दर्भमा योजनागत अनुशासनको परिपालना सहित विकासको गतिलाई तीव्रता दिने उद्देश्यले यो प्रथम आवधिक विकास योजना तर्जुमाको कार्य अगाडि बढाइएको हो ।

योजना तर्जुमाको तयारी चरणमा नगरपालिकाका सम्पूर्ण पदाधिकारी, कर्मचारी, नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेका विभिन्न राजनैतिक दल एवं सरोकारवाला व्यक्ति, संघ संस्था, विभिन्न निकायका प्रतिनिधिका साथै योजनाविद्, विज्ञ समूह समेतको भव्य उपस्थितिमा यसको शुभारम्भ गरिएको हो । परासी स्थित नगरपालिकाको सभाहलमा आयोजित सो अभिमुखीकरण तथा कार्यशाला गोष्ठी कार्यक्रममा अभिव्यक्त भएका महत्वपूर्ण राय, परामर्श, सुझाव तथा विचारहरू योजना तर्जुमाका लागि महत्वपूर्ण रहे । यस गोष्ठीमा उपस्थित भेलाबाट विभिन्न विषयगत समिति गठन गर्नुका साथै नगर प्रमुखको संयोजकत्वमा निर्देशक समिति समेत गठन गरिएको हो । कार्यशाला गोष्ठीमा पाँच वटै क्षेत्रगत समितिहरू बीच आ-आफ्ना क्षेत्रका विषयगत योजना तर्जुमाका लागि विस्तृत छलफल, अन्तरक्रिया र समूहगत प्रस्तुति पश्चात् योजनाको प्रारम्भिक खाका तयार भएको हो । योजना तर्जुमाका लागि अति आवश्यक पर्ने नगरपालिकाको पार्श्वचित्र अद्यावधिक गर्ने क्रममा नगर कार्यपालिकाका वडाध्यक्ष, सदस्य, सहकारी, सिँचाई समिति, सामाजिक अगुवा, नागरिक समाज समेतका बुद्धिजीवी व्यक्तित्वहरूसँग छलफल, अन्तरक्रिया गर्नुका साथै १८ वटै वडाहरूको अध्ययन, अवलोकन, नक्सांकन गरिएको छ । यस क्रममा GIS Expert, इन्जिनियर, वातावरणविद्, अर्थशास्त्री, समाजशास्त्री, सुशासनविद् लगायतका विषय-विज्ञहरू परिचालन भएका छन् । नगरपालिका क्षेत्रको भू-उपयोग, सडक लगायतका पूर्वाधारको अवस्था, सामाजिक, साँस्कृतिक, वातावरणीय तथा विपद् जोखिम क्षेत्र समेतको अध्ययन अवलोकन गरी यथार्थ र वस्तुगत सूचना संकलन गरिएको छ । नगरपालिकाको यही वस्तुगत विवरणको आधारमा विद्यमान अवस्थाको आंकलन, SWOT Analysis, विषयगत क्षेत्रको Zoning, श्रोत आंकलन जस्ता विषयहरूलाई ध्यानमा राखी यो आवधिक विकास योजना तर्जुमा गरिएको छ । यस योजनामा भू-उपयोगको अवस्था लगायत भौतिक, सामाजिक, आर्थिक, वातावरणीय र विपद् जोखिम, संस्थागत क्षमता विकास, आर्थिक तथा वित्तीय विश्लेषण, कार्यक्रम कार्यान्वयन योजना तथा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धी व्यवस्था, नतीजामा आधारित खाका (Log-frame), अनुमानित लागत विवरण र बहुक्षेत्रगत लगानी योजना समेत समावेश गरिएको छ । नगरपालिकालाई समृद्धिको दिशातर्फ स्तरोन्नति गर्ने सन्दर्भमा रोजगारी श्रृजना, उत्पादनमा वृद्धि र पालिकावासीको आय स्तरमा सुधार ल्याउने उद्देश्यबाट कृषि, शिक्षा, स्वास्थ्य, पर्यटन र पूर्वाधार क्षेत्रलाई अग्रणी क्षेत्रको रूपमा राखी यी क्षेत्रहरूको विकासका लागि विभिन्न कार्यक्रमहरू समावेश गरिएको छ । आवधिक विकास योजना तर्जुमाका क्रममा **रामग्राम नगरपालिकाको समृद्धिको आधार; कृषि, सामाजिक विकास, पर्यटन र पूर्वाधार** भन्ने दीर्घकालीन सौँच अनुमोदन भई सो सौँच अनुरूप आगामी ५ वर्षका लागि परिमाणात्मक लक्ष्य, उद्देश्य एवं रणनीतिहरू तय गरिएका छन् । यीनै लक्ष्य तथा उद्देश्यतर्फ परिलक्षित यो आवधिक विकास योजनाका सम्पूर्ण विषयवस्तुलाई एघार वटा परिच्छेदमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

परिच्छेद-१ को परिचय शीर्षकमा नगरपालिकाको परिचय सहित आर्थिक, सामाजिक, भौतिक पूर्वाधार, वातावरण र संस्थागत व्यवस्थाको वर्तमान अवस्थाको वस्तुस्थिति विश्लेषण गरिएको छ । नवलपरासी (ब.सु.प.) जिल्लाका ७ वटा पालिका मध्ये जिल्लाको पश्चिम भागमा अवस्थित ९४.१५ वर्ग कि.मि. क्षेत्रफलमा फैलिएको यो नगरपालिकाको नामाकरण प्रसिद्ध रामग्राम स्तुपाको नामबाट भएको हो । साविकको रामग्राम नगरपालिका र अन्य ५ वटा गा.वि.स.का क्षेत्रहरू मिलाई बनेको यो नगरपालिकामा हाल १८ वटा वडाहरू रहेका छन् । राष्ट्रिय जनगणना-२०७८ अनुसार यहाँको कूल जनसंख्या ६४०१७ रहेको छ, जसमध्ये महिलाको संख्या ३२३६१ (५०.६%) र पुरुषको संख्या ३१६५६ (४९.४%) रहेको छ । लैङ्गिक अनुपात ९७.८२ (पुरुष प्रति १०० महिला) रहेको छ ।

जनघनत्व ४९९ प्रति वर्गकिलोमिटर र परिवारको औषत आकार ४.८७ व्यक्ति प्रति परिवार रहेको देखिन्छ । १३१३७ घरधुरी रहेको यस नगरपालिकाको ८४.१८% भू-भाग कृषि क्षेत्र, ५.५४% आवास क्षेत्र, ३.६०% भू-भाग वन क्षेत्र र २.५८% भू-भाग खोला तथा पानी क्षेत्रले ढाकिएको छ । रामग्रामवासीको मुख्य पेशा कृषि रहेको छ, तर पनि कृषिलाई व्यवसायीकरण र आधुनिकीकरण गर्न सकिएको छैन । समथर भूमि र प्राकृतिक सौन्दर्यताको धनि यस नगरपालिकामा पर्यटन प्रवर्द्धनका केही कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न सकिने अवस्था छ । यस योजनाको कार्यक्रममा प्रस्ताव गरिएका पर्यटन मार्ग, होमस्टे, पर्यटकीय आवास, कोसेली घर, पोखरीहरुको स्तरोन्नति तथा सुन्दरीकरण, पण्डितपुर क्षेत्रमा आवश्यक पूर्वाधारहरुको निर्माण जस्ता क्रियाकलापहरुको व्यवस्थापन गर्न सकेमा यसबाट आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न सकिने अवस्था छ । यस पालिकामा २५ मा.वि., ३१ आधारभूत तह र ६१ वटा बालविकास केन्द्रहरु सञ्चालनमा छन् । यस नगरपालिकाको ५ वर्ष भन्दा माथिको साक्षरता दर ७७.७६% रहेको छ जसमध्ये पुरुष साक्षरता ८७.६% र महिला साक्षरता ६८% रहेको देखिन्छ । स्वास्थ्य संस्थातर्फ ८ वटा स्वास्थ्य चौकीहरु, ७ वटा आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्रहरु र २ वटा सामुदायिक शहरी स्वास्थ्य केन्द्रहरु रहेका छन् । खानेपानीतर्फ ३०.२% परिवारलाई पाइप/धाराबाट पिउने पानीको सुविधा उपलब्ध छ भने यो नगरपालिका खुल्ला दिशामुक्त घोषणा भइसकेको छ । ९८.८% घरपरिवारले विद्युत (सोलार समेतको) सेवा पाइरहेका छन् । जिल्ला प्रहरी कार्यालय, परासी र वडामा रहेका ३ वटा प्रहरी चौकीबाट नगरपालिका एवं वडाहरुको समन्वयमा शान्ति सुरक्षाको व्यवस्थापन भइरहेको छ ।

रामग्राम नगरपालिका आफ्नै कार्यालय भवनमा संचालनमा छ । हाल अधिकांश वडा कार्यालयहरु साविकका गा.वि.स. तथा अन्य सामुदायिक भवनहरुमा सञ्चालनमा छन् । वडा नं.१५ र १६ को वडा भवनहरु निर्माणाधीन अवस्थामा रहेका छन् । वडा नं.३ र ५ को आफ्नै कार्यालय भवन नहुँदा भाडामा घर लिई कार्यालय संचालन हुँदै आएको र वडा नं.८ को वडा कार्यालय पशु हाटबजारको सानो घरमा राखी संचालन हुँदै आएको छ । चुस्त दुरुस्त कार्यसम्पादन र सेवा प्रवाहमा यो नगरपालिका प्रयत्नशील छ । आ.व.०८१/०८२ को स्थानीय शासन कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनमा यस नगरपालिकाले ६०.२४% अंक प्राप्त गरेको अवस्था छ ।

परिच्छेद-२ को योजना तर्जुमा विधि तथा मार्गदर्शक आधार सम्बन्धी शीर्षक अन्तर्गत आवधिक योजना तर्जुमाको उद्देश्य, योजना तर्जुमा विधि, योजना तर्जुमाका मार्गदर्शक आधारहरु र नगरपालिकाको समृद्धिको आधार जस्ता विषयहरु राखिएका छन् । यो आवधिक योजना तर्जुमाको मुख्य उद्देश्य सहभागितामूलक विधि तथा प्रक्रियाहरु अवलम्बन गरी अन्तर सम्बन्धित विषयहरु (Cross Cutting Issues) समेट्ने, योजना प्रक्रियाको अभिलेखीकरण गरी सिकाइ तथा अनुभवहरु समावेश गर्ने र नगरपालिकाको वार्षिक योजना कार्यक्रम र मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई आवधिक योजनासँग तादात्म्यताका लागि आवश्यक ढाँचाहरु बनाउन सहयोग गर्ने जस्ता उद्देश्यहरु उल्लेख गरिएको छ । योजना तर्जुमा विधि अन्तर्गत सम्बद्ध दस्तावेजको अध्ययन, तथ्याङ्क संकलन, अध्ययन क्षेत्रको भ्रमण तथा स्थलगत सर्वेक्षण, योजना अवधारणा निर्माण, तथ्याङ्क विश्लेषण, अन्तर तथा अपेक्षा पहिचान, छलफल तथा अन्तरक्रिया जस्ता विषयहरु राखिएको छ । योजना तर्जुमाका मार्गदर्शक आधारहरुमा प्रक्रियागत आधारहरु र नीतिगत आधारहरु उल्लेख गरिएको छ । प्रक्रियागत आधारमा सहभागितामूलक पद्धतिको अवलम्बन, आधुनिक प्रविधिको प्रयोग, अवसर र चुनौतीहरुको क्षेत्रगत विश्लेषण, सरोकारवालहरुसँगको छलफल र साक्षात्कार, स्थलगत अवलोकन, वित्तीय श्रोतको विश्लेषण, संघ तथा प्रदेशका योजनाहरु, दीगो विकास लक्ष्यसँग तादात्म्यता र समृद्धिका लागि नगरपालिकाले लिएको सौँच, लक्ष्य र रणनीति जस्ता विषयहरु उल्लेख छन् । त्यसैगरी नीतिगत आधारमा नेपालको संविधान-२०७२, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन-२०७४, संघीय सरकारको पन्ध्रौँ योजना र सोह्रौँ योजना, लुम्बिनी प्रदेश सरकारको दोस्रो आवधिक योजना, दिगो विकासका लक्ष्यहरु, राष्ट्रिय अनुगमन तथा मूल्याङ्कन दिग्दर्शन-२०७५, स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन-२०७८, राष्ट्रिय भू-उपयोग नीति, सम्बद्ध ऐन तथा नियमावली र रामग्राम नगरपालिकाका विगत ३ वर्षका वार्षिक योजना तथा कार्यक्रमहरु नीतिगत आधारको रूपमा ग्रहण गरिएको छ । यसै परिच्छेदको दफा २.५ मा समृद्धिको आधार उल्लेख गरिएको छ । रामग्राम नगरपालिकाको भू-बनोट, विविधतायुक्त प्रकृति तथा संस्कृति, प्राकृतिक श्रोत र साधन, उर्वर कृषि भूमि, प्राकृतिक सौन्दर्यता तथा जैविक विविधता, क्रियाशील जनशक्ति, निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरुको राजनैतिक अठोट र इच्छाशक्ति, संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकार बीचको विकास प्रतिको आपसी तादात्म्यता र सहयोग जस्ता पक्षहरु यस नगरपालिकाको आर्थिक समृद्धिको आधारहरु उल्लेख गरिएको छ । नगरपालिकाले समृद्धिका लागि आर्थिक,

सामाजिक तथा भौतिक पूर्वाधारका क्षेत्रमा जोड दिई उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउने तथा गुणस्तरीय पूर्वाधार निर्माण गर्ने जस्ता कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्नुपर्ने विषयहरु उल्लेख गरिएको छ ।

परिच्छेद-३ को विगतका योजनाको क्षेत्रगत समीक्षा तथा स्थिति विश्लेषण शीर्षक अन्तर्गत ५ वटै क्षेत्रगत विकास योजनाको विगतका प्रयासहरु बारे छुट्टा-छुट्टै विश्लेषण गरिएको छ । गत तीन आ.व.मा यस नगरपालिकाको समग्र आम्दानी खर्चको स्थिति र श्रोत विश्लेषण पनि यसै परिच्छेदमा राखिएको छ ।

२०७३ सालमा साविकका ५ वटा गा.वि.स.हरु र रामग्राम नगरपालिका मिलाई बनेको यस नगरपालिकाको यो आवधिक योजना नै योजना व्यवस्थापनको पहिलो सुरुवात हो । क्षेत्रगत योजनाको विश्लेषण गर्दा विगत तीन वर्षका वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम पुस्तिकाको अवलोकनको आधारमा विभिन्न उपक्षेत्रहरुमा भएको लगानी र उपलब्धिको विश्लेषण गरिएको छ । आवधिक योजनाको अन्तिम वर्ष यस नगरपालिकाको कूल जनसंख्याको आकार सूत्रबद्ध रुपमा निकाल्दा ७२६१३ हुने देखिएको छ । क्रमशः बढिरहेको यहाँको जनसंख्यालाई आवश्यक पर्ने खाद्य सुरक्षा, आवास, शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी, सडक जस्ता सेवा तथा पूर्वाधारहरुको सहज व्यवस्थापन र आपूर्ति गरी नगरवासीको सुप्रबन्ध गर्नु मुख्य चुनौती छ । साथ-साथै वातावरण संरक्षण, जलवायु परिवर्तन तथा अनुकूलन, विपद् व्यवस्थापन, सामाजिक समावेशीकरण, संस्थागत क्षमता विकास जस्ता पक्षहरुमा योजनाबद्ध ढङ्गले अघि बढी व्यवस्थापन गर्नु पनि त्यत्तिकै चुनौती छ ।

आन्तरिक श्रोतको अंश अति न्यून रहेको यो नगरपालिकाको मुख्य श्रोत नै अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण शीर्षकमा प्राप्त हुने अनुदान देखिन्छ, जस्को अंश सरदर ७.२६% रहेको छ । राजश्वको दायरालाई फराकिलो बनाउने, अन्तर स्थानीय तह बीच साभेदारी, सार्वजनिक निजी र सहकारी साभेदारी, जनसहभागिता जस्ता श्रोतहरुको परिचालन गरी आवश्यक लगानी जुटाउन यो योजनामा सिफारिस गरिएको छ ।

परिच्छेद-४ को आवधिक योजना खाका अन्तर्गत योजनाको पृष्ठभूमि, अवसर र चुनौती, राष्ट्रिय सोह्रौ योजना, दोस्रो प्रादेशिक योजना र यस नगरपालिकाको प्रथम आवधिक योजनाको दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य र यी तीनवटै योजना बीचको तादात्म्यता र अन्तर सम्बन्ध जस्ता विषयहरुको विश्लेषण गरिएको छ । त्यसैगरी योजनाको प्रमुख परिमाणात्मक लक्ष्य, रणनीति तथा कार्यनीति, नगरपालिकाका गौरवका योजनाहरु, अपेक्षित उपलब्धि र पाँच वटै क्षेत्रगत योजनाका महत्वपूर्ण लक्ष्य सूचक तथा कार्यक्रमहरुको नतीजामुखी उपलब्धिका लागि नतीजामूलक खाका प्रस्तुत गरिएको छ । सोह्रौ योजनाको सुशासन, सामाजिक न्याय र समृद्धि भन्ने दीर्घकालीन सौँच र दोस्रो प्रादेशिक योजनाको समृद्ध लुम्बिनी: खुसी नागरिक भन्ने दीर्घकालीन सौँचसँग तादात्म्यता राख्दै यस आवधिक योजनाको दीर्घकालीन सौँच रामग्राम नगरपालिकाको समृद्धिको आधार; कृषि, सामाजिक विकास, पर्यटन र पूर्वाधार भन्ने रहेको छ । समृद्धि र सुख प्राप्तीका लागि सोह्रौ योजना तथा दोस्रो प्रादेशिक योजनाले अंगिकार गरेका लक्ष्यहरुलाई यस योजनाले पनि आत्मसात गरेको छ । योजनाहरुलाई गौरवका योजनाहरु, मुख्य कार्यक्रमहरु र अन्य कार्यक्रमहरु छुट्टा छुट्टै वर्गीकृत गरी उल्लेख गरिएको छ ।

परिच्छेद-५ को आर्थिक विकास अन्तर्गत कृषि विकास, पशुपंक्षी विकास, घरेलु तथा साना उद्योग, पर्यटन विकास, सहकारी, वाणिज्य तथा आपूर्ति, श्रम तथा रोजगार र गरिबी निवारण जस्ता आर्थिक उपक्षेत्रका विषयहरु समेटिएका छन् ।

रामग्राम नगरपालिकाको समृद्धिको आधार; कृषि, सामाजिक विकास, पर्यटन र पूर्वाधार भन्ने दीर्घकालीन सौँचमा कृषि, शिक्षा, स्वास्थ्य, पर्यटन र पूर्वाधारलाई समृद्धिको मुख्य आधार बनाइएकोले यी क्षेत्रहरुलाई यो योजनामा विशेष प्राथमिकतामा राखिएको छ । गरिबी न्यूनीकरण, रोजगारी तथा आयमा वृद्धि र सामाजिक समावेशीता जस्ता पक्षहरुलाई टेवा पुग्ने गरी कृषि, पर्यटन लगायत गैर कृषि क्षेत्रका कार्यक्रमहरु लक्षित गरी योजनामा समावेश गरिएको छ । यस परिच्छेदमा कृषि पेशालाई व्यवसायीकरण र आधुनिकीकरण गर्ने, विभिन्न पूर्वाधारहरु तयार गरी पर्यटन प्रवर्द्धनका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने र यसका लागि होटल, होमस्टे, कोसेली घर, साँस्कृतिक संग्रहालय एवं विविध साँस्कृतिक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने जस्ता क्रियाकलापहरु उल्लेख गरिएको छ । रोजगारी र आयस्तर वृद्धि गर्ने सन्दर्भमा उद्यमशीलताको विकास गरी घरेलु तथा साना उद्योगलाई प्रवर्द्धन गर्ने, सहकारीहरुलाई उत्पादनसँग जोड्ने, उत्पादित वस्तुहरुको बजारीकरण गर्ने र आपूर्तिमा सहजता ल्याउने जस्ता कार्यका लागि विभिन्न कार्यक्रमहरु सिफारिस गरिएका छन् ।

परिच्छेद-६ को सामाजिक विकास अन्तर्गत शिक्षा, स्वास्थ्य, महिला, जेष्ठ नागरिक तथा फरक क्षमता, दलित उत्पीडित वर्ग उत्थान, आदिवासी जनजाती, बालबालिका, युवा खेलकूद तथा संस्कृति, लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण, खानेपानी तथा सरसफाई जस्ता विषयहरु समेटिएका छन् ।

शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई जस्ता सेवामा नागरिकहरुको सहज पहुँच र यस्ता सेवाहरुलाई गुणस्तरीय बनाउन विभिन्न रणनीति, कार्यनीति र कार्यक्रमहरु सिफारिस गरिएको छ । विद्यालय भवन तथा थप कक्षा कोठा निर्माण कार्यक्रम पनि यस योजनामा राखिएको छ । स्थानीय पाठ्यक्रम परिमार्जन गरी लागू गर्ने, पठन-पाठनमा गुणस्तरीयता कायम गर्ने जस्ता कार्यक्रमहरु शिक्षा विकासतर्फ समावेश गरिएको छ । स्वास्थ्यतर्फ एउटा स्वास्थ्य चौकी भवन नयाँ निर्माण गर्ने, बाँकी अन्य स्वास्थ्य चौकी भवनहरुको मर्मत सुधार गर्ने, एम्बुलेन्स सेवा, प्रयोगशाला स्थापना र मातृशिशु स्वास्थ्य जस्ता कार्यक्रमहरु यस परिच्छेदमा समावेश छन् । युवा परिलक्षित कार्यक्रम, खेलकूद विकास र विविध संस्कृतिको संरक्षण र प्रवर्द्धनका लागि विभिन्न कार्यक्रमहरु राखिएका छन् । महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, शारीरिक असक्त र सामाजिक वञ्चितकरणमा परेका विभिन्न वर्गहरुको सामाजिक समावेशीतालाई ध्यानमा राखी छुट्टा-छुट्टै कार्यक्रमहरु सिफारिस गरिएको छ ।

परिच्छेद-७ को भौतिक पूर्वाधार विकास अन्तर्गत सडक तथा यातायात, सञ्चार तथा सूचना, विद्युत तथा उर्जा, भवन तथा वस्ती विकास, सिँचाई, नदी नियन्त्रण जस्ता विषयहरु समेटिएका छन् ।

भैरहवा परासी सडक खण्डको तुरियाखोला-भलुही सडक खण्ड भित्रको ११ कि.मि. लम्बाईमा मेडियम स्ट्रिप सहित चार लेन र फुटपाथ, साइकल लेन, ग्रीन वेल्ड सहितको आधुनिक नमूना सडक निर्माण गर्ने, विभिन्न सडकहरुको स्तरोन्नति सहित कालोपत्रे गर्ने, प्रस्तावित रामग्राम चक्रपथको निर्माण कार्य अगाडि बढाउने, सालबसाली सडक मर्मत सम्भार गर्ने, १० वटा प्राथमिकता प्राप्त पक्की पुलहरु निर्माण गर्ने, ३ वटा ओभरहेड ब्रीज निर्माण गर्ने जस्ता कार्यक्रमहरु सडक तथा पुलतर्फ राखिएका छन् । त्यसैगरी वडा नं.३, ५ र ८ को वडा कार्यालय भवन नयाँ निर्माण गर्ने, वडा नं.१४ मा नयाँ स्वास्थ्य चौकी निर्माण गर्ने, नगर कार्यालय भवन सहित अन्य वडा कार्यालय रहेका भवनहरुको मर्मत सम्भार गर्ने र योजना अवधिमा दश वटा बहुउद्देश्यीय सामुदायिक भवनहरु निर्माण गर्ने जस्ता कार्यक्रमहरु यस परिच्छेदमा राखिएका छन् । भू-उपयोग योजनामा विभिन्न मापदण्डहरु तोकी कार्यान्वयनमा ल्याउने, जोखिमयुक्त वस्तीहरुको अध्ययन गर्ने, सिँचाई पुग्न नसकेको १७.५ प्रतिशत कृषियोग्य जमिनमा विभिन्न माध्यमबाट सिँचाई सुविधा उपलब्ध गराउने र विद्यमान सिँचाई नहर/कूलो तथा सिँचाईसँग सम्बन्धित विभिन्न उपकरणहरु मर्मत सम्भार गर्ने र नगरपालिकामा रहेका नदीहरुबाट भइरहेको कटानलाई न्यूनीकरण गर्न नदी नियन्त्रणका कार्यक्रमहरु यस परिच्छेदमा सिफारिस गरिएको छ ।

परिच्छेद-८ को वन, वातावरण संरक्षण तथा विपद् व्यवस्थापन शीर्षक अन्तर्गत वन विकास तथा वातावरण संरक्षण, जैविक विविधता, पार्क तथा खुला क्षेत्र, सीमसार तथा जलाधार क्षेत्र, जलवायु परिवर्तन तथा अनुकूलन रणनीति, विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी विषयहरु राखिएका छन् । नगरपालिकाको कूल क्षेत्रफलको ३.६०% भूमि वनजंगल र २.५८% भूमि खोला तथा पानीले ढाकिएको छ । प्राकृतिक जडिबुटी, विभिन्न प्रजातिका रुख, वनस्पति, वन्यजन्तु तथा विभिन्न प्रजातिका चराचुरुङ्गी समेतको अवस्थितिले गर्दा यो नगरपालिका जैविक विविधतायुक्त छ । ३ वटा सामुदायिक वन र १ वटा साभेदारी वन यस नगरपालिकामा विद्यमान रहेका छन् । वातावरण संरक्षण र प्रवर्द्धनका लागि विद्यमान वन संरक्षण, खाली चउर तथा नदी उकास क्षेत्रमा वृक्षारोपण, जल भण्डार तथा पानीका श्रोत संरक्षण जस्ता कार्यक्रमहरु राखिएका छन् । त्यसैगरी विपद् व्यवस्थापन, जलवायु अनुकूलनका लागि जनचेतना अभिवृद्धि तथा जनपरिचालनका कार्यक्रमहरु सिफारिस गरिएको छ ।

परिच्छेद-९ को संस्थागत विकास तथा सुशासन शीर्षक अन्तर्गत संस्थागत सुशासन, सेवा प्रवाह तथा क्षमता विकास, वित्तीय सुशासन, न्याय प्रणाली, नविनतम प्रविधिको प्रयोग, शान्ति सुरक्षा, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन, तथ्याङ्क प्रणाली र सामुदायिक-नैसर्गिक-साभेदारी सम्बन्धी विषयहरु समेटिएका छन् । नगरपालिका तथा वडाहरुबाट सम्पादन हुने सेवा प्रवाहलाई चुस्त, दुरुस्त, छिटो छरितो बनाउन, जवाफदेहिता, पारदर्शीता र उत्तरदायित्व जस्ता सुशासनका पक्षहरुलाई आत्मसात गरी जनताप्रति जिम्मेवार बन्न विभिन्न नीतिगत/प्रक्रियागत विषयहरु सिफारिस गरिएको छ ।

त्यस्तै प्रभावकारी न्याय सम्पादन, नतीजामा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र नवीनतम प्रविधिको प्रयोगका

लागि क्षमता विकासका कार्यक्रम सिफारिस गरिएको छ । तथ्याङ्क प्रणालीलाई अद्यावधिक गरी सार्वजनिकीकरण गर्ने, विद्युतीय सुशासनलाई बढावा दिने, सामाजिक सदभाव मार्फत समाजमा शान्ति सु-व्यवस्था कायम गर्ने, आर्थिक, सामाजिक विकासमा टोल विकास संस्था, सामुदायिक संस्था तथा गैसस बीच साभेदारी गर्ने जस्ता विषयहरु यस परिच्छेदमा समावेश गरिएको छ ।

परिच्छेद-१० को वित्तीय विश्लेषण शीर्षक अन्तर्गत पालिकाको विगत तीन वर्षको बजेट विश्लेषण, आवधिक योजनाको बजेट अनुमान र श्रोत परिचालन जस्ता विषयहरु राखिएका छन् । जस अनुसार नगरपालिकाको गत तीन आर्थिक वर्षको आम्दानी खर्च विश्लेषण गरिएको छ । जसमा आन्तरिक आयको अंश ७.२६% छ भने अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण अन्तर्गत प्राप्त हुने रकम नै आम्दानी एवं लगानीको मुख्य श्रोत रहेको देखिएको छ । यही वास्तविकतालाई ध्यानमा राखी आगामी पाँच वर्षको लागि ५६२४२.१६ लाख आय प्रक्षेपण गरी खर्चतर्फ ३२७७१.९५ लाख चालु खर्च र २३४७०.२१ लाख पुँजीगत खर्च प्रस्ताव गरिएको छ । त्यसैगरी क्षेत्रगत विकास अन्तर्गत ४४०८.२८ लाख आर्थिक विकासमा, २३३४९.४ लाख सामाजिक विकासमा, १५९९९.०५ लाख पूर्वाधारमा, ७०७.४८ लाख वन वातावरण र विपद् व्यवस्थापनमा, ७२८.९९ लाख संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह र सुशासन तथा अन्तर सम्बन्धित विषयमा लगानी प्रस्ताव गरिएको छ ।

श्रोत परिचालनतर्फ आन्तरिक श्रोत वृद्धिका उपायहरु सहित जनसहभागिता परिचालन, अन्तर स्थानीय तह साभेदारी, सार्वजनिक-निजी-सहकारी-साभेदारी, गैसस तथा सामुदायिक संस्थाहरु बीच साभेदारी, महत्वपूर्ण आयोजनाहरुमा केन्द्र सरकार तथा प्रदेश सरकारसँग अन्तरसम्बन्ध र सहकार्य जस्ता पक्षहरुमा ध्यान दिई श्रोत परिचालन गर्न सिफारिस गरिएको छ । त्यस्तै सार्वजनिक खर्चमा वित्तीय अनुशासन र मितव्ययिता कायम गर्न सुझावहरु प्रस्तुत गरिएको छ ।

परिच्छेद-११ को कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन शीर्षक अन्तर्गत कार्यान्वयन कार्ययोजना, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन, नतीजामा आधारित ढाँचा अनुसार वार्षिक समीक्षा, मध्यावधि मूल्याङ्कन र अन्तिम मूल्याङ्कन सम्बन्धी विषयहरु राखिएका छन् ।

कार्यान्वयन पक्षलाई जवाफदेहिताका साथ प्रतिफलमुखी बनाउन कार्यान्वयन योजना समेत राखिएको छ । त्यसैगरी अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको संयन्त्र र कार्यरत जनशक्तिको क्षमता विकास गर्दै अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई नतीजामुखी बनाउन छुट्टै खाका प्रस्तुत गरिएको छ । आवधिक योजनाले अङ्गिकार गरेका लक्ष्य, उद्देश्य प्राप्ति र योजनाको समग्र परिणामलाई नतीजामुखी एवं उपलब्धिमूलक बनाउन र योजना प्रभावको तथ्यगत जानकारीका लागि मध्यावधि मूल्याङ्कन तथा अन्तिम मूल्याङ्कनको खाका समेत सिफारिस गरिएको छ । योजना दस्तावेजको अन्त्यमा समग्र निष्कर्ष, ६ अनुसूचीहरु र सन्दर्भ सामग्री समावेश गरिएको छ । स्थानीय तहका लागि आवधिक योजना तर्जुमा दिग्दर्शन-२०७८ को आधारमा सबै विषयहरु विस्तृत रुपमा समेट्दा प्रस्तुत योजना दस्तावेज अपेक्षा गरे भन्दा केहि ठूलो रहन गयो । तैपनि यो दस्तावेज समग्र रामग्रामवासीहरुको लागि सम्पत्तिको रुपमा रहनेछ ।

परिच्छेद-१ परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

लुम्बिनी प्रदेशमा रहेका १२ जिल्लाहरू मध्ये नवलपरासी (ब.सु.प.) एउटा महत्वपूर्ण जिल्ला हो । यस जिल्लाका ७ वटा पालिकाहरू मध्ये रमणीय नगरपालिकाको रूपमा रामग्राम नगरपालिकालाई लिन सकिन्छ । जैविक विविधता र मूर्त, अमूर्त साँस्कृतिक सम्पदाहरूको धनि यस नगरपालिकाका जनताको सामाजिक न्याय र आर्थिक समृद्धिको लागि योजनाबद्ध विकास गर्ने मूलभूत उद्देश्यबाट यो प्रथम आवधिक विकास योजना तर्जुमा गर्न लागिएको छ । कुनैपनि विकास योजना तर्जुमा गर्दा वा कार्यक्रमहरू तय गर्दा भरपर्दो तथ्याङ्कको आवश्यकता पर्दछ । त्यसका लागि नगरपालिकाको आर्थिक, सामाजिक, भौतिक तथा संस्थागत पक्षहरूको प्राथमिक तथ्याङ्कहरू अद्यावधिक गर्नु जरुरी हुन्छ । यस आवधिक योजनामा नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण-२०७७, राष्ट्रिय जनगणना-२०६८ र २०७८, शिक्षा तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी सूचना प्रणाली-एच.एम.आई.एस. र परामर्शदातृ संस्थाले GIS प्रविधि र प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष रूपमा विभिन्न श्रोत एवं जानकारी व्यक्तिहरूबाट लिएका प्राथमिक तथा द्वितीय श्रोतका सूचनाहरूलाई यस परिच्छेदको विभिन्न खण्डका साथै अन्य परिच्छेदहरूमा आवश्यकतानुसार समावेश गरिएको छ ।

१.२ भौगोलिक, आर्थिक र सामाजिक स्थिति

१.२.१ भूगोल

नवलपरासी (ब.सु.प.) जिल्लाका ७ वटा पालिकाहरू मध्ये रामग्राम नगरपालिका भौगोलिक विविधतायुक्त नगरपालिकाको रूपमा परिचित छ । अक्षांश २७°२८'१०" देखि २७°३५'०४" उत्तर, देशान्तर ८३°३५'१९" देखि ८३°४३'१४" पूर्व र ९४.१५ वर्ग किलोमिटर क्षेत्रमा फैलिएको यो नगरपालिका जिल्लाको सदरमुकाम पनि हो । यस नगरपालिकाको पूर्वमा सरावल गाउँपालिका, पश्चिममा रुपन्देही जिल्ला, उत्तरमा सुनवल नगरपालिका र दक्षिणमा पाल्हीनन्दन गाउँपालिका रहेका छन् । साविक रामग्राम नगरपालिकाको १३ वटा वडा र अमरौट, सुक्रौली, हकुई, बन्जरीया र देवगाव समेतका ५ वटा गा.वि.स. मिलाई २०७३ साल फाल्गुन २७ गते यो नगरपालिका स्थापना भएको हो । गौतम बुद्धको पवित्र अस्थिधातु रहेको प्राचीन रामग्राम स्तुपाको नामबाट यस नगरपालिकाको नामाकरण रामग्राम नगरपालिका भएको हो । यस नगरपालिकामा हाल १८ वटा वडाहरू कायम गरिएको छ भने नगरपालिकाको केन्द्र जिल्लाको सदरमुकाम समेत रहेको परासीमै राखी कार्य सञ्चालन भइरहेको छ ।

हावपानी तथा जलवायु

नवलपरासी (ब.सु.प.) जिल्लाको पश्चिम भागमा अवस्थित यो नगरपालिका समुन्द्री सतहबाट १०० देखि १३० मीटर उचाईसम्म रहेको छ । समथर भूमिमा रहेकोले यहाँको हावापानी उष्ण मनसुनी र कतै समशितोष्ण रहेको पाइन्छ । तराईको समथर भू-भागमा अवस्थित यो नगरपालिकामा जेष्ठ, आषाढ महिनामा बढी गर्मी र हिउँदको पौष, माघ महिनामा शीतलहरी समेतबाट बढी जाडो हुने गर्दछ । यहाँको औषत वार्षिक वर्षा १९१२ मि.मि. र अधिकतम तापक्रम ४५ डिग्री सेल्सियससम्म पुग्ने गर्दछ । जाडोयाममा न्यूनतम तापक्रम ४ डिग्री सेल्सियससम्म झर्ने गर्दछ ।

मुख्य वस्तीहरू

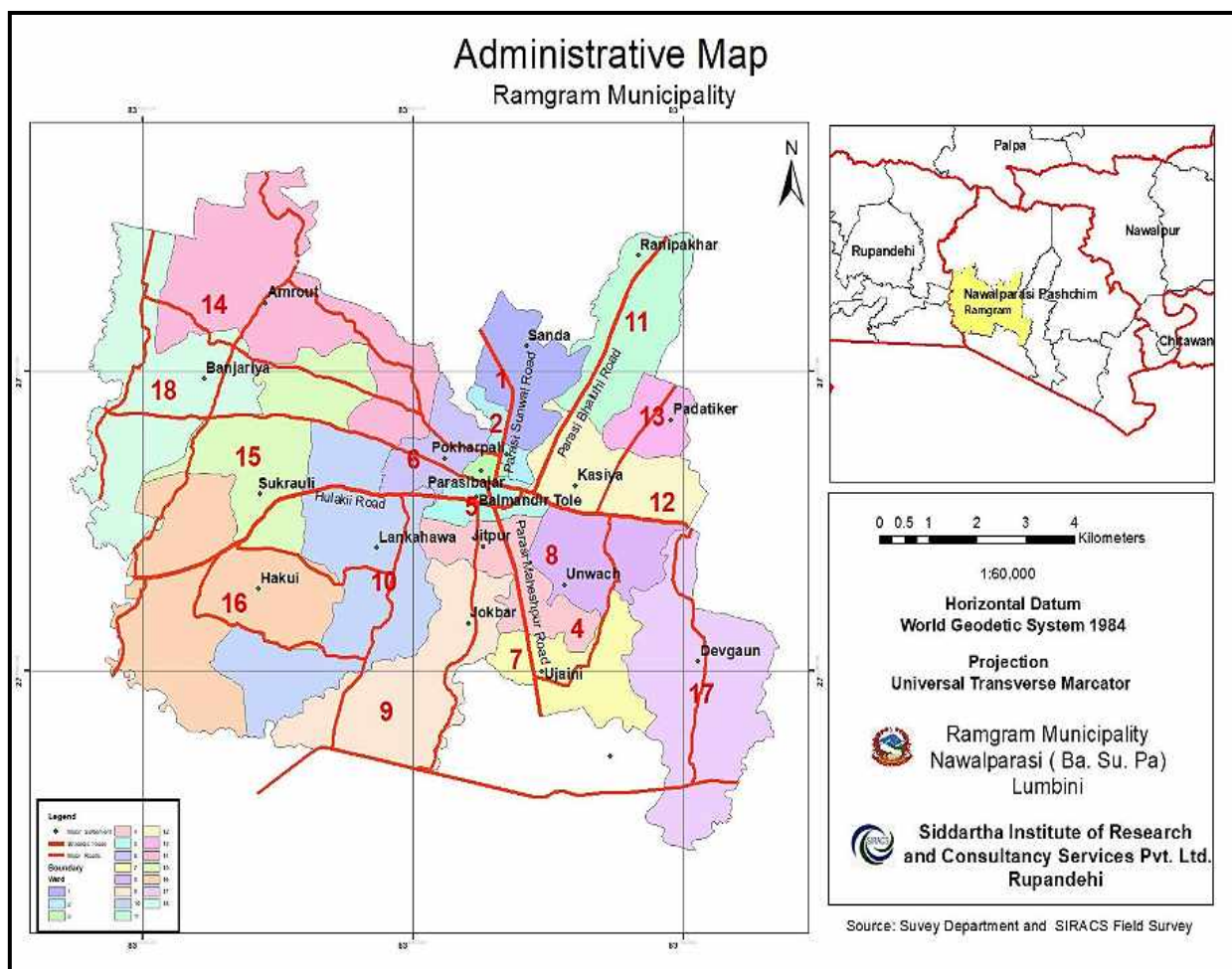
यस नगरपालिकाका विभिन्न वडामा रहेका मुख्य वस्तीहरूको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १.१ : मुख्य वस्तीहरूको विवरण

वडा नं.	मुख्य वस्तीहरूको विवरण
१	सण्डा, सहुवाटिकर, खानेपानी तथा उ.वा.संघ क्षेत्र
२	संगमटोल, हाटबजारटोल, शिक्षाटोल, दुरसञ्चारटोल
३	परासीबजार, घोडपाली, आदर्शटोल
४	जीतपुर, बैरिहवा, चन्द्रगढी, केरवानी, सूर्यपुरा, बुद्धटोल
५	ड्राइभरटोल, बालमन्दिरटोल, आदर्शटोल, इमिलीटोल
६	पोखरपाली, जौरहरि

७	उज्जैनी, देवदह, नौडिहवा
८	घनश्यामपुर, बैकुण्ठपुर, लोहसडा, चम्कीपुर, उनवच, बगैचाटोल
९	जोकवार, ललितपुर, पिपरहिया, सन्तपुर, कर्मैनी, मधवलिया
१०	लक्ष्मीपुर, लंकहवा, मन्दरीया, नदवा, नौलिहवा
११	जमुवाड, रानीपाखर
१२	कसिया, ठूलोकुनवार, पंचगाँव
१३	पाडाटिकर, सानो कुनुवार
१४	अमरौट, पर्सावाल, ऐरौली, ऐँचावाल, रक्साहा
१५	शुक्रौली, घिनाहा, डिगबल, ननई
१६	सीतापुर, बक्रैया, हकुई, तोनवा, लालपाती, कोटवा, पजरकट्टी
१७	महुवारी, पिपरहिया, पटखौली, देवगाँव, फुलवरिया, बरारी
१८	धरमपुर, बन्जरीया, पण्डितपुर, कुइया

स्रोत : SIRACS Survey, २०८३

चित्र नं. १.१ : Administrative Map

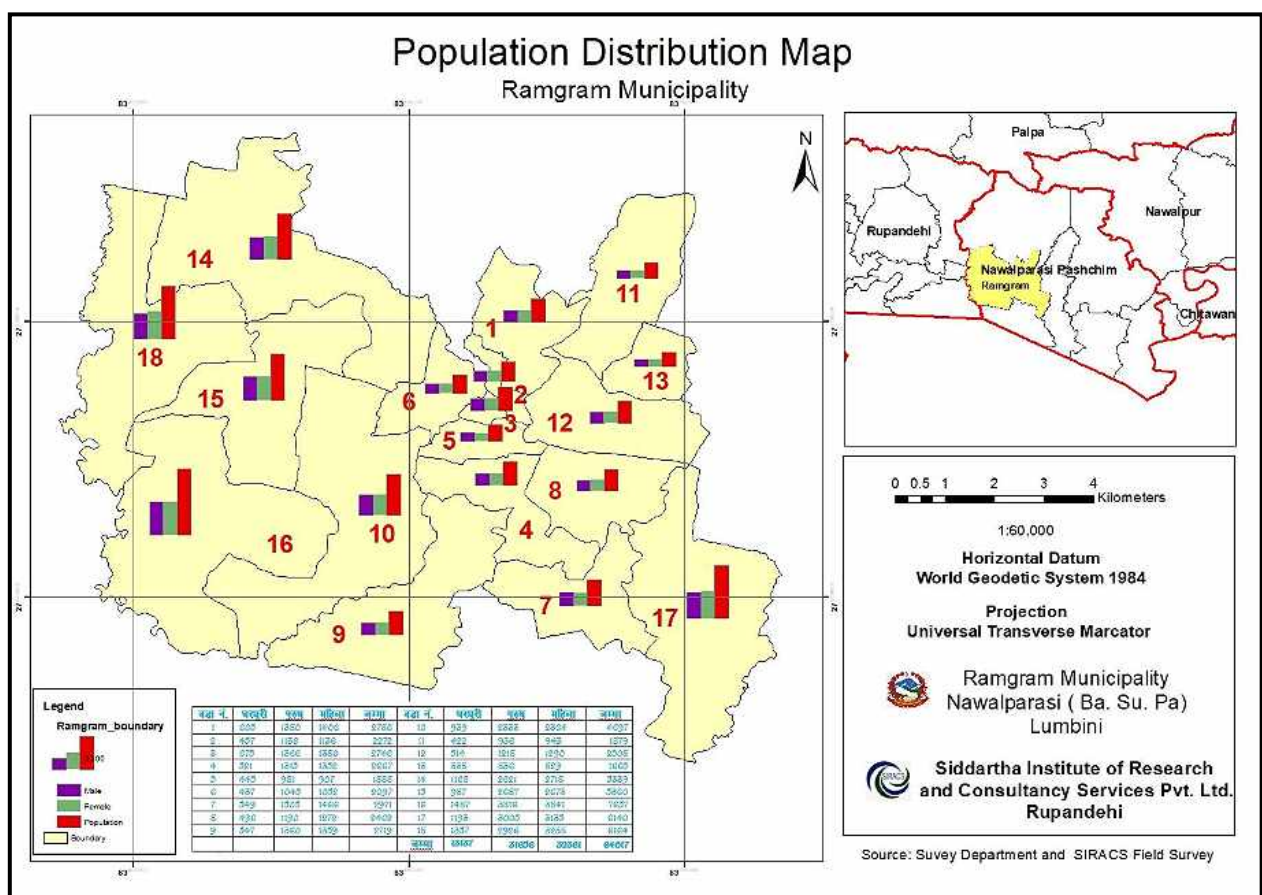
१.२.२ जनसंख्या

वि.सं.२०७८ सालको जनगणना अनुसार रामग्राम नगरपालिकाको कूल जनसङ्ख्या ६४०१७ रहेको छ, जसमा महिला ३२३६१ (५०.६%) जना र पुरुष ३१६५६ (४९.४%) जना रहेका छन्। लैङ्गिक अनुपात ९७.८२ (पुरुष प्रति १०० महिला) रहेको छ। त्यसैगरी जनघनत्व ४९९ प्रति वर्गकिलोमिटर र परिवारको औषत आकार ४.८७ व्यक्ति प्रति परिवार रहेको देखिन्छ। जनसंख्याको वडागत विवरण र घरधुरी निम्न तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. १.२ : वडागत जनसङ्ख्या तथा घरधुरी विवरण

वडा नं.	राष्ट्रिय जनगणना २०६८				राष्ट्रिय जनगणना २०७८			
	घरधुरी	पुरुष	महिला	जम्मा	घरधुरी	पुरुष	महिला	जम्मा
१	४१४	१०९२	११२२	२२१४	६०५	१३८०	१४०६	२७८६
२	४९३	११५४	११५०	२३०४	४५७	११३६	११३६	२२७२
३	६११	१२३८	१३१२	२५५०	६७५	१३६६	१३८०	२७४६
४	३६१	१०२६	१०५८	२०८४	५२१	१३१५	१३५२	२६६७
५	४१८	९५५	९६२	१९१७	४४५	९८१	९०७	१८८८
६	३३५	९४२	९२४	१८६६	४३७	१०४५	१०५२	२०९७
७	४६९	१३४४	१३६९	२७१३	५४९	१५०५	१४६६	२९७१
८	३८४	१००९	१११६	२१२५	४९६	११९०	१२७२	२४६२
९	४१८	१२४४	१२३६	२४८०	५४७	१३६०	१३५९	२७१९
१०	६९६	१९१८	१९८५	३९०३	९३९	२३३३	२३६४	४६९७
११	२९४	७५९	८२७	१५८६	४२२	९३६	९४३	१८७९
१२	४०५	१०३६	१०७१	२१०७	५१४	१२१८	१२९०	२५०८
१३	२६०	६९५	७३४	१४२९	३३८	८३६	८२९	१६६५
१४	९२१	२३७४	२५७९	४९५३	११६८	२६२१	२७१८	५३३९
१५	७९९	२३३३	२३८२	४७१५	९८७	२६८७	२६७३	५३६०
१६	१०९६	३१८५	३४४२	६६२७	१४८७	३८१६	३८४१	७६५७
१७	९२७	२६२६	२७३३	५३५९	११९३	३००५	३१३५	६१४०
१८	९८१	२९२२	२९९१	५९१३	१३५७	२९२६	३२३८	६१६४
जम्मा	१०२८२	२७८५२	२८९९३	५६८४५	१३१३७	३१६५६	३२३६१	६४०१७

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८, २०७८

चित्र नं. १.२ : Population Distribution Map

उमेरगत जनसंख्या

उमेरगत जनसङ्ख्याको विश्लेषण गर्दा सवैभन्दा धेरै संख्या १५ देखि १९ वर्ष उमेर समूहको रहेको छ । यसैगरी सवैभन्दा कम संख्यामा ९०-९४ उमेर समूहको रहेको छ । ५ वर्षभन्दा कम उमेर समूहका बालबालिकाको संख्या ५१८५ (८.०९%) रहेको छ । १५ देखि ५९ वर्ष उमेरसम्मको आर्थिक रूपमा सक्रिय जनसंख्या ४१४९४ (५७.०२%) रहेको छ । जनसङ्ख्याको उमेरगत विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ :

तालिका नं. १.३ : उमेरगत जनसङ्ख्या

उमेर समूह	पुरुष	महिला	जम्मा	प्रतिशत
०-०४	२६९७	२४८८	५१८५	८.०९
०५-०९	२८५०	२५१३	५३६३	८.३७
१०-१४	३००७	२७९३	५८००	९.०६
१५-१९	३३६५	३२२१	६५८६	१०.२८
२०-२४	२९७५	३५४८	६५२३	१०.१८
२५-२९	२७२७	३०८५	५८१२	९.०७
३०-३४	२२९७	२६४७	४९४४	७.७२
३५-३९	२३०४	२६५६	४९६०	७.७४
४०-४४	२०२५	२१४१	४१६६	६.५०
४५-४९	१५५०	१६११	३१६१	४.९३
५०-५४	१५३३	१५५४	३०८७	४.८२
५५-५९	१२०२	१०५३	२२५५	३.५२
६०-६४	९४५	१०२४	१९६९	३.०७
६५-६९	९४०	९४१	१८८१	२.९३
७०-७४	६९२	५७४	१२६६	१.९७
७५-७९	३५४	३१४	६६८	१.०४
८०-८४	११५	१०८	२२३	०.३४
८५-८९	३९	३७	७६	०.११
९०-९४	१८	२१	३९	०.०६
९५ भन्दा माथि	२१	३२	५३	०.०८
जम्मा	३१६५६	३२३६१	६४०१७	१००

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

असक्तताका आधारमा जनसङ्ख्या

राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ अनुसार यस नगरपालिकामा असक्तताको संख्या जम्मा १२०२ जना रहेको देखिन्छ । कूल जनसंख्यामा अशक्त जनसंख्याको प्रतिशत १.९ रहेको छ । अशक्तता सम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १.४ : असक्तता अनुसार जनसङ्ख्या

असक्तताको प्रकार	संख्यात्मक विवरण		
	पुरुष	महिला	जम्मा
शारीरिक अपाङ्गता	२९०	१८४	४७४
न्यून दृष्टियुक्त	६७	८०	१४७
दृष्टि विहीन	२८	३६	६४
बहिरो पन	४३	४२	८५
मनोसामाजिक	३३	२०	५३
न्यून श्रवण शक्ति	४७	४६	९३
बहिरोपन एंव दृष्टि विहीन	२२	२९	५१
मानसिक वा मनोसामाजिक	३६	२५	६१
बौद्धिक अपाङ्गता	११	११	२२
अनुवंशीय रक्तश्राव	८	२२	३०
अटिजम	४	२	६

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

बहुअपाङ्गता	७८	३८	११६
जम्मा अपाङ्गता	६६७	५३५	१२०२

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

व्यक्तिगत घटना (पञ्जिकरण) सम्बन्धी विवरण

जन्म, मृत्यु, विवाहदत्ता, बसाइसराइ जस्ता तथ्याङ्कबाट जनसंख्याको विद्यमान संरचनालाई विश्लेषण गरी आगामी वर्षहरुको जनसंख्या स्थिति प्रक्षेपण गर्न र विकास निर्माणका क्रियाकलापलाई योजनाबद्ध रुपमा अगाडी बढाउन मद्दत पुग्दछ । त्यसैले पञ्जिकरण सम्बन्धी व्यवस्थालाई अद्यावधिक गरिएको हुन्छ । यस नगरपालिकाको २०८२ को व्यक्तिगत घटनादत्ता (पञ्जिकरण) विवरण देहायको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. १.५ : व्यक्तिगत घटना सम्बन्धी विवरण (२०८२ श्रावण देखि २०८२ चैत्र मसान्तसम्म)

वडा नं.	जन्म दर्ता			मृत्यु दर्ता			सम्बन्ध बिच्छिन्	बिवाह दर्ता	बसाइसराइ			
									आएको		गएको	
	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा			दर्ता संख्या	सदस्य संख्या	दर्ता संख्या	सदस्य संख्या
१	१६	२२	३८	९	९	१८	३	२१	११	३६	०	०
२	१८	२०	३८	१२	५	१७	२	१६	३	५	५	१७
३	१४	१०	२४	७	५	१२	०	१६	११	२९	८	२७
४	२४	२१	४५	१३	३	१६	३	२४	४	१०	६	१५
५	१२	४	१६	५	५	१०	३	८	५	१०	७	१४
६	१४	१३	२७	७	५	१२	३	१०	३	८	५	१२
७	२६	२४	५०	१४	९	२३	१	२०	२	५	४	२६
८	२६	१८	४४	९	७	१६	०	१९	२	५	०	०
९	२४	२३	४७	९	६	१५	०	२३	४	९	३	६
१०	११	७	१८	३	४	७	१	५	४	१२	६	१६
११	११	१०	२१	३	६	९	०	१३	५	१८	०	०
१२	२२	११	३३	१४	४	१८	१	१७	६	१२	२	४
१३	११	१४	२५	५	४	९	२	१५	०	०	२	४
१४	४६	४०	८६	१५	१३	२८	६	५१	८	१९	९	२५
१५	३५	३१	६६	१३	१८	३१	३	३९	७	१२	६	४०
१६	७०	५९	१२९	२६	२४	५०	३	५१	९	५५	५	७
१७	४३	३९	८२	१७	२३	४०	५	४७	०	०	२	५
१८	५	५	१०	१७	१३	३०	४	५४	८	३०	२०	४८
जम्मा	४२८	३७१	७९९	१९८	१६३	३६१	४०	४४९	९२	२७५	९०	२६६

स्रोत : रामग्राम नगरपालिका, पञ्जिकरण शाखा-२०८२

घरको स्वामित्व

यस पालिकामा १२५१५ (९५.३%) परिवार आफ्नै स्वामित्वको घरमा बस्ने गरेको देखिएको छ । घरको स्वामित्व अनुसारको विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. १.६ : घरको स्वामित्व अनुसार परिवार संख्या

घरको स्वामित्व	परिवार संख्या	प्रतिशत
आफ्नै	१२५१५	९५.३
भाडा	५४३	४.१
संस्थागत	४२	०.३
अन्य	३७	०.३
जम्मा	१३१३७	१००

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना-२०७८

घर जग्गामा महिलाको स्वामित्व

यस नगरपालिकामा ९१०२ (६९.३%) परिवारका महिलामा घर तथा जमिनको स्वामित्व रहेको देखिदैन । घर जग्गामा महिलाको स्वामित्व सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. १.७ : घर जग्गामा महिलाको स्वामित्व अनुसार परिवार संख्या

घर जग्गामा महिलाको स्वामित्व स्थिति	परिवार संख्या	प्रतिशत
घरमा मात्र स्वामित्व	६८२	५.२
जमिनमा मात्र स्वामित्व	१५८४	१२.१
घर तथा जमिन दुवैमा स्वामित्व	१५७२	१२
दुवैमा स्वामित्व नभएको	९१०२	६९.३
उल्लेख गर्न नचाहेको	१९७	१.५
जम्मा	१३१३७	१००

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना-२०७८

अनुपस्थित जनसंख्या

यस नगरपालिकामा कमसेकम एक जना बाह्य मुलुकमा जाने परिवारको संख्या २२४८ रहेको छ । अन्य अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण देहायको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. १.८ : कमसेकम एक जना बाह्य मुलुकमा जाने परिवार संख्या र अनुपस्थित जनसंख्या

कमसेकम एक जना बाह्य मुलुकमा जाने परिवार संख्या	अनुपस्थित जनसंख्या		
	जम्मा	पुरुष	महिला
२२४८	२६९४	२४५१	२४३

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना-२०७८

देशगत आधारमा अनुपस्थित जनसंख्या

यस नगरपालिकामा देशगत आधारमा अनुपस्थित रहने मध्ये मध्यपूर्वमा जानेहरुको संख्या ठूलो छ । देशगत आधारमा अनुपस्थितिको विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिकामा नं. १.९ : देशगत आधारमा अनुपस्थित जनसंख्या

देशगत विवरण	पुरुष	महिला	जम्मा
भारत	३६५	८०	४४५
सार्क	१०	०	१०
एशियन	६४२	३	६४५
मध्यपूर्व	१२२८	५४	१२८२
अन्य एशियन	३१	१७	४८
युरोपियन देश	३६	१४	५०
अन्य युरोपियन	१३	७	२०
उत्तर अमेरिका	६४	३७	१०१
दक्षिण अमेरिका	०	०	०
अफ्रिका	६	१	७
प्यासेफिक	४९	२८	७७
अन्य	२	०	२
नखुलेको	५	२	७
जम्मा अनुपस्थित	२४५१	२४३	२६९४

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना-२०७८

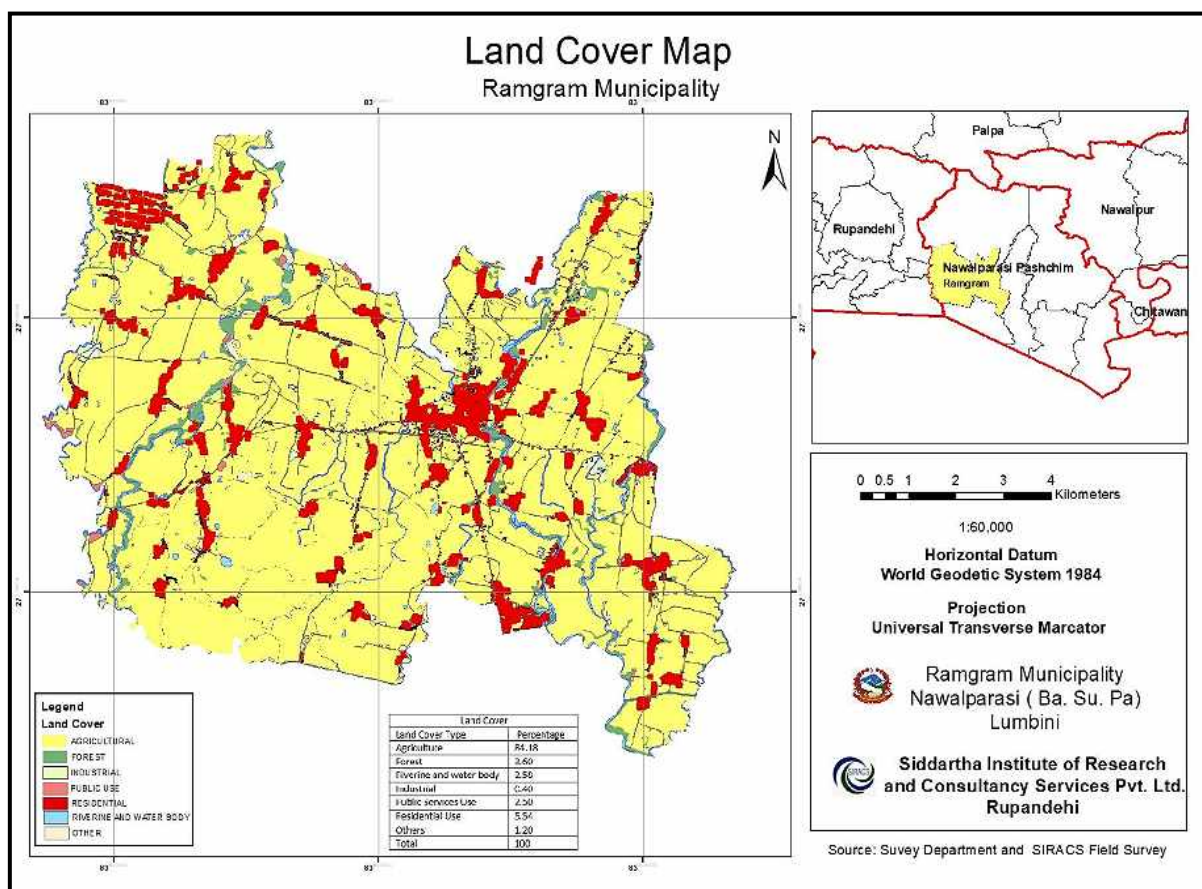
१.२.३ भूमिको उपयोग

तराईको समथर भूमिमा पर्ने यो नगरपालिकाको अधिकांश भू-भाग कृषि क्षेत्रले ओगटेको छ । त्यसपछि क्रमशः आवास, वन, पोखरी, नदी, खोला, सार्वजनिक प्रयोग, औद्योगिक क्षेत्र र अन्य क्षेत्रहरुले ओगटेको अवस्था छ । भू-उपयोग सम्बन्धी विवरण निम्न तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १.१० : भूमिको उपयोग सम्बन्धी विवरण

भू-उपयोगका क्षेत्रहरू	प्रतिशत
कृषि क्षेत्र	८४.१८
आवास क्षेत्र	५.५४
वन क्षेत्र	३.६०
पोखरी, नदी, खोला क्षेत्र	२.५८
सार्वजनिक प्रयोगका क्षेत्र	२.५०
औद्योगिक सेवा क्षेत्र	०.४०
अन्य क्षेत्र	१.२०
जम्मा	१००

श्रोत : SIRACS Survey-2083

चित्र नं. १.३ : Land Cover Map

१.२.४ आर्थिक क्षेत्रको स्थिति

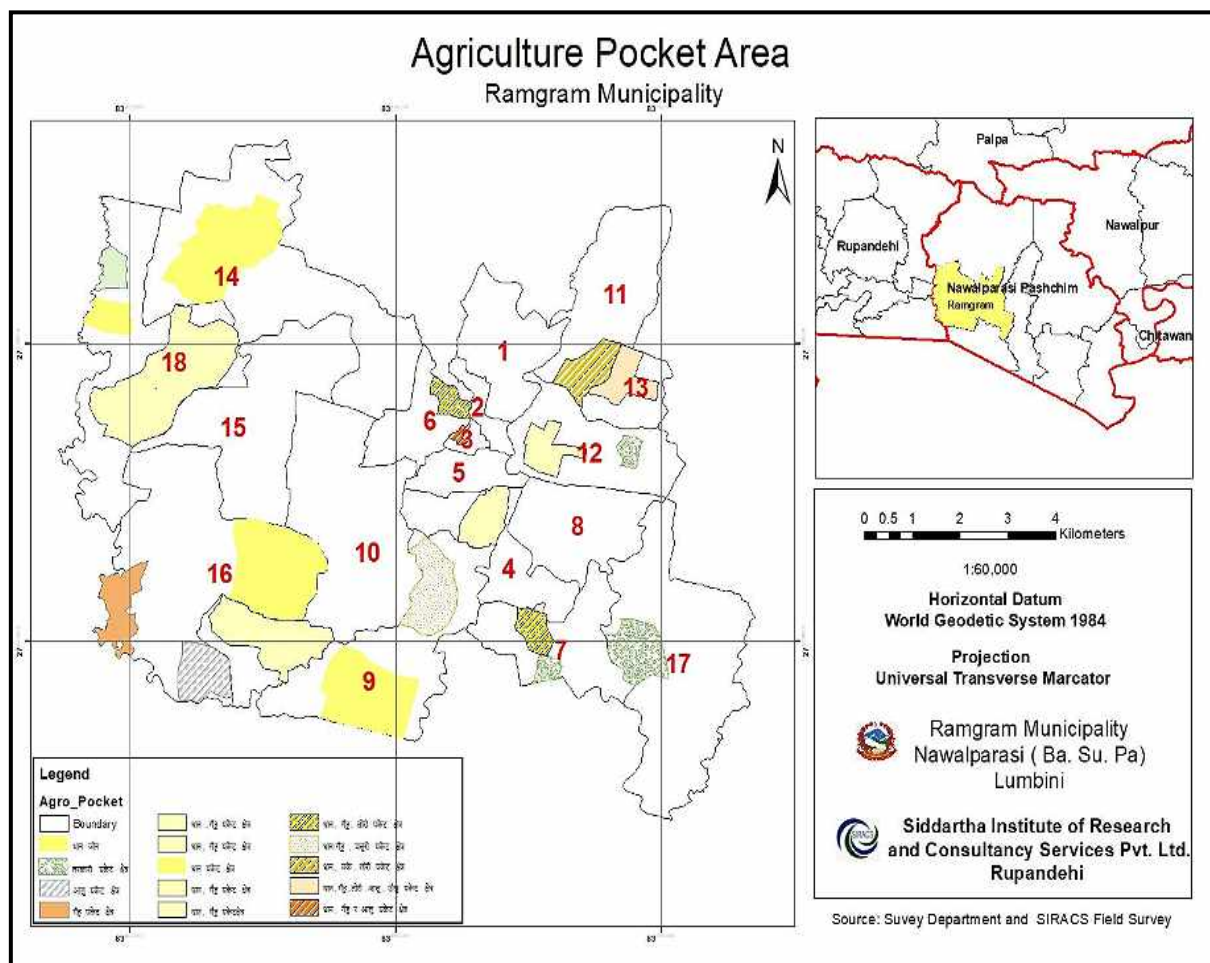
कृषि तथा पशुपालन

कृषि

नेपालको पश्चिम तराई क्षेत्रमा पर्ने यो नगरपालिकाको अधिकांश भाग खेतियोग्य उर्वर जमिनले ढाकिएको छ । यस नगरपालिकामा मुख्य रूपमा धान, गहुँ, दलहन तथा तेलहनका वस्तुहरू, आलु तथा मौसम अनुसारका तरकारीजन्य वस्तुहरू उत्पादन भइरहेको अवस्था छ । साविकमा उखु उत्पादन उल्लेख्य रहेकोमा सुनवल स्थित लुम्बिनी चिनी कारखाना कहिले बन्द हुने र धेरै समयपछि सञ्चालनमा ल्याउने प्रक्रियाले उखु उत्पादनमा ह्रास भइरहेको छ र हाल छिटफुट रूपमा मात्र उत्पादन हुन्छ । यस नगरपालिकामा विभिन्न कृषि पकेट क्षेत्रहरू घोषणा भई कुनै क्रियाशील छन् भने कुनै घोषणा पश्चात् कार्यान्वयनमै नआएको र कुनै निष्कृय अवस्थामा रहेको देखिएको छ । पकेट क्षेत्र भन्नाले स्थानीय सम्भाव्यताका आधारमा तोकिएको बाली/वस्तुमा न्यूनतम १० हेक्टर जमिनमा सञ्चालन गरिने साना व्यवसायिक उत्पादन क्षेत्रलाई बुझिन्छ । यस नगरपालिकामा रहेका कृषि पकेट क्षेत्र र कृषि सहकारी तथा कृषक समूहको विवरण तलका तालिकाहरूमा दिइएको छ ।

तालिका नं. १.११ : पकेट क्षेत्रको विवरण

क्र.सं.	पकेट क्षेत्रको नाम र बाली	कैफियत
१	घोडपाली र ओमशान्तिमा धान, गहुँ, आलु पकेट क्षेत्र वडा नं.३	घोषणा भयो तर कार्यान्वयन भएन
२	सूर्यपूरा र चन्द्रगढीमा तरकारी खेती वडा नं.४	कृषि समूहबाट उत्पादन भइरहेको
३	धान, गहुँ पकेट क्षेत्र, जीतपुर, वडा नं.४	
४	धान, गहुँ र तोरी पकेट क्षेत्र, पोखरापाली वडा नं.६	
७	तरकारी पकेट क्षेत्र, उज्जैनी वडा नं.७	
८	धान, गहुँ, तोरी पकेट क्षेत्र, नौडिहवा वडा नं.७	
९	धान पकेट क्षेत्र, कर्मैनी, वडा नं.९	
१०	धान, गहुँ, मसुरो पकेट क्षेत्र ललितपुर, जोकवार, पिपरहवा, वडा नं.९	कृषकको माग रहेको
११	धान, गहुँ पकेट क्षेत्र नौडिहवा, वडा नं.१०	
१२	धान, मकै र तोरी पकेट क्षेत्र, रानीपाखर वडा नं.११	
१२	फलफूल खेती, आदर्श बहुमुखी सहकारी, कुनवार, वडा नं.१२	४ बिगाह क्षेत्रफल
१३	तरकारी खेती, कुनवार (दलितवस्ती), वडा नं.१२	प्रस्तावित
१४	धान, गहुँ पकेट क्षेत्र, कसहिया, वडा नं.१२	
१५	धान, गहुँ, तोरी, आलु, उखु पकेट क्षेत्र, पाडाटिकर, वडा नं.१३	
१६	श्री कोटहीमाई कृषक समूह पर्सवाल-धान जोन, वडा नं.१४	
१७	जय गुरुदेव कृषि सहकारी संस्था अमरौट-धान, वडा नं.१४	
१८	संकटमोचन कृषि सहकारी संस्था अमरौट-गहुँ, वडा नं.१४	
१९	धान पकेट क्षेत्र, हकुई, वडा नं.१६	
२०	आलु पकेट क्षेत्र, तनोवा, वडा नं.१६	
२१	गहुँ पकेट क्षेत्र, सीतापुर, वडा नं.१६	
२२	पिपरहिया तथा देवगाँव तरकारी पकेट क्षेत्र, वडा नं.१७	
२३	धान पकेट क्षेत्र, पण्डितपुर, वडा नं.१८	
२४	आलु पकेट क्षेत्र, वनगाँउ, वडा नं.१८	
२५	मकै पकेट क्षेत्र, धरमपुर, वडा नं.१८	
२६	धान र गहुँ पकेट क्षेत्र, बन्जरीया, कुइया, वडा नं.१८	

चित्र नं. १.४ : Agriculture Pocket Area

तालिका नं. १.१२ : कृषि सहकारी तथा कृषक समूह

क्र.सं.	कृषि सहकारीको नाम	ठेगाना
१	मानव कल्याण बहुउद्देश्यीय कृषि सहकारी संस्था लिमिटेड	रामग्राम-८, उनवच
२	महादेव कृषि सहकारी संस्था लिमिटेड	रामग्राम-१०, लंकहवा
३	संकटमोचन कृषि सहकारी संस्था लिमिटेड	रामग्राम-१४, अमरौट
४	नमूना कृषि सहकारी संस्था लिमिटेड	रामग्राम-१२, कसिया
५	जय गुरुदेव कृषि सहकारी संस्था लिमिटेड	रामग्राम-१४, अमरौट
६	महादेव कृषि सहकारी संस्था लिमिटेड	रामग्राम-१०, लंकहवा
७	साना किसान कृषि सहकारी संस्था लिमिटेड	रामग्राम-१५, शुक्रौली
८	तुरिया कृषि सहकारी संस्था लिमिटेड	रामग्राम-१६
९	साना किसान कृषि सहकारी संस्था लिमिटेड	रामग्राम-१६, हकुई
१०	देवगाँव आयआर्जन साना किसान कृषि सहकारी संस्था लिमिटेड	रामग्राम-१७, देवगाव
११	साना किसान कृषि सहकारी संस्था लिमिटेड	रामग्राम-१८, बन्जरीया
१२	भोगडाहिन तथा बन्जारिन माई कृषि सहकारी संस्था लिमिटेड	रामग्राम-१८, बन्जरीया
क्र.सं.	विभिन्न कृषक समूह संख्या	आबद्धता
१	रामग्राम-१ मा २ समूह	यी १४३ कृषक समूहहरु मध्ये धेरै
२	रामग्राम-४ मा ५ समूह	जसो कृषक समूहहरु मकै र
३	रामग्राम-५ मा १ समूह	आलुको बिउ उत्पादन, ताजा

४	रामग्राम-६ मा ३ समूह	तरकारी उत्पादन, धान र गहुँ उत्पादन र मत्स्यपालन व्यवसायमा क्रियाशील छन् भने केही कृषक समूहहरु हाल निष्कृय अवस्थामा छन् । यी सबै समूहमा कृषकहरुको आबद्धता संख्या जम्मा २७३७ रहेको छ ।
५	रामग्राम-७ मा ३ समूह	
६	रामग्राम-८ मा ७ समूह	
७	रामग्राम-९ मा १४ समूह	
८	रामग्राम-१० मा १० समूह	
९	रामग्राम-११ मा ३ समूह	
१०	रामग्राम-१२ मा २ समूह	
११	रामग्राम-१३ मा ६ समूह	
१२	रामग्राम-१४ मा ७ समूह	
१३	रामग्राम-१५ मा १२ समूह	
१४	रामग्राम-१६ मा १९ समूह	
१५	रामग्राम-१७ मा ३१ समूह	
१६	रामग्राम-१८ मा १८ समूह	
जम्मा कृषक समूह संख्या : १४३		

श्रोत :- कृषि ज्ञान केन्द्र नवलपरासी ब.सु.प., वार्षिक प्रगति तथा तथ्याङ्क पुस्तिका-०८१/०८२

कृषियोग्य जमिन उत्पादन सम्बन्धी विवरण

यस नगरपालिकाका विभिन्न वडामा रहेको कृषियोग्य जमिन तथा प्रति परिवार औषत जमिनको विवरण र मुख्य कृषि बालीको उत्पादन क्षेत्र, उत्पादन र उत्पादकत्व सम्बन्धी विवरण तलका तालिकाहरुमा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १.१३ : कृषियोग्य जमिनको विवरण

वडा	जम्मा जग्गाको क्षेत्रफल (हे)	
	जम्मा क्षेत्रफल	प्रति परिवार औषत जमिन
१	२३६.४३	०.६२
२	१००.५६	१.४२
३	३६६.९३	१.७५
४	२७२.९७	०.६१
५	२५१.४२	२.०८
६	१४६.५८	०.६१
७	२२७.५२	०.५४
८	१७०.४०	०.५५
९	२६६.७८	०.६७
१०	५२२.३२	०.६९
११	१५०.६०	०.५२
१२	१५३.३८	०.५४
१३	२८१.०२	०.८५
१४	२५१२.५५	२.५८
१५	६४४.३१	०.६९
१६	९०२.८१	०.७०
१७	५४३.००	०.८७
१८	६३०.३४	०.५१
जम्मा	८३७९.९२	०.९०

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७६

तालिका नं.१.१४ : मुख्य कृषि बालीको उत्पादन क्षेत्र, उत्पादन र उत्पादकत्व सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	मुख्य बाली	उत्पादन (मे.टन)	उत्पादकत्व (मे.टन/हेक्टर)	जिल्लाको औषत उत्पादकत्व (मे.टन/हेक्टर)
१	धान	३५२६१	४.४६	४.६४
२	गहुँ	१९८१०	३.५	३.१६
३	मकै	११५	३.१०	३.४७
४	तरकारी	४१६२	११.८९	१३.६५
५	आलु	३७००	१४.८	
६	फलफूल	५८६	१४.६५	२०.४५
७	दलहन	१२७४	१.०४	१.०४
८	तेलहन	५८८	१.१०	१.१०

स्रोत: कृषि शाखा, रामग्राम नगरपालिका-२०८३

तालिका नं. १.१५ : विभिन्न बालीहरुमा लाग्ने मुख्य मुख्य रोग र कीराहरुको विवरण

क्र.सं.	बाली	रोगहरु	कीराहरु
१	धान	मरुवा, पात डडुवा, खैरा, ब्लास्ट, खैरो थोप्ले, फेद कुहिने	फट्यांगा, पात बेरुवा,पतेरा, फड्के, मिली वग, गभारो
२	मकै	डडुवा, घोगा कुहिने, स्टिम रह	गभारो, फेद कटुवा, खुमे
३	गहुँ	सिंदुरे, डडुवा	लाही, धुन
४	तोरी	बाभोपन	लाही
५	आलु	पछौटे डडुवा, दादे रोग	आलुको पुतली, रातो कमिला
६	तरकारी	स्टिम रट, सेतो हुसी, मोजाईक, अगौटे डडुवा, कोत्रे रोग, निमाटोड, पउडरी मिलडीउ, मोजाईक भाइरस	औसा, सेतो भिंगा, लाही, खपटे, गभारो, खुमे, थ्रिप्स
७	फलफूल	कोत्रे, सेतो धुले रोग, पात गुजुमुजे	फड्के, घुन, औसा, सुलसुले
८	मसुरो	ओइलाउने, जरा कुहिने, डडुवा	लाही, कोशाको गभारो

स्रोत: कृषि शाखा, रामग्राम नगरपालिका-२०८३

पशुपालन

यस नगरपालिकामा पशुपंक्षीतर्फ गाई, भैसी, बाख्रा, कुखुरा, बंगुर, परेवा, हाँस आदि र मत्स्यपालन गर्ने गरिन्छ । घर-घरमा पशुपालन गरी पारिवारिक आवश्यकता पूर्ति गर्ने र आयआर्जन गर्ने परम्पराबाट पारिवारहरु क्रमशः घटिरहेको अवस्था छ । केहि वडाहरुमा व्यवसायिक रुपमा पशुपंक्षीपालन कार्यक्रमहरु पनि सञ्चालन भइरहेका छन् । यस्ता फर्महरुलाई स्थानीय सरकारबाट प्रवर्द्धन गरी कृषकहरुलाई उत्प्रेरित गर्न आवश्यक देखिन्छ । नगरपालिकाका विभिन्न वडामा रहेका व्यवसायिक फर्महरु, दुग्ध संकलन केन्द्रहरु, एग्रोभेट, सेवा प्रदायक लगायतका पशुपंक्षी सम्बन्धी विवरण तलका तालिकाहरुमा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं.१.१६ : पशुपंक्षी फर्महरुको विवरण

क्र.सं.	विभिन्न पशुपंक्षी व्यवसायिक फर्म संख्या	आबद्धता
१	रामग्राम-१ मा ३ फर्म	यी ७६ पशुपंक्षी व्यवसायिक फर्महरु मध्ये गाई, भैसी, बाख्रा, कुखुरा, बंगुर फर्महरु रहेका छन् । यी फर्महरुमा २०१ पुरुष र १६५ महिला गरी ३६६ जनाले प्रत्यक्ष रोजगारी/स्वरोजगारी प्राप्त गरेका छन् ।
२	रामग्राम-४ मा ८ फर्म	
३	रामग्राम-५ मा ३ फर्म	
४	रामग्राम-६ मा १ फर्म	
५	रामग्राम-७ मा ३ फर्म	
६	रामग्राम-८ मा ६ फर्म	

७	रामग्राम-९ मा ७ फर्म	
८	रामग्राम-१० मा ४ फर्म	
९	रामग्राम-११ मा ३ फर्म	
१०	रामग्राम-१२ मा १ फर्म	
११	रामग्राम-१३ मा १ फर्म	
१२	रामग्राम-१४ मा ३ फर्म	
१३	रामग्राम-१५ मा ९ फर्म	
१४	रामग्राम-१६ मा ८ फर्म	
१५	रामग्राम-१७ मा ९ फर्म	
१६	रामग्राम-१८ मा ७ फर्म	
जम्मा पशुपंक्षी व्यवसायिक फर्म संख्या : ७६		

श्रोत :-पशु सेवा विज्ञ केन्द्र नवलपरासी ब.सु.प., वार्षिक प्रगति तथा तथ्याङ्क पुस्तिका-०८०/०८१

तालिका नं. १.१७ : दुध संकलन, डेरी उद्योग तथा सेवा प्रदायकको विवरण

क्र.सं.	दुध संकलन तथा डेरी उद्योगको विवरण	ठेगाना	कैफियत
१	सुजल डेरी उद्योग, वडा नं.१४	अमरौट	दुध संकलन
२	ध्रुव डेरी उद्योग, वडा नं.१४	ऐरौली, अमरौट	दुध संकलन
३	दुध डेरी, घिनाहा, वडा नं.१५	घिनाहा	दुध संकलन तथा बिक्री
४	दुध डेरी फर्म (प्रो.रामचन्द्र यादव) वडा नं.१५	शुक्रौली	दुध संकलन तथा बिक्री
५	दुध संकलन केन्द्र, वडा नं.१७	पिपरहिया	दुध संकलन
सेवा प्रदायक विवरण			
	विवरण	इकाई	संख्या
१	बीमा प्रदायक	वटा	५
२	दाना उद्योग	वटा	२
३	भेटेरिनरी/पशु औषधि पसल	वटा	७
४	डेरी पसल	वटा	९

श्रोत : पशु सेवा शाखा, रामग्राम नगरपालिका-२०८३

तालिका नं.१.१८ : पशुपंक्षीपालक कृषक र पशुपंक्षीको संख्यात्मक विवरण

क्र.सं.	पशुपंक्षीको नाम	इकाई	संख्या
१	पशुपालक कृषक संख्या (परिवार)	संख्या	५६५५
२	गाई भैसी संख्या	संख्या	८२२७
३	भेडा बाख्रा	संख्या	२४५००
४	सुगुर/बंगुर	संख्या	७०५
५	हाँस कुखुरा	संख्या	३२१५०
६	अन्य	संख्या	२७
७	माछा पोखरी	संख्या	३१४
८	माछा पोखरी क्षेत्रफल	बिगाह	१८८

श्रोत : पशु सेवा शाखा, रामग्राम नगरपालिका-२०८३

तालिका नं.१.१९ : पशुजन्य उत्पादनको विवरण

क्र.सं.	विवरण	इकाई	परिमाण (वार्षिक)
१	दुध	मे.ट.	८०००
२	मासु	मे.ट.	५१२
३	माछा	मे.ट.	२६०

श्रोत : पशु सेवा शाखा, रामग्राम नगरपालिका-२०८३

तालिका नं.१.२० : पशुपंक्षीजन्य उत्पादित वस्तुको औषत मूल्य विवरण

क्र.सं.	विवरण	इकाई	प्रति इकाई दर
१	गाईको दुध	लिटर	७०
२	भैसीको दुध	लिटर	८५
३	खसीको मासु	के.जी.	९५०
४	रागाको मासु	के.जी.	४५०
५	लोकल कुखुरा मासु	के.जी.	८५०
६	बोइलर कुखुरा मासु	के.जी.	३००
७	जिउँदो माछा	के.जी.	२७०
८	कुखुराको अण्डा	गोटा	२०

श्रोत : पशु सेवा शाखा, रामग्राम नगरपालिका-२०८३

तालिका नं. १.२१ : पशुपंक्षीहरुमा लाग्ने मुख्य मुख्य रोग र परजिवीहरुको विवरण

क्र.सं.	विवरण	मुख्य मुख्य रोगहरु	मुख्य मुख्य परजिवीहरु
१	गाई र भैसी	पड्के, भ्यागुते, चरचरे, थुनेलो, खोरेत, लम्कीस्कन, मिल्कफिवर, किटोसिस, लहुमुते, बाँभोपन	नाम्ले, गोलो जुका, पारमफिस्टोमम, कीर्ना, जुम्रा, लुतो
२	भेडा र बाख्रा	पि.पि.आर., थुनेलो, खोरेत, इन्टरटाक्सीमिया, खुरकुहिने	नाम्ले, गोलो जुका, पारमफिस्टोमम, फित्तेजुका, कीर्ना, जुम्रा, लुतो
३	बंगुर	स्वाइनफिवर, बंगुरको हैजा	गोलो जुका, फित्तेजुका, लुतो
४	कुखुरा	रानिखेत, गम्बारो, फलोपक्स, सालमोनेला	जुका, सुलसुले
५	कुकुर	रेविज, क्यानाइन डिस्टेम्पर	गोलो जुका, फित्तेजुका, लुतो

श्रोत : पशु सेवा शाखा, रामग्राम नगरपालिका-२०८३

पर्यटन विकास

समथर भू-धरातलीय स्वरूप, उर्वर भूमि, भरही, तुरिया, भलुही जस्ता नागबेली परेर बग्ने नदी खोलाहरु र विभिन्न जातजाति, भाषाभाषि रहेको गाउँवस्तीका कारणले यो नगरपालिका रमणीय छ । पर्यटकीय महत्वको दृष्टिले हेर्दा यहाँ विभिन्न प्राकृतिक, ऐतिहासिक, पुरातात्विक, धार्मिक/साँस्कृतिक महत्वका विभिन्न स्थल तथा धरोहरहरु विद्यमान छन् । यस्ता स्थलहरुलाई प्रवर्द्धन गरी पर्यटकीय गन्तव्यका रूपमा विकास गर्न सकिने अवस्था छ । यहाँका ऐतिहासिक, पुरातात्विक, धार्मिक र साँस्कृतिक स्थलहरुको विवरण तल उल्लेख गरिएको छ ।

रामग्राम स्तुपा

लुम्बिनी प्रदेशको नवलपरासी (ब.सु.प.) जिल्लाको पश्चिमी भागमा यो महत्वपूर्ण रामग्राम स्तुपाको अवस्थिति रहेको छ । बुद्धको जन्मस्थल लुम्बिनीबाट ५० कि.मी. र भैरहवाबाट २९ कि.मी. पूर्वमा रहेको यो स्तुपा शाक्यमुनि बुद्धका अस्तुहरु राखिएका महत्वपूर्ण आठ वटा स्तुपा मध्ये एउटा अति महत्वपूर्ण स्तुपाको रूपमा रहेको छ । ईटाबाट बनेको ७ मीटर उचाईको यो स्तुपा भरही नदीको किनारमा रहेको छ । सन् १९९६ मा युनिस्कोबाट रामग्राम स्तुपा क्षेत्रलाई विश्व सम्पदा सूचीमा राखिएको छ । यो क्षेत्र महत्वपूर्ण पुरातात्विक स्थलका साथै धार्मिक महत्वको रूपमा पनि रहेको र ईसापूर्व तेस्रो शताब्दीमा सम्राट अशोकले समेत शाक्यमुनि बुद्धको महत्वपूर्ण अस्तु रहेको कारणले यहाँ कुनै पनि हस्तक्षेप नगरेको कुरा विभिन्न बुद्ध दर्शन तथा इतिहासमा उल्लेख भएको पाइन्छ । बुद्धका अस्तुधातु रहेका आठ वटा स्तुपा मध्ये यही स्तुपा मात्र मौलिक रूपमा रहेको छ, त्यसैले यो

ऐतिहासिक/पुरातात्विक महत्वको रामग्राम स्तुपा

स्थान आज बुद्ध धर्मावलम्बीहरूका साथै अन्य आगन्तुकहरूका लागि समेत पवित्र तीर्थस्थलको रूपमा मानिएको छ । त्यसैले अति महत्वपूर्ण र पवित्र स्थलको रूपमा रहेको यस स्तुपाको कमसेकम एक पटक सबैले अवलोकन गर्नुपर्दछ । भनिन्छ-महापरिनिर्वाण पछि, साक्यमुनि बुद्धको शरीर कुशिनगरका मल्लहरूले दाहसंस्कार गरे र शरीरको दावीगर्ने आठ जना दावीकर्ताहरूलाई वितरण गरियो । दाबिकर्ता मध्ये रामग्रामको कोलीया राजा पनि थिए, जसले साक्यमुनि बुद्धका अवशेषहरू राखेर महान श्रद्धा सहित स्तुपा निर्माण गरे । चिनीया यात्री हुएन त्साङका अनुसार मानिसहरूले यस पवित्र स्थलमा चमत्कार देख्थे, कहिलेकाहीँ स्तुपाबाट प्रकाश झल्किएको देख्थे, विरामीहरू प्रार्थना गरेपछि निको हुन्थे । हुएन त्साङले एउटा सर्प र हात्तीहरूले यस स्तुपाको पूजा गरेको पनि देखेका थिए ।

अशोकको रामग्राम भ्रमण

आजभन्दा भण्डै २९०० वर्ष पहिले सम्राट अशोक यहाँ आई रामग्राम उत्खनन् गर्न आदेश दिए । उत्खनन्को मुख्य उद्देश्य यहाँ रहेका अवशेषहरू आफ्नो विशाल साम्राज्यभरका ८४,००० भन्दा बढी स्तुपाहरूमा वितरण गर्नु थियो । यसै क्रममा सम्राट अशोकले सर्प र हात्तीले स्तुपाको रक्षा गरिरहेको देख्दा अचम्मित भए । अर्कोतर्फ स्थानीय जनजाति (सम्भवतः नागा जनजाति) ले आफ्नो लागि अवशेष सुरक्षित राख्न स्तुपा उत्खनन् नगर्ने निर्णय सम्राटलाई सुनाए । यसमा सम्राट अशोकले कुनै हस्तक्षेप गरेनन् । त्यसैले यो स्तुपा विश्वमा साक्यमुनि बुद्धको अस्थिधातु अवशेष सुरक्षित राखिएको एकमात्र स्तुपा बनेको छ ।

रामग्राम स्तुपाको अन्वेषण र उत्खनन्

यो मन्दिर संरचना पहिलो पटक १९०४ मा डा.डब्ल्यू ही (एशियाटिक सोसाइटी अफ बंगालका एक इतिहासकार) द्वारा फेला पारिएको थियो । पछि यसलाई स्तुपा भनेर पुष्टि गरिएको थियो । १९६४ पछि, नेपालको पुरातत्व विभागले यस ठाउँमा उत्खनन् गरेको थियो । स्तुपाको केन्द्र भाग पाँच वर्षको उत्खनन् कार्य पश्चात् खोलियो, तर यसको पवित्रता कायम राख्न मूल कोर एरीयालाई भने छुने काम भएन । पुरातात्विक अध्ययनले यो स्तुपा मौर्य, सुंग, कुषाण र गुप्त वंशको समयमा पुनः निर्माण गरिएको बताएको छ । रामग्राम स्तुपाको वरिपरि अन्य महत्वपूर्ण स्थलहरू र स्मारकहरूमा भरही ताल र नदी, जापानी बौद्ध संगठनका बिउशिनोकोइद्वारा बनाएको बेबी बुद्धको मूर्ति सहितको पार्क पर्दछन् । रामग्राम-महेशपुर सडकबाट स्तुपा क्षेत्रतर्फ जाने मार्गमा थाई नागरिकबाट लुम्बिनी स्वर्ण भूमि फाउण्डेशन र कोरियन नागरिकबाट चनानबम होटल संचालनमा रहेका छन् । यी होटलहरूमा विशेषगरी तत् तत् देशबाट स्तुपा अवलोकन गर्न आउने पर्यटकहरूले खाने बस्ने र विश्राम लिने गर्दछन् । साथै यस क्षेत्रमा नगरपालिकाले पर्यटन सूचना केन्द्रको रूपमा एउटा सानो भवन बनाई एक जना कर्मचारीको व्यवस्थापन गरी सेवा पुर्‍याउँदै आइएको छ ।

पण्डितपुर

रामग्राम नगरपालिकाको वडा नं.१८ मा रहेको ऐतिहासिक एवं पुरातात्विक महत्वको पण्डितपुर क्षेत्र रामग्राम स्तुपाबाट १३.५ कि.मी. र भवानीपुरबाट १४.५ कि.मी. दूरीमा अवस्थित छ । नेपाल सरकारको पुरातत्व विभागद्वारा ३२ स्थानमा गरिएको उत्खनन्को आधारमा यहाँको ठूलो क्षेत्र पुरातात्विक अवशेषहरूले ढाकिएको हुँदा केही पुरातत्वविद्हरूले यसलाई प्राचीन कोलीय राज्यको सम्भावित राजधानीस्थल भएको दावि पनि गरेका छन् । भेटिएका भाँडाकुडा तथा वस्तुहरूबाट यो स्थल पुरातात्विक महत्वको छ भन्ने कुरामा कुनै द्विविधा भने छैन । हाल पुरातत्व विभागद्वारा यस क्षेत्रमा संग्रहालयको निर्माण कार्य प्रारम्भ भएको छ । वर्तमान अवस्थामा पर्यटकहरूको लागि पिउने पानी, शौचालय र विश्राम कक्ष जस्ता सामान्य पूर्वाधारहरू पनि नभएकोले तत्काल व्यवस्था गर्नुपर्ने देखिएको छ । यस क्षेत्रको विस्तृत अध्ययन र उत्खनन् गरी यथार्थतता उजागर गर्न सकेमा यसको ऐतिहासिक, साँस्कृतिक, पुरातात्विक

महत्व बढ्न जानेछ र पर्यटन प्रवर्द्धनमा थप मद्दत पुग्ने देखिएको छ । स्थानीय सरकारले यस दिशातर्फ पहल गर्नुका साथै यस स्थलको उचित संरक्षण गर्न जरुरी छ ।

हडहिया हेरिटेज पार्क तथा साँस्कृतिक संग्रहालय

नगरपालिकाको वडा नं.१४ मा रहेको हडैयामाई मन्दिर परिसरमा रहेको पोखरीको सुन्दरीकरण, व्यवस्थित पार्क र सो नजिकै संग्रहालय निर्माण गरी अवलोकनयोग्य बनाउने सौचका साथ गौरवकै आयोजनाको रुपमा अगाडि बढाइएको यस योजनामा हाल विभिन्न कार्य भइरहेको छ । हडहियापोखरीलाई स्तरोन्नति तथा सुन्दरीकरण गर्ने सन्दर्भमा पोखरीमा डिलबार लगाउने, पिउने पानीको व्यवस्था र पोखरीको लागि आवश्यक पर्ने पानीको बोरिङ जडान जस्ता कार्य सम्पन्न गरिएको छ । यस पोखरीलाई तालको रुपमा विकसित गर्ने, सुन्दर पार्क निर्माण गरी अवलोकनयोग्य बनाउने र नजिकै साँस्कृतिक संग्रहालय निर्माण गर्ने सौच अनुसार हाल प्रदेश सरकारको अनुदान र नगरपालिकाको लागत सहभागितामा साँस्कृतिक संग्रहालयको निर्माण कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको अवस्था छ । स्तरोन्नति गरिने हडहिया पोखरी, सुन्दर पार्क, साँस्कृतिक संग्रहालय र यसै ठाउँबाट स्थानीय संस्कृतिलाई चिनारी दिन सक्ने घरहरु छनौट गरी एकीकृत रुपमा संचालन गरिने होमस्टे समेतको व्यवस्थाबाट यसले भविष्यमा पर्यटन प्रवर्द्धनमा ठूलो टेवा पुग्ने देखिन्छ । उचित व्यवस्थापन सहित यी कार्यहरु अगाडि बढाउन सके स्थानीय जनताको अर्थोपार्जनमा विशेष मद्दत पुग्न जानेछ ।

निर्माणाधीन साँस्कृतिक संग्रहालय, वडा

सुन्दर पार्क सहितको होमस्टे, पर्सवल

नगरपालिकाको वडा नं.१४ मा रहेको हडैयामाई सामुदायिक वन क्षेत्र नजिकै रहेको २ कठ्ठा सार्वजनिक जग्गामा साँस्कृतिक संग्रहालय बनाउने, हडहियासामुदायिक वनको १७/१८ बिगाह खाली जग्गामा सुन्दर पार्क निर्माण गर्ने र प्रथम चरणमा विभिन्न जातजातिका १७ वटा घरहरुको व्यवस्थापनमा होमस्टे सञ्चालनमा ल्याउने योजना सहित रामग्राम नगरपालिकाले कार्य अगाडि बढाएको छ । यसमा वडा नं.१४ का जनप्रतिनिधिहरु र स्थानीय जनताले समेत आवश्यक सहयोग पुऱ्याइरहेको अवस्था छ । यो होमस्टेको सम्पूर्ण कार्य २०८२/०८३ को अन्त्यमा सम्पन्न गरी ०८३ सालको वडा दशैँबाट सञ्चालनमा ल्याउने तयारी रहेको छ । यो स्थानमा उद्यान सुन्दरीकरण, साँस्कृतिक संग्रहालय सहितको होमस्टे सञ्चालनमा आउँदा यसबाट पर्यटन प्रवर्द्धन हुनुका साथै स्थानीय जनताको जीवीकोपार्जनमा समेत मद्दत पुग्ने देखिएको छ ।

जौरहरि पोखरी

रामग्राम नगरपालिकाको वडा नं.६ को जौरहरिमा यो पोखरी रहेको छ । १.५ बिगाहमा फैलिएको यो पोखरीमा कमलको फुल फुल्नुका साथै विभिन्न प्रजातिका जलचर प्राणी रहेका छन् । बाह्रै महिना पानी रहिरहने यो पोखरीको दृष्यावलोकन गर्दा मन आनन्दित हुन्छ । पोखरी संरक्षणको लागि आधा भागमा पर्खाल लगाइएको र बाँकी निर्माणाधीन अवस्थामा छ । पोखरीको दक्षिणतर्फ रहेको जलहरि मन्दिर परिसरको खाली जग्गामा आकर्षक पार्क बनाई घेरावार सहित पोखरीको सुन्दरीकरण गरिएमा यो स्थल थप अवलोकनयोग्य हुनका साथै यसबाट पर्यटन प्रवर्द्धनमा मद्दत पुग्ने देखिएको छ । रामग्राम नगरपालिका भित्र रहेका महत्वपूर्ण पर्यटकीय स्थलहरु-रामग्राम स्तुपा,

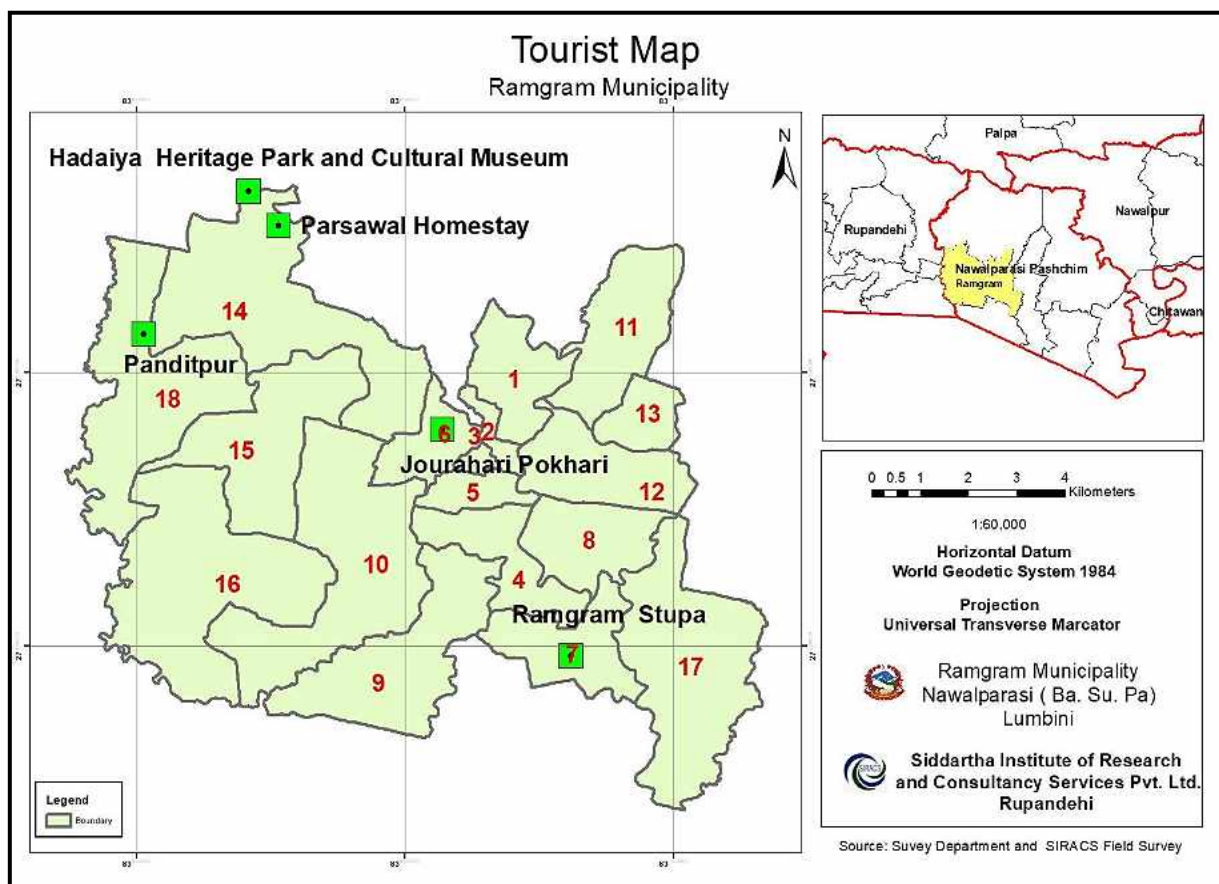

जौरहरि पोखरी, वडा नं.६

ऐतिहासिक पुरातात्विक महत्वको वडा नं.१८ मा अवस्थित पण्डितपुर, वडा नं.१४ मा रहेका हडहियाहेरिटेज क्षेत्र, साँस्कृतिक संग्रहालय जस्ता स्थानहरूको अवलोकन गर्न र वडा नं.१४ कै होमस्टेमा बास बसी स्थानीय परिकार र विविध साँस्कृतिक मनोरञ्जनका लागि आउने आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकहरूलाई यही जौरहरि पोखरी हुँदै गन्तव्य स्थानहरूमा लैजान सकिन्छ ।

उत्तरायण क्षेत्र, तुरिया नदी वडा नं.१४

नगरपालिकाको वडा नं.१४ मा तुरिया नदी उत्तरतर्फ बहेको क्षेत्रलाई उत्तरायण भनिन्छ । यस क्षेत्रमा कार्तिक शुक्ल पूर्णिमामा स्थानीय श्रद्धालुहरूबाट स्नान, पूजाआजा गरिनुका साथै मेला पनि लाग्ने गर्दछ । यस क्षेत्रलाई थप व्यवस्थित गरी अवलोकनयोग्य बनाउन जरुरी छ ।

चित्र नं. १.५ : Main Tourist Sites

प्रमुख धार्मिक, साँस्कृतिक स्थलहरू

रामग्राम नगरपालिकामा रहेका अन्य धार्मिक स्थल तथा साँस्कृतिक केन्द्रहरूको विवरण तल उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १.२२ : प्रमुख धार्मिक, साँस्कृतिक स्थलहरूको विवरण

क्र.सं	धार्मिक/साँस्कृतिक स्थलहरूको विवरण	रहेको स्थान	महत्व
१	सरस्वती मन्दिर, सहुवाटिकर	सहुवाटिकर, वडा नं.१	सरस्वती पूजा
२	शिव मन्दिर, सहुवाटिकर	सहुवाटिकर, वडा नं.१	शिवरात्री मेला
३	गणेश मन्दिर, मालटोल	मालटोल, वडा नं.३	गणेशको पूजा आराधना
४	लक्ष्मीनारायण मन्दिर	लक्ष्मीनारायण, वडा नं.३	लक्ष्मीनारायणको पूजाआजा
५	लक्ष्मीनारायण मन्दिर, घोडपाली	घोडपाली, वडा नं.३	लक्ष्मीनारायणको पूजाआजा
६	आदर्शटोल मस्जिद	आदर्शटोल, वडा नं.३	सबै शुक्रवार प्रार्थना
७	घोडपाली मस्जिद	घोडपाली, वडा नं.३	सबै शुक्रवार प्रार्थना
८	राधाकृष्ण मन्दिर, बैरिहवा	बैरिहवा, वडा नं.४	जन्माष्टमीमा मेला

९	विश्वकर्मा मन्दिर, बैरिहवा	बैरिहवा, वडा नं.४	विश्वकर्मा पूजा
१०	कोटहीमाई मन्दिर, बैरिहवा	बैरिहवा, वडा नं.४	दशैं महानवमी
११	दुर्गा मन्दिर, जीतपुर	जीतपुर, वडा नं.४	दशैं महानवमी
१२	हनुमान मन्दिर, बैरिहवा	बैरिहवा, वडा नं.४	हनुमानको पूजा
१३	जौरहरि माता मन्दिर, पोखरपाली	पोखरपाली, वडा नं.६	जौरहरि माताको पूजाआजा
१४	शिव मन्दिर, पोखरपाली	पोखरपाली, वडा नं.६	शिवरात्री र छठमा मेला लाग्ने
१५	रामग्राम स्तुपा, रामग्राम	रामग्राम, वडा नं.७	बुद्धको अस्तिधातु रहेको
१६	दुर्गा मन्दिर, जोकवार	जोकवार, वडा नं.९	दशैं, चैत्राष्टमी
१७	कृष्ण मन्दिर, जोकवार	जोकवार, वडा नं.९	कृष्णाष्टमीमा पूजाआजा
१८	शिवालय मन्दिर, जमुहवा	जमुहवा, वडा नं.१०	शिवालय पोखरी २.५ बिगाह क्षेत्रफल
१९	कोटहीमाई मन्दिर, नदवा	नदवा, वडा नं.१०	दशैं महानवमी
२०	शक्तिपीठ शिवालय मन्दिर, जमुहवा	जमुहवा, वडा नं.११	दैनिक पूजाआजा
२१	रामजानकी मन्दिर, कसिया	कसिया, वडा नं.१२	दशैं, रामनवमी र विवाह पञ्चमीमा मेला लाग्ने
२२	रामजानकी मन्दिर, कुनुवार	कुनुवार, वडा नं.१२	विवाह पञ्चमीमा मेला लाग्ने
२३	कोटहीमाई मन्दिर, पाडाटिकर	पाडाटिकर, वडा नं.१३	दशैं महानवमी
२४	मस्जिद, पाडाटिकर	पाडाटिकर, वडा नं.१३	
२५	हडैयामाई स्थान, पर्सावल	पर्सावल, वडा नं.१४	चैते दशैंमा मेला लाग्ने
२६	कोटहीमाई मन्दिर, अमरौट	अमरौट, वडा नं.१४	दशैंमा रामलिला प्रदर्शन
२७	रामजानकी मन्दिर, पर्सावल	पर्सावल, वडा नं.१४	विवाह पञ्चमीमा मेला तथा पूजाआजा
२८	कालिमाई मन्दिर, रक्साहा	अमरौट, वडा नं.१४	दशैंमा पूजाआजा
२९	कोटहीमाई मन्दिर ऐचावाल	ऐचावाल, वडा नं.१४	भजन किर्तन
३०	उत्तरनारायण मेला, ऐरौउली	ऐरौउली, वडा नं.१४	कार्तिक पूर्णिमामा भव्य मेला लाग्ने
३१	कादरमाई मन्दिर, घिनाहा	घिनाहा, वडा नं.१५	रामनवमीमा मेला लाग्ने
३२	समयमाई मन्दिर, शुक्रौली	शुक्रौली, वडा नं.१५	दैनिक पूजा आरधाना
३३	रामजानकी मन्दिर, शुक्रौली	शुक्रौली, वडा नं.१५	कृष्णाष्टमीमा ठूलो मेला लाग्ने
३४	शिव मन्दिर, देवगाँव	देवगाँव, वडा नं.१७	दैनिक पूजाआजा हुने, शिवरात्रीमा मेला लाग्ने
३५	शिव मन्दिर, पट्खौली	पट्खौली, वडा नं.१७	दैनिक पूजाआजा हुने, शिवरात्रीमा मेला लाग्ने
३६	शिव मन्दिर, महुवारी	महुवारी, वडा नं.१७	दैनिक पूजाआजा हुने, शिवरात्रीमा मेला लाग्ने
३७	महुवारी मदरसा	महुवारी, वडा नं.१७	सबै शुक्रवार प्रार्थना
३८	देवगाँव मदरसा	देवगाँव, वडा नं.१७	सबै शुक्रवार प्रार्थना

श्रोत : SIRACS Survey-2083

पोखरी तथा तालतलैया

रामग्राम नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र रहेका र नियमित मर्मत सम्भार गर्दै आएका पोखरीहरुमा मत्स्यपालनका लागि वार्षिक रुपमा ठेक्का लगाउदै आएको अवस्था छ। निजी क्षेत्रका पोखरीहरुमा पनि मत्स्यपालन गर्ने गरिएको छ। यस नगरपालिकामा अन्य ठूला तालतलैया छैनन्। वर्षेभरी पानी रहिरहने पोखरीहरुबाट वातावरण सन्तुलन तथा अनुकूलनका लागि धेरै मद्दत पुग्ने हुँदा यस्ता जलाशयहरुको विवरण अद्यावधिक गर्न आवश्यक हुन्छ। यस

नगरपालिकामा रहेका पोखरीहरूको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १.२३ : पोखरीहरूको विवरण

क्र.सं.	पोखरीको नाम	रहेको स्थान	कैफियत
१	सहुवाटिकर निजी पोखरी	सहुवाटिकर, वडा नं.१	७/८ कठमा
२	सहुवाटिकर सार्वजनिक पोखरी	सहुवाटिकर, वडा नं.१	४/५ कठमा
३	घोडपाली पोखरी	घोडपाली, वडा नं.३	४/५ कठमा
४	बैरहवा पोखरी	बैरहवा, वडा नं.४	
५	क्याम्पस हातामा रहेको पोखरी, जीतपुर	जीतपुर, वडा नं.४	
६	चन्द्रगढीमा रहेको पोखरी	चन्द्रगढी, वडा नं.४	
७	जौरहरि पोखरी	जौरहरि, वडा नं.६	१.५ बिगाह क्षेत्रफलमा स्तरोन्नति गर्ने कार्य भइरहेको छ ।
८	सगडा पोखरी	जोकवार, वडा नं.९	
९	बौडा पोखरी	जोकवार, वडा नं.९	
१०	शिवालय पोखरी	रानीपाखर, वडा नं.११	सुन्दरीकरण गरी व्यवस्थित गर्नुपर्ने २.५ बिगाह क्षेत्रफल
११	गडौरी पोखरी	गडौरी, वडा नं.११	१६ कठ क्षेत्रफल
१२	कसियामा २ वटा पोखरी	कसिया, वडा नं.१२	
१३	पचगाँवमा १ वटा पोखरी	पचगाँव, वडा नं.१२	
१४	हडहियापोखरी, पर्सावाल	पर्सावल, वडा नं.१४	२.५ बिगाह क्षेत्रफल रहेको यो पोखरीको स्तरोन्नति गर्ने कार्य भइरहेको छ ।
१५	समयमाई मन्दिर परिसरको पोखरी	शुक्रौली, वडा नं.१५	पोखरी परिसरलाई सुन्दरीकरण गरी अवलोकनयोग्य बनाउने योजना रहेको
१६	डिगबल मदरसा अगाडिको पोखरी	डिगबल, वडा नं.१५	
१७	ननई चोकनिरको पोखरी	ननई, वडा नं.१५	
१८	घिनाहा उपल्लो टोला पोखरी	घिनाहा, वडा नं.१५	५ कठ
१९	घिनाहा दक्षिण टोलको पोखरी	घिनाहा, वडा नं.१५	१ कठ
२०	देवगाँव पोखरी	देवगाँव, वडा नं.१७	४ बिगाहमा
२१	महुवारी पोखरी	महुवारी, वडा नं.१७	१.४ बिगाहमा

श्रोत : SIRACS Survey-2083

बैंक तथा वित्तीय संस्था

वित्तीय संस्थाको रूपमा यस नगरपालिकामा विभिन्न बैंकका शाखा, शाखारहित सेवा र लघुवित्त तथा बीमा कम्पनीका शाखा, उपशाखा रहेका छन् । यसका अलावा नगरपालिकामा कृषि सहकारी-८ वटा, साना किसान सहकारी-३ वटा, बहुउद्देश्यीय सहकारी-५ वटा, बचत तथा ऋण सहकारी-१३ वटा, सञ्चार सहकारी-१ वटा र अन्य १ गरी विभिन्न प्रकृतिका जम्मा ३१ वटा सहकारी संस्थाहरू रहेका छन् । यस नगरपालिकामा रहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाको विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. १.२४ : बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको विवरण

क्र.सं.	बैंक तथा वित्तीय संस्थाको विवरण
१	मेघा बैंक, परासी, वडा नं.३
२	प्रभु बैंक, वडा नं.३
३	सिद्धार्थ बैंक, हरपुर रोड, वडा नं.५
४	एन.आई.सी.एशिया, परासी
५	नविल बैंक, हरपुर रोड, परासी

६	सिटिजन्स बैंक इन्टरनेशनल, परासी, वडा नं.५
७	एभरेष्ट बैंक, हरपुर रोड, परासी
८	माछापुच्छे बैंक, परासी
९	राष्ट्रिय बैंक, परासी
१०	ग्लोबल आई.एम.ई.बैंक, परासी
११	नेपाल एस.बि.आई.बैंक, परासी
१२	कामना सेवा विकास बैंक, परासी
१३	महालक्ष्मी विकास बैंक, हरपुर रोड, वडा नं.३
१४	गरिमा विकास बैंक, बुद्ध चोक
१५	नेशनल लाईफ इन्सुरेन्स, बुद्ध चोक, परासी
१६	नेपाल लाईफ इन्सुरेन्स, परासी, वडा नं.५
१७	आइ.एम.ई.लाइफ इन्सुरेन्स, परासी
१८	निर्धन उत्थान लघुवित्त वित्तीय संस्था लि., परासी, वडा नं.३
१९	सूर्यदय ओमी लघुवित्त वित्तीय संस्था, हरपुर रोड, परासी

उद्योग तथा व्यापार

यस नगरपालिकामा केही रोजगारी सिर्जना गरेका र उच्च स्तरको आर्थिक क्रियाकलापमा आवद्ध रहेका केही ठूला तथा मझौला उद्योगहरु पनि सञ्चालनमा छन् । रोजगारी तथा स्वरोजगार सिर्जना गर्ने खालका साना तथा घरेलु उद्योगहरु पनि सञ्चालनमा छन् । यातायातको सर्वशुलभता सहितको समथर भूमि, कच्चा पदार्थ र श्रमिकहरुको सहज उपलब्धता जस्ता सुविधाका कारणले यो नगरपालिका ठूला तथा मझौला उद्योग स्थापनाका लागि सम्भाव्य क्षेत्रको रुपमा रहेको छ । जिल्लाको सदरमुकाम रहेको पुरानो परासी बजारमा व्यापार व्यवसाय सम्बन्धी क्रियाकलापहरु हुने गर्दछ । साथै नगरपालिकाका विभिन्न वडामा साप्ताहिक हाटबजार लाग्ने र यस्ता बजारहरुमा दैनिक उपभोग्य सामग्रीको साथै पशुचौपायाको पनि बिक्री वितरण हुन्छ । यस्ता व्यापारिक गतिविधिहरुबाट पनि लाखौं रुपैयाको क्रय बिक्रय हुनका साथै राजस्व संकलनमा समेत टेवा पुगेको छ । नगरपालिकामा रहेका ठूला तथा मझौला उद्योगको विवरण तल उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १.२५ : ठूला तथा मझौला उद्योगको विवरण

क्र.सं.	उद्योगको नाम र स्थान	उत्पादित वस्तु	कैफियत
१	रोस्लान भोड्का उद्योग, वडा नं.१४	भोड्का	
२	बुद्ध डेरी वेवरेज, वडा नं.१४		निर्माण भएको, सञ्चालनमा नआएको
३	वेस्ट खनाल ईटा उद्योग, वडा नं.१४	ईटा	सञ्चालनमा रहेको
४	हुन्डाई कम्पनी, वडा नं.१२	मोटरसाइकल (एसेम्ब्लिड)	
५	इन्डिगो पेन्ट उद्योग, वडा नं.१२	विभिन्न गुणस्तरका रङहरु	
६	यमाहा कम्पनी, वडा नं.१२	मोटरसाइकल (एसेम्ब्लिड)	
७	जय माँ पाली भगवती च्याउ उद्योग, वडा नं.१२	च्याउ उत्पादन	
८	गोमा बोरा उद्योग, वडा नं.१२	बोरा उत्पादन	
९	हनुमन्त इन्टर प्राइजेज, शुक्रौली वडा नं.१५	सोफासेट	
१०	वृजेश्वरी प्रा.लि., शुक्रौली, वडा नं.१५	बच्चाहरुको डाइपर	

		उत्पादन	
११	बि.एम ग्रेनाइट, शुक्रौली, वडा नं.१५	ग्रेनाइट	
१२	सीमा फर्निचर उद्योग, वडा नं.१५	फर्निचरका सामान	
१३	सीमा स्टील उद्योग, वडा नं.१५	स्टीलका सामान	
१४	सीमा ईटा उद्योग, वडा नं.१५	ईटा उत्पादन	
१५	सिद्धिविनायक आयल उद्योग, वडा नं.१५	खाने तेल उत्पादन	
१६	सिद्धिविनायक स्टील फेक्ट्री, वडा नं.१५	स्टीलका सामानहरु उत्पादन	
१७	पेन स्टील उद्योग, वडा नं.१५	स्टीलका सामानहरु उत्पादन	
१८	आर.के. ग्रेनाइट, वडा नं.१५	ग्रेनाइट उत्पादन	
१९	एप्पल कंक्रीट, वडा नं.१५	कंक्रीट	
२०	गोबर ग्यास फेक्ट्री, वडा नं.१५	गोबर ग्यास टंकीमा भरी बिक्री गर्ने	
२१	जय श्रीराम कथ्या उद्योग, सहुवाटिकर, वडा नं.१	कथ्या उत्पादन	२०/२५ जना रोजगारी
२२	लक्ष्मी मोटर कर्पोरेसन, वडा नं.१३		१५ जना रोजगारी
२३	प्लाई उद्योग, वडा नं.१३	प्लाई उत्पादन	प्लाई उत्पादन भई भारत निर्यात १२ जना रोजगारी
२४	स-मिल ३ वटा, वडा नं.१३	फर्निचर	८ जना रोजगारी
२५	साइसकिम उद्योग २ वटा, वडा नं.१८	आइसकिम उत्पादन	६ जना रोजगारी
२६	गार्मेन्ट उद्योग, वडा नं.१८	विभिन्न तयारी पोशाक उत्पादन	११ जना रोजगारी
२७	बियर कम्पनी, वडा नं.१६	बियर उत्पादन	१५/१६ जना रोजगारी
२८	ओसियन कंक्रीट, वडा नं.१६	कंक्रीट	१३ जना रोजगारी
२९	किरण सुज फेक्ट्री, वडा नं.१६	जुता उत्पादन	७ जना रोजगारी
३०	ब्याट्री उद्योग, वडा नं.१६	ब्याट्री उत्पादन	९ जना रोजगारी
३१	इलेक्ट्रीक उद्योग, वडा नं.१६	इलेक्ट्रीक तारहरु उत्पादन	२२/२३ जना रोजगारी
३२	सेलर मिल ३ वटा, वडा नं.१६	धान प्रशोधन र बिक्री	१२ जना रोजगारी
३३	ब्लक उद्योग, वडा नं.१६	ब्लक उत्पादन	१५/१६ जना रोजगारी
३४	दाउन्ने फ्लोर मिल, वडा नं.११	आटा उत्पादन	१२/१३ जना रोजगारी
३५	बजाज अटोक्राफ्ट, वडा नं.११	मोटरसाइकल उत्पादन	३०/३५ जना रोजगारी
३६	हिम इलेक्ट्रोनिक्स वडा नं.११	इलेक्ट्रोनिक्स सामान उत्पादन	१७/१८ जना रोजगारी
३७	भुसाल प्लाई उद्योग, वडा नं.११	प्लाई उत्पादन	भारत तर्फ निर्यात, १४/१५ जना रोजगारी
३८	संगम पाइप उद्योग, वडा नं.११	पाइप उत्पादन	
३९	राइस मिल २ वटा, वडा नं.११		
४०	एम.के. पेपर्स, वडा नं.११	कागज उत्पादन	
४१	गोल्छा ग्रुप, वडा नं.११	फलामका सामग्री उत्पादन	

४२	च्याउ उद्योग, वडा नं.६, पोखरपाली		७५ प्रतिशत सुपर मार्केट, भाभटेनी र काठमाण्डौमा निर्यात, रोजगारी २०/२२ जना
४३	स-मिल, वडा नं.६, पोखरपाली		५ जना रोजगारी
४४	सेलर मिल ५ वटा, वडा नं.६, पोखरपाली		१५ जना रोजगारी
४५	भुजा, चामल र चिउरा मिल, वडा नं.६, पोखरपाली		१२ जना रोजगारी

कृषि बाहेक लघु उद्यम/व्यवसाय सम्बन्धी अवस्था

यस पालिकामा ११८४५ परिवारहरु कृषि बाहेक अन्य कुनैपनि लघु उद्यम/व्यवसायमा संलग्न हुन सकेका छैनन् । लघु उद्यम/व्यवसाय सञ्चालन गर्ने परिवारको विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. १.२६ : कृषि बाहेक लघु उद्यम/व्यवसाय सञ्चालन गर्ने परिवारको विवरण

कुल परिवार संख्या	लघु उद्यम/व्यवसायको प्रकार										नखुलाइएको	कृषि बाहेक अन्य कुनै उद्यम नभएको परिवार		
	घरेलु उद्योग		व्यापार/ व्यवसाय		यातायात व्यवसाय		सेवा		अन्य					
	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला				
१३१३७	८७	८४	३०९	३९४	५६	१२	६२	६८	१४४	४४	३२	११८४५		

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना-२०७८

परिवारमा उपलब्ध साधन तथा सुविधाको विवरण

यस पालिकामा कुनै पनि साधन सुविधा नभएको परिवारको संख्या ३०९ रहेको छ । विभिन्न सुविधाहरु उपयोग गर्ने परिवारको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १.२७ : परिवारमा उपलब्ध साधन तथा सुविधा अनुसार परिवार संख्या

सेवा सुविधाका प्रकार	उपयोग गर्ने परिवार संख्या	प्रतिशत
कुनै पनि साधन सुविधा नभएको परिवार	३०९	२.४
कमसेकम एक सुविधा भएको परिवार	१२८२८	९७.६
रेडियो	२१०९	१६.१
टि.भी.	७६९०	५८.५
ल्याण्डलाइन टेलिफोन	३५७	२.७
मोबाइल फोन (साधारण)	९४६०	७२
मोबाइल फोन (स्मार्ट)	९९९७	७६.१
कम्प्युटर/ल्यापटप	१५९१	१२.१
इन्टरनेट	४२२८	३२.२
कार/जीप/भ्यान	४६२	३.५
मोटरसाइकल/स्कूटर	५५४६	४२.२
साइकल	१०२७८	७८.२
इलेक्ट्रिक फ्यान	११०८४	८४.४
रेफ्रिजरेटर	३४३१	२६.१
वासिङ्ग मेसिन	४००	३
एयर कन्डिसन	१९६	१.५

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना-२०७८

बजार केन्द्र तथा साप्ताहिक हाटबजार

रामग्राम नगरपालिकाको केन्द्र जिल्लाको सदरमुकाम परासीमा अवस्थित छ । त्यसैले यो नगरपालिकाको मुख्य

बजार केन्द्र पनि परासी बजार हो । नगरपालिकाका वडा नं.२, ३, ५ र १ नं. वडाको केही भाग परासी बजार क्षेत्रमा पर्दछन् । परासी बजारबाट नै यी वडाका बासिन्दा र छिमेकी वडाका बासिन्दाले समेत खाद्यान्न लगायतका आवश्यक सामग्रीहरू किनबेच गर्ने गर्दछन् । रामग्राम नगरपालिकाका विभिन्न वडाहरूमा साप्ताहिक हाटबजार पनि लाग्ने गर्दछ, जसको विवरण तल उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १.२८ : मुख्य बजार केन्द्र र साप्ताहिक हाटबजारको विवरण

बजार केन्द्रको विवरण			
क्र.सं.	बजार केन्द्रको नाम र स्थान	क्रय, बिक्रय हुने वस्तुहरू	कैफियत
१	परासी बजार (वडा नं.२, ३, ५ र १ नं. वडाको केही भाग बजार क्षेत्रमा पर्ने)	खाद्यान्न, लत्ताकपडा, औषधि र दैनिक आवश्यक वस्तुहरू	
२	पटखौली तथा पिपरहिया बजार, वडा नं.१७	खाद्यान्न र दैनिक आवश्यक वस्तुहरू	
३	शुक्रौली बजार, वडा नं.१५	खाद्यान्न र दैनिक आवश्यक वस्तुहरू	
साप्ताहिक हाटबजारको विवरण			
क्र.सं.	हाटबजार लाग्ने स्थान र बार	क्रय, बिक्रय हुने वस्तुहरू	सेवा क्षेत्र
१	साप्ताहिक हाटबजार परासी, वडा नं.२ बार : बुधबार र सनिबार	दैनिक उपभोग्य सामग्रीहरू, लत्ताकपडा एवं खाद्यान्न	रामग्राम न.पा., पालिनन्दन गा.पा.
२	श्रीनगर साप्ताहिक हाटबजार, कुनरु, वडा नं.१४ बार : मंगलबार	दैनिक उपभोग्य सामग्रीहरू	रामग्राम -१४, १८
३	साप्ताहिक भैसी पाडा हाटबजार, उनवच, वडा नं.८, बार : मंगलबार	भैसी पडाको क्रय, बिक्रय हुने (बजारको दिन सरदर ३ करोडसम्मको कारोवार हुने)	रामग्राम न.पा., छिमेकी जिल्ला र भारतीय सीमावर्ती क्षेत्र
४	साप्ताहिक हाटबजार हकुई, सीतापुर, वडा नं.१६ बार : मंगलबार र शुक्रबार	दैनिक उपभोग्य सामग्रीहरू	रामग्राम -१५, १६ र रोहिणी-४
५	साप्ताहिक हाटबजार, पटखौली, वडा नं.१७, बार : सोमबार र शुक्रबार	दैनिक उपभोग्य सामग्रीहरू	वार्ड नं. १७ र सरावल गा.पा.
६	साप्ताहिक हाटबजार, धरमपुर, वडा नं.१८, बार : आइतबार, मंगलबार र शुक्रबार	दैनिक उपभोग्य सामग्रीहरू	रामग्राम -१८,

श्रोत : SIRACS Survey-2083

प्राकृतिक श्रोत (खानी/खनिज)

यस नगरपालिकामा खानी खनिज हालसम्म उपलब्ध छैन । यहाँबाट बग्ने नदी खोलाहरूमा चुरेबाट आउने गेग्रेटो/पागोलाई पनि उपयुक्त व्यवस्थापन गरी निर्माण सामग्रीको रूपमा प्रयोग गर्न सकिन्छ । तर व्यक्तिहरूले अव्यवस्थित तवरले लुकिछिपी उत्खनन् गरी पागो/गेग्रेटो, बालुवा निकाल्दा नदीको धार परिवर्तन हुने, बाढीमा डुबान तथा कटानको समस्या हुने अवस्था रहेको छ । अतः नगरपालिकाले यस्ता नदीजन्य उत्पादनको थप व्यवस्थापन गरी बिक्री वितरण गर्न सकेमा आन्तरिक आयश्रोतमा सकारात्मक प्रभाव पर्ने देखिन्छ ।

१.२.५ सामाजिक क्षेत्रको स्थिति

प्रमुख जातजाती, मातृ भाषा तथा धर्म अनुसारको विवरण

यस नगरपालिकामा रहेका प्रमुख १० वटा जातजातीको विवरण देहायको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं.१.२९ : प्रमुख जातजातीको विवरण

क्र.सं.	प्रमुख जातजातीको नाम	जम्मा	पुरुष	महिला
१	थारु	१३९२२	६७०२	७२२०
२	यादव	७०८२	३५५८	३५२४
३	हरिजन, राम	५४७३	२७३५	२७३८

४	केवट	५१५२	२५८३	२५६९
५	मुसलमान	३६५८	१८२३	१८३५
६	तेली	२७८०	१४०६	१३७४
७	कहर	२१०४	१०४०	१०६४
८	राजभर	१८९०	९५८	९३२
९	दुसाध, पासवान, पासी	१७८५	८८४	९०१
१०	ब्राम्हण पहाड	१७५४	८७०	८८४

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना-२०७८

प्रमुख मातृ भाषा

यस नगरपालिकामा बोलिने प्रमुख मातृ भाषाको विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. १.३० : प्रमुख मातृ भाषाको विवरण

क्र.सं.	प्रमुख मातृ भाषा	जम्मा	प्रतिशत
१	भोजपुरी	५१०२२	७९.७
२	नेपाली	५८६७	९.३
३	थारु	५८३१	९.१
४	मगर ढुट	३२७	०.५
५	हिन्दी	२२२	०.३
६	नेवारी	१३६	०.२
७	मैथली	१३५	०.२
८	तामाङ्ग	१११	०.२
९	उर्दु	१०९	०.२

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना-२०७८

प्रमुख धर्म

यस नगरपालिकामा प्रमुख धर्मको विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. १.३१ : प्रमुख धर्मको विवरण

क्र.सं.	प्रमुख धर्म	जम्मा	प्रतिशत
१	हिन्दू	५८६३३	९१.६
२	ईस्लाम	४५२०	७.१
३	बौद्ध	४११	०.६
४	क्रिश्चियन	४२०	०.७
५	किरात		०.०१
६	प्रकृति		०.०२
७	बोन	१५	०.०२
८	जैन	१	०.००
९	बहाई		०.००
१०	सिख		०.००

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना-२०७८

शवदाह स्थल

यस नगरपालिकामा रहेका शवदाह स्थलहरूको विवरण निम्न तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १.३२ : शवदाह स्थलहरूको विवरण

क्र.सं.	शवदाह स्थल	रहेको स्थान
१	मसानघाट	वडा नं.४, बुद्धटोल
२	कब्रस्थान	वडा नं.४, जतिपुर
३	भरही खोला घाट	वडा नं.७, उजैन

४	जोकवार कब्रस्थान	वडा नं.९, जोकवार
५	रामखण्ड खोला शवदाह स्थल	वडा नं.१०, रामखण्ड
६	घोला खोला घाट	वडा नं.१०, घोला
७	पचगाँव मुस्लिम कब्रस्थान	वडा नं.१२, पचगाँव
८	भलुही खोला शवदाह स्थल	वडा नं.१३, पाडाटिकर
९	पिडुरा शवदाह स्थल	वडा नं.१७, पिडुरा खोला
१०	भरही पिडुरा संगम घाट	वडा नं., भरही खोला
११	क्रिश्चियन कब्रस्थान	वडा नं.१८, धरमपुर
१२	बुद्धशान्ति साभेदारी वन क्षेत्र	वडा नं.१८, धरमपुर

श्रोत : रामग्राम नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण-२०७७

शिक्षा

नेपालको संविधान २०७२ ले शिक्षा सम्बन्धी हकलाई मौलिक हकको रूपमा स्वीकार गरेको छ । त्यसैगरी आधारभूत तहसम्मको शिक्षामा पहुँच तथा आधारभूत तहलाई अनिवार्य र निशुल्क शिक्षा, माध्यमिक तहसम्म निशुल्क शिक्षा पाउने हक सुनिश्चित गरिएको छ । नेपालको संविधानले आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षाको व्यवस्थापन स्थानीय तहलाई र उच्च तथा प्राविधिक शिक्षाको व्यवस्थापनको अधिकार प्रदेश सरकारलाई दिएको छ । रामग्राम नगरपालिका अन्तर्गत हाल सञ्चालनमा रहेका विद्यालयहरूको विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. १.३३ : शैक्षिक संस्थाहरूको विवरण

विवरण	सामुदायिक	धार्मिक	संस्थागत	कूल
बालविकास केन्द्रहरू (शिशु कक्षा)	३३	४	२४	६१
कक्षा १ मात्र पढाई हुने विद्यालय (आधारभूत तह)	-	-	-	-
कक्षा १ र २ पढाई हुने विद्यालय (आधारभूत तह)	-	१	-	१
कक्षा १ देखि ३ सम्म पढाई हुने विद्यालय (आधारभूत तह)	१	२	-	३
कक्षा १ देखि ४ सम्म पढाई हुने विद्यालय (आधारभूत तह)	१	२	-	३
कक्षा १ देखि ५ सम्म पढाई हुने विद्यालय (आधारभूत तह)	८	२	३	१३
कक्षा १ देखि ६ सम्म पढाई हुने विद्यालय (आधारभूत तह)	१	-	२	३
कक्षा १ देखि ७ सम्म पढाई हुने विद्यालय (आधारभूत तह)	-	-	१	१
कक्षा १ देखि ८ सम्मको पढाई हुने विद्यालय (आधारभूत तह)	५	-	२	७
कक्षा १ देखि ९ सम्म पढाई हुने विद्यालय (आधारभूत तह)	-	-	१	१
कक्षा १ देखि १० सम्म पढाई हुने विद्यालय (मा.वि.)	६	-	१३	१९
१ देखि १२ सम्म पढाई हुने विद्यालय (मा.वि.)	४	-	१	५
जम्मा	५९	११	४७	११७
प्राविधिक धारको पढाई हुने विद्यालय संख्या	१	-	-	१
सामुदायिक सिकाई केन्द्रहरू	३	-	-	३
सामुदायिक क्याम्पस	१	-	-	१
निजी क्याम्पस	-	-	१	१

श्रोत : रामग्राम नगरपालिका-२०८२

साक्षरता अवस्था

यस नगरपालिकाको कूल साक्षरता दर ७७.७% रहेको छ । जस मध्ये पुरुष साक्षरता ८७.६% र महिला साक्षरता ६८% रहेको देखिन्छ । नगरपालिकामा रहेको सम्पूर्ण जनसंख्या मध्ये ५ वर्ष उमेर र सो भन्दा माथिको शैक्षिक अवस्था तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १.३४ : ५ वर्ष उमेर र सो भन्दा माथिको शैक्षिक अवस्था

५ वर्ष भन्दा माथिको जम्मा जनसंख्या	जनसंख्या-जसले				साक्षरता प्रतिशत		
	पढ्न र लेख्न सक्ने	पढ्न मात्र सक्ने	पढ्न लेख्न नसक्ने	नखुलाएको	कूल साक्षरता %	पुरुष साक्षरता %	महिला साक्षरता %
५८८१३	४५६८५	५२७	१२६०१	१९	७७.७	८७.६	६८

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना-२०७८

विद्यालयमा कक्षागत रुपमा विद्यार्थीको विवरण

रामग्राम नगरपालिका शिक्षा शाखाको शैक्षिक सत्र २०८२ को तथ्यांक अनुसार नगरपालिका भित्रका सामुदायिक विद्यालयहरुमा अध्ययनरत छात्रा तथा छात्रहरुको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १.३५ : सामुदायिक विद्यालयको कक्षागत विद्यार्थी विवरण

छात्रा	कक्षागत विवरण													जम्मा
	वा.वि	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	
छात्रा	५२४	३३४	२८५	२९०	२८३	२९९	२७१	३०७	३२५	३५५	२९८	२३८	१३९	३८६८
छात्र	५१९	२८८	२३९	२२०	२६५	२२४	२४३	२९३	३०९	३१६	२३५	१५२	१६२	३४६५
जम्मा	१०४३	६२२	५२४	५१०	५४८	५२३	५१४	६००	६३४	६७१	४५३	३९०	३०१	७३३३

श्रोत : शिक्षा शाखा, रामग्राम नगरपालिका-२०८२

विद्यार्थी संख्या तथा विद्यालयमा उपलब्ध सेवाहरु

नगरपालिकाको शिक्षा शाखाको २०८२ को तथ्याङ्क अनुसार सामुदायिक विद्यालयहरुको प्रारम्भिक बालविकास देखि विद्यालय तहमा अध्ययन गर्ने जम्मा छात्र छात्राको संख्या ७३३३ रहेको छ । जसमध्ये छात्राको संख्या ३८६८ छ भने छात्रको संख्या ३४६५ रहेको छ । सामुदायिक विद्यालयतर्फका छात्रा तथा छात्रको संख्या, विद्यार्थी शिक्षक अनुपात तथा विद्यालयमा हाल प्राप्त सेवा सुविधाहरुको विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं.१.३६ : जम्मा विद्यार्थी संख्या र विद्यालयहरुमा उपलब्ध सेवाहरु

क्र.सं.	विवरण	इकाई	परिमाण
१	छात्र छात्रा (प्रारम्भिक बालविकास देखि मा.वि. तहसम्म)	जम्मा विद्यार्थी संख्या	७३३३
		छात्रा संख्या	३८६८
		छात्र संख्या	३४६५
	प्रारम्भिक बाल विकास कक्षा	बालविकास तर्फ जम्मा	१०४३
		छात्रा संख्या	५२४
		छात्र संख्या	५२९
२	शिक्षक विद्यार्थी अनुपात आधारभूत तह	अनुपात	
३	विद्यार्थी शिक्षक विद्यार्थी अनुपात मा.वि.तह (९-१०)	अनुपात	
४	विद्यार्थी शिक्षक विद्यार्थी अनुपात मा.वि.तह (११-१२)	अनुपात	
५	आधारभूत तहको खानेपानी भएका विद्यालयहरु	प्रतिशत	१००
६	पक्की शौचालय भएका विद्यालयहरु	प्रतिशत	१००
८	विद्युत सेवा उपलब्ध भएका विद्यालयहरु	प्रतिशत	१००
९	बाल क्लब गठन भएका विद्यालयहरु	संख्या	२५
१०	जनशक्ति सहितको प्राथमिक उपचार सेवा उपलब्ध विद्यालयहरु	संख्या	१
११	अपाङ्गमैत्री पूर्वाधारहरु निर्माण भएका विद्यालयहरु	संख्या	०
१२	इन्टरनेट सेवा उपलब्ध विद्यालयहरु	संख्या	३३
१३	विज्ञान प्रयोगशाला भएका विद्यालयहरु	संख्या	११
१४	खेल मैदान भएका विद्यालयहरु	संख्या	२५
१५	कम्प्युटर प्रयोगशाला भएका विद्यालयहरु	संख्या	१२
१६	पुस्तकालय कक्ष व्यवस्था भएका विद्यालयहरु	संख्या	११

१७	प्राविधिक धारको विद्यालय	संख्या	१
१८	सामुदायिक सिकाई केन्द्रहरु	संख्या	३

श्रोत: शिक्षा शाखा, रामग्राम नगरपालिका-२०८२

तालिका नं. १.३७ : सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयमा विद्यार्थी संख्या

तह	विद्यार्थी संख्या (शैक्षिक सत्र २०८२)		जम्मा
	सामुदायिक	संस्थागत	
बालविकास केन्द्र	१२२७	२५५६	३७८३
आधारभूत (कक्षा १-५)	३०८९	३७२७	६८१६
आधारभूत (कक्षा ६-८)	१९९६	१००१	२९९७
माध्यमिक (कक्षा ९-१०)	९८४	७४२	१७२६
माध्यमिक (कक्षा ११-१२)	८५९	१९०	१०४९
जम्मा	८१५५	८२१६	१६३७१

श्रोत: शिक्षा शाखा, रामग्राम नगरपालिका-२०८२

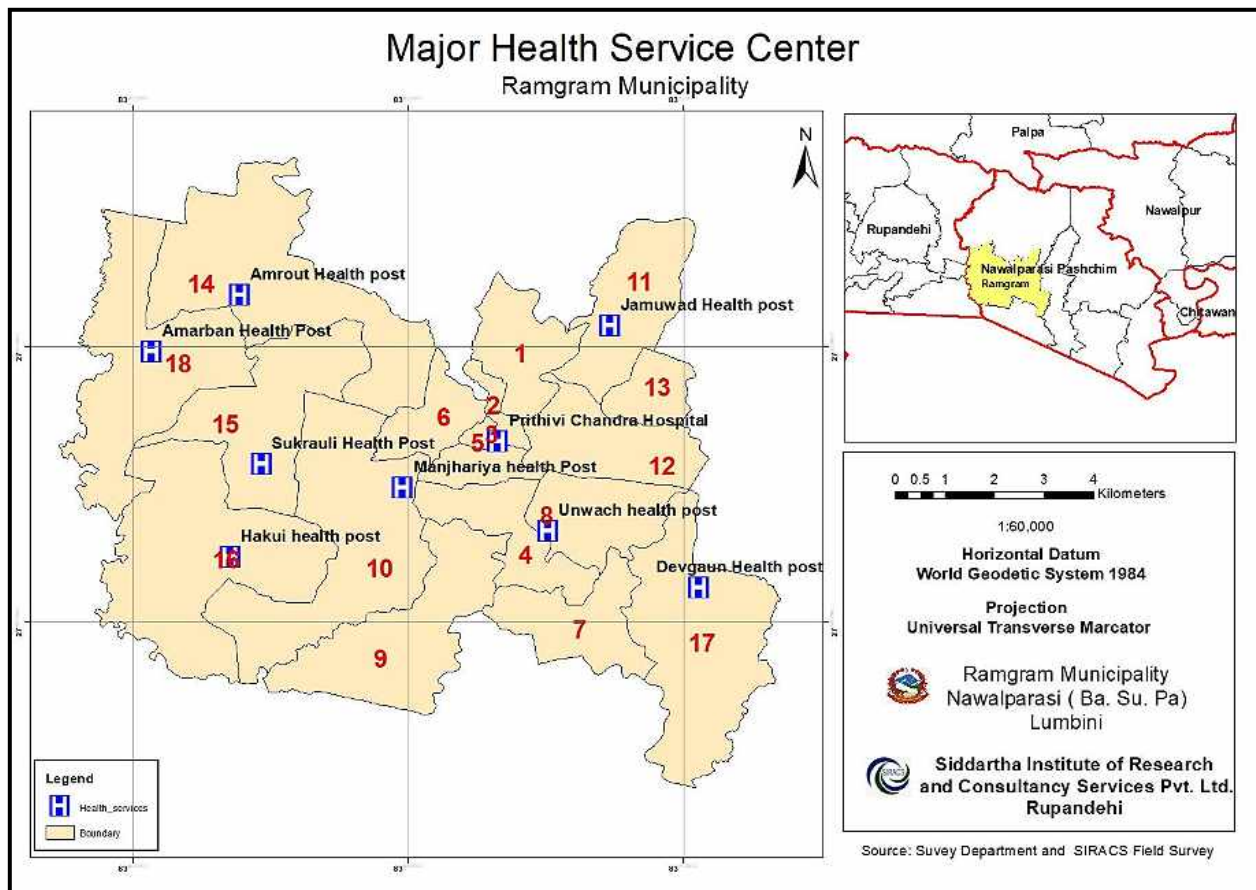
स्वास्थ्य

नेपालको संविधानले नागरिकलाई आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निशुल्क प्राप्त गर्ने मौलिक हकको व्यवस्था गरेको छ । स्वस्थ तथा उत्पादनशील मानव संसाधनको महत्वलाई दृष्टिगत गरी गुणस्तरीय तथा सर्वसुलभ स्वास्थ्य सेवामा समतामूलक पहुँचको लागि तीनै तहको सरकारहरुले स्वास्थ्य क्षेत्रलाई आफ्नो दायित्वको रुपमा लिई यस क्षेत्रमा लगानी गर्न आवश्यक छ । रामग्राम नगरपालिकामा स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी विद्यमान अवस्थालाई तल उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं.१.३८ : स्वास्थ्य संस्थाहरुको विवरण

क्र.सं	स्वास्थ्य संस्थाको विवरण	रहेको स्थान	बर्थिङ सेन्टर छ/छैन	स्वास्थ्य प्रयोगशाला छ/छैन	कैफियत
क	अस्पताल				
१	पृथ्वीचन्द्र अस्पताल	रामग्राम-३	छ	छ	लुम्बिनी प्रदेश सरकार अन्तर्गत
ख	स्वास्थ्य चौकीहरु				
१	जमुवाड स्वास्थ्य चौकी	रामग्राम-२	छैन	छैन	
२	उनवच स्वास्थ्य चौकी	रामग्राम-७	छैन	छैन	
३	मनभरिया स्वास्थ्य चौकी	रामग्राम-१०	छैन	छैन	
४	अमरौट स्वास्थ्य चौकी	रामग्राम-१४	छैन	छ	
५	सुकौली स्वास्थ्य चौकी	रामग्राम-१५	छ	छैन	
६	हकुई स्वास्थ्य चौकी	रामग्राम-१६	छैन	छैन	
७	देवगाउँ स्वास्थ्य चौकी	रामग्राम-१७	छैन	छैन	
८	अमरवन स्वास्थ्य चौकी	रामग्राम-१८	छ	छ	
ग	आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र-७	रामग्राम-१,२,४,६,९,११, १५	छैन	छैन	
घ	शहरी स्वास्थ्य केन्द्र				
१	चम्किपुर शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	रामग्राम-८	छैन	छैन	
२	लक्ष्मीपुर शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	रामग्राम-१८	छैन	छैन	
ङ	गाउँघर क्लिनिक संख्या - २४				
च	खोप केन्द्र संख्या - ३१				
छ	क्षय रोग उपचार केन्द्र संख्या -९	पृथ्वीचन्द्र अस्पताल, परासी बजार तथा सबै स्वास्थ्य चौकीहरु			
ज	क्षयरोग परिक्षण केन्द्र १	पृथ्वीचन्द्र अस्पताल,परासी बजार			

श्रोत: स्वास्थ्य शाखा, रामग्राम नगरपालिका-२०८२

चित्र नं. १.६ : Major Health Services Center

तालिका नं. १.३९ : स्वास्थ्य सेवाका लागि जनशक्ति विवरण

क्र.सं.	पदको नाम	नगरपालिका अन्तरगतका स्वास्थ्य संस्थाको जनशक्ति विवरण	
		स्वीकृत दरबन्दी	आपूर्ति अवस्था
१	डाक्टर	-	-
२	स्वास्थ्य अधिकृत/सिनियर अहेव/अहेव/हे.अ	३४ जना	स्थायी-२८, करार- ५, जम्मा ३३ जना
३	सिनियर अ.न.मी/अ.न.मी	१७ जना	स्थायी-१७ जना
४	महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका	८० जना	

श्रोत: स्वास्थ्य शाखा, रामग्राम नगरपालिका-२०८२

निजी क्षेत्रबाट संचालित स्वास्थ्य संस्थाहरु तथा उपलब्ध सेवाहरु

१. एभरग्रीन अस्पताल, रामग्राम-३, स्वास्थ्य प्रयोगशाला, प्रसुति सेवा, एक्सरे लगायतका सेवाहरु रहेको ।

२. शत साहेव सिटी अस्पताल, रामग्राम-५, स्वास्थ्य प्रयोगशाला, प्रसुति सेवा, एक्सरे लगायतका सेवाहरु रहेको ।

तालिका नं. १.४० : प्राथमिकता प्राप्त स्वास्थ्य सेवामा बिगतका वर्षहरुको तुलनात्मक अवस्था

सूचकहरु	आर्थिक वर्ष			
	०७९/०८०	०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३ बैशाख मसान्त सम्मको
वि.सि.जी कभरेज प्रतिशत	८९	७१	७८	६४
डि.पि.टी , हेपटाईटिस वि (IIIrd) प्रतिशत	१०२	१०२	८२	५५
रुवेला कभरेज (९-११ महिना) प्रतिशत	९२	१००	१००	४४
जन्मदा २ ५.कि.जि भन्दा कम तौल भएका बालबाकिकाको प्रतिशत	१२.२८	९.९३	७.११	७.२७

सूचकहरू	आर्थिक वर्ष			
	०७९/०८०	०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३ बैशाख मसान्त सम्मको
१८० दिन आइरन चक्की प्रयोग गर्ने गर्भवती महिलाको प्रतिशत	१६१	११९	८८	६५
भिटामिन ए प्रयोग गर्ने महिलाहरूको प्रतिशत	१०५	१०५	१०२	६१
पहिलो पटक स्वास्थ्य संस्थामा जाँच गराउने गर्भवतीको प्रतिशत	२१७	१४१	१३१	९३
४ पटक सम्म स्वास्थ्य संस्थामा जाँच गराउने गर्भवतीको प्रतिशत	१६१	११९	९४	८३
स्वास्थ्य संस्थामा प्रसूती गराउनेको प्रतिशत	११०	९४	१३६	१२६
शिशु मृत्यु संख्यामा	७	४	१	-
बाल मृत्यु संख्यामा	७	५	१	
मातृ मृत्यु संख्यामा	१	१	१	

श्रोत: स्वास्थ्य शाखा, रामग्राम नगरपालिका, २०८२

खानेपानी तथा सरसफाई

खानेपानी तथा सरसफाईको अधिकार हाम्रो संविधानले मौलिक हककै रूपमा व्यवस्था गरेको छ। खानेपानी तथा सरसफाई सेवाले नागरिकको समग्र स्वास्थ्य स्थितिमा सुधार भई उत्पादनशील मानव संसाधनको विकास गर्न र सामाजिक रहन सहनमा अनुकूल सुधार गर्न योगदान पुग्दछ। अहिले पनि कतिपय गाउँ वस्तीहरूमा शुद्ध खानेपानीको अभावमा आर्सेनिकको समस्या स्थानीय जनताहरूले भोग्नु परिरहेको छ। समय-समयमा भाडापखाला लगायतका रोगहरू लाग्ने गरेको पाइन्छ। रामग्राम नगरपालिकाले विभिन्न श्रोतहरूको परिचालन मार्फत सहज रूपमा आफ्ना नागरिकहरूलाई शुद्ध खानेपानी उपलब्ध गराउन र नगरको वडा वस्तीहरूको सरसफाईमा प्रयत्नशील रहेको छ। साविकमा विशेषगरी सदरमुकाम परासी बजारमा उत्सर्जन भएको फोहोरलाई ट्याक्टरमा संकलन गरी विभिन्न स्थानमा विसर्जन गर्ने गरिएको थियो। हाल २०८३ जेष्ठको पहिलो हप्तादेखि एउटा ट्रिपर र ८ जना जनशक्तिको व्यवस्थापन गरी नगरका १८ वटै वडामा फोहोर संकलन गर्न सुरु गरिएको छ, तर विसर्जन गर्ने उपयुक्त स्थानको अभावमा संकलित फोहोर यत्रतत्र फ्याकिने गरिएको छ। अतः निकट भविष्यमा ल्याण्डफिल साइटको सम्भाव्यता र डि.पि.आर. तर्जुमा गरी फोहोर विसर्जन गर्ने व्यवस्था गरिनुपर्दछ।

स्वच्छ खानेपानी आपूर्तिको लागि नगरपालिकाले संघीय सरकार तथा प्रदेश सरकारसँग समन्वय गरी आवश्यकतानुसार लागत सहभागितामा समेत विभिन्न वडामा खानेपानीको डिप बोरिङको जडान र ओभरहेड टंकी निर्माण जस्ता कार्यहरू सञ्चालन भइरहेका छन्। वस्ती-वस्तीमा पाइपलाइन विस्तार गरी धाराबाट पानी आपूर्ति गर्न अझै थप श्रोत साधनको आवश्यकता देखिएको छ।

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार रामग्राम नगरपालिकामा १९.८% परिवारलाई घर परिसर भित्रै पाइप धाराबाट खानेपानीको उपलब्धता छ। खानेपानीको श्रोत अनुसारको विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. १.४१ : खानेपानीको श्रोत अनुसार परिवार संख्या

पानीको श्रोत	परिवार संख्या	प्रतिशत
पाइप धारा (घर परिसर भित्र)	२६०४	१९.८
पाइप धारा (घर परिसर बाहिर)	१३६४	१०.४
ट्युबेल/हाते पम्प	८०४५	६१.२
ढाकिएको कुवा, इनार	३७	०.३
खुला इनार, कुवा	१७३	१.३
मूल, धारा	३५३	२.७

जार बोटल	४५७	३.५
अन्य	१०४	०.८
जम्मा	१३१३७	१००

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना-२०७८

शौचालय

यस नगरपालिकामा बनेका शौचालयहरू मध्ये सेफ्टिक टैंकीमा जोडिएका शौचालय बनाउने घरधुरीहरू ३४.९% रहेका छन् भने ३५२ घरपरिवारमा शौचालय व्यवस्थापन हुन नसकेको देखिएको छ । शौचालयको प्रकार अनुसारको अवस्था निम्न तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १.४२ : परिवारले प्रयोग गर्ने शौचालयको प्रकारको आधारमा परिवार संख्या

शौचालयको किसिम	परिवार संख्या	प्रतिशत
फ्लस् ट्वाइलेट (सार्वजनिक ढलमा जोडिएको)	७३४	५.६
फ्लस् ट्वाइलेट (सेफ्टिक टैंक)	४५८४	३४.९
साधारण शौचालय	७४३०	५६.६
सार्वजनिक शौचालय	३७	०.३
शौचालय नभएको	३५२	२.७
जम्मा	१३१३७	१००

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना-२०७८

बालबालिका तथा बाल क्लबहरूको विवरण

नेपालको संविधानले बालबालिकाको हकलाई मौलिक हकको रूपमा व्यवस्था गरी बाल बचाउ, बाल संरक्षण, बाल विकास र बाल सहभागिता जस्ता विषय समेटी सर्वाङ्गीण विकासको प्रत्याभूत गरेको छ । दीगो विकास लक्ष्यमा गुणस्तरीय शिक्षा तथा स्वास्थ्य, सुरक्षित हरित सार्वजनिक स्थलमा पहुँच, बालबालिका विरुद्ध हुने सबै प्रकारका विभेद, शोषण, दुर्यव्यहार र हिंसाको अन्त्य गरी सशक्त गर्ने जस्ता परिमाणात्मक लक्ष्य किटान गरिएको छ ।

राष्ट्रिय जनगणना-२०७८ अनुसार रामग्राम नगरपालिकामा १४ वर्ष मुनिका बालबालिका संख्या १६३४८ (२५.५४%) रहेको छ । बालबालिका, युवा, किशोर किशोरीहरूलाई राज्यको तर्फबाट आवश्यक सुरक्षा र संरक्षण प्रदान गर्नु आवश्यक छ । उनीहरूलाई अन्य नागरिक सरह समाजमा स्थापित गर्न र उनीहरूको शारीरिक, मानसिक एवं भावनात्मक विकासको लागि विशेष कार्यक्रम मार्फत सम्बोधन गर्नुपर्दछ । नगरपालिकाबाट बालबालिकाहरूको शारीरिक, मानसिक तथा भावनात्मक विकासका लागि विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुँदै आएको छ ।

बिद्यालय तहमा हाल २५ वटा बाल क्लबहरू गठन भई क्रियाशील छन् । त्यसैगरी समुदाय स्तरमा समेत नगरपालिकालाई बालमैत्री नगर घोषणा गर्ने समयमा २०५८ मा कूल १०८ बाल क्लब, १८ वटा वडास्तरीय सञ्जाल तथा एक नगर सञ्जाल गठन गरी बालमैत्री नगरपालिका घोषणा गरिएको थियो । रामग्राम नगरपालिकालाई २०७८ चैत्र १२ मा नै बालमैत्री नगरपालिका घोषणा भएकोमा घोषणा पश्चात् बालबालिकाको सर्वाङ्गीण विकासका लागि खासै विशेष कार्यक्रमहरू संचालनमा ल्याइएको देखिएन । आगामी दिनहरूमा बालमैत्री नगरपालिकाको हैसियतले बालबालिकाको मानसिक, शारीरिक तथा संवेगात्मक विकासको लागि विशेष कार्यक्रमहरू संचालन गर्नुपर्ने हुन्छ । गठन गरिएका बाल क्लबहरूको क्षमता विकासमा नगरपालिकाले विशेष ध्यान दिन जरुरी देखिन्छ ।

जेष्ठ नागरिक, एकल महिला तथा फरक क्षमता भएका व्यक्तिहरू

हाम्रो संविधानले राज्यबाट विशेष संरक्षण तथा सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूति हुने गरी जेष्ठ नागरिक, एकल महिला तथा फरक क्षमताका व्यक्तिहरूको हकलाई मौलिक हकको रूपमा व्यवस्थित गरेको छ । यस अनुसार सामाजिक सुरक्षा भत्ता लगायतका अन्य सेवाहरू सरकारबाट प्रदान हुँदै आएको छ । नागरिकहरूको जीवन सहज, सुरक्षित एवं सम्मानित बनाई सामाजिक न्याय प्रदान गर्ने काममा तीनै तहका सरकारको समन्वयात्मक भूमिका हुन्छ ।

आर्थिक वर्ष ०८२/८३ मा सामाजिक भत्ता पाउने जेष्ठ नागरिक, अति विपन्न समुदायका जेष्ठ नागरिक, एकल महिला, शारीरिक अशक्त, दलित बालबालिका समेतको विवरण निम्न तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. १.४३ : आ.व.२०८२/०८३ मा सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउने व्यक्तिहरुको विवरण

क्र.सं	विवरण	वार्षिक कायम संख्या			
		पुरुष	महिला	अन्य	जम्मा संख्या
१	जेष्ठ नागरिक	१५०५	१५३२	०	३०३७
२	जेष्ठ नागरिक दलित	२६१	२०७	०	४६८
३	जेष्ठ नागरिक एकल महिला	०	४६९	०	४६९
४	विधवा	०	८४०	०	८४०
५	पूर्ण अपाङ्गता	९३	५४	०	१४७
६	अति अशक्त अपाङ्गता	२५०	१०५	०	३५५
७	दलित बालबालिका	२५२	२४४	०	४९६
८	लोपोन्मुख जाती	५८	६६	०	१२४
	जम्मा	२४१९	३५१८	०	५९३७

श्रोत: रामग्राम नगरपालिका सामाजिक सुरक्षा शाखा-२०८३

टोल विकास संस्था

स्थानीय टोल वा बस्तीको समग्र विकासका लागि जनसहभागिता जुटाउन, टोलको सरसफाई, हरियाली प्रवर्द्धन र सामाजिक जागरणका अभियानहरु सञ्चालन गर्न र स्थानीय स्तरमा सुशासन प्रवर्द्धन गर्ने कार्यमा वडा समितिलाई सहयोग पुर्याउने उद्देश्यले टोल विकास समिति गठन गरिन्छ । यस नगरपालिकाका सबै वडाहरुमा टोल विकास संस्थाहरु गठन भएका छन् । वडा कार्यालयहरुमा भएको छलफलमा अधिकांश टोल विकास संस्थाहरु क्रियाशील भएको देखिएन । यी संस्थाहरु सक्रिय हुँदा नागरिक जागरण र सामाजिक परिचालनको पक्षमा ठूलो मद्दत पुग्ने हुँदा सबै टोल विकास संस्थाहरुलाई क्रियाशील बनाउन जरुरी छ ।

खेलकूद

यस नगरपालिकाले गौरवकै आयोजनाको रुपमा लिएको पाल्ही बहुमुखी क्याम्पस परिसरमा रामग्राम खेलकूद स्टेडियमको निर्माण कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको छ । नगरपालिकामा रहेका मुख्य खेलकूद स्थलहरुको विवरण देहाय अनुसार छ ।

- रामग्राम खेलकूद स्टेडियम-पाल्ही बहुमुखी क्याम्पस परिसर, वडा नं.४, जीतपुर
- रामग्राम कभर्ड हल-आदर्श स्कूल पछाडि, वडा नं.५, परासी बजार
- पचगाँव खेलकूद मैदान-पचगाँव, वडा नं.१२ (भरही नदी किनार)
- धरमपुर खेलकूद मैदान, वडा नं.१८, धरमपुर
- रानीपाखर खेल मैदान, वडा नं.११ (हरेक वर्ष जिल्ला स्तरीय फुटबल प्रतियोगिता हुने)
- भुसुनापुरमा खेल मैदान, वडा नं.१४
- लंकहवा क्रिकेट खेल मैदान, वडा नं.१०
- विभिन्न विद्यालयहरुमा आफ्नै खेलमैदान रहेका

प्रमुख चाडपर्वहरु

यस नगरपालिकाका मानिसहरु आफ्नो धर्म, संस्कृति र आस्था अनुसार विभिन्न खालका चाडपर्वहरु मनाउँदछन् । यस्ता चाडपर्वहरुमा सबै समुदाय बीच आपसी सद्भाव र खुसी साटासाट गर्ने परम्परा पनि विद्यमान रहेको छ । नगरपालिकामा रहेका विभिन्न जातजाति र धर्मावलम्बीहरु मध्ये हिन्दूहरुले मनाउने चाडपर्वहरुमा विशेषगरी दशैं, तिहार, छठ, माघे सङ्क्रान्ति (माघी), होली, श्रीपञ्चमी, शिवरात्रि, चैत्राष्टमी, रामनवमी, नागपञ्चमी, रक्षाबन्धन, श्रीकृष्ण जन्माष्टमी, तीज, ऋषिपञ्चमी, कुशे औसी, वैशाख पूर्णिमा, उधौली उभौली आदि पर्वहरु मनाउने गर्दछन् ।

। बुद्धिष्टहरुले वैशाख शुक्ल पूर्णिमा (बुद्ध जयन्ती) लगायतका विशेष दिनहरुमा आफ्नो परम्परा अनुसार पूजा प्रार्थना गर्ने गर्दछन् । त्यसैगरी मुस्लिम समुदायले बकरईद, रमजान जस्ता पर्वहरु खुसिसाथ मनाउँछन् भने क्रिश्चियनहरुले क्रिसमस डे तथा अंग्रजी वर्षको नयाँ दिनमा खुसियाली साटासाट गरी मनाउने गर्दछन् ।

१.२.६ भौतिक पूर्वाधार

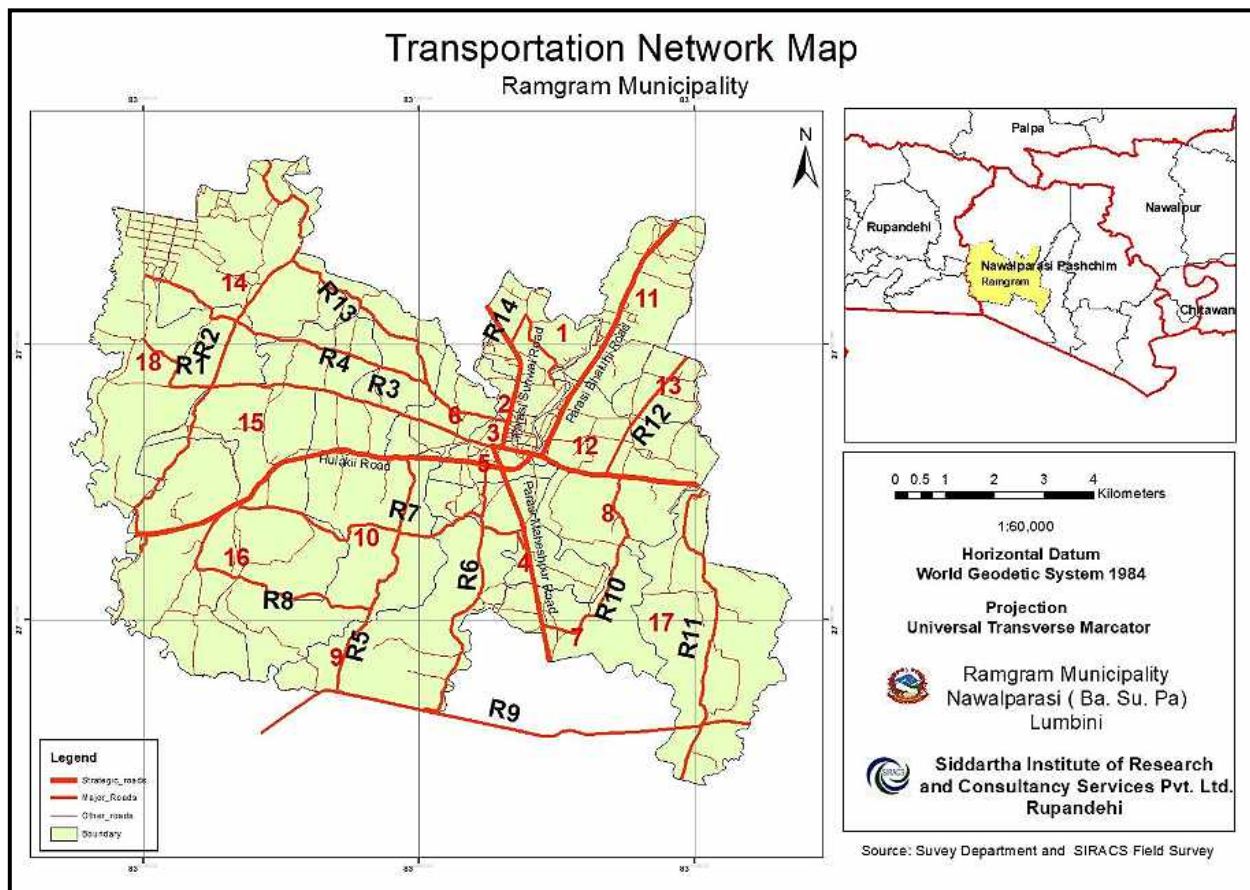
सडक सञ्जालको वर्तमान अवस्था

यातायात तथा पूर्वाधार क्षेत्रतर्फ नगरपालिकाले विभिन्न नीतिगत व्यवस्था गरेको छ । यस्ता नीतिहरुमा नगरस्तरीय यातायात गुरुयोजना (MTMP) अद्यावधिक गर्ने, गुरुयोजनाबाट निर्दिष्ट गरिएका सबै सडकहरुको सडक अधिकार क्षेत्र निर्धारण र त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने, निर्माण सुरु भई सम्पन्न हुन नसकेका योजनाहरुलाई प्राथमिकतामा राखी सम्पन्न गर्ने, आवधिक योजना निर्माण गरी निर्दिष्ट योजनाहरु प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयन गर्ने, वडाहरुलाई मुख्य सडक सञ्जालमा जोड्ने, सडक अधिकार क्षेत्र मिच्ने र सार्वजनिक स्थानमा घर टहरा बनाउने कार्यलाई पूर्णरूपमा निरुत्साहित गर्ने, नगरपालिका कार्यालयदेखि प्रत्येक वडा केन्द्रमा पुग्ने सडक सञ्जालहरुको स्तरोन्नति गर्ने, हरित र वातावरणमैत्री सडक निर्माणलाई जोड दिदै सडक संरक्षणको लागि बायो इन्जिनियरिङ गर्ने, यातायात सुविधामा सबै नगरवासीहरुको सहज र समान पहुँच सुनिश्चित गर्ने, मुख्य तथा सहायक सडकहरु नियमित सञ्चालनमा ल्याउन रेखदेखका लागि सडक हेरालुको व्यवस्था गर्ने, नगरपालिका भित्र सञ्चालन हुने विकास निर्माणका कार्यहरुलाई गुणस्तरीय तुल्याउन अनुगमन मूल्याङ्कन कार्यलाई प्रभावकारी बनाउने जस्ता नीतिहरु अवलम्बन गरिएको छ ।

भू-उपयोग ऐन, २०७६ तथा भू-उपयोग नियमावली, २०७९ मा तोकिएको मापदण्ड अनुसार रामग्राम नगरपालिकामा रहेका बसोबास क्षेत्र, चलनचल्तीका बाटो, कोरिडोरलाई आधार मानी विभिन्न मापदण्डमा वर्गीकरण गरिएको छ ।

रामग्राम नगरपालिकाको समृद्धिको आधार; कृषि, सामाजिक विकास, पर्यटन र पूर्वाधार भन्ने मूल नारा रहेकोले सडक पूर्वाधारलाई विकासको मूल आधार मानिएको छ । सबै वडा केन्द्रमा सडकको पहुँच पुगे पनि वडाको केन्द्र देखि नगरपालिकाको केन्द्रसम्म सार्वजनिक यातायातको सुविधा भने छैन । यस नगरपालिका भित्र भैरहवा, काठमाण्डौ, बुटवल, भारतीय सीमा क्षेत्र, सुनवल-धरमपुर र बेलासपुर-त्रिवेणी जस्ता स्थानहरुमा आउने जाने केही बस र जीप सेवा बाहेक अन्य सडकहरुमा सार्वजनिक सवारी साधनहरु संचालनमा छैनन् । खासगरी वडा नं.१७, १४, १८ र १३ वडाहरुमा पुग्नको लागि सार्वजनिक यातायातको अभाव देखिन्छ । सबै वडाको लागि पहुँच मार्ग पक्की नभएकोले वर्षातको समयमा ठाउँ-ठाउँमा जलमग्न हुँदा बाह्रै महिना सडक यातायात सुचारु हुन सहज छैन ।

यस नगरपालिकामा भैरहवा-परासी-त्रिवेणी हुलाकी सडक, भूमही (म.रा.म.)-परासी सडक, सुनवल-परासी-महेशपुर सडक, सनई-त्रिवेणी (नहर किनार) सडक जस्ता महत्वपूर्ण सडक सञ्जालबाट जोडिएको हुनाले नगरपालिका केन्द्रमा सहज पहुँचको अवस्था छ । आर्थिक वर्ष २०८२/०८३ को वार्षिक कार्यक्रममा संघीय सरकारको समपुरक अनुदानबाट देवगाँव-महुवारी सडक निर्माण (वडा नं.१७), सण्डा देखि सुनवल नगरपालिका जोड्ने सडकको स्तरोन्नति (वडा नं.१) जस्ता सडक तथा प्रदेश सरकारको शसर्त अनुदानबाट रामग्राम नगरपालिका वडा नं.१ को जिल्ला शिक्षा कार्यालय जाने सडक निर्माण भइरहेको छ । यी बाहेक पर्यटन पहुँच मार्ग र दुई वा दुई भन्दा बढी स्थानीय निकाय जोड्ने सडक र दुई जिल्ला जोड्ने सडक, शहीद जगदीश पासवान मार्ग, सुनवल-रामग्राम-पाल्हीनन्दन सडक जस्ता महत्वपूर्ण सडकहरु समावेश गरिएका छन् ।

चित्र नं. १.७ : Transport Network in Ramgram

विद्युत तथा बैकल्पिक उर्जा

इन्धन उपयोग विवरण

यस नगरपालिकाका ६१.१% परिवारले खाना पकाउने इन्धनको रूपमा एल.पी. ग्यास प्रयोग गर्ने गरेको र ३४.८ प्रतिशत परिवारले काठ दाउरा प्रयोग गरेको अवस्था छ । खाना पकाउने इन्धन प्रयोगको श्रोतको आधारमा परिवारको विवरण निम्न तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. १.४४ : खाना पकाउने इन्धनको आधारमा परिवार संख्या

खाना पकाउने इन्धनको श्रोत	परिवार संख्या	प्रतिशत
काठ दाउरा	४५७१	३४.८
एल.पी. ग्यास	८०२१	६१.१
विद्युत	१११	०.८
गुईँठा/गोरहा	१७७	१.३
वायोग्यास	२४४	१.९
मट्टीतेल	६	०.०५
अन्य	७	०.०५
जम्मा	१३१३७	१००

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना-२०७८

विद्युत सेवा

जलविद्युत राष्ट्रको पूर्वाधार विकासको महत्वपूर्ण आधार मानिएको छ । रामग्राम नगरपालिकामा प्रयोग भएको प्रकाश उर्जामा सबैभन्दा धेरै विद्युत उर्जा र त्यसपछि सोलार उर्जा प्रयोग भएको अवस्था छ । राष्ट्रिय जनगणना-२०७८ अनुसार ९७.१% परिवार विद्युतको पहुँचमा पुगेको अवस्था छ । अर्भैपनि केही घरपरिवार विद्युत पहुँचबाट

बाहिर छन् । बत्ती बाल्न प्रयोग गर्ने इन्धनका श्रोतहरूको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १.४५ : बत्ती बाल्न प्रयोग गर्ने इन्धन अनुसार परिवार संख्या

बत्ती बाल्न प्रयोग गर्ने इन्धनको श्रोत	परिवार संख्या	प्रतिशत
विद्युत	१२७५२	९७.१
सोलार	२२९	१.७
मट्टीतेल	१२७	१
वायोग्यास	४	०.०३
अन्य	२५	०.२
जम्मा	१३१३७	१००

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना-२०७८

भवन तथा आवास

वर्तमान अवस्था

रामग्राम नगरपालिकामा नगरपालिका भित्रका घर नक्सा पास तथा भवन मापदण्डलाई कडाइका साथ लागू गर्ने, नगरपालिका तथा सम्बन्धित निकायको अनुमति नलिई जग्गा प्लटिङ गरिएकोमा निर्धारित मापदण्ड नगुगेका प्लटहरूमा भवन निर्माण अनुमति नदिइने, खरको छानो भएका घरहरू अन्य छानामा रुपान्तरण गर्ने, वडा कार्यालयहरूको भवन निर्माण कार्य लगायत अन्य पूर्वाधार निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिने, नगर क्षेत्रमा निर्माण हुने जुनसुकै प्रकारका सार्वजनिक एवं निजी संरचना भूकम्प प्रतिरोधी मात्र बनाउने/बनाउन दिने, नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेको धार्मिक, साँस्कृतिक, पर्यटन एवं पूर्वाधार क्षेत्रतर्फको आवश्यक योजना पहिचान गरी डि.पि.आर. समेत तयार गरी नगरस्तरीय योजनामा समावेश गर्ने, ठूला बजेटका योजनाहरू कार्यान्वयनका लागि संघ तथा प्रदेश सरकारसँग बजेट माग गर्न विशेष पहल गर्ने जस्ता नीतिहरू अंगिकार गरिएको छ । सुकुम्बासीहरूको पहिचान गरी अभिलेखीकरण गर्ने, विकास निर्माण लगायतका पूर्वाधार निर्माणमा सार्वजनिक-निजी-साझेदारी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने नीति समेत लिएको अवस्था छ । यस नगरपालिका भित्र ९३.७५ प्रतिशत घरपरिवारसँग आफ्नै घर रहेको छ । जसमध्ये सिमेन्टको जोडाई र ईटा/ढुङ्गाको जग भएको घरधुरी ४९ प्रतिशत, पिलर सहितको ढलान घरधुरी २७ प्रतिशत, काठको खम्बा गाडेको घर ११.९ प्रतिशत, माटोको जोडाई र ढुङ्गाको जग भएको ११.५ प्रतिशत रहेको अवस्था छ ।

भू-उपयोग सम्बन्धी योजना विस्तृत रुपमा तर्जुमा भएपछि मात्र वस्ती बढ्दै जाँदा योजनाबद्ध रुपमा भौतिक, आर्थिक र सामाजिक पूर्वाधारका कार्यक्रमहरू अगाडी बढाउन सहज हुन्छ । दीर्घकालीन सौँचका आधारमा नगरपालिका क्षेत्रको भू-उपयोगका लागि आवास क्षेत्र, बजार क्षेत्र, चउर, पार्क, खेलमैदान, बालउद्यान, कृषि क्षेत्र र हरित क्षेत्र वर्गीकरण गरी सोही अनुसार विस्तृत भू-उपयोग योजना बनाउन जरुरी छ । यही योजनाका आधारमा भवन निर्माण तथा वस्ती विकासका कार्यक्रम संचालन गर्न उपयुक्त हुन्छ । यस नगरपालिकामा रहेका सार्वजनिक भवन तथा सामुदायिक भवनहरूको विवरण निम्नानुसार छ ।

तालिका नं. १.४६ : प्रशासनिक भवनहरूको विवरण

क्र.सं.	प्रशासनिक भवनको नाम	रहेको स्थान	वर्तमान अवस्था
१	नगरपालिकाको प्रशासनिक भवन	परासी	आगजनीवाट क्षती भएको, मर्मत गर्नुपर्ने
२	वडा नं.१ को वडा कार्यालय	सण्डा	स्वस्थ चौकीको भवनमा संचालित
३	वडा नं.२ को वडा कार्यालय	परासी बजार	हाल हाटबजारको भवनमा संचालित
४	वडा नं.३ को वडा कार्यालय	परासी बजार	हाल भाडामा, नयाँ निर्माण गर्नुपर्ने
५	वडा नं.४ को वडा कार्यालय	बैरहवा	आफ्नै भवनमा संचालित
६	वडा नं.५ को वडा कार्यालय	परासी बजार	हाल भाडामा, नयाँ निर्माण गर्नुपर्ने
७	वडा नं.६ को वडा कार्यालय	जौरहरी	आफ्नै भवनमा संचालित
८	वडा नं.७ को वडा कार्यालय	उज्जैनी	मर्मत गर्नुपर्ने

९	वडा नं.८ को वडा कार्यालय	उनवच	पशुहाटको भवनमा संचालित, नयाँ निर्माण गर्नुपर्ने
१०	वडा नं.९ को वडा कार्यालय	जोकवार	आफ्नै भवनमा संचालित
११	वडा नं.१० को वडा कार्यालय	लक्ष्मीपुर	आफ्नै भवनमा संचालित
१२	वडा नं.११ को वडा कार्यालय	रानीपाखर	आफ्नै भवनमा संचालित
१३	वडा नं.१२ को वडा कार्यालय	कसिया	बालकल्याण समितिको भवनमा संचालित
१४	वडा नं.१३ को वडा कार्यालय	पाडाटिकर	आफ्नै भवनमा संचालित
१५	वडा नं.१४ को वडा कार्यालय	अमरौट	ट्रस निर्माण गर्नुपर्ने
१६	वडा नं.१५ को वडा कार्यालय	सुकौली	निर्माणधीन
१७	वडा नं.१६ को वडा कार्यालय	सीतापुर	निर्माणधीन
१८	वडा नं.१७ को वडा कार्यालय	देवगाउँ	आफ्नै भवनमा संचालित
१९	वडा नं.१८ को वडा कार्यालय	बन्जेरीया	आफ्नै भवनमा संचालित

श्रोत : SIRACS सर्भेक्षण-२०८३,

तालिका नं. १.४७ : सामुदायिक भवनहरूको विवरण

क्र.सं.	सामुदायिक भवनको नाम	रहेको स्थान	प्रयोग
१	सामुदायिक भवन, जीतपुर	जीतपुर, वडा नं.४	निर्माणाधीन
२	महिला सामुदायिक भवन, जोकवार	जोकवार, वडा नं.९	सामुहिक प्रयोग
३	जोकवार धर्मशाला	जोकवार, वडा नं.९	निर्माणाधीन
४	मधौलिया धर्मशाला	मधौलिया, वडा नं.९	निर्माणाधीन
५	सामुदायिक भवन, कसिया	कसिया, वडा नं.१२	बहुउद्देश्यीय प्रयोग
६	सामुदायिक भवन, कुनवार	कुनवार, वडा नं.१२	बहुउद्देश्यीय प्रयोग
७	सामुदायिक भवन, पचगाँव	पचगाँव, वडा नं.१२	बहुउद्देश्यीय प्रयोग
८	ऐइरौली सामुदायिक भवन	ऐइरौली, वडा नं.१४	निर्माणाधीन
९	थारु महिला भवन, महुवारी	महुवारी, वडा नं.१७	सामुहिक प्रयोग
१०	थारु महिला भवन, फुलवरीया	फुलवरीया, १७	सामुहिक प्रयोग

श्रोत : SIRACS सर्भेक्षण-२०८३,

घरको छानाको अवस्था

रामग्राम नगरपालिकामा ७१.९% घर परिवार आर.सि.सि.ढलान छत भएको घरमा बस्दछन् भने अझै पनि ४१६ परिवारहरू खरले छाएको छाना मुनि बस्ने गरेको देखिन्छ । घरको छानाको आधारमा परिवारहरूको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १.४८ : घरको छानाको आधारमा परिवार संख्या

घरको छानाको प्रकार	परिवार संख्या	प्रतिशत
जस्ता पाताले छाएको	२२५५	१७.२
आर.सि.सि.ढलान छत	९४३९	७१.९
खर/फुसले छाएको	४१६	३.२
टायलले छाएको	८४६	६.४
ढुङ्गा/स्लेटले छाएको	९२	०.७
काठको प्लयाकले छाएको	५८	०.४
माटोको छाना	०	०.०
अन्य	३१	०.२
जम्मा	१३१३७	१००

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना-२०७८

घरको भुईको प्रकार अनुसार परिवार संख्या

यस पालिकाका ४२९० परिवारहरु माटोको भुईबाट बनेको घरमा बस्दछन् । घरको भुई अनुसारको परिवार संख्या तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. १.४९ : घरको भुईको प्रकार अनुसार परिवार संख्या

घरको जगको प्रकार	परिवार संख्या	प्रतिशत
माटो	४२९०	३२.७
काठको फल्याक	३४७	२.७
ईट्टा/ढुङ्गा	१४६	१.१
सेरामिक टायल	२१५	१.६
सिमेण्ट ढलान	८१०७	६१.७
अन्य	३२	०.२
जम्मा		१००

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना-२०७८

घरको जग बनोटको अवस्था

यस पालिकाका १२०७ परिवारहरु माटोको जोडाई (ईट्टा/ढुङ्गा) बाट बनाइएको जगको घरमा बस्दछन् । घरको जगको बनोट अनुसारको परिवार संख्या तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. १.५० : घरको जग बनोटको अवस्था अनुसार परिवार संख्या

घरको जगको प्रकार	परिवार संख्या	प्रतिशत
माटोको जोडाई (ईट्टा/ढुङ्गा) भएको	१२०७	९.२
सिमेण्टको जोडाई (ईट्टा/ढुङ्गा) भएको	६३३४	४८.२
ढलान पिलर सहितको	४४२४	३३.७
काठ/बाँसको खम्बा गाडेको	११०८	८.४
अन्य	६४	०.५
जम्मा	१३१३७	१००

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना-२०७८

१.२.७ वन तथा वातावरण

वन क्षेत्रको अवस्था

पूर्व पश्चिम लोक मार्गबाट दक्षिणतर्फ र तराईको समतल भूभागमा रहेको रामग्राम नगरपालिकामा उल्लेख्य वनजंगल छैन । यहाँ केही वडाहरुमा सामुदायिक वन र साभेदारी वन रहेको देखिन्छ । यी सामुदायिक वनहरुका अतिरिक्त केही निजी वन, खुला चउर र नदी उकास क्षेत्रहरु रहेका छन् । यी वनहरु पनि अतिक्रमणको चपेटामा छन् । वातावरण संरक्षण र सन्तुलनका लागि समेत खाली स्थान, नदी उकास क्षेत्र र सडक किनारमा वृक्षारोपण गर्न जरुरी छ । सामुदायिक वन समेतको विवरण निम्न तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. १.५१ : सामुदायिक वनहरुको विवरण

क्र.सं.	सामुदायिक वनको नाम	सामुदायिक वनमा रहेका रुख वृक्षहरु	वन्यजन्तु	कैफियत
१	कसिया सामुदायिक वन, वडा नं.१२, कसिया	सिसौ, सिमल, सदुबहन, कदम, बाँस आदि	खरायो, बादर, स्याल, वनकुखुरा आदि	४ हेक्टरमा फैलिएको छ
२	रामग्राम सामुदायिक वन, वडा नं.१	सिसौ, सिमल, सदुबहन, कदम, आँप, लहरे पिपल आदि	खरायो, हापसिलो, स्याल, बादर, नीलगाई, वनकुखुरा आदि	३.३ हेक्टर क्षेत्रफलमा फैलिएको
३	हडैयामाई सामुदायिक वन, वडा नं.१४	साल, असना, सिसौ, कर्मा, जामुन, सादवन, खयर, चिलाउने आदि	पाटेबाघ, हापसिलो, वदेल, दुम्सी, नीलगाई, खरायो, स्याल, बादर, मैयूर, वनकुखुरा आदि	९.६ हेक्टरमा फैलिएको
४	बुद्धशान्ति साभेदारी वन (सुनवल, रामग्राम र देवदह)	साल, असना, सिसौ, कर्मा, जमुना, सदुबहन, खयर	पाटेबाघ, हापसिलो, दुम्सी, वदेल, नीलगाई, खरायो,	

नगरपालिकाको साभेदारीमा)	आदि	न्याउरी मुसा, मलसाप्रो, लोखर्के, वादर, स्याल, मैयूर, बनकुखुरा आदि	
-------------------------	-----	---	--

श्रोत : SIRACS सर्वेक्षण-२०८३

जलाधार क्षेत्र

यो नगरपालिका भएर बग्ने मुख्य खोलाहरूमा भरही नदी, भलुही नदी, तुरिया नदी, पिडुरा खोला, रामखण्ड खोला, भूमही आदि रहेका छन् । यी खोलाहरूमा वर्षायाममा बाढी आउने र मुहानहरूमा पानीको मूल फुट्ने कारणले पानीको बहाव बढी हुन्छ भने हिउँदयाममा पानी कम रहन्छ । तैपनि यी खोलाहरूको उपयोगिता पनि महत्वपूर्ण छ । यसका साथै केहि सार्वजनिक तथा निजी पोखरीहरू, केहि सीमसार क्षेत्र र पानीका मूलहरू पनि यस पालिकामा विद्यमान रहेका छन् । विभिन्न उपयोगिता, जैविक विविधता संरक्षण र वातावरण सन्तुलनमा यी श्रोतहरूको ठूलो योगदान रहेको छ । भरही, भलुही, भूमही, तुरिया खोलाहरूको उद्गम स्थल चुरे पहाडको फेँद रहेको र यी नदीहरूको बहाव दक्षिणवर्ती क्षेत्रतर्फ रहेकोले मुख्य जलाधार क्षेत्र पनि चुरे पहाड नै हो ।

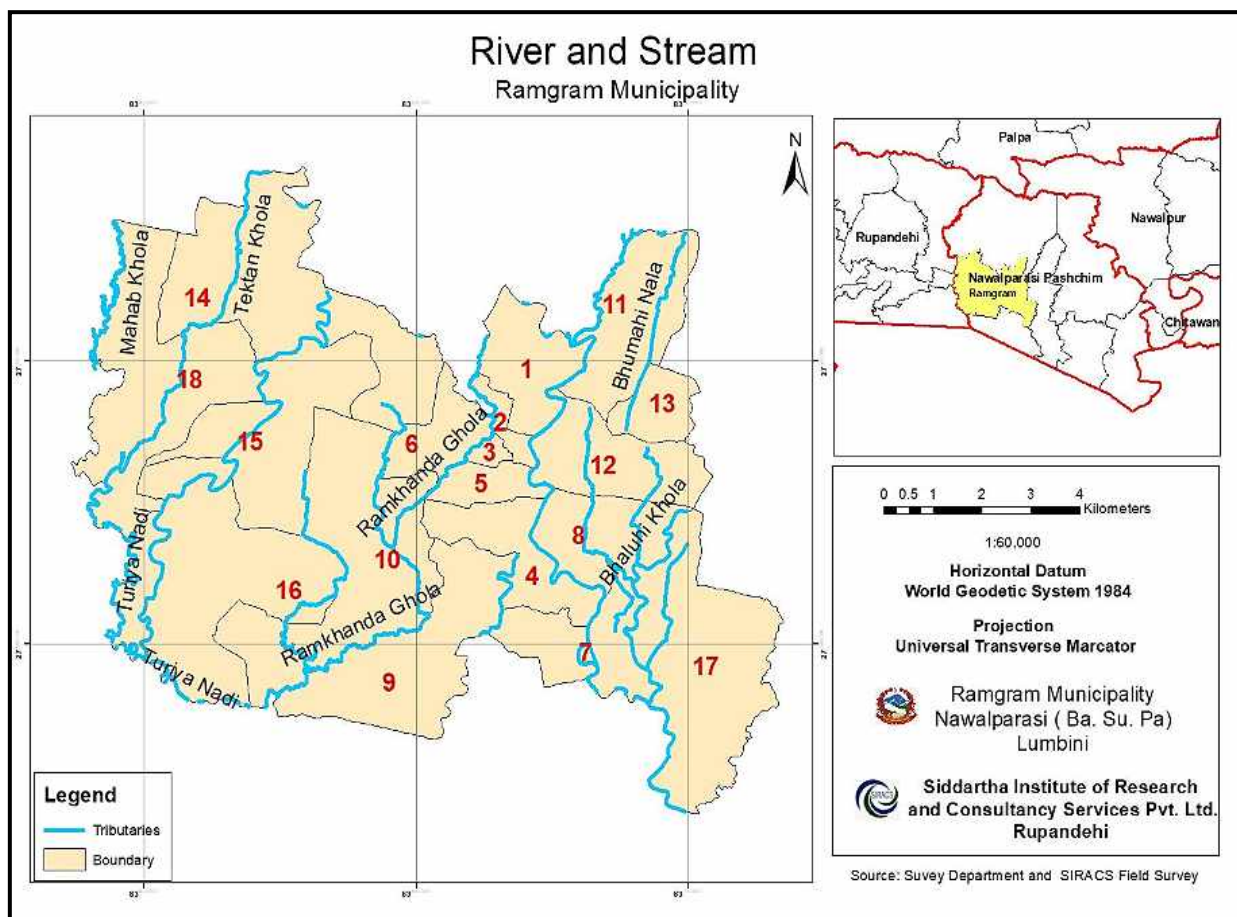
प्रमुख नदी तथा खोलाहरू

यस नगरपालिकाका विभिन्न क्षेत्र तथा वडाहरूमा फैलिएर बग्ने नदी, खोलाहरूले जलभण्डार गर्नुका साथै विभिन्न जलचर, थलचर प्राणीहरूलाई आश्रय तथा पानी आपूर्ति गर्दछन् । यसका साथै यी नदी, खोलाहरूबाट विभिन्न प्रणाली मार्फत कृषकहरूले सिँचाइ समेत गर्ने गरेका छन् । वस्ती विकास र विकासका नाममा जमिन उत्खनन् गर्दा यस्ता प्राकृतिक नदी, खोलामा भूक्षय भई पुरिने र पानी लोप हुँदै गइरहेको अवस्था छ । नदी किनारहरू र River Bed समेत अतिक्रमण हुँदा वर्षायाममा आउने बाढीबाट किनारका वस्ती तथा खेतीयोग्य जमिनमा डुबान, कटान हुनका साथै धनजनको नोक्सानी समेत हुने गरेको छ । २०७८ सालमा भरही तथा भलुही खोलामा एकसाथ बाढी आउँदा धनजनको ठूलो नोक्सान भएको थियो । हाल यहाँ नदी खोलाहरूमा उद्योगबाट उत्सर्जन हुने रसायन मिश्रित पदार्थहरूबाट यी नदी खोलाहरू ज्यादै प्रभावित छन् । नगरपालिका भित्रका नदी खोलाहरूको विवरण तल उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १.५२ : नदी खोलाहरूको विवरण

क्र.सं.	नदीनालाको नाम	समेट्ने वडाहरू	नदी खोलाबाट असर
१	भरही नदी	१, ४, ७, ८, १२, १७	वडा नं.१२ को पचगाँव देखि कसियासम्म ४ कि.मी. लम्बाईमा कटान, वडा नं.८ को हुलाकी सडक देखि चम्किपुरसम्म कटान गरेको, वडा नं.१७ को बरारी देखि पिपरहियासम्म कटान, वडा नं.१ र वडा नं.४ को केही स्थानमा कटान,
२	रामखण्ड खोला	३, ४, ९, १०	
३	पुसहा खोला	९	
४	भूमही नदी	११	
५	भलुही खोला	८, १२, १७	वडा नं.१२ मा भलुही खोलाले करिब १ कि.मी.कटान गरेको, वडा नं.८ मा घनश्यामपुर देखि लोहसडासम्म कटान गरेको, वडा नं.१७ को पटखौली देखि बरारीसम्म कटान,
६	पिडुरा खोला	१७	देवगाँव देखि पिपरहियासम्म ३ कि.मी. कटान
७	तुरिया खोला	१४	वडा नं.१४ को पर्सवाल देखि डिगबल पुलसम्म ४ कि.मी.कटान,

श्रोत : SIRACS सर्वेक्षण-२०८३

चित्र नं. १.८ : River/Stream Network

जैविक विविधता

रामग्राम नगरपालिकामा ३.६% भू-भाग वनजंगलले ढाकेको छ । यहाँ विविध प्रजातिका जनावर, चराचुरुङ्गी तथा वनस्पतीहरु पाइने हुँदा यहाँ जैविक विविधता पनि छ । बाघ, नीलगाई, स्याल, बदेल्, दुम्सी, बादर, मल साप्रो, लोखर्के, खरायो, मयूर, बनकुखुरा आदि जस्ता जंगली जनावर र पंक्षी प्रजातिका चराचुरुङ्गीहरु पाइन्छन् । वनस्पति तथा औषधिजन्य जडिबुटीतर्फ निम, तुलसी, वामरी, गुर्वी, पिपर, लती, कुमकुम धुप, गुलाब, कारजा, धौरवबुवा, तिनपाते, घोडाटाप, गनपसार, बेल, उनीऊ, भक्लेड, हरो, बरो, अमला, धरबुरुवा, बबुरी, धतुर, मदुर, भाड, मैनापाता, गण प्रसाद, घिउकुमारी, गुलाफ, बहेरा, कच्चा, निरविसिया, कुरिलो, औला आदि पाइन्छ । यस नगरपालिकामा पाइने वनस्पति, जडिबुटी र वन्यजन्तुको विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. १.५३ : वनस्पती, जडिबुटी र वन्यजन्तुको विवरण

वन, वनस्पतीको विवरण	जडिबुटीको विवरण	वन्यजन्तुको विवरण
सिसौ, सिमल, सदुबहन, कदम, बाँस, आँप, लहरे पिपल, साल, असना, कर्मा, जमुना, खयर, खयर, चिलाउने आदि	निम, तुलसी, वामरी, गुर्वी, पिपर, लती, कुमकुम धुप, गुलाब, कारजा, धौरवबुवा, तिनपाते, घोडाटाप, गनपसार, बेल, उनीऊ, भक्लेड, हरो, बरो, अमला, धरबुरुवा, बबुरी, धतुर, मदुर, भाड, मैनापाता, गण प्रसाद, घिउकुमारी, गुलाफ, बहेरा, कच्चा, निरविसिया, कुरिलो, औला आदि	पाटेबाघ, हापसिलो, दुम्सी, बदेल्, नीलगाई, खरायो, न्याउरी मुसा, मलसाप्रो, लोखर्के, बादर, स्याल, मैयूर, बनकुखुरा आदि

श्रोत : जिल्ला वन कार्यालय-२०७६ तथा SIRACS सर्वेक्षण-२०८३

पार्क, उद्यान तथा खाली चउर

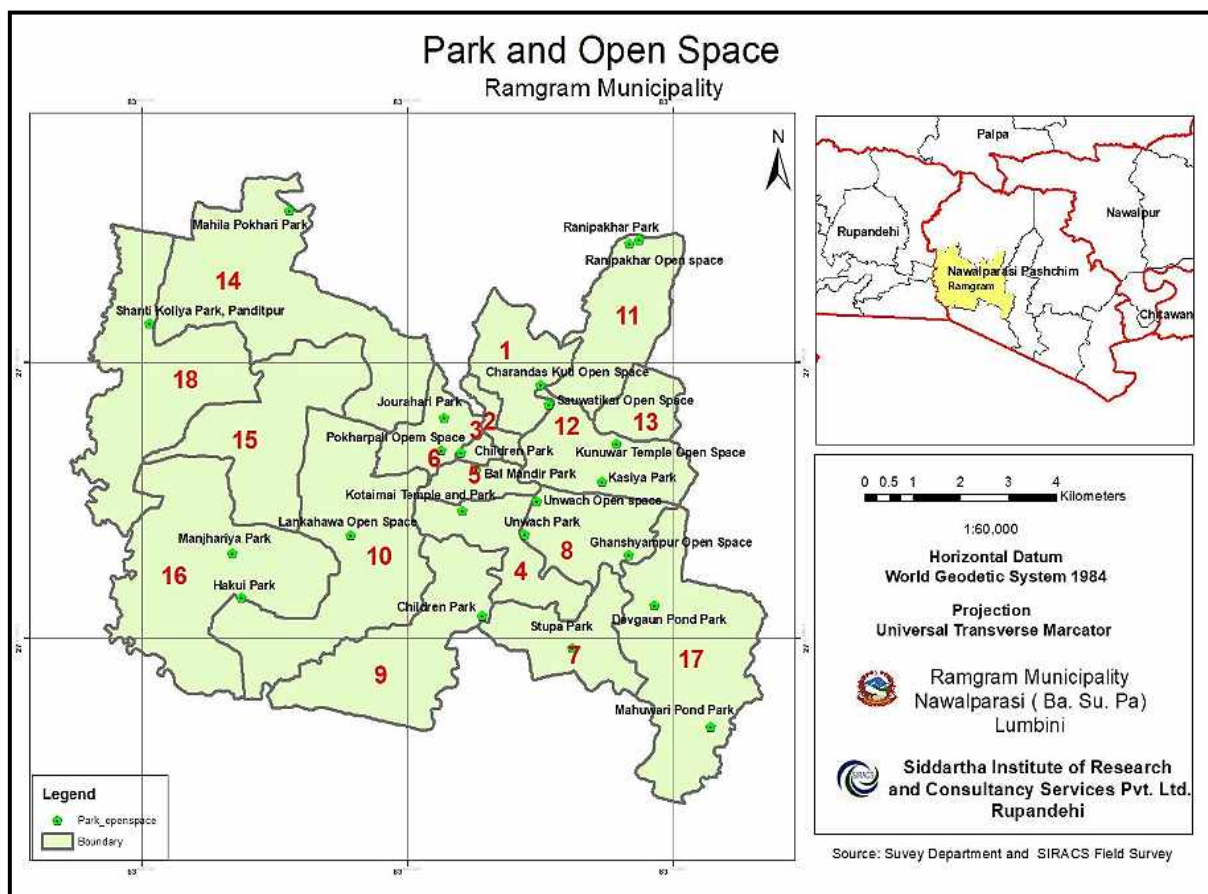
यस पालिकामा रहेका पार्क, उद्यान तथा खाली चउरहरुको विवरण निम्न तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. १.५४ : पार्क, उद्यान खाली चउरको विवरण

क्र.सं.	पार्क, उद्यान तथा खाली चउर	स्थान	कैफियत
१	बेबी बुद्धको मूर्ति सहितको पार्क	रामग्राम स्तुपा परिसर, उज्जैनी, वडा नं.७	
२	शान्ति कोलीया पार्क	पण्डितपुर, वडा नं.१८	
३	बाल उद्यान निर्माण	ललितपुर-जोकवारसम्म घोला किनार, वडा नं.९	प्रस्तावित
४	पार्क निर्माण	कोटहीमाई मन्दिर परिसर, वडा नं.४	प्रस्तावित
५	हडहियापार्क	पर्सवाल, वडा नं.१४	निर्माणाधीन
६	पार्क निर्माण	कोटहीमाई मन्दिर परिसर, वडा नं.१४	प्रस्तावित
७	अमरौट महिला पोखरी पार्क	अमरौट, वडा नं.१४	पोखरी परिसरमा ४ विगाह जग्गा रहेकोले पोखरी वरिपरि प्रस्ताव गरिएको
८	पार्क निर्माण	कसिया सामुदायिक वन, वडा नं.१२	प्रस्तावित
९	उनवच पार्क	उनवच, वडा नं.८	निर्माणाधीन (विद्यालयको नम्बरी र नदी उछाल अन्दाजी ३ विगाह जग्गामा)
१०	महुवारी पोखरी उद्यान सुन्दरीकरण	महुवारी वडा नं.१७	प्रस्तावित
११	देवगाँव पोखरी उद्यान सुन्दरीकरण	देवगाँव वडा नं.१७	प्रस्तावित
१२	बाल उद्यान निर्माण	रामखण्डको खोलाको छेउ आदर्श टोल, वडा नं.३	प्रस्तावित
१३	पार्क निर्माण	सुनवल परासी स्थित नीलो गेटको पश्चिम तर्फको खाली जग्गा, वडा नं.१ (५/६ कठामा)	प्रस्तावित
१४	पार्क निर्माण, रानीपाखर	वडा नं.११, रानीपाखर	वनदेवी मन्दिर परिसरमा रहेको २० देखि २५ विगाहको क्षेत्रमा पार्क निर्माण गर्नुपर्ने
१०	पार्क निर्माण	वडा नं.१८, धरमपुर	धरमपुर पोखरीको परिसरमा पार्क निर्माण भएको, यो ठाउँमा डुवान हुने हुँदा व्यवस्थापन गर्नुपर्ने
११	पार्क निर्माण	वडा नं.१६, हकुई	यो पार्कको सुन्दरीकरण गरी व्यवस्थित गर्नुपर्ने
१२	पार्क निर्माण मन्दरिया चोक	वडा नं.१६, मन्दरीया	पार्क निर्माण गर्नुपर्ने
१३	पार्क निर्माण बालमन्दिर	वडा नं.५, बालमन्दिर	यस क्षेत्रमा व्यवस्थित पार्क बनाउनु पर्ने
१४	पार्क निर्माण, जौरहरि माता मन्दिर परिसर	वडा नं.६, जौरहरि मन्दिर	मन्दिर परिसरमा पार्क निर्माण गर्नुपर्ने
१५	पार्क तथा बगैचा निर्माण	धिनाहा, वडा नं.१५	१७ विगाह खाली जग्गामा प्रस्तावित
खाली चउर (खुला क्षेत्र)			
१	कुनवार मन्दिर परिसर	कुनवार, वडा नं.१२	२ विगाह
२	घनश्यामपुर	घनश्यामपुर, वडा नं.८	
३	उनवच बगैचा क्षेत्र	उनवच, वडा नं.८	

४	सहुवाटिकर जाने बाटो क्षेत्र	सहुवाटिकर, वडा नं.१	२/३ बिगाह
५	कूटी क्षेत्र	सन्डा, वडा नं.१	१ बिगाह
६	नीलो गेट पश्चिम क्षेत्र, परासी	नीलो गेट, परासी, वडा नं.१	५/६ कठ्ठा
७	ऐइचावाल महिला पोखरी	ऐइचावाल, वडा नं.१४	
८	रानीपाखर खुला चउर	रानीपाखर, वडा नं.११	६/७ बिगाह
९	पोखरपाली खुला चउर	पोखरपाली, वडा नं.६	३/४ बिगाह
१०	जमुनिया हकुई खुला चउर	जमुनिया, हकुई वडा नं.१६	४/५ बिगाह
११	लंकहवा चउर	लंकहवा, वडा नं.१०	४/५ बिगाह
१२	पाल्ही क्याम्पस पश्चिम सडक किनारको चउर	वडा नं.४	१ बिगाह

श्रोत : SIRACS सर्वेक्षण-२०८३

चित्र नं. १.९ : Park and Open Spaces

विपद् व्यवस्थापन

यस पालिकामा भूकम्प, चट्याङ, बाढी तथा डुबान, डढेलो तथा आगलागी, सुखा खडेरी, हावाहुरी, भूक्षय, सडक दुर्घटना, समय-समयमा देखापर्ने विभिन्न प्रकृतिका महामारी जस्ता प्रकोपहरु विपत्तिको रुपमा रहेका छन् । विपद् व्यवस्थापनका लागि पालिकास्तरमा विपद् व्यवस्थापन समितिको गठन, विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना निर्माण र विपद् व्यवस्थापन कोषको स्थापना गरिएको छ । विपद् व्यवस्थापनका लागि पूर्व तयारी, उद्धार तथा राहत, पुनर्स्थापना र पुनर्निर्माण जस्ता कार्यहरुमा विशेष ध्यान दिन जरुरी छ । यसका लागि विपद् व्यवस्थापन योजना तर्जुमा गरी कार्ययोजना सहित अधि बढ्न र वडास्तरमा समेत विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना र विपद् व्यवस्थापन कोषको स्थापना गर्न आवश्यक देखिएको छ । नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरणमा विभिन्न विपद्का घटनाहरुबाट भएको क्षति विवरण प्रष्ट रुपमा उल्लेख छैन । ०७८ साल भाद्र ११ गते भरही तथा भलुही नदीमा आएको बाढीबाट रामग्राम नगरपालिकाको परासी बजार सहित अधिकांश भाग जलमग्न भएको र बाढीबाट खेतीयोग्य जमिन समेतको कटान हुनुका साथै वस्तीहरुमा डुबान हुँदा धनजनको ठूलो नोक्सानी भएको

थियो । यस नगरपालिकामा सम्भाव्य विपद् निम्नानुसार छन् ।

तालिका नं. १.५५ : सम्भाव्य विपद्को विवरण

क्र.सं.	विपद्को विवरण	प्रभावित क्षेत्र	कैफियत
१	बाढी तथा डुबान	परासी बजार क्षेत्र र न.पा.का अधिकांश वडाहरु	०७८ भाद्र ११ गतेको बाढी तथा डुबानबाट परासी बजार सहितका विभिन्न बस्तीहरु डुबानमा परेको, करोडौंको धनमालको क्षति भएको र २ जना व्यक्तिले ज्यान गुमाउनु परेको
२	नदी कटान/भूक्षय	भरही, भलुही, तुरिया, भूमही, पिडुरा खोलाहरुबाट खोला किनारको खेतियोग्य जमिन र बस्तीहरु कटान भइरहने	०७८ भाद्र ११ गतेको बाढीबाट भएको कटानले बढी क्षति पुगेको ।
३	सुख्खा खडेरी	नगरपालिका सबै	
४	आगलागी, डढेलो	वन क्षेत्र र बस्तीमा	
५	हावाहुरी	नगरपालिका सबै	
६	सडक दुर्घटना	मुख्य सडकहरुमा	
७	चट्याङ	नगरपालिका सबै	
८	महामारी	नगरपालिका सबै	कोभिड-१९ जस्तो महामारीबाट यो नगरपालिका पूरै प्रभावित भएको
९	भूकम्प	नगरपालिका सबै	
१०	सर्पदंश	नगरपालिका सबै	
११	शीतलहर	नगरपालिका सबै	
१२	असिना	नगरपालिका सबै	

१.२.८ संस्थागत व्यवस्था

ऐन, नियम, निर्देशिका र कार्यविधि निर्माणको अवस्था

संवैधानिक एवं कानूनी अधिकारको सफल कार्यान्वयन गर्न नगरपालिकामा उपलब्ध श्रोत तथा साधनको अधिकतम परिचालन गरी दक्ष तथा क्षमतावान जनशक्ति मार्फत सहज सेवा प्रवाहको माध्यमबाट स्थानीय जनतालाई सुशासनको प्रत्याभूति दिलाउनु स्थानीय सरकारको प्रमुख दायित्व हुन आउछ । नगरपालिकाबाट हुने सेवा प्रवाहको प्रभावकारीता र गुणस्तरीयताको प्रतिबिम्ब प्रत्यक्ष सेवा प्रवाहमा संलग्न पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुको कार्यक्षमता तथा कार्यशैलीमा देखिने गर्दछ ।

स्थानीय सरकारहरुको एकल अधिकार क्षेत्र अन्तर्गतका विषयहरुमा आवश्यकता अनुसार आफ्नै ऐन, नियम तथा कार्यविधिहरु तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्न सक्ने संवैधानिक व्यवस्था अनुसार रामग्राम नगरपालिकाले हालसम्म १२ वटा स्थानीय स्तरमा कानूनहरु निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको अवस्था छ । नगरपालिकाबाट प्रवाह गरिने सेवालाई गुणस्तरीय तथा सहज बनाउन आवश्यक पर्ने ऐन, नियम, निर्देशिका, कार्यविधि, योजना आदि राम्रो भएपनि त्यसको कार्यान्वयन पक्ष राम्रो भएन भने लक्ष अनुसारको नतीजा प्राप्ति हुन सक्दैन भन्ने कुरालाई मनन गरेर अधि बढ्नु पर्दछ ।

विभिन्न समितिहरुको गठन तथा परिचालनको अवस्था

रामग्राम नगरपालिकाले नेपालको संविधान तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन-२०७४ मा व्यवस्था भए बमोजिम विभिन्न समितिहरु गठन गरी परिचालन गरेको अवस्था छ । हाल नगरकार्यपालिका अन्तर्गत तपशिल बमोजिमका समितिहरु क्रियाशील रहेको अवस्था छ ।

- न्यायिक समिति
- राजस्व परामर्श समिति

- श्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति
- बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समिति
- लेखा समिति
- विधायन समिति
- सुशासन समिति

त्यसैगरी नगरकार्यपालिकाले योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन प्रक्रियालाई व्यवस्थित तथा सरल गर्नको लागि तपशील अनुसारका विषयगत समितिहरु गठन गरी परिचालन गरेको अवस्था छ ।

- आर्थिक विकास समिति
- सामाजिक विकास समिति
- पूर्वाधार विकास समिति
- वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन समिति
- संस्थागत विकास तथा सुशासन समिति

कार्यालयको स्वीकृत दरबन्दी तथा पदपूर्तिको अवस्था

स्थानीय सरकारहरुले संवैधानिक एवं कानूनी अधिकारको कार्यान्वयनका लागि आवश्यकता अनुसारको जनशक्ति व्यवस्था गर्नुपर्दछ । यसै सन्दर्भमा स्थानीय विकास तथा सेवा प्रवाह सम्बन्धी नयाँ अवधारणा, सौँच, अभ्यास तथा स्थानीय तहको अधिकार तथा जिम्मेवारीमा वढोत्तरी र नीति नियममा समेत परिमार्जन भइरहेको अवस्थामा स्थानीय सरकार संचालन ऐनको दफा ८३ बमोजिम नगरपालिकाको आफ्नो कार्यबोझ, राजश्व क्षमता, खर्चको आकार, स्थानीय आवश्यकता र विशिष्टता समेतलाई ध्यानमा राखी संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षणका आधारमा विषयगत शाखा तथा इकाईहरु रहेको संगठन संरचना कायम गर्ने र उक्त संगठन संरचनामा हरेक वडाको संगठन संरचना समेत समावेश गर्नुपर्ने व्यवस्था छ । नगरपालिकाको कार्यालय तथा वडा कार्यालयहरुको स्वीकृत दरबन्दीमा नगरपालिकातर्फ जम्मा ४८ जनाको स्वीकृत दरबन्दी रहेको र स्वीकृत दरबन्दी मध्ये केवल ३० जना पदपूर्ति भई १८ दरबन्दी रिक्त रहेको छ । त्यसैगरी वडा कार्यालयतर्फ जम्मा स्वीकृत दरबन्दी ३६ मध्ये १८ दरबन्दी पूर्ति भई १८ दरबन्दी रिक्त रहेको छ । नगरपालिकामा रहेका स्वास्थ्य चौकीहरुको कूल स्वीकृत दरबन्दी ४८ मध्ये ४० को पदपूर्ति भई ८ दरबन्दी रिक्त रहेको अवस्था छ । स्वीकृत कर्मचारीको दरबन्दी तथा पदपूर्तिको विवरण निम्न तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १.५६ : नगरपालिका, वडा कार्यालय र स्वास्थ्य चौकीको स्वीकृत दरबन्दी तथा पदपूर्ति विवरण

क्र.स	शाखा/उपशाखा	पद	सेवा/समूह/ उप समूह	तह	स्वीकृत दरबन्दी	कार्यरत	रिक्त
१	नगरपालिका	प्र.प्रशासकीय अधिकृत	प्र./सा.प्र.	१०	१	१	०
२	प्रशासन योजना तथा अनुगमन शाखा	अधिकृत	प्र./सा.प्र.	७/८	१	१	०
३	आर्थिक विकास शाखा	अधिकृत	प्र./सा.प्र.	७/८	१	१	०
४	योजना तथा अनुगमन उप-शाखा	अधिकृत	प्र./सा.प्र.	६	१	१	०
५	सामाजिक विकास शाखा	अधिकृत	प्र./सा.प्र.	९/१०	१	०	१
६	स्वास्थ्य सेवा शाखा	ज.स्वा.अधिकृत	स्वास्थ्य	७	१	१	०
७	पूर्वाधार विकास शाखा	सि.डि.ई.	इन्जि/सि	९/१०	१	०	१
८	सडक सिँचाई तथा अन्य पूर्वाधार उप- शाखा	इन्जिनियर	इन्जि/सि	६	१	१	०
९	भवन तथा बस्ती	इन्जि	इन्जि/सि	६	१	१	०

	विकास उप-शाखा						
१०	शिक्षा युवा तथा खेलकूद शाखा	अधिकृत	शिक्षा/शिक्षा प्र.	६	१	१	०
११	आर्थिक प्रशासन शाखा	लेखा अधिकृत	प्र./ले	७/८	१	१	०
१२	आर्थिक प्रशासन शाखा	लेखा अधिकृत	प्र./ले	६	१	१	०
१३	आन्तरिक सेवा परीक्षण एकाइ	आ.ले.प.अधिकृत	प्र./ले	६	१	१	०
१४	सूचना प्रविधि तथा अभिलेख शाखा	सूचना प्रविधि अधिकृत	विविध	६	१	०	१
१५	कानूनी परामर्श शाखा	कानून अधिकृत	न्याय/कानून	६	१	०	१
१६	सवारी साधन, यन्त्र उपकरण व्यवस्थापन उप-शाखा	मेकानिक्स	इन्जि/मेकानि कल	५	१	०	१
१७	महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण उपशाखा	महिला विकास निरीक्षक	विविध	५	१	१	०
१८	प्रशासन योजना तथा अनुगमन शाखा	कम्प्युटर अपरेटर	विविध	५	१	१	०
१९	प्रशासन उप-शाखा	सहायक	प्र./सा.प्र.	५	१	१	०
२०	राजस्व शाखा	सहायक	प्र./सा.प्र.	५	१	०	१
२१	सहकारी, उद्योग, श्रम तथा रोजगार उप-शाखा	सहायक	प्र./सा.प्र.	५	१	०	१
२२	प्रशासन उप-शाखा (खरिद तथा भण्डार	सहायक	प्र./सा.प्र.	४	१	१	०
२३	सोधपुछ तथा दर्ता चलानी उप-शाखा	सहायक	प्र./सा.प्र.	४	१	०	१
२४	राजस्व उप-शाखा	कम्प्युटर अपरेटर	विविध	४	१	०	१
२५	योजना तथा अनुगमन उप-शाखा	सहायक	प्र./सा.प्र.	४	१	१	०
२६	न्यायिक समिति सचिवालय	उजुरी प्रशासक सहायक	प्र./सा.प्र.	४	१	०	१
२७	सडक सिँचाई तथा अन्य पूर्वाधार विकास उप-शाखा	सब-इन्जि	इन्जि/सि	५	१	१	०
२८	भवन तथा बस्ती विकास उप-शाखा	अमिन	इन्जि/सर्भे	५	२	१	१
२९	भवन तथा बस्ती विकास उप-शाखा	सब-इन्जि	इन्जि/सि	५	१	१	०
३०	भवन तथा बस्ती विकास उप-शाखा	सर्वेक्षक-इन्जि	इन्जि/सि	५	१	०	१
३१	वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन इकाई	सहायक	प्र./सा.प्र.	४	१	०	१
३२	स्वास्थ्य सेवा शाखा	प.हे.न.	स्वास्थ्य/क.न.	५	१	१	०
३३	स्वास्थ्य सेवा शाखा	हे.अ.	स्वास्थ्य/हे.ई.	६	१	१	०
३४	सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जिकरण उप-शाखा	सहायक	प्र./सा.प्र.	५	१	०	१
३५	महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण	सहायक महिला विकास निरीक्षक	विविध	४	१	१	०

	उप-शाखा						
३६	शिक्षा युवा तथा खेलकूद शाखा	प्रा.स.	शिक्षा/शिक्षा प्र.	५	१	१	०
३७	आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा उप-शाखा	प्रा.स.	शिक्षा/शिक्षा प्र.	५	१	१	०
३८	बजार अनुगमन तथा उपभोक्ता शित संरक्षण उप-शाखा	सहायक	प्र./सा.प्र.	४	१	०	१
३९	आर्थिक प्रशासन शाखा	ले.पा.	प्र./ले.	५	१	०	१
४०	आर्थिक प्रशासन शाखा	स.ले.पा.	प्र./ले.	४	१	१	०
४१	कृषि विकास शाखा	अधिकृत	कृषि	६	१	०	१
४२	कृषि विकास शाखा	सहायक	कृषि	५	१	१	०
४३	कृषि विकास शाखा	सहायक	कृषि	४	१	१	०
४४	पशुपंक्षी विकास शाखा	अधिकृत	ला.पो.डे.डे	६	१	०	१
४५	पशुपंक्षी विकास शाखा	प.स्वा.प्रा.	मत्स्य	५	१	१	०
४६	पशुपंक्षी विकास शाखा	प.स्वा.प्रा.	भेट	४	१	१	०
४७	पशुपंक्षी विकास शाखा	प.स्वा.प्रा.	भेट	४	१	१	०
	जम्मा				४८	३०	१८
४८	वडा कार्यालय	सहायक	प्र./सा.प्र.	५	८	७	१
४९	वडा कार्यालय	सहायक	प्र./सा.प्र.	४	१०	२	८
५०	वडा कार्यालय	सब/इन्जि	इन्जि/सि	५	८	३	५
५१	वडा कार्यालय	सब/इन्जि	इन्जि/सि	४	१०	६	४
	जम्मा				३६	१८	१८
५२	स्वास्थ्य चौकी	अधिकृत/हे.अ.	स्वास्थ्य/हे.ई.	६	८	८	०
५३	स्वास्थ्य चौकी	अ.न.मी.	स्वास्थ्य/क.न.	५	८	८	०
५४	स्वास्थ्य चौकी	अ.हे.ब.	स्वास्थ्य/हे.ई.	५	१६	१४	२
५५	स्वास्थ्य चौकी	अ.न.मी.	स्वास्थ्य/क.न.	४	८	९	-१
५६	स्वास्थ्य चौकी	अ.हे.ब.	स्वास्थ्य/हे.ई.	४	८	१	७
	जम्मा				४८	४०	८

श्रोत : प्रशासन योजना तथा अनुगमन शाखा, रामग्राम नगरपालिका-२०८३

सफ्टवेर सञ्चालनको अवस्था

सूचना प्रविधि मार्फत जनतालाई छिटो छरितो र भरपर्दो सेवा प्रवाह गर्न र विभिन्न सूचनाहरूको सुरक्षित भण्डारणका लागि समेत हाल नगरपालिकाको लागि विभिन्न निकायहरूबाट समेत ३० वटा सफ्टवेर निर्माण भएका छन् । यी मध्ये नगरपालिकामा हाल १५ वटा सफ्टवेयर कार्यान्वयनमा रहेका छन् । यी सफ्टवेयरहरूको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १.५७ : सफ्टवेयरहरूको विवरण

क्र.सं.	सफ्टवेयरको नाम	प्रयोजन	स्वामित्व	कार्यान्वयन अवस्था
१	एकीकृत शिक्षा व्यवस्थापन प्रणाली	विद्यालयको एकीकृत विवरण तथा रिजल्ट तयारी	DOE	कार्यान्वयनमा रहेको
२	Centralize Sms Gateway	सूचना प्रदान गर्ने प्रयोजन	Mun	कार्यान्वयनमा नरहेको
३	इ हाजिरी	विद्युतीय माध्यमबाट हाजिरी	DOIT	कार्यान्वयनमा नरहेको
४	अनलाइन घटना दर्ता प्रणालीमा	व्यक्तिगत घटना तथा सामाजिक सुरक्षा	DONIDCR	कार्यान्वयनमा रहेको
५	Public Asset Management System (PAMS)		fcgo	कार्यान्वयनमा रहेको
६	जिन्सी व्यवस्थापन प्रणाली	जिन्सी व्यवस्थापन प्रणाली	Mun	कार्यान्वयनमा नरहेको
७	योजना सूचना व्यवस्थापन	योजना सम्झौता तथा टिप्पणी	Mun	कार्यान्वयनमा रहेको

	प्रणाली			
८	प्रदेश संघीय विशेष र समपुरक योजना माग प्रणाली	वार्षिक रुपमा योजना माग	moeap	कार्यान्वयनमा नरहेको
९	Line Ministry Budget Information System		MOF	कार्यान्वयनमा नरहेको
१०	SUTRA	सरकारी लेखा प्रणाली	MOF	कार्यान्वयनमा रहेको
११	Mofaga portal	प्रतिवेदन/सूचना प्रदान	mofaga	कार्यान्वयनमा नरहेको
१२	स्थानीय तह वित्तीय सुशासन जोखिम मूल्याङ्कन	वित्तीय जोखिमको अवस्थाको मापन प्रणाली	mofaga	कार्यान्वयनमा रहेको
१३	स्थानीय तह संस्थागत क्षमता मूल्याङ्कन प्रणाली	स्थानीय तहको एकीकृत मूल्याङ्कन प्रणाली	mofaga	कार्यान्वयनमा रहेको
१४	DHIS2	गरेका कार्यको विवरण प्रविष्ट तथा प्रतिवेदन	MOHP	कार्यान्वयनमा रहेको
१५	ELMIS	जिन्सी विवरण अद्यावधिक तथा प्रतिवेदन-स्वास्थ्य	MOHP	कार्यान्वयनमा नरहेको
१६	ETB Registrations	क्षयरोगको विवरण प्रतिवेदन	MOHP	कार्यान्वयनमा नरहेको
१७	Vaccine2 Verification	QR code verification	MOHP	कार्यान्वयनमा नरहेको
१८	Medepa Project	Medepa उद्योगिहरुको विवरण प्रविष्टी	Moics	कार्यान्वयनमा नरहेको
१९	किसान सूचीकरण व्यवस्थापन प्रणाली	किसानलाई सूचीकृत गर्ने	mold	कार्यान्वयनमा नरहेको
२०	सामाजिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली	महिला/बालबालिका/अपाङ्गहरुको विवरण	MOWCSC	कार्यान्वयनमा नरहेको
२१	राष्ट्रिय विपद् व्यवस्थापन प्रणाली	विपद्का घटना र लाभग्राही विवरण	NDRRMA	कार्यान्वयनमा रहेको
२२	संघीय विशेष र समपुरक योजना माग प्रणाली	वार्षिक रुपमा योजना माग	NPC	कार्यान्वयनमा नरहेको
२३	सम्पत्ति विवरण अद्यावधिक प्रणाली	वार्षिक रुपमा सम्पत्ति विवरण दर्ता प्रणाली	NVC	कार्यान्वयनमा नरहेको
२४	गुनासो व्यवस्थापन प्रणाली	गुनासो तथा समस्या व्यवस्थापन	opmcm	कार्यान्वयनमा रहेको
२५	रोजगार व्यवस्थापन सूचना प्रणाली	बेरोजगार तथा रोजागरीको विवरण	pmp	कार्यान्वयनमा रहेको
२६	सार्वजनिक खरिद व्यवस्थापन प्रणाली	विद्युतीय टेण्डर र बोलपत्र आह्वान	PPMO	कार्यान्वयनमा रहेको
२७	वार्षिक प्रगति विश्लेष तथा अनुगमन प्रणाली	वार्षिक प्रगति प्रणाली	mofaga	कार्यान्वयनमा रहेको
२८	नागरिक वडा पत्र व्यवस्थापन		Mun	आंशिक कार्यान्वयनमा नरहेको
२९	website		mofaga	कार्यान्वयनमा रहेको
३०	अनलाई सिफारिस	नागरिकहरुलाई अनलाइन सेवा	Mun	कार्यान्वयनमा रहेको

स्थानीय शासन कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन प्रणाली

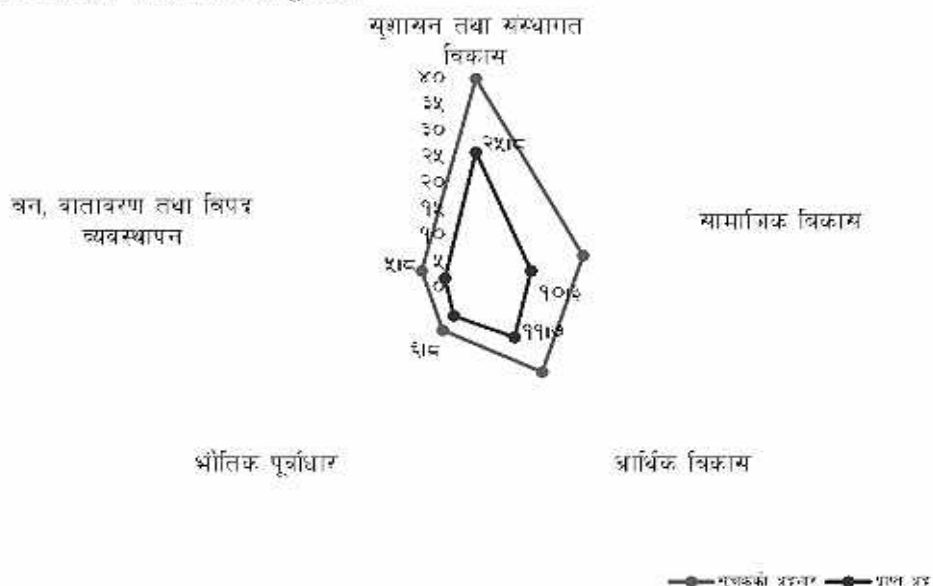
स्थानीय तहको सुशासन तथा संस्थागत सुदृढीकरण, वित्तीय व्यवस्थापन, सेवा प्रवाह र आर्थिक सामाजिक विकासमा प्राप्त उपलब्धिहरुको मूल्याङ्कन गरी निरन्तर सुधारका लागि सहयोग र सहजीकरण गर्न विगतमा अभ्यासमा रहेका स्थानीय तह संस्थागत क्षमता स्वमूल्याङ्कन कार्यविधि, २०७७; स्थानीय तह वित्तीय सुशासन जोखिम मूल्याङ्कन कार्यविधि, २०७७ र स्थानीय आर्थिक विकास मूल्याङ्कन कार्यविधि, २०७९ को एकीकरण तथा परिमार्जन गरी आ.व २०८२/०८३ देखि कार्यान्वयन हुने गरी **स्थानीय शासन कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन** (व्यवस्थापन तथा संचालन) कार्यविधि, २०८२; कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । यस कार्यविधि बमोजिम गरिने मूल्याङ्कनका ५ बिषय क्षेत्रहरु तथा २० उपक्षेत्रहरु र १०० वटा सूचकहरु रहेका छन् । उक्त स्वमूल्याङ्कनमा

मुख्यतया सुशासन तथा संस्थागत विकास, सामाजिक विकास, आर्थिक विकास, पूर्वाधार विकास र वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन विषय क्षेत्रहरु रहेका छन् । रामग्राम नगरपालिकाले आ.व २०८१/८२ मा गरेको कामको स्वमूल्याङ्कनमा कूल ६०.४०% अंक प्राप्त गरेको छ । लेखाजोखा तथा विश्लेषणबाट आएको नतीजा तलको तालिका तथा माकुरेजालोमा देखाइएको छ ।

तालिका नं. १.५८ : स्थानीय शासन कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन (२०८१/०८२) को नतिजा

क्र.स	विषयगत क्षेत्रहरु	सूचकको अङ्कभार	प्राप्त अङ्क	कैफियत
१	सुशासन तथा संस्थागत विकास	४०	२५.८०	
२	सामाजिक विकास	२०	१०.३०	
३	आर्थिक विकास	२०	११.७०	
७	भौतिक पूर्वाधार	१०	६.८०	
८	वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन	१०	५.८०	
जम्मा		१००	६०.४०	

स्थानीय शासन कार्यसम्पादन स्वमूल्याङ्कन

चित्र नं. १.१० : स्थानीय शासन कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनको लेखाजोखाबाट प्राप्त नतिजा माकुरेजालोमा

सुरक्षा सम्बन्धी व्यवस्था

नगरबासी जनताहरुलाई विभिन्न प्रहरी इकाईहरुबाट आवश्यक सुरक्षा प्रदान गर्ने गरी व्यवस्था मिलाइएको छ । समाजमा शान्ति सुव्यवस्था कायम राख्न र विभिन्न अपराधिक गतिविधिहरु नियन्त्रण गर्न स्थानीय निर्वाचित प्रतिनिधिहरूसँग आवश्यक समन्वय गरी यी इकाईहरु आ-आफ्नो क्षेत्रमा क्रियाशील रहेका छन् । नगरपालिकाको केन्द्र परासीमा रहेको जिल्ला प्रहरी कार्यालयबाट यस नगरपालिकाको सबै क्षेत्रमा शान्ति सुरक्षाको व्यवस्था हुने गरेको छ । नगरपालिकामा रहेको अन्य प्रहरी इकाईहरुको विवरण समेत तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ

तालिका नं.१.५९ : नगरपालिकामा रहेका प्रहरी इकाईहरुको विवरण तथा सेवा पुर्‍याउने क्षेत्र

क्र.सं.	प्रहरी इकाई	ठेगाना	सेवा पुर्‍याउने बडाहरु
१	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	परासी	नगरपालिकाका सबै वडाहरु
२	अस्थायी प्रहरी पोष्ट	उज्जैनी, वडा नं.७	वडा नं.७ र आसपासका वडाहरु
३	तोनहवा अस्थायी प्रहरी पोष्ट	हकुई, वडा नं.१६	वडा नं.१६ र आसपासका वडाहरु
४	वैरागनाथ प्रहरी चौकी	सुनवल नगरपालिका वडा नं.८	रामग्राम नगरपालिकाको वडा नं.१८ समेत हेर्ने

परिच्छेद-२

योजना तर्जुमा विधि तथा मार्गदर्शक आधारहरू

२.१ पृष्ठभूमि

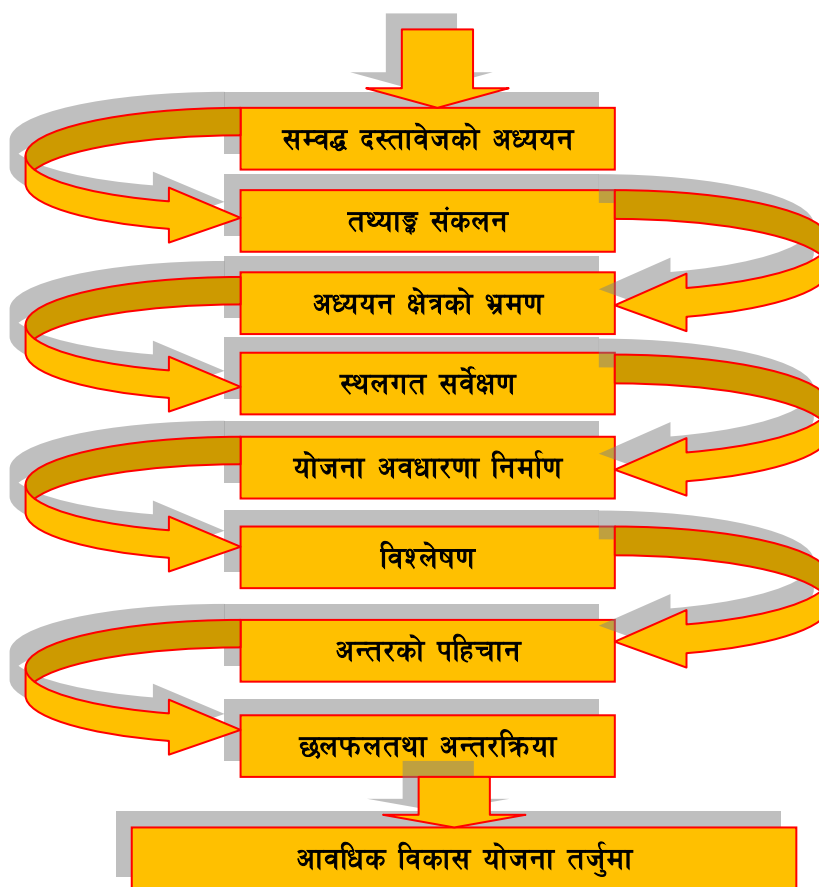
२.२ आवधिक योजना तर्जुमाको उद्देश्य

आवधिक योजना तर्जुमाका मुख्य उद्देश्यहरू निम्नानुसार छन् :

- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ तथा राष्ट्रिय योजना आयोगले तयार गरेको स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७८ ले निर्देशित गरे बमोजिमको सहभागितामूलक विधि तथा प्रक्रियाहरू अवलम्बन गरी आवश्यक विषयगत क्षेत्र तथा अन्तर सम्बन्धित विषयहरू (Cross Cutting Issues) समेटिएको नगरपालिकाको ५ वर्षे आवधिक विकास योजना तयार गर्ने ।
- आवधिक योजना तयार गर्दा अपनाइएका प्रक्रियाहरू अभिलेखीकरण गर्न र योजना तर्जुमा प्रक्रियाबाट हासिल भएका सिकाइ तथा अनुभवहरू समावेश गर्ने ।
- पालिकाको वार्षिक योजना कार्यक्रम र मध्यावधिक खर्च संरचनालाई आवधिक योजनासँग तादात्म्यताका लागि आवश्यक ढाँचाहरू बनाउन सहयोग गर्ने र आवधिक योजनाको कार्यान्वयन समेत सुनिश्चित गर्ने ।

२.३ योजना तर्जुमा विधि

अध्ययन विधिले कुनै पनि अध्ययनको सम्पूर्ण स्वरूपको चित्रण गर्नुपर्ने हुन्छ । यो आवधिक विकास योजना निर्माणको मूल उद्देश्य नगरपालिकाको वर्तमान अवस्थाको अध्ययन गरी नगरपालिकाले तय गरेका सौँच, लक्ष्य, रणनीति समेतलाई आधार मानी सहभागितात्मक प्रक्रियाबाट आवधिक योजना तर्जुमा गर्नु रहेको छ । योजना तर्जुमामा अवलम्बन गरिएका विधि र प्रक्रियाहरू निम्न बमोजिम छन् ।

चित्र नं. २.१ : अध्ययन विधि

२.३.१ सम्बद्ध दस्तावेजको अध्ययन

यो आवधिक योजना तर्जुमाको क्रममा नगरपालिकाको बस्तुगत विवरण-२०७७, विगत ३ वर्षको वार्षिक बजेट,

नीति तथा कार्यक्रमहरु, नगरपालिकाका विभिन्न क्षेत्रगत योजनाहरु, लुम्बिनी प्रदेशको वस्तुस्थिति विवरण-२०८१, राष्ट्रिय योजना आयोगले तयार पारेको स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन-२०७८, प्रदेश योजना आयोगले तयार गरेको प्रदेश अनुगमन तथा मूल्याङ्कन दिग्दर्शन-२०७५, सोह्रौ योजना (०८१/०८२-०८५/८६), लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजना (०८१/०८२-०८५/८६), दीगो विकासका लक्ष्यहरु जस्ता दस्तावेजहरु सुक्ष्म रुपमा अध्ययन गरिएको छ । यो योजना निर्माणका क्रममा योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन सम्बन्धी विभिन्न नीतिगत व्यवस्थाहरु, प्रतिवेदनहरु, लेखहरु र सन्दर्भ पुस्तकहरुको समेत सिंहावलोकन गरिएको छ ।

२.३.२ तथ्याङ्क संकलन

योजना तर्जुमाका लागि प्राथमिक तथा द्वितीय तथ्याङ्कहरुको आवश्यकता पर्दछ । यो योजना तर्जुमाका लागि आवश्यक तथ्याङ्कहरु देहायका विधिबाट संकलन गरिएको छ ।

- प्राथमिक तथ्याङ्कहरु विशेष गरी भू-उपयोगको अवस्था, विद्यमान सडक तथा भौतिक पूर्वाधारको अवस्था, आवासीय क्षेत्र, वातावरणीय अवस्था, प्राकृतिक, ऐतिहासिक, पुरातात्विक, धार्मिक एवं साँस्कृतिक महत्वका स्थल जस्ता विषयमा GIS mapping, स्थलगत अवलोकन तथा परीक्षण, स्थानीय समुदायसँगको साक्षात्कार समेतबाट सूचनाहरु लिई प्राथमिक तथ्याङ्क संकलन गरिएको छ ।
- प्राथमिक तथ्याङ्क संकलन गर्दा लक्षित समूहसँग छलफल (FGD), मुख्य सूचनाकर्तासँग साक्षात्कार (KII), स्थलगत अवलोकन जस्ता विधि अपनाइएको छ ।
- रामग्राम नगरपालिकाबाट २०७६ मा लिइएको घरधुरी सर्वेक्षणबाट प्राप्त विभिन्न तथ्याङ्क र राष्ट्रिय जनगणना-२०७८ को विवरणहरुलाई द्वितीय श्रोतको रुपमा प्रयोग गरिएको छ ।
- नगरपालिकाका विभिन्न शाखाहरुबाट सम्बन्धित विषयका द्वितीय स्तरका तथ्याङ्कहरु लिइएको छ ।
- राष्ट्रिय योजना आयोगको सोह्रौ योजना, सन् २०३० सम्मको दीगो विकास लक्ष्य, लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजना र नगरपालिकाबाट प्रकाशित विभिन्न प्रकाशनहरु समेतबाट द्वितीय स्तरका तथ्याङ्कहरु संकलन गरिएको छ
- यस्तै गुगल अर्थ, गुगल म्याप, इन्टरनेट, विभिन्न वेबसाइट जस्ता सूचना प्रविधिको प्रयोग गरी द्वितीय स्तरका तथ्याङ्कहरु प्रयोगमा ल्याइएको छ ।
- पनगरालिकाका विभिन्न प्रतिवेदन, राजपत्र, निर्णयहरु, विगतका योजनाहरु, नगरपालिकाबाट तर्जुमा भएका कानूनहरु, नेपाल सरकारका विभिन्न निकायबाट लागू गरिएका मापदण्ड तथा निर्देशिका समेतलाई द्वितीय तथ्याङ्कको आधार मानिएको छ ।

२.३.३ अध्ययन क्षेत्रको भ्रमण तथा स्थलगत सर्वेक्षण

अध्ययन टोलीले नगरपालिकाको विभिन्न स्थानमा स्थलगत भ्रमण गरी स्थलगत सर्वेक्षण तथा अवलोकनको माध्यमबाट तथ्याङ्क तथा जानकारी संकलन गरेको छ । यसरी संकलित तथ्याङ्कहरु छलफलबाट पुनः अध्यावधिक गरिएको छ । नापी विभागबाट तयार गरिएको स्थलरूप नक्सालाई आधार नक्साको रुपमा लिई Arc GIS Software बाट स्थलगत सर्वेक्षण तथा अवलोकन पश्चात स्रोत नक्साहरु तयार गरिएको छ । यस सन्दर्भमा मुख्य रुपमा नगरपालिकामा रहेका भौतिक पूर्वाधारहरु-सडक, सञ्चार, विद्युत, सिँचाई, खानेपानी जस्ता संरचनाहरु र आर्थिक, सामाजिक तथा वातावरणीय क्षेत्रको अवस्था बारे सर्वेक्षण, अवलोकन तथा स्थलगत जाँच गरी नक्सामा समेत परिमार्जन गर्ने कार्य गरिएको छ । स्थलगत भ्रमण तथा सर्वेक्षणबाट वडागत आवश्यकता तथा समस्याको पहिचान पश्चात् विभिन्न विषयगत समितिहरुको वृहत भेलामा छलफल तथा अन्तरक्रिया गर्ने कार्य भएको छ ।

२.३.४ योजना अवधारणा निर्माण

स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन-२०७८ मा तोकिए बमोजिमको ढाँचामा आवधिक योजना तर्जुमा गर्ने कार्यादेश बमोजिम रामग्राम नगरपालिकाको आयोजनामा २०८३ साल वैशाख २९ देखि ३० गतेसम्म आवधिक योजना तर्जुमा सम्बन्धी अभिमुखीकरण तथा कार्यशाला गोष्ठी सञ्चालन गरी योजना तर्जुमा कार्य अगाडि बढाइयो । अभिमुखीकरण कार्यक्रममा आवधिक योजना तर्जुमाको उद्देश्य, आवश्यकता एवं औचित्यता र योजना

तर्जुमा प्रक्रिया बारे विषय विज्ञहरुबाट प्रस्तुति एवं सहजीकरण गर्नुका साथै नगर प्रमुख श्री धनपत यादवले योजना तर्जुमाको औचित्यता माथि प्रकाश पार्दै नतीजामूलक र कार्यान्वयनयोग्य योजना तर्जुमाका लागि विज्ञहरुलाई आवश्यक सहयोग गर्न आग्रह गर्नुभएको थियो । सोही दिनको दोस्रो सत्रमा विज्ञ समूहका टोली नेता र विषय विज्ञहरु समेतबाट योजना तर्जुमाका मूल्य मान्यता एवं प्रक्रियाहरुको बारेमा सहभागीहरुलाई अभिमुखीकरण गरिएको थियो । साथै योजना तर्जुमा दिग्दर्शनमा तोकिए बमोजिम नगर प्रमुखको अध्यक्षतामा निर्देशक समिति तथा सदस्यहरुको विज्ञता र रुचीको आधारमा विभिन्न ५ वटा विषयगत समितिहरु समेत गठन गरियो । कार्यशाला गोष्ठीमा विषयगत विज्ञको सहजीकरणमा दीर्घकालीन सौँच, नगर विकासको लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा प्राथमिकता, अवसर तथा चुनौती विश्लेषण, अग्रणी क्षेत्रहरुको पहिचान, योजनाको नतीजा तालिका जस्ता विषयहरु सामुहिक छलफलबाट निस्क्यौल गरियो । त्यसैगरी क्षेत्रगत विकासका सौँच, लक्ष्य, रणनीति र कार्यक्रमहरु सहितको मस्यौदा सम्बन्धित समितिको अन्तरक्रिया तथा छलफलबाट तयार भई उक्त मस्यौदालाई संयुक्त बैठकमा समूहगत प्रस्तुति गरी व्यापक छलफलबाट आवधिक योजनाको प्रारूप तयार पार्ने कार्य सम्पन्न गरियो ।

२.३.५ विश्लेषण

२.३.५.१ तथ्याङ्क विश्लेषण

स्थलगत अवलोकन तथा अध्ययन, समूहगत छलफल (FGD), मुख्य सूचनाकर्तासँग साक्षात्कार (KII), विभिन्न दस्तावेजहरुको अध्ययन र नगरपालिकाको तथ्याङ्क बैंकबाट द्वितीय स्तरका तथ्याङ्कहरु प्राप्त गरी तथ्याङ्क भण्डारण, प्रशोधन गरी तथ्याङ्क विश्लेषण गरिएको छ । यसरी तथ्याङ्क विश्लेषण गर्दा Microsoft Excel-2007 र SPSS Version-2017 जस्ता तथ्याङ्कीय उपकरणहरु प्रयोगमा ल्याइएको छ । विश्लेषणमा परिमाणात्मक र गुणात्मक विधिको अवलम्बन गरिएको छ । परिमाणात्मक तथ्याङ्कलाई चित्र, तालिका, कथनात्मक सारांश जस्ता विधिहरु प्रयोग गरी विश्लेषण गरिएको छ । यी तथ्याङ्कहरु मार्फत निम्न क्षेत्रगत अवस्थाको निम्नानुसार विश्लेषण गरिएको छ ।

भौगोलिक अवस्थाको विश्लेषण:

नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्थाको विश्लेषणमा यसको भू-अवस्थिति, भू-स्वरूप, नदीनाला, वातावरणीय अवस्था आदिको विश्लेषण गरिएको छ । साथै विश्लेषण गर्ने क्रममा भौगोलिक अवस्थितिले आर्थिक विकासमा पर्ने सकारात्मक प्रभाव र चुनौती समेतलाई ध्यानमा राखी क्षेत्रगत योजनाहरु तय गरिएका छन् ।

सामाजिक तथा साँस्कृतिक अवस्थाको विश्लेषण :

जनसंख्याको वनोट, भाषा, धर्म, संस्कृति, बसाइसराइ, जनसंख्याको प्रक्षेपण जस्ता सामाजिक तथा साँस्कृतिक अवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ । त्यसैगरी शिक्षा, स्वास्थ्य, सुरक्षा, वातावरणीय अवस्थाको जानकारी सहित आगामी दिनमा सामाजिक पूर्वाधारमा गर्नुपर्ने लगानी जस्ता विषयमा समेत यो विश्लेषणबाट योगदान पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

आर्थिक अवस्थाको विश्लेषण

आवधिक योजना तर्जुमाको क्रममा नगरपालिकाको विद्यमान आर्थिक अवस्था र भविष्यको प्रवृत्तिलाई समेत विश्लेषण गरिएको छ । नगरपालिकाको समग्र आर्थिक विकासका लागि सञ्चालन गर्नुपर्ने विभिन्न कार्यक्रमहरु र यसमा विभिन्न साभेदार संस्थाहरुले खेल्ने भूमिका, आम्दानीका विभिन्न श्रोतहरु तथा सम्भावना बारे ध्यान दिइएको छ । यसका साथै नगरपालिकाको विगत ३ वर्षको आयव्यय विवरणको आधारमा ५ वर्षको आम्दानी प्रक्षेपण गरी सो आधारमा योजनागत कार्यक्रम तर्जुमा तथा आवश्यक लगानीको निस्क्यौल गरिएको छ ।

भौतिक तथा वातावरणीय अवस्थाको विश्लेषण

भौतिक विकासका पूर्वाधारहरु-सडक तथा यातायात, विद्युत, सञ्चार, नदी नियन्त्रण, खानेपानी आदिको अध्ययन तथा विश्लेषण गरिएको छ । दीगो विकास र व्यवस्थापनका लागि वातावरणीय पक्षको पनि अध्ययन गरिएको छ । वातावरणीय व्यवस्थापनमा खास गरी भू-क्षय, नदीखोलाको कटान नियन्त्रण, जलवायु परिवर्तन, फोहरमैला व्यवस्थापन जस्ता पक्षमा अध्ययन विश्लेषण गरी वातावरणीय असर न्यूनीकरणका लागि विभिन्न कार्यक्रमहरु तय भएका छन् ।

सुशासन तथा सेवा प्रवाह अवस्थाको विश्लेषण

यस नगरपालिकामा संस्थागत सुशासनको अवस्था, जनतालाई उपलब्ध गराइएका विभिन्न सेवाहरू र प्रभावकारीता के कस्तो छ, सो सम्बन्धमा विश्लेषण गरिएको छ । विद्यमान दरबन्दी अवस्था, कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधिहरूको क्षमता विकास र वित्तीय सुशासन सम्बन्धमा पनि विविध विश्लेषण सहित कार्यक्रमहरू सिफारिस गरिएको छ । न्याय प्रणालीको प्रभावकारीता, शान्ति सुरक्षाको सुदृढीकरण, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धतिमा सुधार, तथ्याङ्क प्रणालीमा सुधार, नवीनतम प्रविधिको प्रयोग र विद्युतीय सुशासन जस्ता विषयहरूमा अध्ययन विश्लेषण गरिएको छ । सामुदायिक-गैसस-साभेदारी प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाउन विशेष सुझावहरू समेत दिइएको छ ।

२.३.५.२ नक्साङ्कन तथा विश्लेषण

नगरपालिकाको भौतिक पूर्वाधारहरू-सडक, खानेपानी, विद्युत, सञ्चार, नदी नियन्त्रण लगायतका पूर्वाधारहरू नक्साङ्कनद्वारा प्रस्तुत गरिएको छ भने सामाजिक पूर्वाधारहरू जस्तै शिक्षा, स्वास्थ्य, धार्मिक मठमन्दिर तथा ऐतिहासिक स्थलहरूको नक्साङ्कन गरिएको छ । साथै भौगोलिक तथा प्राकृतिक श्रोतहरूको पहिचानको नक्साङ्कन र वर्तमान भू-उपयोगको स्थितिलाई नक्साङ्कन सहितको विश्लेषण गरिएको छ । नक्साङ्कन कार्य गर्दा सर्वे विभागको टोपोसिट, Landsat Image 2015 का तस्वीरहरू, Google Earth Pro का तस्वीरका तथ्याङ्कलाई GIS Software प्रयोग गरी निम्नानुसारका नक्सा तयार गरिएको छ :

- अवस्थिति तथा राजनैतिक विभाजन
- भौगोलिक स्वरूप
- नदी प्रवाह तथा जलाधार
- वर्तमान भू-उपयोग
- वस्ती वितरण तथा जनघनत्व
- पर्यटकीय तथा ऐतिहासिक क्षेत्र
- सडक/पदमार्ग
- प्रकोप जोखिम क्षेत्र

२.३.६ अन्तर तथा अपेक्षा पहिचान

विकास योजना तर्जुमाको क्रममा अवसर तथा चुनौतीको पहिचान गरी क्रमबद्ध रूपमा विश्लेषण गरिएको छ । योजना मान्यतामा प्राप्त अवसरहरूको अधिकतम उपयोग गर्ने र विद्यमान चुनौतीहरूलाई न्यूनीकरण गर्दै अधि बढ्ने रणनीति अपनाइन्छ । माथि प्रकरण २.३.५ अन्तर्गत गरिएको विभिन्न पक्षको विश्लेषण र विद्यमान अवसर तथा चुनौतीहरू समेतको आधारमा नगरपालिकाको विद्यमान अवस्थाबाट रामग्रामवासीको आकांक्षा तथा आवश्यकता र यी आवश्यकता परिपूर्तिका लागि उपलब्ध हुन सक्ने (सम्भाव्य) श्रोत साधन समेतको विश्लेषण गरी अन्तर तथा अपेक्षा पहिचान गरिएको छ । छलफल तथा अन्तरक्रियाको क्रममा नगरपालिकाका निर्वाचित पदाधिकारीहरू तथा जनप्रतिनिधिहरू, कर्मचारीहरू, विज्ञ समूहहरू, समाजसेवी, प्राध्यापक, शिक्षक, सामाजिक कार्यकर्ता, महिला, पछाडि परेका/पारिएका विभिन्न वर्ग, समूहसँगको छलफल तथा अन्तरक्रियाबाट स्थानीय आवश्यकता, सम्भावना, अवसर तथा चुनौतीको पहिचान भएको छ । यो छलफल तथा अन्तरक्रियाबाट वास्तविक आवश्यकता पहिचान सहित योजना तर्जुमा गर्न सहयोग पुगेको छ । साथै यो छलफलले एकातिर सम्बन्धित क्षेत्रको प्रमुख समस्या पहिचान गर्न मद्दत पुग्यो भने अर्कोतिर नगरपालिकाका सम्भावना समेत पहिल्याउन सहयोग पुगेको छ । यही जनअपेक्षा तथा आवश्यकताबाट नै यस आवधिक योजनाको अन्तर पहिचान एवं विश्लेषण गरी योजनागत कार्यक्रमहरू तथा आयोजनाहरूको प्राथमिकीकरण र अग्रणी क्षेत्र सहितको कार्ययोजना बनाउन विशेष सहयोग पुगेको छ ।

२.३.७ योजना दस्तावेज प्रस्तुती, छलफल तथा अन्तरक्रिया

२.३.७.१ योजना मस्यौदा प्रस्तुति छलफल तथा अन्तरक्रिया

योजना तर्जुमाका विभिन्न चरणहरूबाट प्राप्त विवरण तथा सूचनाहरू, सुझाव एवं निचोडका आधारमा आवधिक

योजना दस्तावेजको अन्तिम मस्यौदा तयार गरी २०८३ साल १६ गते आयोजना गरिएको विभिन्न सरोकारवाला सहितको छलफल कार्यक्रममा परामर्शदातृ संस्थाका विज्ञहरुको तर्फबाट उक्त मस्यौदा प्रस्तुति भई व्यापक अन्तरक्रिया एवं छलफल भयो । योजना मस्यौदामा छुटेका विषयहरुलाई उपलब्ध हुन सक्ने सम्भावित साधन श्रोतको आधारमा समेट्न र योजनालाई यथार्थपरक र कार्यान्वयनयोग्य बनाउन सुझाव प्राप्त भएको थियो । यी सुझावहरुलाई समावेश गरी आवधिक योजनाको अन्तिम मस्यौदा तयार गरियो ।

२.३.७.२ आवधिक योजनाको अन्तिम दस्तावेज तयारी

योजना मस्यौदा उपर छलफल कार्यक्रमबाट प्राप्त भएका विभिन्न सुझाव एवं पृष्ठपोषणलाई समावेश गरी रामग्राम नगरपालिका पाँच वर्षे आवधिक योजनाको यो अन्तिम दस्तावेज तयार पारिएको छ । यस दस्तावेजलाई मुख्य रूपमा एघार परिच्छेदमा विभाजन गरी सबै क्षेत्रगत विषयका विभिन्न उप-क्षेत्रहरुलाई समेत समेट्ने प्रयास भएको छ । यो आवधिक योजनामा योजनाविद् एवं विषय विज्ञहरुको सुझाव लिई स्थानीय तहको अधिकार एवं दायित्व सम्बन्धी विषयहरुका साथै प्राविधिक पक्षलाई समेत समेटी तार्किक र वस्तुनिष्ठ रूपमा अन्तिम रूप दिइएको छ । नगरपालिकाका विभिन्न सरोकारवाला पक्षहरुको व्यापक सहभागितामा यो आवधिक योजना तर्जुमा गरिएकोले यसको कार्यान्वयनमा पनि सम्बद्ध सबै पक्षको अपनत्व हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

२.४ योजना तर्जुमाका मार्गदर्शक आधारहरु

रामग्राम नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना तर्जुमा गर्दा निम्न बमोजिम प्रक्रियागत तथा नीतिगत आधार लिइएको छ ।

प्रक्रियागत आधार

- यो आवधिक विकास योजना तर्जुमा गर्दा सहभागितामूलक पद्धतिलाई अवलम्बन गरिएको छ ।
- भू-उपयोग योजना र त्यसको विश्लेषण गर्दा आधुनिक प्रविधिको प्रयोग गरिएको छ ।
- क्षेत्रगत र क्षितिजीय अध्ययन गरी अवसर र चुनौतीहरुको विश्लेषण गरिएको छ ।
- ऐतिहासिक स्थल तथा मठ मन्दिर सबैको लिखित दस्तावेज उपलब्ध नहुनाले पुस्तान्तरण कथनलाई समेत आधार मानिएको छ ।
- भौतिक संरचनाहरुको अनुमानित लागत तयार गर्दा वर्तमान दररेट अनुसार परिमाणात्मक रूपमा उल्लेख गरिएको छ ।
- नगरपालिका क्षेत्रको अवस्था एकीन गर्दा स्थानीय समुदायसँगको छलफल र प्रत्यक्ष अवलोकनको आधार लिइएको छ ।
- मुख्य-मुख्य आयोजनाहरु सरोकारवालहरूसँगको छलफल, साक्षात्कारबाट पहिचान गरिएको छ ।
- स्थानीय नामहरु स्थानीय जनताकै सहमतिमा राखिएका छन् ।
- स्थलगत सर्वेक्षण, अन्तरक्रिया र विभिन्न विषयगत समितिहरूसँगको व्यापक छलफल तथा अन्तरक्रियाबाट प्राप्त निष्कर्षलाई आधार बनाइएको छ ।
- आवधिक योजनाको बजेट अनुमान गर्दा नगरपालिकाको विगतको वित्तीय अवस्था र श्रोत परिचालनको विश्लेषण सहित अगामी ५ वर्षका लागि बजेट प्रक्षेपण गरिएको छ ।
- दीगो विकासका लक्ष्यहरु र संघ तथा प्रदेशका योजना तथा कार्यक्रमहरूसँग तादात्म्यता कायम गर्ने प्रयत्न गरिएको छ ।
- विकास योजनाहरुको क्षेत्रगत बाँडफाँड र सन्तुलनलाई ध्यानमा राखिएको छ ।
- नगरपालिकाले आफ्नो समृद्धिका लागि लिएको सौँच, लक्ष्य र रणनीतिहरुलाई यस आवधिक योजनामा पनि मार्गदर्शक आधारको रूपमा राखिएको छ ।

नीतिगत आधार

- नेपालको संविधान, २०७२ अनुसार स्थानीय तहका लागि व्यवस्थित गरिएका अधिकार र दायित्व सम्बन्धी व्यवस्थालाई मुख्य मार्गदर्शक आधारमा लिएको छ ।

- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को परिच्छेद-६, दफा २४ को व्यवस्था अनुसार स्थानीय तहलाई निक्षेपित अधिकारहरूको कार्यान्वयनका लागि योजना निर्माण गर्नुपर्ने व्यवस्थालाई मार्गदर्शक आधार मानिएको छ ।
- पन्ध्रौं योजना (०७६/७७-०८०/८१), राष्ट्रिय योजना आयोग ।
- सोह्रौं योजना (२०८१/०८२-२०८५/०८६), राष्ट्रिय योजना आयोग ।
- दोस्रो आवधिक योजना (२०८१/०८२-२०८५/०८६), प्रदेश योजना आयोग, लुम्बिनी प्रदेश ।
- दिगो विकासका लक्ष्यहरू (२०१६-२०३०)
- राष्ट्रिय अनुगमन तथा मूल्याङ्कन दिग्दर्शन, २०७५
- राष्ट्रिय भू-उपयोग नीति, २०७२
- भू-उपयोग ऐन, २०७६
- भू-उपयोग नियमावली, २०७९
- विषयगत ऐन तथा नीतिहरू
- नेपाल पक्ष भएका सन्धी सम्झौताहरू
- राष्ट्रिय योजनाबाट जारी भएको स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दीग्दर्शन २०७८ ।
- रामग्राम नगरपालिकाका विगत ३ वर्षका वार्षिक योजना तथा कार्यक्रमहरू ।

२.५ नगरपालिका समृद्धिको आधार

रामग्राम नगरपालिकाको भू-बनोट, विविधतायुक्त प्रकृति तथा संस्कृति, प्राकृतिक श्रोत र साधन, उर्वर कृषि भूमि, प्राकृतिक सौन्दर्यता तथा जैविक विविधता, क्रियाशील जनशक्ति, निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरूको राजनैतिक अठोट र इच्छाशक्ति, संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकार बीचको विकास प्रतिको आपसी तादाम्यता र सहयोग जस्ता पक्षहरू यस नगरपालिकाको आर्थिक समृद्धिको आधारको रूपमा रहेका छन् । यी आधार र अवसरहरूको कुशल परिचालनबाट मात्र यो नगरपालिका समृद्धितर्फ अघि बढ्न सक्ने देखिएको छ । **रामग्राम नगरपालिकाको समृद्धिको आधार; कृषि, सामाजिक विकास, पर्यटन र पूर्वाधार** भन्ने दीर्घकालीन सौँच लिएको यस नगरपालिकाले समृद्धिका लागि आर्थिक, सामाजिक, भौतिक पूर्वाधारतर्फ जोड दिनुपर्दछ । गुणस्तरीय पूर्वाधार निर्माण गरी उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउन यस नगरपालिकाको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । प्रस्तुत सौँचलाई परिलक्षित गरी यस योजनमा विषय क्षेत्रगत कार्यक्रमहरू तय गरिएका छन् । अतः नगरपालिकाको यो आवधिक विकास योजना समृद्धिको आधारशीला निर्माणको प्रथम योजना हुनेछ ।

परिच्छेद-३

विगतका योजनाको क्षेत्रगत समीक्षा तथा स्थिति विश्लेषण

पृष्ठभूमि

साढे छ दशक लामो योजनाबद्ध विकासको अवधिमा राष्ट्रिय स्तरमा एघार वटा पञ्चवर्षीय योजना र पाँचवटा त्रिवर्षीय योजना कार्यान्वयनमा आए । चालु सोह्रौ योजनाको सौँच सुशासन, सामाजिक न्याय र समृद्धि रहेको छ । यस योजनाका तीन वटा उद्देश्यहरु, चारवटा समष्टिगत रणनीतिका साथै तेह्र वटा संरचनात्मक रुपान्तरणका प्रमुख क्षेत्रहरु तोकिएका छन् । योजनालाई परिणाममुखी बनाउन सुशासन, सामाजिक न्याय र समृद्धितर्फका राष्ट्रिय लक्ष्यका विविध सूचकाङ्कहरु परिमाणात्मक लक्ष्यका रुपमा उल्लेख गरिएका छन् । दीर्घकालीन सौँचका राष्ट्रिय लक्ष्यहरु पूरा गर्न उच्च आर्थिक वृद्धिदरका लागि कृषि क्षेत्रमा रहेको ठूलो जनशक्तिलाई उद्योग र सेवा क्षेत्रतर्फ रुपान्तरण गर्ने उद्देश्य रहेको छ । पन्ध्रौँ पञ्च वर्षीय योजनाको दीर्घकालीन सौँच अनुसार आधार वर्ष २०७५/०७६ मा नेपालको प्रति व्यक्ति राष्ट्रिय आय १०४७ अमेरिकी डलर रहेकोमा वि.सं.२१०० सम्म प्रति व्यक्ति आय १२ हजार १ सय अमेरिकी डलरमा पुर्‍याई नेपाललाई उच्च आयस्तर भएको मुलुकमा स्थापित गर्ने लक्ष्य राखिएको छ ।

राष्ट्रिय योजनाले राखेका लक्ष्यहरु प्राप्तीका लागि प्रादेशिक र स्थानीय सरकारले बनाएका आवधिक योजनाका लक्ष्यहरु पनि त्यसैतर्फ उन्मुख हुनुपर्दछ । नेपालको संविधान, २०७२ बमोजिम राज्यको पुनर्संरचना पश्चात लुम्बिनी प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाको अवधि समाप्त भई दोस्रो आवधिक योजना (०८१/८२-०८५/०८६) कार्यान्वयनमा आएको अवस्था छ । समृद्ध लुम्बिनी: खुसी नागरिक भन्ने प्रदेशको दीर्घकालीन सौँचलाई साकार गर्न प्रादेशिक लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति र परिमाणात्मक लक्ष्यहरु निर्धारण भएका छन् । आधार वर्ष २०८०/०८१ मा ४.०५% रहेको कूल ग्राहस्थ उत्पादनलाई योजनाको अन्तिम वर्षसम्म ७.१६% पुर्‍याउने, निरपेक्ष गरिवीको रेखामुनी रहेको २४.३५% जनसंख्यालाई अन्तिम वर्षसम्म १५% सम्ममा झार्ने, प्रदेशका जनताको प्रति व्यक्ति आय ११७२ डलरबाट १५४८ डलरमा पुर्‍याउने, १५ वर्ष माथि उमेरको साक्षरता दर ९८% पुर्‍याउने, बालमृत्यु दरलाई प्रतिहजार ४१ बाट घटाएर २२ मा झार्ने, खानेपानी र विद्युतीकरण भएका घर संख्या १००% पुर्‍याउने, सिंचित क्षेत्रलाई ५५.७% बाट बढाएर ७०% पुर्‍याई उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने, सडकको लम्बाई १७२०० कि.मी. पुर्‍याउने र सम्पूर्ण सडक मध्ये पक्की सडकको लम्बाई २४५० कि.मी.बाट बढाएर ३६०० कि.मी. पुर्‍याउने जस्ता परिमाणात्मक लक्ष्यहरु निर्धारण गरिएका छन् । रामग्राम नगरपालिका आफ्नो क्षेत्रको सन्तुलित विकासका लागि प्रदेश र संघले राखेका लक्ष्यहरुलाई आत्मसात गर्दै जन-आवश्यकताको पहिचान, प्राथमिकीकरण, श्रोत साधनको खोज र परिचालन मार्फत यहाँका जनताको आय र जीवनस्तरमा सुधार गर्न परिलक्षित छ । त्यसका लागि विकासका हरेक क्रियाकलापमा पारदर्शीता, जवाफदेहिता र सुशासन कायम गर्नमा नगरपालिकाको अहं दायित्व हुन्छ । आवश्यक तथ्याङ्कहरुको अभिलेखीकरण व्यवस्थित नहुँदा नगरपालिकाबाट उपलब्ध आर्थिक वर्ष २०७९/०८०, २०८०/०८१ र २०८१/०८२ का वार्षिक विकास योजनामा विनियोजन गरिएका बजेटलाई आधार मानी विगत ३ वर्षका योजनाको निम्नानुसारको क्षेत्रगत समीक्षा र स्थिति विश्लेषण गरिएको छ ।

३.१ जनसंख्या विश्लेषण

विकासको स्तर मापन गर्ने प्रमुख सूचक मानव विकास सूचकाङ्क हो । आधार आर्थिक वर्षमा रामग्राम नगरपालिकाका जनताहरुको औषत आयु, नगरपालिकाका जनताहरुको शिक्षाको स्तर र त्यहाँका जनताहरुको वार्षिक आम्दानीको यथार्थ चित्रणबाट मानव विकास सूचकाङ्क निकाल्न सकिन्छ । विकास योजनाका समग्र पक्षहरुको विश्लेषण सहित आवधिक योजना तर्जुमा गर्दा विद्यमान जनसंख्या, बसाइसराइबाट जनसंख्या परिवर्तनमा पर्ने चाँप, जनसंख्या वृद्धिदर एवं माग र आपूर्ति समेतलाई विश्लेषण गरी योजना तर्जुमा गर्नुपर्ने हुन्छ । राष्ट्रिय जनगणना-२०६८, रामग्राम घरधुरी सर्वेक्षण-२०७६ र राष्ट्रिय जनगणना-२०७८ को जनसंख्या सम्बन्धी तथ्याङ्कलाई आधारमानी निम्नानुसारको श्रुतद्वारा जनसंख्या वृद्धिदर निकाल्दा १.२६% वृद्धिदर प्रति वर्ष हुन आउँछ ।

$$\begin{aligned}
 & \frac{२०७८ को जनसंख्या - २०६८ को जनसंख्या}{२०६८ को जनसंख्या} \times १०० \\
 & \text{वृद्धि हुने जनसंख्या प्रतिशत दर} = \frac{२०६८ को जनसंख्या - १६८४४}{१६८४४} \times १०० \\
 & = \frac{६४०९३ - १६८४४}{१६८४४} \times १०० \\
 & = \frac{४७२४९}{१६८४४} \times १०० \\
 & = २७.४६\%
 \end{aligned}$$

उपरोक्त तथ्याङ्कले रामग्राम नगरपालिकाको जनसंख्या बढ्दो प्रवृत्ति देखाउँछ । यसको मुख्य कारण रामग्राम नगरपालिकामा समय क्रममा भइरहेको पूर्वाधार सुविधा, औद्योगीकरण, शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी तथा विविध सुविधा हुनसक्छ । शत्रुवाट प्राप्त यही १.२६% जनसंख्या वृद्धिदर बढ्दै जाने हो भने वि.सं.२०८८ सालसम्म रामग्राम नगरपालिकाको जनसंख्या निम्नानुसार हुनेछ ।

$$P = P_0 \times e^{rt}$$

जहाँ,

P = Total Population after time 't'

P₀ = Starting Population

r = % rate of Population growth/100

t = time in years

e = 2.71828

$$P = 64017 \times 2.71828^{0.0126 \times 10}$$

$$= 64017 \times 2.71828^{0.126}$$

$$= 64017 \times 1.13428 = 72613$$

प्राप्त तथ्याङ्कलाई आधार मानी शत्रुबद्ध गर्दा २०७८ देखि २०८८ सम्मको दश वर्षको अन्तरालमा यस नगरपालिकाको कुल जनसंख्या ७२६१३ पुग्ने देखिन्छ । तर लुम्बिनी क्षेत्रबाट ०७८ देखि विस्तारित भएका ठूला उद्योग र अन्य नयाँ उद्योगहरू पनि रामग्राम नगरपालिका भित्र संचालन भइरहेकाले यी उद्योगहरूमा काम गर्ने मजदुरहरूको संख्या माथि उल्लेखित जनसंख्यामा थप हुने देखिन्छ । अतः नगरपालिकाले बढ्दो जनसंख्यालाई मध्यनजर गरी योजना तर्जुमा गर्नुपर्ने हुन्छ । क्रमशः बढिरहेको यहाँको जनसंख्यालाई आवश्यक पर्ने खाद्य सुरक्षा, आवास, शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी, सडक जस्ता सेवा तथा पूर्वाधारहरूको सहज व्यवस्थापन र आपूर्तिको व्यवस्थापन गर्नुपर्ने हुन्छ नै, यसका साथै वातावरण संरक्षण, जलवायु परिवर्तन तथा अनुकूलन, विपद् व्यवस्थापन, सामाजिक समावेशीकरण, संस्थागत क्षमता विकास जस्ता पक्षहरूमा योजनाबद्ध ढङ्गले अघि बढी व्यवस्थापन गर्ने चुनौतीको पनि सामना गर्नुपर्ने हुन्छ । तसर्थ नगरपालिकाले उक्त जनसंख्या मागको प्रवृत्ति विश्लेषण गरी योजना तर्जुमा गर्दा बढी व्यवहारिक हुनेछ ।

३.२ आर्थिक विकास

आर्थिक विकासका क्षेत्रहरू विशेष गरी कृषि तथा पशुपालन, घरेलु तथा साना उद्योग, पर्यटन, वन पैदावार तथा खनिज सम्पदा, वाणिज्य तथा आपूर्ति, सहकारी, रोजगारी तथा गरिबी निवारण जस्ता पक्षहरूमा विगत तीन वर्ष देखिका योजनागत विवरण निम्न अनुच्छेदहरूमा उल्लेख गरिएको छ ।

रामग्राम नगरपालिकाका अधिकांश मानिसहरू कृषि तथा पशुपालन पेशामा निर्भर छन् । यस नगरपालिकाले कृषि तथा पशु विकास क्षेत्रमा विभिन्न नीतिगत व्यवस्थाहरू गरेको छ । जसमध्ये कृषि विकास कार्यक्रम संचालन कार्यविधि-२०७८, कृषक समूह गठन तथा परिचालन सम्बन्धी कार्यविधि-२०७८, पशुपंक्षी फर्म दर्ता तथा नवीकरण कार्यविधि-२०७५, पशुपंक्षी विकास कार्यक्रम संचालन कार्यविधि-२०७८, मत्स्य विकास प्रवर्द्धन कार्यक्रम संचालन कार्यविधि-२०७८, व्यवसायिक तरकारी खेति गर्ने कृषकहरूलाई प्रोत्साहन कार्यक्रम संचालन कार्यविधि-२०७८, रिटर्निज युवासँग मेयर कृषि कार्यक्रम संचालन कार्यविधि-२०७८, किसानसँग मेयर कार्यक्रम संचालन कार्यविधि-२०८१ जस्ता कार्यविधि निर्देशिकाहरू कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । नगरपालिकाद्वारा व्यवसायिक कृषिद्वारा खाद्य सुरक्षा सुनिश्चितता तथा आयआर्जन सुधार कार्यक्रम, व्यवसायिक खेति र पशुपालन व्यवसायमा

उत्प्रेरणा जगाउने कार्यक्रम, मकैको बिउ, बिउ आलु उत्पादन र बजार व्यवस्थापन, कृषक समूह र कृषि तथा पशु सहकारीको गठन, कृषिको यान्त्रिकीकरण, व्यवसायिक कृषकहरुलाई कृषि उत्पादन सामग्रीमा ५०% र कृषि उपकरणमा ५०% अनुदान, उन्नत जातको बिउ विजन वितरण, वैकल्पिक सिँचाई प्रणालीको लागि पानी तान्ने पम्प तथा डिप टयूवेल जडान, टंकी निर्माण र पाइपलाइन बिस्तार, बेरोजगारी युवा लक्षित कृषि कार्यक्रम, उन्नत हिउँदे र वर्षे घाँस र तरकारीको बिउ वितरण, उन्नत धान र गहुँको बिउ खरिदमा अनुदान, किसान सूचीकरण कार्यक्रम, पशुको नश्ल सुधार तथा कृत्रिम गर्भाधान, औषधि वितरण, कृषकहरुको क्षमता विकास, कृषि सिँचाई र बिद्युतीय कृषि पोल वितरण, कृषि मिटरमा अनुदान दिने कार्यक्रम, स्यालो टयूवेल वितरण, पशुपंक्षी विशेष उत्पादन क्षेत्रमा भकारी सुधार कार्यक्रम, उत्पादनमा आधारित अनुदान, पशु स्वास्थ्य र बाँझोपन निवारण, पोखरी व्यवस्थापन तथा माछापालन सम्बन्धी प्रविधि सहयोग कार्यक्रम, बाली संरक्षण, सुलभ ऋण तथा पशु बीमा व्यवस्थापन कार्यक्रम आदि शीर्षकहरुमा विगत तीन वर्षमा बजेट विनियोजन गरी खर्च गरेको देखिन्छ ।

रामग्रामको सान उत्पादन बृद्धि गर्ने किसानलाई हाम्रो सम्मान भन्ने सौँच सहित नगरपालिकाले अवलम्बन गरेका नीति तथा कार्यक्रमहरुमा अर्गानिक खेति गर्ने किसानलाई प्रोत्साहन गर्ने नीति, माटो परीक्षण तथा भकारी सुधार गर्ने नीति, कृषकहरुलाई मल वितरणको लागि पासबुकका साथै तुलनात्मक लाभका बालीहरु उत्पादनमा आकर्षण गर्न नीति, कृषि उद्योग संचालनमा प्राथमिकता दिने जस्ता नीतिहरु कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । रिटर्नी युवासँग मेयर कार्यक्रम, जियो कृषिसँग समन्वय गरी मोबाइल एप र डिजिटल परामर्श सेवा संचालन कार्यक्रम, व्यवसायिक तरकारी खेती कार्यक्रम, जसको उत्पादन उसलाई प्रोत्साहन कार्यक्रम, अन्न बाली, तेलहन बाली, तरकारी र मसला बालीको पकेट क्षेत्र निर्माण कार्यक्रम, कृषक भ्रमण कार्यक्रम, थुप्रै सिँचाईका कार्यक्रमहरु समेतमा नगरपालिकाले लगानी गरेको छ ।

नेपालको संविधान २०७२ ले प्रत्येक नेपालीलाई खाद्य सम्प्रभूताको हक हुने उल्लेख गरेपनि नेपालको कुल जनसंख्याको ७.८% मानिसहरु गम्भीर खाद्य संकटमा छन् । लुम्बिनी प्रदेशमा भण्डै १०% मानिसहरु गम्भीर खाद्य संकटमा छन् । प्रयाप्त खाद्यान्न र पौष्टिक आहारको कमिका कारण यो प्रदेशका ३७.६% मानिसहरु कुपोषित छन् । यस नगरपालिकामा विगत देखिका १४३ वटा कृषक समूह, १३ कृषि सहकारी र ७६ वटा कृषि तथा पशुपालन फर्म रहेका छन् । यसको अतिरिक्त यस पालिकामा महिला कृषि उद्यमीहरु १८ वटै वडामा गठन भएका छन् । यसबाट दीगो विकास लक्ष्यमा नेपाल पक्षबाट हस्ताक्षर भएको २०३० सम्म शून्य भोकमरीको प्रतिबद्धता पूरा गर्न मद्दत हुन्छ भन्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

रामग्राम नगरपालिका पर्यटन विकासको सम्भावना रहेको क्षेत्र हो । समथर भूमि, धार्मिक, साँस्कृतिक र प्राकृतिक सौन्दर्यता, ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक महत्वको रामग्राम स्तुपा र जनश्रुति अनुसार बुद्धको मावली मानिने पण्डितपुर जस्ता पर्यटनसँग सम्बद्ध मूर्त अमूर्त सम्पदाहरु पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि सम्भावित क्षेत्रहरु हुन् । यी पर्यटकीय क्षेत्रको विकास र प्रवर्द्धनबाट नगरपालिकाको आर्थिक विकासमा समेत महत्वपूर्ण योगदान हुन सक्दछ । यिनै कुराहरुलाई मध्यनजर गरी ऐतिहासिक तथा धार्मिक महत्वका धरोहरहरुको संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा प्रवर्द्धनात्मक कार्यका लागि विगत वर्षहरुमा नगरपालिकाबाट लगानी भएको देखिन्छ । मुख्य पर्यटकीय क्षेत्रको विकास र प्रवर्द्धनमा ती स्थलको महत्व बारे आवश्यक प्रचार-प्रसारका साथै लुम्बिनी विकास कोष, संघ तथा प्रदेश सरकारहरूसँग समेत आवश्यक समन्वय गर्न जरुरी छ । नगरपालिकाले पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि अल्पकालीन, मध्यकालीन र दीर्घकालीन लक्ष्य सहित एकीकृत पर्यटन गुरुयोजना हालसम्म तर्जुमा गरेको देखिदैन । पर्यटन विकासका लागि सम्भावना तथा अवसरहरु बारे अन्तरक्रिया, महत्वपूर्ण पर्यटकीय स्थलहरुको छनौट तथा प्रचार-प्रसार, पर्यटन गुरुयोजना निर्माण, पर्यटन सूचना केन्द्रको स्थापना, पर्यटन जनशक्ति तथा पर्यटकीय वस्तुहरुको उत्पादन, कोशेली घर निर्माण, पर्या-पर्यटनको विकास, स्तरीय होमस्टे तथा होटलहरु सञ्चालन, अर्गानिक खेतीको उत्पादन र प्रचार-प्रसार, साँस्कृतिक संग्राहलयको निर्माण, उद्यान र इको-भिलेजहरुको निर्माण, पर्यटक सुरक्षा नीतिको निर्माण, कृषि पर्यटनको विकास र स्थानीय श्रोत, साधन र सीपको विकास गरी उद्योगहरुलाई पर्यटनसँग जोड्ने अवधारणा निर्माण जस्ता विषयहरुमा ध्यान पुर्‍याउन सकेमा गैर कृषि क्षेत्रबाट समेत आर्थिक उपार्जन गर्न सकिने अवस्था छ ।

सहकारी क्षेत्रतर्फ यस नगरपालिकामा १३ वटा कृषि सहकारीहरु छन् । यी सहकारीहरुले कृषि, पशुपालन तथा व्यापार-व्यवसाय प्रवर्द्धनमा योगदान पुर्‍याएका छन् । यसका अतिरिक्त बचत तथा ऋण सहकारी, बहुउद्देश्यीय

सहकारी तथा साना किसान कृषि बहुउद्देश्यीय सहकारीहरू क्रियाशील रहेका छन् । अधिकांश सहकारीहरूमा महिला तथा दलित, विभिन्न जनजातिहरूको आवद्धता रहेकोले यसबाट लैससास पद्धतिमा शसक्तिकरण हुनका साथै स्वरोजगार एवं आत्मनिर्भरताका लागि ठूलो मद्दत पुगेको छ । विगत तीन वर्षको योजनामा नगरपालिकाले सहकारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम, गुणस्तर तथा पारदर्शीताका लागि अनुगमन तथा नियमन, सहकारीलाई स्थानीय उत्पादन वृद्धि गरी रोजगारी सिर्जना गर्ने कार्यक्रम, सामूहिक हीत र आय आर्जनका लागि सहकारी पूँजीलाई उत्पादनमा केन्द्रीत बनाउने कार्यक्रम, कृषि र दूग्ध व्यवसायमा सहकारीको लगानी बढाउने नीतिगत कार्यक्रम, सहकारीको संस्थागत विकास र व्यवस्थापकीय क्षमता अभिवृद्धि गर्ने जस्ता कार्यक्रमहरूमा बजेट विनियोजन गरिएको छ ।

लघु तथा घरेलु उद्योगतर्फ स्थानीय श्रोत साधन, श्रम, सीप र प्रविधिको उपयोग गरी लघु तथा घरेलु उद्योग स्थापना गर्ने नीति, लघु तथा घरेलु उद्योगको प्रवर्द्धन र विकासका लागि निजी क्षेत्र लगानीमैत्री वातावरणमा प्रतिस्पर्धी औद्योगिक वस्तुको उत्पादन र रोजगारी बढाउन निजी क्षेत्रलाई आकर्षित गर्ने नीति र उद्योगी श्रमिक बीचको सम्बन्धलाई सुमधुर बनाई आद्योगिक वातावरण कायम गर्ने जस्ता नीतिहरू अंगिकार गरिएको छ । उद्यमशीलता प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्यले नगर उप-प्रमुख उद्यमशीलता प्रवर्द्धन कार्यक्रम कार्यविधि-२०७८ तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । त्यसैगरी परम्परागत तथा व्यवसायिक सीपमूलक घरेलु उत्पादनलाई प्रवर्द्धन तथा संरक्षण गर्ने जस्ता कार्यक्रम अन्तर्गत महिलाहरूलाई सिलाई कटाई तथा स्वीटर बुन्ने तालिम, युवा उद्यम विकास तालिम जस्ता कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिए पनि कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनको व्यवसायीकरण, वनजन्य उत्पादन तथा पर्यटन क्षेत्रको औद्योगीकरण जस्ता महत्वपूर्ण क्षेत्रमा बजेट विनियोजन गरी रोजगार सिर्जना मार्फत आय आर्जनका कार्यक्रम संचालन गर्न सकिएको छैन ।

तीन वर्षका नीति तथा कार्यक्रमहरू र विनियोजित बजेट अध्ययन गर्दा नगर भित्रका उद्योगी व्यवसायीहरूलाई सामाजिक उत्तरदायित्व वहन गराउने, व्यापार व्यवसायलाई स्वच्छ र प्रतिस्पर्धी बनाउने, बजारको नियमित अनुगमन गरी उपभोक्ता हीत संरक्षण गर्ने जस्ता नीतिहरू अंगिकार गरेको देखिन्छ, तर व्यापार र वाणिज्यतर्फ विगतका वर्षहरूमा उल्लेखनीय लगानी गरेको देखिदैन । मूल्य सूचीको निर्धारण गर्ने, नगरपालिकामा आयात र निर्यात भएको वस्तुहरूको अभिलेख राख्ने जस्ता महत्वपूर्ण पक्ष ओभरलुमा पर्नाले वाणिज्य क्षेत्रसँग सम्बन्धित अल्पकालीन तथा दीर्घकालीन योजना निर्माण गर्न कठिन हुन्छ । आउँदा वर्षहरूमा व्यापार तथा वाणिज्यसँग सम्बन्धित तथ्याङ्कहरूको अभिलेख राख्न जरुरी छ । उपभोक्ता हित संरक्षण नियमावली-२०७६ को मातहतमा रही पैठारीकर्ता, ढुवानीकर्ता, सञ्चयकर्ता, विक्रेता, सेवा प्रदायक, सार्वजनिक वितरण केन्द्र, सुपथ मूल्य पसलको व्यवस्थापन गरी वस्तु तथा सेवाको मूल्य निर्धारण, बजार अनुगमन तथा निरीक्षण कार्यक्रमलाई व्यवस्थापन गर्नुपर्ने हुन्छ । यस नगरपालिकाले बजार अनुगमन निर्देशिका-२०७५ तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ ।

यस नगरपालिकामा बेरोजगारको संख्या बढ्दै गएकोले पहिचान भएका गरिव घरपरिवारलाई परिचयपत्र वितरण गर्ने कार्यक्रम, बैदेशिक रोजगारमा जाने युवाहरूलाई सीप विकास सम्बन्धी अभिमुखिकरण तालिम जस्ता कार्यक्रमहरू नगरपालिकाबाट संचालन गरिएका छन् । असंगठित क्षेत्रमा कार्यरत श्रमिकवर्ग तथा असहायहरूलाई उपलब्ध गराउने राहत सम्बन्धी मापदण्ड-२०७६, रामग्राम नगरपालिकाको गरिवी न्यूनीकरण तथा सामाजिक कोष संचालन कार्यविधि-२०७८ जस्ता कानूनहरू तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ, तर पनि रोजगार मार्फत गरिवी निवारण गर्न निजी क्षेत्र, सहकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रसँग समन्वय/सहकार्य भएको भने देखिदैन । नगरपालिकाको विगतका तीन वर्षको नीति तथा कार्यक्रम अवलोकन गर्दा बेरोजगार व्यक्तिहरूको सूची दर्ता गर्ने कार्यक्रम सम्पन्न भइरहेको छ । स्थानीय स्तरमा संचालित विभिन्न आयोजनामा बेरोजगारको दर्ता सूचीमा रहेका युवाहरूको संलग्नता रहेको देखिन्छ । रोजगारी तथा स्वरोजगारीका लागि बेरोजगार जनशक्तिलाई ड्राइभिङ्ग, एडभान्स सीपमूलक तालिम, सिलाई कटाई, ब्युटिसियन, ब्युटिपार्लर, हाउस वायरिङका साथै कृषि र पशुपालन सम्बन्धी तालिम दिइएको देखिन्छ । प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रमलाई सदुपयोग गरी १०० दिनमै नगरपालिकाको श्रम तथा रोजगार शाखाको सूचीमा रहेका गरिव तथा विपन्न केही बेरोजगार युवाहरू रोजगार मार्फत लाभान्वित भएका छन्, तर बेरोजगारी समस्या पूर्ण रूपमा हल गरी गरिवी निवारण हुन सकेको अवस्था छैन । समग्र रूपमा विगतका आर्थिक विकास योजनामा नगरपालिकाले केही सकारात्मक कार्यक्रमहरू अघि बढाएको छ, तर पनि निम्न विषयहरूमा ध्यान पुर्‍याउन जरुरी छ ।

- भू-उपयोग योजना अन्तरगत न.पा.ले स्वीकृत गरेको वर्गीकृत मापदण्ड थप व्यवस्थित गर्नुपर्ने ।
- लगानी प्रतिफल विश्लेषण गर्नुपर्ने ।
- पर्यटन गुरुयोजना निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्ने ।
- व्यापार तथा बाणिज्य क्षेत्रसँग सम्बन्धित विशिष्टीकृत अभिलेख राख्न सुरु गर्ने ।
- गरिवी निवारण र रोजगारी सिर्जनाका लागि ठोस योजना तर्जुमा गरी लागू गर्ने ।
- सहकारी तथा उद्योग क्षेत्रको विकासका लागि प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम ल्याउने ।

३.३ सामाजिक विकास

रामग्राम नगरपालिकाको दीर्घकालीन सौँच रामग्राम नगरपालिकाको समृद्धिको आधार; कृषि, सामाजिक विकास, पर्यटन र पूर्वाधार रहेको छ । समृद्धि प्राप्तीको लागि नगरपालिकाले पूर्वाधार विकासको साथै सामाजिक तथा आर्थिक विकासलाई उत्तिकै महत्वका साथ हेरेको देखिन्छ । जबसम्म शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई लगायतका क्षेत्रमा पछाडि पारिएका समुदायलाई विकासको मूलधारमा ल्याउन सकिदैन, तबसम्म दीगो विकासको लक्ष्य पूरा हुन सक्दैन ।

नगरपालिकाको वर्तमान तथ्याङ्कलाई हेर्दा शिक्षाको क्षेत्रमा केही उल्लेखनीय कार्यहरु भएको देखिन्छ । नगरपालिकाले सरोकारवालाहरु तथा समुदायहरूसँग हातेमालो गरी अगाडि बढ्ने नीति लिएको छ । नगरपालिकाबाट हालसम्म शिक्षा क्षेत्रतर्फ रामग्राम नगरपालिकाको शिक्षा नियमावली-२०७५, छोरी पढाउ, छोरी बचाउँ अभियान कार्यक्रम संचालन कार्यविधि-२०७८ जस्ता कानूनहरु कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । शिक्षक दरबन्दी मिलान तथा विद्यालय समायोजन कार्यक्रम, नगरपालिकाको अनुदानबाट शिक्षक दरबन्दी थप, बालविकास कक्षाकोठा सुधार, शिक्षक तथा कर्मचारी परिचयपत्र निर्माण, शिक्षकहरुलाई विषयगत तथा एकीकृत पाठ्यक्रम प्रबोधीकरण तालिम, अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण, शिक्षकहरुलाई अनुदान कार्यक्रम, शिक्षक अवकास प्रोत्साहन कार्यक्रम, शैक्षिक अवलोकन भ्रमण कार्यक्रम र बालविकास-सहजकर्ता, विद्यालय कार्यालय सहयोगी, लेखा सहयोगीहरुको तलब वृद्धि जस्ता कार्यहरुमा नगरपालिकाले अनुदान उपलब्ध गराएको छ । हाल रामग्राम नगरपालिकामा सामुदायिकतर्फ ३७ तथा संस्थागततर्फ २४ र बालविकासतर्फ ६१ वटा विद्यालयहरु संचालनमा रहेका छन् । रामग्राम नगरपालिकामा एक मात्र माध्यमिक विद्यालयमा प्राविधिक शिक्षातर्फको पढाई भइरहेको छ । नेपालको संविधानले आधारभूत स्वास्थ्य र सरसफाई स्थानीय तहको अधिकार सूची भित्र र अस्पताल सेवालाई प्रदेशको अधिकार सूची भित्र राखेको छ । रामग्राम नगरपालिकामा स्वास्थ्य संस्था दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण निर्देशिका-२०७५ कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । नगरपालिकामा शून्य होम डेलिभरी, ल्याब सेवा, सुत्केरी महिलाहरुको लागि घुम्ति भिडियो एक्सरे र समय-समयमा स्वास्थ्य शिविरहरु सञ्चालन भएको देखिन्छ । ८ वटा स्वास्थ्य चौकी, ६ वटा सामुदायिक स्वास्थ्य केन्द्र, २ वटा शहरी स्वास्थ्य केन्द्र, ३ वटा बर्थिङ सेन्टरले नगरपालिकामा स्वास्थ्य सेवा दिइरहेका छन् । यसको अलावा निशुल्क एम्बुलेन्स सेवा, जटिल रोगीहरुलाई आर्थिक सहायता वितरण, पूर्ण खोप दीगोपना सुनिश्चितता कार्यक्रम, टोल-टोलमा स्ट्रेचर सेवा वितरण र स्वास्थ्य चौकीहरुमा इन्टरनेट सेवा विस्तार गरिएको छ । नगरपालिकाको केन्द्र परासी बजारमा पृथ्वीचन्द्र अस्पताल (प्रदेश सरकार मातहत) संचालनमा रहेको छ । साथै निजी क्षेत्रका २ वटा अस्पतालहरुबाट पनि सेवा प्रवाह भइरहेको छ, नगरपालिकाबाट जेष्ठ नागरिकसँग मेयर स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रम कार्यान्वयन निर्देशिका-२०७७, महिला बालबालिका कोष संचालन कार्यविधि-२०७८, रामग्राम नगरपालिकाको लैङ्गिक हिंसा न्यूनीकरणका लागि पुरुष सञ्जाल (गठन तथा संचालन) कार्यविधि-२०८२ जस्ता कानूनहरु तर्जुमा भई कार्यान्वयनमा आएका छन् । जेष्ठ नागरिक सम्मान कार्यक्रम, बालविवाहमुक्त नगरपालिका अभियान, पूर्ण खोपयुक्त नगरपालिका, पूर्ण सरसफाई अभियान, टोल विकास संस्थाहरुको परिचालन, महिला स्वास्थ्य स्वयम सेवीकालाई प्रोत्साहन भत्ता वितरण लगायतका कामहरु सम्पन्न भएका छन् । विभिन्न लक्षित वर्गहरुमा सामाजिक न्यायको सुनिश्चितता कायम गर्न रामग्राम नगरपालिकाले महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, फरक क्षमता भएका व्यक्ति, दलित, आदिवासी/जनजाति लगायत विपन्न तथा सामाजिक रुपमा बञ्चितमा रहेका समुदायको आर्थिक तथा सामाजिक विकासका लागि विभिन्न कार्यक्रमहरु तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । खेलकूदतर्फ नगर खेलकूद विकास समिति संचालन कार्यविधि-२०८१ तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । युवाहरुको शारीरिक तन्दुरुस्ती र युवा

उर्जालाई गतिशील बनाउन नगरपालिकाका विभिन्न वडाहरूमा खेलमैदान निर्माण गर्न बजेट विनियोजन गरी अपेक्षित उपलब्धि हासिल भएको छ । गौरवको आयोजनाको रूपमा अगाडि बढाइएको रामग्राम खेलकूद स्टेडियमको निर्माण कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको छ । उक्त स्टेडियम निर्माणको बाँकी कार्यसम्पन्न गर्नका लागि थप श्रोत जुटाई व्यवस्थापन गर्नुपर्ने देखिन्छ । पछाडि परेको बर्गको उत्थानका लागि विशेषतः उनीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरी शिक्षा, स्वास्थ्य, सरसफाई, सामाजिक सुरक्षा लगायतका क्षेत्रहरूमा उनीहरूको पहुँच अभिवृद्धि गर्न विशेष कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिएको छ ।

३.४ भौतिक पूर्वाधार

रामग्राम नगरपालिकाको दीर्घकालीन सौचले दीगो पूर्वाधार विकासमा जोड दिन्छ । भौतिक पूर्वाधार विकासतर्फ सडक तथा यातायात, पुल निर्माण, सूचना तथा सञ्चार प्रविधि, विद्युत तथा उर्जा, भवन तथा वस्ती विकास, सिँचाई र तटबन्ध/बाँध तथा नदी नियन्त्रण आदि पर्दछन् । नगरपालिकाले यी क्षेत्रको विकासका लागि विभिन्न नीतिगत व्यवस्था गरेको छ । भौतिक पूर्वाधार मर्मत सम्भार कोष संचालन निर्देशिका-२०७८, रामग्राम एफ.एम. रेडियो (व्यवस्थापन तथा संचालन) कार्यविधि-२०७५, जलश्रोत नियमावली-२०७७ जस्ता कानूनहरूको तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । भौतिक पूर्वाधारतर्फ सडक यातायात क्षेत्रमा केही नयाँ टूट्याक निर्माण सहित केही सडकहरू स्तरोन्नति, केहि ग्राभेल र केहि कालोपत्रे गर्ने कार्यसम्पन्न भएको छ । नगरस्तरीय छोटो दूरीका सडकहरू नगरपालिकाले आफ्नै श्रोतमा निर्माण तथा स्तरोन्नति गरेको छ । विभिन्न वडा तथा टोल वस्तीमा रहेका छोटो दूरीका सडकहरूलाई जोड्ने गरी नगरपालिकाको गौरवको योजनाको रूपमा ३८.५ कि.मी. लम्बाईको रामग्राम चक्रपथ निर्माणको कार्यक्रम अगाडि बढाइएको छ । यो चक्रपथको निर्माण सम्पन्न भएपछि वडा नं.१, ११, १३, १२, १७, ७, ९, १०, १६, १५, १८, १४ का टोल/बस्तीहरू लाभान्वित हुनेछन् । यस नगरपालिका भित्र राष्ट्रिय सडकहरू सुनवल-परासी-महेशपुर सडक, हुलाकी राजमार्ग, परासी-भूमही बाइपास पर्दछन् । यस बाहेक महामाया मार्ग तथा हुलाकी सडक देखि रामग्राम स्तुपा जोड्ने रामग्राम पथ डिभिजन सडक कार्यालय बुटवलको मातहतमा रहेका छन् । यस बाहेक सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत रामग्राम नगरपालिकाको विभिन्न वडाहरूमा सडक पेटी सहितका स्तरयुक्त पक्की सडकहरू निर्माण गरिएका छन् । विश्व बैंकको ऋण सहयोगमा पोखरापाली देखि पण्डितपुर सडकको घिनाहा चोकसम्मको खण्ड र ननई चोक देखि नदवा (हुलाकी सडक) सम्म जम्मा ५.८ कि.मी. स्तरयुक्त सडक निर्माण सम्पन्न हुने चरणमा छ । साथै घिनाहा चोक देखि पण्डितपुरसम्मको बाँकी खण्ड पनि विश्व बैंककै ऋण सहयोगमा निर्माण गर्न पहल भइरहेको छ । प्रदेश सरकारबाट सडक सञ्जालका महत्वपूर्ण धेरै योजनाहरू यस नगरपालिका भित्र कार्यान्वयनमा आएका छन् । प्रदेश स्तरीय सडकहरूमा जीतपुर-ब्रम्हपुरवा-वैरवा-विसुनपुरा सडक (७.१३ कि.मी.), मन्थरिया -जमुनिया-सनई-रगरगंज सडक (८.४ कि.मी.), पोखरापाली-ऐचवाल-भुसुनापुर-अमरौट खानेपानी टंकी-धरमपुर लाइन नं.४-बिरनी-छिपागढ सडक (१६.५८ कि.मी.), शुक्रौली-डिगबल सडक (४.५ कि.मी.), बन्जरीया-पण्डितपुर-बुद्धचोक सडक (४.११ कि.मी.), शहीद जगदीश पासवान मार्ग (वैरहवा-लंकहवा-सीतापुर सडक ५ कि.मी.), हकुई-जमुनिया सडक (४.१३ कि.मी.), रामग्राम-६ (पोखरापाली)-काशिपुर-स्वाठी-पडरिया-वनकट्टी (विहारी सडक १३.५ कि.मी.), मच्छरमारा-सुनवल (तुरिया)-पर्सावाल-अमरौट-बन्जरीया-घिनाहा-बकेनवा-लालपाटी-तोन्वा-तर्कुल्लाह-सनई-पडरी (२३.कि.मी.), पोखरापाली-बन्जरीया-धरमपुर-वैरागनाथ-ज्यामिरे सडक (१५ कि.मी.) जस्ता लामा दूरीका रामग्राम नगरपालिका भित्र पर्ने सडक खण्डहरू निर्माणको चरणमा रहेका छन् । हाल नगरपालिकामा अस्थायी रूपमा बाइपास रोडको किनार महेशपुर जाने चोकमा बसपार्क रहेको छ । यहीबाटै बुटवल, भैरहवा, सुनवल, त्रिवेणी, महेशपुर लगायतका गन्तव्य स्थलहरूका साथै काठमाण्डौतर्फ सार्वजनिक यातायात चल्ने गर्दछ । सघन शहरी विकास योजना अन्तर्गत हाल वडा नं.४ को केरवानीमा शौचालय, खानेपानी, विद्युत, टिकट घर लगायतका संरचना सहितको बसपार्क निर्माण कार्यसम्पन्न भइसकेको छ तर हालसम्म हस्तान्तरण भएको छैन । यो बसपार्क परिसरमा जानका लागि बाइपासको मसानघाट जाने चोकबाट र पेट्रोल पम्पबाट जाने बाटोलाई समेत ५० फुटमा विस्तार गरी करिब १ कि.मी. पहुँच मार्ग र वडा नं.४ को वडा कार्यालय (परासी-महेशपुर सडक) देखि करिब ४०० मीटर लिंक रोड स्तरोन्नति गर्नुपर्ने देखिएको छ । त्यसैगरी यात्रु प्रतिकालय र चार्जिड स्टेशन समेत निर्माण र व्यवस्थापन गरी यो बसपार्क सञ्चालनमा ल्याउन आवश्यक छ ।

भवन तथा आवासतर्फ वडा नं.१५ र १६ को वडा कार्यालयको निर्माण सुरु भई हाल सम्पन्न हुने चरणमा रहेका

छन् । साविकका गा.वि.स. भवन तथा सामुदायिक भवनहरूमा कार्यालय संचालन हुँदै आएका वडा कार्यालयका भवनहरू मर्मत सुधार गरी संचालनमा ल्याइएको छ । गत भाद्रमा आगलागी भई क्षति पुगेको नगरपालिकाको कार्यालय भवन आंशिक रुपमा मर्मत सुधार भई संचालनमा ल्याइएको छ । जलेर नष्ट भएका केही उपकरण तथा फर्निचरहरू खरिद गरिएको छ । खानेपानीतर्फ संघ, प्रदेश र नगरपालिकाको लागत सहभागितामा विभिन्न वडामा ओभरहेड टंकीहरू निर्माण र पाइपलाइन विस्तार भई केहि टोल वस्तीमा धाराहरू जडान भएका छन् । तर केहि ओभरहेड टंकीको निर्माण कार्यसम्पन्न भएपनि श्रोतको अभावमा पाइपलाइन विस्तार हुन नसकी खोनपानी आपूर्तिको व्यवस्थापन हुन सकेको छैन । खेलकूदतर्फ पाल्ही बहुमुखी क्याम्पसको परिसरमा गौरवको आयोजनाको रुपमा रामग्राम खेलकूद स्टेडियम निर्माणको कार्य सुरु भई हाल अन्तिम चरणमा पुगेको अवस्था छ । ०७८ सालसम्म विद्युतको पहुँचमा नपुगेका घरपरिवार १.०३ प्रतिशत रहेकोमा हाल सबै घरमा विद्युतको पहुँच पुगेको छ । त्यसैगरी खरको छाना भएका ३.२ प्रतिशत घरपरिवारको खरको छाना विस्थापित गरिएको छ ।

नदी नियन्त्रणतर्फ केही कार्यहरू भएको अवस्था छ । वडा नं.१ को सण्डा देखि सहुवाटिकर हुँदै वडा नं.२ को हाटबजार केन्द्रसम्म नगरपालिकाको आफ्नै श्रोतबाट भरही नदीको तटबन्धन सम्पन्न भएको छ । चालु आ.व. ०८२/८३ मा हाटबजार देखि नदीको पश्चिमी किनारमा करिब १ कि.मी. लम्बाईमा सिँचाई विभागबाट तटबन्धन गर्ने कार्य भइरहेको छ । वडा नं.१८ मा पर्ने तुरिया नदी नियन्त्रणका लागि आ.व. २०८२/०८३ मा २० लाख बजेट प्राप्त भई ५०/६० मीटर नदी नियन्त्रणको कार्य भइरहेको र वडा नं.१३ को पाडाटिकर तटबन्धन निर्माण कार्य चालु रहेको छ । वडा नं.७ को भरही खोलामा पनि तटबन्धनको लागि चालु आ.व.मा केही बजेट छुट्याइएको छ भने वडा नं.८ को घनश्यामपुरमा नगरपालिकाबाट भरही नदी नियन्त्रणका लागि केही काम भएको छ ।

आम सञ्चारका माध्यमका रुपमा रेडियो, टि.भी., पत्रपत्रिका, फोन, इमेल र इन्टरनेटको विस्तारले बहु-आयामिक विकासमा टेवा पुर्‍याउँछ । सञ्चारमैत्री सरकार र विकासमैत्री सञ्चारको अवधारणा अनुरूप रामग्राम नगरपालिकाले कृषि, वातावरण, विपद्, महिला, बालबालिका तथा समावेशी विकासमैत्री सामग्री प्रकाशन र एफ.एम.रेडियो, टेलिभिजन, पत्रपत्रिका लगायतका स्थानीय सञ्चार माध्यमसँग सहकार्यमा जोड दिदै आएको छ । स्थानीय सञ्चारकर्मीहरूलाई त्यस्ता सामग्री तयार गर्न प्रोत्साहन दिदै आएको पनि छ । नगरपालिकाका सेवा तथा सूचना सहज रुपमा नागरिक समक्ष पुर्‍याउन वेबसाइट, मोबाइल एप, डिजिटल नोटिस बोर्ड निर्माण गरी सेवा प्रवाह गरिएको छ । सूचना प्रविधि मार्फत जनतालाई छिटो छरितो र भरपर्दो सेवा प्रवाह गर्न र विभिन्न सूचनाहरूको सुरक्षित भण्डारणका लागि समेत हाल नगरपालिकाको लागि विभिन्न निकायहरूबाट समेत ३० वटा सफ्टवेर निर्माण भएका छन् । यी मध्ये नगरपालिकामा हाल १५ वटा सफ्टवेयर कार्यान्वयनमा रहेका छन् ।

आधुनिक र व्यवसायिक कृषिको विस्तार तथा उत्पादकत्व वृद्धिका लागि भरपर्दो सिँचाई सुविधाको आवश्यक पर्दछ । यस नगरपालिकामा ८४.१८% कृषियोग्य जमिन भएपनि सम्पूर्ण क्षेत्रमा सिँचाई सुविधा उपलब्ध छैन । उपलब्ध तथ्याङ्क अनुसार कूल कृषियोग्य भूमि मध्ये ८२.५४% जमिनमा विभिन्न माध्यमबाट सिँचाई सुविधा उपलब्ध भएको अवस्था छ । हाल वडा नं.८ को उनवचमा लिफ्ट सिँचाई योजना निर्माण भई कार्यान्वयनमा आएको छ । त्यस्तै वडा नं.१७ को पट्खौलीमा २ वटा डिप बोरिङ निर्माण भएको अवस्था छ । वडा नं.९ को जोकवार र पिपरहवामा १/१ वटा डिप बोरिङ जडान भई संचालनमा रहेका छन् । वडा नं.३ मा प्रदेश सरकारबाट डिप बोरिङ निर्माणको कार्य अघि बढेको छ । वडा नं.४ को केरवानी, जीतपुर र बैरिहवामा डिप बोरिङ निर्माणको लागि सम्झौता भइसकेको अवस्था छ । वडा नं.१४ को ऐचवालमा २ वटा डिप ट्यूबेल मध्ये एउटा सम्पन्न भएको र अर्को निर्माणाधीन अवस्थामा छ । वडा नं.१४ को रक्साहा, भुसुनापुर र श्रीनगरमा डिप ट्यूबेल निर्माणका लागि प्रदेश सरकारबाट आशयपत्र जारी भएको अवस्था छ । तुरिया नदीमा लोकेश्वर सिँचाई योजनाको नहर प्रदेश सरकारबाट संचालन भइरहेकोमा प्राविधिक रुपमा लेबल नमिल्दा कार्य अगाडि बढाउन सकिएको छैन । यसका अलावा स्यालो ट्यूबेल, पम्पिङसेट, मोटर तथा पाइप वितरण जस्ता सिँचाई सुविधाका उपकरणहरू विगत तीन वर्षमा नगरपालिकाले वितरण गर्दै आएको अवस्था छ ।

३.५ वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन

वन विकास, वातावरण संरक्षण एवं सन्तुलन, जैविक विविधता संरक्षण तथा प्रवर्द्धन, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र विपद् व्यवस्थापन तथा उत्थानशीलता जस्ता अति सम्बेदनशील र महत्वपूर्ण सवालहरूमा राष्ट्रिय तथा

अन्तराष्ट्रिय स्तरमा नेपालले प्रतिबद्धता जनाएको छ । सोही अनुसार राष्ट्रिय स्तरमा दीर्घकालीन सौँच तथा लक्ष्य, आवधिक योजनाहरु, नीति तथा रणनीतिहरु यस दिशातर्फ परिर्लक्षित छन् । सन् २०३० सम्म पूरा गर्नुपर्ने दीगो विकासका लक्ष्य तथा सूचकहरुले पनि यी पक्षहरुमा विशेष ध्यान केन्द्रित गरेको देखिन्छ ।

रामग्राम नगरपालिका वनजंगल, वन्यजन्तु तथा जैविक विविधताको दृष्टिले महत्वपूर्ण मानिन्छ । ३.६०% भू-भाग वनजंगलले ढाकिएको यो पालिकामा ३ वटा सामुदायिक वन र एउटा साभेदारी वन रहेको अवस्था छ । यहाँ विभिन्न पारिस्थितिकीय प्रणालीका साथै विभिन्न प्रजातिका वनस्पति र वन्यजन्तु पाइन्छन् । यही पृष्ठभूमिमा नगरपालिकाले वन, वातावरण एवं जैविक विविधताको संरक्षण र प्रकोप उत्थानशीलता कार्यक्रम मार्फत सन्तुलित विकास गर्नुपर्ने हुन्छ । नगरपालिकाले वन, वातावरण एवं जैविक विविधता संरक्षणमा जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्दै आएको पनि छ । केही वडामा वडास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिको गठन भएको छ, तर यी समितिहरु क्रियाशील हुन सकेका छैनन् ।

यस नगरपालिकाले विपद् व्यवस्थापन कोष संचालन कार्यविधि-२०७५, जलश्रोत नियमावली-२०७७, रामग्राम नगरपालिकाको संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन तथा प्रारम्भिक वातावरण परीक्षण कार्यविधि-२०७८, आपतकालीन कार्य संचालन कार्यविधि-२०७५ जस्ता नियम तथा कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । यसैगरी यस नगरपालिकाले विपद् घटना लाभग्राही विवरण अद्यावधिकका लागि राष्ट्रिय विपद् व्यवस्थापन प्रणाली कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । प्राकृतिक प्रकोपबाट कृषि व्यवसायलाई जोखिमरहित पुर्‍याउन बाली बीमा गर्ने किसानलाई प्रोत्साहन गर्ने नीति अंगिकार गरिएको छ । जलवायु परिवर्तन तथा विपद् व्यवस्थापनका लागि स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (०८१/८२-०८३/८४) निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । नगरस्तरमा विपद् व्यवस्थापन समितिको गठन, विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना (२०८२) तर्जुमा, विपद् व्यवस्थापन कोषको स्थापना भएको अवस्था छ । विपद् सम्बन्धी जनचेतनाका लागि पत्रपत्रिका, रेडियो, नगरपालिकाको वेबसाइट पेज जस्ता माध्यमहरु प्रयोग गरी सूचनाहरु प्रसारण तथा प्रकाशन गर्ने गरिएको छ । विपद् पूर्व तयारीको क्रममा विपद् जोखिम न्यूनीकरण गर्न वडा नं.१ को सण्डा पुलमा साइरन राख्ने निर्णय भएको छ । विपद् पूर्व तयारीका लागि सामाजिक अगुवा, शिक्षक, सशस्त्र प्रहरी बल तथा जनपद प्रहरीसँग अन्तरक्रिया कार्यक्रम संचालन गरिदै आएको छ । विपद् पूर्व तयारीका लागि विपद् जोखिम क्षेत्रका युवा तथा सामाजिक अगुवा दश जनालाई १८ दिनको प्रशिक्षण उपलब्ध गराउने बारे छलफल भएको छ । नगरपालिकाबाट शीत लहरीको समयमा पूर्व अपाङ्गता भएकालाई न्यानो कपडा वितरण गर्नुका साथै सार्वजनिक स्थलहरुमा दाउरा वितरण गर्ने गरिएको छ । नगरपालिकाका केही वडामा वडास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति गठन गरिए पनि समिति क्रियाशील छैनन्, वडास्तरीय विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना र विपद् व्यवस्थापन कोष पनि स्थापना गर्न सकिएको छैन । क्षमता विकास, विपद् संकटासन्नता नक्साङ्कन, सबै वडाको विपद् संकटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषण, स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना निर्माण, विपद् सम्बन्धी जनचेतनाको लागि रेडियो जिङ्गल प्रसारण, वडा विपद् व्यवस्थापन समितिहरुलाई पूर्व सूचना प्रणाली सञ्चालनका लागि सामग्री र सूचना बोर्ड निर्माण, बहुउद्देश्यीय आपतकालीन आश्रयस्थल निर्माण, नदी कटान क्षेत्रमा बाँस, काँस, कुश, नेपियर जातका विरुवाहरुको वृक्षारोपण, सामुदायिक वन मार्फत बहुउपयोगी जातका विरुवाहरु वृक्षारोपण जस्ता कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरी विपद् व्यवस्थापनलाई व्यवस्थित गर्नुपर्ने देखिन्छ । त्यसैगरी वन तथा वन्यजन्तु संरक्षणका लागि सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिहरूसँग समन्वय गरी प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम, वन, वनस्पति तथा जडिबुटी संरक्षण नीति तर्जुमा, जंगली जनावरबाट हुने बालीनाली क्षति नियन्त्रण गर्ने उपयुक्त कार्यक्रम, विपद् व्यवस्थापन योजना तर्जुमा जस्ता कार्यहरुमा नगरपालिकाले विशेष ध्यान पुर्‍याउन आवश्यक देखिएको छ ।

३.६ संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह तथा सुशासन

नगरपालिकाबाट गरिने सेवा प्रवाहमा जनताको समान र सहज पहुँच सुनिश्चित गरी सुशासनको प्रत्याभूति गराउन समय समयमा सार्वजनिक सुनुवाई, योजनाहरुको सार्वजनिक लेखापरीक्षण जस्ता क्रियाकलापहरु संचालन गरिएको छ । नगरपालिकाबाट सञ्चालन गरिने गतिविधिको बारेमा नगरपालिकाको वेबसाइट, बुलेटिन तथा प्रत्यक्ष जनताहरूसँग छलफलका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरी जानकारी गराउने गरिएको छ । नगरपालिकाबाट प्रवाह हुने सेवा सुबिधालाई कानूनसम्मत ढंगले सरल, सहज र पारदर्शी बनाई जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरुलाई जनमुखी, उत्तरदायी र जिम्मेवार बनाउन र सुशासनको प्रत्याभूती दिन नगरपालिका अग्रसर छ । सञ्चारका

माध्यमको रुपमा कार्यालयको सूचना पाटी, कार्यालयबाट प्रकाशन गरिने बुलेटिन तथा नगरपालिकाकै वेबसाइट जस्ता सूचना प्रवाहका प्रमुख माध्यमहरुबाट नगरपालिकामा भए गरेका गतिविधिहरु जनसमक्ष पुर्‍याउने गरिएको छ ।

मानव स्रोत विकासका लागि जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीको सीप, क्षमता, ज्ञान, तालिम सहितको दक्षता अभिवृद्धि गर्नुपर्ने हुन्छ । सीप, क्षमता, ज्ञान एवं दक्षता भएको खण्डमा समूहमा वसेर काम गर्न सक्ने र लक्ष्यतर्फ संगठनलाई सहज रुपमा डोर्‍याउन सकिने हुन्छ । संगठन विकासको लागि हालसम्म नगरपालिकाको रणनीतिक एवं जनशक्ति विकास योजना बनिस्केको छैन । हरेक वर्ष क्षमता विकासको निम्ति केही रकम वार्षिक बजेटबाट छुट्याइएको देखिन्छ र सो बजेटबाट क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी केही कार्यक्रमहरु संचालन गरिएको पनि छ तर यो पर्याप्त भने छैन । नगरपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरुको क्षमता पहिचान गरी आवश्यकता अनुसारका क्षमता अभिवृद्धि तालिमलाई प्रविधियुक्त बनाई उनीहरुको कार्यदक्षता अभिवृद्धि गर्न सकेमा सेवा प्रवाहलाई छिटो, छरितो, निष्पक्ष, पारदर्शी एवं प्रभावकारी बनाउन सकिन्छ ।

नगरपालिकामा सेवा प्रवाहका लागि आवश्यक कार्यकक्षका साथै न्यूनतम भौतिक उपकरणहरुको समेत व्यवस्थापन भएको देखिन्छ । नगरपालिकाका १८ वटा वडाहरु मध्ये १५ वटा वडाहरुले आफ्नै भवनबाट सेवा प्रवाह गरिरहेको अवस्था छ । वित्तीय सुशासन र आर्थिक अनुशासन सभ्य समाजको द्योतक हो । छनौट भएका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरुको खर्चको व्यवस्थापन, आयोजनाको ठेक्का पट्टामा हुने अस्वस्थ प्रतिस्पर्धालाई नियन्त्रण गरी पारदर्शी र प्रविधिमैत्री प्रतिस्पर्धाको व्यवस्था, प्रभावकारी आन्तरिक लेखापरीक्षण, नियमितता, मितव्ययिता, औचित्यता र प्रभावकारीताको आधारमा अन्तिम लेखापरीक्षण, समयमै वेरुजु फछ्यौट, पारदर्शी खरिद प्रक्रिया, आम्दानी खर्चको विवरण सार्वजनिकीकरण तथा पारदर्शीता, राजश्व र व्ययको अनुमान तथा स्वीकृति, बैकिङ प्रणाली मार्फत भुक्तानी जस्ता औजारहरु वित्तीय सुशासनका लागि अपरिहार्य छन् । सार्वजनिक लेखा, सामान्य प्रशासन, शिक्षा, स्वास्थ्य, भौतिक पूर्वाधार, राजश्व र अन्य विभिन्न क्षेत्रको डिजिटल तथ्याङ्क राख्न नगरपालिकाले विभिन्न सफ्टवेयरहरुको प्रयोग गर्दै आएको छ । नगरपालिकाले आफ्नै वेबसाइट निर्माण गरी नगरपालिकाका मुख्य नीति, कार्यक्रम र सूचनाहरु राख्ने व्यवस्था गरेको छ । सूचना प्रविधि मार्फत जनतालाई छिटो छरितो र भरपर्दो सेवा प्रवाह गर्न र विभिन्न सूचनाहरुको सुरक्षित भण्डारणका लागि समेत हाल नगरपालिकाको लागि विभिन्न निकायहरुबाट समेत ३० वटा सफ्टवेर निर्माण भएका छन् । यी मध्ये नगरपालिकामा हाल १५ वटा सफ्टवेयर कार्यान्वयनमा रहेका छन् । नगरपालिकाले न्याय प्रणालीमा समग्र सुधारको लागि अख्तियार प्राप्त नगरपालिकाका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुलाई न्याय सम्पादनमा निष्पक्ष र सक्षम बनाउन समय-समयमा तालिम र सेमिनारमा भाग लिन लगाउने, न्यायिक क्षेत्रको कार्यबोझको आधारमा अन्य जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने नीति लिई कार्यान्वयन गरिरहेको छ ।

समुद्ध रामग्रामको परिकल्पनालाई सार्थक बनाउनका लागि नागरिक सुरक्षा सहितको शान्तिपूर्ण वातावरण आवश्यक पर्दछ । नगरपालिकामा शान्ति सुरक्षा कायम गरी जनताको जीउ, धन र स्वतन्त्रताको संरक्षण गर्न, शान्तिपूर्वक बाँच्न पाउने अधिकारको सुनिश्चिताका साथै स्थानीय स्तरमा सञ्चालन हुने विकास निर्माणका गतिविधिहरुलाई सुचारु गराउने दायित्व समेत स्थानीय सरकारको हुने हुँदा रामग्राम नगरपालिका भित्रका २ वटा प्रहरी चौकी र वडा नं.१४ र १८ का लागि सुनवल नगरपालिका वडा नं.८ मा रहेको बैरागनाथ प्रहरी चौकीले सेवा प्रदान गरिरहेको अवस्था छ । जिल्लाको सदमुकाम परासी बजारमा नै जिल्ला प्रहरी कार्यालय रहेकोले यही कार्यालयबाट नगरपालिकाको सम्पूर्ण क्षेत्र भित्र शान्ति सुरक्षा प्रदान गर्ने कार्य भइरहेको छ । यीनै सुरक्षा संयन्त्रसँग निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरुले आवश्यक समन्वय र सहकार्य गरी शान्ति सुरक्षा सम्बन्धी कार्यलाई सुभ्रबुझका साथ अगाडि बढाइरहेको अवस्था छ । यस कार्यमा स्थानीय स्तरमा गठन भएका सामुदायिक संघ संस्थाहरुले समेत अहं भूमिका निर्वाह गरिरहेका छन् ।

विकास निर्माणका कामहरुको अनुगमन तथा गुणस्तर परीक्षणका लागि मूल्याङ्कन गरी आवश्यक सुधार ल्याउन योजनाको प्रकृति हेरी उपभोक्ता समिति गठन गर्ने, सार्वजनिक सुनुवाई र सार्वजनिक लेखापरीक्षण गर्ने, प्राविधिकहरुको क्षमता अभिवृद्धि गरी कामको गुणस्तर परीक्षण गर्ने आदि कार्यको लागि नगरपालिकाले आवश्यक बजेट विनियोजन गरी नियमित रुपमा कार्य अगाडि बढाइरहेको अवस्था छ । अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धतिलाई प्रभावकारी बनाउन अनुगमन मूल्याङ्कन कार्यविधि-२०७७ तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ ।

हाल रामग्राम नगरपालिकालाई कार्य क्षेत्र बनाई विभिन्न गैससहर कार्यरत रहेका छन् । नगरपालिकासँग ती संघ संस्थाहरूको समन्वय तथा सहकार्यको अवस्था राम्रो रहेको छ । गैर सरकारी संस्थाहरूले आफ्ना वार्षिक कार्यक्रमहरू नगर सभामा पेश गरी स्वीकृत गराई कार्यान्वयन गर्ने प्रावधान रहे तापनि हालसम्म त्यस्तो हुन भने सकेको छैन । नगरपालिकाले सबै वडाहरूका टोल बस्तीहरू समेटी टोल विकास संस्थाहरू गठन गरी ती संस्थाहरू मार्फत विभिन्न सामाजिक परिचालन तथा सशक्तिकरणका गतिविधिहरू संचालन गरिरहेका भए तापनि आगामी दिनहरूमा अति विपन्न तथा बञ्चितमा परेका व्यक्तिहरूलाई विकासको मूलधारमा ल्याउन थप पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ । त्यस्तै नगरपालिकामा क्रियाशील रहेका परम्परागत समूहहरू तथा समुदायमा आधारित संस्थाहरू, युवा क्लब तथा आमा समूहहरूसँगको सहकार्यलाई निरन्तरता दिनुपर्ने हुन्छ । यस्ता समुदायमा आधारित संस्थाहरू नगरपालिकाको सामाजिक पूँजी मानिन्छन् । सामाजिक संघ-संस्थाहरूसँगको सहकार्यको वातावरणलाई अझ बढी सुदृढ र मजबुत पार्दै ती संस्थाहरू मार्फत विभिन्न राष्ट्रिय अभियान लगायतका सामाजिक रुपान्तरणका कार्यहरूमा परिचालन गर्न सकिन्छ । विगतमा समुदाय स्तरमा गठन भएका सामुदायिक संस्थाहरू र सहकारी संस्थाहरूसँग संकलित आर्थिक पूँजीलाई साभेदारीमा उत्पादनमुखी कार्यक्रममा परिचालन गर्न सकिएमा यसबाट आर्थिक, सामाजिक क्षेत्रमा सकारात्मक योगदान पुग्ने हुँदा नगरपालिकाले त्यसतर्फ ध्यान दिन आवश्यक छ ।

३.७ बजेट विश्लेषण

स्थानीय तहको सार्वजनिक वित्त सम्बन्धी व्यवस्था

राज्यको पुनर्संरचना पश्चात् संवैधानिक हैसियत प्राप्त स्थानीय सरकारको विकास योजना सम्बन्धी कार्यक्रमहरू अघि बढाउँदा नगरपालिकाको सार्वजनिक वित्तको अवस्था र तत्सम्बन्धी नीतिहरूको विश्लेषण गर्न आवश्यक हुन्छ । स्थानीय तहको सार्वजनिक वित्तीय अवस्था र वार्षिक नीति तथा बजेट आवधिक योजना तर्जुमाको प्रमुख आधार र सरोकारको विषय हो । वर्तमान स्थानीय तहहरू आफ्नो वित्तीय नीति आफै तर्जुमा गर्न सक्ने, आफ्नो वार्षिक बजेट र आवधिक विकास योजना आफै निर्माण र कार्यान्वयन गर्न सक्ने गरी अधिकार र दायित्वका हिसाबले अग्र भागमा रहेका छन् । यसै सन्दर्भमा रामग्राम नगरपालिकाको समष्टिगत आर्थिक तथा वित्तीय अवस्थाको विश्लेषण सहित यस पक्षको सुदृढीकरणका लागि आवश्यक ध्यान दिनुपर्ने हुन्छ । आन्तरिक राजश्व न्यून हुनु र आन्तरिक ऋण एवं वैदेशिक सहयोग प्राप्त गरी परिचालन गर्न सक्ने वैधानिक आधार एवं अभ्यास नहुँदा वर्तमान अवस्थामा स्थानीय तहको समष्टिगत वित्तीय तथा आर्थिक क्षेत्र साँघुरो रहेको छ । त्यसैले यो नगरपालिका पनि संघीय तथा प्रदेश सरकारको विभिन्न अनुदान र राजश्व बाँडफाँडमा भर पर्नुपर्ने अवस्था छ । वित्तीय संघीयताको सैद्धान्तिक र व्यवहारिक प्रयोगको सन्दर्भमा स्थानीय तहको बजेट तथा कार्यक्रमहरूमा खर्चको बाँडफाँड र राजश्व उठाउने अधिकार स्थानीय तहले प्राप्त गरेका छन् । संघीय र प्रदेश तहका सार्वजनिक खर्चका विभिन्न क्षेत्र र शीर्षकहरू स्थानीय तहमा पनि लागू हुन्छ भने स्थानीय तहमा उठाउन सकिने कर तथा अन्य गैर कर राजश्वका शीर्षकहरूलाई कानूनतः स्पष्ट पारिएको अवस्था छ । स्थानीय तहको समग्र आय व्ययको संरचनाले स्थानीय तहको सार्वजनिक वित्त जनाउँने हुँदा यस अन्तर्गत सार्वजनिक खर्च र राजश्वका शीर्षक तथा दरहरू, अन्तर सरकारी वित्त, सार्वजनिक ऋण (आन्तरिक/बाह्य) तथा सहयोग (अनुदान) परिचालन, जनसहभागिता परिचालन, सार्वजनिक निजी सहकारी साभेदारी जस्ता विषयहरू पर्दछन् । सार्वजनिक खर्च अन्तर्गत प्राप्त हुने श्रोतहरूमा आन्तरिक राजश्व, अन्तर सरकारी वित्त तथा राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने रकम र वैदेशिक अनुदान सहायताबाट प्राप्त हुने रकम पर्दछन् । रकम खर्च नपुग भएको अवस्थामा घाटा वित्त व्यवस्था हुने र यसका लागि आन्तरिक ऋण परिचालन गरी खर्च व्यवस्थापन गर्नुपर्ने अवस्था सिर्जना हुन्छ ।

सार्वजनिक खर्च विश्लेषण

रामग्राम नगरपालिकाको सार्वजनिक खर्चको ढाँचालाई मूलतः दुई भागमा विभाजन गरिएको छ-चालु खर्च र पूँजीगत खर्च । चालु खर्च अन्तर्गत नगरपालिकाका प्रशासनिक कर्मचारी तथा पदाधिकारीहरूको तलब भत्ता तथा अन्य सेवा सुविधाहरूमा हुने खर्चहरू पर्दछन् भने संघीय सरकारको शसर्त अनुदानमा आधारित शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, पशुपालन, उर्जा, खानेपानी जस्ता क्षेत्रगत कार्यक्रमका सञ्चालन खर्चहरू पर्दछन् । पूँजीगत अन्तरगत आर्थिक विकास, पूर्वाधार विकास, सामाजिक विकास, संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह तथा सुशासन, वातावरण संरक्षण एवं विपद् व्यवस्थापनका क्षेत्रमा हुने पूँजीगत (पूँजी निर्माणका) खर्चहरू पर्दछन् ।

नगरपालिकाबाट प्राप्त विवरण अनुसार आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ मा कूल सार्वजनिक खर्च रु.८२१२.२८ लाख

मध्ये चालु खर्चतर्फ रु.४३६७.५३ लाख (५३.१८%) र पुँजीगत खर्चतर्फ रु.३८४४.७१ लाख (४६.८२%) खर्च भएको देखिन्छ । त्यसै गरी आ.व.२०८१/०८२ मा कूल सार्वजनिक खर्च रु.८०५०.१४ लाख मध्ये चालु खर्चतर्फ रु.४२२४.१८ लाख (५२.४७%) र पुँजीगत खर्चतर्फ रु.३८२५.९६ लाख (४७.५३%) खर्च भएको देखिन्छ । चालु आ.व.२०८२/०८३ को प्रस्तावित कूल रु.१३४४६.२८ लाख मध्ये रु.६१२७.२२ लाख (४५.५७%) चालु खर्च र रु.७३१९.०६ लाख (५४.४३%) पुँजीगत खर्चतर्फ विनियोजन भएको देखिन्छ ।

आ.व.२०८०/०८१ र आ.व.२०८१/०८२ मा भएको कूल खर्च मध्ये आर्थिक विकासतर्फ क्रमश रु.२७४.३१ लाख (३.३४ %) र रु.२६०.८४ लाख (३.२४%), सामाजिक विकासतर्फ रु.३०५०.८६ लाख (३७.१७%) र रु.३४२६.१३ लाख (४२.५६%), पूर्वाधार विकासतर्फ रु.३४७९.५९ लाख (४२.३७%) र रु.३०११.४४ लाख (३७.४१%), वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापनतर्फ रु.४.९८ लाख (०.०६%) र रु.२.६१ लाख (०.०३%) र संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह र सुशासनतर्फ रु.१४०२.५० लाख (१७.०८ %) र रु.१३४९.१२ लाख (१६.७६%) खर्च भएको देखिन्छ ।

चालु आ.व.२०८२/०८३ मा कूल खर्च मध्ये आर्थिक विकासमा रु.७५७.७९ लाख (५.६४%), सामाजिक विकासमा रु.४२२३.७९ लाख (३१.४१%), पूर्वाधार विकासमा रु.६५५५.८१ लाख (४८.७६%), बन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापनतर्फ रु.१५६.५० लाख (१.१६%) र संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह र सुशासनतर्फ रु.१७५२.३९ लाख (१३.०३%) खर्च प्रस्ताव गरेको देखिन्छ ।

अघिल्लो आ.व.को तुलनामा आ.व.२०८१/०८२ मा कूल खर्च १.९७ प्रतिशतले कम भएको देखिन्छ भने उल्लेखित खर्चतर्फ राजश्व बाँडफाँड तथा आन्तरिक श्रोतमा आधारित वास्तविक खर्च आ.व.२०८०/०८१ मा रु.३१२८.४८ लाख, आ.व.२०८१/०८२ मा रु.३१५७.७४ लाख भएकोमा आ.व.२०८२/०८३ मा रु.६०४१.७८ लाख प्रस्तावित छ । यसैगरी सशर्त अनुदानमा आधारित चालु यथार्थ खर्च पहिलो दुई आ.व.को क्रमशः रु.२३०७.०५ लाख र रु.२२६३.६१ लाख छ भने आ.व.२०८२/०८३ मा रु.२७०८.०० लाख विनियोजन भएको देखिन्छ । यी खर्चहरूलाई चालु खर्च शीर्षकको अंगका रूपमा उल्लेख गरिएको छ ।

राजश्व तथा आयश्रोत विश्लेषण

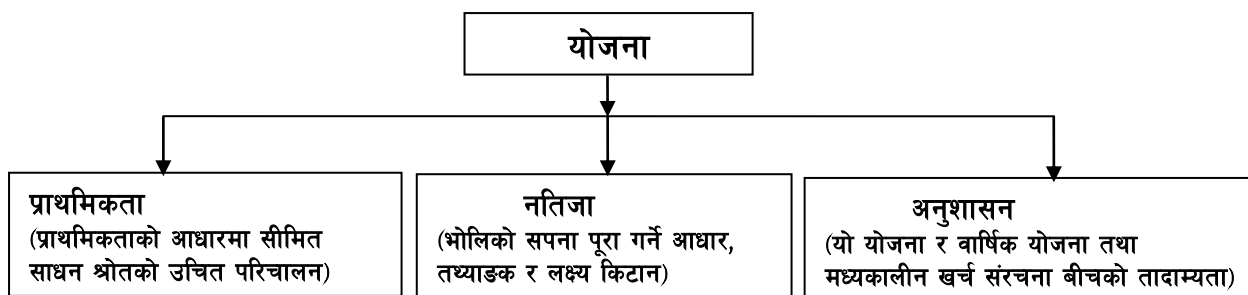
नगरपालिकाको राजश्व शीर्षक अन्तर्गत आन्तरिक राजश्व र विगत आ.व.मा खर्च हुन नसकेको मौज्जात रकमलाई समावेश गरेको देखिन्छ । आ.व.२०८०/०८१ मा आन्तरिक राजश्व तथा मौज्जात अन्तरगत जम्मा रु.१५०५.८९ लाख, आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ मा आन्तरिक राजश्व तथा मौज्जाततर्फ रु.१४८९.९३ लाख रहेको छ । त्यसैगरी आ.व.२०८२/०८३ को लागि आन्तरिक राजश्व तथा नगद मौज्जात शीर्षकमा रु.४१२०.४९ लाख प्रस्ताव गरिएको छ । राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने राजश्वतर्फ आ.व.२०८०/०८१ र २०८१/०८२ मा क्रमश रु.१६२२.५९ लाख र रु.१६६७.८१ लाख रहयो भने आ.व.२०८२/०८३ मा रु.१९२१.२९ लाख आम्दानी प्रस्ताव गरिएको छ । अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण शीर्षक अन्तर्गत आ.व.२०८०/०८१ मा रु.५९२९.९० लाख, आ.व.२०८१/०८२ मा रु.५६७१.२८ लाख आम्दानी रहयो भने आ.व.२०८२/०८३ लागि रु.७४०४.५० लाख प्रस्ताव गरिएको छ ।

परिच्छेद-४ आवधिक योजना खाका

४.१ पृष्ठभूमि

नवलपरासी (ब.सु.प.) जिल्लाका विभिन्न ७ पालिकाहरू मध्ये जिल्लाको पश्चिम-दक्षिण सीमानामा अवस्थित रामग्राम नगरपालिका विकासका दृष्टिले तुलनात्मक रूपमा पछाडि परेको नगरपालिका हो । नेपालको संविधान २०७२ र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन-२०७४ ले निर्देशित गरेको अधिकारको परिधि भित्र रहेर आफ्नो गाउँ ठाउँको विकास र सम्वृद्धिको खाका आफै कोर्ने, निर्धारित खाका एवं योजना अनुसार समयबद्ध कार्यान्वयन गर्ने र स्थानीय जनताको दीगो तथा उच्च जीवनस्तरका लागि स्थानीय सरकारको दायित्वलाई व्यवस्थित गर्ने उद्देश्यले प्रस्तुत आवधिक योजना तयार गरिएको हो । नेपालका अन्य पछाडि परेका पालिका/क्षेत्रहरू जस्तै रामग्राम नगरपालिका पनि विभिन्न भौतिक पूर्वाधारहरूको कमी, परम्परागत उत्पादन पद्धती, न्यून उत्पादन र उत्पादकत्व, कृषि तथा गैर कृषि आर्थिक क्रियाकलापहरूमा पछ्यौटेपना, निरपेक्ष गरिवी, सामाजिक पूर्वाधारको क्षेत्रमा रहेको पछ्यौटेपनालाई अन्त गरी अघि बढ्नु आजको आवश्यकता हो । जनताको प्रत्यक्ष सहभागिता र निगरानीमा सहभागितामूलक, समावेशी, समन्यायिक आर्थिक तथा सामाजिक विकासको लागि अल्पकालीन, मध्यकालीन, दीर्घकालीन दृष्टिकोण राख्दै विकासका उद्देश्यहरू, रणनीतिक कार्यक्रमहरू र आयोजनाहरूको छनौट गर्ने, योजना कार्यान्वयनको कार्ययोजना र अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको सुस्पष्ट ढाँचा र कार्यविधि प्रस्तुत गर्नु यस आवधिक योजनाको कार्यभार रहेको छ । यस योजनाले विकास निर्माण र सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई स्थानीय जनताको निकट पहुँचमा राखी उनीहरूको सम्वृद्धिको रेखा आफै कोर्ने सहभागितामूलक रणनीति अवलम्बन गरेको छ । स्थानीय जनताको प्रत्यक्ष संलग्नतामा दीगो विकासका लक्ष्य, संघीय, प्रादेशिक सरकारका नीति तथा कार्यक्रम, गैरसरकारी संघ संस्थाहरू तथा निजी क्षेत्रको क्रियाकलाप समेतलाई साभेदार क्रियाकलापका रूपमा ग्रहण गरी नगरपालिकालाई समन्वयात्मक भूमिका र विकासको केन्द्र (Focal point) का रूपमा सुदृढ गर्ने अवधारणा यस योजनामा राखिएको छ ।

वर्तमानमा जन-आवश्यकता र आकांक्षाका साथै तीव्र रूपमा भैरहेको प्रविधिको विकास र आधुनिकताको कसीमा पालिकावासीको माग अनुसारको सेवा प्रवाह गर्न नसकिएको अवस्था छ । गरिवी, वातावरणीय ह्रास, छरिएका बस्तीहरू, बेरोजगारी र आवश्यक पूर्वाधारहरूको अभाव जस्ता समस्याहरू वर्तमानमा बढ्दै गइरहेका छन् । संस्थागत क्षमता र दीर्घकालीन विकास अवधारणाको अभावमा नगरपालिकाको विकासमा संलग्न सरोकारवालाहरूलाई समन्वयात्मक ढंगले अगाडि बढाउन सकिएको छैन । यही यथार्थतालाई ध्यानमा राखी सरकारले दशकौं देखि विभिन्न योजना तथा कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनमा ल्याएको हो । गरिवी घटाउने र पूर्वाधार सेवाहरूको स्तर बृद्धि गर्ने उद्देश्यका साथ सरकारले विभिन्न पालिकाहरूमा लगानी पनि गरिरहेको छ । यसै सन्दर्भमा संघीय तथा प्रदेश सरकारले पछिल्ला दिनहरूमा आवधिक विकास योजना (Periodic Development Plan-PDP) तर्जुमाका लागि सहजीकरण गरिरहेको अवस्था पनि छ । राज्यको पुनर्संरचना पश्चात स्थानीय तहहरू सम्वृद्धिको अग्रपंक्ति (Front Line) मा रहेका छन् । सिंहदरबारको अधिकार जनताको घर आँगनमा भन्ने भनाईलाई चरितार्थ गर्नका लागि यी स्थानीय तहहरू योजनाबद्ध ढङ्गले अघि बढ्नु पर्ने हुन्छ । यसै सन्दर्भमा रामग्राम नगरपालिकाले आफ्नो समग्र विकासका लागि आवधिक विकास योजना (PDP) तर्जुमा गर्न लागेको हो । आवधिक विकास योजना तर्जुमा गर्दा पालिकाको विद्यमान अवस्था आँकलन गर्ने, स्थान विशेषको विश्लेषण (Spatial Analysis) गर्ने, SWOT Analysis गर्ने, भू-उपयोगको अवस्था अनुसार विषयगत क्षेत्र (Zoning) निर्धारण गर्ने, श्रोतको आँकलन गर्ने जस्ता विषयहरूमा ध्यान केन्द्रित गरिएको छ । त्यसैगरी योजनालाई नतिजा मा आधारित गराउन निम्न ३ विषय वस्तुमा केन्द्रित रहनु पर्ने यथार्थलाई समेत ध्यान दिइएको छ ।

त्यसैगरी योजना तर्जुमाको प्रक्रियामा क्षेत्रगत समितिमा मात्र सीमित नरही वस्तीस्तरमा जाँदा जनआकांक्षाको वास्तविक प्रतिबिम्ब योजनामा झल्कने यथार्थतालाई समेत ध्यान दिई रामग्राम नगरपालिकाको यो आवधिक विकास योजना (PDP) तर्जुमा गरिएको छ । दीर्घकालीन सौँच २१०० ले तय गरेका समृद्धि र सुखका मुलभूत तत्वहरूलाई आत्मसात गर्दै सुशासन, सामाजिक न्याय र समृद्धि भन्ने सौँच सहित आ.व.२०८१/०८२ देखि लागू भएको संघीय सरकारको सोही राष्ट्रिय योजना र लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनाले अंगिकार गरेका सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा सन् २०३० सम्मको दीर्घो विकासको लक्ष्य समेतमा तादात्म्यता कायम गर्ने गरी यो आवधिक विकास योजनाका लक्ष्य तथा नीतिहरू किटान गरिएका छन्, कार्यक्रमहरू यही दिशामा केन्द्रित गर्ने प्रयास गरिएको छ ।

४.२ अवसर र चुनौती

रामग्राम नगरपालिकाको समृद्धिको आधार; कृषि, सामाजिक विकास, पर्यटन र पूर्वाधार भन्ने सौँच सहित अधि बढेको यस नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना तर्जुमा गर्ने सन्दर्भमा विभिन्न श्रोतबाट प्राप्त तथ्याङ्क र सूचनाहरूको विश्लेषण गरी विभिन्न क्षेत्रगत विषयका अवसर र चुनौतीहरू पहिचान गरिएको छ । वर्तमान जनसांख्यिक स्थिति, स्थानीय स्तरमा उपलब्ध साधन श्रोत, वस्तु तथा सेवाको विद्यमान अवस्था, तीनै तहका सरकार बीचको अन्तर सम्बन्ध र विकासका लागि सहयोग जस्ता पक्षहरू विश्लेषण गरी अवसर र चुनौती निर्धारण गरिएको छ ।

आर्थिक पक्ष

अवसर

- कृषिका लागि उत्पादनशील उर्वर भूमिमा सिँचाइको भरपर्दो व्यवस्था गरी खाद्यान्न, तरकारी, फलफूल तथा नगदे बाली उत्पादनमा वृद्धिका साथै व्यवसायीकरण गर्न सकिने ।
- पशुपंक्षीपालन, मत्स्यपालन, दुग्ध उत्पादन जस्ता व्यवसायबाट स्वरोजगार श्रृजना गरी अर्थोपार्जन गर्न सकिने
- विद्यमान सामुदायिक वन, साभेदारी वनहरूको थप व्यवस्थापना गरी वनजन्य उत्पादनमा आधारित उद्योगका साथै जडिबुटी उत्पादन/प्रशोधनबाट लाभ लिन सकिने ।
- सहज यातायात हुँदा नगदे बालीको रुपमा उत्पादित वस्तुहरू-तरकारी, फलफूल, माछा लगायतका वस्तुहरू छिमेकी जिल्लाका ठूला बजार केन्द्रहरू-बुटवल, भैरहवा लगायत यस नगरपालिकासँग सन्निकट भारतीय बजारहरूमा निर्यात गर्न सकिने ।
- समथर भूभाग, यातायातको सहजता, आवश्यक जमिन, कच्चा पदार्थ एवं श्रमिकको सहज उपलब्धता जस्ता कारणले ठूला तथा मझौला उद्योगहरू स्थापना गरी रोजगारी सिर्जना र आर्थिक क्रियाकलाप वृद्धि गर्न सकिने
- प्राकृतिक सौन्दर्यता, साँस्कृतिक विविधता र पहिचान, ऐतिहासिक/पुरातात्विक महत्वको रामग्राम स्तुपा, पण्डितपुर क्षेत्र, महत्वपूर्ण धार्मिक स्थलहरू, होमस्टे तथा अन्य पर्यटकीय स्थलहरूको एकीकृत रुपमा विकास गरी पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न सकिने ।
- युवाशक्तिलाई मानवीय पूँजीको रुपमा विकास र परिचालन गरी आर्थिक रुपान्तरणका क्षेत्रमा सहभागी गराउन सकिने ।
- राज्यको पुनर्संरचना पश्चात् स्थानीय तहमा उल्लेख्य जिम्मेवारी र बजेट प्रवाह भएको अवस्थामा यसलाई उत्साहका साथ सदुपयोग गरी आर्थिक समृद्धिमा थप टेवा पुर्‍याउन सकिने ।

- मेहनती र विकासप्रेमी जनताहरुको बसोबास भएकोले उत्पादकत्व बढाई स्थानीय अर्थतन्त्र सुदृढ गर्न सकिने

चुनौती

- आवश्यक साधन श्रोतको अभावमा बढ्दो जन आवश्यकता परिपूर्ति गर्ने ।
- जमिनको खण्डीकरण, गाउँबाट बजार केन्द्रित बसाइसराइ र युवाशक्ति पलायन जस्ता गतिविधिले कृषि उत्पादनमा आइरहेको ह्रासलाई व्यवस्थित गर्ने ।
- कृषिलाई आधुनिकीकरण, यान्त्रिकीकरण र व्यवसायीकरण गर्ने ।
- परम्परागत कृषि प्रणाली विस्थापन र पर्याप्त सिँचाइको व्यवस्थापन गरी कृषिको व्यवसायीकीकरण गर्ने ।
- नीलगाई, बदेल, दुम्सी जस्ता बन्यजन्तुबाट हुने कृषि बाली नोक्सानीको न्यूनीकरण गर्ने ।

सामाजिक पक्ष

अवसर

- विद्यालयहरुको संख्या र सुगम यातायातको कारणले सबै बालबच्चालाई विद्यालयहरुमा सहज पहुँचको अवस्था हुँदा गुणस्तरीय पठनपाठनबाट असल नागरिक तयार गर्न सकिने ।
- उत्पादित शैक्षिक जनशक्तिको प्रयोगबाट आर्थिक/सामाजिक क्षेत्रमा अधिकतम लाभ लिन सकिने ।
- हाल संचालनमा रहेको जीवन पर्यन्त सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमबाट विभिन्न बर्गले लाभ प्राप्त गर्न सक्ने अवस्था रहेको ।
- हाल क्रियाशील विभिन्न आमा समूह, महिला समूह, सहकारी संस्थाबाट महिला जागरण र विकासमा परिचालन गर्न सकिने अवस्था रहेको ।
- न्यायिक समिति र मेलमिलाप केन्द्रबाट समाजमा सु-व्यवस्था कायम गर्ने अवसर रहेको ।
- शिक्षा क्षेत्रमा पालिकाको विशेष ध्यान केन्द्रित हुँदा यो क्षेत्रले बढी लाभ लिन सक्ने अवस्था रहेको ।
- लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणबाट जनताहरु बढी उत्साहित भएको ।

चुनौती

- शैक्षिक संस्थाहरुको पठनपाठनमा गुणस्तरीयता कायम गर्ने ।
- बालमैत्री/अपाङ्गमैत्री संरचनाहरुको व्यवस्थापन गर्ने ।
- अस्पताल तथा अन्य स्वास्थ्य संस्थाहरुको थप व्यवस्थापन गरी स्वास्थ्य सेवालालाई गुणस्तरीय र भरपर्दो बनाउने ।
- घरेलु हिंसा, लैङ्गिक, जातीय र धार्मिक विभेदलाई बल पुऱ्याउने अन्धविश्वास, कु-संस्कार, कु-प्रथा एवं परम्पराबाट समाजलाई मुक्त गर्ने ।
- शिक्षित युवाहरुको वैदेशिक पलायनलाई रोक्न उपयुक्त विकल्पद्वारा व्यवस्थापन गर्ने ।
- महिला तथा उत्पीडित बर्गहरुलाई विकासको मूल प्रवाहमा ल्याउने ।
- पालिकाभित्र रहेका ऐतिहासिक, साँस्कृतिक एवं पुरातात्विक महत्वका साँस्कृतिक स्थलहरु तथा मठ मन्दिर संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्ने ।

भौतिक पूर्वाधार

अवसर

- वैज्ञानिक भू-उपयोग योजनाको कार्यन्वयन गर्न सकिने अवस्था विद्यमान रहेको ।
- सुन्दर नगरपालिका निर्माणका लागि योजनाबद्ध प्रतिबद्धता अघि बढेको ।
- नजिकको पूर्व पश्चिम लोकमार्ग, परासी-भूमही सडक, सुनवल-परासी सडक, भैरहवा-परासी-त्रिवेणीसम्मको हुलाकी सडक, परासी-महेशपुर सडक लगायत विभिन्न सडक सञ्जालबाट आवागमनमा सहजता, बजार विस्तार र नजिकै भारतीय सीमा भएकोले विभिन्न आर्थिक क्रियाकलापहरु सञ्चालन गरी लाभ लिने सकिने ।

- नगरपालिका भएर बग्ने नदी/खोलाबाट सिँचाई सुविधा व्यवस्थापन गर्न सकिने ।
- राष्ट्रिय प्रसारण लाइनबाट नगरपालिकाको सबै वडा/क्षेत्रमा विद्युत पहुँच भएको ।
- समथर भूमि र आवश्यक निर्माण सामग्री सहज उपलब्ध हुने हुँदा श्रोतको व्यवस्थापन गरी आवश्यक ठाउँमा सजिलै सडक पुऱ्याउने र स्तरोन्नति गर्न सकिने ।

चुनौती

- आवश्यक श्रोतको व्यवस्थापन गरी जन आकांक्षा अनुरूप भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्ने ।
- नदीहरुबाट वर्षायाममा कटान/डुबान हुने हुनाले नगरपालिकामा बाह्रै महिना चल्ने सडक सञ्जालको विकास तथा विस्तार गर्ने ।
- सडक, नाली निर्माण र भवन निर्माण जस्ता पूर्वाधारहरुमा विद्यमान राष्ट्रिय मापदण्ड प्रणालीलाई अवलम्बन गर्ने ।
- जोखिमयुक्त वस्तीलाई सुरक्षित स्थानमा व्यवस्थापन गर्ने ।
- सार्वजनिक तथा निजी सवारी साधनको पार्किङ तथा उपयुक्त बसपार्कको व्यवस्थापन गर्ने ।
- जीर्ण विद्यालय भवनहरुको मर्मत सुधार (Retrofitting) र भूकम्प प्रतिरोधी बनाउने ।
- समथर भूभाग भएकोले भरही, तुरिया, भलुही नदीहरुबाट नहर ल्याई सिँचाई व्यवस्थापन गर्ने ।

वातावरण तथा विपद्

अवसर

- सामुदायिक वन, साभेदारी वनहरु समेत गरी ३.६०% भू-भाग वन क्षेत्रले ढाकेकोले हरियाली प्रवर्द्धनमा मद्दत पुगेको ।
- भरही, भलुही, तुरिया, भूमही जस्ता नदी खोलाहरुको कारणले वातावरण संरक्षण र पर्यावरणीय सन्तुलनमा सकारात्मक अवस्था रहेको ।
- समथर भूमि सहितको प्राकृतिक सौन्दर्यता तथा जैविक विविधताको दृष्टिले सबल भएको ।
- बाल उद्यान तथा रमणीय पार्क निर्माणका लागि सबै वडामा सार्वजनिक जग्गा उपलब्ध हुनसक्ने अवस्था विद्यमान भएको ।
- नगरपालिका खुला दिशामुक्त भई कार्यान्वयनमा आएको ।
- नगरस्तरमा विपद् व्यवस्थापन समितिको गठन र विपद् व्यवस्थापन कोष स्थापना गरी क्रियाशील रहेको ।

चुनौती

- यातायातका साधन तथा ठूला उद्योगहरु दिनानुदिन बढिरहेको अवस्थाले वातावरण प्रदुषण र मानव स्वास्थ्यमा पर्ने प्रतिकूल असर नियन्त्रण गर्ने ।
- प्लाष्टिकजन्य वस्तुको अत्यधिक प्रयोगबाट मानव स्वास्थ्य र कृषि योग्य भूमिमा पर्ने असरलाई नियन्त्रण गर्ने ।
- वन क्षेत्रको अतिक्रमण, वन विनास तथा डढेलो नियन्त्रण गर्ने ।
- नदीहरुमा अत्यधिक एक्साभेटरको प्रयोग गरी हुने उत्खननबाट भूक्षय नियन्त्रण गर्ने ।
- विभिन्न खोलाहरुबाट हुने कटान, बाढी तथा डुबान नियन्त्रण गर्ने ।
- वन्यजन्तु र मानव बीचको सम्बन्धलाई अनुकूल बनाउने ।

संस्थागत पक्ष

अवसर

- नेपालको संविधान तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन अनुसार नगरपालिकालाई प्राप्त अधिकार एवं दायित्वलाई व्यवस्थित गर्ने सन्दर्भमा हाल ९२ वटा कानूनहरु तर्जुमा भई कार्यान्वयनमा आएको ।
- निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरु जन आकांक्षा अनुरूप कार्य गर्न आत्मविश्वासका साथ उत्साहित रहेको ।

- विद्युतीय शासन पद्धति अन्तरगत सूचना र प्रविधिको सहज प्रयोग गर्ने अवस्था रहेको ।
- विकास निर्माणमा जनसहभागिता परिचालन गर्ने अवस्था रहेको ।
- नगरपालिकाको संस्थागत विकास गरी सेवा प्रवाहलाई चुस्त, दुरुस्त, सहज र प्रभावकारी बनाई सुशासनको प्रत्याभूति दिन सकिने अवस्था रहेको ।

चुनौती

- आधुनिक प्रविधियुक्त जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने ।
- नगरपालिकाका हरेक गतिविधिहरूलाई पारदर्शी बनाउने कार्य र कार्यरत जनशक्तिलाई जनमुखी/सेवामुखी बनाउने
- नगरपालिका केन्द्रलाई नीति निर्माण र वडा कार्यालयहरूलाई काम कार्यान्वयनमा संलग्न गराउनका लागि आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने ।
- परम्परामा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धतिलाई नतीजा मा आधारित बनाई कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
- नगरपालिकालाई वित्तीय श्रोत साधनबाट आत्मनिर्भर बनाउने ।
- आवश्यक कानूनहरूको तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- नगरपालिका एवं वडा कार्यालयहरूमा दरबन्दी अनुसारका कर्मचारीहरू स्थायी रूपमा पदपूर्ति गर्ने ।

४.३ दीर्घकालीन सौँच २१०० र सोह्रौँ योजनाको सौँच, लक्ष्य र उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच २१०० ले तय गरेका **समृद्धि र सुख**का मुलभूत तत्वहरूलाई आत्मसात गर्दै सोह्रौँ योजनाले **सुशासन, सामाजिक न्याय र समृद्धि** को सौँच राखेको छ । सुशासन र सामाजिक न्याय स्थापित गर्दै हासिल भएको समृद्धि मात्र दीगो, समावेशी, समुन्नत एवम् अनुभूतियोग्य हुनेछ भन्ने यस योजनाको मान्यता रहेको छ । यस योजनामा तीव्र आर्थिक विकास र समृद्धिको दूरगामी सौँच सहितको राष्ट्रिय लक्ष्यहरू निर्धारण गरिएको छ । आय वृद्धि, गुणस्तरीय मानव पूँजि निर्माण र आर्थिक जोखिमको न्यूनीकरण गर्दै वि.सं.२०८३ सम्ममा अति कम विकसित देशबाट विकासशील देशमा र वि.सं.२०८७ सम्म दीगो विकास लक्ष्य हासिल गर्दै नेपाललाई निरपेक्ष र बहु-आयामिक गरिवीको अवस्थाबाट मुक्त गरी मध्यम आयस्तर भएको मुलुकमा स्तरोन्नति गर्ने र वि.सं.२१०० सम्ममा उच्च मध्यम आय भएको मुलुकमा परिणत गर्ने दीर्घकालीन सौँच लक्षित रहेको छ ।

दीर्घकालीन राष्ट्रिय लक्ष्यमा समृद्धि र सुख प्राप्तिका लागि महत्वपूर्ण लक्ष्यहरू किटान गरिएका छन् । सर्वसुलभ पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआबद्धता, मानव पूँजि निर्माण र यसको पूर्णउपयोग, उच्च र दीगो उत्पादन तथा उत्पादकत्व र समतामूलक राष्ट्रिय आय समृद्धि तर्फका प्रमुख लक्ष्यहरू हुन भने मर्यादित जीवन, सभ्य र न्यायपूर्ण समाज, स्वस्थ र सन्तुलित पर्यावरण, सुशासन, सबल लोकतन्त्र र राष्ट्रिय एकता, सुरक्षा र सम्मान जस्ता लक्ष्यहरू सुखतर्फका प्रमुख लक्ष्यहरू हुन् । यीनै दीर्घकालीन सौँच र लक्ष्य प्राप्तिका लागि राष्ट्रिय रणनीतिहरू र परिमाणात्मक लक्ष्यहरू किटान गरिएको छ ।

सोह्रौँ योजनाको परिमाणात्मक लक्ष्यमा सुशासन र सामाजिक न्यायतर्फ भ्रष्टाचार न्यूनीकरण अनुभूति सूचकाङ्क ३५ बाट ४३, विद्युतीय सरकार विकास सूचकाङ्क ०.५१२ बाट ०.६००, कूल विनियोजनमा खर्चको अनुपात ८० प्रतिशतबाट ९० प्रतिशत, बेरुजु (कूल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा) १०.९ प्रतिशतबाट ५ प्रतिशत, आधारभूत सामाजिक सुरक्षामा आबद्ध जनसंख्या ३२ प्रतिशतबाट ६० प्रतिशत, लैङ्गिक विकास सूचकाङ्क ०.८८५ बाट ०.९६७ र समृद्धितर्फ आर्थिक वृद्धिदर ३.५ प्रतिशतबाट ३.७ प्रतिशत, प्रति व्यक्ति आय (अमेरिकी डलर) १४५६ बाट २३५१, गरिवीको रेखामुनी रहेको जनसंख्या २०.३ प्रतिशतबाट १२ प्रतिशत, साक्षरता दर (५ वर्ष माथि) ७६.२ प्रतिशतबाट ८५ प्रतिशत, उच्च मध्यम स्तरको खानेपानीमा पहुँच भएको घरपरिवार २५.८ प्रतिशतबाट ४५ प्रतिशत, बेरोजगारी दर ११.४ प्रतिशतबाट ५ प्रतिशत, कृषि वस्तुको औषत उत्पादकत्व (प्रमुख बाली) ३.३ मे.ट./प्रति हेक्टरबाट ३.७ मे.ट./प्रति हेक्टर, विद्युतमा पहुँच पुगेको जनसंख्या ९६.७ प्रतिशतबाट १०० प्रतिशत र इन्टरनेटमा पहुँच पुगेको जनसंख्या ६९.२ प्रतिशतबाट ९० प्रतिशत पुर्याउने लक्ष्यहरू निर्धारण गरिएका छन् ।

आम नागरिकले आफ्नो जीवनमा अनुभूत गर्न सक्ने विकास र सुशासन हासिल गर्नु सोह्रौँ योजनाको मूलउद्देश्य रहेको छ । यसका लागि योजनाले तय गरेको सौँच बमोजिम क्षेत्रगत रूपमा योजनाको प्रमुख उद्देश्यहरू निम्न

बमोजिम रहेका छन् :

- राजनीतिक, प्रशासनिक, न्यायिक, निजी तथा गैरसरकारी क्षेत्रमा सुशासन कायम गर्नु,
- स्वास्थ्य, शिक्षा, रोजगारी, आवास, सुरक्षा तथा सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा सामाजिक न्याय स्थापित गर्नु,
- मानवीय जीवन र राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा समृद्धि हासिल गर्नु ।

४.४ प्रादेशिक दोस्रो योजनाको सोच र लक्ष्य

सुशासन, सामाजिक न्याय र समृद्धि भन्ने सौँच र समुन्नत एवं समाजवाद उन्मुख अर्थतन्त्र सहितको उच्च जीवनस्तर भएका सुखी नागरिक बस्ने मुलुकको रूपमा नेपाललाई स्थापित गर्ने मान्यता र लक्ष्य सहित सोझै योजना कार्यान्वयनमा आएको छ । तीनै तहका सरकारले यही सौँच, लक्ष्यलाई आत्मसात गरेमा मात्र राष्ट्रले परिकल्पना गरेको गन्तव्यमा पुग्न सकिने भएकोले आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ देखि कार्यान्वयनमा आएको लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनामा पनि यही सौँच, उद्देश्य, रणनीतिसँग मिल्ने गरी प्रादेशिक सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तय गरिएका छन् ।

प्रादेशिक योजनाको दीर्घकालीन सौँच :

समृद्ध लुम्बिनी: खुसी नागरिक भन्ने दीर्घकालीन सौँच दोस्रो प्रादेशिक योजनाको रहेको छ । दिगो आर्थिक विकास, सामाजिक समावेशीकरण, सुशासन, र पूर्वाधार प्रवर्द्धन मार्फत लुम्बिनी प्रदेशलाई समृद्ध बनाउन तथा नागरिकलाई सुरक्षित, समुन्नत र सुखी जीवन सुनिश्चित गर्नका लागि यो दीर्घकालीन सौँच राखिएको छ ।

प्रादेशिक योजनाको लक्ष्य एवं उद्देश्य

यस योजनाले **दीगो र समावेशी आर्थिक विकास सहितको सामाजिक न्यायमा आधारित समुन्नत समाज निर्माण गर्ने** लक्ष्य किटान गरेको छ । दीगो र समावेशी आर्थिक विकासलाई आधार बनाई सामाजिक न्याय सुनिश्चित गर्दै समान अवसर, सुशासन, र समान पहुँच मार्फत समुन्नत समाज निर्माण गर्नका लागि यो लक्ष्य निर्धारण गरिएको हो ।

जसरी राष्ट्रिय योजनाको सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीतिलाई प्रादेशिक योजनाले आत्मसात गरी अधि बढेको अवस्था छ,

दोस्रो आवधिक योजनाको दीर्घकालीन सौँच तथा लक्ष्य प्राप्त गर्न देहाय बमोजिमका उद्देश्यहरू रहेका छन् ।

- कृषि, उद्योग र पर्यटन क्षेत्रको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नु ।
- सघन अन्तरआबद्धता र गुणस्तरीय पूर्वाधार विकास मार्फत उच्च तथा तीव्र आर्थिक वृद्धि हासिल गर्नु ।
- व्यवसायिक सीप र प्रविधिमा आधारित उद्यमशीलताको विकास गरी उत्पादनशील रोजगारीको सृजना गर्नु ।
- गुणस्तरीय शिक्षा र स्वास्थ्यमा सर्वसुलभ पहुँचलाई सुनिश्चित गरी स्वस्थ र दक्ष मानव पुँजिको निर्माण गर्नु ।
- विद्यमान विभेद र असन्तुलनलाई न्यूनीकरण गरी सामाजिक न्यायमा आधारित समतामूलक समाजको निर्माण गर्नु
- सेवा प्रवाह तथा विकासका आयाममा नवीनतम अभ्यास र प्रविधिको प्रयोग मार्फत सुशासन र जवाफदेहीताको प्रत्याभूति गर्नु ।
- स्वदेशी तथा विदेशी लगानी बढाउन नीतिगत र संरचनागत सुधार गर्नु ।

दोस्रो प्रादेशिक योजनाको परिमाणात्मक लक्ष्यतर्फ कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको वृद्धिदर ४.०५ औसत प्रतिशतबाट ७.१६ प्रतिशत, निरपेक्ष गरिवीको दर २४.३५ प्रतिशतबाट १५ प्रतिशत, खानेपानी सुविधा पुगेका घरपरिवार ९२.८ प्रतिशतबाट १०० प्रतिशत, बेरोजगारी दर ८ प्रतिशतबाट ५ प्रतिशत, विद्युत सेवा पुगेको जनसंख्या ९९ प्रतिशतबाट १०० प्रतिशत, सिंचित क्षेत्र ५५.७ प्रतिशतबाट ७० प्रतिशत, ३० मिनेटको दूरीमा पक्की सडकको पहुँच भएको जनसंख्या ६५ प्रतिशतबाट ८० प्रतिशत, इन्टरनेट पहुँच पुगेका घरपरिवार ७५.५ प्रतिशतबाट ९५ प्रतिशत पुर्‍याउने लक्ष्यहरू किटान गरिएका छन् ।

रामग्राम नगरपालिकाको यो आवधिक योजनामा पनि केन्द्र सरकार र प्रदेश सरकारका यीनै दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीतिसँग तादाम्यता कायम गर्ने गरी योजना तर्जुमा गरिएको छ ।

४.५ तीनै तहका आवधिक विकास योजना बीचको अन्तर सम्बन्ध र तादात्म्यता

नेपालको संविधान बमोजिम राज्यको पुनर्संरचना पश्चात तीनै तहका सरकारले आ-आफ्नो दायित्व र क्षेत्रभित्र योजनाबद्ध विकासका लागि विभिन्न सौँच, लक्ष्य सहित आवधिक योजनाहरू तर्जुमा गर्दा र कार्यान्वयनमा जाँदा यस्ता योजनाहरू बीच आपसी सम्बन्ध र तादात्म्यता कायम गरिनुपर्दछ। यस्ता योजनामा उल्लेख भएका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू परस्पर बाँझिने, दोहोरिने भयो भने कार्यान्वयनमा अस्पष्टता हुनुका साथै उपलब्ध साधन श्रोतको सही ढङ्गबाट परिचालन हुन सक्दैन। त्यसैले सोही राष्ट्रिय योजना र लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनाले लिएका सौँच, लक्ष्य, प्राथमिकता र कार्यक्रमहरूसँग यस योजनामा तादात्म्यता राख्ने प्रयत्न गरिएको छ। स्थानीय तहको अधिकार सूची र केन्द्र, प्रदेशबाट निक्षेपित हुने अनुदान एवं राजश्व बाँडफाँडलाई यस आवधिक योजनाको वित्तीय अनुमान र क्षेत्रगत कार्यक्रमहरू तय गर्दा विशेष ध्यान दिइएको छ।

चित्र नं. ४.१ : तीनै तहका योजना बीचको अन्तर सम्बन्ध

४.६ नगरपालिकाको दीर्घकालीन सौँच

पृष्ठभूमि

आगामी ५ वर्षमा सम्पन्न गर्ने गरी आफ्नो क्षेत्र भित्रका विभिन्न क्षेत्रगत विकासका रणनीति, कार्यनीति र कार्यक्रमहरू समेटिएको रामग्राम नगरपालिकाको यो प्रथम आवधिक विकास योजना हो। यी विषयहरू पालिकाको दीर्घकालीन सौँच र लक्ष्यलाई प्राप्ति गर्ने दिशातर्फ उन्मुख छन्।

आवधिक विकास योजना तयार गर्दा आर्थिक विकास र समृद्धिको लागि दूरगामी सौँच सहितको लक्ष्य, उद्देश्यहरू निर्धारण गर्न जरुरी हुन्छ। दीर्घकालीन सौँच २१०० ले तय गरेका समृद्धि र सुखका मुलभूत तत्वहरूलाई आत्मसात गर्दै सोही योजनाको **सुशासन, सामाजिक न्याय र समृद्धि** को दीर्घकालीन सौँचलाई व्यवहारमा उतार्न सबै स्थानीय तहहरू त्यही दिशा तर्फ लक्ष्योन्मुख हुन आवश्यक छ। नगरपालिकाको समष्टिगत अवस्थालाई दृष्टिगत गरी विकासका विभिन्न क्षेत्रहरूमा रहेको सम्भाव्यता र प्रतिबद्धतामा आधारित भई आगामी २०/२५ वर्षका लागि दीर्घकालीन सौँच निर्धारण गरिन्छ। यस नगरपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमा गर्दा पहिलो कार्याशाला गोष्ठीका सहभागीहरू बीचको छलफल तथा विषय विज्ञको राय सुझावका आधारमा स्थानीय जनताको आवश्यकता, विकासको सम्भावना र अग्रणी क्षेत्रको अवस्थालाई केन्द्रमा राखी यो दीर्घकालीन सौँच निर्धारण गरिएको छ।

दीर्घकालीन सौँच : रामग्राम नगरपालिकाको समृद्धिको आधार; कृषि, सामाजिक विकास, पर्यटन र पूर्वाधार रहेको छ

दीर्घकालीन सौँच कथनका पुष्ट्याइका आधारहरु

- **कृषि** : समथर एवं उर्वर भूमि रहेको रामग्राम नगरपालिकाका अधिकांश नगरवासीहरुको जीविकाको आधार कृषि र पशुपालन रहेको छ । कृषि क्षेत्रमा व्यवसायीकरण, यान्त्रिकरण र आधुनिकीकरण गर्नका लागि आवश्यक प्रविधि र प्राविधिक सेवा सुविधाहरुको सुनिश्चितता गरी उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि मार्फत आयआर्जन, रोजगारी सिर्जना, गरिबी न्यूनीकरण र जनताको जीवन स्तरमा सुधार सहित आर्थिक समृद्धिमा टेवा पुग्ने भएकोले यस क्षेत्रलाई विशेष प्राथमिकतामा राखिएको छ ।
- **सामाजिक विकास** : सामाजिक विकास अन्तरगत शिक्षा तथा स्वास्थ्य क्षेत्रलाई विशेष प्राथमिकतामा राखिएको छ । शिक्षा प्राप्त गर्ने प्रत्येक व्यक्तिको आधारभूत मानव अधिकारलाई व्यवहारमा कार्यान्वयन गर्न शिक्षामा सबैको सहज एवं समतामूलक पहुँच सुनिश्चितताका लागि शिक्षालाई जीवनपयोगी, प्रतिस्पर्धी एवं गुणस्तरीय बनाई नैतिकवान, सदाचारयुक्त तथा प्रविधियुक्त जनशक्ति स्थानीय स्तरमै उत्पादन गरी सामाजिक समृद्धिमा टेवा पुऱ्याउन शिक्षालाई विशेष प्राथमिकतामा राखिएको छ । त्यसैगरी नेपालको संविधानले प्रत्याभूत गरेको निशुल्क आधारभूत स्वास्थ्य सेवा पाउने हक कार्यान्वयन गर्न र स्वास्थ्य सेवालाई नियमित, प्रभावकारी, गुणस्तरीय तथा सर्वसुलभ बनाई स्थानीय वासीहरुको स्वास्थ्य सेवामा सहज पहुँच सुनिश्चित गरी सामाजिक समृद्धिमा टेवा पुऱ्याउन स्वास्थ्य सेवालाई विशेष प्राथमिकता दिइएको छ ।
- **पर्यटन** : समथर भू-धरातलीय स्वरूप, उर्वर भूमि, भरही, तुरिया, भलुही जस्ता नागबेली परेर बग्ने नदी खोलाहरु, जैविक विविधता र मूर्त अमूर्त सम्पदाहरु, विभिन्न जातजाति, भाषाभाषिका मिलेका गाउँवस्तीका कारणले यो नगरपालिका ज्यादै रमणीय छ । पर्यटकीय महत्वको दृष्टिले हेर्दा यहाँ प्राकृतिक, ऐतिहासिक, पुरातात्विक, धार्मिक/साँस्कृतिक महत्वका विभिन्न स्थल तथा धरोहरहरु विद्यमान छन् । विश्वमै परिचित रामग्राम स्तुपा, पुरातात्विक महत्वको पण्डितपुर र अन्य धार्मिक स्थलहरुलाई प्रवर्द्धन गरी रमणीय पर्यटकीय गन्तव्यका रूपमा विकास गर्न सकिने अवस्था छ । यी सबै क्षेत्रहरुलाई समेटी एकीकृत पर्यटन विकास र प्रवर्द्धन गर्न सकेमा रोजगारी तथा आय आर्जन गरी आर्थिक लाभ लिन सकिने देखिएकोले यो क्षेत्रलाई पनि प्राथमिकतामा राखिएको छ ।
- **पूर्वाधार** : कृषि, पर्यटन लगायतका आर्थिक विकासमा अन्य उप-क्षेत्रहरु र सामाजिक विकासका क्षेत्रहरु समेत सडक, पुल-पुलेसा, सिँचाई, खानेपानी, विद्युत, सूचना तथा सञ्चार, भवन तथा वस्ती विकास र बजारीकरण जस्ता पूर्वाधारहरुको आवश्यक व्यवस्थापन र सञ्जालीकरणबाट मात्र विकासका विभिन्न क्रियाकलापमा सहजता हुने र यसबाट आर्थिक समृद्धि तर्फको यात्रामा महत्वपूर्ण योगदान पुग्ने भएकोले पूर्वाधार क्षेत्रलाई विशेष महत्व दिइएको छ ।
- **समृद्धताको आधार** : माथि उल्लेखित विषयहरु समृद्ध नगरपालिका निर्माणका प्रमुख आधारहरु हुन् । दीर्घकालीन सौँचलाई निश्चित समय सीमा भित्र साकार पार्नका लागि उपलब्ध साधन श्रोतलाई सोही अनुरूप प्रवाहित गर्नुपर्ने हुन्छ । समृद्धिबाट जनताको आधारभूत आर्थिक, सामाजिक हैसियतमा सकारात्मक परिवर्तन आउन आवश्यक हुन्छ । विकास प्रतिफलमा समतामूलक हिस्सेदारी र न्यायपूर्ण वितरण भए मात्र दीगो विकास र समृद्धिले सार्थकता पाउने हुँदा यस योजनामा यस पक्षलाई पनि समृद्धि हासिल गर्ने आधारको रूपमा समावेश गरिएको छ ।

४.७ लक्ष्य

रोजगारी र आयमा वृद्धि गरी रामग्रामवासीको जीवनस्तरमा दीगो तथा गुणात्मक परिवर्तन ल्याउने प्रमुख लक्ष्य यस योजनाको रहेको छ । यो लक्ष्यले योजनाका उद्देश्य, प्राथमिकता, रणनीति, कार्यनीति र कार्यक्रमहरुलाई निर्देश गर्दछ ।

३.८ उद्देश्य

माथि उल्लेखित प्रमुख लक्ष्य प्राप्तिका लागि यस योजनामा देहाय अनुसारका उद्देश्यहरु निर्धारण गरिएको छ ।

- कृषि, पर्यटन, उद्योग लगायतका क्षेत्रहरुको विकास र प्रवर्द्धन मार्फत दीगो तथा उच्च आर्थिक वृद्धि हासिल गर्ने ।
- समुन्नत र मर्यादित जीवनका लागि शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई लगायतका सामाजिक

पूर्वाधारहरुको समुचित विकास गर्ने ।

- स्तरयुक्त भौतिक पूर्वाधारहरुको विकास मार्फत आर्थिक, सामाजिक क्रियाकलापमा सहज पहुँच सुनिश्चित गर्ने
- वातावरण र विकास बीच सन्तुलित सम्बन्ध बनाई दीर्घो विकासमा जोड दिने र प्राकृतिक प्रकोपबाट हुने क्षती न्यूनीकरण गर्ने ।
- सहज तथा गुणस्तरीय सेवा प्रवाह र जवाफदेही सार्वजनिक सेवा मार्फत रामग्रामवासीलाई सुशासनको प्रत्याभूति गराउने ।

४.९ प्रमुख परिमाणात्मक लक्ष्य

तालिका नं.४.१ : पाँच वर्षको प्रमुख परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र. सं.	लक्ष्य सूचकको विवरण	परिमाणात्मक इकाई	योजना प्रारम्भ हुदाको अवस्था	योजनाको अन्तमा अपेक्षित लक्ष्यहरु	कैफियत
क	आर्थिक विकास				
१	आर्थिक वृद्धि दर	प्रतिशत	३.८५*	७	*आ.स.-२०८३
२	प्रति व्यक्ति आय	अमेरिकी डलर	१५३५*	२३५०	*आ.स.-२०८३
३	गरिवीको रेखा मुनीको जनसंख्या (निरपेक्ष गरिवी)	प्रतिशत	२०.२७*	१६	*आ.स.-२०८३
४	बहुआयामिक गरिवीको जनसंख्या	प्रतिशत	१७.४*	१३	*आ.स.-२०८३
५	बेरोजगारीको दर	प्रतिशत	१२.६*	८	*आ.स्थिति पत्र-२०८३
६	श्रम शक्तिको सहभागिता दर	प्रतिशत	३८.५**	५०	**दोस्रो प्रादेशिक योजना
७	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कृषि क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	२४*	२०	*आ.स.-२०८३
८	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा गैर कृषि क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	७६*	८०	*आ.स.-२०८३
९	कृषि उत्पादकत्व (प्रमुख वाली धान)	मे.ट/प्रति हेक्टर	४.४६	४.७	
१०	तरकारी उत्पादन (आलु समेत)	मे.ट/प्रति हेक्टर	१३.१०	१४	
ख	सामाजिक बिकास				
१	साक्षरता दर (५ वर्ष माथि)	प्रतिशत	७७.७	८५	
२	५ वर्ष मुनिका बाल मृत्यु दर (प्रति हजार जीवित जन्ममा)	संख्या	४१**	३०	**दोस्रो प्रादेशिक योजना
३	मातृ मृत्यु दर (प्रति लाख जीवित जन्ममा)	संख्या	२०७**	१२०	**दोस्रो प्रादेशिक योजना
४	औषत आयु	वर्ष	६९.५**	७३	**दोस्रो प्रादेशिक योजना
५	मानव विकास सूचकाङ्क	प्रतिशत	०.५६३**	०.६१०	**दोस्रो प्रादेशिक योजना
६	शुद्ध खानेपानीको उपलब्धता	प्रतिशत	४८	७०	
ग	पूर्वाधार विकास				
१	सबैभन्दा टाढाको क्षेत्रबाट सार्वजनिक यातायातसम्म पुग्ने पैदल यात्राको समय	मिनेट	५३	२०	
२	विद्युत उपलब्धता (सोलार समेत)	प्रतिशत	९८.८	१००	
३	मोबाइल प्रयोगकर्ता (परिवार)	प्रतिशत	७६.१	९०	
४	इन्टरनेट सेवामा पहुँच (परिवार)	प्रतिशत	३२.२	६५	
घ	बन बातावरण तथा बिपद ब्यबस्थापन				
१	शौचालय भएका घर	प्रतिशत	९७.१	१००	
२	खाना पकाउने इन्धन-दाउराको प्रयोग	प्रतिशत	३४.८	२५	
ङ	सुशासन तथा सेवा प्रवाह				
१	बेरुजु फछ्यौट	प्रतिशत			
२	कुल वार्षिक बजेटमा आन्तरिक आयको हिस्सा	प्रतिशत	७.२६***	११	आ.व.०८१/०८२
३	स्थानीय शासन कार्यसम्पादन स्वमूल्यांकनमा प्राप्ताङ्क	प्रतिशत	६०.४०	८५	

* राष्ट्रिय आधार **प्रादेशिक आधार ***नगरपालिका

४.१० रणनीति तथा कार्यनीति

माथि उल्लेखित लक्ष्य तथा उद्देश्यलाई साकार पार्न यस योजनामा देहाय अनुसारको रणनीति एवं कार्यनीति अख्तियार गरिएको छ ।

उद्देश्य १: कृषि, पर्यटन, उद्योग लगायतका क्षेत्रहरूको विकास र प्रवर्द्धन मार्फत दीगो तथा उच्च आर्थिक वृद्धि हासिल गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
कृषि, पशुपालन तथा वनजन्य वस्तुमा आधारित उद्योग/व्यवसायलाई व्यवसायीकरण गर्ने ।	- कृषि तथा पशुपालनका लागि निर्धारित पकेट क्षेत्रहरूमा आवश्यक प्रविधि, प्राविधिक सेवा र वित्तीय सहायता उपलब्ध गराइनेछ । - कृषि र वनमा आधारित उद्योगको विकास र उत्पादनमा निजी क्षेत्रलाई सहभागी गराउन सहजीकरण गरिने छ । - स्थानीय श्रोत साधनको पहिचान र नक्सांकन गरी यस्ता श्रोतमा आधारित उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय प्रवर्द्धन गरिने छ । - सडक, सिँचाई, विद्युत, शीत-भण्डार जस्ता पूर्वाधारहरूको संस्थागत व्यवस्था मिलाइने छ ।
पर्यटन क्षेत्रको विकास र प्रवर्द्धनबाट आय स्तर बढाउने ।	- निजी क्षेत्रसँगको साझेदारी तथा सहकार्यमा स्तरीय होटल, रिसोर्ट, होमस्टे पहुँच मार्ग, विद्युत, खानेपानी जस्ता पूर्वाधारहरू निर्माण गरी पर्यटन प्रवर्द्धनका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिने छ । - प्राकृतिक सौन्दर्यता, साँस्कृतिक तथा जैविक विविधताको उपयोग हुने गरी आकर्षक गन्तव्यहरूको विकास गरिने छ । - विश्व परिचित रामग्राम स्तुपालाई थप आकर्षक बनाउन संघीय सरकार, प्रदेश सरकार र लुम्बिनी विकास कोषसँग आवश्यक समन्वय गरिनेछ । - आगन्तुक पर्यटकहरूलाई चिनारी स्वरूप स्थानीय उत्पादनबाट निर्मित वस्तुहरू बिक्री गर्न स्तुपाको संरक्षित क्षेत्र बाहिर कोशेली घर निर्माण गरिनेछ । - पण्डितपुर क्षेत्रको थप उत्खनन् गर्न पुरातत्व विभागसँग समन्वय गरिनेछ । - पण्डितपुर क्षेत्रमा आउने पर्यटक तथा आगन्तुकहरूलाई सहज पहुँचका लागि सडक स्तरोन्नति र पिउने पानी, शौचालय र विश्राम कक्ष जस्ता पूर्वाधारहरू निर्माण गरिनेछ । - रामग्राम स्तुपा, पण्डितपुर लगायत महत्वपूर्ण साँस्कृतिक, धार्मिक र पर्यटकीय स्थलहरूको संरक्षण र प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
श्रमको उचित प्रयोग गरी रोजगारी श्रृजना मार्फत गरिबी न्यूनीकरण गर्ने	- वेरोजगार युवाहरूको तथ्यांक लिई रोजगारीका अवसरहरू उपलब्ध गराउन उद्यमशीलता तालिम र सहूलियतपूर्ण ऋणको व्यवस्था गरिने छ । - महिला तथा विपन्न वर्गहरूलाई उद्यमशीलताको माध्यमबाट स्वरोजगार तथा आत्मनिर्भर बनाउन विशेष कार्यक्रम संचालन गरिने छ । - स्थानीय ठूला तथा मझौला उद्योगहरूसँग समन्वय गरी रोजगारीमा स्थानीय जनशक्तिलाई प्राथमिकता दिन पहल गरिनेछ ।

उद्देश्य २ : समुन्नत र मर्यादित जीवनका लागि शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी लगायतका सामाजिक पूर्वाधारहरूको समुचित विकास गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
गुणस्तरीय शिक्षा र स्वास्थ्य सेवामा सहज पहुँचको व्यवस्था गर्ने ।	- विद्यालयहरूको भौतिक सुधार, शिक्षक व्यवस्थापन, अनुगमन तथा मूल्यांकन पद्धतिमा सुधार गरी शिक्षालाई गुणस्तरीय बनाइने छ । - स्थानीय स्तरमा कृषि तथा पशु प्राविधिक, प्लम्बर र इलेक्ट्रीसिएन जस्ता मध्यम स्तरका प्राविधिक जनशक्ति उत्पादन गर्न माध्यमिक विद्यालयमा प्राविधिक धारको शिक्षा सञ्चालन गरिने छ । - विद्यमान स्वास्थ्य संस्थाहरूको स्तरवृद्धि गरी स्वास्थ्य सेवालाई गुणस्तरीय र सहज बनाइने छ । - कक्षा १० सम्म हाम्रो रामग्राम भन्ने विषयको कक्षागत पाठ्यपुस्तक निर्माण गरी यस विषयमा रामग्राम नगरपालिका भौगोलिक अवस्था र यहाँका ऐतिहासिक, साँस्कृतिक, सामाजिक, आर्थिक पहिचानका साथै विपद् व्यवस्थापन, वातावरण संरक्षण जस्ता विषयहरू अध्ययन अध्यापन पढ्न गरिनेछ ।
स्वच्छ खानेपानीको उपलब्धता र सरसफाइ सेवाको सुनिश्चित गर्ने ।	- एक घर, एक खानेपानी धारा कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिदै ओभरहेड टंकी निर्माण गरी पाइप लाइन मार्फत पानी आपूर्ति व्यवस्थापनमा प्रभावकारीता ल्याइनेछ । - प्रत्येक टोल वस्तीमा सरसफाइ अभियान चलाइने छ, हाल नगरपालिकाको व्यवस्थापनमा फोहोर संकलन भइरहेका वडाहरूमा फोहोर वर्गीकरण गरी फोहोर विसर्जन कार्यलाई थप व्यवस्थित गरिनेछ । - ल्याण्डफिल साइट निर्माणका लागि सम्वन्धित गरी डि.पि.आर. तर्जुमा गर्ने र सो अनुसार पहुँच मार्ग सहितको ल्याण्डफिल साइट निर्माण गर्न पहल गरिनेछ ।
मौलिक संस्कृति, भाषा र परम्पराको संरक्षण गर्ने ।	विभिन्न भाषा, कला र संस्कृतिको संरक्षण, सम्वर्द्धनका लागि स्पष्ट कार्यक्रम सहित समुदायलाई जागरुक गराइने छ ।
खेलकूदको माध्यमबाट युवाहरूलाई आत्मसम्मान हुनेगरी राष्ट्रिय गौरव वृद्धिमा सरिक बनाउने ।	- स्थानीय युवा क्लबहरूलाई प्रोत्साहन सहित खेल मैदान, भौतिक संरचना निर्माणमा सहयोग गरिने छ । - खेलकूदलाई विद्यालय शिक्षाको अभिन्न अङ्ग बनाइने र प्रत्येक विद्यालयमा खेलकूद मैदानको व्यवस्था गरिने छ । - नगरपालिकाको गौरवको योजनाको रूपमा रहेको पाल्हीनन्दन बहुमुखी क्याम्पस परिसरमा निर्माणाधीन स्टेडियमको बाँकी काम सम्पन्न गर्न प्राथमिकता दिइनेछ । यस स्टेडियम नजिकै क्रिकेट मैदान निर्माण गर्न विशेष पहल गरिनेछ ।
सेवा, सुविधा र अवसर वितरणमा समन्यायिक सिद्धान्तको अवलम्बन गरी सामाजिक समावेशिता र समानतामा आधारित विकास प्रक्रियालाई आत्मसात गर्दै सामाजिक सुरक्षा र न्याय प्रणालीको प्रवर्द्धन गर्ने ।	- जेष्ठ नागरिक, बालबालिका, शारीरिक असक्त, असहाय, पिछडिएका जातजाति तथा श्रमिकहरूका लागि जीवन पर्यन्त सामाजिक सुरक्षाको सुनिश्चितता गरिने छ । - न्याय प्रणालीलाई पहुँचयोग्य र भरपर्दो बनाइने छ । - वार्षिक बजेटलाई लैंगिकमैत्री बनाई कार्यान्वयन गरिने छ । - विकास कार्यमा सहभागितामूलक एवं समावेशी प्रक्रिया अवलम्बन

	गरी प्राप्त उपलब्धीको समन्यायिक वितरण गरिने छ । ● बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिकका लागि बालउद्यान तथा जेष्ठ नागरिक मिलन केन्द्र निर्माण गर्न पहल गरिने छ ।
--	---

उद्देश्य ३ : स्तरयुक्त भौतिक पूर्वाधारको विकास मार्फत आर्थिक, सामाजिक क्रियाकलापमा सहज पहुँच सुनिश्चित गर्ने

रणनीति	कार्यनीति
● भौतिक पूर्वाधार विकासका लागि दीर्घकालीन नीति तथा योजना तर्जुमा र भू-उपयोग सम्बन्धी हालको वर्गीकृत मापदण्डलाई थप व्यवस्थित गरी कार्यान्वयन गर्ने ।	● नगर यातायात गुरुयोजना (MTMP) को समायवधि सकिएकोले आगामी पाँच वर्षको लागि MTMP तर्जुमा गरिनेछ । ● सडक, पुल, ढल निकास र भवन निर्माण जस्ता संरचनाहरू निर्माण गर्दा प्रतिलित मापदण्डको पालना गर्न गराउन विशेष पहल गरिनेछ ● भू-उपयोग नीति-२०७२, भू-उपयोग ऐन-२०७६ र भू-उपयोग नियमावली-२०७९ अनुसार हालको भू-उपयोग सम्बन्धी वर्गीकरणलाई थप व्यवस्थित गरी कार्यान्वयन गरिने छ ।
● प्रमुख सडक तथा पुल, भवन निर्माण, सिँचाइ तथा तटबन्ध जस्ता पूर्वाधार निर्माणमा केन्द्र तथा प्रदेश सरकारसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने	● प्रमुख सडक कालोपत्रे तथा पुल निर्माण, भवन निर्माण र सिँचाइ/तटबन्धनका लागि विस्तृत कार्ययोजना सहितको प्रस्ताव तयार गरी केन्द्र तथा प्रदेश सरकारसँगको सहकार्यमा लगानी सुनिश्चित गरिने छ । ● स्थानीय पूर्वाधार निर्माण तथा मर्मत सुधारमा स्थानीय श्रोत साधन तथा जन सहभागिताको अधिकतम परिचालन गरिने छ । ● वडा केन्द्रसम्म पुग्ने सडकहरू मध्ये आवश्यक श्रोतलाई मध्यनजर गरी बाह्रै महिना चल्ने सडकहरूलाई प्राथमिकतामा राखिनेछ ।
● भवन, वस्ती विकास तथा बजारीकरणका लागि आवश्यक पूर्वाधारको व्यवस्था गर्ने ।	● भू-उपयोग योजना अनुसार आवश्यक पूर्वाधारको सुनिश्चितता सहित वस्ती विकास तथा बजारीकरणको व्यवस्था गरिने छ । ● भवन निर्माण सहितालाई मध्यनजर गर्दै सुरक्षित भवन निर्माणमा ध्यान पुऱ्याइनेछ ।

उद्देश्य ४ : वातावरण र विकास बीच सन्तुलित सम्बन्ध बनाई दीगो विकासमा जोड दिने र प्राकृतिक प्रकोपबाट हुने क्षती न्यूनीकरण गर्ने ।

रणनीति	कार्यनीति
● विभिन्न पूर्वाधार तथा आर्थिक विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दा दीगो विकासको मान्यता अवलम्बन गर्ने र प्राकृतिक सम्पदाहरूको संरक्षणमा स्थानीय प्रविधिको अधिकतम उपयोग गर्ने ।	● दीगो विकासको अवधारणा अनुसार प्राकृतिक श्रोत तथा जैविक विविधताको संरक्षण र प्रवर्द्धन गरिने छ । ● पूर्वाधार तथा आर्थिक विकासका कार्यक्रमहरूमा स्थानीय श्रोत साधन, प्रविधि र ज्ञानको अधिकतम उपयोग गरिने छ ● प्राकृतिक, धार्मिक तथा साँस्कृतिक र पुरातात्विक सम्पदाहरूलाई पर्यटन र आर्थिक विकास कार्यक्रमहरूसँग आवद्ध गरिने छ ।
● प्राकृतिक सम्पदाहरू र जैविक विविधताको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्ने ।	● प्राकृतिक तथा वातावरणीय श्रोतहरूको नक्सांकन गरी संरक्षणका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिने छ । ● रामग्राम नगरपालिकामा रहेका विभिन्न प्राकृतिक सम्पदाहरू र जैविक विविधताका श्रोतहरूको सूची तैयारी र अद्यावधिक गरिने छ
● विपद् व्यवस्थापनका लागि संस्थागत	● विद्यालय स्तरमा प्राकृतिक विपत्ति र विपद् व्यवस्थापन बारे

क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	नियमित कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । - सम्भावित विपद् र विपद् न्यूनीकरण बारे जनचेतना सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गरिने छ । - बडा स्तरमा समेत विपद् कोषको स्थापना गरी आवश्यकतानुसार परिचालन गरिने छ । - बडा स्तरसम्म विपद् प्रतिकार्य योजना बनाई कार्यान्वयन गरिने छ ।
--------------------------	--

उद्देश्य ५ : सहज तथा गुणस्तरीय सेवा प्रवाह मार्फत रामग्रामवासीहरूलाई सुशासनको प्रत्याभूति गराउने	
रणनीति	कार्यनीति
सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई पारदर्शी, जवाफदेही र समय सीमा भित्र आवद्ध गरी नतिजामूलक बनाउने ।	- सेवा प्रवाहलाई पारदर्शी, जनमुखी बनाउन सरोकारवालाहरूको निगरानी बढाइने छ । - उपलब्ध श्रोतको उपयोगमा मितव्ययिता, जवाफदेहिता र पारदर्शीता जस्ता सुशासनका औजारहरूको प्रयोगबाट जनप्रतिनिधि एवं कर्मचारीलाई जिम्मेवार बनाइने छ । - डिजिटल प्रविधिको प्रयोगबाट सेवा प्रवाहमा थप सरलीकरण र प्रभावकारीता ल्याइने छ । - राष्ट्रसेवक कर्मचारीहरूको सबै तहमा कार्य सम्पादन सम्झौता लागू गरी दण्ड र पुरस्कारको उचित व्यवस्थापन गरिने छ ।
नगरपालिकालाई नीति निर्माण, नियमन तथा सहजीकरण गर्ने केन्द्रको रूपमा विकास गरी सेवा प्रवाह लगायतका मुख्य कार्यहरूमा वडा कार्यालयलाई जिम्मेवार बनाउने ।	- नगरपालिकालाई नीति, योजना तर्जुमा र नियमन, समन्वय तथा सहजीकरण कार्यमा केन्द्रित गरी मुख्य कार्यहरू वडाबाटै सम्पादन गर्न संगठनात्मक व्यवस्था मिलाइने छ । - नगरपालिका तथा वडा कार्यालयहरूमा एकद्वार प्रणालीबाट सेवा प्रवाह गरिने छ ।
संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि तथा नेतृत्व विकासलाई प्राथमिकता दिने ।	- क्षमता विकास योजना तर्जुमा गरी कर्मचारी तथा जन प्रतिनिधिलाई नेतृत्व तथा क्षमता विकास सम्बन्धी तालिम दिइने छ - नगरपालिका तथा वडा कार्यालयहरूमा प्रविधिमैत्री जनशक्तिको व्यवस्थापन गरिने छ ।

४.११ पालिकाका गौरब तथा रुपान्तरणकारी योजना र क्षेत्रगत प्रमुख कार्यक्रमहरू

गौरवका योजना

- रामग्राम खेलकूद स्टेडियम वडा नं.४
- रामग्राम चक्रपथ
- पर्यटन प्रवर्द्धन कार्यक्रम
 - रामग्राम स्तुपा क्षेत्र प्रवर्द्धन
 - हडहियाहेरिटेज होमस्टे सहितको पार्क
 - पण्डितपुर क्षेत्र प्रवर्द्धन
 - सुन्दर पार्क सहितको बगैचा निर्माण (घिनाहा, १७ बिगाह क्षेत्रफलमा)

क्षेत्रगत प्रमुख कार्यक्रमहरू

क्षेत्रगत प्रमुख कार्यक्रमहरू सम्बन्धित अध्यायमा समावेश गरिएको छ ।

४.१२ नतिजा खाका

रामग्राम नगरपालिकाको समग्र विकास प्रयासहरूलाई एकीकृत गरी स्थानीय जनताको समृद्धिको मूल लक्ष्य प्राप्ति तर्फ अग्रसर हुन एकीकृत स्वरूपको यो प्रथम आवधिक योजना तर्जुमा गरिएको छ । यस योजनामा स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रलाई मुख्य आधार मानी आर्थिक विकास, सामाजिक विकास, पूर्वाधार विकास, वन तथा वातावरण र संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह र सुशासन क्षेत्रहरूलाई एकीकृत गरी योजनाको प्रारूप तयार गरिएको छ । लक्ष्य अनुसारको उपलब्धी तथा नतिजाको सुनिश्चितताका लागि र कार्यान्वयन तथा अनुगमन मूल्यांकन सम्बन्धी पक्षलाई नतिजामूलक बनाउने उद्देश्यबाट तयार गरिएको यस योजनाको समष्टिगत विकासको एकीकृत नतिजा खाका देहाय अनुसार रहेको छ ।

तालिका नं. ४.२ : आवधिक विकास योजनाको एकीकृत नतिजा खाका

नतिजा श्रृङखला	सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु					पुष्ट्याईका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान
	सूचक विवरण	इकाई	आधार वर्ष ०८२/८३	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)			
				०८५/८६	०८७/८८		
लक्ष्य : रोजगारी र आयमा वृद्धि गरी रामग्रामवासीको जीवनस्तरमा दीगो तथा गुणात्मक परिवर्तन ल्याउने	आर्थिक वृद्धि दर	प्रतिशत	३.८५*	५	७	- नगर वस्तुगत विवरण - अध्ययन प्रतिवेदन - मूल्याङ्कन प्रतिवेदन - प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन	- तीनै तहका सरकारको स्थायित्व हुनेछ । - नगरपालिका तहमा संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि भएको हुनेछ - विभिन्न आर्थिक क्रियाकलापहरुमा निजी क्षेत्रको सक्रीय सहभागीता रहनेछ ।
	प्रति व्यक्ति आय	अमेरिकी डलर	१५३५*	१९००	२३५०		
	गरिवीको रेखा मुनीको जनसंख्या (निरपेक्ष गरिवी)	प्रतिशत	२०.२७*	१८	१६		
	बहुआयामिक गरिवीको जनसंख्या	प्रतिशत	१७.४*	१५	१३		
	बेरोजगारीको दर	प्रतिशत	१२.६*	१०	८		
	श्रम शक्तिको सहभागिता दर	प्रतिशत	३८.५**	४५	५०		
	कुल गार्हस्थ उत्पादनमा कृषि क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	२४*	२२	२०		
	कुल गार्हस्थ उत्पादनमा गैर कृषि क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	७६*	७८	८०		
	कृषि उत्पादकत्व (प्रमुख बाली धान)	मे.ट/प्रति हेक्टर	४.४६	४.६	४.७		
	तरकारी उत्पादन (आलु समेत)	मे.ट/प्रति हेक्टर	१३.१०	१३.७	१४		
	भैसीको उत्पादन (प्रति भैसी प्रति दिन)	लिटर	४.५०	६	८		
	कृषि भूमिमा सिंचाई सुविधा उपलब्धता	प्रतिशत	८२.५४	८६	९०		
	साक्षरता दर (५ वर्ष माथि)	प्रतिशत	७७.७	८३	८५		
	५ वर्ष मुनिका बाल मृत्यु दर (प्रति हजार जीवित जन्ममा)	संख्या	४१**	३५	३०		
	मातृ मृत्यु दर (प्रति लाख जीवित जन्ममा)	संख्या	२०७**	१५०	१२०		
	औषत आयु	वर्ष	६९.५**	७१	७३		
	मानव विकास सूचकाङ्क	प्रतिशत	०.५६३**	०.५९५	०.६१०		
	शुद्ध खानेपानीको उपलब्धता	प्रतिशत	४८	६०	७०		
	सबैभन्दा टाढाको क्षेत्रबाट सार्वजनिक यातायातसम्म पुग्ने पैदल यात्राको समय	मिनेट	५३	४०	२०		
	विद्युत उपलब्धता (सोलार समेत)	प्रतिशत	९८.८	९९.३	१००		
	मोबाइल प्रयोगकर्ता (परिवार)	प्रतिशत	७६.१	८३	९०		
	इन्टरनेट सेवामा पहुँच (परिवार)	प्रतिशत	३२.०२	५५	६५		
	शौचालय भएका घर	प्रतिशत	९७.१	९९	१००		
	खाना पकाउने इन्धन-दाउराको प्रयोग	प्रतिशत	३४.८	२८	२५		
	वेरुज फछ्यौट	प्रतिशत					

नतिजा शृङखला	सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु					पुष्ट्याईका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान
	सूचक विवरण	इकाई	आधार वर्ष ०८२/८३	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)			
				०८५/८६	०८७/८८		
	कुल वार्षिक बजेटमा आन्तरिक आयको हिस्सा	प्रतिशत	७.२६	९.५	११		
	स्थानीय शासन कार्यसम्पादन स्वमूल्यांकनमा प्राप्ताङ्क (आ.व.०८१/०८२)	प्रतिशत	६०.४०*** *	८०	८५		
असर १ : कृषि, पर्यटन, उद्योग लगायतका क्षेत्रहरुको विकास र प्रवर्द्धन माफत दीगो तथा उच्च आर्थिक वृद्धि हासिल गर्ने	कूल खाद्यान्न उत्पादन	मे.ट.	५५१८६*** *	६२०००	६५५००	- नगर वस्तुगत विवरण - सर्वेक्षण प्रतिवेदन - अध्ययन प्रतिवेदन - प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन	- सरकारी, गैरसरकारी र निजी क्षेत्रको लगानी र कार्यक्रममा वृद्धि हुनेछ। - जलवायु परिवर्तन र विपदको असर न्यून हुने छ।
	मासु उत्पादन (वार्षिक)	मे.ट.	५१२***	५.६०	६००		
	दूध उत्पादन (वार्षिक)	मे.ट.	८०००*** *	८५००	९०००		
	दलहन उत्पादन	मे.ट.	१२७४ ***	१३२०	१३५०		
	तेलहन	मे.ट.	५८८***	६५०	७००		
प्रतिफल १.१ : कृषि, पशुपालन तथा बनजन्य वस्तुमा आधारित उद्योग/व्यवसायलाई व्यवसायीकरण गर्ने।	धान पकेट क्षेत्र	संख्या	१२	१४	१५	- नगर वस्तुगत विवरण - सर्वेक्षण प्रतिवेदन - अध्ययन प्रतिवेदन - प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन	- कृषि विकास रणनीतिको कार्यान्वयन हुनेछ। - प्रविधि सहितको कृषि सेवा प्रवाह हुनेछ। - कृषि अनुसन्धान र प्रविधि हस्तान्तरण हुनेछ। - सरकारी, गैसस र निजी क्षेत्रको कार्यक्रम र लगानीमा वृद्धि हुनेछ - जलवायु परिवर्तन तथा विपदको असर न्यून हुनेछ।
	मकै उत्पादन पकेट क्षेत्र	संख्या	२	३	४		
	घरेलु उद्योग, व्यापार व्यवसाय र सेवा क्षेत्रमा समेत संलग्न परिवार	संख्या	१२९२	१४००	१५००		
	दूध संकलन केन्द्र तथा डेरी	संख्या	५	७	८		
	कृषक समूह	संख्या	१४३	१५५	१६०		
	पशुपंक्षी व्यवसायिक फर्म	संख्या	७६	८५	९०		
प्रतिफल १.२ : पर्यटन क्षेत्रको विकास र प्रवर्द्धनबाट आय स्तर बढाउने।	स्तरीय होटल, मोटल, रेष्टुरेण्ट र रिसोर्ट	संख्या	१	३	४	- नगर वस्तुगत विवरण - सर्वेक्षण प्रतिवेदन - अध्ययन प्रतिवेदन - प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन	- पर्यटन प्रवर्द्धनसँग सम्बन्धित नीति कानून तर्जुमा हुनेछ। - तीनै तहका सरकार, विकास साभेदार र निजी क्षेत्रबाट पर्यटन विकासमा लगानी हुनेछ।
	होमस्टे संचालन	संख्या	०	१	१		
	पर्यटन मार्ग	संख्या	०	१	१		
	पर्यटकीय सूचना केन्द्र	संख्या	१	१	१		
	पर्यटन एप्स/सफ्टवेयर निर्माण	संख्या	०	१	१		
	बहुसास्कृतिक संग्रालय निर्माण तथा व्यवस्थापन	संख्या	१	१	१		
	कोशेली घर निर्माण तथा व्यवस्थापन	संख्या	०	१	१		
	पर्यटन प्रचार सामाग्री (अडियो, भिडियो,	प्रकाशन संख्या	०	३	५		

नतिजा शृङखला	सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु					पुष्ट्याईका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान
	सूचक विवरण	इकाई	आधार वर्ष ०८२/८३	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)			
				०८५/८६	०८७/८८		
	श्रव्यदृष्य, बुकलेट आदि)						
प्रतिफल १.३ : श्रमको उचित प्रयोग गरी रोजगारी श्रृजना मार्फत गरिवी न्यूनीकरण गर्ने	६ महिना भन्दा बढी रोजगार प्राप्त जनशक्ति	संख्या				- नगर वस्तुगत विवरण - सर्वेक्षण प्रतिवेदन - अध्ययन प्रतिवेदन - प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन	- उद्यम तथा व्यापार प्रवर्द्धन सम्बन्धी स्थानीय नीति कानून तर्जुमा हुनेछ । - आर्थिक क्रियाकलाप सञ्चालनका लागि निजी क्षेत्रमैत्री वातावरण कायम हुनेछ ।
	अति विपन्न परिवार राहत कार्यक्रमबाट रोजगारी सिर्जना	संख्या					
	आयआर्जनमा संलग्न (कृषि पशुपंक्षी लगायत विभिन्न उद्यम समूह)	समूह संख्या	२१९	२४०	२५०		
असर २ : समुन्नत र मर्यादित जीवनका लागि शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई लगायतका सामाजिक पूर्वाधारहरुको समुचित विकास गर्ने ।	शिक्षक विद्यार्थी अनुपात (माध्यमिक तह)	अनुपात				- नगर वस्तुगत विवरण - सर्वेक्षण प्रतिवेदन - अध्ययन प्रतिवेदन - प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन	- आवश्यक स्थानीय नीति कानून तर्जुमा हुनेछ । - सरकारी, गैरसरकारी र निजी क्षेत्रको लगानीमा बृद्धि हुनेछ ।
	वि.सि.जी. खोप कभरेज	प्रतिशत	६४	७५	८०		
	डि.पि.टी., हेपाटाइटिस वि खोप कभरेज	प्रतिशत	५५	१००	१००		
	रुवेला खोप (९-११ महिना)	प्रतिशत	४४	१००	१००		
	जन्मदा २.५ के.जी. < तौल भएका बालबालिका	प्रतिशत	७.२७	५	३		
	१८० दिन आइरन च क्की प्रयोग गर्ने गर्भवती	प्रतिशत	६५	८५	९०		
	भिटामिन ए प्रयोग गर्ने महिला	प्रतिशत	६१	७०	७५		
	पहिलो पटक स्वास्थ्य संस्थामा जाने गर्भवती	प्रतिशत	९३	९५	१००		
	४ पटकसम्म स्वा. संस्थामा जाँच गराउने गर्भवती	प्रतिशत	८३	९०	९५		
प्रतिफल २.१ : गुणस्तरीय शिक्षा र स्वास्थ्य सेवामा सहज पहुँचको व्यवस्था गर्ने ।	नमूना सामुदायिक विद्यालय	संख्या	०	१	१	- नगर वस्तुगत विवरण - सर्वेक्षण प्रतिवेदन - अध्ययन प्रतिवेदन - प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन	- अभिभावक तथा स्थानीय सरोकारवालाको प्रतिबद्धता र सहभागीतामा बृद्धि हुनेछ । - सरकारी, गैरसरकारी र निजी क्षेत्रको लगानीमा बृद्धि हुनेछ । - स्थानीय स्तरमा सहकार्य र साभेदारीमा बृद्धि हुनेछ ।
	प्राविधिक धारका विद्यालय	संख्या	१	२	२		
	विज्ञान प्रयोगशाला भएका विद्यालय	संख्या	११	१३	१५		
	ICT ल्याब भएका विद्यालय	संख्या	१२	१५	१५		
	इन्टरनेट सेवा उपलब्ध विद्यालय	संख्या	३३	३३	३३		
	अपाङ्गमैत्री पूर्वाधार भएका विद्यालय	संख्या	०	१०	१५		
	पक्की शौचालय भएका विद्याल	प्रतिशत	१००	१००	१००		
	खेल मैदान भएका विद्यालय	संख्या	२५	३०	३३		
	स्वस्थ चौकी स्तरोन्नती	संख्या	०	२	२		
प्रतिफल २.२ : स्वच्छ खानेपानीको उपलब्धता र सरसफाइ सेवाको सुनिश्चित	बालमैत्री शौचालय भएका विद्यालयहरु	संख्या	०	१५	२०	- नगर वस्तुगत विवरण - सर्वेक्षण प्रतिवेदन - अध्ययन प्रतिवेदन	- संघ, प्रदेश, गैरसरकारी र निजी क्षेत्रको लगानीमा बृद्धि हुनेछ । - स्थानीय सरोकारवालाको
	ल्याण्डफिल साइट निर्माण	संख्या	०	०	१		

नतिजा शृङखला	सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु					पुष्ट्याईका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान
	सूचक विवरण	इकाई	आधार वर्ष ०८२/८३	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)			
				०८५/८६	०८७/८८		
गर्ने ।						प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन	प्रतिबद्धता, समन्वय तथा सहकार्य र साभेदारीमा वृद्धि हुनेछ ।
प्रतिफल २.३ : मौलिक संस्कृति, भाषा र परम्पराको संरक्षण गर्ने ।	साँस्कृतिक संग्राहलय	संख्या	१	१	१	- नगर वस्तुगत विवरण - सर्वेक्षण प्रतिवेदन - अध्ययन प्रतिवेदन - प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन	स्थानीय सरोकारवालाको प्रतिबद्धता र सहभागीतामा अभिवृद्धि हुनेछ ।
	साँस्कृतिक महोत्सव	संख्या	०	३	५		
	भाषा संस्कृति संरक्षणका लागि स्थानीय भाषामा वक्तृत्वकला र लोक नृत्य प्रतियोगिता	पटक	०	६	१०		
प्रतिफल २.४ : खेलकूदको माध्यमबाट युवाहरुलाई आत्मसम्मान हुनेगरी राष्ट्रिय गौरव वृद्धिमा सरिक बनाउने ।	मुख्य खेल मैदान	संख्या	७	९	१०	- नगर वस्तुगत विवरण - सर्वेक्षण प्रतिवेदन - अध्ययन प्रतिवेदन - प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन	- स्थानीय सरोकारवालाको प्रतिबद्धता, सहभागीता, सहकार्य एवं साभेदारीमा वृद्धि हुनेछ । - युवामैत्री वातावरण र लगानीमा वृद्धि हुनेछ ।
	प्रशिक्षण प्राप्त खेलाडी	संख्या					
प्रतिफल २.५ : सेवा, सुविधा र अवसर वितरणमा समन्यायिक सिद्धान्तको अवलम्बन गरी सामाजिक समावेशिता र समानतामा आधारित विकास प्रक्रियालाई आत्मसात गर्दै सामाजिक सुरक्षा र न्याय प्रणालीको प्रवर्द्धन गर्ने ।	जेष्ठ नागरिक मिलन केन्द्र स्थापना	संख्या	०	१	१	- नगर वस्तुगत विवरण - सर्वेक्षण प्रतिवेदन - अध्ययन प्रतिवेदन - प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन	- स्थानीय नीति कानून तर्जुमा हुनेछ - संघ, प्रदेश, गैरसरकारी र निजी क्षेत्रको लगानीमा वृद्धि हुनेछ । - सामाजिक सुरक्षा तथा सकारात्मक विभेद नीति र लक्षित वर्ग कार्यक्रमको निरन्तरता हुनेछ ।
	बालक्लब सञ्चालन	संख्या	१०८	११५	१२०		
	बालश्रममुक्त वडा	संख्या	१८	१८	१८		
	शारीरिक अशक्तहरुको सञ्जाल निर्माण तथा परिचालन	संख्या	०	१	१		
	लैंगिक उत्तरदायि बजेट परीक्षण (वार्षिक)	संख्या	०	३	५		
	लैससास नीति तर्जुमा	पटक	१	१	१		
असर ३ : स्तरयुक्त भौतिक पूर्वाधारहरुको विकास मार्फत आर्थिक, सामाजिक क्रियाकलापमा सहज पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।	पैदल यात्राको दुरी सार्वजनिक यातायातको पहुँच सम्म	मिनट	५३	४०	२०	- नगर वस्तुगत विवरण - सर्वेक्षण प्रतिवेदन - अध्ययन प्रतिवेदन - प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन	- संघ, प्रदेश र निजी क्षेत्रको लगानीमा वृद्धि हुनेछ - समुदायको सहभागीता, योगदान र निगरानीमा वृद्धि हुनेछ ।
	आधुनिक व्यवस्थित बस पार्क	संख्या	१	१	१		
	स्तरयुक्त चार लेनको नमुना सडक	कि.मि.	०	२	११		
	एफ.एम.रेडियो सञ्चालन	संख्या	२	२	२		
प्रतिफल ३.१ : भौतिक पूर्वाधार विकासका लागि दीर्घकालीन नीति तथा योजना	ग्रामिण यातायात गुरुयोजना अध्यावधिक	संख्या	०	१	१	- नगर वस्तुगत विवरण - सर्वेक्षण प्रतिवेदन - अध्ययन प्रतिवेदन	- स्थानीय नीति कानून तर्जुमा हुनेछ - स्थानीय सरोकारवालाको
	भू-उपयोग नीति अनुसार जग्गाको वर्गीकरण	पटक	१	१	१		
	विस्तृत भू-उपयोग योजना तर्जुमा	संख्या	१	१	१		

नतिजा शृङखला	सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु					पुष्ट्याईका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान
	सूचक विवरण	इकाई	आधार वर्ष ०८२/८३	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)			
				०८५/८६	०८७/८८		
तर्जुमा र भू-उपयोग सम्बन्धी हालको वर्गीकृत मापदण्डलाई थप व्यवस्थित गरी कार्यान्वयन गर्ने ।						प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन	प्रतिवद्धता, सहभागीता, सहकार्य एवं साभेदारीमा बृद्धि हुनेछ । संघ, प्रदेश र निजी क्षेत्रको लगानीमा बृद्धि हुनेछ ।
प्रतिफल ३.२ : प्रमुख सडक तथा पुल, भवन निर्माण, सिँचाइ तथा तटबन्ध जस्ता पूर्वाधार निर्माणमा केन्द्र तथा प्रदेश सरकारसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने	पक्की पुल निर्माण	संख्या	NA	३	१०	- नगर वस्तुगत विवरण - सर्वेक्षण प्रतिवेदन - अध्ययन प्रतिवेदन - प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन	- स्थानीय नीति कानून तर्जुमा हुनेछ - सबै पक्षको सहकार्य एवं साभेदारीमा बृद्धि हुनेछ ।
	विद्युत उर्जा खपतका लागि विद्युत चुल्हो अनुदान	संख्या	NA	५००	५००		
प्रतिफल ३.३ : भवन, वस्ती विकास तथा बजारीकरणका लागि आवश्यक पूर्वाधारको व्यवस्था गर्ने ।	भवन मापदण्ड/संहिता निर्माण	संख्या	०	१	१	- नगर वस्तुगत विवरण - सर्वेक्षण प्रतिवेदन - अध्ययन प्रतिवेदन - प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन	- स्थानीय नीति कानून तर्जुमा हुनेछ - स्थानीय सरोकारवालाको प्रतिवद्धता, सहभागीता, सहकार्य एवं साभेदारीमा बृद्धि हुनेछ ।
	स्वास्थ्य चौकी भवन स्तरोन्नति	संख्या	०	२	२		
	बडा कार्यालय भवन निर्माण	संख्या	१५	१८	१८		
	एकीकृत वस्ती विकासका लागि सम्भाव्यता अध्ययन	संख्या	०	१	१		
असर ४ : वातावरण र विकास बीच सन्तुलित सम्बन्ध बनाई दीगो विकासमा जोड दिने र प्राकृतिक प्रकोपबाट हुने क्षती न्यूनीकरण गर्ने ।	खुल्ला चउर, बुट्यान, नदी किनार र चरन क्षेत्रमा वृक्षारोपण गरी हरियाली प्रवर्द्धन गर्ने	हेक्टर	NA	५	७	- नगर वस्तुगत विवरण - सर्वेक्षण प्रतिवेदन - अध्ययन प्रतिवेदन - प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन	- स्थानीय नीति कानून तर्जुमा हुनेछ - तीनै तहका सरकार, गैरसरकारी र निजी क्षेत्रको सहभागिता बृद्धि हुनेछ - वन, वातावरण नीतिको पालना हुनेछ ।
प्रतिफल ४.१ : विभिन्न पूर्वाधार तथा आर्थिक विकासका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्दा दीगो विकासको मान्यता अवलम्बन गर्ने र प्राकृतिक सम्पदाहरुको संरक्षणमा स्थानीय प्रविधिको अधिकतम उपयोग गर्ने ।	नदी कटान क्षेत्रमा वायो इन्जिनियरिङ्ग प्रविधिको प्रयोग	कि.मी	NA	४	६	- नगर वस्तुगत विवरण - सर्वेक्षण प्रतिवेदन - अध्ययन प्रतिवेदन - प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन	- स्थानीय नीति कानून तर्जुमा हुनेछ - वन, वातावरण नीतिको पालना हुनेछ । - वातावरण संरक्षण र प्रवर्द्धनमा स्थानीय समुदायको सक्रीय सहभागीता रहनेछ ।
	सडकका दुवै किनारा र नदी उकास क्षेत्रमा वृक्षारोपण	हेक्टर	NA	३	४		
	वातावरण संरक्षण तथा जलवायु अनुकूलनसँग सम्बन्धित स्थानीय कानून निर्माण	संख्या	१	२	२		

नतिजा शृङखला	सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु					पुष्ट्याईका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान
	सूचक विवरण	इकाई	आधार वर्ष ०८२/८३	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)			
				०८५/८६	०८७/८८		
प्रतिफल ४.२ : प्राकृतिक सम्पदाहरु र जैविक विविधताको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्ने ।	जैविक विविधता संरक्षण सम्बन्धी स्थानीय नीति तर्जुमा	संख्या	०	१	१	- नगर वस्तुगत विवरण - सर्वेक्षण प्रतिवेदन - अध्ययन प्रतिवेदन - प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन	- वन, वातावरण नीतिको पालना हुनेछ । - वातावरण संरक्षण र प्रवर्द्धनमा स्थानीय समुदायको सक्रिय सहभागीता रहनेछ ।
	पोखरी, जलाशयको निर्माण तथा स्तरोन्नति	संख्या	२२	२६	३०		
	वन्यजन्तु, चराचुरुङ्गी र जडिबुटीको तथ्यांक संकलन र अभिलेखीकरण	संख्या	०	१	१		
प्रतिफल ४.३ : विपद् व्यवस्थापनका लागि संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	वडा स्तरमा विपद् व्यवस्थापन कोषको स्थापना	संख्या	०	१०	१८	- नगर वस्तुगत विवरण - सर्वेक्षण प्रतिवेदन - अध्ययन प्रतिवेदन - प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन	- स्थानीय नीति कानून तर्जुमा हुनेछ - विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा जनचेतना अभिवृद्धि भएको हुनेछ
	विपद् व्यवस्थापन योजना तर्जुमा	संख्या	०	१	१		
	वडागत विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना	संख्या	०	१०	१८		
	नदी, खोलामा तटबन्ध निर्माण	कि.मी.	६	९.८	१३.८		
	सम्भावित विपद् क्षेत्र नक्सांकन	पटक	०	१	१		
	सार्वजनिक लेखापरीक्षण भएका योजना	प्रतिशत	७५	८५	१००		
असर ५ : सहज तथा गुणस्तरीय सेवा प्रवाह र जवाफदेही सार्वजनिक सेवा मार्फत रामग्रामवासीलाई सुशासनको प्रत्याभूति गराउने ।	भरपर्दो इन्टरनेट सुविधा भएका वडा कार्यालयहरु	संख्या	१८	१८	१८	- नगर वस्तुगत विवरण - सर्वेक्षण प्रतिवेदन - अध्ययन प्रतिवेदन - प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन	- स्थानीय नीति कानून तर्जुमा हुनेछ - स्थानीय सरकारको क्षमता अभिवृद्धि हुनेछ ।
	न्यायिक समितिमा आएका मुद्दाहरुको फछ्यौट	प्रतिशत					
	वस्तुगत विवरण अद्यावधिक	पटक	०	१	१		
	लैससास स्थानीय रणनीति तर्जुमा	संख्या	१	१	१		
	लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट परीक्षण (वार्षिक)	पटक	०	३	५		
	निर्णय प्रक्रियामा महिला सहभागिता	प्रतिशत	३३	३८	४०		
	आम्दानी खर्चको सार्वजनिकीकरण (चौमासिक)	पटक	१	९	१५		
	सार्वजनिक सुनुवाई (चौमासिक)	पटक	३	९	१५		
प्रतिफल ५.१ : सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई पारदर्शी, जवाफदेही र समय सीमा भित्र आवद्ध गरी नतिजामूलक बनाउने ।	सामाजिक परिक्षण भएको योजना/कार्यक्रम (वार्षिक)	संख्या	०	३	५	- नगर वस्तुगत विवरण - सर्वेक्षण प्रतिवेदन - अध्ययन प्रतिवेदन - प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन	- स्थानीय नीति कानून तर्जुमा हुनेछ - स्थानीय सरकारको क्षमता अभिवृद्धि हुनेछ । - सेवाग्राहीमैत्री वातावरणमा सेवाहरु प्रवाह हुनेछ ।
	संगठन तथा व्यवस्थापन अध्ययन	पटक	१	१	२		
	करका दर र दायरा बारे विस्तृत अध्ययन	संख्या	०	१	२		
	मध्यकालीन खर्च संरचना तर्जुमा	पटक	१	३	५		
	शाखा तथा इकाईहरु एवं कर्मचारीहरुको कार्य विवरण तैयारी तथा परिमार्जन	पटक	१	२	३		
	कर्मचारीहरुको कार्य सम्पादन सम्भौता	प्रतिशत	२५	५०	१००		
	पालिका र वडा कार्यालय बीच नेटवर्किङ्ग	संख्या	१८	१८	१८		
	प्रतिफल ५.२:						

नतिजा शृङखला	सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु					पुष्ट्याईका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान
	सूचक विवरण	इकाई	आधार वर्ष ०८२/८३	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)			
				०८५/८६	०८७/८८		
नगरपालिकालाई नीति निर्माण, नियमन तथा सहजीकरण गर्ने केन्द्रको रुपमा विकास गरी सेवा प्रवाह लगायतका मुख्य कार्यहरुमा वडा कार्यालयलाई जिम्मेवार बनाउने ।	सुविधायुक्त वडा कार्यालय	संख्या	१३	१५	१८	- नगर वस्तुगत विवरण - सर्वेक्षण प्रतिवेदन - अध्ययन प्रतिवेदन - प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन	- स्थानीय नीति कानून तर्जुमा हुनेछ - स्थानीय सरोकारवालाको प्रतिवद्धता, सहभागीता, सहकार्य एवं साभेदारीमा बृद्धि हुनेछ ।
	कानून तर्जुमा	संख्या	९२	१००	१०५		
प्रतिफल ५.३ : संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि तथा नेतृत्व विकासलाई प्राथमिकता दिने ।	पालिकाको क्षमता विकास योजना तर्जुमा	संख्या	०	१	२	- नगर वस्तुगत विवरण - अध्ययन प्रतिवेदन - प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन	- क्षमता विकास योजना तर्जुमा भएको हुनेछ । - स्थानीय सरोकारवालाको प्रतिवद्धता, सहभागीता, सहकार्य एवं साभेदारीमा बृद्धि हुनेछ ।
	क्षमता विकासबाट लाभान्वीत कर्मचारी	प्रतिशत	४०	६०	८०		
	क्षमता विकासबाट लाभान्वीत जनप्रतिनिधि	प्रतिशत	४०	६०	१००		

* राष्ट्रिय आधार **प्रादेशिक आधार ***नगरपालिका

४.१३ अपेक्षित उपलब्धी

यो आवधिक विकास योजना कार्यान्वयन पश्चात रामग्राम नगरपालिकाले निम्न उपलब्धी हासिल गरेको हुनेछ ।

- पालिकामा विभिन्न आर्थिक गतिविधि सञ्चालन/प्रवर्द्धन भई ७ प्रतिशतको आर्थिक वृद्धि हासिल हुनेछ ।
- निरुपेक्ष गरिवीको रेखामुनीको जनसंख्या १६ प्रतिशतमा झरेको हुनेछ ।
- कृषि उत्पादकत्व वृद्धि भई प्रमुख बाली धान प्रति हेक्टर ४.७ मे.ट. उत्पादन हुनेछ ।
- पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि निजी क्षेत्र तथा स्थानीय समुदायसँगको समन्वयमा होटल, रिसोर्ट तथा होमस्टेहरु संचालनमा आएका हुनेछन् ।
- बहुसाँस्कृतिक संग्रालय र कोशेली घर स्थापना र व्यवस्थापन भई पर्यटन प्रवर्द्धनमा सहयोग पुगेको हुनेछ ।
- पाँच वर्ष माथिको साक्षरता दर ८५ प्रतिशत पुगेको हुनेछ ।
- विद्यालयहरुको शैक्षिक वातावरणमा सुधार भई पठन पाठनमा गुणस्तरीयता कायम भएको हुनेछ ।
- स्थानीय पाठ्यक्रममा आधारित कक्षागत पाठ्यपुस्तक निर्माण भई पठन-पाठन भएको हुनेछ ।
- स्वास्थ्य चौकीहरु स्तरोन्नति भई आधारभूत स्तरका सेवामा सहजता भएको हुनेछ ।
- ७० प्रतिशत रामग्रामवासीलाई पाइपबाट स्वच्छ खानेपानी सेवा उपलब्ध भएको हुनेछ ।
- लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका पक्षहरु विकासका सबै अवयवहरुमा आन्तरिकीकरण भई विभिन्न वर्गहरुले यसको अनुभूति गरेका हुनेछन् ।
- टाढाको वस्तीमा पनि सार्वजनिक यातायातको पहुँच पुगि पैदल यात्राको दुरी कम भई बढीमा २० मिनेटको मात्र भएको हुनेछ ।
- भैरहवा-परासी-त्रिवेणी हुलाकी सडकको तुरिया-भलुही खोला सडक खण्डमा मेडियम स्ट्रिप सहित चार लेन र फुटपाथ, साइकल लेन र ग्रीन वेल्ड सहितको स्तरमा सडक निर्माण भई आधुनिक सहज सडकको रुपमा रुपान्तरिक भएको हुनेछ ।
- हाल वडा भवन कार्यालय नभएका वडा भवनहरुको निर्माण र अन्य वडा भवनहरुको आवश्यक मर्मत सुधार भएको हुनेछ ।
- सबै वडा/क्षेत्रमा इन्टरनेट सञ्जालको विस्तार भएको हुनेछ ।
- फोहरमैलाको अन्तिम विसर्जनको लागि अध्ययन र पहुँच मार्गको निर्माण भएको हुनेछ ।
- विद्यमान जडिबुटी तथा वन्यजन्तु एवं पक्षी प्रजातीको अध्ययन र अभिलेखीकरणको कार्य सम्पन्न भएको हुनेछ ।
- नगरपालिका तथा वडा कार्यालयहरु सूचना प्रविधिमैत्री भई रामग्रामवासीहरुलाई छिटो छरितो एवं चुस्त सेवाहरु प्रवाह गरिएको हुनेछ ।
- जिम्मेवारी, पारदर्शीता र जवाफदेहिता जस्ता पक्षहरुमा स्थानीय सरकार थप संवेदनशील भएको हुनेछ र जनताले सुशासनको अनुभूति गरेका हुनेछन् ।
- कुल खर्चमा आन्तरिक आयको हिस्सा ११ प्रतिशत पुगेको हुनेछ ।
- हुलाकी मार्ग आसपासका क्षेत्रहरुमा भैसीको नश्ल सुधार भई उत्पादनशील भैसीको श्रोत व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।

परिच्छेद-५ आर्थिक विकास

५.१ कृषि विकास

५.१.१ विद्यमान अवस्था

कूल ग्राहस्थ उत्पादनमा २४% योगदान र ६०.४% जनसंख्या आवद्धता रहेकोले कृषि क्षेत्रलाई आर्थिक समृद्धिको पूर्ण आधार मान्न सकिन्छ। कृषि क्षेत्रको समग्र विकासका लागि २० वर्षे कृषि विकास रणनीति र दीगो विकास लक्ष्यलाई मार्गदर्शनको रूपमा लिइएको छ। कृषि उत्पादनको व्यवसायीकरण, यान्त्रीकरण र विविधिकरण गरी यस क्षेत्रलाई प्रतिस्पर्धी बनाउने र भोकमरीको अन्त्यका लागि खाद्य सुरक्षा तथा पोषणको सुनिश्चितता गर्दै दीगो कृषिको प्रवर्द्धन गर्ने दीगो विकासको लक्ष्य यस आवधिक विकास योजनाले अङ्गीकार गरेको छ।

उत्पादन, उत्पादकत्व र प्रतिस्पर्धी क्षमता अभिवृद्धि नै मुख्य चुनौतीको रूपमा रहेको कृषि क्षेत्रमा उत्पादन उत्पादकत्व र प्रतिस्पर्धी क्षमता अभिवृद्धि गर्ने र आधारभूत खाद्य वस्तुहरुमा आत्मनिर्भरता बढाउने जस्ता रुपान्तरणकारी रणनीतिहरु सोझै योजनाले लिएको छ। **खाद्य सम्प्रभुता सहितको दीगो, प्रतिस्पर्धी एवं समृद्ध कृषि अर्थतन्त्र** भन्ने सौँच सहित प्रतिस्पर्धी, जलवायु अनुकूलन, आत्मनिर्भर एवं निर्यातमुखी उद्योगको रूपमा कृषि क्षेत्रलाई रुपान्तरण गर्दै समावेशी र दीगो आर्थिक वृद्धि हासिल गर्ने लक्ष्य पन्ध्रौँ राष्ट्रिय योजनाले लिएको थियो। पन्ध्रौँ योजनामा कृषि क्षेत्रको योगदान २७.६% रहेकोमा हाल यस क्षेत्रको योगदान २४% रहेको र खाद्यान्न आपूर्तिको लागि आयात प्रतिस्थापन गर्न नसकिएको जस्ता कारणबाट कृषि उत्पादनमा दिन प्रति दिन ह्रास हुँदै गइरहेको अवस्था छ। सोझै योजनामा भूमिको सदुपयोग मार्फत कृषिको उत्पादन तथा उत्पादकत्व अभिवृद्धि कार्यक्रम, कृषि क्षेत्र प्रति आकर्षण अभिवृद्धि कार्यक्रम, उत्पादन तथा रोजगारी अभिवृद्धि गर्ने कार्यक्रम, कृषिको आधुनिकीकरण र व्यवसायीकरण कार्यक्रम, विउ विजन, मल तथा कृषि औजार सुनिश्चितता कार्यक्रम, सिँचाई सुविधा अभिवृद्धि कार्यक्रम, क्षतीय न्यूनीकरण कार्यक्रम, पोषणयुक्त खाद्य प्रवर्द्धन जस्ता कार्यक्रमहरु प्राथमिकतामा राखिएका छन्। त्यसैगरी **आधुनिक एवं व्यवसायिक कृषि खाद्यमा आत्मनिर्भरता** भन्ने सौँच र **कृषि क्षेत्रलाई कृषिजन्य उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि तथा बजारीकरण गर्ने** लक्ष्य प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनाले लिएको छ। दीगो विकासको लक्ष्य (२०१६-२०३०) ले समेत भोकमरीको अन्त्य गर्ने, खाद्य सुरक्षा र उन्नत पोषण प्राप्त गर्ने र दीगो कृषि प्रवर्द्धन गर्ने लक्ष्य लिएको छ।

सोझैँ राष्ट्रिय योजनाले आर्थिक वर्ष २०८५/०८६ सम्म ७.३% को वार्षिक आर्थिक वृद्धि हासिल गर्ने लक्ष्य राखेको छ। नेपाल कृषि प्रधान देश भएकोले सो लक्ष्य पूरा गर्न उक्त योजनाले कृषि क्षेत्रले ४% योगदान गरी वार्षिक आर्थिक वृद्धि हुने अनुमान गरेको छ। लुम्बिनी प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाले पनि प्रदेशको आर्थिक वृद्धिदर बढाउन कृषिलाई नै पहिलो प्राथमिकतामा राखी रणनीतिहरु निर्धारण गरेको छ।

समथर र उर्वर भूमि रहेको रामग्राम नगरपालिकामा कृषि पेशामा संलग्न परिवार संख्या ८७७८ र आश्रित जनसंख्या ४२७४९ छ। यसको अर्थ यस नगरपालिकाको ६६.७७% जनसंख्या कृषिमा आश्रित भएको देखिन्छ। राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८ अनुसार हाल यस हाल यस नगरपालिकाको खेतियोग्य जमिन ६२४० हेक्टर रहे तापनि जम्मा ५८९१ हेक्टर (७४.५१%) मा मात्र कृषिबाली लगाइने गरेको छ। खेतियोग्य जमिन मध्ये ५१५१ हेक्टर जमिनमा मात्र विभिन्न माध्यमबाट सिँचाईको व्यवस्थापन गर्ने गरिएको छ। यस नगरपालिकाको जनसंख्याको ठूलो हिस्सा कृषिमा निर्भर छ तर निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली विद्यमान रहेको छ। आवश्यक सिँचाईको व्यवस्थापन गर्न नसकिनु, कृषि क्षेत्रको व्यवसायीकरण तथा आधुनिकीकरण नहुनु जस्ता कारणले कृषि उत्पादनमा ह्रास आइरहेको छ। हार्भेस्टर, पावर टिलर, रेटाभेटर, कल्टीभेटर जस्ता आधुनिक उपकरणहरु कृषकहरुले उपभोग गर्न पाएका छैनन्। कृषि उपजहरुको व्यवसायीकरण, यान्त्रिकीकरण र विविधिकरण प्रयाप्त मात्रामा नहुदा खाद्य सुरक्षा र पोषणको सुनिश्चितता गर्न सकिएको छैन।

कृषियोग्य जग्गाको संरक्षण, खण्डीकरण नियन्त्रण, चक्लाबन्दी कार्यक्रम मार्फत कृषि उत्पादनमा वृद्धि र खाद्य सुरक्षाको प्रत्याभूति गर्ने उद्देश्यले समेत नेपाल सरकारले भू-उपयोग नीति-२०७२ जारी गरेको छ। भू-उपयोग ऐन-२०७६, भू-उपयोग नियमावली-२०७९ र भू-उपयोग नीति-२०७२ मा स्थानीय तहलाई भूमिको वर्गिकरण, भू-उपयोग योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने अधिकार तोकिएको छ। सो अनुसार प्रत्येक स्थानीय तहले आफ्नो कार्यक्षेत्र भित्रको जग्गालाई कम्तिमा कृषि क्षेत्र र गैर कृषि क्षेत्रमा छुट्टयाउनु पर्ने प्रावधान अनुसार वर्गीकृत

मापदण्ड तोकिएको कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । यो मापदण्डलाई अझ विस्तृतीकरण गरी समय सापेक्ष बनाउन जरुरी छ । कृषिको आधुनिकीकरण गरी यस क्षेत्रको दीगो विकास गर्न कृषि पेशालाई सम्मानजनक पेशाको रूपमा रूपान्तरण गर्न आवश्यक देखिन्छ । प्रभावकारी सिँचाई प्रणालीको अभाव, परम्परागत निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली, उन्नत बिउ विजन र रासायनिक मलको अभाव, प्राविधिक जनशक्ति र प्रविधिको अभाव, सुलभ कृषि ऋण र कृषि बिमाको पहुँचमा कमी, कृषि प्रति युवाशक्तिको विकर्षण आदि कृषि उत्पादन र उत्पादकत्वका बाधक पक्षहरू हुन् । यी व्यवधानहरू हटाई प्रयाप्त सिँचाईको व्यवस्था, कृषिमा व्यवसायीकरण र आधुनिकीकरण, प्राविधिक सहयोग, उन्नत बिउ विजन र मलको व्यवस्था, कृषि उत्पादनमा विशिष्टीकरण, भण्डारण, प्याकेजिङ्ग, ब्राण्डिङको व्यवस्था गरी बजारीकरण गर्न युवाशक्तिलाई उत्प्रेरणा जगाई उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्न जरुरी छ ।

कृषिको परम्परागत उत्पादन प्रणालीलाई आधुनिक तथा बैज्ञानिक प्रणालीमा रूपान्तरण गर्न नगरपालिकाले विभिन्न नीतिगत व्यवस्थाका साथै विविध कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दै आएको छ । व्यावसायिक तरकारी खेती गर्ने कृषकलाई प्रोत्साहन गर्न क्षेत्रफलका आधारमा **जसको उत्पादन उसलाई प्रोत्साहन** कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, प्राकृतिक प्रकोपबाट कृषि व्यवसायलाई जोखिम रहित तुल्याउन बाली बीमा गर्न किसानलाई प्रोत्साहन गर्ने, **रामग्रामको शान उत्पादन वृद्धि गर्ने किसानलाई हाम्रो सम्मान** नाराका साथ कृषक, कृषक समूह, कृषि सहकारीहरूलाई सम्मान गर्ने जस्ता कार्यक्रम विगतका वार्षिक योजनामा राखी नगरपालिकाले कार्यान्वयन गरेको छ । त्यसैगरी कुलो तथा नहरहरूको सिँचाई नभएको क्षेत्रमा नगरपालिकाले व्यापक मात्रामा बोरिङ, पम्पसेट, मोटर र डेलिभरी पाइप आदि वितरण गरेको छ ।

उन्नत बिउ विजनको प्रयोग गरी उत्पादनमा वृद्धि गर्ने, रैथाने बाली संरक्षण र मौसमी तथा बेमौसमी कृषि उपज उत्पादनमा आधुनिक यन्त्र उपकरणको प्रयोग गर्ने, अनुदानमा उन्नत बिउ वितरण र धान, मकै, गहुँ, तोरी, दलहन, तेलहन,आँप, लिची, आलु र उखु खेति विस्तारका लागि बिउ वितरण गर्ने, क्षमता विकासका कार्यक्रम संचालन गरी कृषकहरूलाई जागरुक र प्रोत्साहन गर्ने तथा साना औजार तथा उपकरण वितरण जस्ता कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिएका छन् । राष्ट्रिय मापदण्ड अनुसार तराईमा प्रति व्यक्ति प्रति वर्ष १९७ के.जी. खाद्यान्न आवश्यक पर्नेमा यस नगरपालिकामा ८६२ के.जी. खाद्यान्न उपलब्धताले हाल यो नगरपालिका खाद्यान्नमा आत्मनिर्भर भई निर्यात भइरहेको अवस्था देखिएको छ । खेतियोग्य जमिनमा आवश्यक सिँचाई व्यवस्थापन र अन्य मल, बिउ लगायतका सामग्रीहरू समयमै उपलब्ध हुन सके कृषि उत्पादन अझै कृषि बढ्ने देखिएको छ । कृषि सिँचाईका लागि तुरिया खोला सिँचाई योजनामा नगरपालिकाले बजेट विनियोजन गरी थप व्यवस्थापन गर्न सकेमा यस योजनाबाट ९०० बिगाहा क्षेत्रफल कृषि जमिन सिञ्चित भई थप उत्पादन बढाउन सक्ने अवस्था छ । परासी बजार आसपासका ग्रामीण क्षेत्रमा लोपोन्मुख अवस्थामा रहेका परम्परागत रैथाने बालीहरू-आलु, ओल, पिडार, कर्कलो, बासमती, कालानमक र अनदी धानको उत्पादनलाई थप प्रभावकारी बनाई विस्तार गर्न सकिने अवस्था छ । नगरपालिकाले यी रैथाने बालीहरूको संरक्षण र विस्तारका लागि उचित व्यवस्थापन गर्नुका साथै दलहन, तेलहन बालीहरूको विस्तार गर्ने, माटोको उर्वराशक्ति ह्रास हुनवाट जोगाउँदै कृषि प्रणालीमा सुधार गर्ने जस्ता नीतिहरू अवलम्बन गर्न जरुरी छ । नगरपालिकाको विभिन्न क्षेत्रको माटो परीक्षण र अध्ययनका आधारमा विभिन्न बालीहरूलाई क्षेत्रगत कलष्टरिङ्ग सहित फलफूल, तरकारी, अन्न बाली, दलहन र तेलहन बालीको व्यावसायिक उद्यम योजना निर्माण गरी युवाहरूलाई यस्ता व्यवसायमा अभियानको रूपमा आवद्ध गराउन सकेमा यसबाट आयआर्जन र स्वरोजगारमा टेवा पुग्ने देखिएको छ ।

अवसर

- उर्वर तथा समतल भूमि रहेकोले खाद्यान्न, दलहन, फलफूल, नगदेबाली तरकारीको व्यावसायिक उत्पादन गर्न सकिने ।
- डिजिटल कृषि, व्यावसायिक/बेमौसमी तरकारी उत्पादन, प्याकेजिङ र ब्राण्डिङ गर्दै उत्पादित वस्तुहरूको मूल्य श्रृंखला वृद्धि गरी निर्यातमुखी बालीको उत्पादन गर्न सकिने ।
- माटो र भू-बनोटको अवस्था अनुसार विभिन्न बालीहरू-धान, गहुँ, मकैको बिउ उत्पादन पकेट क्षेत्रको निर्धारण गरी उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउन सकिने ।
- धान तथा चिउरा मिल, तेल मिल, दाना उद्योग, जस्ता कृषिमा आधारित उद्योग परासीमै रहेकोले चक्काबन्दी मार्फत एकीकृत कृषि व्यवसायलाई व्यवसायीकरण र प्रवर्द्धन गर्न सकिने ।

- रैथाने बाली/जात जस्तै आलु, ओल, पिडार, कर्कलो, कालानमक धान उत्पादन गर्न सकिने ।
- प्राङ्गारिक मलको प्रयोग र अर्गानिक उपज प्रति चासो बढ्दै गएकोले पर्या-पर्यटन र कृषि पर्यटनमा लाभ लिन सकिने ।
- कामको खोजीमा रहेका र वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका युवाहरूलाई कृषि पेशा तर्फ आकर्षित गरी युवा पलायनलाई रोक्न सकिने ।

चुनौती

- खेतियोग्य जमिन खण्डीकरण रोक्ने, जग्गा बाभो राख्ने प्रवृत्ति निरुत्साहित गराउने र औद्योगिक क्षेत्र तोक्ने ।
- अस्थीर बजार मूल्य नियमन गर्ने र उत्पादक र उपभोक्ता बीच प्रत्यक्ष समन्वय कायम गर्ने ।
- कृषि उत्पादक किसानहरूको माभमा प्राविधिक र प्रविधिको पहुँच पुऱ्याउने ।
- दिगो सिँचाइका लागि आवश्यक श्रोतको व्यवस्थापन गर्ने ।
- रोग, किराको अत्यधिक प्रकोपका साथै कृषि बालीमा प्राकृतिक/वातावरणीय विपद् जोखिम न्यूनीकरण गर्ने ।
- समयमा मल, बिउ र प्रविधि आवश्यक मात्रामा उपलब्ध गराउने ।
- कृषिकर्मीहरूलाई बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट सहुलियतपूर्ण कर्जामा पहुँच पुऱ्याउने ।
- कृषि पेशालाई सम्मानित तथा मर्यादित बनाई आर्थिक रुपमा क्रियाशील जनशक्तिलाई त्यस तर्फ आकर्षण गर्ने ।
- कृषकहरूमा आधुनिक कृषि ज्ञानको प्रवर्द्धन गर्ने र यान्त्रीकरणको प्रयोग गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच :- व्यवसायिक कृषि सुदृढ अर्थतन्त्रको आधार; आत्मनिर्भर, स्वरोजगार तथा जीवन स्तरमा सुधार

लक्ष्य :- कृषिजन्य वस्तुको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि मार्फत खाद्य सुरक्षाको सुनिश्चितता सहित निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने

उद्देश्य :-

- कृषि उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गरी खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुदृढ गर्ने ।
- कृषि-सिँचाइ, प्रविधि र प्राविधिक पहुँच बढाई कृषि उत्पादनलाई गुणस्तरीय, दीगो र नाफामूलक बनाउने ।

रणनीति र कार्यनीति

● उद्देश्य १ : कृषि उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गरी खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुदृढ गर्ने	
रणनीति	कार्यनीति
● प्रतिस्पर्धी क्षमता विकास गरी व्यवसायिकीकरणको माध्यमबाट खाद्य उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने । ● कृषिलाई आधुनिक, व्यवसायिक, प्रविधिमैत्री, बजारमुखी र कृषि उत्पादनमा आत्मनिर्भर हुँदै आयात प्रतिस्थापन र निर्यात वृद्धि गर्ने ।	● कृषि क्षेत्रको विशिष्टिकरणका लागि माटो तथा हावापानी सुहाउँदो बाली पकेट क्षेत्र बनाई उत्पादकत्व वृद्धि गरिनेछ । ● प्राङ्गारिक मलको प्रयोगद्वारा अर्गानिक तरकारी, फलफूल र रैथाने बाली संरक्षण तथा प्रवर्द्धन गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ । ● उपलब्ध जलश्रोतको उचित व्यवस्थापन गरी उत्पादन वृद्धि गरिनेछ । ● पोखरी तलाउहरूमा वर्षातको पानी संकलन गरी थप सिँचाइको व्यवस्था मिलाइनेछ । ● निर्वाहमुखी कृषि प्रणालीलाई अन्त्य गरी एक गाउँ एक उत्पादन मार्फत कृषिको व्यवसायीकरण र विस्तार गरिनेछ ।
उद्देश्य २ : कृषि-सिँचाइ, प्रविधि र प्राविधिक पहुँच बढाई कृषि उत्पादनलाई गुणस्तरीय, दीगो र नाफामूलक बनाउने	
● कृषि क्षेत्रमा निजी, सहकारी तथा सार्वजनिक क्षेत्रको लगानी अभिवृद्धि गरी उत्पादनमा	● कृषि उत्पादनमा निजी तथा सहकारी क्षेत्रलाई उत्प्रेरित गरिनेछ । सहकारी खेती प्रणालीलाई प्रोत्साहन गरिनेछ । ● आधुनिक कृषि प्रविधि, यान्त्रिकरण र कृषिमा नवप्रवर्द्धनको प्रयोग जस्ता

विविधिकरण र विशिष्टीकृत गर्ने । कृषिलाई व्यवसायिक, प्रतिस्पर्धी तथा बजारमुखी क्षेत्रका रुपमा विकास गर्ने ।	कार्यको विस्तार गरिनेछ । - युवा, महिला, साना तथा सीमान्तकृत किसानलाई कृषि उद्यमशीलतामा प्रोत्साहन गरिने छ । - कृषि उपजको बजारीकरण, व्यवसायीकरण र यान्त्रिकीकरणमा पालिकाबाट सहयोग उपलब्ध गराइनेछ । उत्पादित वस्तुहरुको ग्रेडिङ, प्रशोधन, प्याकेजिङ र ब्राण्डिङ गरी उचित बजार व्यवस्थापन गरिने छ । - व्यवसायिक फर्म सञ्चालन गर्न चाहने व्यक्ति वा समूहलाई पूर्वाधार निर्माण लगायत प्रविधि र प्राविधिक सहयोगमा सहूलियत दिइनेछ । - कृषक, कृषि उद्यमी, कृषक समूह तथा कृषि सहकारीलाई विविधिकरणको आधारमा वर्गीकरण गरिनेछ । - उच्च मूल्यका बाली, तरकारी, फलफूल तथा कृषि उत्पादन प्रवर्द्धन र विविधिकरण गर्न प्रोत्साहन गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
---	---

प्रमुख कार्यक्रम

- कृषिको रणनीतिक गुरुयोजना तर्जुमा
- कृषि यान्त्रिकरणमा ५० प्रतिशत अनुदान
- कस्टम ह्यारिड सेन्टर सञ्चालन वडा नं. १२
- उन्नत बिउ उत्पादन तथा वितरण कार्यक्रम सबै वडा
- अर्गानिक तरकारी उत्पादन कार्यक्रम (उत्पादन श्रृंखला होमस्टेसँग जोड्ने गरी)
- बाली संरक्षण मिनी प्रयोगशाला स्थापना र सञ्चालन
- प्राङ्गारिक मल उत्पादन तथा प्रवर्द्धन (तरिका प्रदर्शन)
- बाली बीमा, कृषि कर्जा सम्बन्धी अभिमुखीकरण सबै वडा
- युवा लक्षित विशेष आयआर्जन कार्यक्रम सबै वडा
- कृषि सेवा केन्द्र स्थापना र सञ्चालन वडा नं.१८
- कृषक पाठशाला सञ्चालन तथा क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सबै वडा
- प्राङ्गारिक तरकारी उत्पादन कार्यक्रम सबै वडा
- व्यवसायिक कृषि बाली उत्पादन प्रोत्साहन कार्यक्रम, नगर स्तर
- रैथाने बाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम
- रिटर्निज युवासंग मेयर कार्यक्रम
- तथ्यांक संकलन/अध्यावधिक कार्यक्रम

अपेक्षित उपलब्धी

- तथ्यांक अध्यावधिक भएको हुनेछ ।
- कृषक पहिचान र वर्गीकरण गरी कृषक परिचय पत्र वितरण भएको हुनेछ ।
- विस्तृत भूउपयोग मापदण्ड र कृषि रणनीतिक गुरुयोजना तर्जुमा भएको हुनेछ ।
- कृषिलाई सम्मानित पेशा बनाई आधुनिकीकरण, यान्त्रिकीकरण र व्यवसायीकरण गरिएको हुनेछ ।
- कृषिको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि भई आयात प्रतिस्थापन र निर्यात प्रवर्द्धन भएको हुनेछ ।
- कृषि व्यवसायीकरण मार्फत आयआर्जन र स्वरोजगारमा वृद्धि भई केही हदसम्म युवा पलायन रोकिएको हुनेछ ।
- कस्टम ह्यारिड सेन्टर सञ्चालन भएको हुनेछ ।
- व्यवसायिक फार्मको विस्तार र अर्गानिक तरकारी उत्पादन भएको हुनेछ ।
- कृषि उपजको व्यवस्थित बजार विस्तार भएको हुनेछ ।

५.२ पशुपंक्षी विकास

विद्यमान अवस्था

सोह्रौ योजनाले पशुपंक्षी क्षेत्र तर्फ दुध उत्पादन २५६६ हजार मे.ट.बाट ३०५० हजार मे.ट., मासु ५१२ हजार मे.ट.बाट ५९० हजार मे.ट., अण्डा १३३ करोड गोटाबाट १६० करोड गोटा उत्पादन गर्ने परिमाणात्मक लक्ष्य लिएको छ। लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनाले **आधुनिक र व्यावसायिक पशुपन्छीपालन: प्रदेशवासीको जीवनस्तर सुधार** भन्ने सौँच सहित **स्वच्छ र गुणस्तरीय पशुपंक्षीजन्य उत्पादन वृद्धि गरी आत्मनिर्भर हुँदै निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने** लक्ष्य लिएको छ। राष्ट्रिय आंकडामा औसतमा ५.८ वटा पशुपंक्षी प्रति घर पालिएको भएपनि पर्याप्त पशु आहाराको कमी, उत्पादनशिल नश्लको कमी, समय समयमा पशुपंक्षीलाई लाग्ने संक्रामक रोगहरुको नियन्त्रण तथा सुरक्षित सेड र खोरहरुको कमीले गर्दा पशु सुरक्षामा चुनौती भएको अध्ययनहरुले देखाएका छन्। लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनाको परिमाणात्मक लक्ष्य अनुसार दुध उत्पादन वार्षिक ६०१.३ (मे.ट.हजार) बाट ६३० (मे.ट.हजार), मासु ११५ (मे.ट.हजार) बाट १३० (मे.ट.हजार), अण्डा २०४५ (गोटा हजार) बाट २१५५ (गोटा हजार) उत्पादन गर्ने लक्ष्य रहेको छ। सन्तुलित आहार प्राप्त गरी स्वस्थ रहनको लागि दुध ९१ लिटर प्रतिव्यक्ति/प्रति वर्ष, मासु १४ किलो प्रति व्यक्ति/प्रतिवर्ष र अण्डा ४८ गोटा प्रति व्यक्ति/प्रति वर्ष आवश्यक पर्दछ। राष्ट्रिय तथ्यांक बमोजिम मासु १५ किलो प्रतिवर्ष/प्रतिव्यक्ति, दुध ७९ लिटर प्रतिवर्ष/प्रतिव्यक्ति र अण्डा ५५ गोटा प्रतिवर्ष/प्रतिव्यक्ति उत्पादन भएको अवस्था छ। यस तथ्यांकले देशमा दुध र मासुको आयात अबै विस्थापित गर्न नसकिएको अवस्था देखाउँछ।

रामग्राम नगरपालिकामा परम्परागत पशुपालन व्यवसायलाई आधुनिकीकरण तथा व्यवसायीकरण गरी उत्पादनमा वृद्धि गर्न उन्नत जातका पशुपालन, पशुको नश्ल सुधारका लागि राँगा, बोका वितरण, कृत्रिम गर्भाधान, आधुनिक गोठ तथा खोर सुधार, पशु औषधी उपचारको व्यवस्था, पोषिला घाँसहरुको विड वितरण, पशु स्वास्थ्य तथा बाँझोपन निवारण शिविर सञ्चालन, उत्पादनका आधारमा अनुदान वितरण, पशुपालक कृषकहरुको क्षमता विकास र सामग्री वितरण जस्ता प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रमहरु सालवसाली रुपमा सञ्चालन गरिएका छन्। यो नगरपालिका दुधमा आत्मनिर्भर देखिए तापनि मासु, अण्डा र माछामा आत्मनिर्भर हुन सकेको छैन। खाद्य सुरक्षा र पोषणमा समेत महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याई कुपोषण हटाउन र सन्तुलित आहारा पूरा गर्नको लागि पशुपंक्षी विकास र प्रवर्द्धन गर्न आवश्यक हुन्छ। परम्परागत रुपमा पाल्दै आएका बंशानुगत महत्व राख्ने तराई बाखा, साँकिनी र घाँटी खुडले कुखुरा र हुरा सुँगुरको पालन तथा उत्पादन समेत न्यून हुदै गएकोले उक्त वस्तुहरुको जातीय संरक्षण, बिस्तार र ब्राडिण्ड गरी निर्यात समेत गर्ने नीति अवलम्बन गर्न जरुरी छ। यो नगरपालिकामा व्यावसायिक पशुफर्महरु ७६ रहे तापनि धेरै कृषक परिवारले गाई, भैँसी, बाखा, बंगुर तथा कुखुरा समेत परम्परागत रुपमा पालन गर्दै आएको देखिन्छ। सुधारिएको गोठ, सन्तुलित पशु दाना र पोषिला घाँस तथा चरन क्षेत्रको व्यवस्थापन, नश्ल सुधार, समय-समयमा पशुहरुमा लाग्ने सरुवा रोग र पशु स्वास्थ्यको समुचित व्यवस्थापन, हरियो घाँस र सन्तुलित दानामा आधारित पशुपालनमा प्रवर्द्धन गरी उत्पादन लागत कम गर्न र सामुदायिक पशुहरुको संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्न पूर्ण रुपमा सकिएको छैन। नगरपालिकाले क्षेत्रगत कलष्टरिङ्ग गरी नियमित सडक यातायात उपलब्ध हुने स्थानहरुमा दुध उत्पादन पकेट, स्थानीय बजारका आसपासमा पंक्षीपालन, जनजाती बस्तीहरुमा बंगुरपालन, जलाशय क्षेत्रमा माछा पालन र चरन उपलब्ध भएका बस्तीहरुमा बाखा उत्पादन कार्यक्रमलाई केन्द्रित गरी कृषकहरुलाई आधुनिक प्रविधि र आवश्यक प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउन सकेमा पशुपंक्षीपालन व्यवसायबाट आय आर्जन र रोजगार सिर्जना गर्न सकिने अवस्था छ।

अवसर

- खुला क्षेत्रमा पोषिला घाँस खेतको विकास गरी व्यावसायिक पशुपालन गर्न सकिने।
- विदेशबाट फर्किएका युवाहरुको ज्ञान, सीप र प्रविधिको प्रयोग गरी व्यावसायिक पशुपालन गर्न सकिने।
- व्यावसायिक पशुपालन विस्तार, विविधिकरण र बजारीकरण गरी पशुजन्य उद्योग सञ्चालनबाट आत्मनिर्भर भई निर्यात गर्न सकिने
- पशु आहारको उचित व्यवस्थापन गरी उत्पादन लागत कम गर्न सकिने।
- महामारी रोगको नियन्त्रण र पशुमा नश्ल सुधार गरी उत्पादन वृद्धि गर्न सकिने।
- निजी पोखरी/तलाउ, सामुदायिक र सार्वजनिक जलाशयको व्यवस्थापन गरी माछा उत्पादन गर्न सकिने।

- साप्ताहिक रुपमा रहेको पशु हाटबजारहरु र वरिपरि बजार क्षेत्र भएकोले बजारीकरण गर्न सकिने ।

चुनौती

- पशुपालनलाई मर्यादित पेशाको रुपमा ग्रहण गर्ने ।
- उन्नत जातको पशु नश्लको सहज पहुँच र सन्तुलित पशुपंक्षी आहाराको व्यवस्थापन गर्ने ।
- जलवायु परिवर्तन र संक्रामक रोगबाट हुने क्षती न्यूनीकरण गर्ने ।
- खुल्ला सीमानाको कारणले छिमेकी राष्ट्रको उत्पादनसँग प्रतिस्पर्धा गर्ने ।
- पशु उत्पादन लागत कम गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच :- स्वस्थ र गुणस्तरीय पशुपंक्षी उत्पादन, सुदृढ अर्थतन्त्रका लागि आत्मनिर्भर अभियान

लक्ष्य :- दिगो व्यवसायिक पशुपंक्षी तथा मत्स्य पालन मार्फत आर्थिक समृद्धि र रोजगारीको विस्तार गर्ने ।

उद्देश्य :- पशुपंक्षीजन्य उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि मार्फत खाद्य सुरक्षा सुनिश्चित गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य १ : पशुपंक्षीजन्य उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि मार्फत खाद्य सुरक्षा सुनिश्चित गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● पशुपालन व्यवसायमा प्रतिस्पर्धी क्षमताको विकास गरी गुणस्तरीय उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्दै न.पा.लाई आत्मनिर्भर बनाई आयात प्रतिस्थापन र निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने ।	● उन्नत प्रविधि र प्राविधिकको सहज पहुँच सुनिश्चित गरिनेछ । ● पशुपालन व्यवसायको विशिष्टीकरणका लागि कलस्ट्रिड गरी पकेट क्षेत्र बनाई उत्पादकत्व वृद्धि गरिनेछ । ● कम लागतमा पशुपंक्षीजन्य वस्तुको उत्पादन गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ । ● पशुपंक्षीजन्य पदार्थको बजारीकरण, व्यवसायीकरण र यान्त्रिकीकरणमा पालिकाबाट आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराइनेछ । ● पशुपंक्षीको नश्ल सुधार, पशु आहारको व्यवस्था तथा स्वास्थ्य सेवा एकीकृत रुपमा उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाइनेछ । ● पशुपालन व्यवसायलाई प्रवर्द्धन गर्न शुलभ कर्जा तथा पशुपंक्षी बीमाको व्यवस्थालाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।
● पशुपालन व्यवसायमा निजी तथा सार्वजनिक क्षेत्रको लगानी अभिवृद्धि गरी उत्पादनमा विविधिकरण र विशिष्टीकृत गर्ने ।	● लगानी सुनिश्चितताका लागि जोखिम न्यूनीकरण गर्न विशेष ध्यान पुऱ्याइनेछ । ● रैथाने जातको पशुपंक्षीको संरक्षण र विस्तार गरी बजारीकरणका लागि प्रचार प्रसार गरिनेछ । ● व्यवसायिक फर्म सञ्चालन गर्न चाहने व्यक्ति वा समूहलाई पूर्वाधार निर्माण लगायत प्रविधि र प्राविधिक सहयोगमा सहूलियत दिइनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- पशु आहारा प्रवर्द्धन कार्यक्रम
- नश्ल सुधार कार्यक्रम (कृत्रिम, प्राकृतिक)
- दुध संकलन प्रशोधन र विविधिकरण उद्योग स्थापना प्रोत्साहन कार्यक्रम
- पशु उपचार, खोप र प्राविधिक सेवा
- उत्पादनमा आधारित अनुदान वितरण कार्यक्रम
- सामुदायिक पशुको संरक्षण तथा व्यवस्थापन
- खोर, गोठ र यान्त्रिकरणमा अनुदान
- हुलाकी मार्ग लक्षित भैसी प्रवर्द्धन कार्यक्रम
- बाख्रा प्रवर्द्धन कार्यक्रम
- पोखरी जलाशयमा माछा प्रवर्द्धन तथा विस्तार कार्यक्रम
- स्थानीय कुखुरा प्रवर्द्धन कार्यक्रम
- बंगुर प्रवर्द्धन कार्यक्रम
- क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम
- उत्कृष्ट पशुपालक कृषक सम्मान कार्यक्रम

- तथ्यांक संकलन तथा अध्यावधिक कार्यक्रम

अपेक्षित उपलब्धी

- पशुपालक कृषकमैत्री नीति निर्माण भई कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।
- नमूना पशुपालन फर्म सञ्चालन भई व्यवसायिकीकरण भएको हुनेछ ।
- लगानी सुनिश्चितताका लागि बजारिकरणको व्यवस्था र न्यूनतम बिक्री मूल्य तोकिएको हुनेछ ।
- पशुपंक्षीपालकलाई शुलभ कर्जा र पशुपंक्षी बीमाको व्यवस्था भएको हुनेछ ।
- पशु सेवा प्राविधिकको सबै वडामा पहुँच भएको हुनेछ ।
- व्यवस्थित पशुपंक्षीपालन मार्फत युवाहरुमा स्वरोजगार र आयआर्जन भएको हुनेछ ।
- तथ्यांक संकलन तथा अध्यावधिक भएको हुनेछ ।
- मासु, अण्डा र माछामा आत्मनिर्भर भएको हुनेछ ।
- असल पशुपालन अभ्यास भएको हुनेछ ।

५.३ घरेलु तथा साना उद्योग

विद्यमान अवस्था

आर्थिक विकासको प्रमुख आधार स्तम्भको रूपमा रहेको उद्योग क्षेत्रलाई संरक्षण र प्रवर्द्धन गरी स्थानीय श्रम, सीप र कच्चा पदार्थमा आधारित लगानीलाई प्राथमिकता दिई औद्योगिक पूर्वाधार विकासमा प्रोत्साहन र परिचालन गर्ने नीति लिन आवश्यक छ ।

आर्थिक समृद्धिका लागि दीगो, रोजगारमूलक र प्रतिफलयुक्त औद्योगिक विकास भन्ने दीर्घकालीन सौँच सहित औद्योगिक क्षेत्रको विकास र विस्तारद्वारा राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा उद्योग क्षेत्रको योगदान बढाउने लक्ष्य १५ औँ योजनाले निर्दिष्ट गरेको थियो । अर्थतन्त्रमा उद्योग क्षेत्रको योगदान अभिवृद्धि गर्ने कार्य मुख्य चुनौतीको रूपमा रहेको र उद्योगको विकास र विस्तार मार्फत कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा उद्योग क्षेत्रको योगदान अभिवृद्धि गर्ने रूपान्तरणकारी रणनीति सोझै योजनाले अंगिकार गरेको छ । औद्योगिक विकास तथा लगानी प्रोत्साहन कार्यक्रम, उद्योग सञ्चालनको लागि सहज वातावरण प्रवर्द्धन कार्यक्रम र घरेलु, साना तथा मझौला उद्योगहरुको विकास र प्रवर्द्धन कार्यक्रम जस्ता कार्यक्रमहरु यस योजनामा राखिएका छन् । कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा उत्पादनमूलक उद्योगको योगदान ५.५ प्रतिशत बाट ५.४ प्रतिशतमा पुऱ्याउने परिमाणमा लक्ष्य समेत यस योजनामा किटान गरिएको छ ।

लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनाले प्रदेशको समृद्धि: औद्योगिक विकास भन्ने सौँच र प्रदेशको अर्थतन्त्रमा उद्योगको हिस्सा वृद्धि गर्दै आयात प्रतिस्थापन र निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने लक्ष्य लिएको छ । औद्योगिक क्षेत्र तथा ग्रामहरुको व्यवस्थापन र सञ्चालन गर्ने, उद्योग दर्ता देखि बहिर्गमनसम्म एकीकृत, सरल र सहजदंगले सेवा प्रवाह गर्ने, जग्गा प्राप्तिमा सहजीकरण गर्ने, स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगहरुको स्थापनामा विशेष छुट दिने, खावश्यक पूर्वाधार विकास कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने, तुलनात्मक लाभका वस्तुहरु उत्पादन गर्न निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहित गर्ने, आन्तरिक उत्पादनको उपयोगलाई प्रोत्साहन गर्ने, वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका युवाहरुलाई उच्चमशीलता तालिम प्रदान गर्ने, मूल्य शृंखलामा जोडिने कृषिजन्य उत्पादनमा आधारित उद्योग स्थापना तथा सञ्चालन गर्न विशेष जोड दिने जस्ता कार्यनीतिहरु यस योजनामा राखिएको छ ।

नेपाल जस्ता विकासशील देशहरुको आर्थिक विकासको लागि साना तथा घरेलु उद्योगहरुको अत्यन्त महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । यस्ता उद्योगहरुले रोजगारी सिर्जना गर्न, स्थानीय क्षेत्रमा पाइने श्रोत साधनको उपयोग गर्न, ठूला उद्योग स्थापनामा पूर्वाधार तयार गर्न, वैदेशी मुद्रा आर्जन गर्न तथा स्थानीय कला र संस्कृतिको संरक्षण गर्न मद्दत पुऱ्याउँछन् । नेपालको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा उत्पादनमूलक उद्योगको योगदान ५.२% छ । थोरै पूँजी, कमजोर प्रविधि र निर्यात क्षमता कमजोर भएको मुलुकमा साना, मझौला तथा घरेलु उद्योगहरुको महत्व हुन्छ । सोझै योजना र लुम्बिनी प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाले पनि उद्योग क्षेत्रबाट राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको विकास विस्तार गर्ने लक्ष्य निर्धारण गरेको छ ।

रामग्राम नगरपालिकामा केही रोजगारी सिर्जना गरेका र उच्च स्तरको आर्थिक क्रियाकलापमा आवद्ध रहेका केही ठूला तथा मझौला उद्योगहरु पनि सञ्चालनमा छन् । रोजगारी तथा स्वरोजगार सिर्जना गर्ने खालका साना तथा

घरेलु उद्योगहरु पनि सञ्चालनमा छन् । यातायातको सर्वशुलभता सहितको समथर भूमि, कच्चा पदार्थ र श्रमिकहरुको सहज उपलब्धता जस्ता सुविधाका कारणले यो पालिका ठूला तथा मझौला उद्योग स्थापनाका लागि सम्भाव्य क्षेत्रको रूपमा रहेको छ । नगरपालिकामा रहेका साना घरेलु उद्योग, यातायात र सेवा क्षेत्र गरी जम्मा २२५० उद्योगहरु दर्ता भएको देखिन्छ, तर ती दर्ता भएका उद्योग व्यवसाय मध्ये आ.व.२०८१/०८२ मा ६८२ उद्योगहरुले व्यवसाय दर्ता गरेका छन् । नगरपालिकाले तीव्र औद्योगिकरण र शीघ्र प्रतिफल प्राप्त हुने योजना बनाई औद्योगिक क्षेत्र छुट्टाएर पूर्वाधार निर्माण गर्नु आवश्यक छ । स्थानीय श्रम, सीप र कच्चा पदार्थमा आधारित लगानीलाई प्राथमिकता दिई रामग्राम नगरपालिकामा- सिलाई कटाई, मूर्तिकला, धातुकला, गिनहाउस उद्योग, पुष्प खेती, कृषि उपज प्रशोधन, वायरिङ्ग, पलम्विङ्ग तथा फिटिङ्ग जस्ता घरेलु तथा साना उद्योगहरु स्थापना गर्न आवश्यक छ । सञ्चालित उद्योगहरुमा नियमित अनुगमन तथा नियमन कार्यलाई निरन्तरता दिइनु पर्दछ । रामग्राम नगरपालिकाले कृषि तथा पशुपंक्षीजन्य श्रोतमा आधारित घरेलु तथा साना उद्योगलाई सहूलियत प्रदान गर्ने कार्यनीति लिई श्रम बजारमा प्रवेश गर्न चाहने तथा वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका युवा/श्रमिकलाई काम र रोजगारीको सुनिश्चितता गरेमा उत्थानशील अर्थतन्त्र निर्माण गर्न सकिन्छ ।

अवसर

- कृषि र पशुपंक्षीजन्य कच्चा पदार्थहरुको प्रयोग गरी उद्योग सञ्चालन गरी लाभ लिन सकिने ।
- पालिकाको ठूलो जनसंख्या कृषि र पशुपालनमा आधारित भएकोले कृषिजन्य उद्योगहरु सञ्चालन गर्न सकिने
- उद्यमशील महिला समूह गठन गरी विभिन्न खालका सामग्री उत्पादन गरी उद्योग सञ्चालन गर्न सकिने ।
- उद्योगहरुको वर्गीकरण, विविधिकरण र ब्राण्डिङ गरी बाह्य निर्यातबाट आय आर्जन गर्न सकिने ।
- युवा जनशक्तिलाई औद्योगिक उत्पादनमा आकर्षण र परिचालन गर्न सकिने ।
- परम्परागत सीपहरुको जगेर्ना र विस्तार गर्न सकिने ।

चुनौती

- उद्योग सञ्चालनका लागि आवश्यक पूँजी र दक्ष जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने ।
- उद्योग स्थापनामा निजी क्षेत्रलाई उत्प्रेरित गर्ने ।
- नवीन प्रविधिको प्रयोगमा सहज पहुँचपुऱ्याउने ।
- स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगको दिगो व्यवस्थापन गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच :- गैर कृषि क्षेत्रमा उत्पादन अभियान, स्थानीय अर्थतन्त्रमा उद्योग क्षेत्रको योगदान ।

लक्ष्य :- कृषि पेशामा रहेको निर्भरतालाई उद्योग क्षेत्रमा रुपान्तरण गर्ने ।

उद्देश्य :- उपभोग्य वस्तुमा आत्मनिर्भर बनी रोजगारी तथा निर्यात मार्फत आय आर्जन गर्ने

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : उपभोग्य वस्तुमा आत्मनिर्भर बनी रोजगारी तथा निर्यात मार्फत आय आर्जन गर्ने	
रणनीति	कार्यनीति
● पर्यटन, कृषि, पशुपालन र सूचना प्रविधिमा आधारित उद्योग स्थापना र प्रवर्द्धन गरी रोजगारी सिर्जना तथा आयआर्जनमा वृद्धि गर्ने ।	● पर्यटन, कृषि तथा पशुपालन उद्योग सञ्चालन गर्न उद्योगीमैत्री नीति बनाई निजी क्षेत्र आकर्षित गरिनेछ । ● उद्योग स्थापना गर्दा नगरपालिकाबाट औद्योगिक मापदण्ड तयार पारी नियमन गरिने छ । ● सुविधायुक्त होटल, होमस्टे, रिसोर्ट र रेष्टुरेण्ट निर्माणमा निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गरिनेछ । ● पुख्र्रौली सीप र ज्ञानलाई संरक्षण गरी विशिष्टीकृत वस्तुहरुको उत्पादनमा जोड दिइनेछ । ● औद्योगिक कामदारहरुको क्षमता अभिवृद्धि गरिने छ । ● शिक्षित युवाहरुलाई व्यवसायिक कार्ययोजना बनाई सफ्टवेयर प्रोग्रामिङ्ग, क्लाउड कम्प्यूटिङ्ग, बौद्धिक कृत्रिमता, टेलीकम्प्यूटिङ्ग र वर्क फ्रम होम लगायतका सूचना प्रविधिमा आधारित साना व्यवसायलाई प्राथमिकता दिइने छ ।

	उद्योगहरुको वर्गीकरण गरी प्रतिस्पर्धाका आधारमा उत्कृष्ट उद्योगिलाई सम्मान गरिनेछ ।
--	--

प्रमुख कार्यक्रम

- उद्यमशीलता विकास तालिम कार्यक्रम
- स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगहरुलाई प्रोत्साहन कार्यक्रम
- फोहोरको रिसाइकलिङ्ग मार्फत आय आर्जनमा उत्प्रेरणा कार्यक्रम
- रैथाने सीप संरक्षण तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम
- घरेलु तथा साना उद्योगीहरुलाई पाइलट प्रोग्राम बनाई घुम्ती कोष (Revolving Fund) स्थापना कार्यक्रम
- उत्कृष्ट उद्योगीहरुलाई सम्मान कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- घरेलु तथा साना उद्योग कार्यविधि/नीति निर्माण भएको हुनेछ ।
- उद्योगबाट उत्पादित वस्तुहरु पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि सहयोगी भएका हुनेछन् ।
- गैर कृषि क्षेत्रका आर्थिक गतिविधिहरु सञ्चालनमा आएका हुनेछन् ।
- कृषि र पशुजन्य उद्योगहरुको विस्तार भएको हुनेछ ।
- घरेलु तथा साना उद्योगीहरु प्रोत्साहित भएका हुनेछन् ।

५.४ पर्यटन विकास

विद्यमान अवस्था

प्राकृतिक एवं साँस्कृतिक सम्पदा र विविधताको कारण पर्यटन क्षेत्र नेपालको अर्थतन्त्रको लागि उच्च सम्भावना बोकेको क्षेत्र हो । यस्ता प्राकृतिक एवं साँस्कृतिक सम्पदाहरुको संरक्षण एवं विविधिकरण गरी पर्यटकीय स्थलको रुपमा विकास गर्ने नीति अङ्गीकार गर्नु अपरिहार्य छ ।

नेपाल एक आकर्षक, सुरक्षित र मनोरम पर्यटकीय गन्तव्य भन्ने दीर्घकाली सौँच र विश्व पर्यटन बजारमा नेपाललाई अग्रणी स्थानमा स्थापित गर्ने लक्ष्य लिएको १५ औँ योजनाले लिएको थियो । सोही योजनाले कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा पर्यटन क्षेत्रको योगदानमा वृद्धि गर्ने रुपान्तरणकारी रणनीति लिएको छ । त्यसैगरी पर्यटन क्षेत्र विकास तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम अन्तरगत पर्यटन उपजहरुको विकास, प्रचार प्रसार र आतिथ्यता व्यवस्थापनमा सुधार, पर्यटन प्रवर्द्धन मार्फत पर्यटन आगमन संख्यामा वृद्धि एवं बसाई अवधि लम्ब्याउने, पर्यटन व्यवसायबाट अधिकतम मूल्य अभिवृद्धि गर्ने उपायको लवलम्बन गर्ने, रोजगारीका अवसरहरु वृद्धि गर्न अध्ययन अनुसन्धान गर्ने, पर्यटन पूर्वाधारहरुको विकास र विस्तार गर्ने, धार्मिक साँस्कृतिक सम्पदाहरुको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गरी आकर्षक गन्तव्यको रुपमा विकास गर्ने, प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरुलाई अन्य पर्यटकीय गन्तव्यसँग जोडी आर्थिक लाभ लिने, पर्यटनलाई साँस्कृतिक सम्पदासँग जोड्ने, सार्वजनिक-जिनी साभेदारीमा पर्यटन प्रवर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, स्थानीय उत्पादनलाई पर्यटकीय उपजको रुपमा प्रवर्द्धन गर्ने, स्थानीय तहसम्मको समन्वयमा ग्रामीण पर्यटन विस्तार गर्ने, पर्यटकीय सम्पदामा स्थानीय समुदायको सक्रियता र सहभागिताको सम्मान गर्ने, पर्यटनबाट प्राप्त आम्दानीको यथोचित बाँडफाँट र वितरण गर्ने, पर्यटन उद्यममा पिछडिएको समुदाय, महिला, दलित तथा आदिवासी जनजातिलाई संलग्न गराउने जस्ता कार्यक्रमहरु यस योजनामा राखिएका छन् ।

त्यसैगरी प्रदेशको दोस्रो योजनाले पर्यटन प्रवर्द्धन: आर्थिक समृद्धि भन्ने सौँच सहित पर्यटन क्षेत्रको विकास, विस्तार र प्रवर्द्धन गरी आय तथा रोजगारी वृद्धि गर्ने लक्ष्य लिएको छ । यस योजनाले संस्थागतसंरचना सुदृढ गर्ने, पर्यटकीय स्थलहरुको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्ने, पर्यटकीय उपजहरुको विकास गरी बसाइ अवधि बढाउने, पर्यटकीय गन्तव्यहरु (Tourism Destinations) को प्रचारप्रसार गर्ने, पर्यटनलाई आन्तरिक उत्पादन र रोजगारीसँग जोड्ने, स्थानीय समुदायमा पर्यटन व्यवसायसम्बन्धी सीप र दक्षता अभिवृद्धि गर्ने, पर्यटनको विकासको लागि स्थानीय तह र निकायहरु तथा अन्य प्रदेशसँग सहकार्य गर्ने जस्ता रणनीतिहरु यस योजनाले अंगिकार गरेको छ ।

नेपालको अर्थतन्त्रमा पर्यटन उद्योगको महत्वपूर्ण भूमिका छ । नेपालमा आ.व.२०८१/०८२ मा ११ लाख ४७

हजार ८३४ पर्यटकहरु आएको र यी पर्यटकको औषत बसाई १३.१३ रहेको देखिन्छ । विदेशी पर्यटकको बसाई अवधिलाई बढाउँदै उनीहरुले नेपालमा खर्च गरेको विदेशी मुद्राको परिमाण बढाउन सके पर्यटन व्यवसायबाट राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा योगदान पुग्न सक्दछ । तथ्याङ्क अनुसार विदेशी पर्यटकहरुले प्रति व्यक्ति प्रति दिन ४०.५ अमेरिकी डलर खर्च गरेको देखिन्छ । सोही योजनाको लक्ष्य अनुसार आ.व.२०८५/८६ सम्म प्रति पर्यटक प्रति दिन ८५ डलर औषत खर्च राखिएको छ । आ.व.२०७९/०८० को तथ्याङ्क अनुसार पर्यटन क्षेत्रको कूल गार्हस्थ्य उत्पादनमा ३.७७% को योगदान रहेको छ । पर्यटन उद्योगलाई योजनाबद्ध र व्यवस्थित बनाउन सके परम्परागत कृषि क्षेत्रलाई सेवा क्षेत्र तर्फ रूपान्तरण गर्दै प्रशस्त रोजगारी सिर्जना गरी आय आर्जन गर्न सकिन्छ । लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनाले यस प्रदेशलाई मुख्य पर्यटन केन्द्रको रूपमा विकास गरी आ.व.२०८५/०८६ मा २१ लाख ९९ हजार वाह्य पर्यटक भित्राउने लक्ष्य लिएको छ । प्रादेशिक सरकारले पर्यटन क्षेत्रमा राखेका लक्ष्य पूरा गर्न स्थानीय सरकार महत्वपूर्ण आधार हुन सक्दछ । यस नगरपालिकाले दीर्घकालीन सोच निर्धारण गर्दा पर्यटन क्षेत्रलाई विशेष प्राथमिकतामा राखिएकोले सो अनुसार पर्यटन पूर्वाधार निर्माणका कार्यहरुलाई अगाडि बढाउनु पर्दछ ।

रामग्राम नगरपालिकामा धार्मिक तथा साँस्कृतिक र औद्योगिक पर्यटनको विकास गर्न सकिने प्रबल सम्भावना छ । यसको लागि नगरपालिकाले पाल्हीनन्दन गाउँपालिका, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, सुनवल नगरपालिका र बर्दघाट नगरपालिकासँग अन्तर पालिका समन्वय र सहकार्य गरी क्षेत्रीय स्तरको एकीकृत पर्यटन गुरुयोजना बनाई कार्यान्वयनमा ल्याउन सके पर्यटन प्रवर्द्धनमा मद्दत पुग्दछ । नगरपालिकामा रहेको ऐतिहासिक/पुरातात्विक महत्वको रामग्राम स्तुपा, गौतम बुद्धको मावली क्षेत्र पण्डितपुर, वडा नं.६ को आकर्षक जौरहरि पोखरी, नगरपालिकाले गौरवकै योजनाको रूपमा राखेको वडा नं.१४ को प्रस्तावित होमस्टे तथा साँस्कृतिक संग्रहालय, हडहियाहेरिटेज पार्क लगायत अन्य विभिन्न धार्मिक, साँस्कृतिक केन्द्रहरु र विविध संस्कृति र रीतिरिवाज यहाँको पर्यटकीय महत्व बोकेका मुर्त अमूर्त सम्पत्ति हुन् । यी क्षेत्रहरुको संरक्षण गरी आवश्यक पूर्वाधारहरुको व्यवस्थापन गरेर मात्र पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न सकिन्छ । पर्यटन पूर्वाधार तर्फ सहज पहुँच मार्ग, स्तरीय होटल तथा विश्राम गृहहरु, सूचना केन्द्रको व्यवस्थापन र प्रचार प्रसार, अतिथि सत्कार तथा सुरक्षा जस्ता विषयहरुमा विशेष महत्व दिई व्यवस्थापन गरिनु पर्दछ । पर्यटकीय पूर्वाधारहरुको व्यवस्थापनमा निजी क्षेत्रसँग आवश्यक सहकार्य तथा साभेदारी गर्न सकिन्छ । पर्यटकहरुलाई गिफ्टको रूपमा स्थानीय चिनारी भल्काउने वस्तुहरु उपलब्ध गराउन यस्ता वस्तुको पहिचान र उद्यमशीलता तालिम मार्फत वस्तु उत्पादनमा प्रेरित गरी स्थानीय समुदायलाई आयआर्जनमा सहभागी गराउन सकिने अवस्था छ । रामग्राम नगरपालिकाले रामग्राम स्तुपा नजिकै २०० देखि २५० जनासम्मलाई व्यवस्थापन गर्न सकिने क्षमताको ध्यान केन्द्र निर्माण गर्ने सोच अगाडि बढाएको अवस्था छ । यो केन्द्र निर्माण भएपछि स्तुपा क्षेत्रको थप आकर्षण बढी आगन्तुकहरुको चहलपहल बढ्न जाने छ । नगरपालिकाका यी पर्यटकीय स्थलहरुमा उल्लेखित पूर्वाधारहरुको व्यवस्थापन हुन सकेमा आन्तरिक पर्यटकको अलावा विशेषगरी गौतमबुद्धको जन्म स्थल लुम्बिनी भ्रमणमा आउने विदेशी पाहुनाहरुलाई समेत आकर्षण दिन सकिने अवस्था छ । ती पाहुनाहरुलाई भैरहवा हुँदै हुलाकी सडक मार्फत रामग्राम ल्याउने र रामग्राम स्तुपाको अवलोकन पश्चात परासी बजारमा रहेका स्तरीय होटलमा राख्न सकिन्छ । त्यसपछि यी पाहुनाहरुलाई वडा नं. ६ को जौरहरि पोखरी हुँदै पण्डितपुर क्षेत्रको अवलोकनमा लैजाने र यहीबाट वडा नं. १४ को हडहियाहेरिटेज होमस्टे सहितको पार्क तथा साँस्कृतिक संग्रहालयको अवलोकन गराई सामुदायिक होमस्टेमा राख्न सकिन्छ । यी पर्यटकहरु देवदह हुँदै पुनः भैरहवा वा आफ्नो गन्तव्य तर्फ जान सक्दछन् । त्यसैगरी देवदह स्थित विभिन्न साँस्कृतिक स्थलको अवलोकन गर्न आउने पर्यटकहरुलाई तहाँको अवलोकन पश्चात देवदह हुँदै वडा नं.१४ को हडहियाहेरिटेज होमस्टेमा ल्याउने र पुनः पण्डितपुर, जौरहरि पोखरी हुँदै रामग्राम स्तुपा अवलोकन गराई हुलाकी मार्ग हुँदै भैरहवातर्फ पठाउन सकिन्छ । नगरपालिकाले वडा नं.१५ को घिनाहा नजिकै १७ बिगाह जग्गामा सुन्दर पार्क सहित बगैचा निर्माण गर्ने र उक्त पार्कमा रामग्राम देखि करिब ६ कि.मी. पैदल यात्रा गरी आउने अवधारणा पनि अगाडि बढाएको छ । यो पार्क/बगैचा निर्माणको कार्य सम्पन्न भएपछि यस पार्कलाई माथि उल्लेख गरेको पर्यटकीय रुटमा पनि जोड्न सकिन्छ । अतः नगरपालिकाले यी पक्षहरुमा कुशल व्यवस्थापन गरी आन्तरिक तथा वाह्य पर्यटक भित्राउन प्रयत्नशील रहनुपर्दछ र पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि छुट्टै पर्यटन गुरुयोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउन जरुरी देखिन्छ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- बुद्ध सर्किटमा जाडिएका ऐतिहासिक/पुरातात्विक महत्वका रामग्राम स्तुपा र पण्डितपुरलाई अन्तराष्ट्रिय धार्मिक पर्यटन क्षेत्रको रूपमा विकास गर्न सकिने ।
- विविध साँस्कृतिक नृत्य तथा भेषभूषाको प्रदर्शन सहित होमस्टे सञ्चालनबाट पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न सकिने ।
- स्थानीय हस्तकला, खाना महोत्सव तथा होमस्टेको विकास गर्न सकिने ।
- विभिन्न जातजातिको लोप हुन लागेको कला, संस्कृतिको प्रवर्द्धन गर्न सकिने ।
- नमूना कृषि तथा पशु फर्महरुको अवलोकन गराई पर्यटन प्रवर्द्धनमा सघाउ पुऱ्याउन सकिने ।

चुनौती

- पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि आवश्यक पूर्वाधारहरु निर्माण गर्ने ।
- पर्यटन उद्योगलाई विशिष्टीकरण गरी प्रचार प्रसार गर्ने ।
- सार्वजनिक-निजी-सहकारी क्षेत्रको साभेदारीमा एकीकृत पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने ।
- पर्यटन पूर्वाधार निर्माण गरी पर्यटकहरुको बसाई सहज बनाउने ।
- पुरातात्विक सम्पदाहरुको अन्वेषण, संरक्षण र व्यवस्थापन गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- एकीकृत पर्यटन प्रवर्द्धन, रोजगारी र अर्थतन्त्रमा योगदान

लक्ष्य :- पर्यटनका बहु-आयामहरुको विकास गरी आय आर्जन गर्ने ।

उद्देश्य :-

- रामग्रामलाई सुरक्षित, गुणस्तरीय र आकर्षक पर्यटन गन्तव्य स्थलको रूपमा विकास गर्ने ।
- पर्यटन सेवालाई विविधिकरण र विशिष्टीकरण गरी प्राप्त लाभलाई समन्यायिक वितरण गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य १ : रामग्रामलाई सुरक्षित, गुणस्तरीय र आकर्षक पर्यटन गन्तव्य स्थलको रूपमा विकास गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
• नगरपालिकालाई आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकको आकर्षक गन्तव्य स्थलको रूपमा विकास गर्ने ।	• सार्वजनिक-निजी-सहकारी साभेदारीमा पर्यटन पूर्वाधार विकास गरी पर्यटन प्रवर्द्धन गरिनेछ । • धार्मिक, साँस्कृतिक तथा ऐतिहासिक स्थलहरुको संरक्षण एवं प्रवर्द्धन गरिनेछ । • पर्यटन सूचना केन्द्रको स्थापना गरी धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरुको प्रचार प्रसार गरिनेछ । • छिमेकी पालिकाहरूसँगको सहकार्यमा पर्यटन प्याकेज बनाई कार्यान्वयनमा ल्याउन आवश्यक समन्वय गरिनेछ । • एकीकृत पर्यटन गुरुयोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । • पर्यटक मार्ग पहिचान गरी निर्माण कार्यको थालनी हुनेछ ।
उद्देश्य २ : पर्यटन सेवालाई विविधिकरण र विशिष्टीकरण गरी प्राप्त लाभलाई समन्यायिक वितरण गर्ने ।	
• पालिका भित्रका विभिन्न पर्यटकीय विधाहरुलाई एकीकृत रूपमा विकास र प्रवर्द्धन गरी लाभ लिने ।	• पालिका भित्रका विभिन्न पर्यटकीय विधाहरुलाई एकीकृत रूपमा विकास गर्न समन्वयात्मक भूमिका निर्वाह गरिनेछ । • पर्यटकीय उत्पादनलाई मूल्य श्रृंखलामा आवद्ध गरी प्राप्त हुने लाभलाई स्थानीय स्तरमा वितरण गरिनेछ । • पर्यटन क्षेत्रको विकासको लागि निजी क्षेत्रमैत्री नीति निर्माण गरी लगानी आकर्षित गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- हडहियाहेरिटेज तथा सांस्कृतिक संग्रहालय स्तरोन्नति
- कोसेलीघर स्थापना (वडा नं.७, रामग्राम स्तुपा संरक्षित क्षेत्र बाहिर)
- पण्डितपुरमा शान्ति कोलीया पार्क, पिउने पानी, शौचालय र विश्राम स्थल व्यवस्थापन कार्यक्रम
- डि.पि.आर. सहित पार्क/बगैचा निर्माण (घिनाहाको १७ बिगाहमा)
- एकीकृत पर्यटन गुरुयोजना तर्जुमा कार्यक्रम ।
- होमस्टे सञ्चालन तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम
- खाना महोत्सव सञ्चालन कार्यक्रम
- टुरिस्ट गाइड तालिम कार्यक्रम
- पर्यटक आकर्षणका लागि रैथाने सामग्री उत्पादन कार्यक्रम
- पर्यटन एप्स निर्माण कार्यक्रम

अपेक्षित उपलब्धी

- राष्ट्रिय एवं अन्तराष्ट्रिय क्षेत्रमा रामग्रामका धार्मिक एवं पुरातात्विक सम्पदाको प्रचार प्रसार भएको हुनेछ ।
- एकीकृत पर्यटन गुरुयोजना निर्माण भएको हुनेछ ।
- पर्या-पर्यटन, धार्मिक तथा साँस्कृतिक पर्यटनको लागि सुरक्षित र आकर्षक पर्यटन गन्तव्य स्थल भएको हुनेछ
- निजी क्षेत्रसँगको समन्वयमा पर्यटन पूर्वाधार निर्माण भएको हुनेछ ।
- पर्यटन मार्फत रोजगारी सिर्जना भई आय आर्जन वृद्धि हुनेछ
- पर्यटन पूर्वाधार निर्माण भएको हुनेछ ।
- कला, धर्म संस्कृतिको विकास र संरक्षण भएको हुनेछ ।
- कोसेली घर निर्माण भई पर्यटकीय वस्तुहरुको विक्री वितरण भएको हुनेछ ।
- पर्यटन मार्ग निर्माणको पूर्वाधार तयार भएको हुनेछ ।

५.५ सहकारी विकास

विद्यमान अवस्था

सहकारी क्षेत्रले आफ्नो सक्रिय सहभागिता र विकास मार्फत छरिएर रहेको श्रम, सीप, प्रविधि र पूँजीलाई एकत्रित गरी उत्पादन, उत्पादकत्व र रोजगारी बृद्धिबाट अर्थतन्त्रलाई योगदान दिन सक्ने भएकोले यस क्षेत्रलाई प्रवर्द्धन र विकास गर्नु सान्दर्भिक छ ।

आर्थिक समृद्धि र सामाजिक रुपान्तरणका लागि गुणात्मक एवं दीगो सहकारी भन्ने सौँच र स्वावलम्बन तथा पारस्परिकताको आधारमा उत्पादनमुखी, दीगो एवं न्यायोचित आर्थिक सम्बन्धको विकास गर्ने लक्ष्य लिएको पन्ध्रौं योजनाले लिएको थियो । सहकारी क्षेत्रको सुदृढीकरण गर्ने रुपान्तरणकारी रणनीति लिएको सोह्रौं योजनामा सहकारी क्षेत्रको सुधार कार्यक्रम अन्तरगत सहकारीको वर्गीकरण, एकीकरण र संरचनागत सुधार गर्ने, सहकारीको आन्तरिक लेखापरीक्षण सुदृढीकरण गर्ने, सहकारी सञ्चालनमा व्यवस्थापकीय सीप एवं दक्षताको प्रयोग गर्ने, बचत तथा ऋणको कारोबार गर्ने सहकारीको वासलात तथा कारोबारको आधारमा नियामकीय व्यवस्थापन गर्ने, उत्पादनमूलक सहकारीको बजारसँग आवद्धता र सहकारी संस्थाको सघन अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण गर्ने जस्ता क्रियाकलापहरु राखिएका छन् ।

प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनाले **सहकारीको विकास: समाजवाद उन्मुख अर्थतन्त्र निर्माण** भन्ने दीर्घकालीन सौँच सहित सहकारीको **सिद्धान्त, मूल्य र मान्यता अनुरूप सहकारी संस्थाहरुको सञ्चालन** गर्ने लक्ष्य लिएको छ । नीतिगत तथा संस्थागत सुदृढीकरण गर्ने, सहकारीको अनुगमन, नियमनलाई प्रभावकारी बनाउने, विशेष प्रकृतिका सहकारीलाई प्रोत्साहन तथा प्रवर्द्धन गर्ने जस्ता रणनीतिहरु यस योजनाले अंगिकार गरेको छ । सहकारीमा आवद्ध जनसंख्या १७.५४ प्रतिशतबाट २० प्रतिशत, सहकारी मार्फत बचत परिचालन ३२.५४ अर्बबाट १०० अर्ब र सहकारीमा रोजगारी संख्या ६९८९ बाट ९००० मा पुऱ्याउने परिमाणात्मक लक्ष्य राखिएको छ ।

सहकारी क्षेत्रबाट गरिवी न्यूनीकरणमा महत्वपूर्ण योगदान पुगेको अवस्था छ । लैङ्गिक तथा समतामूलक समाज निर्माण गर्न, बेरोजगारी समस्या न्यूनीकरण गर्न, कृषि, पशु तथा व्यापारका लागि पुँजी लगानी गरी जनताको आयस्तर बृद्धि गर्न यस क्षेत्रको अहम भूमिका हुन्छ । सहकारी क्षेत्रको वित्तीय दायित्व मात्र नभएर सामाजिक

दायित्व समेत हुने भएकोले दीगो विकास लक्ष्य (२०१५-२०३०) ले पनि यस क्षेत्रको भूमिका महत्वपूर्ण हुने बताएको छ । राज्यको श्रोत र साधनको पहुँचनपुगी पिछडिएको समाज र समुदायको सामाजिक, साँस्कृतिक र आर्थिक उन्नयनका लागि सहकारी क्षेत्र अझ महत्वपूर्ण साधन बन्न सक्छ । सोही योजनाले वि.सं.२०८७ सम्ममा दीगो विकास लक्ष्य हासिल गर्ने र सो सँगै मध्यम आय भएको मुलुकमा पुग्ने लक्ष्य लिएको छ । त्यसको लागि सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रको सहभागिता र विकास मार्फत समाजवाद उन्मुख स्वतन्त्र र सुदृढ अर्थतन्त्रको विकास गर्ने विषय समेत उल्लेख गरिएको छ । नेपालको संविधान २०७२ बमोजिम अर्थतन्त्रका तीन खम्बा मध्ये सहकारी क्षेत्र एक खम्बा हो । त्यसैले लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनाले पनि सहकारी क्षेत्र संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साभा अधिकार सूचीमा भएकोले योजना अवधिमा यस क्षेत्रको समावेशी र समन्यायीक विकास गरी आर्थिक, सामाजिक र साँस्कृतिक रुपन्तरण गर्ने लक्ष्य लिएको छ ।

यस पालिकामा कृषि सहकारी-८, साना किसान कृषि सहकारी-३, बहुउद्देश्यीय सहकारी-५, बचत तथा ऋण सहकारी १३, सञ्चार सहकारी १ र अन्य १ समेत गरी जम्मा ३१ वटा सहकारी दर्ता भई सञ्चालनमा छन् । सहकारी क्षेत्रले कृषि, पशुपंक्षी, घरेलु तथा साना उद्योग, व्यापार र पर्यटन विकासमा ठूलो योगदान पुऱ्याउन सक्छ । सदस्यहरुमा सहकारी तथा वित्तीय साक्षरताको कमी, व्यवस्थापकीय र नेतृत्व क्षमताको कमी, नियमन निकायबाट नियमित अनुगमन नहुनु जस्ता कारणले नगरपालिकाले सहकारी क्षेत्रबाट अपेक्षित लाभ लिन सकेको अवस्था छैन । दीगो विकास लक्ष्य, सोही योजनाका लक्ष्य तथा प्रदेश योजनाको लक्ष्य पूरा गरी सहकारीलाई आर्थिक विकासको एक खम्बाको रुपमा उत्पादनमुखी बनाउँदै नगरपालिकामा सहकारीको संख्या वृद्धि गरी एक व्यक्ति एक सहकारी, एक सहकारी एक उत्पादनको नीति लागू गर्नु र उत्पादित सामाग्रीको बजारीकरण गर्नु आजको आवश्यकता रहेको छ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- सहकारी मार्फत कृषि तथा पशुपंक्षी उत्पादनको व्यवस्थापन तथा बजारीकरण गरी लाभ लिन सकिने ।
- सहकारीको पूँजी परिचालन मार्फत महिला सशक्तिकरण र उद्यमशीलताको विकास गर्न सकिने ।
- सहकारी सदस्यहरुको क्षमता विकास र आयआर्जनमा अभिवृद्धि गर्न सकिने ।
- सहकारी मार्फत सामाजिक समावेशीकरणलाई प्रवर्द्धन गर्न सकिने ।
- कृषि सहकारीमा आवद्ध सर्वसाधारण कृषकलाई आधुनिक खेती तर्फ उन्मुख गर्न सकिने ।
- सहकारी मार्फत पर्यटन, उद्योग तथा व्यापार व्यवसायबाट आय आर्जन गरी गरिवी न्यूनीकरण गर्न सकिने ।

चुनौती

- सहकारीले गर्ने लगानीलाई उत्पादनमूलक क्षेत्रमा परिचालन गर्ने ।
- सहकारी सिद्धान्त र प्रचलित कानून अनुसार प्रभावकारी नियमन गर्ने ।
- वित्तीय अनुशासन तथा सुशासन कायम राखी संकलित पुँजीको सुरक्षा गर्ने ।
- सहकारी ऐन नियम तथा विनियम अनुसार सम्पूर्ण कारोवारको डिजिटललाइजेशन गर्ने ।
- सहकारीको लक्ष्य र उद्देश्य अनुसार कार्य सम्पादन तथा व्यवस्थापन गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- समृद्धिको आधार सहकारी; हात-हातमा सीप र जन-जनलाई रोजगारी

लक्ष्य :- सहकारी विकासको माध्यमबाट स्थानीय अर्थतन्त्रलाई टेवा पुऱ्याउने ।

उद्देश्य :- सहकारी संस्थाहरुलाई उत्पादन र बजारीकरणमा अग्रसर बनाई रोजगारी श्रृजना गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : सहकारी संस्थाहरुलाई उत्पादन र बजारीकरणमा अग्रसर बनाई रोजगारी श्रृजना गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● सहकारीको पुँजीलाई उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगानी गरी स्थानीय अर्थतन्त्रलाई गतिशील बनाउने ।	● विद्यमान कानून अनुसारको विधि प्रक्रिया अवलम्बन गरी वित्तीय अनुशासन कायम राख्न प्रत्येक सहकारीको नियमित अनुगमन गरिनेछ ।

	● सहकारी शिक्षा मार्फत सञ्चालक तथा सदस्यहरुको सहकारी सम्बन्धी ज्ञान, सीप र दक्षता अभिवृद्धि गरिनेछ । ● सदस्य वा समूहबाट उत्पादित विशिष्टीकृत वस्तुहरुको ब्राण्डिङ्ग, प्याकेजिङ्ग, भण्डारण र बजारीकरण गर्न सहकारी संस्थालाई उत्प्रेरित गरिनेछ । ● सहकारीमा महिलाहरुको आवद्धता अभिवृद्धि गर्दै सहकारी मार्फत एक व्यक्ति एक सहकारी र एक घर एक रोजगार कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । ● ग्रामिण उत्पादनलाई बजारसँग जोड्ने मुख्य कडीका रूपमा सहकारी संस्थालाई परिचालन गरिनेछ । ● PEARLS Indicator अनुसार सहकारी संचालन भए नभएको कार्यको अनुगमन तथा नियमन गरिने छ । ● प्रत्येक सहकारीलाई COPOMIS र goAML प्रणालीमा लगिने छ । ● प्रत्येक सहकारीलाई राष्ट्रिय सहकारी प्राधिकरणमा आवद्ध गराइने छ ।
--	--

प्रमुख कार्यक्रम

- अध्यक्ष, ऋण समित संयोजक तथा व्यवस्थापकहरुलाई क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम
- एक वडा एक सहकारी उत्पादन कार्यक्रम
- उत्पादनमा संलग्न उत्कृष्ट सहकारी सम्मान कार्यक्रम
- सहकारीहरुको संयुक्त लगानीमा उत्पादित वस्तुहरुको एकै स्थानमा संकलन, ब्राण्डिङ्ग, प्याकेजिङ तथा बजारीकरण कार्यक्रम ।
- सहकारीसंग सम्वन्धित प्रविधि-ऋइएडःक्ष, नयदी र एभ्चिक् पद्धति बारे प्रशिक्षण कार्यक्रम
- सहकारीको अनुगमन तथा निरिक्षण कार्यक्रम

अपेक्षित उपलब्धी

- योजना कार्यान्वयन पश्चात सहकारी संस्थाहरु सुदृढ भएका हुनेछन् ।
- सहकारी मार्फत उत्पादनको विविधिकरण, ब्राण्डिङ्ग, प्याकेजिङ्ग र बजारीकरण भएको हुनेछ ।
- सहकारी मार्फत महिला, उत्पीडित तथा पिछडिएका वर्गहरुको सशक्तिकरण भएको हुनेछ ।
- सहकारी मार्फत उद्यमशीलताको विकास र रोजगारी सिर्जना भएको हुनेछ ।
- नगर भित्रका सबै सहकारीहरु प्रचलित कानून अनुसार संचालन भई प्रविधिमैत्री भएका हुनेछन् ।

५.७ वाणिज्य तथा आपूर्ति

विद्यमान अवस्था

अर्थतन्त्रमा व्यापार तथा वाणिज्य क्षेत्रको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । अत्यावश्यक वस्तु तथा सेवाको सहज र निर्वाध आपूर्ति गरी नागरिकको दैनिक जीवनलाई सहज बनाउनु सरकारको दायित्व हो । उपलब्ध श्रोत, सीप, पूँजी र प्रविधिको उपयोगबाट प्रतिस्पर्धी र तुलनात्मक लाभ भएका वस्तु उत्पादन, आन्तरिक उपभोग र बजारीकरण गर्न सकेमा यस क्षेत्रले स्थानीय अर्थतन्त्रलाई समेत टेवा पुर्‍याई आपूर्तिमा समेत सहजता हुन्छ ।

१५औं योजनाले वाणिज्य तर्फ **अर्थिक समृद्धिका लागि निर्यात प्रवर्द्धन, आयात व्यवस्थापन र व्यापार सन्तुलन** भन्ने दीर्घकालीन सौँच र अर्थतन्त्रमा वाणिज्य क्षेत्रको योगदान अभिवृद्धि गर्ने लक्ष्य लिएको थियो । त्यसैगरी आपूर्ति तर्फ **प्रभावकारी, सहज आपूर्ति प्रणाली तथा उपभोक्ता हकको संरक्षण** भन्ने सौँचका साथ गुणस्तरीय वस्तु तथा सेवाको सहज, सर्वसुलभ आपूर्ति गरी आपूर्ति प्रणालीमा नागरिकको पहुँचसहज बनाउने लक्ष्य राखिएको थियो । सोही योजनाले अन्तराष्ट्रिय व्यापारमा सन्तुलन कायम गर्ने मुख्य रणनीति र उत्पादित वस्तुको गुणस्तरमा वृद्धि, देशगत तथा वस्तुगत व्यापार विविधीकरण, आधुनिक प्रविधि र स्वच्छ उर्जा मार्फत प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि, आयात प्रतिस्थापन र निर्यात वृद्धि, लगानीमैत्री वातावरण श्रृजना, विभिन्न पूर्वाधारहरुको विकासमा जोड, नेपाली मौलिक उत्पादनको ब्राण्डिङ्ग र मूल्य श्रृंखलामा आवद्धता जस्ता कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने व्यवस्था

गरेको छ ।

प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनाले व्यापार व्यवसायको विकास: सहज आपूर्ति श्रृंखला विस्तार भन्ने दीर्घकालीन सौँच सहित प्रदेशका सबै क्षेत्रमा व्यापारिक गतिविधि विस्तार गरी गुणस्तरीय वस्तुहरूको सर्वसुलभ रूपमा आपूर्तिको व्यवस्था गर्ने लक्ष्य लिएको छ । यस योजनाले व्यापार प्रवर्द्धनमा सहजीकरण गर्ने, उपभोग्य वस्तुहरूको गुणस्तरीयता सुनिश्चित गरी उपभोक्ताहरूको मागअनुसार सर्वसुलभ आपूर्तिको व्यवस्था गर्ने, आधारभूत उपभोग्य वस्तुहरूको आपूर्तिमा कालोबजारी र विचौलियालाई निरुत्साहित गर्ने जस्ता रणनीतिहरू अंगिकार गरेको छ ।

रामग्राम नगरपालिकामा यातायातको सहजता र नगरपालिकासँग सन्निकट रहेका सिद्धार्थनगर, गोपिगञ्ज, बर्दघाट, सुनवल र महेशपुर जस्ता व्यापारिक केन्द्र तथा नाकाबाट यस नगरपालिकाले वाणिज्य तथा आपूर्तिको क्षेत्रमा लाभ लिन सक्छ । जिल्लाको सदरमुकाम समेत रहेको परासी बजार क्षेत्र नगरपालिकाको मुख्य बजार केन्द्र हो । यहीबाट स्थानीय जनताले खाद्यान्न लत्ताकपडाका साथै दैनिक उपभोग्य वस्तुको आपूर्ति गर्दछन् । यसका अतिरिक्त वडा नं.१७ को पटखौली तथा पिपरहवा बजार, वडा नं.१५ को शुक्रौली बजार अन्य साना बजार केन्द्रहरू हुन् । स्थानीय जनताबाट उत्पादित वस्तुहरूको बजारीकरण र आफ्नो उत्पादन नहुने समेतका लागि आपूर्ति व्यवस्थापनमा साप्ताहिक रूपमा यस नगरपालिकामा लाग्ने हाटबजारले ठूलो मद्दत पुर्याएका छन् । वडा नं.२ को परासी, वडा नं.१४ को श्रीनगर, वडा नं.१६ को हर्कुई, वडा नं.१८ को धरमपुर र वडा नं.१७ को पटखौलीमा साप्ताहिक रूपमा हाटबजार लाग्ने गर्दछ । वडा नं.८ को उनवचमा लाग्ने साप्ताहिक पशु हाटबजार यस क्षेत्रकै महत्वपूर्ण हाटबजार हो र यहाँ बजार लाग्ने दिन ३ करोडसम्मको कारोबार हुने कुरा सरोकारवालाहरू बताउँछन् । नगरपालिकाको औद्योगिक उत्पादन, कृषि र पशुजन्य उत्पादनको बिक्री पहिलो व्यापारको श्रोत हो । व्यापार व्यवसायलाई स्वच्छ, प्रतिस्पर्धी बनाउने, कालो बजारी, एकाधिकार, कृत्रिम अभाव श्रृजना जस्ता कार्यको पूर्ण अन्त्य गर्न नियमित बजार अनुगमन गर्ने, व्यापार पूर्वाधार तयार गरी कृषि तथा पशुजन्य उपजको प्रदर्शनी र बिक्री स्थलको निर्माण गर्ने, पशु हाटबजार बिक्री केन्द्रको प्रवर्द्धन गर्ने, उत्पादनमा गुणस्तर नीति निर्माण गरी उपभोक्ता हितको संरक्षण गर्ने, गुणस्तरीय वस्तु तथा सेवा उपलब्ध गराउने, अत्यावश्यक वस्तु र सेवाको सहज र निर्बाध आपूर्ति सुनिश्चित गर्ने, व्यापार सञ्जाल निर्माण गर्ने जस्ता कार्यहरू व्यवस्थित हुन सकेमा मात्र वस्तु तथा सेवाको सहज उपलब्धताको साथै उत्पादनकर्ता, विक्रेता र उपभोक्ता बीचको सम्बन्ध सुदृढ हुन सक्दछ र अर्थतन्त्रमा सकारात्मक योगदान पुग्न सक्दछ ।

साप्ताहिक हाटबजार हर्कुई

साप्ताहिक हाटबजार केन्द्र स्थल, वडा

अवसर र चुनौती

अवसर

- स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित वस्तुहरू उत्पादन गरी व्यापार प्रवर्द्धन गर्न सकिने ।
- विशिष्टिकृत वस्तुहरूको उत्पादन र निर्यातबाट व्यापार वृद्धि र आयात प्रतिस्थापन गर्न सकिने ।

- सडक तथा अन्य पूर्वाधारको विस्तार भएकोले आपूर्ति तथा बजारीकरणमा सहजता ल्याउन सकिने ।
- भू-उपयोग नीति तर्जुमा गरी ठूला, मझौला तथा साना उद्योगहरूको औद्योगिक ग्राम निर्माण गर्न सकिने ।

चुनौती

- आपूर्ति प्रणालीलाई प्रभावकारी नियमन गरी व्यवस्थित गर्ने ।
- स्थानीय तहमा उपलब्ध हुन सक्ने विशिष्टीकृत वस्तुहरूको पहिचान गरी उत्पादन, प्याकेजिङ, ब्राण्डिङ्ग समेतको व्यवस्थापन, प्रचार प्रसार र प्रवर्द्धन गर्ने ।
- अव्यवस्थित रूपमा सञ्चालन भएका उद्योगहरूबाट उत्सर्जित प्रदूषणको रोकथाम गरी वातावरण सन्तुलन कायम गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- रामग्रामको आर्थिक समृद्धिको आधार ; सुदृढ र सन्तुलित व्यापार ।

लक्ष्य :- आत्मनिर्भर अर्थतन्त्रका लागि वाणिज्य क्षेत्र मार्फत रोजगारी र आय आर्जनमा अभिवृद्धि गर्ने ।

उद्देश्य :- व्यापार तथा आपूर्ति व्यवस्थापनलाई सन्तुलित, भरपर्दो र गुणस्तरीय बनाउने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : व्यापार तथा आपूर्ति व्यवस्थापनलाई सन्तुलित, भरपर्दो र गुणस्तरीय बनाउने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● व्यापार तथा आपूर्ति व्यवस्थालाई सन्तुलित र भरपर्दो बनाई गुणस्तरीय उपभोग्य वस्तुहरूको सहज आपूर्ति गर्ने ।	● रामग्रामको पहिचान हुने अर्गानिक खाद्यान्न, पशुपंक्षीजन्य उत्पादन र अन्य विशिष्टीकृत वस्तुहरू बजारको माग बमोजिम आपूर्ति गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ । ● सूचना प्रविधि (इ-कमर्स) मार्फत स्थानीय उत्पादनको प्रचार प्रसार र आपूर्ति गर्ने व्यवस्था गरिनेछ । ● कार्टेलिङ तथा विचौलिया प्रवृत्तिलाई निरुत्साहित गरी उत्पादकलाई प्रत्यक्ष फाइदा हुने नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । ● उपभोग्य वस्तुहरूको बाह्रै महिना सहज आपूर्तिको लागि उत्पादित वस्तुहरूको मुख्य सडक किनारमा भण्डारण, बजारीकरण गर्दै विद्यमान हाटबजारहरूको प्रवर्द्धन गरिनेछ । ● उपभोक्ताको हित संरक्षण गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ । ● स्थानीय बजार केन्द्रहरूको नियमित अनुगमन गरी आपूर्ति व्यवस्थालाई भरपर्दो र गुणस्तरीय बनाइनेछ । ● आपूर्तिजन्य क्षमता अभिवृद्धि तथा व्यापार सहजिकरणका माध्यमबाट वस्तु तथा सेवाको लागत कम गरिने छ । ● किसानको उत्पादनलाई बजारीकरण गर्न समयमै उत्पादित वस्तुको समर्थन मूल्य तोकिने छ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- मूल्य सूची निर्धारण तथा गुणस्तर मापदण्ड तर्जुमा कार्यक्रम
- नियमित बजार अनुगमन तथा नियमन कार्यक्रम
- स्थानीय उत्पादनको पवर्द्धनात्मक कार्यक्रममा सहयोग
- नगरपालिकाबाट निकासी पैठारी हुने मुख्य वस्तुको तथ्यांक संकलन कार्यक्रम
- हकुई हाटबजार मर्मत सुधार
- व्यापार प्रवर्द्धन कार्यक्रम

अपेक्षित उपलब्धी

- स्थानीय कृषि तथा औद्योगिक उत्पादनका वस्तुहरुको प्रवर्द्धन भएको हुनेछ ।
- उपभोक्ताहरुले गुणस्तरीय वस्तुहरु सर्वसुलभ रुपमा प्राप्त गरेका हुनेछन् ।
- नगरपालिकाबाट निकासी पैठारी हुने मुख्य वस्तुको तथ्यांक संकलन भएको हुनेछ ।
- नियमित रुपमा बजार अनुगमन भएको हुनेछ ।
- समयमै उत्पादित वस्तुको समर्थन मूल्य तोकी बिचौलियाहरुलाई निरुत्साहित गरिएको हुने छ ।

५.७ श्रम तथा रोजगार र गरिबी निवारण

विद्यमान अवस्था

संविधानले रोजगारी र श्रमको हकलाई मौलिक हकको रुपमा स्थापित गरेको छ । त्यसैगरी सामाजिक सुरक्षा र सामाजिक न्याय प्रदान गर्दै सबै लिङ्ग, क्षेत्र र समुदाय भित्रका आर्थिक रुपले विपन्नलाई प्राथमिकता प्रदान गर्ने नीति अङ्गीकार गरेको छ । गरिबी निवारणलाई विकास प्रयासको प्राथमिकतामा राखी दशौं योजना देखि गरिबीलाई आय गरिबी, मानविय गरिबी र सामाजिक बञ्चितकरण गरी ३ आयममा विभाजन गरिएको छ । श्रम तथा रोजगारीलाई गरिबी निवारण एवं आर्थिक विकासको मुख्य आधारको रुपमा लिइन्छ । यही तथ्यलाई मनन गरी सीपमूलक श्रमशक्तिको विकास गरिनु पर्दछ । उत्पादनमूलक क्षेत्रमा रोजगारी सिर्जना गरी उपलब्ध युवा श्रमशक्तिको उद्योग, व्यापार, पर्यटन, शिक्षा, स्वास्थ्य जस्ता सेवा क्षेत्रमा उपयोग गर्न सकिए अर्थतन्त्रको संरचनात्मक परिवर्तनमा योगदान पुग्न जान्छ । वैदेशिक रोजगारीबाट तत्कालका लागी गरिबी निवारणमा केही सकारात्मक प्रभाव देखिए पनि यसको जोखिम पक्षको विश्लेषण गरी आन्तरिक रोजगारी सिर्जना मार्फत वैदेशिक रोजगारीलाई निरुत्साहित गरिनुपर्दछ । रोजगारी र श्रमलाई उचित व्यवस्थापन गर्न व्यवसायिक श्रमशक्तिको विकास गर्ने, श्रमिक उद्यमी बीच सु-सम्बन्ध कायम गर्ने, पूँजी, सीप, प्रविधि र अनुभवको स्वदेशमा उपयोग गर्ने, मर्यादित कामको अवसर सुनिश्चित गर्ने जस्ता नीतिको कार्यान्वयन गरिनुपर्दछ ।

नेपालको संविधानले प्रत्येक नागरिकलाई रोजगारीको हकको व्यवस्था गर्नुका साथै सामाजिक सुरक्षा तथा रोजगारीलाई संघ र प्रदेशको साझा अधिकार सूचिमा राखेको छ । स्थानीय तहलाई बेरोजगारीको तथ्यांक संकलनको जिम्मेवारी दिएको छ । सोही योजनामा आन्तरिक रोजगारीका अवसर श्रृजना, जनसंख्यिक लाभको अधिकतम उपयोग, श्रम व्यवस्थापनमा सुधार, वैदेशिक रोजगारी व्यवस्थापन, सामाजिक सुरक्षाको दिगोपन, प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षाको प्रभावकारीता अभिवृद्धि, विदेशबाट फर्केका श्रमिकको ज्ञान, सीप र अनुभव उत्पादनशील क्षेत्रमा परिचालन जस्ता सवाल तथा चुनौती विद्यमान रहेको उल्लेख छ । यस योजनाले आन्तरिक रोजगारीका अवसर श्रृजना गर्ने, व्यवसायिक तालिमलाई प्रभावकारी बनाउने, जनसंख्यिक लाभको अधिकतम उपयोग गर्ने, श्रम व्यवस्थापनमा सुधार गर्ने, सामाजिक सुरक्षालाई प्रभावकारी बनाउने जस्ता रुपान्तरणकारी रणनीतिहरु तय गर्दै देश भित्रै रोजगारी वृद्धिका विशेष कार्यक्रम, सीप विकास कार्यक्रम, वैकल्पिक रोजगारी अभिवृद्धि कार्यक्रम, वैदेशिक रोजगार व्यवस्थापन कार्यक्रम, मर्यादित श्रम प्रवर्द्धन सम्बन्धी कार्यक्रम, युवा परिचालन कार्यक्रम, सामाजिक सुरक्षाको दिगोपना सम्बन्धी कार्यक्रम र जीवनचक्रमा आधारित सामाजिक सुरक्षा जस्ता कार्यक्रमहरु राखिएका छन् ।

दीर्घकाली सौँच २१०० मा निरपेक्ष गरिबीको अन्त्य र बहु-आयामिक गरिबी ३ प्रतिशतमा सीमित गर्ने लक्ष्य राखिएको छ । नेपाल चौथो जीवनस्तर सर्वेक्षण २०७९/८० अनुसार कुल जनसंख्याको २०.३ प्रतिशत जनसंख्या गरिबीको रेखामुनि रहेका छन् जस मध्ये शहरी क्षेत्रमा १८.३ प्रतिशत र ग्रामीण क्षेत्रमा २४.७ प्रतिशत रहेका छन् । सोही योजनाले गरिबी तथा असमानताको नक्सांकन गरी लक्षित कार्यक्रम सञ्चालन, श्रोत साधन माथि समन्यायिक पहुँच र लाभ वितरण, उद्यमशीलताको माध्यमबाट रोजगारी/स्वरोजगारी श्रृजना, सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमलाई प्रभावकारी र जोखिम न्यूनीकरण, समन्यायिक सहभागिता र प्रतिनिधित्व जस्ता सवालहरुलाई मुख्य चुनौतीको रुपमा लिएको छ । यसैगरी यस योजनाले राज्य सुविधा परिचय पत्र वितरण कार्यक्रम, आर्थिक सामाजिक रुपान्तरण मार्फत समतामूलक समान निर्माण कार्यक्रम, आधारभूत तथा अत्यावश्यक वस्तु तथा सेवामा पहुँच कार्यक्रम, सामाजिक सुरक्षाको माध्यमबाट गरिबी निवारण कार्यक्रम, रोजगारी केन्द्रित कार्यक्रम, क्षमता विकास कार्यक्रम, शासकीय सुधार जस्ता कार्यक्रमहरु तय गरेको छ । गरिबीको रेखामुनि रहेको जनसंख्या

२०३ प्रतिशतबाट १२ प्रतिशत, मानव विकास सूचकाङ्क ०.६०१ बाट ०.६५०, लैङ्गिक विकास सूचकाङ्क ०.८८५ बाट ०.९६७ सूचकाङ्क कायम राख्ने परिमाणात्म लक्ष्य किटान गरेको छ ।

मर्यादित श्रम, उत्पादनशील रोजगार: समृद्ध प्रदेश भन्ने दीर्घकालीन सौँच र उत्पादनशील रोजगारीको विस्तार र लगानीमैत्री वातावरण श्रृजना गर्दै श्रमको अधिकतम उपयोग गर्ने लक्ष्य लिएको दोस्रो प्रादेशिक योजनामा रोजगारी र स्वरोजगारी सिर्जनाका अवसरहरू विस्तार गर्ने, श्रम बजारको मागअनुसार दक्ष र सीपयुक्त जनशक्ति विकास गर्ने, श्रमिक वर्गको हक हितको संरक्षण गर्ने, अनौपचारिक क्षेत्रको रोजगारीलाई औपचारिक क्षेत्रमा रूपान्तरण गर्ने, बालश्रम तथा बाध्यकारी श्रम अभ्यासलाई उन्मूलन गर्ने, रोजगारमूलक लगानीको प्रवर्द्धन गर्ने, वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, व्यवस्थित, मर्यादित र उच्च प्रतिफलयुक्त बनाउने, वैदेशिक रोजगारबाट सिकेको सीप तथा ज्ञानलाई स्वदेशमै प्रयोग गरी स्थानीयस्तरमै रोजगार सिर्जना गर्ने जस्ता रणनीतिहरू तय गरिएका छन् त्यसैगरी यस योजनामा गरिवी निवारण तर्फ **गरिबीमुक्त प्रदेश** भन्ने सौँच सहित प्रदेशको निरपेक्ष तथा बहुआयामिक गरिबीलाई शून्यमा झार्ने लक्ष्य किटान गरिएको छ । गरिब लक्षित कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, रोजगारी र आयआर्जनका कार्यक्रम सञ्चालनका गर्ने, गरिबीलाई बहुआयामिक र एकीकृत हस्तक्षेपबाट सम्बोधन गर्ने, रोजगारी केन्द्रित आर्थिक विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने रणनीतिहरू यस योजनाले अंगिकार गरेको छ । दिगो विकासको लक्ष्य (२०१६-२०३०) ले समेत सबै क्षेत्रमा रहेको सबै किसिमका गरिबीको अन्त्य गर्ने लक्ष्य लिएको छ ।

राष्ट्रिय जनगणना-२०७८ अनुसार रामग्राम नगरपालिकामा वैदेशिक रोजगारमा जानेको संख्या २६९४ छ । त्यसैगरी घरेलु उद्योग, व्यापार व्यवसाय, यातायात र सेवा क्षेत्रमा रोजगार प्राप्त गरेको जनसंख्या ६१३६ छ । यसबाट नगरपालिकाको ठूलो जनसंख्या कृषि पेशामा आवद्ध भई रोजगारमा रहेको देखिन्छ । कृषि पेशामा अत्यधिक निर्भरता रहे पनि यो पेशालाई व्यवसायीकरण गर्न नसकिदा बाह्रै महिना रोजगारी पाउने अवस्था छैन । नगरपालिकाले गरिब लक्षित कार्यक्रमहरू लक्षित वर्गमा पुर्‍याउन गरिब घरपरिवार पहिचान तथा परिचय पत्र वितरण कार्यक्रम अगाडि बढाएको छ । दीगो विकासको लक्ष्यमा उल्लेख गरिए अनुसार सबै ठाउँबाट सबै प्रकारको गरिबी अन्त्य गर्नु तीनै तहका सरकारको दायित्व हो । वर्तमान अवस्था नेपालमा फ्रिलान्सिङ्ग (स्वतन्त्र रोजगारी) पूर्ण रूपमा कानूनी छ । युवाहरूले यसबाट मासिक रु.३० हजार देखि रु.४० हजार भन्दा बढी कमाउन सक्दछन् । यसको लागि युवाहरूमा डिजिटल सीप (वेब विकास, डिजाइन तथा लेखन) सिक्न जरुरी छ । युवाहरूले आन्तरिक राजश्व कार्यालयबाट PAN नम्बर लिएर कानूनी रूपमै Upwork र Fiverr जस्ता प्लेटफर्म बनाई प्रोफाइल बनाएर आफ्नो अनुकूलको रोजगारी खोज्न सक्छन् । फ्रिलान्सिङ्गका प्रमुख क्षेत्रहरू : डिजिटल मार्केटिङ, कन्टेन्ट राइटिङ्ग, वेब विकास, ग्राफिक्स डिजाइन, लोगो डिजाइन, भिडियो सम्पादन तथा मोसन ग्राफिक्स जस्ता तालिमहरू नगरपालिकाले युवाहरूलाई दिएर नगरपालिकाका बेरोजगार युवाहरूलाई रोजगारी दिलाउन सकिन्छ । त्यसैगरी विदेश जाने युवाहरूको गन्तव्य देश पहिचान गरी उक्त देशमा पालना गर्नुपर्ने कानूनहरू, संस्कृति तथा मूल्य मान्यता, अनुशासन र आचार संहिता बारे नगरपालिकाले तालिम दिई विदेश जाने युवाहरूलाई लाभान्वित बनाउन सक्छ । गरिबी न्यूनीकरण अन्तर-सम्बन्धित विषय भएकोले यस क्षेत्रमा सरकारी, सहकारी, सामुदायिक, निजी र गैर सरकारी क्षेत्र एवं विकास साझेदारहरूको समेत समन्वयनात्मक भूमिका आवश्यक हुन्छ ।

अवसर र चुनौती

अवसरहरू

- वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका युवाहरूलाई उद्यमशील कार्यमा उत्प्रेरित गरी गाउँमा नै बस्ने वातावरण सिर्जना गर्न सकिने ।
- गरिब तथा बेरोजगार र सक्रीय उमेर समूहका व्यक्तिहरूलाई सीपमूलक तालिम, प्रविधि र पुँजी उपलब्ध गराई आत्मनिर्भर बनाउन सकिने ।
- नगरपालिकाबाट गरिबी निवारण सम्बन्धी विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरी रोजगारी प्रवर्द्धन गर्न सकिने ।
- उपलब्ध स्रोत साधन र सुविधामा गरिवीको पहुँचसुनिश्चित गरी गरिबी न्यूनीकरण गर्न सकिने ।

चुनौतीहरू

- बेरोजगारीको यथार्थ तथ्यांक नहुँदा जनशक्ति व्यवस्थापन योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- बेरोजगारहरूलाई व्यवसायिक तालिम, सीप र प्रविधि उपलब्ध गराई उद्यमशील बनाउने ।

- रोजगारीका बहु-आयामिक क्षेत्रमा आवश्यक श्रोत साधनको व्यवस्थापन गर्ने ।
- स्रोत साधनको न्यायोचित वितरणमा गरिब परिवारको पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : गरिबी निवारणको भरपर्दो आधार; श्रमको मर्यादा र रोजगार ।

लक्ष्य : आन्तरिक रोजगारीको प्रवर्द्धन मार्फत गरिबी न्यूनीकरण गर्ने ।

उद्देश्य : श्रमको मर्यादा र रोजगारी प्रवर्द्धन मार्फत गरिबी न्यूनीकरणमा टेवा पुऱ्याउने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : श्रमको मर्यादा र रोजगारी प्रवर्द्धन मार्फत गरिबी न्यूनीकरणमा टेवा पुऱ्याउने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● श्रममूलक जनशक्तिलाई उत्पादनमूलक क्षेत्रमा स्थापित गरी स्वरोजगार बनाउने ।	● सक्रीय उमेर समूहका बेरोजगारहरुको तथ्यांक अद्यावधिक गरिनेछ । ● युवाहरुलाई गिग इकोनोमी, फ्रिलान्सिङ्ग र कृत्रिम बुद्धिमत्ता सम्बन्धी तालिम दिइनेछ । ● क्षेत्रगत जनशक्तिको आँकलन सहितको मानव श्रोत विकास योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । ● उद्यमीहरुको उत्पादित वस्तु तथा सेवाहरुको बजारीकरणमा सहयोग पुऱ्याउन विशेष पहल गरिनेछ । ● समानतामा आधारित श्रम अनुसारको मूल्य निर्धारण गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
● गरिबी न्यूनीकरणका लागि बेरोजगार जनशक्तिलाई विकास निर्माणका गतिविधिहरु र उत्पादनसँग आवद्ध गर्दै रोजगारीका अवसरहरुको श्रृजना गर्ने ।	● गरिबी न्यूनीकरण सम्बन्धी नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । ● उद्यमीहरुलाई व्यवसाय दर्ता प्रक्रियामा सहज हुने नीति र कार्यविधि बनाइनेछ । ● नगरपालिकामा सञ्चालन गरिने सबै खाले विकास निर्माणका गतिविधिहरुमा विपन्न परिवारहरुलाई प्राथमिकता दिइनेछ । ● केन्द्र, प्रदेश तथा स्थानीय स्तरबाट सञ्चालन गरिने गरिबी निवारणका कार्यक्रमहरु एकीकृत रुपमा सञ्चालन गरिनेछ । ● कृषि, पशुपालन तथा पर्यटन व्यवसायलाई गरिबी न्यूनीकरणको मुख्य आधार क्षेत्रको रुपमा स्थापित गरिनेछ । ● गरिबी निवारणका लागि स्थानीय स्तरमा उपलब्ध रैथाने ज्ञान सीप, पेशा एवं व्यवसायको प्रवर्द्धन गरिनेछ । ● उद्यमशीलता तालिम, सीप तथा प्रविधि हस्तान्तरण मार्फत स्वरोजगारमूलक व्यवसाय स्थापनामा सहयोग गरिनेछ । ● उद्यम तथा रोजगारीको दीगो व्यवस्थापनका लागि उद्यम कोषको स्थापना गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- उद्यमशीलता प्रवर्द्धन र रोजगारी श्रृजनातर्फ संघिय सशर्त अनुदानमा लागत सहभागिता
- अति विपन्न घरपरिवारको पहिचान तथा अभिलेखीकरण कार्यक्रम
- अति विपन्न परिवारमा एक परिवार एक रोजगार कार्यक्रम
- जनशक्ति योजना तर्जुमा कार्यक्रम
- कार्य स्थलमा आधारित सीपमूलक तालिम कार्यक्रम
- उद्यम कोष स्थापना कार्यक्रम
- बेरोजगार शिक्षित युवाहरुलाई स्मार्ट अप, फ्रिलान्सिङ्ग, मिडजर्नी, च्याटजिपिटी, कोपाइलट आदि तालिम दिने

कार्यक्रम

- गिरा इकोनोमी (स्वतन्त्र स्वरोजगार) उत्प्रेरणा कार्यक्रम

अपेक्षित उपलब्धी

- जनशक्ति योजना निर्माण भएको हुनेछ ।
- विकास निर्माण तथा उत्पादनमूलक क्षेत्रमा रोजगारीका अवसरहरु श्रृजना भएका हुनेछन् ।
- श्रम शक्तिको मर्यादा र समानतामा आधारित ज्याला निर्धारण भएको हुनेछ ।
- अति विपन्न परिवारहरु पहिचान भई परिचय पत्र बितरण भएको हुनेछ ।
- गरिव लक्षित विशेष कार्यक्रम सञ्चालन भई गरिवी न्यूनीकरण भएको हुनेछ ।
- उपलब्ध स्रोत साधन र सेवा सुविधामा गरिवको पहुँच बृद्धि भएको हुनेछ ।
- तालिम, सीप र प्रविधि मार्फत रोजगारी र उद्यमशीलताको अवसर प्राप्त भएको हुनेछ ।

परिच्छेद-६ सामाजिक विकास

६.१ शिक्षा

विद्यमान अवस्था

हाम्रो संविधानले शिक्षा सम्बन्धी हकलाई मौलिक हकको रूपमा स्वीकार गरेको छ । त्यसैगरी आधारभूत तहसम्मको शिक्षामा पहुँच तथा आधारभूत तहलाई अनिवार्य र निशुल्क शिक्षा, माध्यमिक तहसम्म निशुल्क शिक्षा पाउने हक सुनिश्चित गरिएको छ । साथै शिक्षा पद्धतिलाई प्राविधिक, व्यवसायिक, सीपमूलक तथा रोजगारमूलक बनाउँदै शिक्षामा सरकारको लगानी अभिवृद्धि गर्ने, खोज र अनुसन्धानमा आधारित उच्च शिक्षाको विकास गर्ने र निजी क्षेत्रलाई नियमन एवं सहजीकरण गरी आवश्यक व्यवस्थापन गर्ने नीति अङ्गीकार गरिनु पर्दछ । नेपालको संविधानले आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षाको व्यवस्थापन स्थानीय तहलाई र उच्च तथा प्राविधिक शिक्षाको व्यवस्थापनको अधिकार प्रदेश सरकारलाई दिएको अवस्था छ ।

सामाजिक, आर्थिक रुपान्तरणका लागि मानव संसाधनको विकास भन्ने सोंच र गुणस्तरीय शिक्षा मार्फत सिर्जनशील,

दक्ष, प्रतिस्पर्धी र उत्पादनशील मानव श्रोतको विकास गर्ने लक्ष्य १५ औं योजानाले लिएको थियो । सोही योजानाले शिक्षा क्षेत्रमा नीतिगत र संस्थागत सुधार कार्यलाई निरन्तरता दिने, भौतिक तथा अन्य शैक्षिक पूर्वाधारको व्यवस्था गर्ने, सबै तहको शिक्षाको पाठ्यक्रम व्यावहारिक बनाउने, शैक्षिक प्रणालीको सुदृढीकरण गरी कार्यान्वयन गर्ने, राष्ट्रिय जनशक्ति विकास योजना तर्जुमा गर्ने, शिक्षा र सीपलाई उत्पादन र बजारसँग जोड्ने, गुणस्तरीय र समावेशी शिक्षाका लागि लगानी विस्तार गर्ने, शैक्षिक सुशासन सुनिश्चित गर्ने जस्ता रुपान्तरणकारी रणनीतिहरु अंगिकार गरेको छ । यसैगरी मानव श्रोतको आवश्यकता प्रक्षेपण गरी सीपयुक्त जनशक्ति उत्पादन र शिक्षाको गुणस्तर अभिवृद्धि कार्यक्रम, प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा कार्यक्रम, विद्यालय शिक्षा सुधार कार्यक्रम, जीवन उपयोगी शिक्षा सञ्चालन कार्यक्रम, उच्च शिक्षा सुधार कार्यक्रम, प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा कार्यक्रम, भौतिक पूर्वाधार तथा सामाजिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम, राष्ट्रिय सीप विकास कार्यक्रम, विदेशी विद्यार्थी आकर्षण कार्यक्रम जस्ता कार्यक्रमहरु यस योजनामा रहेका छन् ।

त्यसैगरी दोस्रो प्रादेशिक योजनाले **गुणस्तरीय शिक्षा: दक्ष मानव पुँजीसहितको प्रदेश** भन्ने दीर्घकालीन सोंच र **शिक्षित र प्रतिस्पर्धी मानव पुँजीको विकास गर्ने** लक्ष्य अंगिकार गरेको छ । उच्च शिक्षालाई अनुसन्धानमूलक बनाउने, शैक्षिक गुणस्तर सुधारका लागि नीतिगत व्यवस्था गर्ने, प्राज्ञिक अध्ययन, अनुसन्धान, खोज, आविष्कारलाई प्रवर्द्धन गर्ने, उच्च शिक्षाको शैक्षिक पूर्वाधार विकास गर्ने, बजारको माग तथा आवश्यकता अनुरूपको गुणस्तरीय उच्च शिक्षा प्रदान गर्ने, लुम्बिनी प्राविधिक विश्वविद्यालयलाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्ने, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम प्राप्त गर्न तथा सीप परीक्षण गर्न सहजीकरण गर्ने, छात्रवृत्तिको व्यवस्था गरी अध्ययन गर्न प्रोत्साहित गर्ने, विशेष शिक्षाका कार्यक्रम सञ्चालन गर्न समन्वय गर्ने, माध्यमिक शिक्षाको गुणस्तर अभिवृद्धि गर्ने जस्ता रणनीतिहरु यस योजनाले अंगिकार गरेको छ । यी रणनीतिहरु समतामूलक गुणस्तरीय शिक्षाको माध्यमबाट सक्षम, नैतिकवान र समर्पित जनशक्तिको विकास गर्ने सोंचका साथ आएका हुन् । दिगो विकासको लक्ष्यले समेत समावेशी र गुणस्तरीय शिक्षाका साथै सबैलाई जीवनभर अध्ययनको अवसर उपलब्ध गराउने उद्देश्य लिएको छ । यिनै लक्ष्य, उद्देश्यसँग तादात्म्यता राख्दै यस आवधिक योजनामा शिक्षा विकास तर्फका लक्ष्य, उद्देश्य निर्धारण गरिएको छ ।

रामग्राम नगरपालिकाको शैक्षिक अवस्था विश्लेषण गर्दा साक्षरताको पछिल्लो तथ्याङ्क प्राप्त भएको छैन । राष्ट्रिय जनगणना-२०७८ अनुसार ५ वर्ष वा सो भन्दा माथिको कूल साक्षरता प्रतिशत ७७.७० भएकोमा महिला साक्षरता दर ६८ प्रतिशत र पुरुष साक्षरता ८७.६० प्रतिशत रहेको छ ।

हाल रामग्राम नगरपालिकामा सामुदायिक तर्फ ३३ तथा संस्थागत तर्फ २३ गरी जम्मा ५६ विद्यालयहरु सञ्चालनमा छन् । सञ्चालनमा रहेका बालविकास केन्द्रहरुको संख्या ७१ रहेको छ । त्यस्तै नगरपालिकामा उच्च शिक्षा प्रदान गर्ने क्याम्पसहरुको संख्या २ रहेको छ । हालसम्म रामग्राम नगरपालिकाको एक मात्र दैनिक माध्यमिक विद्यालयमा प्राविधिक शिक्षा तर्फको पशु सेवा विषयमा पढाइ भइरहेको छ । नगरपालिकाको वर्तमान शैक्षिक अवस्थालाई मध्यनजर गर्दा आगामी दिनहरुमा शिक्षा क्षेत्रमा सुधार गर्नुपर्ने प्रसस्तै विषयहरु छन् । आगामी

वर्षमा प्राविधिक शिक्षा तर्फ अध्ययनरत गरिव परिवारका विद्यार्थीलाई पढ्दै कमाउँदै कार्यक्रम सञ्चालन गरी शिक्षालाई सीपसँग, सीपलाई श्रमसँग, श्रमलाई उत्पादनसँग र उत्पादनलाई बजारसँग जोड्न सके भविष्यका ती विद्यार्थीहरु उद्यमी, व्यवसायिक, सीपयुक्त र स्वावलम्बी नागरिक बन्न सक्नेछन् ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- नेपालको संबिधानले शिक्षालाई मौलिक हकको रूपमा व्यवस्था गरेको ।
- विद्यालय तहको शिक्षाको व्यवस्थापन स्थानीय तहलाई दिइएकोले शिक्षा क्षेत्रमा स्थानीय सरकारको लगानी बढ्दै गएको ।
- अभिभावकहरुमा शिक्षाको जागरण बढ्नुका साथै प्राविधिक शिक्षा तर्फ अभिभावक तथा विद्यार्थीको अभिरुचि बढ्दै गएको ।
- गुणस्तरीय भौतिक पूर्वाधार विकासलाई प्राथमिकता दिइएको ।
- शिक्षण सिकाई क्रियाकलापमा ICT तथा नविनतम प्रविधिको प्रयोगले शिक्षालाई सहज बनाएको ।
- नक्सांकनको आधारमा विद्यालय सञ्चालन गर्ने गरिएको ।
- रामग्राम नगरपालिका भौगोलिक तथा यातायातको सुगमताको दृष्टिले सहज हुँदा विद्यार्थी सहभागिता उत्साहजनक रहेको ।
- निजी र सार्वजनिक साभेदारीमा शैक्षिक क्रियाकलापहरु संचालन गर्न सकिने अवस्था रहेको ।

चुनौती

- गुणस्तर सुनिश्चितताका लागि उपयुक्त मानव संसाधन व्यवस्थापन गर्ने ।
- सीमित साधन श्रोतमा बालमैत्री सिकाइ वातावरण तयार गर्ने ।
- श्रोत साधनको समन्यायिक वितरण र समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।
- शारीरिक असक्त बालबालिकालाई शिक्षामा सहज पहुँच पुर्याउने ।
- समावेशी तथा लैङ्गिकमैत्री शिक्षण तथा सिकाइको वातावरण कायम गर्ने ।
- नविनतम प्रविधि उपयोगका लागि अनुकूल भौतिक पूर्वाधार र सोही अनुरूपको जनशक्ति व्यवस्थापन गर्ने ।
- विद्यालय छाड्ने दरमा कमी ल्याउने ।
- अनुगमन पद्धतिलाई प्रभावकारी बनाउँदै कमजोर विद्यालय व्यवस्थापनलाई व्यवस्थित र सुदृढ गराउने ।
- निशुल्क माध्यमिक तहको शिक्षा सुनिश्चित गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- सामाजिक तथा आर्थिक रुपान्तरणका लागि गुणस्तरीय शिक्षा ।

लक्ष्य :- मागमा आधारित दक्ष तथा नैतिकवान जनशक्ति विकास गर्ने ।

उद्देश्य :- सबैका लागि समावेशी, समतामूलक र गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित गर्दै सिकाइ उपलब्धीमा सुधार गर्ने

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : सबैका लागि समावेशी, समतामूलक र गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित गर्दै सिकाइ उपलब्धीमा सुधार गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● सबै तहको शिक्षामा बालबालिकाहरुको पहुँचमा वृद्धि गरी गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्ने ।	● शिक्षाको गुणस्तर कायम राख्न शिक्षकहरुलाई आवश्यकता अनुसार आधुनिक प्रविधिको प्रयोग, नैतिक शिक्षा तथा व्यवसायिक शिक्षाका विविध विधामा तालिम तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ । ● सबै विद्यालयहरुमा आवश्यक न्यूनतम मापदण्ड (पुस्तकालय, प्रयोगशाला, खेल मैदान, पानी सहितको शौचालय) सहितको भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्था मिलाइनेछ ।

	● सूचना प्रविधिको प्रयोगलाई प्राथमिकताका साथ लागूगरिनेछ । ● आधारभुत तहको स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गर्दा भौगोलिक, सामाजिक शिक्षाको अलावा नैतिक, प्राविधिक तथा प्रविधियुक्त शिक्षाका विषयवस्तु समावेश गरिनेछ । ● कृषि, पशुपालन विषयलाई केन्द्रित गरी थप प्राविधिक शिक्षालयको स्थापना गरिनेछ । ● अतिविपन्न, सीमान्तकृत तथा पछाडि परेका वर्गका विद्यार्थीहरूलाई पढ्दै कमाउदै कार्यक्रम लागूगरिनेछ । ● भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्दा अपाङ्गमैत्री/छात्र-छात्रामैत्री पूर्वाधारको विकास गरिनेछ । निर्माण भइसकेका पूर्वाधारहरूमा सोही अनुसारको व्यवस्था मिलाइनेछ । ● शिक्षाको गुणस्तर सुनिश्चितताको लागि शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण (Quality Assurance) गरिनेछ । ● सरकारी, निजी र गैससको साभेदारी र सहकार्यलाई प्रोत्साहन गरिनेछ । ● विभिन्न साभेदार संस्थाहरूको सहयोग तथा समन्वयमा विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाहरूको शत प्रतिशत भर्ना तथा टिकाउका लागि विशेष कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । ● केही बालबिकास केन्द्रलाई नमूना बालबिकास केन्द्रको रुपमा बिकास गरिनेछ ।
● शैक्षिक सुशासनका न्यूनतम मापदण्डहरू तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने ।	● शिक्षामा सवैको पहुँच अभिवृद्धि गर्न र गुणस्तरीय शिक्षा सर्वसुलभ बनाउन विद्यमान कानून (निर्देशिका/मापदण्ड) लाई आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गरी लागू गरिनेछ । ● शैक्षिक सूचना प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाइनेछ । ● कार्य क्षमता मूल्यांकनको आधारमा शिक्षकहरूलाई पुरस्कृत गरिनेछ । ● विद्यालयहरूको अनुगमन प्रणालीलाई सुदृढ गरिनेछ । ● कार्य क्षमताको आधारमा प्रतिस्पर्धा गराई विद्यालयहरूमा शिक्षक तथा प्रधानाध्यापकको छनौट गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- उत्कृष्ट शिक्षक तथा उत्कृष्ट विद्यालय सम्मान कार्यक्रम
- शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि कार्यक्रम ।
- प्र.अ. तथा व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरू बिच अन्तरक्रिया कार्यक्रम ।
- बालबालिका तथा लैङ्गिकमैत्री शौचालय व्यवस्थापन कार्यक्रम ।
- विद्यार्थीहरूको लागि पढ्दै कमाउदै कार्यक्रम ।
- माध्यमिक विद्यालयमा ICT ल्याब स्तरोन्नति कार्यक्रम ।
- विद्यालयहरूमा थप कक्षा कोठा निर्माण तथा मर्मत सम्भार कार्यक्रम ।
- बालबिकास केन्द्रको विकास तथा व्यवस्थापन-कार्यक्रम ।
- विद्यालयहरूको खेलमैदान निर्माण तथा स्तरोन्नति कार्यक्रम ।
- शिक्षामा अनुसन्धान तथा नवप्रवर्द्धन कार्यक्रम ।
- गरिब तथा जेहेन्दार विद्यार्थी छात्रवृत्ति तथा प्रोत्साहन कार्यक्रम ।
- विद्यार्थीका लागि दिवा खाजा व्यवस्थापन कार्यक्रम ।
- स्थानीय पाठ्यक्रम कार्यान्वयन कार्यक्रम ।

- शिक्षकहरुलाई सेवामूलक तालिम कार्यक्रम ।
- विद्यालयमा अतिरिक्त क्रियाकलाप संचालन कार्यक्रम

अपेक्षित उपलब्धी

- विद्यालयहरुमा आधारभूत सुविधा-पुस्तकालय, शौचालय, कक्षाकोठा, विद्युत, खानेपानी, खेल मैदान, विज्ञान तथा कम्प्युटर प्रयोगशाला, पुस्तकालय, प्राथमिक उपचार सेवा जस्ता सुविधाहरुको व्यवस्थापन भई शिक्षणका लागि अनुकूल वातावरणको सिर्जना भएको हुनेछ ।
- अति विपन्न लक्षित विद्यार्थीहरुको लागि सञ्चालित कार्यक्रमबाट विद्यालय छाड्ने दरमा कमी आएको हुनेछ ।
- शैक्षिक सुशासनका न्यूनतम मापदण्डहरुको विकास तथा कार्यान्वयन मार्फत शिक्षाको गुणस्तर कायम भएको हुनेछ ।

६.२ स्वास्थ्य सेवा

विद्यमान अवस्था

हाम्रो संविधानले नागरिकलाई आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निशुल्क प्राप्त गर्ने मौलिक हकको व्यवस्था गरेको छ । स्वस्थ तथा उत्पादनशील मानव संसाधनको महत्वलाई दृष्टिगत गरी गुणस्तरीय तथा सर्वसुलभ स्वास्थ्य सेवामा समतामूलक पहुँचको लागि तीनै तहको सरकारले आफ्नो दायित्व लिई यस क्षेत्रमा लगानी गर्न आवश्यक छ ।

स्वस्थ, उत्पादनशील, जिम्मेवार र सुखी नागरिक भन्ने सौँच र सबै तहमा सबल स्वास्थ्य प्रणालीको विकास र विस्तार गर्दै जनस्तरमा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको पहुँचसुनिश्चित गर्ने लक्ष्य १५ औं योजनाले लिएको थियो । सोही

योजनाले आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निशुल्क गर्ने, गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा सहज पहुँच सुनिश्चित गर्ने, स्वास्थ्य बीमा प्रणालीलाई सबल बनाउने, स्वास्थ्य सेवालाई प्रविधिकरण गर्ने, गुणस्तरीय एकीकृत स्वास्थ्य प्रणालीको विकास गर्ने, स्वास्थ्य पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने, जनसांख्यिक लाभको अधिकतम उपयोग गर्ने, औषधीजन्य सामग्री र खोपमा आत्मनिर्भर हुने, स्वास्थ्य क्षेत्रमा सुशासन र सामाजिक न्याय कायम गर्ने, स्वास्थ्य क्षेत्रमा लगानी अभिवृद्धि गर्ने जस्ता रणनीतिहरु र सोही अनुसारका विविध कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने नीतिगत व्यवस्था गरेको छ । प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनाले **स्वस्थ मानव पूँजीयुक्त समृद्ध प्रदेश (Prosperous province with healthy human capital)** भन्ने दीर्घकाली सौँच र **सुदृढ स्वास्थ्य प्रणालीको माध्यमबाट समतामूलक र गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको पहुँच पुर्‍याई प्रदेशबासीको स्वास्थ्य तथा आरोग्यता प्रवर्द्धन गर्ने** लक्ष्य लिएको छ । यस योजनाले प्रदेशमा स्वास्थ्य सम्बन्धी नीतिगत तथा संस्थागत सुधार गर्ने, प्रदेशस्तरमा स्वास्थ्य पूर्वाधार विकास तथा सुधार गर्ने, स्वास्थ्य संस्थामा दक्ष जनशक्ति व्यवस्थापन गर्ने, प्रदेशको स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा प्रभावकारिता वृद्धि गर्ने, गुणस्तरीय तथा विशिष्टीकृत स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने, वैकल्पिक तथा आयुर्वेद स्वास्थ्य उपचार पद्धतिको प्रवर्द्धन गर्ने, स्वास्थ्य सेवामा व्यक्तिगत आर्थिक भार न्यूनीकरण गर्ने, सरुवा रोग तथा महामारी नियन्त्रण र आपतकालीन स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने, नसर्ने रोग रोकथाम तथा नियन्त्रण गर्ने, जनस्वास्थ्य सेवा तथा आपूर्ति व्यवस्थापन नियमन र सहजीकरण गर्ने, समन्वय, सहकार्य र अन्तरसम्बन्ध सुदृढ गर्ने जस्ता रणनीतिहरु अंगिकार गरेको छ । दीगो विकासका लक्ष्य ३ अनुसार सन् २०३० सम्ममा सबै उमेर समूहका मानिसहरुको स्वस्थ जीवन सुनिश्चित गर्ने रहेको छ । यी माथिका लक्ष्यहरुलाई दृष्टिगत गरी रामग्राम नगरपालिकाले आफ्नो लक्ष निर्धारण गर्नुपर्ने हुन्छ । नेपालको संविधानले आधारभूत स्वास्थ्य र सरसफाई स्थानीय तहको अधिकार सूची भित्र र स्वास्थ्य सेवालाई प्रदेशको अधिकार सूची भित्र राखेको छ ।

हाल रामग्राम नगरपालिकाका विभिन्न वडाहरुमा रहेका ८ वटा स्वास्थ्य चौकीहरु, ७ वटा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्रहरु, २ वटा सहरी स्वास्थ्य केन्द्रहरु, २४ वटा गाउँघर क्लिनिक, ३१ वटा खोप केन्द्रहरु, ९ वटा क्षयरोग उपचार केन्द्रबाट जनतालाई विभिन्न आधारभूत स्वास्थ्य सेवा, क्षयरोग उपचार सेवा, खोपहरु तथा आधारभूत स्वास्थ्य परीक्षणको सुविधा उपलब्ध भइरहेको छ । जिल्ला सदरमुकाममा रहेको पृथ्वीचन्द्र अस्पतालबाट विशिष्टीकृत स्वास्थ्य सेवा समेत प्रदान भइरहेको छ । नगरपालिकाका विभिन्न स्वास्थ्य संस्थाहरुमा ३४ जना सिनियर अहेव/अहेव तथा हेल्थ असिस्टेन्ट र १७ जना सिनियर अनमी, अनमी मार्फत सेवा प्रवाह गरिएको अवस्था छ । पछिल्ला दिनहरुमा स्वास्थ्य चेतनामा आएको परिवर्तन, स्वास्थ्य सेवाका क्षेत्रमा भएको लगानी तथा

सेवा विस्तारले जनताको स्वास्थ्य अवस्थामा सकारात्मक परिवर्तनहरु आइरहेको पाइन्छ । नगरपालिकाको व्यवस्थापनमा समुदाय स्तरमा ८ स्थानमा साप्ताहिक ग्रामीण अल्ट्रासाउण्ड कार्यक्रम सञ्चालन गरी महिनामा १ पटक ७० वर्ष माथिका जेष्ठ नागरिकलाई घरदैलोमा स्वास्थ्य सेवा प्रदान गरिएको छ । जिल्लाको पृथ्वीचन्द्र अस्पताल, वडामा रहेका स्वास्थ्य चौकीहरु र नगरपालिकाको परासी बजारमा रहेका निजी क्षेत्रका २ वटा अस्पतालहरु समेतबाट स्वास्थ्य सेवा प्रदान गरिने व्यवस्था भए तापनि जटिल प्रकृतिका रोगको उपचारको लागि छिमेकी जिल्लाका साथै भरतपुर, काठमाण्डौं जानुपर्ने अवस्था भने अहिले पनि विद्यमान छ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- प्राथमिक स्तरको स्वास्थ्य सेवा व्यवस्थापनको जिम्मा स्थानीय सरकारलाई दिइएको ।
- स्वास्थ्य क्षेत्रमा सरकारको लगानी बृद्धि भइरहेको र जनताहरुमा स्वास्थ्य सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि हुदै गरेको ।
- स्थानीय स्तरमा रहेका विभिन्न संघ संस्थाहरुको सहयोगमा स्वास्थ्य सचेतना जस्ता प्रचार प्रसारका कार्यहरु सञ्चालन गर्न सकिने अवस्था रहेको ।
- समुदाय स्तरमा संस्थागत सञ्जाल व्यवस्थाले काममा सहजता भएको ।
- स्वास्थ्य तथ्यांक व्यवस्थापनमा ICT को प्रयोगले तथ्यांक व्यवस्थापनमा सहज भएको ।
- नगरपालिका पूर्ण खोप सुनिश्चितताका साथै पूर्ण संस्थागत प्रसुतियुक्त सुनिश्चितताको दिगोपना घोषणा भएको
- गर्भवती महिलालाई अस्पतालसम्म ल्याउन लैजान निःशुल्क एम्बुलेन्स सेवा जस्ता कार्यक्रमहरु संचालनमा आएको ।
- समथर भूमि र यातायातको सहजताले सजिलै स्वास्थ्य सेवा लिन सकिने अवस्था रहेको ।

चुनौती

- आवश्यक दक्ष जनशक्ति तथा आधुनिक उपकरण सहितको सेवा उपलब्ध गराउने ।
- स्वास्थ्य क्षेत्रमा समातामूलक पहुँच स्थापित गर्ने ।
- स्वास्थ्य सूचना प्रणालीलाई व्यवस्थित बनाउने ।
- अन्धविश्वास तथा रुढीवादी परम्पराको अन्त्य गर्ने ।
- निशुल्क वितरण गरिने औषधिहरु आवश्यकता अनुसार उपलब्ध गराउने ।
- स्वास्थ्य सेवा प्रवाह सम्बन्धी नियमन तथा अनुगमनमा प्रभावकारीता ल्याउने ।
- विपन्न तथा पछाडि परेका वर्गहरुमा सुरक्षित मातृत्व तथा परिवार नियोजन जस्ता कार्यक्रमको सेवा पुर्याउने
- स्वास्थ्य संस्थाहरुको भौतिक संरचना मापदण्ड अनुसार व्यवस्थित गर्ने ।
- आधारभूत तथा शहरी स्वास्थ्य केन्द्रहरुमा स्वीकृत स्थायी दरबन्दी अनुसार आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- स्वस्थ नागरिक, समृद्ध रामग्राम ।

लक्ष्य:- सर्वसुलभ एवं गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा मार्फत रामग्रामवासीको स्वास्थ्य स्थितिमा सुधार ल्याउने ।

उद्देश्य:- नगरवासीलाई सवै खालका स्वास्थ्य सेवाहरु सहज तथा सर्वसुलभ रुपमा उपलब्ध गराउने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य १: नगरवासीलाई सवै खालका स्वास्थ्य सेवाहरु सहज तथा सर्वसुलभ रुपमा उपलब्ध गराउने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● नगरवासीलाई आधारभूत तथा	● स्वास्थ्य सम्बन्धी आवश्यक कानून (कार्यविधि तथा मापदण्ड) तयार गरी

गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने ।	कार्यान्वयन गरिनेछ । - विद्यमान स्वास्थ्य चौकीहरुको मापदण्ड अनुसारको भौतिक पूर्वाधार सहित आवश्यक उपकरणहरुको व्यवस्था गरिनेछ । - सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुमा दरवन्दी अनुसारको जनशक्तिको व्यवस्था गरिनेछ । - आवश्यकता अनुसार स्वास्थ्य शिविरहरु सञ्चालन गरिनेछ । - प्रजनन स्वास्थ्य, संरक्षित मातृत्व एवं बाल तथा शिशु सेवाहरु प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गरिनेछ । - स्थानीय स्तरमा कार्यरत महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविकाहरुलाई प्रोत्साहन तथा क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ । - बालबालिका, गर्भवती महिला तथा जेष्ठ नागरिकलाई स्वास्थ्य सेवामा प्राथमिकता दिइनेछ । - आयुर्वेद चिकित्सा, प्राकृतिक योग जस्ता चिकित्सा पद्धतिलाई समन्वयात्मक रूपमा अगाडि बढाइनेछ । - स्वास्थ्य संस्थाहरुमा आधुनिक स्वास्थ्य उपकरणहरुको व्यवस्थापनका साथै स्वास्थ्य सेवालाई प्रविधिमैत्री बनाइनेछ । - स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत कर्मचारीहरुको दक्षता अभिवृद्धिका लागि विभिन्न तालिम तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ । - विभिन्न प्रकारका महामारी तथा सर्ने तथा नसर्ने रोग बारे जनचेतना अभिवृद्धिका साथै उपचारात्मक सेवालाई प्रभावकारी बनाइनेछ । - सरकारी, गैह्र सरकारी तथा निजी क्षेत्रको साभेदारी समन्वयमा स्वास्थ्य क्षेत्रमा लगानीको वातावरण सिर्जना गरिनेछ । - स्वास्थ्य, सरसफाई, आहार बिहार, खानेपानी जस्ता कार्यक्रमहरुलाई स्वास्थ्य सेवासँग एकीकृत गरी सञ्चालनको व्यवस्था मिलाइनेछ र सोही अनुरूप जनचेतना अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।
गर्भवती तथा प्रसुती सेवालाई प्रभावकारी बनाउने ।	- नियमित गर्भ जाँच गराउने र तोकिएको तालिका अनुसार खोप तथा पोषण सेवा लिने आमाहरुलाई प्रोत्साहन गरिनेछ । - हाल संचालनमा रहेका बर्थिङ सेन्टरहरु बाट गुणस्तरीय सेवा प्रवाह गरिनेछ । - सुत्केरी महिलाका लागि निशुल्क एम्बुलेन्स सेवाको निरन्तरताको साथै एम्बुलेन्स सेवालाई भरपर्दो र प्रभावकारी बनाउन आवश्यकतानुसार संख्या थप गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- स्वास्थ्य चौकी भवन निर्माण कार्यक्रम ।
- गाउँघर तथा खोप क्लिनिक भवन निर्माण कार्यक्रम (न्यूनतम १० स्थानमा) ।
- स्वास्थ्य संस्थाहरुमा औषधि व्यवस्थापन तथा उपकरण खरिद कार्यक्रम ।
- स्वास्थ्य संस्थाहरुमा गुणस्तरीय, प्रविधिमैत्री प्रयोगशाला व्यवस्थापन कार्यक्रम ।
- महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरुलाई थप प्रोत्साहन कार्यक्रम ।
- जेष्ठ नागरिक, असहाय, शारीरिक असक्त तथा दीर्घरोगी केन्द्रित निशुल्क स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन कार्यक्रम
- समुदायमा स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन कार्यक्रम ।
- पोषणमैत्री तथा किशोर किशोरीमैत्री स्वास्थ्य संस्था विस्तार कार्यक्रम ।

- दीर्घरोगीका लागि निशुल्क औषधि वितरण कार्यक्रम ।
- अति विपन्न वर्गलाई गम्भीर रोगको उपचारको लागि आर्थिक सहयोग कार्यक्रम ।
- प्रोटोकल अनुसार ANC/PNC सेवा लिने आमाहरूलाई यातायात तथा पोषण भत्ताका लागि सहयोग कार्यक्रम ।
- महामारी तथा सरुवाजन्य रोग नियन्त्रणका लागि सचेतना कार्यक्रम ।
- स्वास्थ्य क्षेत्रमा कार्यरत कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम

अपेक्षित उपलब्धी

- थप ५ वटा स्वास्थ्य चौकी भवनहरूको निर्माण भई स्वास्थ्य चौकीहरूमा आवश्यक उपकरण सहित दक्ष जनशक्तिको व्यवस्थापनबाट गुणस्तरीय सेवा प्रवाह भएको हुनेछ ।
- योजना अवधिमा नगरपालिकामा एम्बुलेन्स सेवाको थप विस्तार भएको हुनेछ ।
- वि.सि.जी., डि.पि.टी., हेपाटाइटिस बि र रुबेला जस्ता खोपहरू सबैलाई उपलब्ध भएको हुनेछ ।
- असाहाय, असक्त, ५ वर्ष मुनीका बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिकहरूलाई प्राथमिकताका साथ स्वास्थ्य सेवा प्रदान भएको हुनेछ ।
- स्वास्थ्य क्षेत्रमा कार्यरत कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि भई सेवा प्रवाहमा प्रभावीता आएको हुनेछ ।

६.३ महिला, जेष्ठ नागरिक तथा फरक क्षमता

६.३.१ महिला

हाम्रो संविधानले लैङ्गिक विभेदको अन्त्य गर्ने संकल्प सहित महिलालाई बिना भेदभाव समान वंशीय हक, सुरक्षित मातृत्व र प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धी हक, समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तको आधारमा सहभागी हुने हक लगायत मौलिक हकको प्रत्याभूति गरेको छ । **लैङ्गिक समतामूलक राष्ट्र** भन्ने सौँच र महिलाको समान तथा अर्थपूर्ण सहभागीता सहित सारभूत समानता कायम गर्ने लक्ष्य १५ औं योजनाले अङ्गिकार गरेको छ । सोही योजनाले कुरीति एवं कु-प्रथाको अन्त्य, सबै प्रकारका हिंसा, विभेद र शोषणको अन्त्य, अर्थपूर्ण सहभागिताको सुनिश्चितता, महिलाको योगदानको सम्मान गर्ने संस्कृतिको विकास जस्ता सवालहरूलाई चुनौतीको रूपमा उल्लेख गर्दै लैङ्गिक समानता, सामाजिक न्याय तथा समावेशीकरणलाई मूलप्रवाहीकरण र स्थानीयकरण गर्ने, लक्षित वर्गको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गर्ने, न्याय प्रणालीमा सुधार गर्ने, संस्थागत सुशासन कायम गर्ने, सकारात्मक विभेदको नीति अवलम्बन गर्ने जस्ता रणनीतिहरू अंगिकार गरेको छ । प्रादेशिक दोस्रो योजनाले **सामाजिक न्याय र समतामा आधारित लैङ्गिक समानता र सशक्तीकरणयुक्त प्रदेश** भन्ने दीर्घकालीन सौँच र महिलाहरूको आर्थिक, सामाजिक तथा राजनीतिक सशक्तीकरण र महिला अधिकार सुनिश्चित गर्दै सहभागिता अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्य लिएको छ । यीनै लक्ष्य, रणनीति तथा उद्देश्यहरूसँग तादात्म्यता राखी यस योजनामा महिला विकास सम्बन्धी लक्ष्य, उद्देश्य निर्धारण गरिएको छ ।

राष्ट्रिय जनगणना-२०७८ अनुसार नगरपालिकाको कूल जनसंख्या ६४०१७ मध्ये महिलाको संख्या ३२३६१ रहेको छ, यो कूल जनसंख्याको ५०.५५% हो । सोही सर्वेक्षण अनुसार पाँच वर्ष र सो भन्दा माथिको जनसंख्याको साक्षरता दर ७७.७०% रहेकोमा महिला साक्षरता ६८% तथा पुरुष साक्षरता दर ८७.६०% रहेको छ ।

महिलाको संविधान प्रदत्त हक तथा अधिकारको प्रत्याभूति दिलाउन नगरपालिकाले महिला सशक्तिकरणका लागि विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दै आएको छ । नगरपालिकाबाट आयोजना गर्ने विभिन्न कार्यक्रमहरूमा महिलाको उपस्थिति संख्यात्मक रूपमा उल्लेख्य देखिए तापनि निर्णय प्रक्रियामा महिलाहरूको सहभागिता अहिले पनि कमजोर नै छ । अर्थपूर्ण सहभागिता बिना केवल गणपूरक संख्या पुर्‍याउन महिलाहरूलाई विभिन्न कार्यक्रमहरूमा सहभागी गराउने गरिएकोले पनि महिला सशक्तिकरणको पाटोमा उल्लेख्य प्रगति हुन नसकेको यथार्थ हो । वडा कार्यालय तथा नगरपालिकामा भएका छलफल अनुसार अबै पनि विभिन्न प्रकारका हिंसाको सामना गर्न महिलाहरू बाध्य भएको अवस्था विद्यमान छ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- नेपालको संविधानमा महिलाको हकलाई मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरिएको ।
- कानूनी रूपमै स्थानीय तहदेखि केन्द्रसम्म महिला प्रतिनिधित्वको सुनिश्चित गरिएको ।
- महिलाहरूको नेतृत्वमा स्थानीय स्तरमा सामाजिक तथा आर्थिक गतिविधिहरू सञ्चालन हुने गरेको ।
- लैङ्गिक विकास, महिला सशक्तिकरण, समावेशी र समतामूलक विकास जस्ता विषयहरू राष्ट्रिय नीतिको रूपमा आन्तरिकीकरण भइसकेको ।
- महिलाहरूलाई विभिन्न किसिमका सीपमूलक, क्षमता विकास तथा सामाजिक/आर्थिक रुपान्तरण सम्बन्धी तालिमको अवसर प्रदान गरिएको ।

चुनौती

- अझै पनि समाजमा विद्यमान रहेका अन्धविश्वास, कुप्रथा, महिला हिंसा जस्ता गलत संस्कार र विकृतिको अन्त्य गर्ने ।
- अति विपन्न तथा सीमान्तकृत वर्गका महिलाहरूलाई शिक्षा, स्वास्थ्य तथा रोजगारीको क्षेत्रमा पहुँच अभिवृद्धि गरी विकासका गतिविधिहरूमा मूलप्रवाहीकरण गर्ने ।
- हिंसा पीडित महिलाहरूलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण र संरक्षण गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : लैङ्गिक विभेदको अन्त्य गरी समतामूलक समाजको स्थापना गर्ने ।

लक्ष्य : सामाजिक विभिन्न क्षेत्रमा महिला पुरुषको समान सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।

उद्देश्य : सशक्तिकरणको माध्यमबाट हरेक क्रियाकलापहरूमा महिलाहरूको अर्थपूर्ण सहभागितालाई सुनिश्चित गर्ने

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य: सशक्तिकरणको माध्यमबाट हरेक क्रियाकलापहरूमा महिलाहरूको अर्थपूर्ण सहभागितालाई सुनिश्चित गर्ने ।	
रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
• महिला सशक्तिकरण, क्षमता अभिवृद्धि मार्फत स्थानीय तहका हरेक क्षेत्रमा महिलाहरूको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।	• योजनाको अन्त्य सम्म निर्णायक तहमा कम्तीमा ४० प्रतिशत महिलाहरूको सहभागिता सुनिश्चित गरिनेछ । • सकारात्मक विभेद मार्फत विकासका विविध गतिविधिहरूमा महिला सहभागिता सुनिश्चित गरिनेछ । • विपन्नता स्तरीकरणका आधारमा प्रत्येक वडामा अति विपन्न महिलाहरूको समूह गठन गरी सामाजिक तथा आर्थिक रुपान्तरणका गतिविधिहरू संचालन गरिनेछ । • महिला सशक्तिकरण तथा नेतृत्व विकास सम्बन्धी क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ । • महिला सहकारीहरूको सुदृढीकरण गरी विभिन्न रोजगारमूलक तालिमहरू संचालन गरिनेछ । • विपन्न एकल महिलाहरूका लागि स्वरोजगारमूलक व्यवसाय संचालनमा आवश्यक सहयोग प्रदान गरिनेछ ।
• महिला हिंसा न्यूनीकरण गर्ने ।	• अति विपन्न तथा पछाडि परेका महिलाहरूलाई लक्षित गरी वडा तहमा सामुदायिक मेलमिलापकर्ता मार्फत कानूनी साक्षरता अभियान सञ्चालन गरिनेछ । • हिंसामा परेका महिलाहरूको उद्धारका लागि आपतकालीन कोष स्थापना गरिनेछ ।

	- विद्यमान अन्धविश्वास, कुप्रथा तथा विभेदकारी कुसंस्कारहरु न्यूनीकरण गर्न जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ । - हिंसामा परेका महिलाहरुलाई तत्कालका लागि उचित स्थानमा स्थान्तरणको व्यवस्था मिलाई संरक्षण गरिनेछ ।
--	--

प्रमुख कार्यक्रम

- मानव अधिकार तथा महिला बालबालिकाको अधिकार सम्बन्धी कानूनी सचेतना कार्यक्रम ।
- संयुक्त राष्ट्र संधीय सुरक्षा परिषद्बाट पारित प्रस्ताव नं.१३२५ र १८२० सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम ।
- महिला हिंसा न्यूनीकरणका लागि आपतकालीन कोष स्थापना ।
- विपन्न महिलाहरुका लागि उद्यमशीलता तथा स्वरोजगार सम्बन्धी तालिम र आयआर्जन सहयोग कार्यक्रम ।
- विद्यमान विभेदकारी प्रथा तथा कुसंस्कारहरु न्यूनीकरणका लागि जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम ।
- महिलाहरुका लागि नेतृत्व विकास तालिम सञ्चालन कार्यक्रम ।
- तेस्रो लिङ्गीहरुका लागि सामाजिक समावेशीता तथा क्षमता विकास कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- स्थानीय नेतृत्वमा महिलाको पहुँच भई क्षमता अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।
- विभिन्न सचेतनामूलक कार्यक्रमबाट महिला हिंसाका घटनामा उल्लेख्य कमी आएको हुनेछ ।
- महिला उद्यमशीलताको विकास भई स्वरोजगारमा बृद्धि भएको हुनेछ ।

६.३.२ जेष्ठ नागरिक

विद्यमान अवस्था

सविधानले राज्यबाट विशेष संरक्षण तथा सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूति हुने गरी जेष्ठ नागरिकको हकलाई मौलिक हकको रूपमा व्यवस्थित गरेको छ । यस अनुसार सामाजिक सुरक्षा भत्ता लगाएतका अन्य सेवाहरु सरकारबाट प्रदान हुदै आएको छ । जेष्ठ नागरिकको जीवन सहज, सुरक्षित एवं सम्मानित बनाई सामाजिक न्याय प्रदान गर्ने कार्यमा तीनै तहका सरकारको समन्वयात्मक भूमिका रहनु पर्दछ ।

जेष्ठ नागरिकको संरक्षण र सम्मानित जीवनको प्रत्याभूति भन्ने सौँच र जेष्ठ नागरिकको जीवन सम्मानित, सुरक्षित र व्यवस्थित बनाई उनीहरुको ज्ञान, सीप र अनुभवलाई राष्ट्रले उपयोग गर्ने लक्ष्य पन्ध्रौँ योजनाले निर्दिष्ट गरेको थियो । लक्षित वर्ग तथा समुदायलाई विशेष संरक्षण गर्ने, अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गर्ने, न्याय प्रणालीमा सुधार गर्ने जस्ता रणनीतिहरु सोही योजनाले अंगिकार गरेको छ । यो योजनाले जेष्ठ नागरिक सुरक्षा र संरक्षण कार्यक्रम अन्तरगत जेष्ठ नागरिकलाई सम्मानपूर्वक बाच्ने वातावरणको सुनिश्चितता, नीति निर्माण, विकास कार्यक्रम र संस्कृति संरक्षणको क्षेत्रमा सहभागिता बढाउने, जेष्ठ नागरिकको सीप र अनुभवको प्रयोग गरी आर्थिक, सामाजिक विकास क्षेत्रमा लाभ प्राप्त गर्ने, जेष्ठ नागरिकको स्याहार सम्भार, मनोरञ्जन तथा आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्ने, जेष्ठ नागरिकलाई स्वास्थ्य सेवा तथा उपचारका लागि सबै अस्पतालमा निश्चित प्रतिशतमा जेष्ठ नागरिक वार्डको व्यवस्था गरी स्वास्थ्य उपचार लिन सक्ने व्यवस्था गर्ने जस्ता क्रियाकलापहरु राखिएको छ । लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनाले सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण प्रभावकारी बनाउने, जेष्ठ नागरिकहरुलाई सम्मानपूर्वक बाँच्ने अधिकारको संरक्षण गर्ने जस्ता रणनीतिहरु अंगिकार गरेको छ । यीनै केन्द्रीय तथा प्रादेशिक रणनीति एवं क्रियाकलापहरुलाई रामग्राम नगरपालिकाको यस आवधिक योजनामा आत्मसात गर्ने प्रयास गरेको छ ।

रामग्राम नगरपालिकामा हाल ७० वर्ष भन्दा माथिका जेष्ठ नागरिकहरुको संख्या ३९७४ रहेको छ । नेपाल सरकारले प्रदान गर्दै आएको सामाजिक सुरक्षा भत्ताको प्रावधानले अति विपन्न तथा पछाडि परेको समुदायका जेष्ठ नागरिकहरुलाई समेत जीविकोपार्जनमा अत्यन्तै सहयोग पुऱ्याएको अवस्था छ । बदलिदो पारिवारिक परिवेशसँगै हिजोको संयुक्त परिवारको संस्कार हराउँदै गएको र छोरा-छोरीहरुले जेष्ठ नागरिकहरुलाई रेखदेख तथा स्याहार सम्भार गर्ने प्रचलनमा कमी आएको अवस्थामा यस वर्गको जीवनयापनका लागि विशेष ध्यान पुऱ्याउन

जरुरी देखिन्छ । जेष्ठ नागरिकहरूलाई अन्य नागरिक सरह समाजमा स्थापित गर्न र उनीहरूको शारीरिक, मानसिक एवं भावनात्मक विकासको लागि विशेष कार्यक्रम मार्फत सम्बोधन गर्नुपर्दछ । साथै उहाँहरूमा रहेको ज्ञान तथा सीपको उपयोग गर्न सकेमा जेष्ठ नागरिकहरूको सम्मान हुने तथा समृद्धिको यात्रामा समेत थप योगदान पुग्नेछ ।

अवसर

- राज्यबाट विशेष संरक्षण तथा सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूति हुने गरी जेष्ठ नागरिकहरूको हकलाई मौलिक हकको रूपमा व्यवस्थित गरेको ।
- जेष्ठ नागरिकहरूमा भएको ज्ञान सीप तथा अनुभवलाई नगरपालिकाको आर्थिक, सामाजिक रुपान्तरणमा उपयोग गर्न सकिने ।

चुनौती

- जोखिममा रहेका जेष्ठ नागरिकहरूलाई सामाजिक सुरक्षा र संरक्षण प्रदान गर्ने ।
- कम हुदै गएको पारिवारिक सद्भाव कायम गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- जेष्ठ नागरिकको सम्मान, मर्यादित जीवनयापन ।

लक्ष्य :- आधारभूत सेवा सहित सम्मानित जीवनयापनको अवस्था सिर्जना गर्ने ।

उद्देश्य :- जेष्ठ नागरिकको लागि समाजमा विभेदरहित जीवनयापन गर्ने वातावरण तयार गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : जेष्ठ नागरिकको लागि समाजमा विभेदरहित जीवनयापनको वातावरण तयार गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● जेष्ठ नागरिकहरूलाई समाजमा सम्मानित जीवनयापन गर्न सामाजिक सुरक्षा सहितको संरक्षण प्रदान गर्ने ।	● स्थानीय गै.स.स. सामाजिक संघ संस्थाहरु र निजी क्षेत्रसँगको समन्वय तथा सहकार्यमा न्यूनतम २ वटा जेष्ठ नागरिक मिलन केन्द्रको स्थापना गरी सञ्चालन गरिनेछ । ● ७० वर्ष माथिका जेष्ठ नागरिक केन्द्रित घरदैलो निशुल्क स्वास्थ्य परीक्षण तथा परामर्श सेवालाई प्रभावकारी बनाइनेछ । ● जेष्ठ नागरिकहरूमा भएको ज्ञान सीप तथा अनुभवलाई पालिकाको आर्थिक, सामाजिक रुपान्तरणमा उपयोग गरिनेछ । ● समाजमा विशेष योगदान पुऱ्याउने जेष्ठ नागरिकहरूलाई सम्मान गरिनेछ । ● वृद्ध बुवा आमाहरूलाई राम्रो व्यवहार गरी खुसी राख्ने छोरा बुहारीलाई सम्मान गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- ८० वर्ष माथिका जेष्ठ नागरिक केन्द्रित घरदैलो स्वास्थ्य परीक्षण कार्यक्रम ।
- २ स्थानमा जेष्ठ नागरिक दिवा मिलन केन्द्रको स्थापना र सञ्चालन कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- समाजमा जेष्ठ नागरिकहरूले सम्मानित जीवनयापन गर्ने वातावरण सिर्जना भएको हुनेछ ।
- जेष्ठ नागरिकहरूमा भएको ज्ञान सीप तथा अनुभवलाई नगरपालिकाको आर्थिक, सामाजिक रुपान्तरणमा उपयोग गरिएको हुनेछ ।

६.३.३ फरक क्षमता

विद्यमान अवस्था

अपाङ्गता वा फरक क्षमता भएका व्यक्तिको नागरिक, राजनैतिक, आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकार सहितको सम्मानजनक जीवन यापनको अधिकारलाई कानूनले संरक्षण र प्रवर्द्धन गरेको छ भने समानुपातिक समावेशी र सहभागीतामूलक सिद्धान्तको आधारमा राज्यको निकायमा सहभागीताको हक समेत संविधानले प्रत्याभूति गरेको छ ।

शारीरिक असक्तता भएका व्यक्तिको मर्यादित र आत्मनिर्भर जीवन भन्ने सौँच र सेवा, सुविधा, साधन र श्रोतमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको पहुँचस्थापित गरी आर्थिक, सामाजिक सशक्तिकरण गर्दै सम्मानपूर्वक जीवनयापनको वातावरण सिर्जना गर्ने लक्ष्य पन्ध्रौँ योजनाले लिएको थियो । सोही योजनाले **कसैलाई पछाडि नछोडौँ** भन्ने दिगो विकासको लक्ष्यको सौँचलाई कार्यान्वयन गर्ने गरी सामाजिक, न्याय तथा समावेशीकरणलाई आन्तरिकीकरण र स्थानीयकरण गर्ने, अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गर्ने, लक्षित वर्गको विशेष संरक्षण गर्ने, न्याय प्रणालीमा सुधार गर्ने जस्ता रुपान्तरणकारी रणनीतिहरू अवलम्बन गरेको छ । यसैगरी अपाङ्गतामैत्री जीवन सहजीकरण कार्यक्रम अन्तर्गत यस वर्गको सहजीकरण तथा पुनर्संस्थापनाका लागि विविध क्रियाकलापहरू राखिएका छन् । त्यसैगरी प्रदेशको दोस्रो योजनाले **सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूति: मर्यादित जीवन र विभेदमुक्त समाज** भन्ने दीर्घकालीन सौँच सहित **लक्षित वर्गलाई न्यूनतम सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूति गर्ने** लक्ष्य लिएको छ । सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण प्रभावकारी बनाउने, अपाङ्गता भएका व्यक्तिको क्षमता विकास र उपयोग गर्ने, आर्थिक सामाजिक सशक्तिकरण गर्ने, सबै किसिमका सामाजिक भेदभावको अन्त्य गर्ने जस्ता रणनीतिहरू यस योजनाले अवलम्बन गरेको छ ।

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को तथ्याङ्क अनुसार रामग्राम नगरपालिकामा असक्तहरूको कुल संख्या १२०२ रहेको छ । नगरपालिकामा पूर्ण अपाङ्ग तथा शारीरिक असक्तहरूको सामाजिक सुरक्षा भत्ता लिनेको संख्या हाल ५०२ रहेको छ । नेपाल सरकारले प्रदान गर्दै आएको सामाजिक सुरक्षा भत्ताको प्रावधानले अति विपन्न तथा पछाडि परेको समुदायका असक्तहरूलाई जीविकोपार्जनमा अत्यन्तै सहयोग पुऱ्याएको छ । समाजमा असक्तहरूले अहिले पनि अन्य नागरिक सरह सम्मानका साथ जीवनयापन गर्ने वातावरण छैन । आगामी दिनहरूमा असक्तहरूलाई पनि अन्य नागरिक सरह सम्मानपूर्वकको जीवनयापन गर्ने वातावरणमा उनीहरूमा रहेको ज्ञान, सीप र अनुभवलाई स्थानीय विकासमा लगाउनु पर्दछ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- नेपालको संविधानले अपाङ्गता भएका नागरिकहरूको हकलाई मौलिक हकको रूपमा व्यवस्थित गरेको ।
- राज्यबाट विशेष संरक्षण तथा सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूति हुनेगरी सामाजिक सुरक्षा भत्ताको व्यवस्था गरिएको
- अपाङ्गता भएका नागरिकहरूमा भएको ज्ञान सीप तथा अनुभवलाई स्थानीय आर्थिक, सामाजिक रुपान्तरणमा उपयोग गर्न सकिने ।

चुनौती

- अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई समाजले हेर्ने दृष्टिकोणमा परिवर्तन गर्ने ।
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको जीवनयापनका लागि आवश्यक पर्ने ज्ञान तथा सीपमूलक तालिमको व्यवस्था गरी स्वरोजगार बनाउने ।
- अपाङ्गतामैत्री भौतिक पूर्वाधारहरूको व्यवस्था गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : असक्त नागरिकको सम्मान, मर्यादित जीवनयापन ।

लक्ष्य : समाजमा अपाङ्गहरूलाई विभेदरहित जीवनयापनको सुनिश्चितता गर्ने ।

उद्देश्य : अपाङ्गहरूको सम्मानित जीवनयापनको वातावरण तयार गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : अपाङ्गहरुको सम्मानित जीवनयापनको वातावरण तयार गर्ने	
रणनीति	कार्यनीति
● अपाङ्गता भएका नागरिकहरुको सहज जीवनयापनको वातावरण श्रृजना गर्ने ।	● विभिन्न सीपमूलक तालिमहरु सञ्चालन गरी अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुलाई स्वरोजगार बनाइनेछ । ● अपाङ्ग नागरिकहरुमा भएको ज्ञान सीप तथा अनुभवलाई आर्थिक, सामाजिक रुपान्तरणमा उपयोग गरिनेछ । ● नगरपालिकामा रहेका अपाङ्गहरुको छुट्टै सञ्जाल गठन गरी क्रियाशील बनाइने छ । ● समाजमा विशेष योगदान पुऱ्याउने अपाङ्ग नागरिकहरुलाई सम्मान गरिनेछ । ● नगरपालिकामा निर्माण हुने पूर्वाधार योजनाहरुलाई क्रमश अपाङ्गमैत्री बनाइनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- अपाङ्गता सम्बन्धित अभिमुखीकरण
- असक्त नागरिकहरुलाई सम्मान कार्यक्रम ।
- फरक क्षमता भएका व्यक्तिलाई उच्चम स्थापनामा विशेष सहयोग कार्यक्रम ।
- उच्चमशीलता तथा स्वरोजगारमूलक व्यवसाय छनौट तालिम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- अपाङ्गहरुको सञ्जाल निर्माण भई क्रियाशील भएको हुनेछ ।
- उच्चमशीलता, स्वरोजगार मार्फत आयआर्जनमा बृद्धि भएको हुनेछ ।
- नगरपालिकाबाट निर्माण गरिने भौतिक संरचनाहरु अपाङ्गमैत्री हुनेछन् ।

६.४ आदिवासी तथा दलित/उत्पीडित वर्ग उत्थान

विद्यमान अवस्था

आर्थिक, सामाजिक, राजनैतिक एवं प्रशासनिक दृष्टिले पछाडि परेका आदिवासी तथा उत्पीडित वर्गलाई संविधानले समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तका आधारमा राज्यको निकायमा सहभागिता हुन पाउने हकलाई मौलिक हकको रुपमा व्यवस्था गरेको छ । यी वर्गहरुको उत्थान र विकासका लागि संविधानतः विभिन्न आयोगको समेत व्यवस्था गरिएको छ । आर्थिक, सामाजिक र राजनैतिक विकासका प्रत्येक गतिविधिहरुमा समावेश गर्न सकिए मात्र शक्ति, श्रोत र अवसरमा सबैको न्यायोचित साभेदारी हुन सक्दछ । नेपालको संविधानमा व्यवस्था भए अनुसार राज्यका निर्देशक सिद्धान्तको सामाजिक न्याय र समावेशीकरण सम्बन्धी नीतिले पनि पछाडि परेका जातजाती, वर्गलाई मूलप्रवाहीकरण र अधिकार सम्पन्न गराउने व्यवस्था गरेको छ ।

राज्यका सबै नागरिकको उपस्थिति र अर्थपूर्ण सहभागितामा समावेशी विकास भन्ने सौँच र मानव विकास सूचकांकको आधारमा पछाडि परेका समुदायको सशक्तिकरण र समानुपातिक विकासको लक्ष्य पन्ध्रौँ योजनाले लिएको थियो । त्यसैगरी सोझै योजनाले सामाजिक न्याय तथा समावेशीकरणलाई आन्तरिकीकरण, मूलप्रवाहीकरण र स्थानीयकरण गर्ने लक्षित वर्ग समुदायको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गर्ने, लक्षित वर्ग समुदायलाई विशेष संरक्षण गर्ने, न्याय प्रणालीमा सुधार गर्ने, सकारात्मक विभेदको नीति अवलम्बन गर्ने जस्ता रणनीतिहरु अंगिकार गरेको छ । यसैगरी यस योजनामा दलित सशक्तिकरण कार्यक्रम, लक्षित वर्ग तथा समुदाय आत्मनिर्भर कार्यक्रम, सामाजिक जागरण तथा सचेतनामूलक अभियान कार्यक्रम, खास जाती, भाषा, संस्कृतिको संरक्षण र उपयोग प्रवर्द्धन कार्यक्रम जस्ता मुख्य कार्यक्रमहरु र छुवाछुत तथा जातीय विभेद उन्मूलन सम्बन्धी अभियान सञ्चालन, परम्परागत ज्ञान, कला र सीपको संरक्षण र सम्बर्द्धन, आय आर्जको लागि तालिम र सहूलियतपूर्ण कर्जा अनुदान,

समाजमा रहेका व्याप्त कुरीति तथा सबै प्रकारका विभेद र हिंसाको अन्त्य, आत्मनिर्भर तथा सशक्तीकरणका लागि रोजगार प्रवर्द्धन, सार्वजनिक क्षेत्रको रोजगारीमा आरक्षणको व्यवस्था जस्ता विभिन्न कार्यक्रमहरु सोझै योजनामा राखिएको छ । लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनाले समतामूलक र समृद्ध समाज: सामाजिक समावेशी प्रणाली भन्ने दीर्घकालीन सौँच र सामाजिक रूपमा बहिष्करणमा परेका वा पारिएका वर्ग समुदायलाई विशेष संरक्षण प्रदान गर्दै मूलप्रवाहीकरण गर्ने र विकास प्रक्रियामा पछाडि परेका वर्ग वा समुदायको श्रोत, साधन, सेवा सुविधामा पहुँच सुनिश्चित गर्ने उद्देश्य लिएको छ । त्यसैगरी पछाडि पारिएका वर्ग, सम्प्रदाय वा समूहको आर्थिक, सामाजिक अवस्थामा सुधार गर्ने, समावेशितालाई प्रवर्द्धन गर्ने जस्ता रणनीतिहरु दोस्रो प्रादेशिक योजनाले अंगिकार गरेको छ ।

रामग्राम नगरपालिकाले बहुलतायुक्त सामाजिक स्वरूपलाई पूँजीको रूपमा स्थापित गरी विकासमा अत्यधिक लाभ उठाउन सामाजिक समावेशीकरण पद्धतिलाई ग्रहण गर्न आवश्यक छ । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार नगरपालिकामा थारु १३९२२, यादव ७०८२, हरिजन-राम ५४७३ लगायतका विभिन्न जातजातिको बसोवास हुँदै आएकोछ । नगरपालिकामा शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी लगायतका क्षेत्रहरुमा अन्य जातजातिहरुको तुलनामा आदिवासी, दलित तथा उत्पीडित वर्गको पहुँच कम देखिन्छ । आर्थिक तथा सामाजिक रूपमा पछाडि परेको क्षेत्र तथा वर्गको उत्थानका लागि गरिवी न्यूनीकरण सम्बन्धी विशेष कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरी उनीहरुलाई विकासको मूलप्रवाहमा समावेश गर्न जरुरी छ । संविधानत नेपाल छुवाछुतमुक्त राज्य भए तापनि व्यवहारमा अझैपनि छुवाछुत प्रथा पूर्णरूपमा हटिसकेको अवस्था भने छैन । छुवाछुत जस्तो सामाजिक कुरीतिलाई हटाउनका लागि जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने खालका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न आवश्यक छ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- राज्यकै मूल कानूनले समावेशी सिद्धान्तलाई अंगिकार गरेको ।
- कानूनहरु निर्माण गर्दा सामाजिक समावेशीतालाई प्राथमिकतामा राखी तर्जुमा गरिएको ।
- तीनै तहको सरकारमा सामाजिक समावेशीताका आधारमा प्रतिनिधिहरुको व्यवस्था गरिएको ।
- राज्यबाट विशेष संरक्षण तथा सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूति हुने गरी दलित/उत्पीडित वर्गका लागि सामाजिक सुरक्षा भत्ताको व्यवस्था गरिएको ।

चुनौती

- समाजमा रहेको परम्परागत सौँच, चिन्तन र विचारमा परिवर्तन गर्ने ।
- सामाजिक विकृति, विसंगति र विभेदको अन्त्य गरी सभ्य समाजको निर्माण गर्ने ।
- विद्यमान आर्थिक तथा सामाजिक गरिवीलाई न्यूनीकरण गरी समतामूलक र समावेशी समाजको निर्माण गर्ने ।
- एउटै जाती भित्र पनि हुने खानेहरुबाट अति विपन्न तथा असहाय माथि हुने दमनलाई निरुत्साहित गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : जातीय विभेदको अन्त्य गरी सभ्य समाजको निर्माण ।

लक्ष्य : आर्थिक, सामाजिक तथा राजनीतिक क्षेत्रका सबै क्रियाकलापहरुमा समतामूलक पहुँच स्थापना गर्ने ।

उद्देश्य : राज्यका श्रोत, साधन, अवसर तथा लाभमा सबै वर्गको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : राज्यका श्रोत, साधन, अवसर तथा लाभमा सबै वर्गको पहुँच सुनिश्चित गर्ने	
रणनीति	कार्यनीति
● आदिवासी जनजाती तथा दलित/उत्पीडित वर्गको सशक्तीकरणका साथै विकासका गतिविधिहरुमा मूलप्रवाहीकरण	● श्रोत, साधन, अवसर तथा लाभमा सबै वर्गको पहुँच सुनिश्चित गर्न सकारात्मक विभेद नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । ● सामाजिक रूपमा पछाडि परेका र पारिएकाहरुलाई स्वरोजगारमूलक कार्यक्रम मार्फत रोजगारीको अवसर सिर्जना गरिनेछ ।

गर्ने ।	● परम्परागत सीप तथा व्यवसायहरूको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन गरिनेछ । ● आदिवासी जनजाती तथा दलित/उत्पीडित सञ्जाल निर्माण गरी स्थानीय स्तरमा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरूमा सहभागिता गराइनेछ । ● अति विपन्न तथा पछाडि परेका समुदायहरूको बस्ती पहिचान गरी विशेष कार्यक्रम संचालन गरिने छ ।
---------	--

प्रमुख कार्यक्रम

- सकारात्मक विभेद सहितको सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी स्थानीय नीति तर्जुमा ।
- आदिवासी जनजाती एवं दलित/उत्पीडित सञ्जाल निर्माण ।
- अति विपन्न तथा पछाडि परेका समुदाय उत्थान विशेष कोष स्थापना ।
- परम्परागत सीप तथा व्यवसाय प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।
- स्वरोजगारमूलक व्यवसाय छनौट तथा उद्यमशीलता तालिम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- आदिवासी जनजाती तथा दलित/उत्पीडित समुदाय लक्षित सकारात्मक विभेद नीति तर्जुमा भई कार्यान्वयनमा आएको हुनेछ ।
- परम्परागत सीप तथा ज्ञानको उपयोग गर्दै उद्यमशीलतामा अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।
- अति विपन्न तथा पछाडि परेका समुदाय उत्थान विशेष कोष स्थापना भई कार्यान्वयनमा आएको हुनेछ ।

६.५ बालबालिका, बाल अधिकार तथा बाल संरक्षण

विद्यमान अवस्था

संविधानले बालबालिकाको हकलाई मौलिक हकको रूपमा व्यवस्था गरी बाल बचाउ, बाल संरक्षण, बाल विकास र बाल सहभागिता जस्ता विषय समेटी सर्वाङ्गीण विकासको प्रत्याभूत गरेको छ । दीगो विकास लक्ष्यमा गुणस्तरीय शिक्षा तथा स्वास्थ्य, सुरक्षित, पहुँचयोग्य हरित सार्वजनिक स्थलमा पहुँच, बालबालिका विरुद्ध हुने सबै प्रकारका विभेद, शोषण, दुर्व्यवहार र हिंसाको अन्त्य गरी सशक्त गर्ने जस्ता परिमाणात्मक लक्ष्य किटान गरिएको छ ।

बाल अधिकार सुनिश्चित भएको बालमैत्री समाज भन्ने सौँच र बालबालिकालाई सबै प्रकारको हिंसा, दुर्व्यवहार र शोषणबाट मुक्त गरी राष्ट्र निर्माणका लागि योग्य र सक्षम नागरिकको रूपमा विकास गर्ने लक्ष्य पन्ध्रौँ योजनाले लिएको थियो । सोही योजनाले बाल अधिकार संरक्षण तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम अन्तरगत सबै प्रकारको बालश्रमको अन्त्य गरी बालश्रममुक्त कार्यस्थल सुनिश्चित गर्ने, वेवारिसे, अभिभावक विहिन तथा विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका बाल बालिकालाई सम्बन्धित स्थानीय तहले बैकल्पिक हेरचाहको व्यवस्था गर्ने, बालमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धनका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने, बाल क्लब, बाल सञ्जाल, स्काउट जस्ता संस्थाको गठन र विस्तार गर्ने, स्वावलम्बी जीवन पद्धतिको सिकाईमा सहभागिता बढाउने, सामाजिक सञ्जालको दुरुपयोगबाट हुने हिंसाको नियमन र नियन्त्रण गर्ने, बाल सुधार गृहलाई न्यूनतम मापदण्डका आधारमा प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्ने, अभिभावकमैत्री बाल न्याय निरूपण गर्ने, मानसिक तथा शारीरिक विकासका लागि प्रारम्भिक बालविकास कार्यक्रममा सबै वर्ग समुदायको पहुँच बढाउने जस्ता कार्यक्रमहरू बाल अधिकार संरक्षणको क्षेत्रमा राखिएका छन् । त्यसैगरी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनाले बाल अधिकारको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्य र बाल अधिकारको संरक्षण गर्ने, सबै सार्वजनिक निकायलाई बालमैत्री बनाउने जस्ता रणनीतिहरू अवलम्बन गरेको छ । राष्ट्रिय जनगणना-२०७८ अनुसार रामग्राम नगरपालिकामा १४ वर्ष मुनिका बालबालिकाको संख्या १६३४८ (२५.५४%) तथा १९ वर्ष मुनिका बालबालिका तथा किशोर किशोरीहरूको जनसंख्या ३६.०७% रहेको छ । बालबालिका, युवा, किशोर किशोरीहरूलाई राज्यको तर्फबाट आवश्यक सुरक्षा र संरक्षण प्रदान गर्नु आवश्यक छ । उनीहरूलाई अन्य नागरिक सरह समाजमा स्थापित गर्न र उनीहरूको शारीरिक, मानसिक एवं संवेगात्मक विकासको लागि विशेष कार्यक्रम मार्फत सम्बोधन गर्नुपर्दछ । नगरपालिकाबाट यिनै पक्षलाई दृष्टिगत गरी बाल विकासका लागि विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिदै आएका छन् ।

विद्यालय तहमा हाल २५ वटा बाल क्लबहरू गठन भई क्रियाशील छन् । २०७८ मा नगरपालिकालाई बालमैत्री

नगर घोषणा गर्ने समयमा कूल १०८ बाल क्लव, १८ वडास्तरीय सञ्जाल तथा एक नगर संजाल गठन गरी बालमैत्री नगरपालिका घोषणा गरिएको थियो । यो नगरपालिका बालमैत्री नगरपालिका घोषणा पश्चात बालबालिकाको सर्वाङ्गिक विकासका लागि विशेष कार्यक्रमहरु संचालनमा ल्याइएको छलफलबाट पाइएन । आगामी दिनहरुमा रामग्राम नगरपालिकाले बालमैत्री नगरपालिकाको हैसियतले बालबालिकाको मानसिक तथा शारीरिक विकासको लागि विशेष कार्यक्रमहरु संचालन गर्नुपर्ने हुन्छ । आजका बालबालिका भोलीका राष्ट्रका कर्णधारका रुपमा रहेका हुँदा उनीहरुलाई उचित वातावरण तथा अवसर प्रदान गर्नु नगरपालिकाको कर्तव्य तथा दायित्व हुनेछ । यसैलाई मध्यनजर गरी नगरपालिकाले आगामी दिनमा तत् सम्बन्धी गतिविधिहरु संचालन गर्नुपर्ने हुन्छ । साथै गठन गरिएका बाल क्लवहरुको क्षमता विकासमा नगरपालिकाले विशेष ध्यान दिन जरुरी देखिन्छ

अवसर र चुनौती

अवसर

- नेपालको संबिधानले बालबालिकाको हकलाई मौलिक हकको रुपमा स्थापित गरेको ।
- रामग्राम नगरपालिका बालमैत्री नगरपालिका घोषणा भइसकेको ।
- नगरपालिकाको नीति तथा कार्यक्रमहरुमा बालबालिकाको क्षेत्रमा विभिन्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन भएको ।
- विद्यालय लगायत समुदाय स्तरमा बाल क्लवहरु गठन भई क्रियाशील रहेका ।
- बालबालिकाहरुमा बाल अधिकार प्रति जागरुकता बढिरहेको ।

चुनौती

- समाजमा विद्यमान रहेको बाल विवाह, बालयौन दुर्व्यवहार तथा बाल श्रमको प्रयोग जस्ता विकृति अन्त्य गर्ने
- अनाथ तथा असहाय एवं जोखिममा परेका बालबालिकाहरुको संरक्षण गर्ने ।
- बालबालिकाहरुको हीतमा संचालन हुने गतिविधिहरु (निर्णय प्रक्रिया देखि लाभ वितरण सम्मका कार्यक्रमहरु) मा बालबालिकाहरुको अर्थपूर्ण सहभागिताको सुनिश्चितता गर्ने ।
- बालमैत्री पूर्वाधारहरु निर्माण गरी सञ्चालनमा ल्याउने ।
- धुम्रपान तथा मध्यपान जस्ता विकृतिबाट बालबालिकालाई सुरक्षित राख्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : आजका बालबालिका भोलिका सक्षम र सवल नागरिक ।

लक्ष्य : बालबालिकाहरुको अर्थपूर्ण सहभागीताको सुनिश्चित गर्ने ।

उद्देश्य : बालअधिकारको पूर्ण प्रत्याभूति हुने गरी बाल विकास सम्बन्धी क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : बालअधिकारको पूर्ण प्रत्याभूति हुने गरी बाल विकास सम्बन्धी क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● बालबालिकाहरुको हक हीत संरक्षण गर्दै बालसम्बद्ध आयामहरुमा उनीहरुको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।	● बालबालिकाहरुको हक हीत संरक्षणका लागि आवश्यक नीति तथा कार्यविधिको तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । ● स्थानीय तहमा कार्यरत विभिन्न संघ संस्थाहरुसँगको समन्वय तथा सहकार्यको वातावरणमा बालविकास सम्बन्धी कार्यहरु सञ्चालन गरिनेछ । ● बाल हिंसाविरुद्ध निशुल्क कानूनी उपचारको व्यवस्था मिलाइनेछ । ● बालमैत्री नगरपालिका घोषणा भइसकेकोमा यसको दीगोपनाका लागि विशेष कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । ● अनाथ बालबालिकाहरुको पोषण, शिक्षा तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी विशेष कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ । ● समुदाय तथा विद्यालय तहमा गठन भएका बाल क्लवहरुको संस्थागत सुदृढीकरणमा विषेश ध्यान दिइनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- बाल विकास कोषको स्थापना कार्यक्रम ।
- समुदाय तथा विद्यालय तहमा गठित बाल क्लबहरुको सुदृढीकरण कार्यक्रम ।
- अनाथ तथा अशहाय एवं जोखिममा परेका बालबालिकाहरुको संरक्षण कार्यक्रम ।
- बालमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- शिक्षा, स्वास्थ्य, पोषण तथा मनोरञ्जन जस्ता क्षेत्रमा बालबालिकाको पहुँच पुगेको हुनेछ ।
- रामग्राम नगरपालिकामा नयाँ बन्ने सबै पूर्वाधारहरु बालमैत्री हुनेछन् ।
- नगर बाल सञ्जाल मार्फत बालबालिकाको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन गरिएको हुनेछ ।

६.६ युवा, खेलकूद तथा संस्कृति

६.६.१ युवा

विद्यमान अवस्था

युवाको सर्वाङ्गीण विकास, सशक्तिकरण र युवा उद्यमशीलताका लागि शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी लगायतका क्षेत्रमा विशेष अवसर प्रदान गर्ने संवैधानिक व्यवस्था अनुरूप राष्ट्रिय विकासमा युवा सहभागीताको वातावरण सुनिश्चितता गर्नु आजको आवश्यकता हो ।

युवाको सर्वाङ्गीण विकास, राष्ट्र निर्माणको प्रमुख आधार भन्ने सोंच र स्वस्थ, सकारात्मक सोंचयुक्त, उद्यमशील, सिर्जनशील, अधिकार प्रति सचेत र कर्तव्य प्रति प्रतिबद्ध युवा शक्तिको विकास र परिचालन गर्ने लक्ष्य पन्ध्रौ योजनाले अङ्गिकार गरेको थियो । सोही योजनाले राष्ट्रभाव भएको सदाचारी युवा निर्माण गर्ने, युवालाई अवसर प्रदान गर्दै परिचालन गर्ने, शारीरिक रुपले तन्दुरुस्त युवा निर्माण गर्ने जस्ता रुपान्तरणकारी रणनीति लिएको छ । त्यसैगरी प्रस्तुत योजनामा राष्ट्र निर्माणमा युवाको भूमिका अभिवृद्धि गर्ने युवा लक्षित कार्यक्रम राखिएको छ । लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनाले **प्रदेशको समृद्धि: युवाको परिचालन** भन्ने दीर्घकालीन सोंच र **विकासमा युवाहरुको सहभागिता बढाई प्रदेशको आर्थिक समृद्धि हासिल गर्ने** लक्ष्य लिएको छ । यस योजनामा युवाहरुलाई गुणस्तरीय शिक्षा तथा स्वास्थ्यको अवसर प्रदान गरी दक्ष मानव पुँजीको रूपमा विकास गर्ने, युवालाई बजारको माग अनुसारको सीप तथा दक्षता विकास गरी रोजगारी र स्वरोजगारीको अवसर प्रदान गर्ने जस्ता रणनीति अंगिकार गरेको छ । यिनै राष्ट्रिय तथा प्रदेश योजनाका लक्ष्य एवं रणनीतिसँग तादात्म्यता राख्दै यस योजनामा युवा तर्फका लक्ष्य, उद्देश्य र कार्यक्रमहरु निर्देशित भएका छन् ।

आर्थिक अभावका कारण उच्च शिक्षा हासिल गर्ने अवसर नहुँदा बाहिर जाने र स्थानीय स्तरमा रोजगारीको अवसर नहुँदा पुनः फर्केर नआउने समस्या शिक्षित युवाहरुमा पाइन्छ । राष्ट्रिय जनगणना-२०७८ अनुसार रामग्राम नगरपालिकाबाट बाह्य मुलुकमा जानेको संख्या २६९४ रहेको छ । यो संख्यामा अधिकांश युवा जनशक्ति रहेको देखिएको छ । स्थानीय स्तरमा रोजगारीको अवसर नहुँदा रोजगारीका लागि बाहिर पलायन हुने अवस्था अहिले पनि विद्यमान छ । युवाहरुमा रहेको सीप र लगनशीलताको उच्च कदर गर्दै उनीहरुलाई विभिन्न आर्थिक क्रियाकलापहरुमा सहभागी गराउन सके मात्र नगरपालिकाको सामाजिक, आर्थिक विकासका साथै युवाशक्ति पलायन हुनबाट रोक्न सकिनेछ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएका युवाहरुको अनुभव, ज्ञान र सीपलाई आर्थिक गतिविधिहरुमा सदुपयोग गर्न सकिने
- विद्यमान युवा परिचालन नीति तथा सरकारबाट उपलब्ध हुने विभिन्न अनुदान तथा सहूलियतपूर्ण ऋणहरुबाट युवाहरुलाई आफ्नै ठाउँको विकासमा परिचालित हुने अवस्था रहेको ।

चुनौती

- युवाहरुलाई गाउँमै बसी आर्थिक उपार्जन सहितको सम्मानित जीवन बिताउन सकिन्छ भन्ने विश्वासको वातावरण तयार गर्ने ।
- युवा परिचालन, रोजगारी सिर्जना र विकासका आयामहरुलाई एकीकृत रुपमा कार्यान्वयन गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- युवाको सर्वाङ्गिक विकास, समृद्ध रामग्रामको प्रमुख आधार ।

लक्ष्य :- युवा लक्षित कार्यक्रम मार्फत उनीहरुमा रहेको उद्यमशीलता, ज्ञान, सीपको अधिकतम उपयोग गर्ने ।

उद्देश्य :- युवाहरुको क्षमता विकास गरी स्वरोजगार बनाउने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : युवाहरुको क्षमता विकास गरी स्वरोजगार बनाउने ।	
रणनीति	कार्यनीति
• युवा लक्षित कार्यक्रम मार्फत उनीहरुको सीप विकास गरी विकास निर्माणमा परिचालन गर्ने ।	• प्राविधिक धारका विद्यालय संचालन गरी युवाहरुलाई दक्ष, उद्यमशील र आत्मनिर्भर बनाइनेछ । • युवाहरुलाई नगरपालिकाको नीति निर्माण, निर्णय प्रक्रिया र विभिन्न आर्थिक तथा सामाजिक क्रियाकलापमा संलग्न गराई अपनत्वबोध गराइनेछ । • स्थानीय स्तरमा युवाहरुको संलग्नतामा स्वरोजगार कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ । • दुर्व्यसनमा परेका युवाहरुलाई मनोसामाजिक चिकित्सा पद्धतिबाट सुधार गर्न पहल गरिने छ । • स्थानीय स्तरमा गठन गरिएका युवा क्लवहरुको संस्थागत सुदृढीकरण मार्फत युवाहरुको ज्ञान सीपलाई नगर विकासमा उपयोग गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- रिटर्नि युवासंग मेयर कार्यक्रम ।
- युवा स्वरोजगार उत्प्रेरणा कार्यक्रम ।
- ग्रामीण युवा उद्यमशीलता तथा सीप विकास तालिम कार्यक्रम ।
- मनोसामाजिक चिकित्सा सेवा कार्यक्रम ।
- युवा क्लवहरुको संरक्षण तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धि

- व्यवसायिक तथा सीपमूलक तालिम मार्फत युवाहरुमा दक्षता एवं उद्यमशीलता अभिवृद्धि भई स्वदेशमै स्वरोजगार भएका हुनेछन् ।
- नगरपालिकाको नीति निर्माण तथा निर्णय प्रक्रियामा युवाहरुको अर्थपूर्ण सहभागीता भई युवामैत्री वातावरणको सिर्जना भएको हुनेछ ।

६.६.२ खेलकूद

विद्यमान अवस्था

राष्ट्रिय एकता सुदृढ गर्ने र अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा राष्ट्रिय पहिचान कायम गर्ने माध्यमको रुपमा खेलकूद क्षेत्रको महत्वपूर्ण गरिमा हुन्छ । त्यसैगरी शारीरिक तन्दुरुस्ती, सामाजिक, मानसिक र संवेगात्मक पक्षको सन्तुलित विकासमा समेत खेलकूदको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । खेलकूद विकासका लागि तीनै तहको लगानी आवश्यक छ

। नेपालको संविधानमा समेत खेलकूदलाई तीनै तहका सरकारको साभ्भा सूचीमा राखिएकोछ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ मा व्यवस्था भए अनुसार स्थानीय स्तरका खेलकूद संरचनाको निर्माण, सञ्चालन तथा विकासको जिम्मा स्थानीय तहलाई दिइएकोछ ।

स्वच्छ, व्यवसायिक र प्रविधिमैत्री खेलकूद अभिवृद्धि भन्ने सोंच र खेलकूदको विकास र विस्तार गरी स्वस्थ, सक्षम र अनुशासित नागरिक तैयार पाउँदै अन्तर्राष्ट्रिय जगतमा राष्ट्रको सम्मान अभिवृद्धि र पहिचान गर्ने लक्ष्य पन्ध्रौ योजनाले लिएको थियो । सोही योजनामा खेलकूद क्षेत्रबाट आय आर्जन गर्न खेलकूद पर्यटनलाई प्रोत्साहन गर्ने, खेलकूद क्षेत्रलाई व्यवसायी बनाउने र शारीरिक शिक्षालाई अनिवार्य पाठ्यक्रममा समावेश गर्ने रणनीति लिएकोछ । यसैगरी शारीरिक तन्दुरुस्ती र सदाचारीताका लागि खेलकूद कार्यक्रम, खेलकूदमा प्रोत्साहन कार्यक्रम, खेल क्षेत्रका राष्ट्रिय गौरवका आयोजना सम्पन्न गर्ने कार्यक्रमहरु राखिएका छन् । लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनाले खेलकूद क्षेत्रको विकास गर्ने उद्देश्य सहित खेलकूद क्षेत्रको विकास र प्रवर्द्धन गर्ने रणनीति अंगिकार गरेको छ । स्थानीय तह देखिनै खेलकूदको संस्थागत विकास एवं पूर्वाधार निर्माण गरी सबैका लागि खेलकूद अभियानलाई सार्थकता दिन आवश्यक छ ।

स्वस्थ, अनुशासित तथा सिर्जनशील नागरिक उत्पादन गरी नगरपालिकालाई खेलकूदको माध्यमबाट राष्ट्रिय स्तरमै चिनारी दिन सक्ने वातावरण सिर्जना गर्न आवश्यक छ । नगरपालिकाले गौरवको आयोजनाको रुपमा अगाडि बढाइएको पाल्ही क्याम्पस परिसरको रामग्राम खेलकूद स्टेडियम निर्माणाधीन अवस्थामा रहेको छ । हाल संघीय सरकारबाट प्राप्त अनुदानमा नगरपालिकाको लागत सहभागिता भई रु.५ करोडमा ठेक्का-पट्टा भई हालसम्म माटो फिलिड, बाउण्डी वाल निर्माण र सेड सहितको प्यारापिट निर्माण गर्ने कार्य सम्पन्न भएको छ । अझै प्यारापिट थप विस्तार गर्ने कार्य बाँकी छ । स्थानीय ४ र ९ नं. वडाका जनताको यही स्टेडियम परिसरमा क्रिकेट खेल समेत खेल्न हुने गरी खेलकूद मैदानको विस्तार गर्न माग रहेको छ । यस नगरपालिकामा वडा नं. ५ को आदर्श स्कूल पछाडि कभर्ड हल पहिले नै निर्माण भइसकेको छ । यस हलमा ब्याडमिन्टन, कराते जस्ता खेलहरु हुने गर्दछन् । जिल्ला खेलकूद विकास समिति अन्तरगत रहेको यो कभर्ड हल व्यवस्थित रुपमा संचालनमा छ । यी खेलकूद स्थलका अतिरिक्त स्थानीयहरुबाट विभिन्न स्थानमा खेलकूद कार्यक्रम संचालन हुन्छन् । गौरवको आयोजनाको रुपमा रहेको स्टेडियमको निर्माण पूरा भएपछि आगामी दिनहरुमा आयोजना गरिने विभिन्न खेलकूदका कार्यक्रमहरु व्यवस्थित तवरले संचालन गर्न सकिने अवस्था रहनेछ । खेलकूदलाई छुट्टै विधामा नहेरी स्वास्थ्य एवं पर्यटन प्रवर्द्धनसँग आबद्ध गरी लैजान सके अझ बढी प्रभावकारी हुनेछ । समग्रमा नगरपालिकामा रहेका खेलकूद स्थलहरुको विवरण निम्नानुसार छ ।

निर्माणाधीन रामग्राम खेलकूद स्टेडियम

१. रामग्राम खेलकूद स्टेडियम-पाल्ही बहुमुखी क्याम्पस परिसर, वडा नं.४, जीतपुर
२. रामग्राम कभर्ड हल-आदर्श स्कूल पछाडि, वडा नं.५, परासी बजार
३. पचगाँव खेलकूद मैदान-पचगाँव, वडा नं.१२ (भरही नदी किनार)
४. धरमपुर खेलकूद मैदान, वडा नं.१८, धरमपुर
५. रानीपाखर खेल मैदान, वडा नं.११ (हरेक वर्ष जिल्ला स्तरीय फुटबल प्रतियोगिता हुने)
६. भुसुनापुरमा खेल मैदान, वडा नं.१४
७. लंकहवा क्रिकेट खेल मैदान, वडा नं.१०

८. विभिन्न विद्यालयहरुमा आफ्नै खेलमैदान रहेका

अवसर र चुनौती

अवसर

- खेलकूदमा बालबालिका तथा युवाको रुची बढ्दै गएको ।
- स्थानीय स्तरका युवाको जनसंख्या उल्लेख्य रहेको ।
- खेलकूदमा सरकारको लगानीमा क्रमशः बृद्धि भइरहेको ।

चुनौती

- खेलकूदलाई अन्य क्षेत्रसँग आवद्ध गरी प्रवर्द्धन गर्ने ।
- खेलकूदको लागि आवश्यक भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्थापन गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : युवाहरुको शान; खेलकूदको माध्यमबाट रामग्राम को पहिचान ।

लक्ष्य : स्वस्थ तथा सिर्जनशील खेलाडी उत्पादन गरी खेलकूद विकासमा टेवा पुऱ्याउने ।

उद्देश्य : खेलकूद पूर्वाधारको विकास गरी स्वस्थ तथा सिर्जनशील युवा तयार गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : खेलकूद पूर्वाधारको विकास गरी स्वस्थ तथा सिर्जनशील युवा तयार गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
• स्वस्थ तथा सिर्जनशील खेलाडी उत्पादन माफत नगरपालिकाको पहिचान स्थापित गर्ने ।	• खेलकूद विकासका लागि संस्थागत संरचनाको व्यवस्था गरिनेछ । • नगरस्तरीय रामग्राम खेलकूद स्टेडियम संचालनमा ल्याइनेछ । • खेलकूद मैदान नभएका विद्यालयहरुमा जग्गाको उपलब्धता अनुसार खेल मैदान निर्माण गरिनेछ । • बालबालिका तथा युवाहरुको क्षमता पहिचान गरी प्रशिक्षणको व्यवस्था गरिनेछ । • शिक्षा शाखाको समन्वयमा वार्षिक रुपमा खेलकूद क्यालेण्डर बनाई विभिन्न खेलकूद प्रतियोगिता सञ्चालन गरिनेछ ।
• खेलकूदलाई अन्य क्रियाकलापहरूसँग आवद्ध गर्ने ।	• खेलकूदलाई स्वास्थ्य तथा आन्तरिक पर्यटन प्रवर्द्धनसँग आवद्ध गरिनेछ । • विद्यालय तहमा खेलकूद शिक्षालाई अनिवार्य गरी बालबालिकालाई स्वस्थ अनुशासित बनाउन उत्प्रेरित गरिनेछ । • खेलकूदलाई दैनिक जीवनसँग आवद्ध गर्न विभिन्न छलफल तथा अन्तरक्रियाको आयोजना गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- राष्ट्रपति रनिङ शील्ड तथा अन्य खेलकूद प्रतियोगिता संचालन ।
- विभिन्न विधाका खेल प्रशिक्षक उत्पादन कार्यक्रम ।
- निर्माणाधीन खेलकूद स्टेडियमको थप श्रोत व्यवस्थापन कार्यक्रम ।
- समुदाय स्तरमा रहेका खेलमैदान स्तरोन्नति कार्यक्रम (रानीपाखर खेल मैदान, वडा नं.११, लंकहवा क्रिकेट खेल मैदान, वडा नं.१०,
- विद्यालय खेलमैदान स्तरोन्नति कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- खेलकूद पूर्वाधारको विकास भई नियमित रुपमा कार्यक्रमहरु सञ्चालन भएको हुनेछन् ।
- खेलकूदको माध्यमबाट बालबालिका तथा युवाहरुको क्षमता विकास भएको हुनेछ ।

६.६.३ संस्कृति

विद्यमान अवस्था

नेपालको संविधानले मौलिक हकको रूपमा भाषा र संस्कृति सम्बन्धी हकको व्यवस्था गरेको छ। हाम्रा समृद्ध मूर्त तथा अमूर्त सम्पदाहरू राष्ट्रिय एकता सवलीकरण गर्ने माध्यमका रूपमा रहेका छन्। परम्परागत संस्कृतिको जगेर्ना गरी हाम्रो संस्कृतिको मौलिकतालाई अक्षुण्ण राख्दै ऐतिहासिक, पुरातात्विक तथा साँस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्नु हाम्रो दायित्व हो। **साँस्कृतिक विविधतामा गौरव गर्ने एकताबद्ध नेपाली समाज** भन्ने सौँच र सबै मौलिक संस्कृतिको संरक्षण, सम्बर्द्धन र विकास गर्दै राष्ट्रिय एकता मजबुद बनाउने लक्ष्य पन्ध्रौं योजनाले लिएको थियो। सोही योजनाले जाती, भाषा, संस्कृतिको संरक्षण र प्रवर्द्धन कार्यक्रम अन्तरगत विभिन्न जातजाती, वर्ग वा समुदायको रैथाने भाषा, संस्कृति, प्रथा, परम्परागत ज्ञान र सीपको संरक्षण एवं प्रवर्द्धनका लागि विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, आदिवासी, जनजाती तथा लोपोन्मुख भाषालाई संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्ने, विभिन्न जाती वर्ग समुदायको रैथाने ज्ञान, सीप, प्रविधिको प्रयोग गर्दै मौलिक खेती, पशुपालन तथा अन्य परम्परागत व्यवसाय एवं उद्यमशीलता विकासको बजारीकरण गर्ने जस्ता कार्यक्रमहरू राखिएका छन्। त्यसैगरी दोस्रो प्रादेशिक योजनाले **बहुसाँस्कृतिक सम्पदाको जगेर्ना: साँस्कृतिक पहिचानयुक्त प्रदेश** भन्ने दीर्घकालीन सौँच र **साँस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण र व्यवस्थापन गरी प्रादेशिक पहिचान र गौरव अभिवृद्धि गर्ने** लक्ष्य लिएकोछ। यस योजनामा भाषा र साहित्यको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने, पहिचान बोकेका कला र संस्कृतिको संरक्षण, प्रवर्द्धन, विकास र उपयोग गर्ने रणनीति अंगिकार गरेको छ।

रामग्राम नगरपालिकामा महत्वपूर्ण ऐतिहासिक, पुरातात्विक र साँस्कृतिक सम्पदा विद्यमान छन्। यी सम्पदाहरूको संरक्षण एवं प्रवर्द्धन गरी मौलिक रूपमै भावी पुस्तालाई हस्तान्तरण गरिनु पर्दछ। नगरपालिकामा विभिन्न भाषा, संस्कृति, रीति रिवाज र रहन सहन भएका जातजातीको बसोवास रहेको छ। यहाँ बोलिने मुख्य भाषा अवधि भाषा हो। नगरवासीहरू आफ्नो धर्म, संस्कृति र आस्था अनुसार विभिन्न चाडपर्वहरू मनाउने गर्दछन्। यस्ता चाडपर्वहरूमा सबै समुदाय बीच आपसी सदभाव र खुसी साटासाट गर्ने परम्परा पनि विद्यमान रहेको छ। यस नगरपालिकामा रहेका हिन्दू धर्मावलम्बीहरूले मनाउने चाडपर्वहरूमा विशेषगरी दशैं, तिहार, माघे संक्रान्ति, होली, श्रीपञ्चमी, शिवरात्रि, चैत्राष्टमी, रामनवमी, नागपञ्चमी, रक्षाबन्धन, श्रीकृष्ण जन्माष्टमी, तीज, ऋषिपञ्चमी, कुशे औँसी आदि पर्वहरू पर्दछन्। त्यसैगरी मुस्लिम समुदायले बकरईद, रमजाम जस्ता पर्वहरू खुसीसाथ मनाउँछन्। यस्ता अमूर्त संस्कृतिको पालिकाले संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्न जरुरी छ। नगरपालिकाले महत्वपूर्ण आयोजनाको रूपमा रूपमा वडा नं.१४ को अमरौटमा साँस्कृतिक संग्रहालयको निर्माण कार्य अगाडि बढाएको छ। यस संग्रहालयको निर्माण सम्पन्न भएपछि यहाँ विभिन्न जातजातिको जीवन पद्धतिमा आधारित भेषभूषा तथा साँस्कृतिक चिनारी झल्काउने वस्तुहरू अवलोकनका लागि राखिने कार्यक्रम रहेको छ। यसबाट संस्कृति संरक्षण र प्रवर्द्धनमा मद्दत पुग्ने देखिन्छ। यस नगरपालिकामा विश्वमै चिनारी दिलाउने पुरातात्विक महत्वको रामग्राम स्तुपा रहेको छ। युनेस्कोबाट विश्व सम्पदा सूचिमा रहेको र बृहत बुद्ध परिपथ भित्र पर्ने रामग्राम स्तुपाको प्रवर्द्धनका लागि पुरातत्व विभाग र लुम्बिनी विकास कोषबाट विशेष कार्यक्रमहरू संचालन हुने गर्दछन्। यसमा स्थानीय सरकारबाट समेत यो स्थलको संरक्षण र प्रवर्द्धनमा समन्वयात्मक भूमिका निर्वाह गर्नुपर्दछ। त्यसैगरी वडा नं.१८ को पण्डितपुरमा बुद्धसँग सम्बन्धित पुरातात्विक स्थल रहेको छ। यस स्थलको विस्तृत उत्खनन गरी वास्तविकता उजागार गर्न नगरपालिकाले समन्वयात्मक भूमिका निर्वाह गर्न जरुरी छ। यो स्थलमा पुग्ने स्तरीय पहुँच सडक, आगन्तुकहरूका लागि न्यूनतम पूर्वाधारहरू र विस्तृत अध्ययन/उत्खननका लागि जग्गा अधिग्रहण जस्ता विषयमा रामग्राम नगरपालिकाले विशेष ध्यान दिनुपर्ने देखिएको छ। रामग्राम नगरपालिकामा साँस्कृतिक धरोहरको रूपमा रहेका विभिन्न मठ-मन्दिर, गुम्बा, मस्जिद लगायतका साँस्कृतिक प्रतिष्ठानहरूको संरक्षण एवं प्रवर्द्धनमा समेत ध्यान जान जरुरी छ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- भाषा, संस्कृति र साँस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण तथा सम्बर्द्धनका लागि तीनै तहका सरकारहरूको दायित्व रहेको
- समुदायहरूमा आफ्नो भाषा, संस्कृति तथा साँस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण तथा सम्बर्द्धनमा चाँसो बढ्दै

गएको ।

- परम्परागत रीतिरिवाज, रहन सहन तथा संस्कृति एवं धार्मिक सम्पदाहरूको संरक्षण जस्ता कार्यहरूलाई पर्यटन प्रवर्द्धनसँग जोडेर लैजाने संस्कृतिको विकास भएको ।

चुनौती

- ऐतिहासिक, पुरातात्विक एवं साँस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षणका लागि आवश्यक श्रोतको व्यवस्थापन गर्ने ।
- विभिन्न भाषा, संस्कृति तथा रहन सहनलाई साझा सम्पत्तिको रूपमा प्रवर्द्धन गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- रामग्रामको गौरव र शान; साँस्कृतिक विविधताको उत्कृष्ट पहिचान ।

लक्ष्य :- भाषा, संस्कृति एवं ऐतिहासिक सम्पदाहरूको संरक्षण, सम्बर्द्धन मार्फत पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने ।

उद्देश्य :- ऐतिहासिक, पुरातात्विक तथा साँस्कृतिक सम्पदाहरूको पहिचान एवं संरक्षण गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य: ऐतिहासिक, पुरातात्विक तथा साँस्कृतिक सम्पदाहरूको पहिचान एवं संरक्षण गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● स्थानीय भाषा, संस्कृतिको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्ने ।	● स्थानीय भाषा, संस्कृतिको संरक्षण तथा सम्बर्द्धनका लागि स्थानीय संघ संस्था एवं समुदायहरूसँग सहकार्य गरिनेछ । ● लोक संस्कृतिको संरक्षण तथा सम्बर्द्धनका लागि लोक दोहोरी, नृत्य, स्थानीय भाषामा वक्तृत्वकला जस्ता प्रतियोगिताहरू सञ्चालन गरिनेछ । ● विभिन्न जातजातिहरूको मौलिकता भल्किने वस्तुहरू सहितको साँस्कृतिक संग्रहालयको स्थापना गरिनेछ । ● स्थानीय स्तरमा लाग्ने धार्मिक मेला तथा जात्राहरूको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
● ऐतिहासिक, पुरातात्विक एवं साँस्कृतिक स्थल तथा सम्पदाहरूको पहिचान तथा संरक्षण गर्ने ।	● धार्मिक स्थल लगायत विद्यमान साँस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षणका लागि आवश्यक मापदण्ड तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । ● स्थानीय सामुदायिक संघ संस्थाहरूको सहकार्यमा धार्मिक तथा साँस्कृतिक सम्पदाहरूको पहिचान, अभिलेखिकरण पुनर्निर्माण जस्ता कार्यहरूमा ध्यान पुऱ्याइनेछ । ● रामग्राम स्तुपा तथा पण्डितपुर लगायतका ऐतिहासिक, पुरातात्विक तथा साँस्कृतिक सम्पदा स्थलहरूको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन गरी यस्ता सम्पदा स्थलहरूलाई पर्यटकीय गन्तव्यको रूपमा विकास गरिनेछ । ● पुरातात्विक महत्वको पण्डितपुर क्षेत्रको उत्खनन, पहुँच मार्ग निर्माण लगायतका कार्यहरूमा सम्बन्धित निकायसँग समन्वय गरिनेछ । ● पर्यटकीय गन्तव्य स्थलहरूमा आवश्यक पर्ने न्यूनतम पूर्वाधारहरू निर्माण गरी आगन्तुकहरूलाई सहज बनाइनेछ । ● दाहसंस्कार गरिने घाटहरूको उचित व्यवस्थापन गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- विभिन्न धार्मिक स्थल तथा मठ मन्दिरहरूको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन कार्यक्रम ।
- भाषा, संस्कृति प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।
- ऐतिहासिक, धार्मिक तथा साँस्कृतिक सम्पदाहरूको पहिचान, अभिलेखिकरण तथा प्रचार प्रसार कार्यक्रम ।

- लोक संस्कृतिको संरक्षण तथा सम्बर्द्धनका लागि साँस्कृतिक महोत्सव आयोजना ।
- आवश्यक पूर्वाधार निर्माण कार्यक्रम (पण्डितपुर, वडा नं.१८)
- साँस्कृतिक संग्रहालयको निर्माण/व्यवस्थापन (वडा नं.१४ अमरौट) ।
- घाट व्यवस्थापन कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- रामग्राम नगरपालिकामा रहेका सबै धार्मिक तथा साँस्कृतिक सम्पदाहरूको पहिचान, अभिलेखीकरण भई यस्ता सम्पदाहरूको संरक्षण/सम्बर्द्धन भएको हुनेछ ।
- स्थानीय स्तरमा बोलिने भाषा तथा संस्कृति संरक्षण भएको हुनेछ ।
- ऐतिहासिक, पुरातात्विक साँस्कृतिक सम्पदाहरूको सम्बर्द्धनमा स्थानीय सामुदायिक संघ-संस्थाहरु सक्रिय रुपमा परिचालित भएका हुनेछन् ।

६.७ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण

विद्यमान अवस्था

आर्थिक, सामाजिक, राजनैतिक एवं प्रशासनिक दृष्टिले पछाडि परेका विभिन्न लक्षित वर्गहरु (महिला, दलित, आदिवासी, आदिवासी जनजाती, मधेशी, थारू, मुस्लिम, पिछडा वर्ग, सीमान्तकृत, अल्पसंख्यक, युवा, किसान, श्रमिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक, उत्पीडित वा पिछडिएको क्षेत्रका नागरिक तथा आर्थिक रुपले विपन्न खस आर्य) लाई संविधानले समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तका आधारमा राज्यको निकायमा सहभागिता हुन पाउने हकलाई मौलिक हकको रुपमा व्यवस्था गरेको छ । यी वर्ग तथा क्षेत्रहरुको उत्थान र विकासका लागि संविधानतः विभिन्न आयोगहरुको समेत व्यवस्था गरिएको छ । जातीय, भाषिक, धार्मिक, लैङ्गिक, आर्थिक, सामाजिक र राजनैतिक आधारमा विकासका प्रत्येक गतिविधिहरुमा समावेश गर्न सकिने मात्र शक्ति, श्रोत र अवसरमा सबैको न्यायोचित साभेदारी हुन सक्दछ । नेपालको संविधानमा व्यवस्था भए अनुसार राज्यका निर्देशक सिद्धान्तको सामाजिक न्याय र समावेशीकरण सम्बन्धी नीतिले पनि राज्यका पछाडी परेका वर्गलाई मूलप्रवाहीकरण र अधिकार सम्पन्न गराउने व्यवस्था गरेको छ ।

राज्यका सबै नागरिकको उपस्थिति र अर्थपूर्ण सहभागितामा समावेशी विकास भन्ने सौँच र मानव विकास सूचकांकको आधारमा पछाडि परेका समुदायको सशक्तिकरण र समानुपातिक विकासको लक्ष्य पन्ध्रौँ योजनाले लिएको थियो । सोही योजनाले पनि लक्षित, वर्ग तथा समुदाय आत्मनिर्भर कार्यक्रम, सामाजिक जागरण तथा सचेतनामूलक अभियान कार्यक्रम, लक्षित समुदाय सामाजिक विकास तथा एकीकरण कार्यक्रम, अन्तराष्ट्रिय प्रतिवद्धता तथा राष्ट्रिय कार्ययोजना कार्यान्वयन कार्यक्रम, लैङ्गिक समानता आर्थिक सशक्तिकरण र हिंसा न्यूनीकरण कार्यक्रम र कानूनी सुधार जस्ता कार्यक्रमहरु निर्दिष्ट गरेको छ । दोस्रो प्रादेशिक योजनाले सामाजिक न्याय र समतामा आधारित लैङ्गिक समानता र सशक्तिकरणयुक्त प्रदेश भन्ने दीर्घकाली सौँच सहित अवसरमा लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण गर्ने जस्ता रणनीति लिएको छ । यसैगरी उक्त योजनामा सामाजिक न्याय र समावेशीकरणलाई प्रदेशका सबै अवयवहरूमा संस्थागत रुपमा मूलप्रवाहीकरण तथा आन्तरिकीकरण गर्ने लक्ष्य समेत किटान गरिएको छ । दिगो विकास लक्ष्यमा सन् २०३० सम्ममा सबै पुरुष तथा महिला विशेषगरी गरिब तथा जोखिमपूर्ण स्थितिमा रहेका व्यक्तिहरुको आर्थिक स्रोतहरू माथि समान अधिकार सुनिश्चित गर्नुका साथै आधारभूत सेवामा पहुँच तथा भूमि र अन्य प्रकारका सम्पत्ति, उत्तराधिकार, प्राकृतिक स्रोतहरू, उपयुक्त नयाँ प्रविधि र वित्तीय सेवा, लघुवित्त लगायतमा स्वामित्व र नियन्त्रण सुनिश्चित गर्ने गरी लक्ष्य निर्धारण गरिएको छ । रामग्राम नगरपालिकामा विभिन्न जातजातिहरुको बसोवास रहेको छ । शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी लगायतका क्षेत्रहरुमा अन्य जातजातिहरुको तुलनामा आदिवासी तथा दलित समुदायको पहुँच तुलनात्मक रुपमा कम रहेको छ । आर्थिक तथा सामाजिक रुपमा पछाडि परेको क्षेत्र तथा वर्गको उत्थानका लागि गरिवी न्यूनीकरण सम्बन्धी विशेष कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरी उनीहरूलाई समेत विकासको मूलप्रवाहमा समावेश गर्न सके मात्र समावेशीकरणको अर्थ रहने हुन्छ । यही वास्तविकतालाई ध्यानमा राखी ती वर्गहरुका लागि विभिन्न लक्षित कार्यक्रमहरु सञ्चालनमा ल्याउन जरुरी छ ।

नगरपालिकाको बहुलतायुक्त सामाजिक स्वरुपलाई पुँजीको रुपमा स्थापित गरी विकासमा अत्याधिक लाभ उठाउन

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणलाई प्रमुख माध्यमको रूपमा ग्रहण गर्न आवश्यक छ ।

चुनौती र अवसर

अवसरहरु

- राज्यकै मूल कानूनले समावेशी सिद्धान्तलाई अंगिकार गरेको ।
- विद्यमान कानूनहरु सामाजिक समावेशीताको सिद्धान्तमा तर्जुमा भएको ।
- तीनै तहको सरकारमा सामाजिक समावेशीताका आधारमा जनप्रतिनिधिहरुको चयन हुने व्यवस्था रहेको ।
- सामाजिक परिवेश लैससास उन्मुख रहेको ।

चुनौतीहरु

- परम्परागत विभेदयुक्त सोच र चिन्तनको अन्त्य गरी समावेशी समाजको निर्माण गर्ने ।
- विद्यमान गरिवीलाई न्यूनीकरण गरी समतामूलक र समावेशी समाजको निर्माण गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- रामग्रामको पहिचान, समावेशी तथा समतामूलक विकासको अभियान

लक्ष्य :- सकारात्मक विभेद नीति अवलम्बन गरी सामाजिक समावेशीकरणको लक्ष हासिल गर्ने ।

उद्देश्य :- उपलब्ध श्रोत, साधन, अवसर तथा लाभमा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : उपलब्ध श्रोत, साधन, अवसर तथा लाभमा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● सामाजिक तथा आर्थिक रूपमा पछाडी परेका वर्गको उत्थानका लागि सकारात्मक विभेदको नीति अवलम्बन गरी उपलब्ध साधन, श्रोतमा उनीहरुको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।	● लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी रणनीतिक योजना तर्जुमा गरिनेछ । ● सामाजिक तथा आर्थिक रूपमा पछाडि परेका वर्ग तथा समुदायका सदस्यहरुलाई क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ । ● लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट प्रणालीको संस्थागत विकास गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी स्थानीय रणनीतिकयोजना तर्जुमा कार्यक्रम ।
- लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी अभिमूखिकरण कार्यक्रम ।
- लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षण कार्यक्रम ।
- लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट परीक्षण कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- पछाडि परेका, पारिएका समुदाय तथा व्यक्तिहरुको सामाजिक तथा आर्थिक विकासका लागि सकारात्मक विभेद नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको हुनेछ ।
- सामाजिक तथा आर्थिक रूपमा पछाडी परेका वर्ग तथा समुदायका सदस्यहरुको क्षमता अभिवृद्धि भएको हुनेछ
- स्थानीय तहको श्रोत, साधन र प्रवाह गरिने सेवा, सुविधामा सबै वर्ग, समुदायको पहुँच अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।
- वार्षिक रूपमा लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट परीक्षण भई प्राप्त सुझावहरु कार्यान्वयन भएका हुनेछन् ।

६.८ खानेपानी तथा सरसफाई

विद्यमान अवस्था

नेपालको संविधानले प्रत्येक नागरिकलाई खानेपानी तथा सरसफाईको अधिकार मौलिक हककै रूपमा व्यवस्था गरेको छ । खानेपानी तथा सरसफाई सेवाले मानव जीवनमा बहु-आयामिक प्रभाव पार्ने अवस्था त छ नै, यसबाट बाल मृत्युदर कम भई सरदर आयु वृद्धि गर्नमा मद्दत पुग्ने, नागरिकको समग्र स्वास्थ्य स्थितिमा सुधार भई उत्पादनशील मानव संसाधनको विकास हुने र सामाजिक रहन सहनमा अनुकूल सुधार गर्न योगदान पुग्दछ ।

स्वच्छ, सुरक्षित, सर्वसुलभ र दीगो खानेपानी तथा सरसफाई सेवा भन्ने सौँच र सबैलाई आधारभूत स्तरको खानेपानी तथा सरसफाई सेवाको पहुँचसुनिश्चित गर्दै गुणस्तरीय सेवा अभिवृद्धि गर्ने लक्ष्य पन्ध्रौ योजनाले अङ्गीकार थियो । सोही योजनाले खानेपानी तथा सरसफाई अन्तरगत सबै नागरिकलाई स्वच्छ पिउने पानीको उपलब्धताको सुनिश्चितता एवं सबै खानेपानीका श्रोतलाई मानव निर्मित फोहोरबाट अलग राखी श्रोतको संरक्षण गर्ने र फोहोरलाई मोहरमा रुपान्तरण गर्ने सवाललाई मुख्य चुनौतीको रूपमा लिएको छ । पानीका श्रोतहरूको संरक्षण पुनर्भरण कार्यक्रम, नदीजन्य श्रोतको सरसफाई र संरक्षण कार्यक्रम, एकीकृत शहरी फोहोर व्यवस्थापन कार्यक्रम, फोहोर व्यवस्थापनलाई स्थानीयकरण गर्दै आयोजना सञ्चालन गर्ने र पानीका सबै मुहानको संरक्षण गरी निर्माण कार्य गर्ने, फोहोरलाई श्रोतमा वर्गीकरण गरी चक्रीय प्रयोगबाट वैज्ञानिक व्यवस्थापन गर्ने, फोहोर प्रशोधन केन्द्र तथा ल्याण्डफिल्ड साइटको व्यवस्थापन सहित प्रशोधन प्रणालीको विकास गर्ने, कुहिने, नकुहिने र पुनर्प्रयोग गर्न मिल्ने फोहोरलाई अगल-अगल संकलन गर्न छुट्टै मापदण्ड बनाई कार्यान्वयन गर्ने, प्लाष्टिकजन्य पदार्थको प्रयोगलाई निरुत्साहित गर्ने र प्लाष्टिक जलाउने कार्यलाई कानूनतः निषेध गर्ने जस्ता कार्यक्रमहरू यस योजनामा राखिएको छ । दोस्रो प्रादेशिक योजनाले **गुणस्तरीय खानेपानी तथा सरसफाई:स्वच्छ प्रदेश** भन्ने दीर्घकालीन सौँच सहित **सबै नागरिकलाई सुरक्षित खानेपानी तथा सरसफाई सुविधा सुनिश्चित गर्ने** लक्ष्य लिएको छ । यस योजनाले आधारभूत खानेपानीको पहुँच विस्तार गर्ने, सुरक्षित खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन गर्ने जस्ता रणनीति अंगिकार गरेको छ । दीगो विकासका लक्षमा सन् २०३० सम्ममा सबैलाई स्वच्छ खानेपानी र सरसफाई पुर्‍याउने लक्ष्य तोकिएको छ । रामग्राम नगरपालिकाले समेत यीनै लक्ष्य, उद्देश्यलाई ध्यानमा राखी खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी लक्ष्य, उद्देश्य तथा कार्यक्रमहरू तय गरी संचालनमा ल्याउनु पर्दछ ।

खानेपानी र सरसफाई आधारभूत आवश्यकता भित्र पर्दछन् । अधिकांश रोगहरू पानी तथा पानीजन्य कारण र सरसफाईका कारणले हुने गर्दछन् । जनचेतनाको अभावमा अहिले पनि कतिपय गाउँ वस्तीहरूमा शुद्ध खानेपानीको अभावमा समय समयमा भाडापखला लगायतका रोगहरू लाग्ने गरेको पाइन्छ । वातावरण संरक्षण, सरसफाई र फोहोरमैला व्यवस्थापन अन्योन्याश्रित छन् । फोहोरमैलाको उचित व्यवस्थापनबाट प्रदुषण नियन्त्रण गर्न सकिन्छ । सड्ने र नसड्ने फोहोरलाई श्रोतमै वर्गीकरण गरी सड्ने फोहोरलाई प्राङ्गारिक मलको रूपमा कृषि कार्यमा पुनःप्रयोग गर्न सकिन्छ भने नसड्ने फोहोरलाई पुनःचक्रीय विधिबाट पुनर्प्रयोग गर्न सकिन्छ । सरसफाई र फोहोरमैलाको उचित व्यवस्थापनका लागि जनचेतना अभिवृद्धिका साथै व्यापक रूपमा जनपरिचालन गर्न अपरिहार्य छ । स्वच्छ, स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने नागरिकको हकलाई प्रत्याभूत गर्न साभ्ता प्रतिबद्धता, मानव वस्तीबाट निस्कने फोहोरको उचित व्यवस्थापन, प्लाष्टिकजन्य फोहोरको नियन्त्रण र व्यवस्थापन, प्रदुषण गर्नेबाट उचित दायित्व बहन जस्ता पक्षहरूमा ध्यान जान जरुरी छ । स्वच्छ, सफा वातावरण कायम गरी जनताको जीवन स्वस्थ बनाई सक्रिय, क्रियाशील र सिर्जनशील नागरिक तयार गर्न ग्रामीण क्षेत्र, साना बजार क्षेत्र र शहर उन्मुख क्षेत्रहरूमा पनि फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्न जरुरी छ । सङ्क्रामक महामारी हुन नदिन ठोस तथा तरल फोहोरलाई व्यवस्थापन गर्नुपर्ने हुन्छ ।

पानीका मूलहरू र बाढे महिना स्वच्छ रूपमा बग्ने नदी जस्ता खानेपानीका प्राकृतिक श्रोतको अभावमा रामग्राम नगरपालिकामा परम्परागत रूपमा भूमिगत पानीको श्रोतबाट हातेपम्पको प्रयोग गरी खानेपानी आपूर्ति हुँदै आएको हो । यहाँको पानीमा अत्यधिक आरसनिक तत्व रहेको र यसबाट स्थानीय जनताको स्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर परेको अवस्था छ । यही परिवेशमा रामग्राम नगरपालिका आफ्ना नागरिकहरूलाई शुद्ध खानेपानी उपलब्ध गराउन प्रयत्नशील छ । नगरपालिकाले खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समिति व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७६ तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । राष्ट्रिय जनगणना-२०७८ को तथ्यांक अनुसार ३०.२% घरधुरीले शुद्ध पिउने पानी प्रयोग गरेको अवस्था छ । सो तथ्याङ्क अनुसार अबै पनि ६९.२% घरधुरीका जनताले खानेपानीका लागि

टयुबेल (हातेपम्प) को प्रयोग गरिरहेको अवस्था रहँदा रामग्राम नगरपालिका शुद्ध खानेपानी आपूर्तिको लागि बढी केन्द्रित हुनुपर्ने देखिएको छ । स्वच्छ खानेपानी आपूर्तिको लागि नगरपालिकाले संघीय सरकार तथा प्रदेश सरकारसँग समन्वय गरी आवश्यकतानुसार लागत सहभागितामा समेत विभिन्न वडामा खानेपानीको लागि डिप बोर्डिङ जडान र ओभरहेड टङ्की निर्माण जस्ता कार्यहरू सञ्चालन भइरहेका छन् । वस्ती-वस्तीमा पाइपलाइन विस्तार गरी धाराबाट पानी आपूर्ति गर्न अझै थप श्रोत साधनको आवश्यकता देखिएको छ । थप श्रोतको व्यवस्थापन गरी निर्माणाधीन आयोजनाहरू सम्पन्न भएपछि मात्र यहाँका जनतालाई भरपर्दो रूपमा खानेपानी आपूर्ति हुन सक्दछ । हाल नगरपालिकाको सरसफाई तर्फ नगरपालिका खुल्ला दिशामुक्त नगरपालिका घोषणा भइसकेको छ । तथापि यसको निरन्तरता तथा पूर्ण सरसफाईयुक्त नगरपालिका बनाउने लक्ष्य भने त्यती सहज देखिदैन । शौचालयको विद्यमान स्थितिलाई हेर्दा ९७% परिवारले विभिन्न स्तरका शौचालयहरू प्रयोग गरेको देखिन्छ । पूर्ण सरसफाईको हिसावले यस नगरपालिकामा केही उल्लेख्य कार्यक्रम सञ्चालन भएपनि सबै वडामा सन्तुलित रूपमा फोहोर व्यवस्थापन भएको पाइदैन । साविकमा विशेषगरी सदरमुकाम परासी बजारमा उत्सर्जन भएको फोहोरलाई ट्याक्टरमा संकलन गरी विभिन्न स्थानमा विसर्जन गर्ने गरिएको थियो । हाल २०८३ जेष्ठको पहिलो हप्ता देखि एउटा ट्रिपर र ८ जना जनशक्तिको व्यवस्थापन गरी नगरका १८ वटै वडामा फोहोर संकलन गर्न सुरु गरिएको छ, तर विसर्जन गर्ने उपयुक्त स्थानको अभावमा संकलित फोहोर यत्रतत्र फ्याकिने अवस्था छ । अतः निकट भविष्यमा ल्याण्डफिल साइटको सम्भाव्यता र डि.पि.आर. तर्जुमा गरी फोहोर विसर्जन गर्ने व्यवस्था गरिनुपर्दछ ।

विद्यमान खानेपानी आपूर्ति अवस्था (योजनाहरूको संक्षिप्त विवरण सहित)

- वडा नं.१ को नीलो गेट निरको खानेपानी योजनाबाट वडा नं.१ कै सहुवाटिकरतर्फ पाइप लाइन विस्तार भएको र सण्डा स्थित निर्माणाधीन खानेपानी योजना सम्पन्न भए पश्चात् सहुवाटिकर, सण्डा सहितका गाउँहरूमा पानी आपूर्तिमा सहजता आउने देखिन्छ ।
- वडा नं.२ र ३ मा रहेका बजार केन्द्र र विभिन्न टोल वस्तीहरूमा धाराहरूबाट घर-घरमा पानी आपूर्ति भइरहेको अवस्था छ । वडा नं.१ को खानेपानी टोलको ओभरहेड टङ्की र वडा नं.६ को पोखरपालीमा रहेको ओभरहेड टङ्कीबाट संयुक्त रूपमा पानी वितरण गरी वडा नं.२ र ३ का विभिन्न वस्तीहरूमा आपूर्ति हुँदै आएको छ । यस प्रणालीमा वडा नं.४ मा बन्दै गरेको ओभरहेड टङ्कीको पानी आपूर्तिलाई समेत आवद्ध गर्ने प्रयास गरिएको छ ।
- वडा नं.४ को बैरिहवामा निर्माण भएको ओभरहेड टङ्की सहितको खानेपानी योजनाबाट यस वडामा पानी सप्लाई भइरहेको अवस्था छ । यो खानेपानी टङ्कीबाट वडा नं.७, ४ र ९ नं. वडामा समेत पानी आपूर्ति गर्ने गरिन्छ ।
- वडा नं.५ मा ओभर हेड टङ्कीबाट पानी वितरण भइरहेको त छ तर पानी शुद्ध नभएकोले यसको Treatment गरी पानी आपूर्ति गर्न आवश्यक देखिएको छ ।
- वडा नं.६ मा ४ लाख ५० हजार लिटर क्षमताको ओभरहेड टङ्कीबाट नगरपालिकाका वडा नं.१, २, ३, ४, ५, ६, १० र १२ नं. वडाहरूमा २६०० धाराबाट पानी आपूर्ति भइरहेको अवस्था छ ।
- वडा नं.७ मा ५० घरधुरीले मात्र धाराको पानी प्रयोग गरेको अवस्था रहेकोले सबै वडाबासीलाई पुग्ने गरी स्वच्छ खानेपानीको आपूर्ति गर्न छुट्टै योजना समेत सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिएको छ ।
- वडा नं.८ को उनवच र चम्किपुरमा खानेपानी टङ्की निर्माण भइरहेका छन्, तर सञ्चालनमा आएका छैनन् । घनश्यामपुरमा टङ्की निर्माण गरी पानी आपूर्ति गरिएको छ । उनवच र बैकुण्ठपुरमा २ वटा साना ओभरहेड टङ्की निर्माण गरिएको र त्यही गएर पानी भरी ल्याउने गरिएको छ । चम्किपुरको थप व्यवस्थापन गर्ने, उनवच र बैकुण्ठपुरमा पनि ठूलो क्षमताको ओभरहेड टङ्की निर्माण गरी पानी आपूर्ति गर्न आवश्यक देखिएको छ ।
- वडा नं.९ मा गत वर्ष डिपबोर गरी जोकवारमा एउटा ओभरहेड टङ्की निर्माण भइरहेको छ । यसै वडाको मधौवलीयामा पनि अर्को ओभरहेड टङ्की निर्माण गरी कार्यान्वयनको चरणमा रहेको अवस्था छ । यी दुवै आयोजनाको निर्माण सम्पन्न भएपछि यस वडाका विभिन्न टोल वस्तीमा पानी आपूर्तिमा सहजता हुनेछ ।

- वडा नं.१० को लंकहवामा ३ लाख लिटर क्षमताको ओभरहेड टंकी संघीय सरकार र नगरपालिकाको लागत सहभागितामा निर्माण भइसकेको छ । ओभरहेड टंकी निर्माण भएपनि श्रोतको अभावमा पाइप लाइन विस्तार गर्न नसकिदा यो योजनाबाट हालसम्म खानेपानी आपूर्ति हुन सकेको छैन । सो को व्यवस्थापन हुन जरुरी छ
- रामग्राम नगरपालिकाको वडा नं.१२ को कुनवारमा खानेपानी योजना निर्माणाधीन छ भने पचगाँवमा रहेको योजना अलपत्र अवस्थामा छ । निर्माणाधीन यी दुवै योजनाहरु सम्पन्न गर्ने र कसियामा थप खानेपानी योजना आवश्यक देखिएकोले सो को समेत व्यवस्था हुन जरुरी देखिएको छ ।
- वडा नं.१३ को पाडाटिकरमा दुई वटा ओभरहेड टंकी निर्माण भएको तर हालसम्म पाइलाइनको विस्तार गरी पानी सञ्चालनमा ल्याउन सकिएको छैन । अतः आवश्यक श्रोतको व्यवस्थापन गरी यी दुवै ओभरहेड टंकीबाट पानी आपूर्ति गर्न जरुरी देखिन्छ ।
- वडा नं.१४ को अमरौटमा खानेपानी योजना निर्माणाधीन अवस्थामा रहेको र बजेट अभावमा थप निर्माण कार्य अघि बढ्न सकेको छैन । रक्साहामा खानेपानी आयोजना सम्पन्न भएको छ तर समिति प्रभावकारी नहुँदा पानी वितरण हुन सकेको छैन । भुसुनापुरमा हाल बोरिङ जडानको कार्य भइरहेको छ, यस योजनामा थप बजेट व्यवस्थापन गरी ओभरहेड टंकी निर्माण सहित पाइप लाइन विस्तार गर्न आवश्यक छ ।
- वडा नं.१५ को ननई, डिगबल र वडा नं.१४ को रक्साहा समेतको टोल बस्तीलाई पानी आपूर्ति गर्न खानेपानी योजना निर्माणाधीन अवस्थामा रहेको, योजना पूरा नहुँदा खानेपानी आपूर्ति सम्बन्धी कार्य अगाडि बढाउन सकिएको छैन । यसै वडामा शुक्रौली-हकुई खानेपानी सरसफाई परियोजना सम्पन्न भई हाल पानी आपूर्ति भइरहेको छ । यस योजनाबाट अरु थप ४/५ गाउँलाई पानी आपूर्ति गर्ने गरी पाइप लाइन विस्तारको काम अगाडि बढाइएको छ । यसै वडाको घिनाहामा पनि खानेपानीको छुट्टै परियोजना सञ्चालनको लागि बोरिङ गर्ने कार्य भइसकेको छ, यस योजनाबाट अमहवा, पजरकट्टी, नदीयाटोला र घिनाहाका लागि पानी आपूर्ति गर्ने योजना रहेकोले ओभरहेड टंकी निर्माण र पाइप लाइन विस्तारको कार्य अगाडि बढाउनु पर्ने देखिएको छ ।
- वडा नं.१५ र १६ का टोल बस्तीमा पानी आपूर्तिको लागि हकुईमा ओभरहेड टंकी निर्माण सम्पन्न भई आंशिक रुपमा पानी आपूर्ति भएको छ । योजना अनुसार पाइप लाइन विस्तार गरी थप बस्तीहरुमा पानी आपूर्ति गर्नुपर्नेमा श्रोत साधनको अभाव र व्यवस्थापनको ढिलासुस्तीले कार्यसम्पन्न हुन सकेको छैन ।
- वडा नं.१७ को पटखौलीमा रहेको ओभरहेड टंकीबाट पानी आपूर्ति भइरहेको छ । देवगाँव र बरारीमा २ वटा योजना निर्माणाधीन अवस्थामा छन् । यी योजना सम्पन्न भए पश्चात् पानी आपूर्तिमा सहजता हुने देखिन्छ ।
- वडा नं.१८ मा ओभरहेड टंकीबाट बन्जरीयाका २०० परिवारमा धारा वितरण भएको अवस्था छ । बाँकी टोलमा पाइप लाइन विस्तार गरी खानेपानी आपूर्ति गर्न जरुरी छ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- तीन तहका सरकारको सहयोग र समन्वयमा खानेपानी तथा सरसफाई योजनामा लगानी भइरहेको ।
- नगरपालिकामा एक घर एक धाराको अवधारणामा आधारित खानेपानी योजनाहरुको निर्माण कार्य भइरहेको ।
- मानव बस्तीबाट टाढाको अनुत्पादक स्थानमा फोहरको अन्तिम विसर्जन स्थल बनाउन सकिने अवस्था रहेको
- अधिकांश घरधुरीहरुमा कच्ची/पक्की शौचालय बनिसकेको ।
- फोहरलाई सड्ने र नसड्ने फोहरमा वर्गीकरण गरी नसड्ने फोहरबाट बोत्तल, शिशा, प्लाष्टिकजन्य वस्तुहरु विक्री गरी थप राजश्व संकलन गर्न सकिने अवस्था रहेको ।

चुनौती

- जमिन मुनिको पानीको सतह घट्दै गइरहेको अवस्थामा एक घर एक धारा कार्यक्रम को अवधारणालाई मूर्त रुप दिने ।
- आवश्यक श्रोत जुटाई सबै नगरबस्तीमा स्वच्छ खानेपानी आपूर्ति गर्ने ।

- विद्यालय तथा स्वास्थ्य चौकी जस्ता संवेदनशील संस्थाहरुमा खानेपानी तथा सरसफाईको उचित प्रवन्ध गर्ने ।
- नगरपालिकाका प्रमुख बजार केन्द्रहरुमा ठोस फोहर विसर्जन र ढल निकासको लागि आवश्यक व्यवस्थापन गर्ने ।
- प्लाष्टिकजन्य वस्तुको प्रयोगमा निरुत्साहन गर्ने ।
- सार्वजनिक स्थलमा निर्माण हुने शौचालयको उचित व्यवस्थापन गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- स्वच्छ खानेपानी र पूर्ण सरसफाईयुक्त नगरपालिका

लक्ष्य :- खानेपानी तथा सरसफाईको माध्यमबाट जनस्वास्थ्यमा अनुकूल सुधार ल्याउने ।

उद्देश्य :- आधारभूत स्तरको खानेपानी तथा सरसफाईमा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : आधारभूत स्तरको खानेपानी तथा सरसफाईमा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
• सबै जनतामा आधारभूत तहको खानेपानी तथा सरसफाई सेवा पुर्याउने ।	• स्वच्छ खानेपानीको अभाव रहेका वस्तीहरुमा खानेपानीको आवश्यक व्यवस्थापन गरी आपूर्ति गरिनेछ । • एक घर एक धाराको अवधारणालाई मुर्तरुप दिन हाल सञ्चालनमा रहेका खानेपानी योजनाहरुको निर्माण तथा मर्मत सम्भार गरी धारा वितरण गरिनेछ । • लागत सहभागिता व्यहोर्न नसक्ने अति विपन्न वस्तीहरुमा स्वच्छ खानेपानी व्यवस्थापनका लागि लागत सहभागिता विना योजना सञ्चालन गरिनेछ । • स्थानीय स्तरमा रहेका विभिन्न कार्यालयहरुमा सेवाग्राहीले उपभोग गर्ने गरी स्वच्छ पिउने पानीको व्यवस्था मिलाइनेछ । • फोहरमैला व्यवस्थापन नीति निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । • हाल पक्की शौचालय नभएका घरधुरीहरुको पहिचान गरी शौचालय निर्माणका लागि प्रोत्साहन गरिनेछ । • प्रत्येक वडाको १/१ ठाउँमा फोहोर संकलन केन्द्र स्थापना गरी फोहोरमैलाको व्यवस्थापन गरिनेछ । • वातावरण संरक्षण र फोहरमैला व्यवस्थापनमा 3R (Reduce, Reuse, Recycle) पद्धतिलाई अवलम्बन गर्न, गराउन विशेष जोड दिइनेछ । • उपयुक्त स्थान पहिचान गरी ल्याण्डफिल्ड साइटको डि.पि.आर. तयार गरिनेछ । • प्रत्येक घरमा शौचालय निर्माण गर्दा सेफ्टि टंकी अनिवार्य निर्माण गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिनेछ । • हरेक घरबाट निस्कने भान्साको पानी र बाथरुमको पानीलाई व्यवस्थापन गर्न सोकपिट निर्माण गरी संचालन गर्नुपर्ने व्यवस्था कडाईका साथ लागू गरिनेछ । साथै नयाँ घर निर्माण गर्दा नक्सा पासको अवस्थामा नै यसतर्फ विशेष ध्यान दिइनेछ । • सडक नालीमा घरबाट निस्केको फोहर पानी फाल्ने तथा शौचालयको फोहर मिसाउने कार्यलाई निरुत्साहित गरिनेछ र यस्तो कार्य गर्नेलाई आवश्यक दण्ड जरिवाना गरिनेछ ।

	- विशेषगरी सदरमुकाम परासी बजार क्षेत्रमा ढल निकासको आवश्यक व्यवस्थापनका लागि छुट्टै अध्ययन र सम्भाव्यताको आधारमा डि.पि.आर. तर्जुमा गरिनेछ । - टोल विकास संस्थाहरुलाई फोहरमैला व्यवस्थापनमा परिचालन गरिनेछ
--	--

प्रमुख कार्यक्रम

- सम्भार कोष स्थापना तथा पुराना खानेपानी योजनाहरुको मर्मत सम्भार कार्यक्रम (सबै वडा)
- निर्माणाधीन योजनाहरुको ओभरहेड टंकी निर्माण तथा पाइपलाइन विस्तर कार्यक्रम ।
 - सण्डा खानेपानी योजना, पाइपलाइन विस्तार, वडा नं.१
 - पानी शुद्धिकरण कार्यक्रम वडा नं.५
 - उनवच र चम्किपुर योजनाको पाइपलाइन विस्तार, वडा नं.१
 - लंकहवा खानेपानी योजना, पाइपलाइन विस्तार, वडा नं.१०
 - निर्माणाधीन पचगाँव तथा कुनवार खानेपानी योजनाका बाँकी काम सहित पाइपलाइन विस्तार, वडा नं.१२
 - पाडाटिकर खानेपानी योजना, पाइपलाइन विस्तार, वडा नं.१३
 - भुसुनापुर खानेपानी योजना, ओभर हेड टंकी निर्माण र पाइपलाइन विस्तार, वडा नं.१४
 - अमरौट खानेपानी योजना, बाँकी काम सहित पाइपलाइन विस्तार, वडा नं.१४
 - हकुई खानेपानी योजना, पाइपलाइन विस्तार, वडा नं.१६
 - बन्जरीया खानेपानी योजना, पाइपलाइन विस्तार, वडा नं.१८
 - कसिया खानेपानी योजना, पाइप लाइन विस्तार वडा नं.१२
- नयाँ खानेपानी योजनाहरुको निर्माण
 - बन्जरीया खानेपानी योजना, वडा नं.१८
 - बैकुण्ठपुर खानेपानी योजना, वडा नं.८
 - घिनाहा खानेपानी योजना, वडा नं.१५
 - पर्सवल खानेपानी योजना, वडा नं.१४ ।
- मुख्य बजार केन्द्र तथा सार्वजनिक स्थलहरुमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण कार्यक्रम (१० वटा)
- ल्याण्डफिल साइड अध्ययन र डि.पि.आर तर्जुमा ।
- फोहोरमैला संकलन केन्द्र व्यवस्थापन (वडा नं १७, १ र १५) ।
- नगरपालिकाका मुख्य क्षेत्रमा ढल निकास तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम ।
- फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम ।
- खानेपानी उपभोक्ता समितिहरुलाई प्रशिक्षण कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- आगामी ५ वर्ष भित्र ७० प्रतिशत घरधुरीमा स्वच्छ खानेपानीका धारा जडान भएको हुनेछ ।
- योजना अवधिमा शत प्रतिशत घरधुरीमा शौचालय निर्माण भएका हुनेछन् ।
- जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम मार्फत पानीबाट फैलने रोगहरुमा उल्लेख्य ह्रास आएको हुनेछ ।
- नगरपालिका स्तरमा खानेपानी मर्मत सम्भार कोषको स्थापना भई पुराना आयोजनाको मर्मत सम्भार भएको हुनेछ
- प्रत्येक वडामा फोहरमैला संकलन केन्द्रको स्थापना भएको हुनेछ ।
- मुख्य बजार केन्द्र तथा सार्वजनिक स्थलहरुमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण भएका हुनेछन् ।

परिच्छेद-७ भौतिक पूर्वाधार विकास

७.१ सडक तथा यातायात क्षेत्र

विद्यमान अवस्था

नेपालको संविधानले निर्दिष्ट गरे अनुसार तीनै तहका सरकारको अधिनस्त रहने सडक सञ्जालको विकास तथा विस्तार गर्ने जिम्मेवारी पनि सम्बन्धित सरकारको मातहतमा रहने व्यवस्था छ । यातायातको व्यवस्थित सञ्जाल र प्रणालीको विकासबाट मात्र सामाजिक आर्थिक एकीकरण र क्षेत्रीय सन्तुलन कायम राख्न सम्भव हुन्छ । पन्ध्रौ योजनाको सघन, सन्तुलित, सुलभ, सुरक्षित, गुणस्तरीय एवं दीगो सडक पूर्वाधारको विकास भन्ने सौँच र सडक सञ्जालको विस्तार गरी आर्थिक, सामाजिक विकास तथा व्यापार सहजीकरण मार्फत आर्थिक समृद्धि हासिल गर्ने भन्ने लक्ष्य रहेको थियो । सोही योजनाले यातायात पूर्वाधार विकास मार्फत अर्थतन्त्रमा योगदान पुऱ्याउने, आयोजना व्यवस्थापनमा सुधार गर्ने, नवप्रवर्तनमा जोड दिने, दिगो, उत्थानशील तथा वातावरणमैत्री पूर्वाधार निर्माण गर्ने, सडक तथा यातायात पूर्वाधार क्षेत्रको सुदृढीकरण गर्ने जस्ता रुपान्तरणकारी रणनीति अंगिकार गरेको छ भने एकीकृत यातायात प्रणाली विकास कार्यक्रम, सडक पूर्वाधार मर्मत सम्भार कार्यक्रम, सार्वजनिक यातायात सञ्चालनमा राज्यको भूमिका अभिवृद्धि कार्यक्रम, भौतिक पूर्वाधार सम्पत्ति व्यवस्थापन प्रणाली विकास कार्यक्रम जस्ता मुख्य कार्यक्रमहरु सडक तथा यातायात क्षेत्र अन्तर्गत राखिएका छन् ।

लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनाले दिगो यातायात प्रणाली: समृद्ध अर्थतन्त्र भन्ने दीर्घकालीन सौँच सहित सुरक्षित यातायात सञ्जालको विस्तार गरी आर्थिक विकास गर्ने लक्ष्य लिएको छ । त्यसैगरी प्रादेशिक लोकमार्ग तथा प्रदेश सडक निर्माण, स्तरोन्नति गरी प्रदेशको पहिचान स्थापित गर्ने, सडक सुरक्षा र सौन्दर्यकरण गर्ने, पर्यटकीय क्षेत्र जोड्ने सडक र परिपथ निर्माण तथा स्तरोन्नति गर्ने, कृषि, उद्योग, जलविद्युत, खानी क्षेत्रको पहुँच सडक निर्माण गर्ने, स्थानीय तहको केन्द्र जोड्ने पक्की सडक निर्माण गर्ने, सडकहरुको स्तरोन्नति, सुधार तथा मर्मत सम्भार गर्ने, भोलुङ्गे पुल तथा सडक पुल निर्माण र मर्मत सम्भार गर्ने, यातायात व्यवस्थापन प्रणालीलाई सुदृढ गर्ने, वैकल्पिक यातायात पूर्वाधारको व्यवस्था गर्ने, यातायात पूर्वाधार विकासमा निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गर्ने जस्ता रणनीतिहरु यस योजनाले अंगिकार गरेको छ ।

आ.व.२०८२/०८३ को वार्षिक नीति तथा कार्यक्रममा यातायात तथा पूर्वाधार क्षेत्रतर्फ नगरपालिकाले विभिन्न नीतिगत व्यवस्था गरेको छ । यस्ता नीतिहरुमा नगरस्तरीय यातायात गुरुयोजना (MTMP) अद्यावधिक गर्ने, गुरुयोजनाबाट निर्दिष्ट गरिएका सबै सडकहरुको सडक अधिकार क्षेत्र निर्धारण र त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने, निर्माण सुरु भई सम्पन्न हुन नसकेका योजनाहरुलाई प्राथमिकतामा राखी सम्पन्न गर्ने, आवधिक योजना निर्माण गरी निर्दिष्ट योजनाहरु प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयन गर्ने, पक्की सडक पुग्न नसकेका बाँकी वडाहरुलाई मुख्य सडक सञ्जालमा जोड्ने, सडक अधिकार क्षेत्र मिच्ने र सार्वजनिक स्थानमा घर-टहरा बनाउने कार्यलाई पूर्णरूपमा निरुत्साहित गर्ने, नगरपालिका कार्यालय देखि प्रत्येक वडा केन्द्रमा पुग्ने सडक सञ्जालहरुको स्तरोन्नति गर्ने, हरित र वातावरणमैत्री सडक निर्माणलाई जोड दिदै सडक संरक्षणको लागि बायो इन्जिनियरिङ गर्ने, यातायात सुविधामा सबै नगरबासीहरुको सहज र समान पहुँच सुनिश्चित गर्ने, मुख्य तथा सहायक सडकहरु नियमित सञ्चालनमा ल्याउन रेखदेखका लागि सडक हेरालुको व्यवस्था गर्ने, नगरपालिका भित्र सञ्चालन हुने

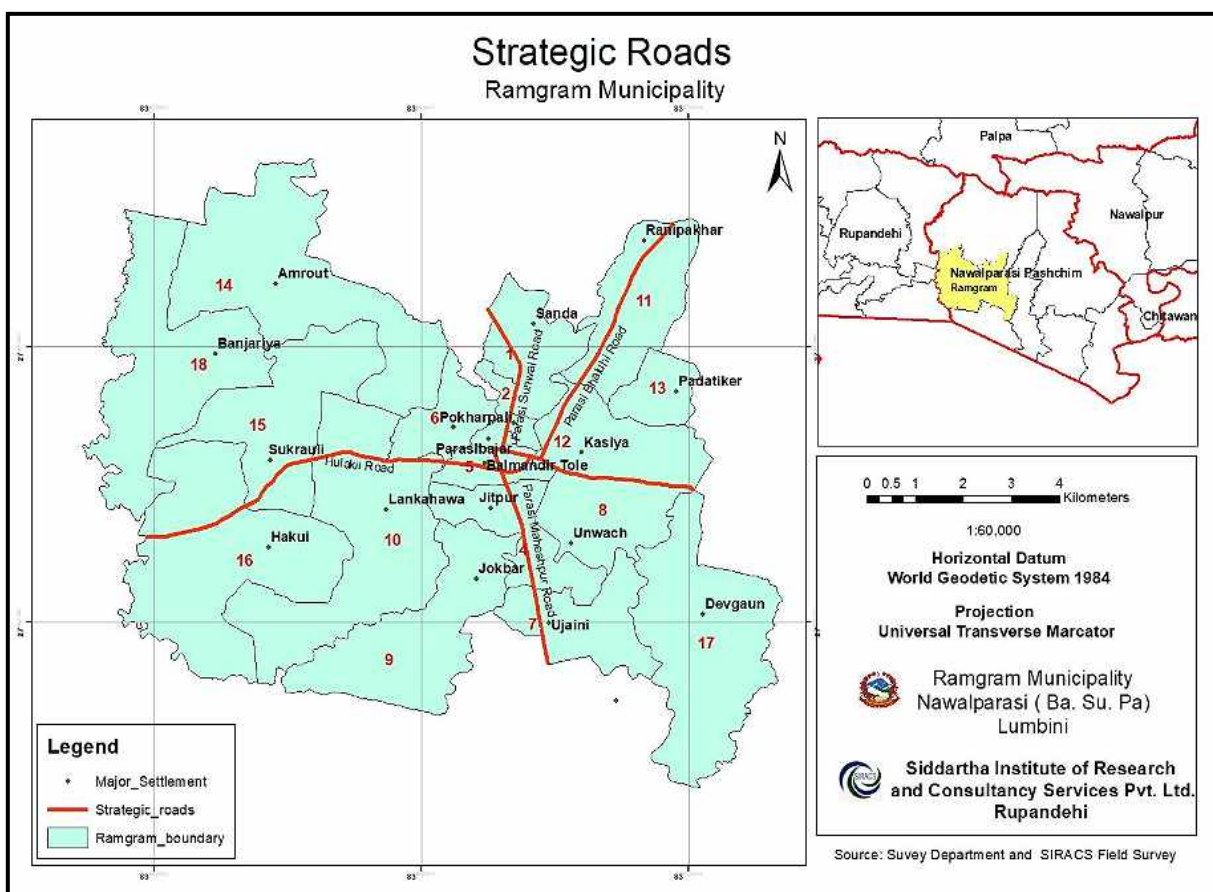

विकास निर्माणका कार्यहरूलाई गुणस्तरीय तुल्याउन अनुगमन मूल्याङ्कन कार्यलाई प्रभावकारी बनाउने जस्ता नीतिहरू अवलम्बन गरिएको छ ।

भू-उपयोग ऐन, २०७६ तथा भू-उपयोग नियमावली, २०७९ मा तोकिएको मापदण्ड अनुसार रामग्राम नगरपालिकामा रहेका बसोबास क्षेत्र, चलनचल्तीका बाटो, कोरिडोरलाई आधार मानी विभिन्न मापदण्डमा वर्गीकरण गरिएको छ ।

रामग्राम नगरपालिका समृद्धिको आधार; कृषि, सामाजिक विकास, पर्यटन र पूर्वाधार भन्ने मूल नारा रहेकोले सडक पूर्वाधारलाई विकासको मूल आधार मानिएको छ । सबै वडा केन्द्रमा सडकको पहुँचपुगे पनि वडाको केन्द्र देखि नगरपालिकाको केन्द्रसम्म सार्वजनिक यातायातको सुविधा भने छैन । यस नगरपालिका क्षेत्र भित्र भैरहवा, काठमाण्डौ र बुटवल तथा भारतीय सीमा क्षेत्रसम्म आउने जाने केही बस र जीप सेवा बाहेक सबै सडकहरूमा सार्वजनिक यातायातको उपलब्धता छैन । खासगरी वडा नं.१७, १४, १८ र १३ वडाहरूमा पुग्नको लागि सार्वजनिक यातायातको अभाव देखिन्छ । केहि वडाको लागि पहुँच मार्ग पक्की नभएकोले वर्षातको समयमा सहज पहुँचको लागि कठिनाई हुने अवस्था विद्यमान छ ।

यो नगरपालिका भैरहवा-परासी-त्रिवेणी हुलाकी सडक, भूमही (म.रा.म.)-परासी सडक, सुनवल-परासी-महेशपुर सडक, सनई-त्रिवेणी (नहर किनार) सडक जस्ता महत्वपूर्ण सडक सञ्जालबाट जोडिएको हुनाले नगरपालिका केन्द्रमा सहज पहुँचको अवस्था छ ।

चित्र नं. ७.१ : राष्ट्रिय रणनीतिक सडक

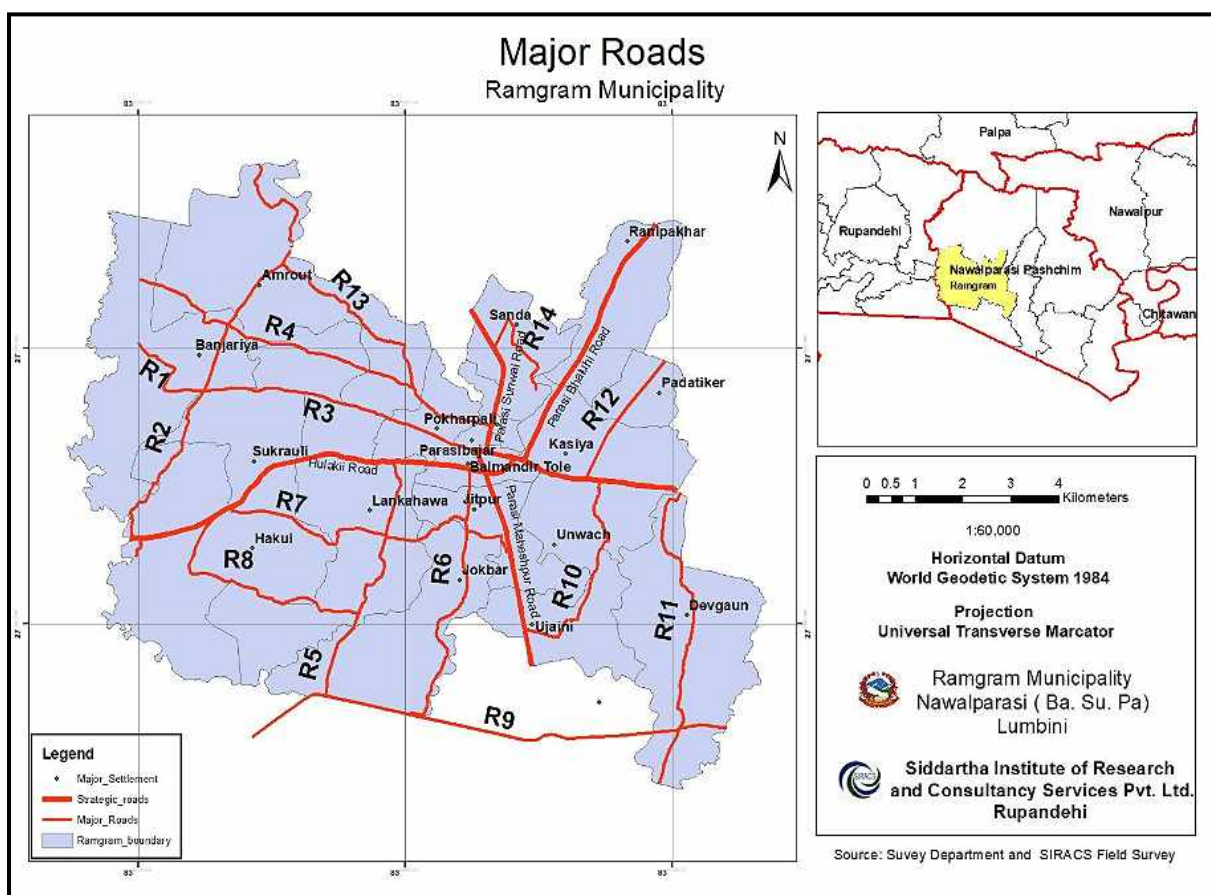
आर्थिक वर्ष २०८२/०८३ को वार्षिक कार्यक्रममा संघीय सरकारको समपुरक अनुदानबाट देवगाँव-महुवारी सडक निर्माण वडा नं.१७, सण्डा देखि सुनवल नगरपालिका जोड्ने सडकको स्तरोन्नति वडा नं.१ जस्ता सडक तथा प्रदेश सरकारको शसर्त अनुदानबाट रामग्राम नगरपालिका वडा नं.१ को जिल्ला शिक्षा कार्यालय जाने सडक निर्माण भइरहेको छ । यी बाहेक पर्यटन पहुँच मार्ग र दुई वा दुई भन्दा बढी स्थानीय तह जोड्ने सडक र दुई जिल्ला जोड्ने सडक, शहीद जग्दीश पासवान मार्ग, सुनवल रामग्राम पाल्हीनन्दन सडक जस्ता महत्वपूर्ण सडकहरू समावेश गरिएका छन् ।

बासाबसाइ-मनरी-देवगाँव-पिपरहिया सडक

नीलो गेट देखि सण्डा जाने सडक, वडा नं.१

चित्र नं. ७.२ : मुख्य सडकहरु

मुख्य सडकहरु र तिनको वडागत विवरण

तालिका नं. ७.१ : मुख्य सडक

क्र.सं.	सडक संकेत नम्बर	सडकको नाम	सडकको लम्बाई (कि.मी.)	वडा
१	R1	घिनाहा-पण्डितपुर सडक	३.०	१८
२	R2	सुनवल-पर्सवल-अमरैट- बन्जरीया-घिनाहा-पजरकट्टी- हुलाकी सडकको हकुई चोक-	९.२	१४, १५, १८, १६

		तोनवा सडक		
३	R3	पोखरापाली-ननई-घिनाहा सडक	४.७०	६, १५, १८
४	R4	पोखरापाली-बन्जरीया-धरमपुर- वैरागनाथ सडक	७.५	६, १५, १४, १८
५	R5	मन्झरिया -जमुनिया-सनई- रगरगंज सडक	४.८०	१०, ९
६	R6	जीतपुर-ब्रम्हपुरवा-बैरवा-विष्णुपुरा	५.३	५, ४, ९
७	R7	हकुई-लंकहवा-ललितपुर-बैरवा (शहीद जग्दीश पासवान सडक)	६.७	१६, १०, ९, ४
८	R8	हकुई-नौडिहवा-(मन्झरिया , जमुनिया रोड) रोड	४.७	१६, १०
९	R9	गण्डक नहर सडक	-	९, १७
१०	R10	रामग्राम मार्ग (हुलाकी सडक देखि स्तुपा देखि परासी, महेशपुर सडक)	४	८, ७
११	R11	बसावसाई-मनरी (हुलाकी सडक)- देवगाँव-पिपरहिया-परासी, महेशपुर सडक	५.९८	१७
१२	R12	महामाया सडक (हर्कट्टा- बैकुण्ठपुरी)	२.६	१३, १२
१३	R13	अमरौट-पथरदेवा-भुसुनपुरा सडक	३.८	१४
१४	R14	परासी, महेशपुर सडक देखि सण्डा-सहुवाटिकर सडक	२.३	१

पोखरापाली-ननई-घिनाहा-पण्डितपुर सडक (R3)

विगतमा नगरपालिकाको गौरवको आयोजनाको रुपमा रहेका पोखरापाली-ननई-घिनाहा-पण्डितपुर सडक वर्तमान स्थिति देहाय अनुसार उल्लेख गरिएको छ ।

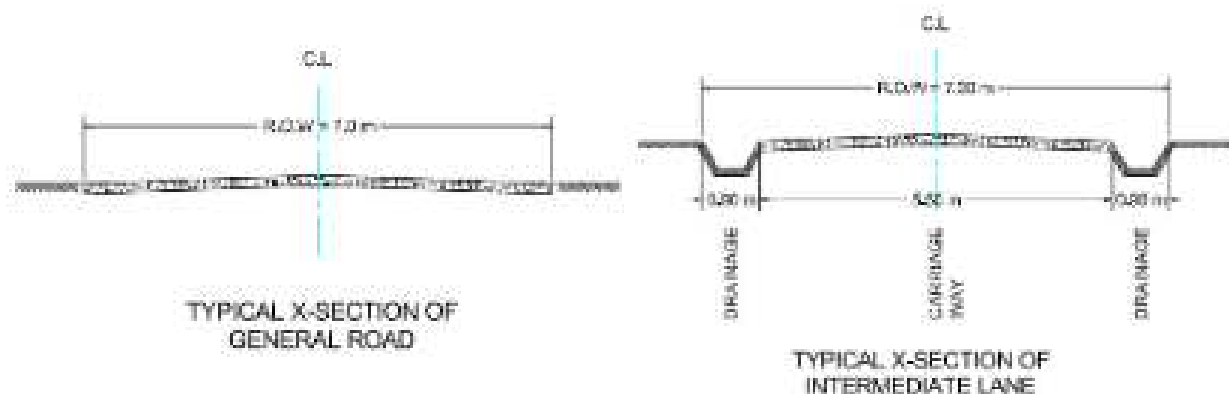
वर्तमान स्थिति

- विश्व बैंकको सहयोगबाट निर्माण भइरहेको यो सडकको लम्बाई पोखरापाली-ननई-घिनाहासम्म ४.६७ कि.मी. रहेको र यसको सडक अधिकार क्षेत्र ४२ फिट रहेको छ । यो सडक खण्ड मध्ये ११०० मिटर भित्रको थोरै काम बाहेक अन्य कामहरु सम्पन्न भइसकेको छ ।
- विश्व बैंकको सहयोगबाटै यही सडकबाट हुलाकी सडकमा मिसिने (ननईचोक-नदवा) ११०० मिटर सडक पनि यही स्तरमा निर्माण सम्पन्न भइसकेको छ ।
- पोखरापाली-घिनाहा खण्डको तुरिया खोलाको पुल प्रदेश सरकारबाट निर्माण भइरहेकोमा २ स्पान मध्ये १ स्पान पुल ढलाई भइसकेको छ र बाँकी १ स्पान पनि यही आ.व.मा सम्पन्न गर्ने योजना रहेको छ ।
- घिनाहा चोक देखि उत्तर पश्चिम हुँदै पण्डितपुरसम्मको ४२ फिट सडक अधिकार क्षेत्र रहेको ३ कि.मी. सडक हाल सामान्य पक्की अवस्थामा रहेको देखिन्छ । यो खण्डलाई पनि स्तरोन्नति गरी पोखरापाली-घिनाहा खण्डको मापदण्ड अनुसार नै निर्माण गर्न जरुरी छ । हाल यो सडकको डि.पि.आर. तयार गर्ने प्रक्रियामा रहेको छ ।
- पण्डितपुरबाट धरमपुरसम्म यो सडकलाई यही मापदण्डमा जोड्न सके रुपन्देहीबाट देवदह हुँदै आउने सडकसँग जोडिने र वडा नं.१८ र १४ का बासिन्दाहरु लाभान्वित हुन सक्ने देखिन्छ ।

सडक संजाल भित्र रहेका नगरस्तरीय सामान्य सडकहरु :

नगर भित्रको बजार क्षेत्रमा भएका साघुरा सडकहरुलाई कम्तिमा पनि सडक अधिकार क्षेत्र २४ फिट कायम गरी सडक नाली सहित इन्टर मिडियट लेनको सडकमा रुपान्तरण गर्न जरुरी देखिन्छ ।

नगरबाट गाउँ बस्तीहरु जोड्ने सडकहरु कम्तिमा पनि २ लेनको बनाउनु पर्ने हुन्छ । प्रदेश सरकारबाट निर्माण भइरहेका विभिन्न पहुँच मार्ग तथा दुई स्थानीय तहहरु जोड्ने सडक यही स्तरमा भएको देखिन्छ ।

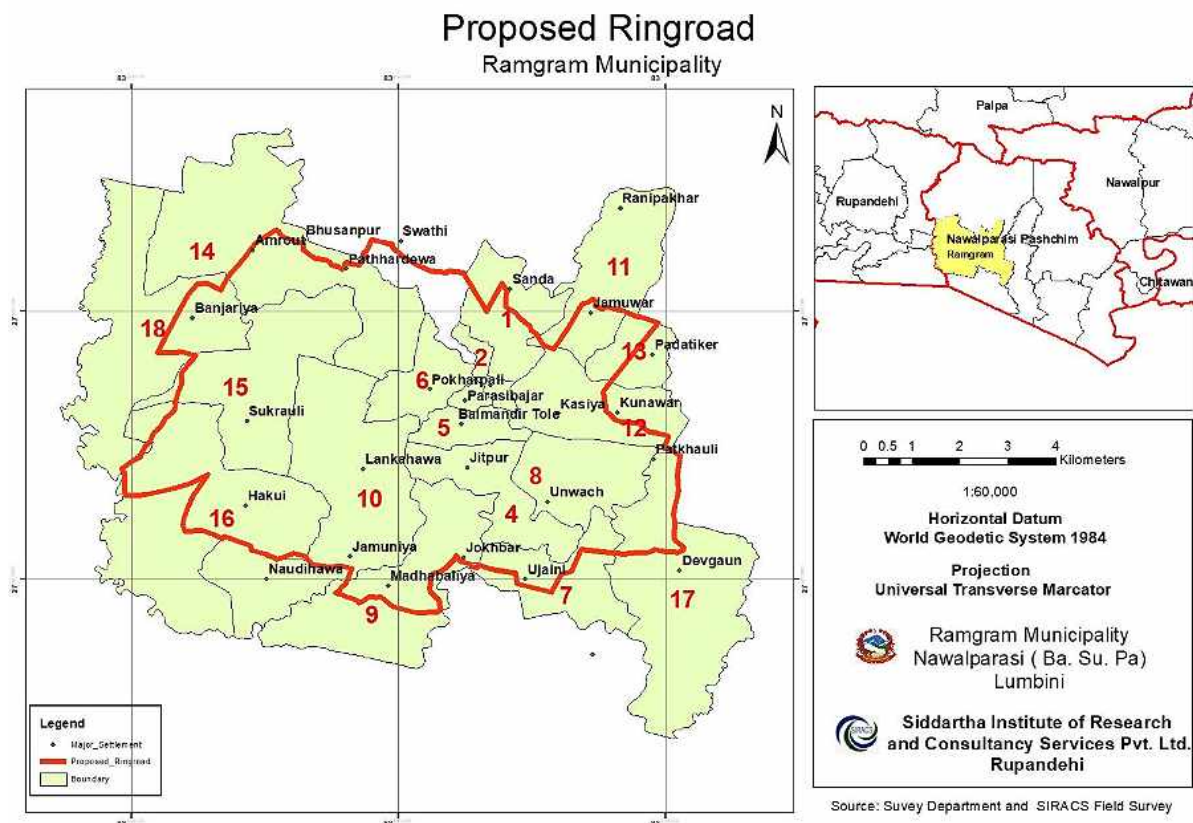

चित्र नं. ७.३ : इन्टर मिडियट लेन र दुई लेन सडक

गौरवको आयोजना : रामग्राम चक्रपथ

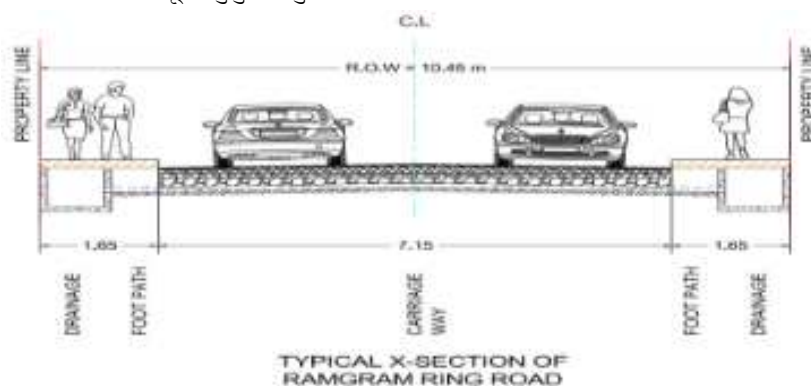
वर्तमान अवस्था

सुनवल-परासी सडकको सुनवल नगरपालिकाको स्वाठीबाट भएर मंगलनगर हुँदै वडा नं.१ को सण्डा हुँदै सहुवाटिकर पुग्दछ । सहुवाटिकर भएर वडा नं.११ को जमुवार र वडा नं.१३ को पाडाटिकर, वडा नं.१२ को कुनुवार हुँदै पट्खौली (हुलाकी सडक) मिसिन्छ । पट्खौली देखि वडा नं.१७ को देवगाँव भएर वडा नं.७ को उज्जैनीमा पुग्दछ । उज्जैनीबाट वडा नं.९ को जोकवार र मधौलिया भएर वडा नं.१० जमुनिया, नौडिहवा नजिकबाट वडा नं.१६ हकुई भएर भैरहवा-परासी हुलाकी सडकमा जाडिन्छ । त्यहाँबाट हुलाकी सडक हुँदै तुरिया खोलाको पुल पश्चिमबाट उत्तरतर्फ वडा नं.१५ पजरकट्टी भएर वडा नं.१५ को घिनाहा चोकमा जोडिन्छ । घिनाहा चोक देखि वडा नं.१८ को बन्जरीया हुँदै वडा नं.१४ को अमरौटसम्म पुग्दछ । अमरौट देखि पूर्वतर्फ भुसुनापुर हुँदै पथरदेवा भएर सुनवल नगरपालिकामा रहेको बुटवल सिमेन्ट उद्योगको उत्तरतर्फको सडक हुँदै सुनवल नगरपालिकाको स्वाठी (सुनवल-परासी सडक) मा पुग्न जोडिने यो सडक सडक प्रस्तावित रामग्राम चक्रपथको अवधारणा अनुसार अधि बढेको छ । यो सडकको जम्मा लम्बाई ३८.५ कि.मी. रहेको छ । यस सडकले महत्वपूर्ण गाउँबस्ती र टोलहरु सहित रामग्राम स्तुपा र पण्डितपुर जस्ता ऐतिहासिक/पुरातात्विक ठाउँहरुलाई जोड्दछ । यो सडकको पूरै खण्ड विद्यमान रामग्राम नगरपालिका भित्र रहेका र सुनवल नगरपालिकाको विभिन्न सडक खण्डहरुलाई जोड्दै जाने भएकोले छुट्टै ट्रयाक खोली नयाँ निर्माण गर्न प्रायः आवश्यक देखिदैन, तर विद्यमान सडकहरुलाई स्तरोन्नति गर्न भने जरुरी हुन्छ । प्रस्तावित रिङ्गरोडको तयार भएको डि.पि.आर अनुसार निर्माण सम्पन्न हुन सकेमा यो सडक पर्यटकीय पहुँचका साथै कृषि उत्पादन ओसार-पसार गर्न र नगरवासीहरुलाई सहज यातायातको पहुँच पुर्याउन अत्यन्त उपयोगी हुनेछ । यसलाई सडक सञ्जाल क्षेत्रमा रामग्राम नगरपालिकाको मेरुदण्डको रुपमा लिन सकिन्छ । यस चक्रपथमा नगर बस सञ्चालनको व्यवस्थापन हुनसके नगरवासीहरुको सार्वजनिक यातायातमा सहज पहुँच भई पैदल यात्रालाई कम गर्न सकिने हुनाले यसतर्फ नगरपालिकाको विशेष ध्यान जान जरुरी छ ।

चित्र नं. ७.४ : प्रस्तावित रामग्राम चक्रपथ

माथि उल्लेखित चक्रपथको नक्सा अनुसार १३ वटा वडा क्षेत्रहरूमा यो सडक प्रवेश गर्ने हुनाले रामग्रामवासीहरूको पैदल यात्रालाई छोट्याउने अपेक्षा गरिएको छ । चक्रपथको निर्माण र सार्वजनिक यातायातको संचालन पश्चात् वस्तीहरू र सडकको दूरीलाई विश्लेषण गर्दा हरेक वस्तीहरूबाट २० मिनेट भित्र सार्वजनिक यातायातको पहुँचमा पुग्न सकिने देखिन्छ । चक्रपथले नछुने वडाहरू नं.२, ४, ५, ६ र ८ लाई पनि हुलाकी सडक, परासी-महेशपुर सडक र स्तुपा पहुँच मार्ग समेत सम्बन्धित वडाबाट भएर जाने हुनाले यी वडाका वस्तीहरूको सार्वजनिक यातायातसम्मको पहुँच सुलभ हुने देखिन्छ । तर वडा नं.८ को दक्षिण क्षेत्रबाट सार्वजनिक यातायात (परासी-महेशपुर सडक) मा जान २० मिनेट भन्दा केहि बढी समय लाग्ने देखिए पनि नगरबस संचालन भएको अवस्थामा हुलाकी सडकबाट स्तुपा पहुँच मार्गमा समेत सार्वजनिक बसहरू संचालनमा ल्याउनुपर्ने हुन्छ । यो समग्र विश्लेषणबाट रामग्राम नगरपालिकाको सबै वस्ती टोलहरूबाट सार्वजनिक यातायातको पैदल पहुँच २० मिनेट हुने भएकोले सडक पूर्वाधारको मुख्य सूचक पैदल यात्रालाई छोट्याउने सूचकको रूपमा २० मिनेट कायम गर्न आगामि ५ वर्षभित्र पूर्वाधार विकासमा विशेष ध्यान दिनुपर्ने देखिन्छ । यो महत्वपूर्ण उपलब्धि हासिल भएमा रामग्राम नगरपालिका यातायातको क्षेत्रमा देशकै नमूना नगरपालिकाको रूपमा पहिलो नम्बरमा आउने देखिन्छ । जसका लागि निम्न शर्तहरू पूरा हुनुपर्ने हुन्छ ।

चित्र नं. ७.५ : प्रस्तावित चक्रपथ

२० मिनेटको दूरीलाई मध्यनजर गर्दा देहायका प्रक्रियाहरु अवलम्बन गरिनुपर्दछ :

- ५ वर्ष भित्र पूर्णरूपमा चक्रपथ निर्माण सम्पन्न गरी सार्वजनिक यातायात (नगरबसहरु) संचालन हुनुपर्ने ।
- रणनीतिक सडकहरु बाहेक अन्य महत्वपूर्ण सडकहरु सुनवल-पर्सावल-अमरौट-बन्जरीया-घिनाहा-बकेनवा-लालपट्टि-तोन्वा सडक, पोखरापाली-ननई-घिनाहा-पण्डितपुर सडक, मन्झरिया -जमुनिया-सनई-रगरगंज सडक, बैरहवा-ललितपुर-लंकहवा-हकुई सडक, बैकुण्ठपुरी (हुलाकी सडक)-देउरहवा-रामग्राम स्तुपा सडक, पोखरापाली-बन्जरीया-धरमपुर-वैरागनाथ सडक, जीतपुर-बम्हपुरवा-वैरहवा-विष्णुपुरा सडकमा सार्वजनिक यातायात (नगरबस) संचालन हुनपर्ने ।

बसपार्क

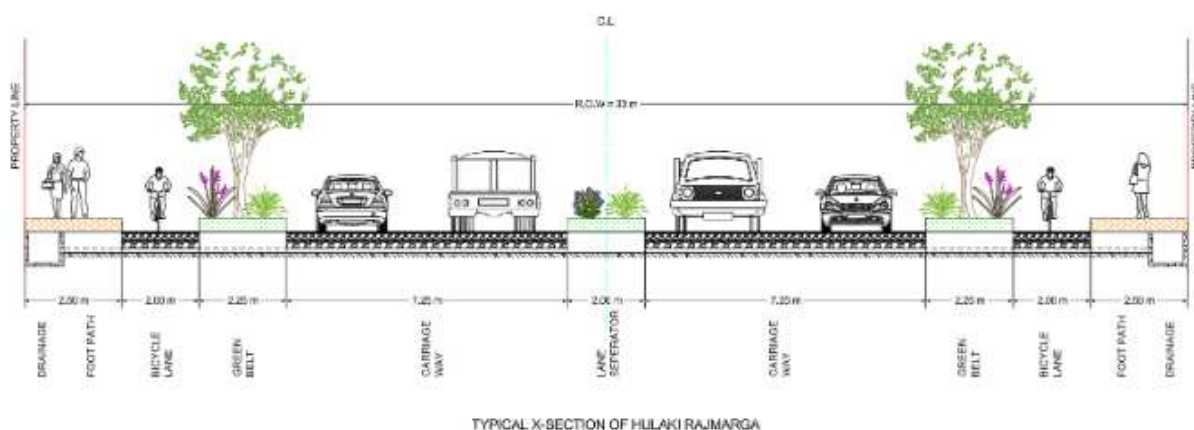
राष्ट्रिय लोकमार्ग, हुलाकी मार्ग, लिंकरोड र अन्य ग्रामीण स्तरका विभिन्न सडकहरुको सञ्जालले ढाकिएको यो नगरपालिकामा मुख्य बजार केन्द्र बाहिर र स्थानीय जनतालाई सहज हुने गरी बसपार्कको व्यवस्थापन हुन जरुरी हुन्छ । हाल नगरपालिकामा अस्थायी रूपमा बाइपास रोडको किनार महेशपुर जाने चोकमा बसपार्क रहेको छ । यहीबाटै बुटवल, भैरहवा, सुनवल, त्रिवेणी, महेशपुर लगायतका गन्तव्य स्थलहरुका साथै काठमाण्डौतर्फ सार्वजनिक यातायात चल्ने गर्दछ । सघन शहरी विकास योजना अन्तर्गत हाल वडा नं.४ को केरवानीमा शौचालय, खानेपानी, विद्युत, टिकट घर लगायतका संरचना सहितको बसपार्क निर्माण कार्यसम्पन्न भइसकेको छ तर हालसम्म हस्तान्तरण भएको छैन । यो बसपार्क क्षेत्रमा जानका लागि बाइपासको मसानघाट जाने चोकबाट र पेट्रोल पम्पबाट जाने बाटोलाई समेत ५० फुटमा विस्तार गरी करिब २ कि.मी. पहुँच मार्ग विस्तार गर्नुपर्ने देखिएको छ । त्यसैगरी यात्रु प्रतिकालय र चार्जिड स्टेशन समेत निर्माण र व्यवस्थापन गरी यो बसपार्क सञ्चालनमा ल्याइनु पर्दछ । यो बसपार्क पूर्णरूपमा संचालनमा आएपछि यातायातका साधनको सहज पार्किङका साथै सार्वजनिक यातायात मार्फत आवागमनमा समेत सहजता हुने देखिएको छ ।

नयाँ बसपार्क, केरवानी, वडा नं.४

नमूना (हुलाकी) सडकको आधुनिक स्तरोन्नति तथा सौन्दर्यीकरण कार्यक्रम

रामग्राम नगरपालिकाको पश्चिम सीमाना तुरिया नदी पुल देखि बाइपास हुँदै सेतो पुल र त्यहाँबाट भलुही खोलाको पट्खौलीसम्मको ११ कि.मी. हुलाकी सडक खण्डलाई मेडियन स्ट्रिप सहित चार लेनको सडकमा विस्तार गरी ग्रीन बेल्ट सहित फुटपाथ र साइकल लेन समेत समावेश गरी सडकको दायाँ बायाँ १५/१५ मीटरको सडक अधिकार क्षेत्र भित्र सडक बत्ति सहित नाली समेतको सडक निर्माण गर्ने र उक्त सडकलाई सौन्दर्यीकरण गरी रामग्राम नगरपालिकाको हरियाली सडकको रूपमा पाँच वर्ष भित्र संघीय सरकारको सहयोगमा विकास गर्न सके ठूलो उपलब्धि प्राप्त हुनेछ ।

चित्र नं. ७.६ : रामग्राम भित्र पर्ने हुलाकी सडकको प्रस्तावित भिजन

अवसर र चुनौती

अवसर

- ३ वटा राष्ट्रिय स्तरका सडक सञ्जालबाट विभिन्न आर्थिक गतिविधि सञ्चालन गरी लाभ लिन सकिने ।
- सबै वडाका वस्तीहरुमा सडकको पहुँच पुगेको ।
- सबै स्थानीय जनताको आवश्यकता र रुची सडक निर्माणमा रहेको ।

चुनौती

- सडक निर्माण र स्तरोन्नति खर्चिलो हुने ।
- सडक पुलहरु निर्माण गर्दा आवश्यक श्रोतको व्यवस्थापन गर्ने ।
- छरिएर रहेका गाउँ वस्तीहरुमा सडक पहुँच पुर्याउने ।
- सडक निर्माणमा भइरहने जग्गाको विवादलाई निरुपण गर्ने ।
- प्रकोप व्यवस्थापन र वातावरण संरक्षणका मापदण्ड पालना गरी सडक पुल निर्माण गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- सडक पूर्वाधारको विकास; रामग्रामको सम्बृद्धिको आधार

लक्ष्य :- गुणस्तरीय सडक सञ्जालको विकास र पहुँचबाट रामग्रामवासीको आर्थिक, सामाजिक विकासमा टेवा

पुन्याउने ।

उद्देश्य :- दीगो, भरपर्दो, सुरक्षित र वातावरणमैत्री सडक सञ्जालको विस्तार गर्दै आर्थिक तथा सामाजिक विकाससँग आवद्ध गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : दीगो, भरपर्दो, सुरक्षित र वातावरणमैत्री सडक सञ्जालको विस्तार गर्दै आर्थिक तथा सामाजिक विकाससँग आवद्ध गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
नगरपालिका भित्र पर्ने मुख्य सडकहरु, पुल निर्माण तथा रिङ्गरोड सडकको स्तरोन्नतिका लागि केन्द्र तथा प्रदेश सरकारसँग समन्वय गर्ने । नगरपालिकास्तरीय सडकहरु स्थानीय श्रोतबाट निर्माण गर्ने ।	- नगरपालिका यातायात गुरुयोजना अद्यावधिक गरिनेछ । - नगरपालिका भित्र पर्ने हुलाकी सडकको रामग्राम नगरपालिका भित्र पर्ने खण्डलाई मेडियम स्ट्रीप सहित स्तरोन्नति तथा हरियाली सहितको सौन्दर्यीकरण गर्न केन्द्र सरकारसँग समन्वय गरिनेछ । - हरेक सडकको छेउमा आवश्यकता अनुसार वैज्ञानिक किसिमको बस बिसौनि निर्माण गरिने र सडक दुर्घटना नियन्त्रलाई ध्यान दिइनेछ । - मानिसहरुको धेरै आवतजावत हुने स्थानहरुमा ओभरहेड ब्रीज निर्माण भएका हुनेछन् । - मुख्य सडक निर्माण गर्दा नाली र फुटपाथ सहित स्तरयुक्त सडक निर्माण गरिनेछ । - नगरस्तरीय सडकहरुलाई प्राथमिकताको आधारमा स्तरोन्नति गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- रामग्राम चक्रपथ (गौरवको आयोजना) को डि.पि.आर अनुसार कार्यान्वयन गर्ने ।
- नमूना सडक निर्माण** (तुरिया-भलुही खण्ड) : भैरहवा परासी हुलाकी तुरियाखोला-भलुही खोला सडक खण्ड भित्र ११ कि.मि. लम्वाईमा मेडियम स्ट्रीप सहित चार लेन र फुटपाथ, साइकल लेन, ग्रिन वेल्ड सहितको आधुनिक सडक निर्माण गर्ने ।
- प्रदेश सरकारबाट संचालित सडकहरु**
 - जीतपुर-ब्रम्हपुरवा-बैरवा-विसुनपुरा सडक स्तरोन्नति
 - मन्झरिया-जमुनिया-सनई-रगरगंज सडक (८.४० कि.मी.)
 - मन्झरिया-जमुनिया-सनई-रगरगंज सडक (८.४० कि.मी.)
 - सुनवल (तुरिया)-पर्सावाल-अमरौट-बन्जरिया-घिनाहा-बकेनवा-लालपाटी-तोनवा सडक, वडा नं.१४, १८, १५, १६
 - सुनवल (तुरिया)-पर्सावाल-अमरौट-बन्जरिया-घिनाहा-बकेनवा-लालपाटी-तोनवा सडक, वडा नं.१४, १८, १५, १६
 - सुनवल-पर्सावाल-अमरौट-बन्जरिया-घिनाहा-बकेनवा-लालपाटी-तोनवा सडक १२.६ कि.मी.
 - पोखरापाली-बन्जरिया-धरमपुर-बैरागनाथ सडक
 - बासाबसही-पिपरहिया-महेशपुर सडक वडा नं. १७ (५ कि.मी.)
 - सरावल गाउँपालिका सीमाना देखि पट्खौली पुल हुँदै पट्खौली गाउँ हुँदै देवगाँवसम्म सडक पूर्वाधार, वडा नं.१७
 - पट्खौली भगवान सडक मर्मत पूर्वाधार निर्माण, वडा नं.१६

- उज्जैनी-लहरौली-पाली-सिसवा-विसुनपुरा-छिमन्तोला सडक स्तरोन्नति
- बैकुण्ठपुर (हुलाकी)-देउरवा-रामग्राम स्तुपा-उज्जैनी सडक
- गुरुजीको घर देखि वडा नं.१० जोड्ने सडक पूर्वाधार, वडा नं.१६
- कुवरवर्ती मन्दिर देखि उत्तरतर्फ दुर्गा मन्दिरसम्म सडक नाला निर्माण, वडा नं.१६
- विकास सापकोटाको घर देखि वडा नं.१० जोड्ने सडक पूर्वाधार निर्माण, वडा नं.१६
- रघुनाथ पाण्डेयको घर देखि ज्ञान बरहीको घरसम्म आर.सि.सि. ढलान, वडा नं.१७
- दुर्विजय चौधरीको घर देखि पट्खौली भित्री गाउँसम्म सडक पूर्वाधार, वडा नं.१७
- बड्गो आर.सि.सि. ढलान, वडा नं.१८
- लाइन नं.२ को कृष्ण आचार्यको घर देखि पूर्व रमा तामाङ्गको घरसम्म सडक तथा नाला पूर्वाधार निर्माण, वडा नं.१८
- वडा नं.१८ घेराइ टोल देखि मुख्य बाटोसम्म सडक पूर्वाधार, वडा नं.१८
- संगम टोल सडक नाला पूर्वाधार, वडा नं.३
- वीरेन्द्र हरिजनको घर देखि फ्युचर लाइफ स्कूल हुँदै हाइवे जोड्ने सडक पूर्वाधार, वडा नं.४
- मुख्य सडक देखि स्मार्ट सिटी टोलमा अनिल कुमार आचार्यको घर र सत साहेब हस्पिटल रोड उत्तरतर्फ जाने बाटो आर.सि.सि. ढलान, वडा नं.५
- श्याम सुन्दर जैसवालको घर हुँदै भित्र जाने सडक पूर्वाधार निर्माण, वडा नं.५
- अनिता बढईको घर देखि दरवारी अन्सारीको घरसम्म ढल निकास सहित पि.सि.सि. ढलान, वडा नं.५
- जगरानी मार्ग देखि हाइवेसम्म आर.सि.सि. ढलान, वडा नं.६
- रामजानकी मार्ग सडक स्तरोन्नति, वडा नं.६
- ललितपुर सडक स्तरोन्नति पूर्वाधार निर्माण, वडा नं.९
- जोकवार कृषि बाटो पूर्वाधार निर्माण, वडा नं.९
- श्यामलाल गुप्ताका घर देखि विष्णु मल्लको घरसम्म कालोपत्रे, वडा नं.१०
- ऐचवाल स्कूल वडा नं.१५ जोड्ने सडक ननईसम्म पूर्वाधार निर्माण, वडा नं.१४
- उदय चौधरीको घर देखि सोमई लोधको घरसम्म कालोपत्रे वडा नं.१४
- **पर्यटन पहुँच मार्ग :** पोखरापाली-ऐचवाल-भुसुनापुर-अमरौट-खानेपानी वडा नं.१८-४ नं. धरमपुर-पण्डितपुर (कोलीया गणराज्य बुद्ध मावली)-विरनी-छिपागढ (हुलाकी सडक) वडा नं.६, १४, १४ हुँदै रुपन्देही सीमाना जोड्ने सडक
- सण्डागाउँको चौराहा देखि सौहुवाटिकर जाने सडक निर्माण (चरणदास बाबा मार्ग), सडक अधिकार क्षेत्र ५० फिट कायम गरी १.८ कि.मि. सडक नयाँ निर्माण वडा नं. १
- **नगरस्तरीय छोटो सडकहरूको कालोपत्रे/सुधार गर्ने कार्य**
 - सुनवल-परासी सडक देखि पूर्व भरही नदीसम्मको सडक (उद्योग वाणिज्य संघ मार्ग) १०० मीटर कालोपत्रे गर्ने, वडा नं.१
 - दुर्गा मार्गबाट उत्तरतर्फ भरही नदीको किनार हुँदै उद्योग वाणिज्य संघको सडकसँग जोड्ने (मस्जीद मार्ग) सडक १५० मीटर कालोपत्रे गर्ने, वडा नं.२
 - घोडपाली सीमाना देखि दक्षिण जीतपुर गाउँ हुँदै लक्ष्मीपुर जाने सडक २०० मीटर नयाँ निर्माण गरी कालोपत्रे गर्ने, वडा नं.४
 - चन्द्रगढी पथ निर्माण (बैरहवाको सीमाना देखि चन्द्रगढी गाउँसम्मको बाटो) २०० मीटर कालोपत्रे गर्ने, वडा नं.४
 - हुलाकी सडकबाट दक्षिण बाइपास सडकमा जोड्ने सडक (शान्ति मार्ग) सडक ५०० मीटर कालोपत्रे गर्ने, वडा नं.५
 - वडा नं.८ को उत्तर सीमाना देखि दक्षिण नदीसम्मको सडक, रामग्राम मार्ग ५०० मीटर कालोपत्रे गर्ने,

वडा नं.७

- क्याम्पस मार्ग ४०० मीटर कालोपत्रे गर्ने, वडा नं.९
- हुलाकी सडक देखि दक्षिण नदवा गाउँ हुँदै दक्षिण जाने सडक (कृषि सडक), १ कि.मी. मर्मत गर्ने, वडा नं.१०
- जमुवाड गाउँको बाइपास पश्चिम भरहीसम्मको सडक ३०० मीटर कालोपत्रे गर्ने, वडा नं.११
- धरमपुर देखि वडा नं.१४ कार्यालय तर्फ जाने सडक ५०० मीटर कालोपत्रे गर्ने, वडा नं.१४
- हाटबजार देखि सिवमूर्ती सम्म, ०.७० कि.मि. सडक कालोपत्रे गर्ने, वडा नं.२
- अमृत जि.सी.को घर देखि रमाग्य अग्रहरीको घरसम्म ०.८० कि.मी. कालो पत्रे गर्ने, वडा नं.२
- दुर्गा मन्दिर देखि पुरानो सगरमाथा स्कूलसम्म ०.३५ कि.मी. आर.सि.सि. सडक निर्माण गर्ने, वडा नं.२
- सुरज अग्रहरीको घर देखि हनुमान मन्दिर सम्मको सडक ०.५० कि.मी. कालो पत्रे गर्ने, वडा नं.२
- अमर गुप्ताको घर देखि हजरत अलिको घरसम्म सडक ०.३० कि.मी. कालो पत्रे गर्ने, वडा नं.२
- राजु सहानीको घर देखि जगदीश बानीयाको घरसम्म नाला सहितको ०.५० कि.मी. सडक कालो पत्रे गर्ने, वडा नं.२

● संघीय/प्रदेश सरकारको कार्यक्रम

- नयाँ बसपार्क देखि वडा नं.४ को वडा कार्यालय जोड्ने ४०० मीटर सडक र बाइपास देखि नयाँ बसपार्क जोड्ने १ कि.मि.सडकलाई स्तरोन्नति गरी कालोपत्रे गर्ने, वडा नं.४
- स्वाठी सडक देखि पथरदेवा गाउँमा सडक स्तरोन्नति वडा नं.१४ (प्रदेश सरकारको समपुरक अनुदान)
- शिवानगढ-कुनवार खानेपानी टंकी-बैकुण्ठपुर-रामग्राम स्तुपा सडक (रामग्राम सडक) वडा नं. ७, ८, १२, १३ (६ कि.मी)
- उत्तर कोटियाहाडा देखि दक्षिण हुँदै पूर्व कुइया जाने सडक निर्माण, वडा नं.१८
- नौडिहवा लक्ष्मीपुर सडक निर्माण (केन्द्र सरकारको समपुरक अनुदान)

● जौरहरि मार्गको मन्दिर देखि रामखण्डसम्मको सडक १ कि.मी. कालोपत्रे गर्ने, वडा नं.६

● GLAD आयोजनासँग समन्वय

- स्तुपाबाट दक्षिण उज्जैनी गाउँ हुँदै महेशपुर सडकमा जोडिने सडक (महामाया पथ) १ कि.मी. कालोपत्रे गर्ने, वडा नं.७
- स्तुपाको सडकबाट उत्तर बालहित प्रा.वि.सम्मको बाटो ४ कि.मी. कालोपत्रे गर्ने, वडा नं.७

● कालोपत्रे मर्मत सुधार गर्ने

- रामग्राम मार्ग, चम्कीपुर क्षेत्रमा बिग्रिएको कालोपत्रे सडकलाई मर्मत सुधार गर्ने, वडा नं.८
- उनवचमा हुलाकी बाटो देखि महेन्द्र ठाकुरको खेतसम्म ह्युमपाइप सहितको बाटो स्तरोन्नति गर्ने, वडा नं.८
- महाब घोला देखि शुक्रबारे बजार हुँदै पण्डितपुरसम्म जाने कालो पत्रे सडक मर्मत गर्ने, वडा नं.१८
- रामग्राम मार्ग देखि पूर्व भलुहीसम्मको सडक (देवगाँव, देउरवा सडक), सडक अधिकार क्षेत्र ३० फिट, २ कि.मि. ग्राभेल स्तर भएकोमा कालो पत्रे गर्ने, वडा नं.७
- उत्तर हुलाकी सडक देखि लोहसडा गाउँ हुँदै चम्कीपुर जाने सडक (शान्ति मार्ग), १ कि.मी. कालोपत्रे गर्ने, वडा नं.८
- कर्मैनी चोकबाट पाल्हीनन्दनको सीमानासम्मको सडक, क्याम्पस मार्गको दक्षिण नहरसम्म जाने सडक २ कि.मी. कालोपत्रे गर्ने, वडा नं.९
- परासी-भूमही सडकबाट जिल्ला कारागार हुँदै कर कार्यालयसम्मको सडक
- ननई टोलको उत्तरतर्फ जाने सडक (सडक अधिकार क्षेत्र ४० फिट) १ कि.मी. कालो पत्रे गर्ने, वडा नं.१५
- देवगाँव देखि अगाडि परासी-महेशपुर सडकलाई जोड्ने सडक २ कि.मी. ग्राभेललाई कालो पत्रे गर्ने, वडा नं.१७

- ननई-स्वाठी सडकको १.२ कि.मी. कालो पत्रे गर्ने, वडा नं. १५-१४
- कसिया-कुनवार गाउँ देखि सानो कुनवार सडक स्तरोन्नति गर्ने, १ कि.मी. वडा नं. १२-१३
- नदीया-पतिटोल-सीतापुर सडक स्तरोन्नति गर्ने, वडा नं. १६ (२ कि.मी.)
- पचगावा गाउँ सडक स्तरोन्नति गर्ने, वडा नं. १२ (२ कि.मी.)
- वाइपास-जीतपुर गाउँ-घोडपाली सडक स्तरोन्नति गर्ने, वडा नं. ४-३, (३ कि.मी.)
- बैरहवा चन्द्रगढी सडक स्तरोन्नति गर्ने, वडा नं. ४ (२ कि.मी.)
- पट्खौली-भगनवापुर-देवगाँव सडक स्तरोन्नति गर्ने, वडा नं. १७ (२ कि.मी.)
- पिपरहिया-पिडुरा खोला जाने बाटो स्तरोन्नति गर्ने, वडा नं. १७ (१ कि.मी.)
- नौडिहवा देखि वडा कार्यालयसम्म कालोपत्रे गर्ने, ७ कि.मि., वडा नं. १०
- महिला पोखरी-जनता आ.वि.-हडैयायामाई सडक (पर्सवाल) पर्यटकीय मार्ग, कालो पत्रे गर्ने, (२.८७ कि.मि.) वडा नं. १४
- नयाँ निर्माण
 - भरही नदीको पश्चिम किनारमा ग्राभेल सहितको ३० फुटको चौडा सडक निर्माण कार्यक्रम, (५ कि.मी.) वडा नं. १, २ र ४ ।
 - रामखण्ड खोलाको व्यवस्थापन र सौन्दर्यीकरणको लागि १० कि.मी. कोरीडोर सडक खोल्ने (कृषि सडक)
- सालबसाली सडक मर्मत सम्भार कार्यक्रम (सबै वडा) ।
- नगर यातायात गुरुयोजना (MTMP) अद्यावधिक गर्ने ।

पक्की पुल

- पचगाउँ-सहुवारटिकर जोड्ने भरही खोलामा पुल निर्माण, लम्बाई १२५ मीटर (वडा नं. १२)
- महुवारी थारु टोल देखि हात्तिवन जाने सडक खण्डको पिडुरा खोलामा पुल निर्माण लम्बाई ३० मीटर (वडा नं. १७)
- वडा नं. १ को बुद्धभूमि देखि ११ नं. वडा जोड्ने पुल निर्माण लम्बाई १२० मीटर (वडा नं. १-११)
- देवगाउँ-देउरवा सडक पुल निर्माण, वडा नं. १७ र ७ जोड्ने
- लोहसडा देखि घनश्यामपुर जोड्ने पक्की पुल १५ मीटर
- सोनिया नाला सडक पुल (मन्झरिया -जमुनिया-सनई-रगरगंज सडक)
- महाव खोला पुल : वडा नं. १८ र रुपन्देहीको विरनी जोड्ने, वडा नं. १८
- तुरिया खोला सडक पुल शुक्रौली-घिनाहा वडा नं. १५ डि.पि.आर समेत
- तुरिया खोला सडक पुल घिनाहा-शुक्रौली (पुरानो हुलाकी सडक)
- तुरिया खोला पुल, खुटहट, डैनहवा-सुनवल (चक्रपथ)
- महाव खोला सडक पुल वडा नं. १८ पण्डितपुर र देवदह ११ जोड्ने

ओभरहेड ब्रिज निर्माण गर्ने

१. मन्झरिया , वाइपास सडक (महेशपुर चोक), सेतो पुल (हाटबजार), ३ थान

विश्राम स्थल/यात्रु प्रतिकालय

१. हुलाकी सडक, वाइपास सडक, सुनवल परासी महेशपुर सडक छेउमा यात्रु प्रतिकालय (विश्राम स्थल) निर्माण गर्ने, संख्या १० वटा

अपेक्षित उपलब्धि

- रामग्राम चक्रपथको निर्माण सम्पन्न भई सार्वजनिक यातायात संचालन भएको हुनेछ ।
- नगरस्तरीय मापदण्ड सहितको सडक गुरुयोजना अद्यावधिक भई कार्यान्वयनमा आउनेछ ।

- ५ वर्षभित्र मुख्य सडक तोकिएको मापदण्ड अनुसार सडक सीमा निर्धारण भई नाली सहित कालोपत्रे भएको हुनेछन् ।
- रामग्राम नगरपालिकाका सबै वडा/बस्तीहरूका सडकहरू बाह्र महिना यातायात सञ्चालनयोग्य हुनेछन् ।
- नगरपालिका भित्रका वडा केन्द्र जोड्ने सडकहरू सबै कालोपत्रे भएका हुनेछन् ।
- ५ वटा नयाँ पक्की पुल तथा ३ थान ओभर हेड ब्रीज निर्माण भएका हुनेछन् ।
- राष्ट्रिय सडक सञ्जाल भित्र पर्ने हुलाकी सडकको रामग्राम नगरपालिका खण्डको सडक मेडियम स्ट्रीप, फुटपाथ र हरियाली सहित सौन्दर्यपूर्ण चार लेनको आधुनिक सडक निर्माण भएको हुनेछ ।

७.२ सूचना तथा सञ्चार प्रविधि

विद्यमान अवस्था

वाक तथा प्रकाशन स्वतन्त्रता, सञ्चार तथा सूचनाको हकलाई नेपालको संविधानले मौलिक हकको रूपमा व्यवस्थित गरेको छ । सञ्चार तथा सूचना प्रविधि क्षेत्रलाई मर्यादित, व्यवसायिक, सबल र सक्षम बनाउने दायित्व लिई जनतालाई सूचना तथा सञ्चारसँग सम्बन्धित अत्याधुनिक सेवा प्रवाह गर्ने र सूचना प्रविधि सम्बन्धी ज्ञान, सीप र क्षमताको विकास गरी सूचना प्रविधिलाई अर्थतन्त्रको महत्वपूर्ण अङ्गको रूपमा विकास गर्नु आजको आवश्यकता हो । सूचना प्रविधियुक्त राष्ट्र भन्ने सौँच र आम सञ्चार तथा सूचना प्रविधिमा सबै नागरिकको पहुँच तथा उच्चतम उपयोग सुनिश्चित गरी आम नागरिकको जीवनस्तरमा गुणात्मक परिवर्तन ल्याउने लक्ष्य पन्ध्रौँ योजनाले लिएको थियो । सोही योजनाले सञ्चार तथा सूचना प्रविधिको अधिकतम उपयोग गर्ने, प्रविधि विकास, अध्ययन-अनुसन्धान तथा नवप्रवर्तनमा जोड दिने जस्ता रुपान्तरणकारी रणनीति अंगिकार गरेको छ । त्यसैगरी यस योजनामा सूचना प्रविधिको विकास र विस्तार कार्यक्रम, डिजिटल प्लेटफर्म विकास कार्यक्रम, सूचना प्रविधि सेवा तहगत समन्वय र क्षमता विकास कार्यक्रम, दुरसञ्चार पूर्वाधार व्यवस्थापन कार्यक्रम, हुलाक पूर्वाधार पुनर्संरचना जस्ता मुख्य कार्यक्रमहरू तय गरिएको छ । लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनाले नागरिक प्रति स्वतन्त्र, उत्तरदायी र जिम्मेवार तथा आत्मनिर्भर आम सञ्चार भन्ने दीर्घकालीन सौँच सहित प्रदेशमा अभिव्यक्ति स्वतन्त्रताको संरक्षण र स्वतन्त्र सञ्चारको प्रवर्द्धन गर्दै आम नागरिकलाई सुसूचित गर्ने लक्ष्य लिएको छ । यस योजनामा सूचना तथा सञ्चार माध्यमलाई व्यवस्थित गर्ने, रेडियो, टेलिभिजन दर्ता, नवीकरण तथा नियमन गर्ने, छापा तथा अनलाईन पत्रपत्रिका, सामाजिक सञ्जाल तथा अन्य विद्युतीय सञ्चार माध्यमलाई व्यवस्थित गर्ने, मोबाइल फोन तथा इन्टरनेट सेवालाई व्यवस्थित र भरपदी बनाउने जस्ता रणनीतिहरू अंगिकार गरेको छ ।

रामग्राम नगरपालिकाले सञ्चारमैत्री सरकार र विकासमैत्री शासनको अवधारणा अनुसार सूचना प्रविधिको क्षेत्रमा भएको असल अभ्यसलाई अनुशरण गरी आगामी दिनमा नगरपालिकाले प्रदान गर्ने सबै सेवाहरूलाई क्रमशः विद्युतीय प्राणालीमा रुपान्तरण गरिने, नगरपालिका अन्तरगत रहेका सम्पूर्ण कार्यालयमा विद्युतीय हाजिरीको व्यवस्था मिलाउने, सूचना प्रविधिमा आधारित रही राजश्व सम्बन्धी सम्पूर्ण कारोवार क्रमशः अनलाइन प्राणाली मार्फत सञ्चालन गर्ने जस्ता नीतिहरू अंगिकार गरिएको छ । विद्यालयमा ई-शिक्षा प्राणाली, डिजिटल साक्षरता र प्रविधि पहुँचलाई एकीकृत गरिने, स्मार्ट बोर्ड, आइसिटी क्षा, इन्टरनेट पहुँच र सुरक्षाको लागि सिसिटिभी जडान गर्न विशेष पहल गर्ने नीति लिएको छ । यिनै नीतिगत व्यवस्थालाई मध्यनजर गरी सूचना प्रविधितर्फ हालसम्म नगरपालिकामा ३० वटा सफ्टवेयर निर्माण भई १५ वटा कार्यान्वयनमा आएको अवस्था छ । केन्द्रीय तथ्याङ्क कार्यालयबाट प्रकाशित राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ अनुसार यस नगरपालिकामा रेडियो भएको परिवार १६.१ प्रतिशत, टेलिभिजन हुने परिवार ५८.५ प्रतिशत, मोबाइल फोन हुने परिवार ७६.१ प्रतिशत र इन्टरनेटको सुविधा भएको परिवार ३२.२ प्रतिशत भएको छ । यस नगरपालिका कार्यालयमा डिडिटल डिस्प्ले बोर्ड जडान गरी कार्यान्वयनमा आए पनि सबै वडा कार्यालयहरूमा डिजिटल नागरिक वडापत्रको सुविधा दिन सकिएको छैन । नगरपालिका भित्रका मुख्य तथा संवेदनशिल क्षेत्रमा सि.सि.टि.भी. जडान गर्ने तथा स्थानीय स्तरमा बढी जमघट हुने पार्क, परासी बजार केन्द्र, रामग्राम स्तुपा, पण्डितपुर क्षेत्र जस्ता विभिन्न मुख्य स्थानमा निःशुल्क वाइफाई इन्टरनेटको व्यवस्था गरिनुपर्दछ ।

यस नगरपालिका भित्र समुदाय स्तरमा रेडियो परासी एफ.एम. र निजीस्तरमा स्याटलाइट एफ.एम सञ्चालनमा रहेका छन् । साथै विद्युतीय मिडियामा नन्दनपोष्ट, कोलीया खबर र दैनिक २४ खबर छन् भने परासी पत्र

साप्ताहिक, दौतरी खबर र स्थानीय खबर पत्रिका संचालनमा रहेका छन् । नगरपालिकामा गुनासो व्यवस्थापन तथा अन्य कार्यको लागि डिजिटल एपको सुविधा रहेको छ । त्यस बाहेक पालिकाका सेवा तथा सूचना सहज रुपमा नागरिक समक्ष पुऱ्याउन वेवसाइट, मोवाइल एप व्यवस्था गरी अध्यावधिक गरिएको अवस्था छ । सम्पूर्ण सरकारी कार्यालय तथा मा.वि.हरुमा फाइवर नेट जडान गरी सूचना आदान प्रदानमा सहजता पुऱ्याइएको छ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- नेपालको संबिधानमा नागरिकहरुलाई सञ्चारको हक र सूचनाको हक सम्बन्धी व्यवस्था रहेको ।
- सूचना तथा सञ्चार सम्बन्धी विद्यमान नीति तथा कानूनहरु सूचनामैत्री रहेको ।
- एक ठाउँमा विकास/उत्पादन भएको सूचना प्रविधिलाई अर्को स्थानमा किफायती ढङ्गमा सजिलैसँग उपयोग गर्न सक्ने अवस्था रहेको ।
- नगरपालिकाका कामहरु डिजिटल रुपमा व्यवस्थित हुँदै गएको ।
- डिजिटल साक्षरता बढ्दै गएको, युवाहरु सूचना प्रविधि प्रति उत्साहका साथ आकर्षित भइरहेको ।
- स्याटलाइटको माध्यमबाट सबै क्षेत्रमा शुलभ रुपमा इन्टरनेट उपलब्ध हुने हुनाले सेवालाई विस्तार गर्न सजिलो भएको ।

चुनौती

- नगरपालिकाका सम्पूर्ण विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्थामा इन्टरनेट सुविधा विस्तार गरी प्रविधिमैत्री शिक्षण सिकाइ र प्रविधिमैत्री उपचारको व्यवस्थापन गर्ने ।
- सूचनामैत्री दक्ष जनशक्तिको व्यवस्थापन गरी सेवा प्रवाहमा प्रभावकारीता ल्याउने ।
- सबै विद्यालयहरुमा आईसिटी कक्षा सञ्चालन तथा डिजिटल बोर्डको व्यवस्थापन गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : सूचना प्रविधिको विकास, रामग्रामवासीको चेतनाको आधार ।

लक्ष्य : सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई सबैको पहुँचमा पुऱ्याई सुशासनलाई सुदृढ गर्ने ।

उद्देश्य : सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई सुरक्षित, भरपर्दो र व्यवहारिक प्रयोगको रुपमा विकास गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई सुरक्षित, भरपर्दो र व्यवहारिक प्रयोगको रुपमा विकास गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई सबैको पहुँचमा पुऱ्याउने	● नगरपालिका भित्रका सबै विद्यालय तथा स्वास्थ्य केन्द्रहरुमा द्रुत गतिको इन्टरनेट सेवा जडान गरी सेवा प्रवाहलाई व्यवस्थित गरिनेछ । ● नगरपालिका र वडा केन्द्रका सम्पूर्ण कार्यालयहरु बीच इन्टरनेटको नेटवर्किङ गरिनेछ । ● ए.आईमा आधारित स्वरोजगार लक्षित सूचना प्रविधि तालिम र दक्षता अभिवृद्धि गरिनेछ । ● सम्बन्धित कर्मचारीहरुलाई प्रविधिमैत्री बनाउन आई.सि.टी. तालिम प्रदान गरी दक्षता अभिवृद्धि गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- माध्यमिक तहमा डिजिटल कक्षा संचालन र स्मार्ट बोर्डको व्यवस्थापन कार्यक्रम ।
- कर्मचारीलाई सूचना प्रविधिमा दक्षता अभिवृद्धि तालिम ।
- जमघट बढी हुने मुख्य स्थलहरुमा निःशुल्क वाइफाई व्यवस्थापन कार्यक्रम ।
- सबै वडा कार्यालयहरुमा डिजिटल डिस्प्ले सहितको नागरिक वडा पत्र व्यवस्थापन कार्यक्रम ।

- बजारको मुख्य स्थानहरूमा सि.सि.क्यामेरा थप जडान कार्यक्रम ।
- सबै नगरस्तरीय कार्यालयहरूमा विद्युतीय हाजिरी व्यवस्थापन कार्यक्रम ।
- सूचना आदान प्रदान प्रणाली विकास गर्न डिजिटल डेस्कको स्थानपना गर्ने ।
- युवा स्वरोजगार कार्यक्रम : ए.आई. सहितको आई.सि.टी. तथा सीप विकास तालिम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- नगरपालिका भित्रका सबै माध्यमिक विद्यालयहरूमा स्मार्ट बोर्ड सहितको सिकाइ हुनेछ ।
- सूचना प्रविधि सम्बन्धी तालिम र ज्ञानबाट नगरपालिकाका कर्मचारीको दक्षता अभिवृद्धि हुनेछ ।
- ए.आई. सहितको आई.सि.टी. तथा सीप विकास तालिमबाट स्थानीय युवाहरूमा क्षमता अभिवृद्धि भई स्वरोजगार भएका हुनेछन् ।
- सबै वडा कार्यालयहरूमा डिजिटल डिस्प्ले सहितको नागरिक वडा पत्र रहनेछन् ।
- बजारको मुख्य स्थानहरूमा सि.सि.क्यामेरा थप जडान भएको हुनेछ ।
- मुख्य बजार तथा पर्यटकीय स्थलहरूमा निःशुल्क वाइफाईको व्यवस्था हुनेछ ।
- नगरस्तरीय कार्यालयहरूमा विद्युतीय हाजिरीको व्यवस्था भएको हुनेछ ।

७.३ विद्युत तथा उर्जा

विद्यमान अवस्था

आर्थिक वृद्धि र आर्थिक रुपान्तरणको एक महत्वपूर्ण साधनको रुपमा जल विद्युतलाई लिने गरिन्छ । अन्तरसरकार, सार्वजनिक निजी साभेदारीमा हुने लगानी यस क्षेत्रमा प्रवाह भइरहदा पछिल्ला दिनमा विद्युत उत्पादन उल्लेख्य रुपमा बढ्दै गएको छ । हाल अधिकांश स्थानीय तहमा विद्युतीय पूर्वाधार पुगेको अवस्था छ । त्यसैगरी दीगो विकास तथा लक्ष्य प्राप्तिका लागि दीगो उर्जाको अवधारणा अनुसार हरिततन्त्रलाई प्रवर्द्धन गर्न बैकल्पिक/नवीकरणीय उर्जा क्षेत्रको विकास हुन समेत आवश्यक छ । विद्युत प्रसारण लाइन नपुगेका ग्रामीण क्षेत्रमा स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा समेत उर्जा सेवा पुर्‍याउन र आयातित उर्जा माथिको निर्भरता कम गर्न बैकल्पिक उर्जाको प्रवर्द्धन र विकास जरुरी छ ।

जल विद्युतको दीगो र भरपर्दो विकास मार्फत मुलुकको समृद्धिमा योगदान भन्ने सोंच र जल विद्युतको तीव्र उत्पादन गरी उर्जा सुरक्षा सुनिश्चित गर्ने तथा नवीकरणीय उर्जाको उत्पादन र उपयोगमा दक्षता बढाई स्वच्छ उर्जामा पहुँचपुर्‍याउने लक्ष्यका साथ पन्ध्रौ योजनाका कार्यक्रमहरू निर्दिष्ट गरिएका थिए । सोही योजनाले विद्युत उत्पादन, प्रसारण र उपयोगका लागि दीगो पूर्वाधार विकास गर्ने, हरित उर्जाको प्रवर्द्धन गर्ने, जलश्रोतको बहु-उपयोग गर्ने, जलश्रोतको उपयोगमा नविनतम प्रविधि तथा दीगो व्यवस्थापन गर्ने, सार्वजनिक-निजी-साभेदारीको अवधारणालाई कार्यान्वयन गर्ने जस्ता रुपान्तरणकारी रणनीतिहरू अंगिकार गरेको छ । त्यसैगरी जलाशययुक्त आयोजना तथा प्रसारण लाईनका लागि लगानी परिचालन कार्यक्रम, जनताको जलविद्युत कार्यक्रम, सार्वजनिक-निजी-साभेदारीका लागि वित्तीय श्रोत व्यवस्थापन जस्ता मुख्य कार्यक्रमहरू यस योजनामा राखिएका छन् ।

लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनाले **स्वच्छ ऊर्जाको उत्पादन: समृद्ध र उज्यालो प्रदेश** भन्ने दीर्घकाली सोंच सहित **स्वच्छ ऊर्जा उत्पादन र गुणस्तरीय ऊर्जाको पहुँच विस्तार गर्ने** लक्ष्य लिएको छ । त्यसैगरी यस योजनाले विद्युतीकरण सेवा विस्तार तथा स्तरोन्नति गर्ने, उर्जा आवश्यकता पूरा गर्न विद्युत् खपत वृद्धि गर्ने, स्वच्छ तथा नवीकरणीय उर्जा उत्पादनलाई प्राथमिकता दिने, उर्जाको विकासमा निजीक्षेत्रसँग सहकार्य गर्ने जस्ता रणनीतिहरू अंगिकार गरेको छ ।

दीगो विकासका लागि दीगो उर्जाको अवधारणा, हरित गृह ग्यासबाट वातावरणमा पर्ने असर न्यूनीकरण तथा अनुकूलन मार्फत हरित अर्थतन्त्रलाई प्रवर्द्धन गर्नु आजको आवश्यकता हो । रामग्राम नगरपालिकाको करिब १००% घरधुरीमा विद्युत लाईन जडान भएको र विद्युत नपुगेको घरधुरी नगन्य रुपमा रहेका छन् ।

विद्युत तथा उर्जाको उपयोग वर्तमान युगमा हरेक क्रियाकलापको लागि अपरिहार्य छ । नवीकरणीय उर्जाको विकास राम्ररी नभएको परिप्रेक्षमा रामग्राम नगरपालिकामा जलविद्युत शक्ति नै उर्जाको महत्वपूर्ण श्रोत हो । यस नगरपालिकामा १००% घरपरिवारले बत्तीको रुपमा विद्युतको प्रयोग गरेको अवस्था छ । खाना पकाउने इन्धन तर्फ

५२.२% घरपरिवारले काठ दाउराको प्रयोग, ४५.५५% घरपरिवारले एल.पि.ग्यासको प्रयोग, १.३७% परिवारले गोबर ग्यास तथा ०.७५% घरपरिवारले गोबर गुइठाको प्रयोग गरेका छन् । यस बाहेक खाना पकाउन मडितेल प्रयोग गर्ने घरपरिवार नगन्य रहेका छन् । विद्युत आपूर्तिलाई नियमित तथा भरपर्दो बनाउन विद्युत प्राधिकरणसँग समन्वय गरी हाइभोल्टेजका ट्रान्सफर्मरहरू जडान गर्न र पोल, तारहरूलाई व्यवस्थित गर्न आवश्यक देखिन्छ । रामग्राम नगरपालिकाले परासी बजार र बजारसँग जोडिएका बस्तीहरू र मुख्य पर्यटकीय स्थलहरूमा भकमक्क उज्यालो सहितको सौन्दर्यताका लागि उज्यालो रामग्रामको अवधारणा अगाडि बढाएको छ । आगामी वर्षहरूमा उज्यालो रामग्रामका साथै आर्थिक रूपमा सम्पन्न र समृद्ध नगरपालिकाको रूपमा विकास गर्नको लागि विद्युत खपतलाई बढाई आर्थिक क्रियाकलापहरूमा विद्युतको प्रयोगबाट उत्पादन बढाउन जरुरी छ । यही पृष्ठभूमिमा यस योजनामा विद्युत तथा उर्जा विकास सम्बन्धी लक्ष्य, उद्देश्य र कार्यक्रमहरू तय भएका छन् ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- विद्युतको राष्ट्रिय उत्पादन क्रमशः बढदै गई विद्युतमा आत्मनिर्भर हुने अवस्था रहेको ।
- विद्युत खपत बढाएर परनिर्भरता र कार्बन उत्सर्जन कम गर्ने ।
- विद्युत उर्जाको प्रयोगबाट लिफ्टड सिँचाइ, लिफ्टड खानेपानी, चिस्यान केन्द्र र अन्य उद्योगको स्थापना गरी सेवा तथा उत्पादन बढाउन सकिने ।

चुनौती

- रामग्रामवासी सबैलाई भरपर्दो र गुणस्तरीय विद्युत सेवा उपलब्ध गराउने ।
- पुराना पोलहरूको विस्थापन गर्ने तथा नयाँ ट्रान्सफर्मर जडान गर्ने ।
- विद्युत खपतलाई बढाई उत्पादनशील कार्यमा लगाउने ।
- सिँचाइ र खानेपानी लिफ्टडका लागि श्रोतको व्यवस्थापन गरी विद्युत लाइन विस्तार गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- विद्युत खपतमा अधिकतम वृद्धि, रामग्रामको आर्थिक समृद्धि ।

लक्ष्य :- विद्युत प्रयोग क्षमतामा विस्तार गरी आर्थिक विकासमा टेवा पुऱ्याउने ।

उद्देश्य :- गुणस्तरीय विद्युत आपूर्तिबाट विभिन्न आर्थिक गतिविधिहरू सञ्चालन गरी उत्पादन तथा रोजगारी वृद्धि गर्ने

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : गुणस्तरीय विद्युत आपूर्तिबाट विभिन्न आर्थिक गतिविधिहरू सञ्चालन गरी उत्पादन तथा रोजगारी वृद्धि गर्ने	
रणनीति	कार्यनीति
• गुणस्तरीय विद्युत सेवाको विस्तार र व्यवस्थापन गर्ने	• संघीय र प्रदेश सरकारसँगको समन्वयमा गुणस्तरीय विद्युत पोल तथा तारहरू जडान गर्न पहल गरिनेछ । • सिँचाइको लागि किसानको खेतहरूमा पोल र तारहरू विस्तार गरी प्राथमिकताका साथ विद्युत सेवा उपलब्ध गराइनेछ । • नगरपालिका केन्द्र र मुख्य-मुख्य बजार केन्द्र तथा चोकहरूमा उच्च सक्षमताको सडक बत्ति जडान गरिनेछ । • विद्युतीय उर्जाको प्रयोग मार्फत विभिन्न लघु उद्योगहरू स्थापना गर्न प्रोत्साहन गरी रोजगारी सिर्जना गरिनेछ । • इन्धनको रूपमा काठ दाउराको प्रयोग हुने अवस्थालाई न्यूनीकरण गर्न विद्युतीय चुल्हो प्रयोगमा प्रोत्साहन गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- ट्रान्सफर्मर सुधार कार्यक्रम

- पुराना पोल तथा तार विस्थापन कार्यक्रम
- उज्यालो रामग्राम कार्यक्रम : शहरी सौन्दर्यताका लागि परासी बजार, मुख्य चोक तथा पर्यटकीय केन्द्रहरूमा उच्च क्षमताको सडक बत्तिको व्यवस्थापन ।
- विद्युतीय चुल्हो अनुदान कार्यक्रम
- किसानको लागि विद्युत पोल तथा तार विस्तार कार्यक्रम
- स्वरोजगारका लागि विद्युत जडान तथा मर्मत सम्भार तालिम कार्यक्रम

अपेक्षित उपलब्धी

- विद्युत जडान तथा मर्मत सम्भार सम्बन्धी तालिम उपलब्ध गराई युवाहरूको स्वरोजगारमा टेवा पुगेको हुनेछ
- घरपरिवारलाई अनुदानमा विद्युत चुल्हो वितरण भएको हुनेछ ।
- मुख्य चोक तथा बजार केन्द्रमा उच्च क्षमताको सडक बत्तिको व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।
- किसानको लागि विद्युत पोल तथा तार विस्तार भई कृषि सिंचित क्षेत्र वृद्धि भएको हुनेछ ।

७.४ भवन तथा आवास

विद्यमान अवस्था

२०७२ सालको विनासकारी भूकम्प र यसबाट भएको क्षतिलाई दृष्टिगत गरी राष्ट्रिय भवन संहितालाई कार्यान्वयन गर्नु, विद्यमान घर तथा भवनहरूको आवश्यकतानुसार सबलीकरण गर्नु, वातावरणीय दृष्टिले स्वच्छ, वित्तीय दृष्टिले सम्भाव्य र प्राविधिक दृष्टिले उपयुक्त र सुरक्षित भवन निर्माण प्रविधिको प्रयोग गर्नु, परम्परागत निर्माण प्रविधि र वास्तुकलाको जर्गेना गर्नु आजको आवश्यकता हो । नेपालको संविधानले आवासको हकलाई मौलिक हकको रूपमा व्यवस्थित गरी सबै नागरिकलाई सुरक्षित र वातावरणमैत्री आवास अधिकारको सम्मान सहित आवासविहीन नागरिकहरूलाई आवास सुविधा उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरेको छ । त्यसैगरी अव्यवस्थित बसोबासलाई योजनाबद्ध एवं व्यवस्थित वस्ती विकास गर्ने नीतिगत व्यवस्था समेत छ । जोखिमयुक्त स्थानमा छरिएर बसेका घरपरिवारलाई एकीकृत वस्तीमा स्थानान्तरण गर्नुपर्ने अवस्था पनि विद्यमान रहेको स्थिति छ ।

सुरक्षित किफायति, वातावरणमैत्री भवन र एकीकृत आवास तथा वस्ती भन्ने सौँचका साथ किफायति, वातावरणमैत्री भवन निर्माण एवं एकीकृत योजनाबद्ध वस्ती विकासको माध्यमबाट दीगो आवास व्यवस्था गर्ने लक्ष्य पन्ध्रौँ योजनाले लिएको थियो । सोही योजनाले आवास तथा शहरी पूर्वाधार विकास गर्ने, राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक शहरी प्रणालीको सुदृढीकरण गर्ने, दिगो सुरक्षित शहरी पूर्वाधार निर्माण गर्ने, अन्तरतह समन्वय तथा शहरी सुशासन प्रणाली विकास गर्ने जस्ता रुपान्तरणकारी रणनीति लिएको छ भने यसमा आधुनिक शहरी र ग्रामीण क्षेत्रमा वस्ती विकासका लागि आवश्यक पूर्वाधारहरू लैङ्गिक सम्वेदनशील, बालमैत्री, जेष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गमैत्री हुने गरी विकास गर्ने, शिक्षा, स्वास्थ्य तथा सामाजिक क्षेत्रका पूर्वाधारहरू गुणस्तरीय तथा पहुँचयोग्य बनाउने, संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहको सहकार्य र समन्वयमा एकीकृत कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने, नविन प्रविधिको प्रयोग गरी संरचनाहरू निर्माण गर्ने, एकीकृत शहरी तथा बसोबास योजना समावेश गर्ने, विपद् जोखिम न्यूनीकरण र जलवायु अनुकूलनका क्रियाकलापलाई आन्तरिकीकरण गर्ने, नदी र नदी किनारको वातावरण सुधार तथा सौन्दर्यीकरण गर्ने, सार्वजनिक खुला क्षेत्रहरूको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने जस्ता रणनीतिक क्रियाकलापहरू राखिएका छन् । यस योजनामा रणनीतिक शहर विकास कार्यक्रम, नमूना वस्ती विकास कार्यक्रम, एकीकृत शहरी पूर्वाधार निर्माण तथा सुधार कार्यक्रम, गाउँ-शहर संयोजन र अन्तर आबद्धता कार्यक्रम, भूमिहिन तथा अव्यवस्थित बसोबास जस्ता मुख्य कार्यक्रमहरू राखिएका छन् ।

लुम्बिनी प्रदेशको दोश्रो आवधिक योजनाले **सुरक्षित, सुविधायुक्त र व्यवस्थित बसोबास: सामाजिक, आर्थिक पूर्वाधारयुक्त प्रदेशको विकास** भन्ने दीर्घकाली सौँच सहित **स्थानीय रोजगार सिर्जना गर्दै व्यवस्थित पूर्वाधारसहितको वस्ती विकास तथा सहरीकरण गर्ने** लक्ष्य लिएको छ । यस योजनाले भवन निर्माण कानून तथा मापदण्डको पालना गर्ने, विपद् जोखिमयुक्त र छरिएको वस्तीलाई व्यवस्थित गर्ने, परम्परागत वास्तुकला र शैलीको प्रवर्द्धन गर्ने, ग्रामीण जनजीवनलाई सहज, सुविधा सम्पन्न र सुरक्षित बनाउने, घनाबस्तीउन्मुख क्षेत्रमा एकीकृत सहरी पूर्वाधार विकास गर्ने, एकीकृत शहर तथा ग्रामीण वस्ती विकास गर्ने, अव्यवस्थित बसोबासलाई व्यवस्थित गर्ने जस्ता रणनीति अंगिकार गरेको छ । दिगो विकासको लक्ष्य (२०१६-२०३०) ले समेत शहर एवं

मानव वस्तीहरूलाई समावेशी, सुरक्षित, सबल, समानकूलित र दिगो बनाउने लक्ष्य लिएको छ ।

रामग्राम नगरपालिकाको आर्थिक वर्ष २०८२/०८३ को वार्षिक कार्यक्रममा नगरपालिका भित्रका घर नक्सा पास तथा भवन मापदण्डलाई कडाइका साथ लागू गर्ने, नगरपालिका तथा सम्बन्धित निकायको अनुमति नलिई जग्गा प्लटिङ गरिएकोमा निर्धारित मापदण्ड नगुगेका प्लटहरूमा भवन निर्माण अनुमति नदिइने, खरको छानालाई विस्थापित गर्ने नीति अंगिकार गर्ने, बडा कार्यालयहरूको भवन निर्माण कार्य लगायत अन्य पूर्वाधार निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिने, नगर क्षेत्रमा निर्माण हुने जुनसुकै प्रकारका सार्वजनिक एवं निजी संरचना भूकम्प प्रतिरोधी मात्र बनाउने/बनाउन दिने, नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेको धार्मिक, साँस्कृतिक, पर्यटन एवं पूर्वाधार क्षेत्र तर्फको आवश्यक योजना पहिचान गरी डि.पि.आर. समेत तयार गरी नगरस्तरीय योजनामा समावेश गरिने, ठूला बजेटका योजनाहरू कार्यान्वयनका लागि संघ तथा प्रदेश सरकारसँग बजेट माग गर्न विशेष पहल गर्ने, सुकुम्बासीहरूको पहिचान गरी अभिलेखीकरण गर्ने, विकास निर्माण लगायतका पूर्वाधार निर्माणमा सार्वजनिक-निजी-साझेदारी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने जस्ता नीतिहरू अवलम्बन गरिएको छ । यस नगरपालिका भित्र ९३.७५ प्रतिशत घरपरिवारसँग आफ्नै घर रहेको छ । जसमध्ये सिमेण्टको जोडाई र ईटा/दुङ्गाको जग भएको घरधुरी ४९ प्रतिशत, पिलर सहितको ढलान घरधुरी २७ प्रतिशत, काठको खम्बा गाडेको घर ११.९ प्रतिशत, माटोको जोडाई र दुङ्गाको जग भएको ११.५ प्रतिशत रहेको छ । यसमा सिमेण्टको जोडाई भएको ईटा/दुङ्गाको सामग्रीले बनेको घरधुरी ७५.३ प्रतिशत हुन आउँछ । यस बाहेक बाँसजन्य सामग्रीले बनेको ९.४ प्रतिशत र काठ/फल्याक बाहिरी गारो भएको घरहरू २.१ प्रतिशत छन् । छानोको प्रकारको हिसाबले सिमेण्ट र ढलान भएको ६७.६ प्रतिशत, जस्तापाताको छानो भएको घरधुरी १३.७ प्रतिशत, टायल/खपडा/भिँगटी/दुङ्गाको छानो भएको घरधुरी १०.६ प्रतिशत र खर/परालको छानो भएको घरधुरी ६.४ प्रतिशत रहेको छ । त्यसैगरी पक्की र कच्ची घरको वर्गीकरण अनुसार ७०.६० प्रतिशत घरधुरी पक्की रहेका छन् । ११ प्रतिशत घरधुरी कच्ची र १२.९ प्रतिशत घरधुरी अर्धपक्की रहेका छन्, यस्तै ५.३ प्रतिशत घरधुरीहरू टहरा/छाप्रो/भुप्रोको रूपमा रहेका छन् । विद्यमान तथ्याङ्कलाई विश्लेषण गर्दा यस नगरपालिकाले घरबारविहीन गरिब परिवारलाई आवासको व्यवस्थापन गर्न विशेष कार्यक्रमहरू समन्वयात्मक रूपले अधि बढाउन जरुरी देखिएको छ । हावाहुरी, भूकम्प, आगलागी जस्ता प्रकोपबाट सिर्जना हुने विपद् न्यूनीकरण गर्न सुरक्षित आवास निर्माणका लागि विशेष कार्यक्रमहरू अगाडि बढाउनुपर्ने देखिएको छ । समय क्रममा वस्ती बढ्दै जाँदा योजनाबद्ध रूपमा भौतिक, आर्थिक र सामाजिक पूर्वाधारका कार्यक्रमहरू अगाडि बढाउन भू-उपयोग योजना पनि आवश्यक पर्ने हुन्छ । दीर्घकालीन सौँचका आधारमा नगरपालिका क्षेत्रको भू-उपयोगका लागि आवास क्षेत्र, बजार क्षेत्र, चउर, पार्क, खेलमैदान, बालउद्यान, कृषि क्षेत्र र हरित क्षेत्र वर्गीकरण गरी सोही अनुसारको विस्तृत भू-उपयोग योजना कार्यान्वयनमा ल्याउन जरुरी छ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- सरकारी भवनहरूको निर्माणमा संघ तथा प्रदेशहरूको साझेदारी रहेको ।
- राष्ट्रिय सडक सञ्जालसँग जोडिएकोले निर्माण सामाग्रीहरू ल्याउन सजिलो ।
- नगरपालिकाले भवन निर्माणमा राष्ट्रिय भवन निर्माण संहिता बमोजिमको नीति अख्तियार गरेको ।
- नगरपालिकाका मुख्य बजार केन्द्रका भवन र औद्योगिक भवन निर्माण गर्दा अनिवार्य नक्सा पास गर्नुपर्ने प्रावधानले यसबाट नगरपालिकाको आन्तरिक श्रोत वृद्धिमा सकारात्मक योगदान पुगेको ।

चुनौती

- छरिएर रहेको वस्तीलाई आवश्यक पूर्वाधार सहित एकीकृत गर्ने ।
- नगरपालिकाको सबै क्षेत्रमा राष्ट्रिय भवन निर्माण संहिता अनुरूप भवन निर्माण मापदण्ड लागू गर्ने ।
- गरिबी र न्यून आयले गर्दा सुरक्षित र सुविधायुक्त घर बनाई आवास व्यवस्थापन गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : सबैको लागि सुरक्षित आवास र व्यवस्थित वस्ती ।

लक्ष्य : सुरक्षित, किफायती, वातावरणमैत्री र प्रविधियुक्त भवन तथा आवास निर्माण गर्ने ।

उद्देश्य : भवन निर्माण मापदण्ड अनुसार सुरक्षित तथा सुविधायुक्त आवास निर्माणमा जोड दिने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : भवन निर्माण मापदण्ड अनुसार सुरक्षित तथा सुविधायुक्त आवास निर्माणमा जोड दिने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● भवन मापदण्ड अनुसार सुरक्षित भवन/आवास निर्माण गर्ने र सुविधायुक्त प्रवर्द्धित बजार क्षेत्रको योजना बनाइ कार्यान्वयन गर्ने ।	● भवन निर्माण मापदण्डलाई पूर्णरूपमा कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । ● भवन निर्माणमा स्थानीय सामग्रीको अधिकतम प्रयोग गरिनेछ । ● विस्तृत भू-उपयोग योजना अनुसार आवास क्षेत्रको व्यवस्थापन गरिनेछ । ● जोखिमयुक्त र छरिएर रहेका घर वस्तीहरूको पहिचान गरी एकीकृत वस्तीको लागि उपयुक्त जग्गाको व्यवस्थापन सहित सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ । ● परासी बजार क्षेत्र बाहेक नगरका अन्य कुनै तीन स्थानमा विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन गरी नमूनाको रूपमा बजार प्रवर्द्धन गरिनेछ । ● घरबारविहीन र अति विपन्न परिवारको घर निर्माणमा आवश्यक सहयोग पुऱ्याइनेछ । ● विपद्को समयमा तत्काल आश्रयका लागि सामुदायिक भवन नभएका वडाहरूमा बहुउद्देश्यीय सामुदायिक भवन निर्माणमा सहकार्य गरिनेछ । ● नगरस्तरीय सेवा प्रदायक सार्वजनिक भवनहरू निर्माण गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- २५० जना क्षमता ध्यान केन्द्र निर्माण कार्यक्रम (रामग्राम स्तुपा, वडा नं.७)
- एकीकृत वस्ती व्यवस्थापनका लागि सम्भाव्यता अध्ययन कार्यक्रम ।
- वडा कार्यालय भवन निर्माण कार्यक्रम (वडा नं.३, ५, ८)
- नगरपालिका भवन तथा वडा कार्यालयहरूको मर्मत सुधार कार्यक्रम ।
- पाडाबजार व्यवस्थापन तथा साँस्कृतिक मञ्च (खुला मञ्च) निर्माण कार्यक्रम (वडा नं.८) ।
- हकुई समेत नगरका तीन स्थानमा नमूना बजार प्रवर्द्धनका लागि सम्भाव्यता अध्ययन तथा कार्यान्वयन कार्यक्रम ।
- स्वास्थ्य चौकी भवन निर्माण कार्यक्रम (वडा नं.१४)
- बहुउद्देश्यीय सामुदायिक भवन निर्माण कार्यक्रम (आवश्यक वडामा ५ वटा) ।
- मनमोहन स्मृति प्रतिष्ठान परासीमा अधुरो भवनमा रंगरोगन, फर्निचर, पेटी निर्माण
- शहरी शासकीय क्षमता विकास कार्यक्रम (GLAD)
- निर्माणकर्मीहरूको दक्षता अभिवृद्धि तालिम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- नगरपालिका प्रशासनिक भवन, वडा भवन लगायत अन्य सामुदायिक भवनहरू आगामि पाँच वर्ष भित्र मापदण्ड अनुसार निर्माण सुधार भएका हुनेछन् ।
- नयाँ निर्माण हुने नयाँ भवनहरू भूकम्प प्रतिरोधि, सुरक्षित, सुविधायुक्त, किफायती र वातावरणमैत्री हुनेछन् ।
- जोखिमयुक्त र छरिएर रहेका वस्तीहरूको पहिचान गरी एकीकृत वस्तीको सम्भाव्यता अध्ययन भएको हुनेछ ।
- नगरका तीन स्थानमा बजार प्रवर्द्धन सम्बन्धी अध्ययन भई कार्यान्वयनमा आएको हुनेछ ।

७.५ सिँचाइ

विद्यमान अवस्था

आधुनिक र व्यवसायिक कृषिको विस्तारका साथै कृषिको उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउन भरपर्दो सिँचाइ सुविधा र सिँचाइको दीगो व्यवस्थापनको आवश्यकता पर्दछ । कृषि योग्य भूमिमा बाह्रै महिना सिँचाइ सुविधा पुर्‍याउने व्यवस्थाका लागि तीनै तहको सरकार बीच आपसी सामन्जस्यता र लगानीको खाँचो छ । सिँचाइ पूर्वाधार निर्माणमा रणनीतिक महत्त्वका ठूला सिँचाइ संघीय सरकारबाट, मझौला सिँचाइ प्रदेश सरकारबाट र साना सिँचाइ आयोजना स्थानीय सरकारको लगानीबाट निर्माण तथा व्यवस्थित गरिनु पर्दछ ।

दीगो एवं भरपर्दो सिँचाइ सुविधा उपलब्ध गराई कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धिमा योगदान भन्ने सौँच सहित पन्ध्रौ योजना अधि बढेको थियो । सोह्रौ योजनाले पूर्वाधार विकासलाई उत्पादन र उत्पादकत्व अभिवृद्धिसँग अन्तर आबद्धता गर्ने, सिँचाइ पूर्वाधारको निर्माण विस्तार तथा स्तरोन्नति गर्ने जस्ता रुपान्तरणकारी रणनीति लिएको छ, भने जलश्रोत संरक्षण तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम, सिँचाइ पूर्वाधार विकास कार्यक्रम, एकीकृत नदी बेसिनमा आधारित सिँचाइ तथा जलश्रोत व्यवस्थापन जस्ता मुख्य कार्यक्रमहरु राखिएका छन् ।

त्यसैगरी लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनाले **कृषियोग्य भूमिमा सिँचाइ सुविधा र पूर्वाधार: कृषि उत्पादन वृद्धिको मुख्य आधार** भन्ने दीर्घकाली सौँच सहित **कृषियोग्य भूमिमा दिगो सिँचाइ प्रणाली र पूर्वाधारको व्यवस्था गरी आर्थिक विकासमा योगदान पुर्‍याउने** लक्ष्य लिएको छ । यस योजनामा जलस्रोतको बहुउपयोग मार्फत सिँचाइ गर्ने, प्रादेशिक सिँचाइ प्रणालीको मर्मत सुधार तथा स्तरोन्नति गर्ने, भूमिगत सिँचाइ प्रणालीलाई उपयोग गर्ने, स्रोत गहिरो वा तल्लो भागमा भएका स्थानमा लिफ्ट सिँचाइ प्रणाली अवलम्बन गर्ने, नयाँ सिँचाइ प्रविधिको प्रयोग गरी पानीको अधिकतम सदुपयोग गर्ने, अन्तरसरकार समन्वय तथा सहकार्य गर्ने, सिँचाइ विधि, प्रविधि र उचित प्रयोग सम्बन्धी चेतना अभिवृद्धि गर्ने रणनीति अंगिकार गरिएको छ ।

यस नगरपालिकामा कुल खेतीयोग्य जमिनको क्षेत्रफल ६२४० हेक्टर मध्ये ५१५१ हेक्टरमा हाल सिँचाइ सुविधा उपलब्ध छ । रामग्राम नगरपालिका भित्र करिब ६० प्रतिशत घरपरिवार कृषिमा आश्रित भएको र कृषि नै मुख्य आर्थिक उपार्जन भएकोले यस क्षेत्रमा लगानी वृद्धि गर्नु आवश्यक छ । सिँचाइको राम्रो व्यवस्थापन भए मात्र कृषिको उत्पादकत्व बढाउन सकिने हुँदा यहाँको विशिष्ट अवस्थालाई मध्यनजर गरी नहर, कुलो, लिफ्टड सिँचाइ र ट्यूबेल बोरिङबाट सिँचाइ सुविधा हुने अवस्था छ । यो नगरपालिका समुन्द्र सतह देखि १०० देखि १३० मिटरसम्मको उचाईमा रहेकोले यहाँको जमिनको सतह लगभग समथर प्रकारको छ । नगरपालिका भित्र र नगरको सीमानामा बग्ने मुख्य नदीहरुमा तुरिया, भलुही र भरही खोला मुख्य हुन् । यी तीनै नदीमा बाह्रै महिना पानी रहने भए तापनि नदीको सतह गहिरो हुनाले ड्याम बनाई कुलो/नहर मार्फत सबै ठाउँमा सिँचाइ पुर्‍याउन निकै खर्चिलो देखिन्छ । प्रदेशबाट निर्माण भइरहेको

उनवच स्थित लिफ्ट सिँचाइ आयोजना

बहुउद्देश्यीय प्रयोजनको लागि लिफ्ट सिँचाइ

लोकेश्वर सिँचाइ योजना लेभलको समस्याले गर्दा नहरबाट पानी सप्लाई दिन नसकिएको एउटा उदाहरण हो । लेभलको समस्याले गर्दा बाँध बनाई कुलो/नहरबाट सिँचाइ गर्न असुविधा देखिदा बाह्रै महिना पानी हुने खोलाबाट लिफ्टिङ गरी कुलो/नहर बनाई सिँचाइ सुविधा उपलब्ध गराउन सकिन्छ । हाल सोही प्रकारको लिफ्ट सिँचाइ वडा नं.८ को उनवचमा कार्यान्वयनमा आएको छ । यस बाहेक तुरिया खोलामा ड्याम बनाएर वडा नं.१६ को शुक्रौली-जमुहनिया-लालपाटी क्षेत्रमा भएको पुरानो नहर हाल अतिक्रमणको चपेटामा छ । उक्त नहरलाई पुनः व्यवस्थित गरी सञ्चालन गर्न सकेमा यसबाट वडा नं.१० लगायतका सन्निकट वडाहरूमा सिँचाइ हुनसक्ने अवस्था देखिन्छ । यस बाहेकका क्षेत्रहरूमा सिँचाइ सुविधाको लागि डिप ट्यूबेल र स्यालो ट्यूबेल नै सिँचाइका मुख्य साधन हुनसक्छन् । डिप ट्यूबेलको पद्धतिबाट जमिन मुनिको पानी मोटरबाट लिफ्टिङ गरी ओभरहेड टङ्कीमा संकलन गर्ने र सिँचाइ पाइपहरू विस्तार गरी किसानको खेतहरूमा सिँचाइ गर्ने हाललाई भरपर्दो प्रणाली हो । यसै अनुसार नगरपालिकाका विभिन्न वडा क्षेत्रमा डिप ट्यूबेल मार्फत सिँचाइ सुविधा उपलब्ध भइरहेको अवस्था छ । नगरपालिकाको अन्य विभिन्न स्थान बाहेक हाल वडा नं.१७ को पट्खौलीमा २ वटा डिप बोरिङ निर्माण भएको अवस्था छ । वडा नं.९ को जोकवार र पिपरहवामा १/१ वटा डिप बोरिङ जडान भई संचालनमा रहेका छन् । वडा नं.३ मा प्रदेश सरकारबाट डिप बोरिङ निर्माणको कार्य अधि बढेको छ । वडा नं.४ को केरवानी, जीतपुर र बैरिहवामा डिप बोरिङ निर्माणको लागि सम्झौता भइसकेको अवस्था छ । वडा नं.१४ को ऐचवालमा २ वटा डिप ट्यूबेल मध्ये एउटा सम्पन्न भएको र अर्को निर्माणाधीन अवस्थामा छ । वडा नं.१४ को रक्साहा, भुसुनापुर र श्रीनगरमा डिप ट्यूबेल निर्माणका लागि प्रदेश सरकारबाट आशय पत्र जारी भएको अवस्था छ । त्यस बाहेकका सिँचाइका साधनहरूमा स्यालो ट्यूबेल नै प्रयोग भइरहेको अवस्था हुँदा यसको लागि किसानहरूको खेतसम्म पुग्ने गरी बिजुलीका पोल र तारहरू व्यवस्थापन गर्न नगरपालिकाले विशेष ध्यान पुर्‍याउन आवश्यक छ । यसका साथै तथ्याङ्क अनुसार हाल सिँचाइ सुविधा उपलब्ध हुन नसकेको १७.५ प्रतिशत कृषियोग्य जमिनमा विभिन्न माध्यमबाट सिँचाइ सुविधा उपलब्ध गराई उत्पादकत्व वृद्धि गरी नगरवासीलाई खाद्यान्नमा आत्मनिर्भर बनाउने, खाद्य सुरक्षाको आवश्यक प्रबन्ध मिलाई बाँकी रहेको खाद्यान्न निर्यात गर्ने व्यवस्था मार्फत आर्थिक समृद्धिमा टेवा पुर्‍याउन जरुरी देखिएको छ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- खेतियोग्य जमिनमा सिँचाइको उपयुक्त व्यवस्थापन गरी कृषिको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने ।
- नगरपालिका भित्र बाह्रै महिना बगिरहने भरही, भलुही, तुरिया र अन्य साना खोला लगायतका नदी खोलाहरू र जमिन मुनिको पानी सिँचाइको श्रोतको रूपमा प्रयोग गर्न सकिने ।
- सबै वडा गाउँ बस्तीहरूमा सडकको सहज पहुँच भएकोले सिँचाइका उपकरणहरू ढुवानी गर्न सकिने ।

चुनौती

- नगरपालिका भएर बग्ने खोलाहरूको सतह जमिन देखि धेरै तल हुनाले बाँध बाधी सिँचाइ नहर बनाउने ।
- खोलाहरूमा हिउँदमा पानी निकै कम हुने हुँदा वर्षेभरी सिँचाइ सुविधा उपलब्ध गराउने ।
- जमिनमुनिको पानीको सतह घट्दै गएको हुँदा सिँचाइ प्रणालीको विकास गर्ने ।
- निर्माण भइसकेका योजनाहरूको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : सिँचाइ प्रणालीको पहुँचबाट उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि ।

लक्ष्य : दीगो सिँचाइ मार्फत कृषकहरूको आय स्तरमा वृद्धि गर्ने ।

उद्देश्य : कृषियोग्य जमिनमा सिँचाइको विस्तार गरी बाह्रै महिना सिँचाइ सुविधा पुर्‍याउने तथा सिँचाइ प्रणालीको व्यवस्थापनलाई सुदृढ बनाउने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : कृषियोग्य जमिनमा सिँचाइको विस्तार गरी बाँझ महिना सिँचाई सुविधा पुऱ्याउने तथा सिँचाइ प्रणालीको व्यवस्थापनलाई सुदृढ बनाउने ।	
रणनीति	कार्यनीति
खेतीयोग्य जमिनमा विभिन्न माध्यमबाट सिँचाइ सुविधाको विस्तार गरी विद्यमान सिँचाइ प्रणालीको मर्मत सम्भार सहित दीगो व्यवस्थापन गर्ने ।	- खेतीयोग्य जमिनमा क्रमशः सिँचाइ सुविधा विस्तार गरिनेछ । - सम्पूर्ण सिँचाइ प्रणालीको विद्यमान अवस्था र थप आवश्यकता बारे छुट्टै अध्ययन गराई गुरुयोजना तर्जुमा गरिनेछ । - कृषि र सिँचाइ कार्यक्रमलाई एकीकृत रुपमा संचालन गरिनेछ । - निर्माण सम्पन्न भई सञ्चालनमा आएका सिँचाइ प्रणालीलाई नियमित मर्मत, सम्भार र दीगो व्यवस्थापनका लागि उपभोक्ता समितिलाई उत्प्रेरित गरी परिचालन गरिनेछ । - सिँचाइ सुविधा उपलब्ध नभएको खेतीयोग्य जमिनमा सिँचाइका विभिन्न साधनहरु उपलब्ध गराउन समन्वयात्मक व्यवस्थापन गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- विद्यमान सिँचाइ अवस्था र आवश्यकता सम्बन्धमा गुरुयोजना तर्जुमा कार्यक्रम ।
- भरही खोलामा बाँध बाधी जलाशय निर्माण तथा सौन्दर्यीकरण कार्यक्रम (बहुउद्देश्यीय सिँचाइ र नौका विहार समेत)
- लोकेश्वर सिँचाइ योजनाको प्राविधिक अध्ययन निर्माण र संचालन कार्यक्रम ।
- डिप ट्यूबेल जडान कार्यक्रम**
 - डिप ट्यूबेल जडान कार्यक्रम ऐइरौली, अमरौट, पर्सावाल, पथ्थरदेवा संख्या ४ वटा, वडा नं.१४
 - डिप ट्यूबेल जडान कार्यक्रम, वडा नं.८ (संख्या ४)
 - डिप ट्यूबेल जडान कार्यक्रम (देवगाँव, फुलौरिया र बरारी) संख्या, ३ वडा नं.१७
 - डिप ट्यूबेल जडान कार्यक्रम, वडा नं.११
 - मधवलिया डिप ट्यूबेल जडान कार्यक्रम, वडा नं.९ (संख्या १)
 - सूर्यपुरा डिप ट्यूबेल जडान कार्यक्रम वडा नं.४, (संख्या १)
- शुक्रौली, घिनाहा डिप ट्यूबेल ज.उ.स. वडा नं.१५
- शुक्रौली, घिनाहा (उत्तर टोला) डिप ट्यूबेल उपयोजना वडा नं.१५
- घिनाहा डिप ट्यूबेल सिँचाइ उपयोजना वडा नं.१५
- श्रीनगर डिप ट्यूबेल सिँचाइ योजना, वडा नं.१८
- लंकहवा डिप ट्यूबेल सिँचाइ उपयोजना वडा नं.१०
- पोखरपाली डिप बोरिङ जल उपभोक्ता समिति वडा नं.६
- भगवती ट्यूबेलको सिँचाइको क्षमता विस्तार वडा नं.१
- जय माँ दुर्गा डिप ट्यूबेल पट्खौली, वडा नं. १७
- ब्रम्हपुरवा डिप ट्यूबेल सिँचाइ उपयोजना वडा नं.९
- घोडपाली डिप ट्यूबेल जल उपभोक्ता समिति वडा नं.३
- भुसुनापुर डिप ट्यूबेल जल उपभोक्ता समिति वडा नं.१४
- जय गणेश डिप ट्यूबेल जल उपभोक्ता समिति वडा नं.१७
- जोकवार ललितपुर डिप ट्यूबेल जल उपभोक्ता समिति वडा नं.९

- उनवच लिफ्ट सिँचाइ योजना, वडा नं.८
- रक्साहा डिप ट्यूबेल उपयोगिता वडा नं.१४
- डिप ट्यूबेल मर्मत सम्भार कार्यक्रम
 - लोहसडाको डिप ट्यूबेल मर्मत सम्भार कार्यक्रम, वडा नं.८
- भरही खोलामा लिफ्टड प्रणाली जडान कार्यक्रम, वडा नं.४ (संख्या १)
- सम्मरसिवल मोटर जडान कार्यक्रम, विभिन्न वडाहरूमा (संख्या २०) ।
- स्यालो ट्यूबेल जडान कार्यक्रम (संख्या ४०)
- कृषि सिँचाइका लागि स्यालो ट्यूबेल जडान
- स्यालो ट्यूबेल २० थान वडा नं.७, ९, १०, १४, १५, १६, १७ र १८
- विद्यमान अवस्थामा चालु रहेका र पुराना नहरहरूको मर्मत सम्भार कार्यक्रम ।
- सिँचाइ उपभोक्ता समितिलाई सिँचाइ व्यवस्थापन तालिम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- ५ वर्ष भित्र नगरपालिकाको ९०% खेतीयोग्य जमिनमा सिँचाइ सुविधा पुगेको हुनेछ ।
- लिफ्टड, डिप ट्यूबेल, स्यालो ट्यूबेल र नहर/कुलोहरूको प्रणाली समेतबाट सिँचाइ सुविधा प्राप्त भएको हुनेछ ।
- पुराना नहर/कुलोहरूको मर्मत, सम्भार लगायत सम्पूर्ण व्यवस्थापनका लागि सम्बन्धित उपभोक्ता समितिहरु सशक्त रुपले परिचालन भएका हुनेछन् ।
- सिँचाइ उपभोक्ता समिति र सरोकारवालालाई आवश्यक तालिम र प्रविधिबाट प्रशिक्षित गरिएको हुनेछ ।
- कृषि र सिँचाइ कार्यक्रमलाई एकीकृत रुपमा कार्यान्वयन गर्ने प्रणालीको विकास भएको हुनेछ ।
- किसानहरूको खेतमा पोल र तारहरूको व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।

७.६ नदी नियन्त्रण

विद्यमान अवस्था

भूबनोट, कमजोर भौगर्भिक अवस्था, सेस्मिक दरार, मौसमी वर्षा, अव्यवस्थित एवं असम्बेदनशील पूर्वाधार विकास तथा विकास निर्माण कार्य र जलवायु परिवर्तन आदिका कारणबाट नदीनाला र जलाधार क्षेत्रमा भूक्षय, डुवान आदि बढ्न गई प्रत्येक वर्ष ठूलो धनजनको क्षति हुने गर्दछ । नदीतटीय क्षेत्रमा संघीय स्तरबाट र प्रदेशबाट नदी नियन्त्रण सम्बन्धी केही कार्य भएता पनि समग्र अन्य साना तथा मध्यम स्तरका नदी तथा खोलामा व्यवस्थित रूपमा काम अगाडि बढ्न सकेको अवस्था छैन । एकीकृत रूपमा नदी जलाधारको संरक्षण र व्यवस्थापन गरी नदी तटीय क्षेत्रमा हुने कटान र डुवान हुने समस्याको दीर्घकालीन समाधान खोजिनु पर्दछ । सोही योजनामा एकीकृत विपद् व्यवस्थापन गर्ने रुपान्तरणकारी रणनीति अन्तर्गत स्थानीय सामग्रीहरूको प्रयोग गरी विपद्बाट हुने क्षतिको न्यूनीकरण गर्ने, मुलुकको आर्थिक, सामाजिक विकास र वातावरणीय सन्तुलनमा परेका नकारात्मक प्रभावहरू कम गर्ने, जलवायु परिवर्तनबाट हुने असरलाई समेत आंकलन गरी नदी व्यवस्थापनका कार्यहरू दिगो विधिबाट गर्ने जस्ता रणनीतिक क्रियाकलाप राखिएका छन् । यसैगरी यस योजनामा स्थानीय अनुकूलता प्रवर्द्धन कार्यक्रम, जलवायु जोखिम न्यूनीकरण कार्यक्रम, जल तथा पूर्वानुमान प्रणालीको वैज्ञानिकीकरण गर्ने जस्ता मुख्य कार्यक्रमहरू राखिएका छन् । लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनामा जलउत्पन्न प्रकोपको न्यूनीकरण: सुरक्षित प्रदेश भन्ने दीर्घकालीन सौँच सहित जलउत्पन्न प्रकोपबाट हुने मानवीय, भौतिक तथा आर्थिक क्षति न्यूनीकरण गर्ने लक्ष्य रहेको छ । यस योजनाले नदी नियन्त्रण कार्यलाई प्रभावकारी बनाउने, जलउत्पन्न प्रकोप नियन्त्रणमा सरोकारवाला निकायहरू बीच समन्वय र सहकार्य गर्ने जस्ता महत्वपूर्ण रणनीतिहरू अंगिकार गरेको छ ।

रामग्राम नगरपालिकाका विभिन्न क्षेत्र तथा वडाहरूमा फैलिएर बग्ने नदी, खोलाहरूले जलभण्डार गर्नुका साथै विभिन्न जलचर, थलचर प्राणीहरूलाई आश्रय तथा पानी आपूर्ति गर्दछन् । यसका साथै यी नदी, खोलाहरूबाट विभिन्न प्रणाली मार्फत कृषकहरूले सिँचाइ समेत गर्ने गरेका छन् । चुरे विनास, वस्ती विकास तथा विकास

निर्माणका नाममा जमिन उत्खनन् गर्दा यस्ता प्राकृतिक नदी, खोलामा भूक्षय भई पुरिने र पानी लोप हुँदै गइरहेको अवस्था छ । यो नगरपालिका समथर भूभागमा रहेकोले यहाँ पहिरो जाने अवस्था त छैन तर नदी किनारहरु र River Bed समेत अतिक्रमण हुँदा वर्षायाममा चुरेको फेँद हुँदै आउने बाढीबाट किनारका बस्ती तथा खेतीयोग्य जमिनमा डुबान, कटान हुनका साथै धनजनको नोक्सानी समेत हुने गरेको छ । २०७८ सालमा भलुही तथा भरही खोलमा एकसाथ बाढी आउँदा धनजनको ठूलो नोक्सान भएको थियो । बाढी तथा नदी कटान समेतबाट हुने विपद्मा उद्धार तथा राहतका लागि नगरपालिका स्तरमा र प्रत्येक वडामा विपद् व्यवस्थापन कोष स्थापना गरी रकम विनियोजन गर्न जरुरी छ । नगरपालिका स्तरीय विपद् व्यवस्थापन

भरही नदीमा निर्माणाधीन तटबन्ध, वडा नं.२

समितिबाट उद्धार, राहत तथा पुनर्संस्थापना सम्बन्धी कार्यमा नागरिकसँग समन्वय गरी सहायता उपलब्ध गराउन आवश्यक छ । नदी नियन्त्रण सम्बन्धी कार्यमा आवश्यक योजना सहित उल्लेख्य श्रोतको आवश्यकता पर्ने हुँदा सो को अभावमा प्रभावकारी कार्य हुन सकेको छैन । अतः नदी नियन्त्रणका लागि नगरपालिकाले संघ तथा प्रदेश सरकारसँग समेत समन्वयात्मक भूमिका निर्वाह गरी यस सम्बन्धी कार्यहरुलाई अगाडि बढाउन जरुरी छ । नदी नियन्त्रणका लागि वृक्षारोपण तथा वायो इन्जिनियरिङ्ग, ग्याभियन जाली तथा मेसिनरी पर्खाल निर्माण जस्ता कार्यहरु गरिनु पर्दछ ।

नदी नियन्त्रणतर्फ केही कार्यहरु भएको अवस्था छ । वडा नं.१ को सण्डा देखि सहुवाटिकर हुँदै वडा नं.२ को हाटबजार केन्द्रसम्म करिब ३ कि.मी. नगरपालिकाको आफ्नै श्रोतबाट भरही नदीको तटबन्धन सम्पन्न भएको छ । चालु आ.व. ०८२/८३ मा हाटबजार देखि उत्तरतर्फ नदीको किनारमा करिब १ कि.मी. लम्बाईमा सिँचाइ विभागबाट तटबन्धन गर्ने कार्य भइरहेको छ । वडा नं.१५ को कालिमाई मन्दिरको छेउँमा १०० मीटर नदी नियन्त्रणको कार्य सम्पन्न भएको । वडा नं.८ मा पर्ने तुरिया नदी नियन्त्रणका लागि आ.व. २०८२/०८३ मा २० लाख बजेट प्राप्त भई ५०/६० मीटर नदी नियन्त्रणको कार्य भइरहेको र पाडाटिकर तटबन्धन निर्माण वडा नं.१३ मा चालु रहेको छ । वडा नं.७ को भरही खोलामा पनि तटबन्धनको कामको लागि यस आ.व.मा केही बजेट छुट्याइएको छ । वडा नं.८ को घनश्यामपुरमा नगरपालिकाबाट भरही नदी नियन्त्रणका लागि थोरै काम भएको छ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- विगतमा भएको विपद्बाट जनताहरु सचेत रहेकोले विपद् व्यवस्थापनमा सहज हुने ।
- वातावरणमैत्री संरचना बनाई प्रकृतिलाई बचाउनु पर्छ भन्ने सोंचमा नगरपालिका प्रतिबद्ध रहेको ।
- नदी किनारको अतिक्रमण कार्य न्यूनीकरण हुँदै गएको ।

चुनौती

- नदी नियन्त्रण संरचना निर्माणमा लागत बढी लाग्ने हुँदा आवश्यक बजेटको व्यवस्थापन गर्ने ।
- विपद्को समयमा मात्र सक्रीय हुने तर विपद् व्यवस्थापनलाई प्राथमिकतामा नराख्ने प्रवृत्ति रहेको ।
- लुकिछिपी नदीजन्य पदार्थको उत्खनन् तथा ओसार पसार गर्ने कार्यलाई नियमन गर्ने ।

दीर्घकालीन सोंच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सोंच : नदीकटान र डुबानबाट सुरक्षित गाउँबस्ती ।

लक्ष्य : डुबान कटानको जोखिम कम गरी जनधनको क्षती न्यूनीकरण गर्ने ।

उद्देश्य : जल उत्पन्न विपद्को समुचित व्यवस्थापन गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : जल उत्पन्न विपद्को समुचित व्यवस्थापन गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
विस्तृत अध्ययन सहित जल उत्पन्न प्रकोपको रोकथामका लागि नदी नियन्त्रणका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।	- नदी कटान नियन्त्रणका लागि डि.पि.आर. तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । - भू-उपयोग योजना अनुसार जोखिम क्षेत्रको पहिचान गर्ने र जोखिममा रहेको वस्तीहरुलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्ने नीति लिइनेछ । - विस्तृत अध्ययन पश्चात् बढी जोखिम रहेका नदी किनारहरुमा प्राथमिकताका साथ तटबन्ध निर्माण गरिनेछ । - तटबन्ध निर्माणका लागि जलश्रोत मन्त्रालय, प्रदेश सरकारका साथै जाईका लगायतका संस्थहरूसँग समन्वय गरी नदी नियन्त्रण तथा रोकथामका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ । - वर्षायाममा नदी बहावको पूर्वानुमान सम्बन्धी सूचना प्रणालीको विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । - विद्यालय तहको स्थानीय पाठ्यपुस्तकमा प्राकृतिक विपद् तथा मानव सिर्जित विपद् विषयहरु समेत समावेश गरी सचेतना बढाइनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- भरही खोलाको पूर्वी किनारमा नदी नियन्त्रण कार्यक्रम १ कि.मी. (वडा नं.४) ।
- कालिमाई मन्दिरको छेउँमा नदी नियन्त्रण कार्यक्रम ३०० मीटर (वडा नं.१५)
- रामजानकी मन्दिरको छेउँमा नदी नियन्त्रण कार्यक्रम ३०० मीटर (वडा नं.१५)
- सरस्वती मन्दिरको छेउँमा नदी नियन्त्रण कार्यक्रम ३०० मीटर (वडा नं.१५)
- रानीपाखरको उत्तर पश्चिमको भूमही खोलामा तटबन्ध कार्यक्रम ५०० मीटर (वडा नं.११)
- भरही खोलामा तटबन्ध निर्माण कार्यक्रम ५०० मीटर (वडा नं.७)
- भलुही खोलाको तटबन्ध कार्यक्रम २०० मीटर (वडा नं.७)
- रामखण्ड नदीको नदी नियन्त्रण कार्यक्रम २०० मीटर (वडा नं.६)
- तुरिया खोलाको बन्जरीया क्षेत्रमा नदी नियन्त्रण कार्यक्रम २०० मीटर (वडा नं.१८)
- हुलाकी सडक देखि चम्किपुरसम्म भरही नदी नियन्त्रण कार्यक्रम ५०० मीटर (वडा नं.८)
- भलुही खोला तटबन्ध पट्खौली कार्यक्रम (वडा नं.१७)
- तुरिया नदीको उत्तरायण धामको दक्षिण तर्फ करिब २०० मीटर नदी नियन्त्रण कार्यक्रम (वडा नं.१४)
- भलुही खोलामा नदी नियन्त्रण कार्यक्रम ५०० मीटर (वडा नं.१२)
- देवगाउँ देखि पिपरहियासम्म पिडुरा खोलामा नदी नियन्त्रण कार्यक्रम १ कि.मी. (वडा नं.१७)
- बरारी देखि पिपरहियासम्म भरही नदी नियन्त्रण कार्यक्रम १ कि.मी. (वडा नं.१७)
- महाव खोला तटबन्ध वडा नं.१६

अपेक्षित उपलब्धी

- भरही, तुरिया, भलुही तथा भूमही नदी/खोलाहरुको कटान क्षेत्रहरुमा नदी नियन्त्रण भई वस्ती र खेतियोग्य जमिन सुरक्षित भएका हुनेछन् ।
- नदी नियन्त्रणको लागि केन्द्रीय निकायका साथै विभिन्न संघ संस्थाहरूसँग सहकार्य र समन्वय भएको हुनेछ ।
- स्थानीय समुदायमा प्राकृतिक प्रकोप सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।

परिच्छेद-८

वन, वातावरण संरक्षण एवं विपद् व्यवस्थापन

८.१ वन विकास तथा वातावरण संरक्षण

८.१.१ वन विकास

विद्यमान अवस्था

वन, वनस्पति, वन्यजन्तु, जैविक विविधता र जलाधार व्यवस्थापनलाई समेट्ने वन क्षेत्र हाम्रो महत्वपूर्ण प्राकृतिक सम्पदा हो । पर्या-पर्यटन, जलविद्युत, कृषि, पशुपालन, स्वच्छ वातावरण र जडिबुटीमा आधारित उद्योगसँग वन क्षेत्र सम्बन्धित छ । काठ, दाउरा, जडिबुटी, हरित उद्यम तथा पर्या-पर्यटन समृद्धिको आधार भएकोले यस्तो महत्वपूर्ण प्राकृतिक श्रोत व्यवस्थापनमा स्थानीय समुदायको सहभागिता, पहुँचर न्यायोचित वितरण आजका आवश्यकता हुन् ।

पन्ध्रौ योजनाले वन क्षेत्रको दीगो व्यवस्थापन र उद्यमशीलताबाट समृद्धि र सुखमा योगदान भन्ने सौँच सहित वन क्षेत्रको दीगो र सहभागितामूलक व्यवस्थापनबाट वातावरणीय सन्तुलन र दीगो विकास कायम राख्ने लक्ष्य किटान गरेको थियो । सोही योजनाले वनको दिगो व्यवस्थापन सम्बन्धी सवाललाई मुख्य चुनौतीको रूपमा लिएको छ । यस योजनामा वातावरणीय सन्तुलन तथा हरित विकासको लागि दिगो वन व्यवस्थापन गर्ने रणनीति अंगिकार गरिएको छ भने वनको दिगो व्यवस्थापन तथा व्यवसायिक उपयोग गर्ने मुख्य कार्यक्रम रहेको छ । यसमा वन अतिक्रमण, मिचाहा प्रजाती, वन डढेलो र त्यसबाट हुने क्षतिको प्रभावकारी नियन्त्रण गर्ने, वनलाई उत्पादन र संरक्षित वनमा वर्गीकरण गर्ने, सबै वनको गुणस्तर सुधार गरी उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउने, काठ आयातलाई प्रतिस्थापन गर्ने, वन व्यवस्थापनबाट उद्यम र उद्यमशीलताको प्रवर्द्धन गरी निजी क्षेत्रलाई वन विकासमा प्रस्थान गर्ने, वन व्यवस्थापनलाई कार्बन सञ्चिति र उद्यमशीलतासँग जोड्ने, नेपालमा पाइने जडिबुटीको अभिलेखन तथा संरक्षण र व्यवसायिक उत्पादनमा बजारीकरण एवं प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने जस्ता कार्यक्रमहरू राखिएका छन् ।

त्यसैगरी वन क्षेत्रको दिगो उपयोग: हरित अर्थतन्त्रको विकास भन्ने सौँच र वनको संरक्षण र दिगो उपयोग गरी आर्थिक सामाजिक र पर्यावरणीय विकासमा योगदान गर्ने लक्ष्य प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनाले लिएको छ । यस योजनाले निजी तथा समुदायमा आधारित वनको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्ने, वन संरक्षण र प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्ने, व्यावसायिक वन विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, सम्वर्द्धन प्रणालीमा आधारित वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन गरी वनलाई उत्पादनमूलक स्रोतका रूपमा उपयोग गर्ने, वनजन्य उद्यम व्यवसायको प्रवर्द्धन गर्ने, पर्यापर्यटनको विकास तथा प्रवर्द्धन गर्ने जस्ता रणनीति अंगिकार गरेको छ । दिगो विकासको लक्ष्य (२०१६-२०३०) ले समेत पर्यावरण र वनको दिगो व्यवस्थापन गर्ने लक्ष्य लिएको छ ।

वन अत्यन्त महत्वपूर्ण प्राकृतिक श्रोत हो । कृषि, पशुपालन, सिँचाई र कैयन वनमा आधारित उद्योगहरूका लागि वनको विकास, संरक्षण र प्रवर्द्धन अपरिहार्य छ । वनको विकासमा उचित व्यवस्थापन गर्न सके पर्या-पर्यटनमा टेवा पुगी आय आर्जन गर्न सकिन्छ ।

नेपालको सन्दर्भमा सरकारी तथ्यांक बमोजिम वि.सं.२०२१ सालसम्म कूल जमिनको ४५.६% भू-भाग जंगल क्षेत्रले ओगटेको थियो (राष्ट्रिय योजना आयोग, सन् २०११) । यो प्रतिशत घटेर हाल बुट्यान, नाङ्गा डाँडाँ, चरन, पर्ति र नदी उकास समेत गरी ४०% को हाराहारीमा भरेको छ । विश्वव्यापी रूपमा जंगल क्षेत्र घट्दै गएकोले वातावरण प्रदूषण, जलवायु परिवर्तन भई समग्र जनजीवन प्रभावित हुँदै गएको छ । नेपालले पनि वन विकास र यसको संरक्षण र प्रवर्द्धनका लागि सन् २०१५ लाई आधार वर्ष मानेर सन् २०३० सम्म ३% जंगल क्षेत्र वृद्धि गर्ने प्रतिबद्धता गर्दै संयुक्त राष्ट्र संघ सामु हस्ताक्षर गरेको छ । वन क्षेत्रको उचित व्यवस्थापन र वितरण सम्बन्धी नीतिगत/कानूनी समस्याले गर्दा हाल नेपालमा मलेसिया, इन्डोनेसिया, बर्मा, भियतनाम, न्यूजीलैंड, डेनमार्क, अफ्रिका र अष्ट्रेलियाबाट अरबौँका काठहरू आयात भइरहेको छ, आयात प्रतिस्थापन गर्न सकिएको छैन ।

रामग्राम नगरपालिकाको कूल भू-भागको ३.६०% जमिन वन क्षेत्रले ढाकिएको छ । यस पालिकामा राष्ट्रिय वन छैन । केही सामुदायिक र साभेदारी वन यस पालिकामा रहेका छन् । नगरपालिकामा जम्मा ३ वटा सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिहरू गठन भई क्रियाशील छन् । यसका अतिरिक्त सुनवल, देवदह र रामग्राम नगरपालिकाको संयुक्त व्यवस्थापनमा बुद्ध शान्ति साभेदारी वन उपभोक्ता समूह गठन भई क्रियाशील रहेको र यस साभेदारी

वनबाट पालिकाका १३ वटा वडाहरूले वन सम्पदाको प्रयोग गर्ने गरेका छन् । यस नगरपालिकाको हावापानी उष्ण मनसुनी तथा केही समशितोष्ण प्रकृतिको भएको कारण यहाँ विभिन्न प्रजातिका वनस्पति पाइन्छन् । प्रमुख वनस्पतिका प्रजातिमा साल, सिसौ, सिमल, सदबहन, जामुन, कदम, खयर, चिलाउने, साजन, अशोक, बर पीपल जस्ता रुख वृक्षहरू र आँप, सरिफा, मेवा, कटहर, लिची, नरिवल, वयर, अम्बा, केरा, बेल जस्ता फलफूका वृक्षहरू पाइन्छन् । सामुदायिक वनका साथै अन्य क्षेत्रहरूमा समेत विभिन्न महत्वपूर्ण जडिबुटी पनि पाइने हुँदा यस्ता जडिबुटीहरूको व्यवसायिक उत्पादन गर्ने सम्भावना पनि रहेको छ । वन ऐन, २०४९ तथा वन नियमावली, २०५१ ले व्यवस्था गरे बमोजिम सामुदायिक वनको संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा व्यवस्थापनको सम्पूर्ण जवाफदेही सम्बन्धित वन उपभोक्ता समितिको हुन्छ । यस समितिको मुख्य काम नाङ्गा पाखा तथा खाली चउरमा वृक्षारोपण गरी हरियाली प्रवर्द्धन गर्ने र वन पैदावारको मध्यमबाट विपन्न परिवारहरूको जीविकोपार्जन, जैविक विविधताको संरक्षण, दिगो वन व्यवस्थापन जस्ता कार्यहरू सञ्चालन गर्ने हुँदा यस कार्यक्रमले गरिवी न्यूनीकरणमा समेत सहयोग पुग्ने विश्वास गरिएको छ । विगतको समयमा वन संरक्षण भन्दा उपयोगमा मात्र जोड दिइन्थ्यो, तर विगत केही वर्षदेखि वन क्षेत्र वरिपरिका जनतामा नयाँ जागरण देखिएको छ । बढ्दो अतिक्रमण, चोरी तथा कटानी, चरिचरन, आगलागी जस्ता कारणबाट चुरे क्षेत्रले भोग्नु परेको विनासबाट यसको पृष्ठभूमिमा रहेका स्थानीय बासिन्दाहरू व्यापक रूपमा प्रभावित छन् । त्यसैले चुरे क्षेत्रका बस्तीहरूमा वन संरक्षण समिति तथा वन उपभोक्ता समितिहरू क्रियाशील भएका त छन् नै, प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष प्रभावित हुने रामग्राम नगरपालिकाले समेत चुरे क्षेत्र आसपासका पालिकाहरूसँग समन्वयात्मक भूमिका निर्वाह गरी चुरे संरक्षणमा सघाउ पुऱ्याउन जरुरी छ । अर्को तर्फ वन व्यवस्थापन कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन सामुदायिक वनहरूलाई स्रोत, साधन र प्रविधियुक्त बनाइन जरुरी छ । उपभोक्ताहरूमा रहेका परम्परागत वन संरक्षण विधिहरूका अतिरिक्त नयाँ विधि र कार्यशैलीहरूको विकास र प्रयोगमा समेत ध्यान पुऱ्याइनु पर्दछ । वनको वैज्ञानिक व्यवस्थापन गरी वा हरित क्षेत्रको विकास गरी वन पैदावारको व्यावसायिक उत्पादनबाट आर्थिक उपार्जन गर्न सकिन्छ । यस नगरपालिकामा रहेका वन पैदावार काठ/दाउराको रूपमा खपत हुनका साथै वन पैदावारमा आधारित उद्योगहरूमा समेत खपत हुने गर्दछ । वन संरक्षण र प्रवर्द्धन गरी अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा नेपालले गरेको प्रतिबद्धता र वन तथा वनजन्य सम्पदाहरूबाट आय आर्जन गरी समृद्धि ल्याउने राष्ट्रिय लक्ष्यलाई पनि रामग्राम नगरपालिकाले वन क्षेत्रको विस्तार, विकास, संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्न जरुरी छ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- नगरपालिकामा हाल ३ वटा सामुदायिक वन र एउटा साभेदारी वन रहेको, यी वनका अतिरिक्त थप वन विस्तार गर्न सकिएमा हरियाली प्रवर्द्धन, आय आर्जनमा सघाउँ पुग्ने ।
- वन विकासको माध्यमबाट बाढी, नदी कटान, भू-क्षय रोकथाम गरी वातावरणलाई संरक्षण गर्न सकिने ।
- वन पैदावार, वन्यजन्तु तथा चरचुरुङ्गी संरक्षण गर्न सकिने ।
- जडिबुटी खेति, प्रशोधन तथा बजारीकरण गर्न सकिने ।
- वनमा आधारित उद्योगहरू सञ्चालन गरी रोजगारी र आय आर्जन गर्न सकिने ।
- यस नगरपालिकाको खाली चउर तथा नदी उकास क्षेत्रमा वृक्षारोपण गरी हरियाली प्रवर्द्धन गर्न सकिने ।

चुनौती

- चोरी सिकारी, वन्यजन्य वस्तुको अवैध निकासी नियन्त्रण गर्ने ।
- वन्यजन्तुबाट हुने बालिनाली क्षतिको रोकथाम गर्ने ।
- डडेलो तथा आगलागी नियन्त्रण गर्ने ।
- महत्वपूर्ण जडिबुटीको पहिचान र संरक्षण गर्ने ।
- अनियन्त्रित डोजर बाटो निर्माण गर्दा रोपिएको विरुवालाई संरक्षण गर्न गाह्रो भएको ।
- हरियाली प्रवर्द्धन तथा वनजंगलको महत्व बारे व्यापक जनचेतना जागृत गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच :- हरियो वन रामग्रामको दीगो धन

लक्ष्य :- वन क्षेत्रको संरक्षण र प्रवर्द्धन गरी आय आर्जनको दीगो श्रोत बनाउने ।

उद्देश्य :- वन क्षेत्रलाई आय आर्जनको दीगो श्रोतको रूपमा विकास गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : वन क्षेत्रलाई आय आर्जनको दीगो श्रोतको रूपमा विकास गर्ने ।

रणनीति	कार्यनीति
वन विकास, संरक्षण र प्रवर्द्धन गरी वनमा आधारित उद्योग मार्फत उत्पादन वृद्धि र रोजगारी सिर्जना गर्ने ।	- वनका खाली क्षेत्रमा टिकाउ र हरियाली प्रवर्द्धन गर्ने विरुवा रोप्न सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिलाई सक्रिय बनाइने छ । - वनजन्य उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गरी वन पैदावारमा आधारित उद्योगहरु खोल्ने, रोजगारी सिर्जना गर्ने र आय आर्जनमा टेवा पुर्‍याउन पहल गरिनेछ । - वनजन्य उत्पादनको अवैध कारोबार नियन्त्रण गरिनेछ । - खाली चउर, नदी कटान तथा भू-क्षय हुने क्षेत्रमा व्यापक रूपमा वृक्षारोपण गर्न टोल विकास संस्था एवं स्थानीय समुदायलाई परिचालन गरिनेछ । - पशु विकास र भू-संरक्षणका लागि समेत लाभदायी हुने अग्निसो जस्ता बहु-उपयोगी विरुवाहरु रोप्ने अभियान चलाइनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरु

- वायोइन्जिनियरिङ्ग कार्यक्रम (खोला किनारमा सबै वडामा) ।
- डढेलो नियन्त्रण तथा जनचेतना कार्यक्रम ।
- जडिबुटी प्रवर्द्धन कार्यक्रम (सामुदायिक तथा साभेदारी वनहरुमा) ।
- नर्सरी निर्माण कार्यक्रम वडा नं.१४
- महत्वपूर्ण जडिबुटीको अध्ययन, अनुसन्धान र अभिलेखीकरण कार्यक्रम ।
- वन विस्तार र संरक्षण सम्बन्धी कार्यविधि तर्जुमा ।
- सामुदायिक तथा साभेदारी वन उपभोक्ता समितिलाई क्षमता विकास कार्यक्रम ।
- खाली चउर र बुट्यान क्षेत्रमा वृक्षारोपण कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- काठजन्य वस्तु र वन्यजन्यमा आधारित उद्योगबाट उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि भई आय आर्जन हुनेछ ।
- वनको दीगो व्यवस्थापन र जडिबुटी जस्ता वन्यजन्य उत्पादनबाट रोजगारी सिर्जना भई गरिवी न्यूनीकरणमा सघाउ पुग्नेछ ।
- हरियाली क्षेत्रको विस्तार भई पर्यावरणीय सन्तुलन र पर्या-पर्यटनलाई टेवा पुगेको हुनेछ ।

८.१.२ वातावरण संरक्षण

विद्यमान अवस्था

प्रत्येक नागरिकलाई स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने हक संविधानमा व्यवस्थित रहेको छ । वातावरण संरक्षण गर्ने कार्य तीनै तहका सरकारको जिम्मेवारी भित्र पर्ने भएकोले यसको उचित व्यवस्थापन पनि प्राथमिकताका साथ गरिनु पर्दछ । ध्वनी, जल, जमिन र वायुसँग सम्बन्धित प्रदुषण रोकथाम र नियन्त्रणका लागि मापदण्ड निर्धारण भई कार्यान्वयनमा आएको अवस्था छ । वातावरण संरक्षणमा जनचेतना अभिवृद्धि, फोहरमैला व्यवस्थापन, हरियाली प्रवर्द्धन गर्ने कार्यका लागि विशेष योजना सहित व्यापक जनपरिचालनको आवश्यकता हुन्छ । वातावरण व्यवस्थापन बहु-आयामिक विषय भएकोले यसमा विभिन्न क्षेत्रको सहयोग र सहकार्य जरुरी हुन्छ । पन्ध्रौं योजनाले सफा, स्वच्छ र हरित वातावरण भन्ने सौँच र प्रदुषण नियन्त्रण, फोहरमैला व्यवस्थापन र हरियाली

प्रवर्द्धन गरी नागरिकको स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने अधिकारको सुनिश्चितता गर्ने लक्ष्य किटान गरेको थियो । सोही योजनाले स्वस्थ समाजको लागि प्रदुषण नियन्त्रण गर्ने, वातावरणीय सेवा तथा हरित विकासको लागि दिगो वन व्यवस्थापन गर्ने, वातावरण तथा जलवायु परिवर्तनका सवालहरूको मूलप्रवाहीकरण र स्थानीयकरण गर्ने, संस्थागत क्षमता विस्तार गर्ने जस्ता रूपान्तरणकारी रणनीतिहरू अंगिकार गरेकोछ । यस योजनामा स्वस्थ समाजको लागि प्रदुषण नियन्त्रण कार्यक्रम, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली र संस्थागत क्षमता विस्तार कार्यक्रम, जोखिम तथा हानि नोक्सानी न्यूनीकरण जस्ता कार्यक्रमहरू यस योजनामा राखिएका छन् ।

त्यसैगरी **स्वच्छ वातावरण र जैविक विविधतायुक्त प्रदेश** भन्ने दीर्घकालीन सौँच र वातावरण संरक्षण गर्ने रणनीति प्रदेशको दोस्रो योजनाले अंगिकार गरेकोछ । यस योजनामा वातावरण संरक्षणमा सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, लेदो तथा फोहर पानीका ढल, नदी, खोलामा मिसाउने कार्य नियन्त्रण गर्ने, खोलाबाट ढुंगा गिट्टी निकाल्दा वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन अनुसार व्यवस्थित गर्ने जस्ता कार्यनीतिहरू उल्लेख गरिएका छन् ।

पृथ्वीमा पाइने हावा, पानी, मौसम र पर्यावरण एक अर्कामा अन्तर सम्बन्धित छन् । मानवजातीले आफू जिउने क्रममा प्रयोग गरेका वस्तुहरू र प्राकृतिक श्रोतहरूबाट पैदा हुने फोहोर मैलाले प्रदुषण बढाई वातावरणलाई प्रभाव पार्दछ । विश्वमा बढ्दो प्रतिस्पर्धा र व्यापार विस्तारका कारणले कारखानाबाट पैदा हुने कार्बन, धुलो, रसायन, धुँवा आदिले वातावरण असन्तुलन बनाएको छ । विगत तीन दशक देखि यता विश्वका सबै देशहरूको ध्यान भूमण्डलीय वातावरणको संरक्षण तर्फ गएकोले नेपाल लगायत थुप्रै देशहरूले संयुक्त राष्ट्र संघ सामु वातावरण संरक्षणका लागि प्रतिबद्धता गर्दै अन्तर्राष्ट्रिय सम्झौतामा हस्ताक्षर गरेका छन् । दीगो विकास लक्ष्य नं.६ ले सबै नागरिकलाई सफा र स्वच्छ पिउने पानी उपलब्ध गराउने र लक्ष्य नं.१५ ले वनको दीगो व्यवस्थापन गर्ने, मरुभूमिकरणको विरुद्ध संघर्ष गर्ने र जैविक विविधतामा हानी हुन नदिने विषयहरूलाई प्राथमिकीकरण गरेको छ ।

वातावरण संरक्षणको मूल आधार वन विकास हो । पानीको श्रोत वन हो । वनको संरक्षण गर्न नसक्दा भू-स्खलन हुने, पानीको मूलहरू सुक्ने, जैविक विविधतामा ह्रास हुने गर्दछ । प्रदुषित वायुमा नाइट्रोजन अक्साइड, सल्फरडाइड अक्साइड, हाइड्रोजनफ्लोराइड र अन्य गह्रौँ खनिज तत्वहरू रहेका हुन्छन् । यी तत्वहरूले प्राणी र वनस्पतिहरू माथि नकारात्मक प्रभाव पारेका हुन्छन् । तर वनका वृक्षहरूले यी तत्वहरूमा हुने रसायनलाई शुद्धिकरण गरी अक्सिजन दिइरहेका हुन्छन् । वृक्षहरूले नै ग्रीन हाउस ग्यासको प्रभाव घटाई जमिनको तहमा हुने ओजोन तहलाई न्यूनीकरण गर्दछन् ।

वातावरण संरक्षण र फोहरमैला व्यवस्थापन अन्योन्याश्रित छन् । फोहरमैलाको उचित व्यवस्थापनबाट प्रदुषण नियन्त्रण गर्न सकिन्छ । सड्ने र नसड्ने फोहरलाई श्रोतमै वर्गीकरण गरी सड्ने फोहरलाई प्राङ्गारिक मलको रूपमा कृषि कार्यमा पुनःप्रयोग गर्न सकिन्छ भने नसड्ने फोहरलाई पुनचक्रीय विधिबाट पुनःप्रयोग गर्न सकिन्छ । फोहरमैलाको उचित व्यवस्थापनका लागि जनचेतना अभिवृद्धिका साथै व्यापक रूपमा जनपरिचालन गर्न अपरिहार्य छ । स्वच्छ, स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने नागरिकको हकलाई प्रत्याभूत गर्न साभा प्रतिबद्धता, मानव वस्तीबाट निस्कने फोहरको उचित व्यवस्थापन, प्लाष्टिकजन्य फोहरको नियन्त्रण र व्यवस्थापन, प्रदुषण गर्नेबाट उचित दायित्व बहन जस्ता पक्षहरूमा ध्यान जान जरुरी छ । यसका लागि 3R पद्धति पनि कार्यान्वयनमा ल्याउन सकिन्छ ।

स्वच्छ, सफा वातावरण कायम गरी जनताको जीवन स्वस्थ बनाई सक्रिय, क्रियाशील र सिर्जनशील नागरिक तयार गर्न ग्रामीण क्षेत्र, साना बजार क्षेत्र र शहर उन्मुख क्षेत्रहरूमा पनि फोहरमैला व्यवस्थापन गर्न जरुरी छ । संक्रामक महामारी हुन नदिन ठोस तथा तरल फोहरलाई व्यवस्थापन गर्नुपर्ने हुन्छ । यसको उचित व्यवस्थापन र पुनचक्रीय विधिबाट विकसित देशहरूले मल, उर्जा र नयाँ वस्तुहरू बनाई प्रशस्त आय आर्जन गरे जस्तै नगरपालिकाले पनि यस तर्फ विशेष ध्यान पुऱ्याउनु पर्दछ ।

रामग्राम नगरपालिकाको ८९.७२% जमिन कृषि र आवादी क्षेत्रले ढाकेको छ भने बाँकी क्षेत्रमा वन-बुट्यान, खोला नाला, पोखरी तलाउ आदि छन् । यस पालिकाको कूल जनसंख्या ६४०१७ रहेको छ । नगरपालिकामा रहेका ३ वटा सामुदायिक वन र एउटा साभेदारी वनको स्थानीय समुदायस्तरबाट नै संरक्षण गरिएकोले वर्तमान अवस्थामा वातावरण संरक्षणमा केही सकारात्मक प्रभाव देखिन्छ, तर गाउँवस्तीका बीचमा बनाइएका सडक बाटाहरूको कारणले भू-क्षय तथा वायु प्रदुषण भई वातावरणमा निश्चित रूपमा असर परेको छ ।

रामग्राम नगरपालिकाको अधिकांश भाग ग्रामीण वस्तीले ढाकिएको छ । वर्तमान अवस्थामा फोहरमैलाको प्रदुषण

त्यति ठूलो चुनौतीको रूपमा त छैन, तैपनि घनावस्ती र स-साना बजार क्षेत्रमा फोहरमैलाको उचित व्यवस्थापन तथा ढल निकासको व्यवस्थित विकास गर्न भने सकिएको छैन । बजार क्षेत्र, पार्क तथा मनोरञ्जन क्षेत्र, विभिन्न मठ-मन्दिर तथा साँस्कृतिक स्थलहरूमा फ्याकिने सीशाका बोटलहरू तथा काँचका टुक्राहरू र अन्य थुप्रै प्लाष्टिकजन्य वस्तुहरूको व्यवस्थापन गर्न र नियमन गर्न सकिएको छैन । मेला लाग्ने स्थलहरू र मानिसको भेला हुने अन्य सार्वजनिक स्थानमा सार्वजनिक शौचालयहरू पनि व्यवस्थापन गर्न सकिएको छैन । बजार केन्द्रहरूको विस्तार र विभिन्न आर्थिक गतिविधिहरूको विस्तारबाट उत्सर्जन हुने फोहरमैलाको उचित व्यवस्थापनका लागि उपयुक्त स्थानमा लेण्डफिल्ड साइट तोकिएको व्यवस्थापन हुन आवश्यक छ । स्वस्थ, स्वच्छ वातावरण सहितको रामग्राम र सभ्य एवं सुसंस्कृत यहाँका जनताको परिचय दिन पनि वातावरण संरक्षण र फोहरमैलाको उचित व्यवस्थापन गरिनु पर्दछ ।

अवसर तथा चुनौती

अवसर

- हाल यस नगरपालिकामा रहेका ३ वटा सामुदायिक वन र एउटा साभेदारी वन क्षेत्रबाट समेत हरियाली प्रवर्द्धन गरी वातावरण संरक्षणमा सघाउ पुगेको ।
- सबै सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिहरू वन वातावरण संरक्षणमा परिचालित भइरहेको ।
- वन जंगल क्षेत्रमा डढेलो नियन्त्रण गर्ने संयन्त्र निर्माण गरी व्यवस्थापन गर्न सकिने ।
- खाली चउर तथा सडक बाटो छेउँमा वृक्षारोपण गर्दा प्रदुषण कम भई स्वच्छ वातावरण कायम राख्न सकिने
- आयोजना सञ्चालन गर्नुपूर्व वातावरणीय प्रभावको मूल्यांकन गरी त्यसको प्रतिवेदन कार्यान्वयनबाट वातावरण सन्तुलनको दीगो व्यवस्थापन हुन सक्ने ।
- सड्ने खालका फोहरबाट अर्गानिक मल उत्पादन गरी कृषि क्षेत्रमा उत्पादकत्व बढाउन सकिने ।
- मानव वस्तीबाट टाढाको अनुत्पादक स्थानमा फोहरको अन्तिम विसर्जन स्थल बनाउन सकिने ।

चुनौती

- अव्यवस्थित र मापदण्ड विपरितका सडक निर्माण लगायतका अन्य निर्माण कार्यलाई व्यवस्थित गर्ने ।
- वातावरण संरक्षण र फोहरमैला व्यवस्थापनमा जनचेतनाको विकास गर्ने ।
- प्लाष्टिकजन्य पदार्थको अत्याधिक प्रयोगलाई नियन्त्रण र व्यवस्थापन गर्ने ।
- सार्वजनिक स्थलमा निर्माण हुने शौचालयको उचित व्यवस्थापन गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- रामग्रामको सान; स्वच्छ, सफा र हरित वातावरण मार्फत दीगो विकासको अभियान

लक्ष्य :- रामग्रामवासीको स्वच्छ, स्वास्थ्य र सुरक्षित वातावरणमा बाँच्न पाउने अधिकारको सुनिश्चितता गर्ने ।

उद्देश्य :- वातावरण संरक्षण र विकास व्यवस्थापनलाई आन्तरिकीकरण गर्ने

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : वातावरण संरक्षण र विकास व्यवस्थापनलाई आन्तरिकीकरण गर्ने	
रणनीति	कार्यनीति
● वातावरण संरक्षण मापदण्ड बमोजिम प्रदुषण न्यूनीकरण गरी स्वस्थ नागरिक मार्फत आर्थिक, सामाजिक क्षेत्रमा सकारात्मक परिणाम प्राप्त गर्ने ।	● वर्गीकृत भू-उपयोग मापदण्डलाई थप व्यवस्थित गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ । ● वातावरण नीति र वन तथा वातावरण सम्बन्धी आवश्यक कानून तर्जुमा गरिनेछ । ● खाली चउर, मोटर बाटोको छेउ, नदी-कटान र बुट्यान क्षेत्रमा आकर्षक विरुवाहरू रोपी हरियाली प्रवर्द्धन गरिनेछ । ● स्वच्छ वातावरण र हरियाली प्रवर्द्धनका लागि एक घर पाँच विरुवा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

	- वस्ती तथा बजारबाट उत्सर्जन हुने प्लाष्टिकजन्य फोहरहरुको व्यवस्थापन गरिनेछ । - वातावरण संरक्षण र फोहरमैला व्यवस्थापनमा 3R (Reduce, Reuse, Recycle) पद्धतिलाई अवलम्बन गर्न, गराउन विशेष जोड दिइनेछ । - प्लाष्टिकजन्य वस्तुहरु जलाउँदा वातावरण र जनस्वास्थ्यमा पर्ने असरका बारेमा व्यापक जनचेतना जागृत गराउँदै यस्तो कार्यलाई निरुत्साहित गरिनेछ । - वातावरण संरक्षण र फोहरमैला व्यवस्थापनमा जनचेतना सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । - विषादीको प्रयोगलाई न्यूनीकरण गरिनेछ ।
दीगो रुपमा फोहरमैलाको व्यवस्थापनबाट स्वच्छ, सफा वातावरण निर्माण गर्ने ।	- फोहरमैला व्यवस्थापन नीति निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ - टोल विकास संस्थाहरुलाई फोहरमैला व्यवस्थापनमा परिचालन गरिनेछ । - उपयुक्त स्थान पहिचान गरी ल्याण्डफिल्ड साइटको डि.पि.आर. तयार गरिनेछ । - विभिन्न जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ । - हरेक महिनाको अन्तिम शनिबार टोल बस्तीमा सरसफाईको कार्यक्रम संचालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- प्लाष्टिकजन्य वस्तुहरुको प्रयोग न्यूनीकरण कार्यक्रम ।
- वातावरण संरक्षण नीति तथा कार्यविधि निर्माण ।
- नदीजन्य पदार्थको उत्खनन र प्रयोग सम्बन्धी कार्यविधि निर्माण ।
- फोहरमैला व्यवस्थापन तथा वातावरण संरक्षण सचेतना कार्यक्रम ।
- खाली चउर, मोटर बाटोको छेउ र नदी-कटान क्षेत्रमा वृक्षारोपण कार्यक्रम ।
- फोहरमैला संकलन केन्द्रहरुको व्यवस्थापन कार्यक्रम ।
- ल्याण्ड फिल्ड साइट अध्ययन र डि.पि.आर. निर्माण ।
- सार्वजनिक शौचालय निर्माण कार्यक्रम (साँस्कृतिक स्थल, बसपार्क र अन्य सार्वजनिक स्थल) ।
- निरन्तर सरसफाई अभियान कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- स्वच्छ, सफा र प्रदुषण रहित वातावरण कायम भएको हुनेछ ।
- प्लाष्टिकजन्य पदार्थको प्रयोग तथा यत्रतत्र फ्याँक्ने प्रवृत्तिमा उल्लेख्य रुपमा कमी आएको हुनेछ ।
- फोहरमैलाको अन्तिम विसर्जन स्थलको अध्ययन र डि.पि.आर भएको हुनेछ ।

८.२ जैविक विविधता

विद्यमान अवस्था

जैविक विविधताको दृष्टिले हाम्रो देश सम्पन्न छ । यहाँको पारिस्थितिकीय प्रणाली विभिन्न प्रकारका वन, वनस्पति वर्ग, वनस्पति प्रजाती र प्राणी प्रजातीको समग्र अवस्था गतिशील छ । विभिन्न संरक्षित क्षेत्र, अन्तर्राष्ट्रिय महत्वका सीमसार क्षेत्र, सामुदायिक वन क्षेत्र र निजी खेतवारीमा रहेका लाखौं वन तथा कृषि वनबाट जैविक विविधताको संरक्षण भैरहेको छ । पन्ध्रौं योजनाले जैविक विविधताको दीगो र सहभागितामूलक व्यवस्थापनबाट वातावरणीय

सन्तुलन तथा पर्या-पर्यटनको विकास गरी अर्थतन्त्रमा यस क्षेत्रको योगदानको वृद्धि गर्ने लक्ष्य लिएको थियो । सोही योजनाले पारिस्थितिकीय प्रणालीको लागि जैविक विविधताको संरक्षण गर्ने रुपान्तरणकारी रणनीति अंगिकार गरेको छ । त्यसैगरी यस योजनामा जैविक विविधताको दिगो संरक्षण सम्बन्धी मुख्य कार्यक्रम रहेको छ । त्यस अन्तरगत पर्या-पर्यटनको दायारा विस्तार गर्दै वन संरक्षणमा स्थानीय समुदायको अधिकतम सहभागिता अभिवृद्धि गर्ने, वन्यजन्तुबाट हुने जनधनको राहतको लागि कोष स्थापना तथा बीमा व्यवस्था गर्ने, वन्यजन्तुलाई आहार हुने रुख बिरुवाको वृक्षारोपण गर्ने, जलाधार, सीमार तथा पानीका श्रोतहरूको संरक्षण गर्ने जस्ता कार्यक्रमहरू राखिएका छन् । लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनाले **जैविक विविधताको संरक्षणका लागि वनजंगल तथा सीमसार क्षेत्रको व्यवस्थापन गर्ने** लक्ष्य तथा उद्देश्य सहित पोखरी, ताल तथा सिसिमसार क्षेत्रको संरक्षण, विकास र वातावरणमैत्री उपयोग गर्ने, वनमा आधारित जैविक विविधता संरक्षणका लागि वन, वनस्पति तथा वन्यजन्तु चोरी सिकारी तथा अतिक्रमण नियन्त्रण गर्ने, जंगलमा उपलब्ध हुने फलफूलको संरक्षण तथा विस्तार गर्ने, पारिस्थितिकीय प्रणाली जोगाउन संरक्षित वन क्षेत्रको विकास र प्रवर्द्धन गर्ने, लोपोन्मुख प्रजातिका वन्यजन्तु तथा वनस्पतिको संरक्षणका लागि सचेतना अभिवृद्धि गर्ने, रैथाने प्रजातिका जलचर, थलचरहरूको संरक्षण गर्ने जस्ता कार्यनीतिहरू लिएको छ । रामग्राम नगरपालिका समुन्द्री सतहबाट १०० देखि १३० मीटरको उचाईसम्म फैलिएकोले यहाँको हावापानी, वनस्पती, वन्यजन्तु तथा चराचुरुङ्गीहरूमा विविधता छ । उष्णमनसुनी र कतै समशितोष्ण मनसुनी हावापानी भएको यस नगरपालिकामा वार्षिक औषत वर्षा १९१२ मि.मि. र अधिकतम तापक्रम ४५ डिग्री सेल्सियससम्म पुग्दछ । जाडोयाममा शीतलहरी समेत चल्दा न्यूनतम तापक्रम ४ डिग्री सेल्सियससम्म झर्ने गर्दछ । सबै समथर भूमि रहेको यस नगरपालिकामा भरही, भलुही, तुरिया, भूमही, रामखण्डा, पिडुरा आदि नदी खोलाहरू बग्दछन् । नगरपालिकाको उत्तर तर्फसन्निकटमा रहेको चुरे क्षेत्रबाट समेत यो नगरपालिका प्रभावित छ । यहाँ ३ वटा सामुदायिक वन र एउटा साभेदारी वन रहेको छ । यी वनमा साल, सिसौ, सिमल, सदबहन, जामुन, कदम, खयर, चिलाउने, साजन, अशोक, बर पीपल जस्ता रुख वृक्षहरू रहेका छन् र घर बस्तीहरूमा आँप, सरिफा, मेवा, कटहर, लिची, नरिवल, वयर, अम्बा, केरा, बेल जस्ता फलफूलका वृक्षहरू समेत पाइन्छन् । यहाँ महत्वपूर्ण औषधिजन्य जडिबुटीहरू र वनमा आधारित उद्योगहरूलाई चाहिने थुप्रै कच्चा पदार्थहरू पनि पाउन सकिन्छ । वन क्षेत्रमा पाटेबाघ, हापसिलो, दुम्सी, बदेल्, नीलगाई, खरायो, न्याउरी मुसा, मलसाप्रो, लोखर्के, बादर, स्याल, मैयूर, बनकुखुरा आदि जस्ता वन्यजन्तु तथा पंक्षीहरू पाइन्छन् । त्यसैगरी जडिबुटी तर्फ निम, तुलसी, बामरी, गुर्वी, पिपर, लती, कुमकुम धुप, गुलाब, कारजा, धौरबबुवा, तिनपाते, घोडाटाप, गनपसार, बेल, उनीऊ, भक्लेड, हरो, बरो, अमला, धरबुरुवा, बबुरी, धतुर, मदुर, भाड, मैनापाता, गण प्रसाद, घिउकुमारी, गुलाफ, बहेरा, कच्चा, निरविसिया, कुरिलो, औला आदि जस्ता जडिबुटीहरू पाउन सकिन्छ । जैविक विविधता भएको यस नगरपालिकालाई सहभागीतामूलक व्यवस्थापनबाट वातावरणीय सन्तुलन र दीगो विकासको अवधारणा अनुरूप पर्या-पर्यटनमा विकास गर्न जरुरी छ । नगरपालिकाले उक्त पक्षहरूलाई ध्यानमा राखी जैविक विविधताको समुचित संरक्षण, व्यवस्थापन र सदुपयोग गरी वातावरणीय सन्तुलन कायम गर्ने लक्ष्य लिएको छ, सम्पूर्ण जैविक प्रणालीको अस्तित्व पञ्च महाभूतको प्रयोग र उपलब्धतामा आधारित हुन्छ । पञ्च महाभूत भन्नाले जल, जमिन, वायु, प्रकाश र तापलाई बुझिन्छ र यी सबैको अपरिहार्यता सबै प्राणीलाई उत्तिकै बराबर रहेको छ । यो विषय अति सम्बेदनशील विषय भएकोले हामीले विकास निर्माणका कुरा गर्दा जैविक विविधता जस्तो महत्वपूर्ण पक्षलाई विशेष ध्यान पुऱ्याउन जरुरी हुन्छ । यस नगरपालिकामा जैविक विविधताका मुख्य श्रोतहरू निम्नानुसार छन् :

- विभिन्न वन वनस्पति, चराचुरुङ्गी तथा जीवजन्तु (३ वटा सामुदायिक वन र एउटा साभेदारी वन) ।
- भरही, भलुही, तुरिया, भूमही, पिडुरा, रामखण्ड खोला र अन्य खोला नालाहरू र यी क्षेत्रमा पाइने विभिन्न प्रजातीका सरिसृप तथा उभयचर प्राणीहरू ।
- यस पालिकामा रहेका विभिन्न पोखरी तलाउ सीमसार क्षेत्र र ती क्षेत्रमा पाइने जीवजन्तुहरू सरिसृप तथा उभयचर प्राणीहरू) ।

अवसर

- सामुदायिक वन तथा साभेदारी वन, विभिन्न प्रजातीका वन वनस्पति एवं औषधीजन्य जडिबुटी र वन्यजन्तु तथा चराचुरुङ्गीहरूको संरक्षण र प्रवर्द्धन गरी लाभ प्राप्त गर्न सकिने ।

- जैविक विविधताको संरक्षणबाट वातावरण संरक्षण तथा आय आर्जनमा सहयोग पुग्ने ।
- पर्या-पर्यटनलाई प्रवर्द्धन गरी आयआर्जन गर्न सकिने ।

चुनौती

- वन्यजन्य उत्पादनको अवैध कटानी तथा निकासी र वन्यजन्तुको अवैध चोरी सिकारी रोक्ने ।
- चुरे जलाधार क्षेत्रको योजनाबद्ध संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने ।
- उद्योगहरुबाट उत्सर्जित रसायनिक पदार्थबाट प्रदुषित भएरही तथा भलुही नदीको प्रदुषण रोक्ने ।
- वन्यजन्तुबाट हुने बालीनालीको नोक्सानी नियन्त्रण गर्ने ।
- वन्यजन्तुहरु उपर मानवीय पक्षबाट हुने हानी नोक्सानी नियन्त्रण गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- वातावरण सन्तुलनका लागि जैविक विविधताको संरक्षण र प्रवर्द्धन ।

लक्ष्य :- जैविक विविधताको संरक्षण गरी वातावरण सन्तुलन कायम गर्ने ।

उद्देश्य :- जैविक विविधताको संरक्षण र प्रवर्द्धनबाट रामग्रामवासीहरुलाई समुचित लाभ पुऱ्याउने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : जैविक विविधताको संरक्षण र प्रवर्द्धनबाट रामग्रामवासीहरुलाई समुचित लाभ पुऱ्याउने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● वन क्षेत्रहरुलाई विभिन्न वनस्पति, जडिबुटी, विभिन्न प्रजातीका चराचुरुङ्गी तथा वन्यजन्तुको सुरक्षित आश्रय स्थल बनाउने र संरक्षण गर्ने ।	● जैविक विविधता भल्काउने वनस्पती उद्यानको निर्माण गरिनेछ । ● विभिन्न सामुदायिक वनहरुमा पोखरीहरु निर्माण गरी पशुपंक्षीमैत्री तथा हरियाली वन प्रवर्द्धन गरिनेछ । ● जैविक विविधताको संरक्षण गर्न जनचेतना अभिवृद्धि गरिनेछ । ● जैविक विविधताको संरक्षण गर्न नीति, कार्यविधि बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ । ● नदी प्रदुषण नियन्त्रणका लागि सम्बन्धित उद्योगीहरूसँग समन्वय गरी समस्या समाधान गर्न पहल गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरु

- विद्यमान पोखरी तथा तलाउहरुको संरक्षण कार्यक्रम (नगरस्तर) ।
- विद्यमान जडिबुटी, चराचुरुङ्गी, वन्यजन्तु, वन वनस्पतीको अध्ययन, अनुसन्धान र अभिलेखीकरण ।
- जैविक विविधता संरक्षणका लागि कार्यविधि निर्माण ।
- जैविक विविधता संरक्षण र प्रवर्द्धनका लागि जनचेतना कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- विद्यमान वन्यजन्तु, चराचुरुङ्गी, वनस्पती तथा औषधीजन्य जडिबुटीहरुको अभिलेखीकरण भएको हुनेछ ।
- जैविक विविधताको उपयोग गरी पर्या-पर्यटनको पूर्वाधार निर्माण भएको हुनेछ ।

८.३ पार्क तथा खुल्ला क्षेत्र

विद्यमान अवस्था

पोखरी, चौतारी, खुला चउर, पार्क तथा पिकनिक स्थलहरु बालबालिका, युवा तथा जेष्ठ नागरिकका लागि फुर्सदको समय उपयोग गरी मनोरञ्जन गर्ने सामाजिक मिलन केन्द्रहरु हुन् । पार्क तथा यस्ता खुला क्षेत्रहरु आकर्षक बनाउन सके वातावरण सन्तुलनमा सघाउ पुऱ्नुका साथै पर्यटकहरुको मनोरञ्जन (Recreational Center) केन्द्रको रुपमा यस्ता स्थानहरु आकर्षण हुन सक्दछन् । यसको अतिरिक्त प्राकृतिक प्रकोपको बेला यस्ता क्षेत्रहरु तत्कालका लागि मानवीय आश्रय स्थलको रुपमा समेत प्रयोगमा ल्याइने हुँदा योजनामा यस्ता क्षेत्रको

महत्व हुनु स्वभाविकै हो । सोझै योजनामा देशका सबै क्षेत्रमा स्थानीय तथा रैथाने संस्कृति तथा सभ्यता भल्किने खुला पार्क एवं मनोरञ्जन स्थल नमूनाको रूपमा निर्माण गर्ने कार्यक्रम राखिएको छ ।

रामग्राम नगरपालिकामा हाल वडा नं.१८ को धरमपुर पोखरी परिसरमा, वडा नं.१६ को हकुईमा पार्क निर्माण भएका छन् । वडा नं.१४ को पर्सावलमा रहेको हडहियापार्क र वडा नं.८ को उनवचमा पार्कहरू निर्माणाधीन अवस्थामा छन् । पालिकामा रहेका महत्वपूर्ण मन्दिर परिसर र विभिन्न पोखरी परिसरमा आकर्षक पार्कहरू निर्माण गर्न जनस्तरबाट माग रहेको छ । निर्माण भएका पार्कहरूको पनि स्तरोन्नति गरी सुन्दरीकरण गर्न आवश्यक छ । नगरपालिकाले बाल मन्दिर परिसरमा रहेको जग्गालाई व्यवस्थापन गरी नगरको सौन्दर्यीकरणका लागि पार्क निर्माण गर्ने सौँच लिएको छ । नगरपालिकाको खाली चउर, नदी उकास र बुट्यान क्षेत्रको उपयुक्त स्थानमा पोखरी, चौतारी, पार्क र पिकनिक स्थलहरू निर्माण गर्दा बालबालिका, युवा, जेष्ठ नागरिक र आगन्तुकहरूका लागि यस्ता स्थानहरू मनोरञ्जनका केन्द्र हुन सक्दछन् । यसका साथै यस्ता पार्कहरू र खुला क्षेत्र प्रकोपको बेला मानवीय क्षति हुनबाट बचाउने आश्रय स्थलमा प्रयोग हुनुका साथै वातावरण सन्तुलनमा समेत कामयावी हुन सक्दछन् । यस नगरपालिकाका विभिन्न वडाहरूमा निम्न अनुसारको खुला क्षेत्रहरू छन् ।

१. कुनवार मन्दिर परिसर, कुनवार, वडा नं.१२ (२ बिगाह)
२. घनश्यामपुर, घनश्यामपुर, वडा नं.८
३. उनवच बगैचा क्षेत्र, उनवच, वडा नं.८
४. सहुवाटिकर जाने बाटो क्षेत्र, सहुवाटिकर, वडा नं.१ (२/३ बिगाह)
५. कूटी क्षेत्र, सण्डा, वडा नं.१ (१ बिगाह)
६. नीलो गेट पश्चिम क्षेत्र, परासी, नीलो गेट, परासी, वडा नं.१ (५/६ कठ्ठा)
७. ऐइचावाल महिला पोखरी परिसर क्षेत्र, ऐइचावाल, वडा नं.१४
८. रानीपाखर खुला चउर, रानीपाखर, वडा नं.११ (६/७ बिगाह)
९. पोखरपाली खुला चउर, पोखरपाली, वडा नं.६ (३/४ बिगाह)
१०. जमुनिया हकुई खुला चउर, जमुनिया, हकुई वडा नं.१६ (४/५ बिगाह)
११. लंकवहा चउर, लंकवहा, वडा नं.१० (४/५ बिगाह)
१२. घिनाहा नजिकको खाली जग्गा (१७ बिगाह)

अवसर

- खाली चउर, मन्दिर तथा पोखरी परिसरका क्षेत्र उल्लेख्य हुँदा पार्क तथा मनोरञ्जन केन्द्र निर्माण गर्न सकिने
- विपद्को समयमा आश्रय स्थल बनाउन सकिने ।
- पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न सकिने ।
- बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिकका लागि मनोरञ्जन केन्द्रको रूपमा विकास गर्न सकिने ।

चुनौती

- खुल्ला क्षेत्र अतिक्रमणलाई नियन्त्रण गर्ने ।
- व्यवस्थित पार्क निर्माणका लागि आवश्यक श्रोत व्यवस्थापन गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- आकर्षक पार्क, मनोरञ्जन तथा पर्यटनको पूर्वाधार ।

लक्ष्य :- पार्क, उद्यान तथा खुला मैदानको व्यवस्थापनबाट मनोरम वातावरण कायम गर्ने ।

उद्देश्य :- रामग्राम नगरपालिकालाई स्वच्छ वातावरण र मनोरम केन्द्रको रूपमा विकास गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : रामग्राम नगरपालिकालाई स्वच्छ वातावरण र मनोरम केन्द्रको रूपमा विकास गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● पार्क, उद्यान निर्माण तथा खुला क्षेत्रको	● प्रत्येक वडामा कम्तिमा एक वडा एक पार्क निर्माणको

व्यवस्थापन गरी प्रत्येक वस्तीलाई मनोरम बनाउने र आपत्कालीन अवस्थामा आश्रय केन्द्रको रूपमा स्थापित गर्ने ।	नीति लिइनेछ । ● उपयुक्त पिकनिक स्थलहरूको छनौट गरी निर्माण तथा व्यवस्थापन गरिनेछ । ● सुन्दर पार्क र पिकनिक स्थलहरूमा फोहर तथा प्रदुषण हुन नदिन युवा क्लब तथा आमा समूहहरू परिचालन गरिनेछ । ● प्राकृतिक प्रकोपको बेला मानवीय क्षति कम गराउन र तत्काल उद्धारको लागि खुला चउर व्यवस्थित गरी उपयोगमा ल्याइने छ । ● खुला क्षेत्रको संरक्षण गर्न जग्गा संरक्षण नीति/कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । ● पुराना चौतारीहरूको संरक्षण गर्दै शीतल छहारी दिने वर, पीपल र स्वामी जस्ता वृक्षहरू रोपण गर्न टोल विकास संस्था र सामुदायिक संघ संस्थाहरू परिचालन गरिनेछ ।
--	---

प्रमुख कार्यक्रम

- बाल उद्यान निर्माण, वडा नं.९ (ललितपुर देखि जोकवारसम्म घोला किनार)
- पार्क निर्माण, वडा नं.४ (कोटहीमाई मन्दिर परिसर)
- सुन्दर पार्क तथा बगैचा निर्माण, वडा नं.१५ (घिनाहा नजिक, १७ बिगाह)
- शान्ति कोलीया पार्क निर्माण, वडा नं.१८, पण्डितपुर (पर्यटन विकासमा रहेको)
- अमरौट महिला पोखरी पार्क, वडा नं.१४ (पोखरी परिसरमा)
- पार्क निर्माण, वडा नं.१२ (कसिया सामुदायिक वन)
- महुवारी पोखरी उद्यान सुन्दरीकरण, वडा नं.१७
- देवगाँव पोखरी उद्यान सुन्दरीकरण, वडा नं.१७
- बाल उद्यान निर्माण, वडा नं.३ (रामखण्डको खोलाको छेउ)
- पार्क निर्माण, वडा नं.१ (नीलो गेटको पश्चिम तर्फको खाली जग्गा)
- पार्क निर्माण वडा नं.११, रानीपाखर (निर्माण भएको पार्कमा हुने डुबान व्यवस्थापन)
- पार्क स्तरोन्नति, धरमपुर, वडा नं.१८ (निर्माण भएको पार्कमा हुने डुबान व्यवस्थापन)
- पार्क निर्माण, मन्दरीया चोक वडा नं.१६, मन्दरीया
- पार्क निर्माण वडा नं.५ (बाल मन्दिर परिसर)
- पार्क निर्माण, वडा नं.६ (जौरहरि मन्दिर परिसर)
- पुराना चौतारीहरूको संरक्षण तथा स्तरोन्नति कार्यक्रम ।
- खाली चउर संरक्षण कार्यक्रम

अपेक्षित उपलब्धी

- नगरपालिकाको सबै वडामा पार्कहरू निर्माण भएको हुनेछ ।
- पुराना चौतारीहरूको संरक्षण र शीतल छहारी दिने वृक्षहरूको रोपण भएको हुनेछ ।
- खुला क्षेत्रहरूको खोजी र संरक्षण भएको हुनेछ ।
- मनोरञ्जनको लागि पिकनिक स्थलहरू निर्माण भई प्रयोगमा आएको हुनेछ ।
- वातावरण सन्तुलनमा सकारात्मक प्रभाव परेको हुनेछ ।

८.४ सीमसार तथा जलाधार क्षेत्र

विद्यमान अवस्था

जैविक विविधता कायम गर्न र वातावरण सन्तुलित बनाउन सीमसार तथा जलाधार क्षेत्रको संरक्षण गर्नुपर्दछ । पानीका मूल सुक्न नदिने गरी वृक्षहरूको संरक्षण र व्यवस्थापन गर्ने, उक्त क्षेत्रको नजिक सडक निर्माण गर्दा भू-कम्पन नहुने साधनहरू प्रयोग गर्ने, पानीका श्रोतहरू नसुक्ने गरी विकास निर्माणका कामहरू गर्ने, पानीको दीगो व्यवस्थापन हुने गरी पोखरी र तालहरूको निर्माण गर्ने, वर्षातको पानी संकलन हुने गरी पोखरी र तालतलैया निर्माण गर्ने जस्ता कार्यहरू सीमसार तथा जलाधार क्षेत्रको संरक्षण गर्ने विधिहरू हुन् । सीमसार र जलाधार क्षेत्रको संरक्षणबाट जलवायु स्थिरता, कृषि उपजमा वृद्धि, प्राणी र वनस्पतीलाई आवश्यक पर्ने पानी प्रयाप्त भई वातावरण सन्तुलन र जैविक विविधताको संरक्षणमा महत्वपूर्ण योगदान रहने हुन्छ । देशका विविध स्थानहरूमा सीमसार क्षेत्रको संरक्षण, नदी किनार संरक्षण, क्षतिग्रस्त भूमिको पुनर्स्थापन, पानीको मुहान संरक्षण जस्ता कार्यहरू मार्फत जलाधार व्यवस्थापनमा टेवा पुगिरहेको अवस्था छ । यस क्षेत्रको संरक्षण र प्रवर्द्धनबाट वातावरण सन्तुलनका साथै पर्या-पर्यटनमा समेत टेवा पुग्दछ । सोही योजनाले सीमसार तथा जलाधार क्षेत्रको संरक्षण गर्ने रणनीति लिएको छ । यस योजनामा स्थानीय अनुकूलनता प्रवर्द्धन कार्यक्रम अन्तरगत जलाधार, सीमसार, ताल तलैया जस्ता पारिस्थितिकीय प्रणालीको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्दै स्थानीय पाठ्यक्रममा समेत समावेश गरी पठन-पाठन गराउने जस्ता कार्यक्रमहरू राखिएको छ ।

प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनाले जलाधार क्षेत्रहरूको दिगो संरक्षण गर्ने लक्ष्य र समुदायको सहभागितामा प्रदेशका जलाधार क्षेत्रको व्यवस्थापन गरी जलस्रोतको दिगो संरक्षण गर्ने उद्देश्य लिएको छ । पानीका स्रोतहरूको संरक्षण गर्ने, जलाधार संरक्षणलाई समुदायको आयआर्जन र रोजगारीसँग आबद्ध गर्ने जस्ता कार्यनीतिहरू पनि यस योजनामा निर्दिष्ट गरिएको छ ।

रामग्राम नगरपालिकामा खोलानालाहरू, पोखरी तथा ताल तलैया जस्ता पानीका श्रोतहरू रहेका छन् । यिनै श्रोतहरूबाट यस नगरपालिकाका कृषियोग्य जमिनमा सिंचाइ र घरपालुवा तथा जंगली जनावरहरूलाई पानीको आपूर्ति हुने गर्दछ । नगरपालिका हुँदै उत्तरबाट दक्षिण तर्फ नागबेली आकारमा बगेका नदी खोलाहरू-भरही, भलुही, तुरिया, भूमही, पिडुरा, रामखण्ड जस्ता खोला नालाहरूको सन्निकटमा केही ठाउँमा मूलहरू र कतै सीमसार क्षेत्र समेत छन् । यी खोलाहरूको जलाधार क्षेत्र खासगरी चुरे क्षेत्र नै हो । यसका अलावा यस नगरपालिकाको सन्निकटमा रहेको ऐतिहासिक सनई ताल एउटा ठूलो सीमसार क्षेत्र नै हो । यस सीमसार क्षेत्रमा विभिन्न जलचर तथा उभयचर प्राणीहरू रहनुका साथै यस तालबाट कृषि सिंचाइ, हरियाली प्रवर्द्धन र वातावरण सन्तुलनमा ठूलो योगदान पुगेको छ । अति महत्वपूर्ण हुँदा हुँदै पनि सनई ताल अतिक्रमणमा परेको छ । यसको संरक्षणमा यस नगरपालिकादले समेत समन्वयात्मक ध्यान पुर्‍याउन जरुरी छ । यसका साथै पानीका श्रोतहरूमा निजी तथा सार्वजनिक पोखरी तथा तालाउहरू समेत रहेका छन् । ठूला नदी नहुँदा कृषि सिंचाइको मुख्य श्रोतमा स्यालो ट्युबेल तथा डिप बोरिङको प्रयोग बढ्दो छ, जसले गर्दा जल सतह (पानीको लेयर) धेरै तल पुगेको अवस्था छ । यहाँका नदी खोलाहरूको मुख्य जलाधार क्षेत्र चुरे क्षेत्र रहेको र यो क्षेत्रको विभिन्न हिसाबले अतिक्रमण हुँदा यी नदी नालाहरूमा पनि बाढे महिना पानी नबग्ने, नदी किनारका मूल तथा सीमसार क्षेत्र सुक्दै जाने, नदीमा आश्रित प्राणीहरू र अन्य प्रणालीमा समेत नकारात्मक असर पर्ने स्थिति सिर्जना भएको छ । अतः चुरे संरक्षणको लागि यस नगरपालिकाले समेत समन्वयात्मक भूमिका निर्वाह गरी विभिन्न साभेदारहरूलाई परिचालन गर्न जरुरी छ । त्यसैगरी यहाँ रहेका विभिन्न पानीका श्रोतहरूको उचित संरक्षण र

शिवालय पोखरी, बडा नं.११

प्रवर्द्धन गरी विवेकपूर्ण प्रयोग गर्न त्यतिकै आवश्यक छ ।

अवसर

- नदी, पोखरी, तलाउ जस्ता पानीका श्रोत हुँदा पारिस्थितिक प्रणाली (Eco-system) मा टेवा पुगेको ।
- नदी प्रणाली तथा पोखरीहरूको संरक्षणबाट थुप्रै प्रजातीका जीवजन्तुको बसाइसराई र लुप्तता रोक्न सकिने ।
- पानीको श्रोत संरक्षणमा सहयोग पुऱ्याउने प्रजातीका रुखहरू रोपी श्रोत संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्न सकिने ।
- पर्यावरणीय सन्तुलन कायम गर्न सकिने ।

चुनौती

- विभिन्न भौतिक संरचनाहरू निर्माणबाट जलाधार क्षेत्रमा पर्ने असर न्यूनीकरण गर्ने ।
- चुरे क्षेत्रको अनियन्त्रित प्रयोगलाई निरुत्साहित गर्ने ।
- जलवायु परिवर्तनमा अनुकूलन कायम गर्ने ।
- जलाधार क्षेत्र सहितको अतिक्रमण रोक्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- संरक्षित जलाधार; जलवायु अनुकूलनको आधार ।

लक्ष्य :- जलाधार क्षेत्रको दीगो रूपमा संरक्षण गरी वातावरण सन्तुलन कायम गर्ने ।

उद्देश्य :- जलाधार क्षेत्रको संरक्षण र व्यवस्थापन गरी पानीका श्रोतहरूको दीगो रूपमा प्रवर्द्धन गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : जलाधार क्षेत्रको संरक्षण र व्यवस्थापन गरी पानीका श्रोतहरूको दीगो रूपमा प्रवर्द्धन गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● वातावरणमैत्री श्रोतहरू तथा जलाधार क्षेत्रको संरक्षण गरी पारिस्थितिक प्रणाली (Eco-system) मा सन्तुलन कायम गर्दै यस्ता श्रोतको विवेकपूर्ण उपयोग गर्ने ।	● जलाधार क्षेत्र तथा पानीका श्रोतहरू संरक्षण नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । ● विद्यमान जलाधार क्षेत्र र पानीको श्रोत संरक्षण गर्न वृक्षारोपण गरिनेछ । ● विकास निर्माणको काम गर्दा वातावरण प्रभाव मूल्यांकन प्रतिवेदनलाई कडाइका साथ कार्यान्वयन गरिनेछ । ● विभिन्न वनहरूमा आफ्नो वासस्थान बनाएका विभिन्न प्रजातीका जीवजन्तु र चराचुरुङ्गीहरूलाई प्रयाप्त पानी पुग्ने गरी पोखरीहरू निर्माण गरिनेछ । ● पानीका श्रोत तथा जलाधार क्षेत्रको संरक्षणमा सामुदायिक वन तथा संघ संस्थाहरू परिचालन गरिनेछ । ● चुरे क्षेत्रको अतिक्रमण रोक्न समन्वयात्मक भूमिका निर्वाह गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरू

- जलाधार/सीमसार क्षेत्र संरक्षण कार्यक्रम
- पोखरी संरक्षण तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम
- नदी किनार, सीमसार क्षेत्र तथा पानीका मूल भएको स्थानमा वृक्षारोपण कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- योजना पश्चात जलाधार क्षेत्रको संरक्षण र प्रवर्द्धन भई पानीको आपूर्तिमा सहजता हुनेछ ।
- जैविक विविधताको दीगो संरक्षण भई सन्तुलित वातावरण कायम गर्न टेवा पुगेको हुनेछ ।

८.५ जलवायु परिवर्तन तथा अनुकूलन रणनीति

विद्यमान अवस्था

जलवायु परिवर्तन विश्वव्यापी रूपमा देखा परेको एउटा गम्भीर समस्या हो । नेपालले कूल हरित गृह ग्यासको करिब ०.०२७ प्रतिशत मात्र उत्सर्जन गरे पनि वायुमण्डलीय तापक्रम वृद्धिका कारण जलवायु परिवर्तनको असर हामीले धेरै भोग्दै आएको अवस्था छ । यस्तो तापमानलाई न्यूनीकरण गर्ने हाम्रा सेताम्य हिमाल उल्टै पग्लिएर खाली हुँदै छन् । जलवायु परिवर्तनको कारण कृषि, जलश्रोत, जैविक विविधता, मानव स्वास्थ्य तथा बसोबासमा प्रतिकूल प्रभाव पर्न थालेको छ । वन अतिक्रमण एवं काठको चोरी निकासी, चुरे विनास, प्राकृतिक प्रकोप, शहरीकरण, औद्योगीकरण तथा जलाधार क्षेत्रको संरक्षण नगर्ने कार्यहरुबाट जलवायु परिवर्तन र अनुकूलनतामा व्यापक रूपमा प्रभाव पर्न गई यसबाट अतिवृष्टि तथा अनावृष्टि हुने, तापक्रम बढ्ने, मौसम परिवर्तन हुने र हावापानी, प्राणी, वनस्पति एवं कृषि उपजका लागि अनुकूलन नहुने जस्ता असरहरु देखिन थालेका छन् ।

स्वच्छ वातावरणमा बाँच्न पाउने मौलिक हकलाई साकार तुल्याउन राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति, २०७६, वातावरण संरक्षण एने २०७६ तथा नियमावली २०७७, स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको खाका २०७६, जलवायु उत्थानशील योजना तथा बजेट तर्जुमा निर्देशिका २०७७ र जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति तथा कार्ययोजना (२०७७-२०८७) तर्जुमा गरी लागू गरिएको छ । सोही योजनामा जलवायु उत्थानशीलता र समावेशी विकास गर्ने, जलवायु परिवर्तनका मुद्दाहरुको अन्तराष्ट्रियकरण गर्ने, स्वस्थ समाजको लागि प्रदूषण नियन्त्रण गर्ने, वातावरण तथा हरित विकासको लागि दिगो वन व्यवस्थापन गर्ने, जलवायु परिवर्तनका सवालहरुको मूलप्रवाहीकरण र स्थानीयकरण गर्ने, अध्ययन अनुसन्धान र संस्थागत क्षमता विस्तार गर्ने जस्ता रुपान्तरणकारी रणनीति अवलम्बन गरेको छ ।

प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनाले जलवायु उत्थानशील समाज:समृद्ध प्रदेश भन्ने दीर्घकाली सौँच सहित जलवायु उत्थानशीलता अभिवृद्धि गर्ने लक्ष्य राखेको छ । त्यसैगरी जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने, जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरणका लागि योगदान गर्ने, जलवायु कोषमा प्रदेशको पहुँच वृद्धि गर्ने, जलवायु परिवर्तन सम्बन्धमा समन्वय र सहकार्य गर्ने जस्ता रणनीति समेत यस योजनाले अङ्गीकार गरेको छ । दिगो विकासको लक्ष्य (२०१६-२०३०) ले समेत जलवायु परिवर्तन र यसको प्रभाव नियन्त्रण गर्न तत्काल पहल थाल्ने लक्ष्य लिएको छ ।

रामग्राम नगरपालिकामा जलवायु परिवर्तनका केही संकेतहरु देखा पर्न थालेका छन् । मौसम तथा तापक्रम र वर्षामा आएको भिन्नता, पानीका श्रोतहरुमा कमि, रैथाने जातको बिउहरुबाट खेती नहुनु आदि जलवायु परिवर्तनका सूचकहरु हुन् । जलवायु परिवर्तनका यी सूचकहरुले कृषि, वन, वन्यजन्तु तथा चराचुरुङ्गी, मानव वस्ती तथा अन्य क्षेत्रमा पारेको प्रभाव वारे अध्ययन, अनुसन्धान गरी जलवायु अनुकूलन रणनीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्न जरुरी छ । यस पालिकामा अझै पनि ३४.८% परिवारले खाना पकाउने इन्धनको रूपमा दाउरा प्रयोग गर्ने गरेको देखिदा दाउराको खपत कम गर्न र वातावरणमा अनुकूलताका लागि सुधारिएको चुल्हो प्रयोगमा ल्याउन विशेष ध्यान पुर्याउन जरुरी छ

अवसर

- जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्यक्रम सञ्चालन गरी जैविक विविधता तथा जलाधार क्षेत्रलाई प्रवर्द्धन गर्न सकिने
- जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गरी अनुकूलन कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सकिने ।

चुनौती

- जलवायु परिवर्तनबाट प्राणी, वनस्पति र मानव जातिलाई पर्ने असरका बारेमा अध्ययन गरी वास्तविक स्थिति उजागर गर्ने ।
- जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी तथ्यांक एवं अवस्थाको विश्लेषण गरी अनुकूलनका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- जलवायु अनुकूलन; स्वच्छ वातावरणमा दीगो विकास व्यवस्थापन ।

लक्ष्य :- दीगो र वातावरणमैत्री विकासद्वारा जलवायु परिवर्तनको असर न्यूनीकरण गर्दै अनुकूलन बनाउने ।

उद्देश्य :- जलवायु परिवर्तनका असर न्यूनीकरण गर्न हरियाली प्रवर्द्धन सहित जैविक विविधताको संरक्षणबाट अनुकूलनमा टेवा पुऱ्याउने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : जलवायु परिवर्तनका असर न्यूनीकरण गर्न हरियाली प्रवर्द्धन सहित जैविक विविधताको संरक्षणबाट अनुकूलनमा टेवा पुऱ्याउने ।

रणनीति	कार्यनीति
जलवायु परिवर्तनमा अनुकूलनता प्रवर्द्धन गरी वातावरणमैत्री नगरपालिका बनाउने ।	- जलवायु अनुकूलन रणनीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । - जलवायु प्रतिकूलताबाट उत्पन्न हुने प्रकोप व्यवस्थापनमा पूर्व तयारी र सचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । - जैविक विविधता र जलाधार क्षेत्रको संरक्षण गरी भू-मण्डलीय तापक्रमको प्रभाव न्यूनीकरणमा सघाउ पुऱ्याउन प्रयत्न गरिनेछ । - जलवायु परिवर्तन र अनुकूलन सम्बन्धी तथ्यांक संकलन गरी कृषि, वन तथा वन्यजन्तु र मानव वस्तीमा परेको प्रभाव सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान गरिनेछ । - जैविक विविधता, जलाधार क्षेत्र र पानीका श्रोतहरूको संरक्षण गरिनेछ । - जलवायु अनुकूलन सम्बन्धी जनचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरू

- जलवायु अनुकूलन रणनीति तर्जुमा
- जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम
- डडेलो नियन्त्रण कार्यक्रम
- सुधारिएको चुल्हो वितरण तथा जडान कार्यक्रम
- जलवायु अनुकूलन हुने गरी पूर्वाधार निर्माण मापदण्ड तर्जुमा
- जलाधार क्षेत्र संरक्षण कार्यक्रम

अपेक्षित उपलब्धी

- योजना कार्यान्वयन पश्चात मौसम परिवर्तन न्यूनीकरणमा मद्दत पुगेको हुनेछ ।
- जलवायु अनुकूलनका प्रयत्नबाट वन-वनस्पती, वन्यजन्तु, पशुपंक्षी तथा मानव वस्तीमा सकारात्मक प्रभाव परेको हुनेछ ।

८.६ विपद् व्यवस्थापन

विद्यमान अवस्था

कमजोर भू-बनौट तथा भू-धरातल, मौसमी विषमता तथा जलवायु परिवर्तन, अव्यवस्थित पूर्वाधार विकास एवं निर्माण, पटक पटक दोहोरिने बहु-प्रकोपका घटनाहरू जस्ता प्राकृतिक एवं गैर प्राकृतिक विपद्बाट हामी अत्यधिक जोखिम अवस्थामा छौं । भूकम्पीय जोखिमको दृष्टिले एघारौं तथा बाढी पहिरोमा तीसौं अति जोखिम मुलुकको रूपमा हाम्रो देश रहेको अवस्थाले हामी संवेदनशील क्षेत्रमा छौं भन्ने आंकलन हुन्छ । प्राकृतिक प्रकोपबाट हुने जोखिम न्यूनीकरण गर्न पूर्व सूचना, तयारी, उद्धार, राहत एवं पुनर्स्थापना गर्ने नीति लिई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यलाई स्थानीय सरकारले जिम्मा लिदै संघ तथा प्रदेश सरकारसँग सहकार्य गर्न जरुरी छ । यसका लागि विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी छुट्टै योजना तर्जुमा गर्न समेत आवश्यक हुन्छ । दीगो पूर्वाधार विकास,

व्यवस्थित शहरीकरण तथा सुरक्षित आवास, प्राकृतिक श्रोत साधनको समुचित व्यवस्थापन, विपद् जोखिम न्यूनीकरण गर्ने उद्देश्यले समेत नेपाल सरकारले भू-उपयोग नीति-२०७२ जारी गरेको छ । भू-उपयोग ऐन-२०७६, भू-उपयोग नियमावली-२०७९ र भू-उपयोग नीति-२०७२ मा स्थानीय तहलाई भूमिको वर्गिकरण, भू-उपयोग योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने अधिकार तोकिएको छ । सो अनुसार प्रत्येक स्थानीय तहले आफ्नो कार्यक्षेत्र भित्रको जग्गालाई विभिन्न क्षेत्रमा वर्गिकरण गरी सो अनुसारको भू-उपयोग योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्नुपर्ने हुन्छ । रामग्राम नगरपालिकाले नगर भित्रका बस्ती, सार्वजनिक क्षेत्र, नदी/खोला तथा ताल तलैया क्षेत्र र विद्यमान सडक क्षेत्रको आधार लिई वर्गीकृत मादण्ड तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ ।

सोझै योजनाले एकीकृत विपद् व्यवस्थापन गर्ने रणनीति लिएको छ । त्यसैगरी विपद् उत्थानशीलता कार्यक्रम अन्तरगत विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि भू-उपयोग र भवन संहिताको समसामयिक परिमार्जन र नियमन गर्ने, ग्रामीण बस्तीहरूमा पोखरी, तलाउ, कूलो निर्माण गर्ने कार्यलाई अभियानका रूपमा सञ्चालन गर्ने, प्राकृतिक तथा मानव सिर्जित विपद्बाट प्रभावित क्षेत्रहरूमा पुनर्निर्माण, पुनर्स्थापना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, पहिरो, बाढी जस्ता जोखिमयुक्त भिरालो वा तटीय जमिन सुरक्षित गर्न वायो-इन्जिनियरिङ्ग जस्ता परम्परागत प्रविधिको प्रयोग प्रोत्साहन गर्ने, संकटासन्न समुदायको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गर्ने जस्ता कार्यक्रमहरू राखिएका छन् ।

लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनाले जलउत्पन्न प्रकोपबाट हुने जोखिम कम गर्ने उद्देश्य सहित पहिरो र नदी कटान, डुबान जोखिम क्षेत्रको नक्सांकन गर्ने, नक्सांकनका आधारमा एकीकृत योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने, बस्ती तथा खेतीयोग्य जमिन जोगाउन आवश्यक अध्ययन र रणनीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने, प्रकोपबाट प्रभावित क्षेत्रलाई जोखिमका आधारमा वर्गीकरण गरी प्रकोप न्यूनीकरण गर्ने, रैथाने तथा नयाँ प्रविधिको पहिचान र प्रयोगबाट जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण गर्ने, तीनै तहका सरकार र समुदाय बीच समन्वय र सहकार्य गर्ने जस्ता रणनीति तथा कार्यनीतिहरू अवलम्बन गरेको छ ।

जलवायु उत्थानशीलता र विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा सामाजिक समावेशीकरणका सवालहरूलाई सम्बोधन गरिनुपर्दछ । यस्ता विषयहरूमा चुरे पुनर्भरण गरेर मधेसमा हुने पानीको हाहाकार रोक्ने, जलवायुमैत्री पूर्वाधार निर्माण गर्ने, जलवायु परिवर्तनको मारमा अग्रपंक्तिमा पर्ने महिला, सीमान्तकृत र पिछडिएको वर्गलाई अनुकूलनको मूलधारमा ल्याउन ठोस कार्ययोजना बनाई अगाडि बढ्नु पर्दछ । बाढी, पहिरो, भूकम्प, आगलागी, सर्पदंश, चट्याङ तथा संक्रामक रोगहरूबाट सन्ने महामारी आकस्मिक प्राकृतिक विपत्तिहरू हुन् । विपद् पूर्वको तयारी व्यवस्थापन, विपद्कै समयमा गर्नुपर्ने उद्धार तथा राहत व्यवस्थापन र विपद् पश्चात गर्नुपर्ने पुनर्स्थापना जस्ता कार्यहरू विपद् व्यवस्थापनमा पर्दछन् । यसको समयमै उचित व्यवस्थापन गर्नु स्थानीय सरकारको मुख्य जिम्मेवारी पनि हो ।

रामग्राम नगरपालिकाले जलवायु परिवर्तन तथा विपद् व्यवस्थापनका लागि स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (०८१/८२-०८३/८४) निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । नगरस्तरमा विपद् व्यवस्थापन समितिको गठन, विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना (२०८२) तर्जुमा, विपद् व्यवस्थापन कोषको स्थापना भएको अवस्था छ । विपद् सम्बन्धी जनचेतनाका लागि पत्रपत्रिका,

परासी क्षेत्र डुबान, २०७८ भाद्र ११ गते

रेडियो, नगरपालिकाको वेबसाइट पेज जस्ता माध्यमहरू प्रयोग गरी सूचनाहरू प्रसारण तथा प्रकाशन गर्ने गरिएको छ । विपद् पूर्व तयारीको क्रममा विपद् जोखिम न्यूनीकरण गर्न वडा नं.१ को सण्डा पुलमा साइरन राख्ने निर्णय भएको छ । विपद् पूर्व तयारीका लागि सामाजिक अगुवा, शिक्षक, सशस्त्र प्रहरी बल तथा जनपद प्रहरीसँग

अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गरिदै आएको छ । विपद् पूर्व तयारीका लागि विपद् जोखिम क्षेत्रका युवा तथा सामाजिक अगुवा दश जनालाई १८ दिनको प्रशिक्षण उपलब्ध गराउने बारे छलफल अगाडि बढेको छ । नगरपालिकाबाट शीत लहरीको समयमा न्यानो कपडा वितरण गर्नुका साथै सार्वजनिक स्थलहरूमा दाउरा वितरण गर्ने गरिएको छ । आगलागी नियन्त्रणका लागि वारुणयन्त्र चालु अवस्थामा राखिएको छ । नगरपालिकाका केही वडामा वडास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति गठन गरिए पनि समिति क्रियाशील छैनन्, वडास्तरीय विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना र विपद् व्यवस्थापन कोष पनि स्थापना गर्न सकिएको छैन । क्षमता विकास, विपद् संकटासन्नता नक्सांकन, सबै वडाको विपद् संकटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषण, स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना निर्माण, विपद् सम्बन्धी जनचेतनाको लागि रेडियो जिङ्गल प्रसारण, वडा विपद् व्यवस्थापन समितिहरूलाई पूर्व सूचना प्रणाली सञ्चालनका लागि सामग्री र सूचना बोर्ड निर्माण, बहुउद्देश्यीय आपतकालीन आश्रयस्थल निर्माण, नदी कटान क्षेत्रमा बाँस, काँस, कुश, नेपियर जातका विरुवाहरूको वृक्षारोपण, सामुदायिक वन मार्फत बहुउपयोगी जातका विरुवाहरू वृक्षारोपण जस्ता कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी विपद् व्यवस्थापनलाई व्यवस्थित गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

वातावरणमा असर पर्ने मानवीय गतिविधिका कारणबाट नगरपालिका क्षेत्रमा डढेलो लाग्ने, अव्यवस्थित एवं लुकिछिपी हुने खोला उत्खननबाट खोलाको धार परिवर्तन, बस्ती एवं खेतीयोग्य जमिनको कटान, भूक्षय र बाढीको प्रकोप हुने गरेको छ । यो नगरपालिका चुरे श्रृंखलाको काख/दक्षिणवर्ती क्षेत्रमा समथर भूभागमा अवस्थित छ । स-साना वनजंगल, भरही, भलुही, तुरिया, पिडुरा, भूमही, रामखण्ड जस्ता खोलाहरू र विभिन्न पोखरी, तलाउ जस्ता पानीका श्रोत भएको यो पालिकाको हावापानी उष्ण मौसमी किसिमको छ । बाढी, डुबानबाट आक्रान्त यो नगरपालिकामा २०७८ भाद्र ११ गते आएको बाढी तथा डुबानले धेरै धनजनको क्षति भएको थियो । त्यसैगरी सडक दुर्घटना, आगलागी, भूकम्प, चट्याङ, महामारी जस्ता घटनाहरूबाट यो नगरपालिका पनि मुक्त नहुदा यसका लागि विपद् व्यवस्थापन योजना तर्जुमा गरी विपद् प्रतिकार्य तर्फ योजनाबद्ध ढङ्गले लाग्न जरुरी हुन्छ । विपद्को समयमा तत्काल मानवीय उद्धारका लागि केही सुरक्षित स्थानको पनि आवश्यकता पर्दछ । यस्ता स्थानमा विपद् पीडित व्यक्तिहरूलाई तत्कालै स्थानान्तरण गरी जीवन बचाउन विशेष प्रथमिकता दिनुपर्दछ । यस नगरपालिकाले विपद् घटना लाभग्राही विवरण अद्यावधिकका लागि राष्ट्रिय विपद् व्यवस्थापन प्रणाली कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । प्राकृतिक प्रकोपबाट कृषि व्यवसायलाई जोखिमरहित पुऱ्याउन बाली बीमा गर्ने किसानलाई प्रोत्साहन गर्ने नीति अंगिकार गरिएको छ । रामग्राम नगरपालिकामा विपद् व्यवस्थापन समितिको गठन, विपद् प्रतिकार्य योजना तर्जुमा र विपद् व्यवस्थापन कोषको स्थापना भएको छ । तर वडास्तरमा केही वडामा वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति गठन गरिए पनि समिति क्रियाशील छैनन्, वडा स्तरीय प्रतिकार्य योजना र विपद् व्यवस्थापन कोष पनि स्थापना गर्न सकिएको छैन । यही पृष्ठभूमिमा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य सहित विभिन्न कार्यक्रमहरू सिफारिश गरिएको छ ।

यस पालिकामा सम्भाव्य विपद् निम्नानुसार छन् ।

● बाढी तथा डुबान	● चट्याङ
● नदी कटान/भूक्षय	● महामारी
● सुख्खा खडेरी	● भूकम्प
● आगलागी, डढेलो	● सर्पदंश
● हावाहुरी	● शीतलहर
● सडक दुर्घटना	● असिना

यस नगरपालिकामा हुने विभिन्न प्रकोप मध्ये मुख्य असर बाढी तथा डुबानले पारेको देखिएको छ । चुरे अतिक्रमण हुँदा वर्षातको समयमा त्यहाँबाट बग्ने पागो माटोबाट समथर भूभागमा रहेका नदी खोलाहरूको सतह माथि उठ्ने, नदी किनार अतिक्रमण गरी घर/पर्खाल निर्माण गर्दा नदीहरू साँघुरिने, अनियन्त्रित नदी उत्खननले नदीले आफ्नो मार्ग बदल्ने जस्ता कारणले लगातार र ठूलो वर्षा हुँदा नदीमा पूरै पानी भरिएर ओभर फ्लो भई किनारका बस्ती, जमिन कटान गर्ने, बाढी बस्तीमा पसी डुबान हुने अवस्था रहेको छ । यस्तो अवस्थामा सडक नाली र नाली मार्फत पानी निकासको आवश्यकता रहन्छ तर बजार क्षेत्रमा नालीहरू निर्माण भए पनि नदीको सतह नै धेरै माथि

रहदा नालीमा बग्ने पानीले निकास पाउने अवस्था हुँदैन । २०७८ साल भाद्र ११ गतेको बाढी डुबानको अवस्था यही हो । यस घटनाबाट रामग्रामबासीले ठूलो दुख भेल्लु प्यो । परासी बजार र विभिन्न बस्तीहरु, आधा दर्जन उद्योगहरु, सयौं पसलहरु डुबानमा परी करोडौं क्षति भएको थियो भने खोलाहरुबाट उल्लेख्य रुपमा कृषियोग्य जमिनको कटान भयो । सयौं घरहरु डुबानमा पर्दा खाद्यान्न, लत्ताकपडा, ओछ्यान, फर्निचर र इलेक्ट्रिक्स सामानहरु भिजेर नष्ट भयो । त्यसैगरी बाढीबाट दुई जना नागरिकले ज्यान गुमाउनु प्यो । यस समयमा नगरपालिकाबाट करिब १ हजार गरिब विपन्न बाढी प्रभावित घरपरिवारलाई २ हजारका दरले राहत उपलब्ध गराइएको थियो ।

अवसर तथा चुनौती

अवसर

- विपद् व्यवस्थापनमा सबै पक्षको सक्रिय सहभागिताको उपयोग गर्न सकिने ।
- विपद् व्यवस्थापन योजना तथा प्रतिकार्य योजना कार्यान्वयन गरी विपद् न्यूनीकरण गर्न सकिने ।
- आपतकालीन समयमा पीडित पक्षलाई सहयोग गर्ने संस्कृति विद्यमान रहेको ।

चुनौती

- आपतकालीन एम्बुलेन्स, विपद् सूचना केन्द्र, विपद् पूर्व सूचना प्रणाली सम्बन्धी यन्त्र/साधनहरुको व्यवस्थापन गर्ने ।
- मानव सिर्जित कारणबाट हुने विपद्का घटनालाई व्यवस्थापन गर्ने ।
- पागो/गेग्रेटोबाट माथि बढ्दै गरेको नदीको भू-सतह र साँघुरिदै गएका नदी खोलाहरुको आवश्यक व्यवस्थापन गरी नदीको बहावलाई यथास्थितिमा राख्ने ।
- नदी कटान र डुबान सम्बन्धी विपद्मा तत्काल उद्धार कार्यको व्यवस्थापन गर्ने ।
- भूकम्प, चट्याङ जस्ता विपद्का घटना घट्दा अपनाउनु पर्ने सर्तकता बारे जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- जोखिममा कुशल व्यवस्थापन; विपद् उत्थानशील अभियान ।

लक्ष्य :- विभिन्न विपद्जन्य घटनाबाट हुने क्षतिहरुको न्यूनीकरण गर्ने ।

उद्देश्य :- विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन गर्न विपद् उत्थानमैत्री पद्धतिको सुदृढीकरण गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन गर्न विपद् उत्थानमैत्री पद्धतिको सुदृढीकरण गर्ने ।

रणनीति	कार्यनीति
• विपद् जोखिम तथा क्षति न्यूनीकरण गरी उत्थानशीलता अभिवृद्धि गर्ने ।	• विपद् न्यूनीकरणका लागि विपद् व्यवस्थापन योजना र वडा स्तरमा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । • १८ वटै वडाका विपद् व्यवस्थापन समितिहरुलाई क्षमता अभिवृद्धि गरी क्रियाशील बनाइनेछ । • विपद् प्रतिकार्यमा विभिन्न सुरक्षा निकाय, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी तथा सामाजिक संघ संस्थालाई परिचालन गरिनेछ । • विपद् पश्चातको उद्धार, राहत तथा व्यवस्थापन कार्यको पूर्व तैयारी गरिनेछ । • विपद् व्यवस्थापन राहत सामग्रीको संकलन तथा भण्डारणको व्यवस्था गरिनेछ । • सबै वडाहरुमा विपद् व्यवस्थापन कोषहरु निर्माण गरी समय-समयमा आवश्यक रकम थप गरी परिचालन गरिनेछ ।

	- बाढी तथा डुबान, डढेलो/आगलागी जस्ता अति जोखिमयुक्त प्रकोपहरुबाट बच्न बचाउन व्यापक रुपमा जनचेतनाका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ । - विद्यालय तहको स्थानीय पाठ्यपुस्तकमा प्राकृतिक विपद् तथा मानव सिर्जित विपद् विषयहरु समेत समावेश गरी सचेतना बढाइनेछ ।
अति जोखिमयुक्त प्रकोपहरुलाई न्यूनीकरण गर्न समन्वयात्मक रुपमा साधन श्रोतको परिचालन गर्ने ।	- नदी कटान नियन्त्रणका लागि तीनै तहका सरकारबाट उपलब्ध साधन श्रोतको समन्वयात्मक रुपमा परिचालन गरिनेछ । - नदी कटान क्षेत्रहरुमा विशेष जातका विरुवाको वृक्षारोपण गर्न सामुदायिक वन लगायतका संघ-संस्थाहरु परिचालन गरिनेछ । - चुरे क्षेत्र संरक्षणका लागि समन्वयात्मक भूमिका निर्वाह गरिनेछ । चुरे क्षेत्रको अतिक्रमणबाट नगरपालिकालाई पर्ने असर सम्बन्धमा व्यापक जनचेतना अभिवृद्धि गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरु

- विपद् व्यवस्थापन योजना तर्जुमा-पालिका स्तर
- वडागत विपद् प्रतिकार्य योजना तर्जुमा-सबै वडा
- नगर तथा वडास्तरमा विपद् व्यवस्थापन कोषको स्थापना
- विपद् नक्सांकन कार्यक्रम
- तालिमयुक्त जनशक्ति तयारी र जनचेतना कार्यक्रम ।
- तटबन्ध निर्माण कार्यक्रम (सबै वडाका प्रभावित स्थानहरुमा संघ तथा प्रदेश सरकारसँगको समन्वयमा) ।
- विपद् व्यवस्थापन सामग्री खरिद तथा भण्डारण कार्यक्रम ।
- बायो इन्जिनियरिङ कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- योजना कार्यान्वयन पश्चात जोखिमयुक्त विपद्हरुलाई न्यूनीकरण गर्न सहज भएको हुनेछ ।
- विपद् न्यूनीकरणमा जनचेतना अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।
- विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी आवश्यक नीतिहरु तर्जुमा भई कार्यान्वयनमा आएका हुनेछन् ।
- सबै वडामा विपद् प्रतिकार्य योजना र विपद् व्यवस्थापन कोष स्थापना भई परिचालित भएको हुनेछ ।

परिच्छेद-९

संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह तथा सुशासन

९.१ संस्थागत सुशासन तथा क्षमता विकास

विद्यमान अवस्था

नेपालको संविधानमा राज्यका नीति अन्तर्गत सार्वजनिक शासनलाई स्वच्छ, सक्षम, निष्पक्ष, पारदर्शी भ्रष्टाचारमुक्त, जनउत्तरदायी र सहभागितामूलक बनाउदै राज्यबाट प्रदान गरिने सेवा सुविधामा जनताको समान र सहज पहुँच सुनिश्चित गरी सुशासनको प्रत्याभूति गर्ने कुरा उल्लेख छ । जनताको आवश्यकता, आकांक्षामा हुने परिवर्तन, सरकारले निर्वाह गर्नु पर्ने भूमिका, स्रोत र साधनको उपलब्धता, सूचना र प्रविधिको विकास, कार्य प्रणालीमा परिवर्तनको लागि दबाव जस्ता कारणले संगठनका काम, कार्य प्रक्रिया, संगठन संरचना आदिमा आवश्यकता अनुसार पुनरावलोकन गरी समय सापेक्ष बनाउन आवश्यक छ ।

परिणाममुखी र जनसेवी सार्वजनिक प्रशासन तथा विकास व्यवस्थापन भन्ने सौँच सहित जवाफदेही, व्यवसायिक र सक्षम सार्वजनिक प्रशासनबाट सार्वजनिक सेवा प्रतिको जनविश्वास अभिवृद्धि गर्ने र विकासलाई नतिजामूलक बनाउने लक्ष्य पन्ध्रौँ योजनाले लिएको थियो । सोही योजनाले सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा सुधार गर्ने, कानूनी शासनको प्रत्याभूति गर्ने, राष्ट्रिय एकता अभिवृद्धि गर्ने, आर्थिक कारोवारको पारदर्शीता गर्ने र वित्तीय तथा प्रशासनीक सुशासन प्रवर्द्धन गर्ने, न्याय प्रणालीमा सुधार गर्ने, मानव अधिकारको सम्बर्द्धन गर्ने, विद्युतीय सुशासन मार्फत शासकीय रुपान्तरण गर्ने जस्ता रुपान्तरणकारी रणनीतिहरु अंगिकार गरेको छ ।

लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनामा शासकीय सुधार तर्फ **प्रभावकारी सेवा, चुस्त प्रशासन: समावेशी तथा जनमुखी शासन** र भ्रष्टाचार निवारण र सुशासन तर्फ **लुम्बिनीमा सुशासन: भ्रष्टाचारमुक्त शासन** भन्ने दीर्घकालीन सौँच रहेको छ । यस योजनाले सार्वजनिक सेवालाई छिटो, छरितो र गुणस्तरीय बनाउने, प्रदेशको प्रशासनलाई थप चुस्त र प्रभावकारी बनाउने, स्थानीय तहको जनशक्ति व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउने, भ्रष्टाचार तथा अनियमितता नियन्त्रण गर्ने, परिवर्तित परिवेश अनुरूप संगठनात्मक क्षमताको आकलन गरी तदनुरूप प्रणालीगत सुधार र क्षमता विकास गर्ने जस्ता रणनीतिहरु अवलम्बन गरेको छ ।

सेवा प्रवाहको प्रभावकारीता र गुणस्तरीयताको प्रतिबिम्ब प्रत्यक्ष सेवा प्रवाहमा संलग्न पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुको कार्यक्षमता तथा कार्यशैलीमा देखिने गर्दछ । कार्य सम्पादनको लागि आवश्यक विभिन्न ऐन, नियम, निर्देशिका, कार्यविधि, योजना आदिको व्यवस्था हुन जरुरी हुन्छ । रामग्राम नगरपालिकाले हालसम्म एकल अधिकार क्षेत्र भित्रका ११ वटा ऐन तथा ८१ वटा नियम, निर्देशिका, कार्यविधि स्वीकृत गरी कार्यान्वयनमा ल्याइसकेको छ । नेपालको संविधान तथा स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ मा व्यवस्था भए बमोजिम विभिन्न समितिहरु गठन गरी परिचालन गरेको अवस्था छ । यस नगरपालिकामा न्यायिक समिति, राजस्व परामर्श समिति, श्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति, बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समिति, लेखा समिति, विधायन समिति, सुशासन समिति तथा स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७८ मा व्यवस्था भए बमोजिमका विभिन्न विषयगत समितिहरु-आर्थिक विकास समिति, सामाजिक विकास समिति, पूर्वाधार विकास समिति, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन समिति, संस्थागत विकास र सुशासन समिति गठन गरी आवश्यकता अनुसार परिचालन भइरहेको अवस्था छ ।

पारदर्शीता, जवाफदेहिता एवं जनउत्तरदायी सरकार सुशासनका आधारभुत सिद्धान्त हुन् । नगरपालिकाबाट गरिने सेवा प्रवाहमा जनताको समान र सहज पहुँचसुनिश्चित गरी सुशासनको प्रत्याभूति गराउन समय समयमा सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक लेखापरीक्षण, आवधिक प्रगति समीक्षा जस्ता क्रियाकलापहरु सञ्चालन गरिएका छन्, तर पर्याप्त भने छैनन् । नगरपालिकाबाट सञ्चालन गरिने विभिन्न गतिविधिको वारेमा नगरपालिकाको वेबसाईट, बुलेटिन तथा प्रत्यक्ष जनताहरूसँग छलफलका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरी जानकारी गराउने गरिएको छ । यसलाई आगामी दिनहरुमा अझ बढी प्रविधिमैत्री तथा भरपर्दो बनाउदै लैजानु पर्ने हुन्छ । नगरपालिकाले विभिन्न सञ्चारका माध्यमहरु जस्तै रेडियो, पत्रपत्रिका, कार्यालयको सूचना पार्टी, बुलेटिन तथा नगरपालिकाकै वेबसाईट जस्ता सूचना प्रवाहका माध्यमहरु प्रयोग गरी आफ्ना कृयाकलापहरु जनसमक्ष पुर्‍याएको देखिन्छ ।

क्षमता विकास सम्बन्धी अवस्था

नगरपालिकामा हालसम्म मानवश्रोत योजना र वृत्ति विकास योजना बनेको छैन । संविधान एवं प्रचलित कानूनबाट क्षेत्राधिकार र जिम्मेवारी थपिए अनुसार कार्यसम्पादन गर्न कर्मचारी तथा पदाधिकारीहरुको थप सीप, ज्ञान, दक्षता आवश्यक छ । यस सम्बन्धी ठोस योजना नबनेकोले कार्यसम्पादन गर्न चुनौतीपूर्ण देखिन्छ । अतः नगरपालिकाले जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरुको बर्तमान क्षमताको आकलन र आवश्यकताको पहिचान गरी क्षमता विकास योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने हुन्छ ।

स्थानीय शासन कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनमा नगरपालिका

स्थानीय तहको सुशासन तथा संस्थागत सुदृढीकरण, वित्तीय व्यवस्थापन, सेवा प्रवाह र आर्थिक-सामाजिक विकासमा प्राप्त उपलब्धिहरुको मूल्याङ्कन गरी निरन्तर सुधारका लागि सहयोग र सहजीकरण गर्न विगतमा अभ्यासमा रहेका स्थानीय तह संस्थागत क्षमता स्वमूल्याङ्कन कार्यविधि, २०७७; स्थानीय तह वित्तीय सुशासन जोखिम मूल्याङ्कन कार्यविधि, २०७७ र स्थानीय आर्थिक विकास मूल्याङ्कन कार्यविधि, २०७९ को एकीकरण तथा परिमार्जन गरी आ.व २०८२/०८३ देखि कार्यान्वयन हुने गरी स्थानीय शासन कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन (व्यवस्थापन तथा संचालन) कार्यविधि, २०८२; कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । यस कार्यविधि बमोजिम गरिने मूल्याङ्कनका ५ विषय क्षेत्रहरु तथा २० उपक्षेत्रहरु र १०० वटा सूचकहरु रहेका छन् । उक्त स्वमूल्याङ्कनमा मुख्यतया सुशासन तथा संस्थागत विकास, सामाजिक विकास, आर्थिक विकास, पूर्वाधार विकास र बन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन विषय क्षेत्रहरु रहेकाछन् । रामग्राम नगरपालिकाले आ.व २०८१/८२ मा गरेका कामको स्वमूल्याङ्कनमा कूल ६०.४०% अंक प्राप्त गरेको छ । प्राप्त नतिजालाई हेर्दा नगरपालिकाले आगामी दिनहरुमा कमजोर क्षेत्रमा कार्ययोजना बनाई सुधार गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

सेवा प्रवाह

नगरपालिकामा सेवाग्राहीहरुको पहिलो प्रवेशद्वार नै वडा कार्यालयहरु भएको हुँदा त्यहाबाट हुने सेवा प्रवाहलाई प्राथमिकताकासाथ हेरिनुपर्ने हुन्छ । नगरकार्यपालिकाको कार्यालयबाट हाल प्रवाह हुदै आएका सेवाहरुलाई विशिष्टीकृत गरी विस्तारै वडा कार्यालयहरुलाई हस्तान्तरण गर्ने र नगरपालिकाले नीति निर्माण, नियमन, सहजीकरण तथा समन्वय जस्ता विषयमा केन्द्रित हुने नीति लिनुपर्ने हुन्छ । वडाहरुबाट गरिने सेवा प्रवाहका क्षेत्र, जनसंख्या, सेवाग्राहीको चाँप आदिलाई मध्यनजर गरी वडा कार्यालयको दरबन्दी स्वीकृत हुन जरुरी छ । रामग्राम नगरपालिकामा हाल केही वडामा पाँचौ तहको वडा सचिव तथा केही वडामा चौथो तहको वडा सचिवबाट कार्य सञ्चालन गरिएको छ । वडा स्तरमा रहने कर्मचारीहरुको दरबन्दीमा एकरूपता कायम गर्न आवश्यक छ । वडा कार्यालयबाट प्रवाह हुने सेवाहरुलाई विश्लेषण गर्दा प्रत्येक वडामा कम्तिमा पाँचौ स्तरको वडा सचिव एक जना, पाँचौ तहकै प्राविधिक एक जना, सहायक स्तर चौथो तहको एक जना कार्यालय सहायक सहितको संगठनात्मक संरचना बनाउन आवश्यक देखिन्छ ।

संगठन संरचना तथा कार्य विवरण सम्बन्धी व्यवस्था

नगरपालिकाले आफ्नो संगठन तथा व्यवस्थापन अध्ययन गरी स्वीकृत साँगठनिक संरचना अनुसार कार्य सञ्चालन गर्दै आएको छ । स्वीकृत दरबन्दी तालिका अनुसार नगर कार्यपालिकाको कार्यालय तर्फ ४८ जनाको स्थायी दरबन्दी स्वीकृत गरिएकोमा हाल ३० जना मात्र पदपूर्ति भएको अवस्था छ । कर्मचारीहरुलाई प्रत्येक आर्थिक वर्षमा निजले सम्पादन गर्नुपर्ने कामको विस्तृत कार्य विवरण तयार गरी सोही आधारमा निजसँग वार्षिक रुपमा कार्य सम्पादन सम्झौता गर्दा सेवा प्रवाहलाई अझ बढी भरपर्दो र प्रभावकारी बनाउन सकिन्छ । रामग्राम नगरपालिकाले नगरपालिकाको कार्य सम्पादन नियमावली २०७४ तथा कार्य विभाजन नियमावली २०७४ स्विकृत गरी कार्यान्वयनमा ल्याइसकेको छ । अतः नियमावलीमा भएको व्यवस्था अनुरूप प्रत्येक शाखा/इकाईमा कार्यरत कर्मचारीहरुको विस्तृत कार्य विवरण स्वीकृत गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु आवश्यक छ ।

कार्यालय व्यवस्थापन सम्बन्धी बर्तमान अवस्था

रामग्राम नगरपालिकाले आफ्नै कार्यालय भवनबाट कार्य सम्पादन हुदै आइरहेको छ । सहज तथा गुणस्तरीय सेवा प्रवाहका लागि उपलब्ध भौतिक पूर्वाधारले समेत प्रभाव पार्ने हुँदा कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधिहरुलाई उपयुक्त कार्य कक्षका साथै आवश्यक भौतिक उपकरणहरुको समेत व्यवस्थापन हुन जरुरी छ । नगरपालिकाको भवन

निर्माण गर्दा आवश्यक कार्यकक्ष तथा भौतिक उपकरणहरू पर्याप्त व्यवस्था गरिए पनि विगत वर्षमा आगलागीबाट नष्ट हुँदा भौतिक सामग्री सहित विभिन्न उपकरणहरू जलेर नष्ट भएका छन् । अतः प्रयोगमा आउन सक्ने उपकरणहरूको मर्मत सम्भार र थप आवश्यक भएमा खरिद गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

वडा कार्यालय तर्फ हाल १५ वटा वडाको साविकका गा.वि.स. भवन र सामुदायिक भवनहरूबाट कार्यालय संचालन भइरहेको, १५ र १६ नं. वडाका कार्यालय भवन निर्माणधीन अवस्थामा रहेको, वडा नं.३ र ५ ले भाडाको घर लिई कार्यालय संचालन भइरहेको र ८ नं. वडाको कार्यालय पशुहाटको सानो भवनबाट संचालन भइरहेको अवस्था छ । अतः ३ वटा वडाको कार्यालय भवन निर्माणको लागि श्रोतको व्यवस्थापन गरी योजनामा राख्नु पर्ने देखिएको छ ।

अवसर र चुनौती

अवसरहरू

- नगरपालिकाले प्रत्येक आर्थिक वर्षको अन्त्यसम्म आगामी आर्थिक वर्षको आर्थिक ऐन तथा विनियोजन ऐन स्वीकृत गर्ने गरेको तथा यसको अलवा एकल अधिकार क्षेत्र भित्रका अत्यावश्यक ११ वटा ऐन तथा ८१ वटा नियम, निर्देशिका, कार्यविधि स्वीकृत गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको ।
- नेपालको संविधान तथा स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ मा व्यवस्था भए बमोजिम विभिन्न समितिहरू गठन गरी परिचालन गरिएको ।
- सुशासन सम्बन्धी विविध नीति, नियम र कार्यविधि निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्न सकिने अवस्था रहेको ।
- नगरपालिकाबाट गरिने सेवा प्रवाहमा जनताको समान र सहज पहुँच सुनिश्चितताका लागि वातावरण तयार भएको ।
- सुशासनको प्रत्याभूतिका लागि संचालन गरिएका सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक लेखापरीक्षण तथा आवधिक प्रगति समीक्षा जस्ता क्रियाकलापलाई थप सुदृढ गर्न सकिने अवस्था रहेको ।
- सेवा प्रवाह सम्बन्धी कार्यहरूलाई प्रविधियुक्त बनाई छिटो, छरितो र पारदर्शी रूपमा सम्पदान गर्न सकिने अवस्था रहेको ।

चुनौतीहरू

- समयमै कर्मचारी दरवन्दी पदपूर्ति गर्ने ।
- नगरपालिकाका हरेक गतिविधिहरूलाई पारदर्शी बनाउने कार्य र कार्यरत जनशक्तिलाई जनमुखी/सेवामुखी बनाउने ।
- जनप्रतिनिधि र कर्मचारीको जिम्मेवारी अनुसार भूमिका निर्वाह गर्न आवश्यक ज्ञान सीपयुक्त जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने ।
- समन्वय, सहकार्य र सह-अस्तित्वको सम्मानको वातावरण तयार गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : सुशासनमैत्री शासन पद्धति; दक्ष, सहयोगी र नैतिकबान जनशक्ति ।

लक्ष्य : सुदृढ संस्थागत संरचना मार्फत गुणस्तरीय सेवा प्रवाह भै जनतामा सुशासनको प्रत्याभूति भएको हुने ।

उद्देश्य :

- प्रभावकारी सेवा प्रवाहका लागि आवश्यक कानून तर्जुमा र उत्प्रेरित जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने ।
- भ्रष्टाचार नियन्त्रणमा शून्य सहनशीलताको नीति अवलम्बन गरी विकासका सवै आयमलाई लागत र गुणस्तरका दृष्टीले उत्कृष्ट नतिजा हासिल गर्न क्रियाशील रहने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य १ : प्रभावकारी सेवा प्रवाहका लागि आवश्यक कानून तर्जुमा र उत्प्रेरित जनशक्तिको विकास गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
आवश्यक कानून तथा नीति	● संविधानले व्यवस्था गरेका एकल अधिकारको अभ्यास गर्न तर्जुमा हुन बाँकी

तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने ।	रहेका कानून, कार्यविधि तथा निर्देशिकाहरुको तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । ● तर्जुमा गरिएका कानून, नियम, कार्यविधि तथा निर्देशिकाहरुमा रहेको व्यवस्था नगरवासीलाई जानकारी गराइनेछ ।
विद्यमान जनशक्तिको उत्प्रेरणा व्यवस्थापन सहित कार्यसम्पादनलाई सेवा प्रवाहसँग आवद्ध गर्ने ।	● स्वीकृत संगठनात्मक स्वरूप अनुसार जनशक्तिको आपूर्ति गरिनेछ । ● सकारात्मक सौँच सहितको उत्प्रेरित जनशक्ति (जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारी) निर्माणका लागि समय सापेक्ष क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ । ● नगरपालिकामा रहने प्रत्येक शाखा तथा उपशाखा तथा त्यहाँ कार्यरत कर्मचारीहरुको कार्य विवरण स्वीकृत गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । ● कार्यसम्पादनका सूचकहरु विकास गरी कर्मचारीहरुसँग कार्यसम्पादन सम्भौता गरिनेछ र कार्यसम्पादनको आधारमा पुरस्कृत गरिनेछ ।
समृद्धिमैत्री शासन पद्धतिमा सुधार ल्याउन आवश्यक भौतिक सामग्री, प्रविधि र यान्त्रिक उपकरणको व्यवस्था गर्ने ।	● आवश्यक भौतिक सामग्री तथा उपकरणको व्यवस्थापन गरी कार्यक्षम आकर्षक र सहज बनाइनेछ । ● सेवा प्रवाहमा एकद्वार प्रणालीको व्यवस्था मिलाइनेछ । ● सबै वडा कार्यालयहरुमा आवश्यक फर्निचर, यान्त्रिक उपकरण तथा प्रविधिको व्यवस्थापन गरी सेवा प्रवाहको सशक्त प्रवेश विन्दुको रुपमा विकास गरिनेछ । ● सेवा प्रवाहलाई नवीनतम प्रविधिको प्रयोगबाट सहज र सुलभ बनाइदै लगिनेछ । ● हाल आफ्नो कार्यालय भवन नभएका वडाहरुको भवन निर्माणका लागि आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ ।
उद्देश्य २ : भ्रष्टाचार नियन्त्रणमा शून्य सहनशीलताको नीति अवलम्बन गरी विकासका सबै आयमलाई लागत र गुणस्तरका दृष्टीले उत्कृष्ट नतिजा हासिल गर्न क्रियाशील रहने ।	
सेवा प्रवाहलाई पारदर्शी, मितव्ययी र गुणस्तरीय बनाई जनउत्तरदायी स्थानीय सरकारको प्रत्याभूति गराउने ।	● सेवा प्रवाह सम्बन्धी मापदण्ड तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । ● नगरपालिकाबाट हुने आर्थिक कारोवारलाई पारदर्शीरुपमा सञ्चालन गरिनेछ । ● जवाफदेहीताका औजारहरु-सार्वजनिक सुनुवाई तथा सार्वजनिक लेखापरीक्षण जस्ता गतिविधिहरुलाई कार्यान्वयन गरिनुका साथै नागरिकबाट आउने लिखित तथा मौखिक सुझाव तथा गुनासोहरुलाई सम्बोधन गरिनेछ । ● विद्युतीय शासन प्रणालीको अवलम्बन गरी सार्वजनिक सेवालाई गुणस्तरीय, मितव्ययी तथा पहुँचयोग्य बनाइनेछ । ● भ्रष्टाचारको सवालमा शून्य सहनशीलताको नीति अवलम्बन गरिनेछ । ● नगरपालिकाबाट सार्वजनिक हितमा गरिने सबै निर्णयहरु तथा विकास सम्बन्धी गतिविधिहरु विभिन्न सञ्चार माध्यम मार्फत सार्वजनिकीकरण गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- आवश्यक थप कानूनहरु तर्जुमा कार्यक्रम ।
- सार्वजनिक सुनुवाई र प्रगति समीक्षा कार्यक्रम ।
- वडा तहमा एकीकृत घुम्ती सेवा सञ्चालन कार्यक्रम ।
- क्षमता विकास योजना निर्माण ।
- कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधिहरुको क्षमता विकास कार्यक्रम ।
- एकद्वार सेवा प्रणालीको लागि आवश्यक पूर्वाधार निर्माण कार्यक्रम ।
- वडा कार्यालयहरुको भवन निर्माण तथा मर्मत सम्भार कार्यक्रम । (पूर्वाधारमा समावेश)

- भौतिक सामग्री तथा उपकरणको व्यवस्था ।
- आवधिक योजनाको मध्यावधिक समीक्षा ।
- वार्षिक योजना, बुलेटिन तथा अन्य प्रकाशनहरू ।
- पारदर्शीताका लागि मिडिया मोबिलाइजेसन कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- आवश्यक थप कानूनको तर्जुमा भएको हुनेछ ।
- क्षमता विकास योजना तर्जुमा भई कर्मचारी तथा पदाधिकारीहरूको ज्ञान, सीप अभिवृद्धिका लागि क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन भएका हुनेछन् ।
- पारदर्शीताका औजारहरू जस्तै सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक लेखापरीक्षण तथा सामाजिक परीक्षण जस्ता गतिविधिहरू नियमित सञ्चालन भएका हुनेछन् ।
- सार्वजनिक हितमा हुने निर्णयहरू तथा विकास गतिविधिहरू विभिन्न सञ्चार माध्यमबाट समेत प्रवाह गरी सुसूचित गर्ने पद्धतिको विकास भएको हुनेछ ।
- कर्मचारीहरूसँग कार्यसम्पादन सम्झौता गरी काम गर्ने पद्धतिको विकास भएको हुनेछ तथा कामको आधारमा पुरस्कार तथा दण्डको व्यवस्था गरिएको हुनेछ ।
- नगरपालिकाबाट प्रवाह गरिने सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा एकद्वार प्रणालीको विकास भएको हुनेछ ।

९.२ वित्तीय सुशासन

विद्यमान अवस्था

वित्तीय सुशासन आर्थिक अनुशासन एवं सभ्य समाजको द्योतक हो । वित्तीय अनुशासनलाई प्रभावकारी रूपमा आत्मसात गर्न सकेमा आर्थिक समृद्धिको लक्ष्य प्राप्त सम्भव हुनुका साथै नागरिकले सरकारलाई हेर्ने दृष्टिकोणमा समेत सकारात्मक परिवर्तन आउछ । छनौट भएका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको खर्चको व्यवस्थापन, आयोजनाको ठेक्का पट्टामा हुने अस्वस्थ प्रतिस्पर्धालाई नियन्त्रण गरी पारदर्शी र प्रविधिमैत्री प्रतिस्पर्धाको व्यवस्था, समयमै बेरुजु फछ्यौट, पारदर्शी खरिद प्रक्रिया, आम्दानी खर्चको विवरण सार्वजनिकीकरण तथा पारदर्शीता, राजश्व र व्ययको अनुमान तथा स्वीकृति, बैकिङ प्रणाली मार्फत भुक्तानी जस्ता औजारहरू वित्तीय सुशासनका लागि अपरिहार्य छन् । सोही योजनाले वित्तीय तथा प्रशासनीक सुशासन प्रवर्द्धन गर्ने, नियमनको गुणस्तर अभिवृद्धि गर्ने जस्ता रणनीतिहरू अंगिकार गरेको छ । त्यसैगरी डिजिटल शासनको माध्यमबाट पारदर्शीता र जवादेहिता प्रवर्द्धन गर्ने, निजी क्षेत्रको वित्तीय तथा प्रशासनिक सुशासनलाई कायम गर्न कानूनी व्यवस्था गर्ने, नगद रहित कारोबार मार्फत सम्पत्ति सुद्विकरण, कर छलि आदि विरुद्ध प्रभावकारी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, खर्च गर्ने अधिकारीले लेखापरीक्षण आफै गर्नुपर्ने व्यवस्था गर्ने, वित्तीय कारोबारको जिम्मेवार व्यक्ति सरुवा भई गएमा रमानापत्रमा बेरुजुको रकम उल्लेख गर्ने र यसलाई का.स.मु.को आधार बनाउने जस्ता कार्यक्रमहरू यस योजनामा राखिएका छन् ।

प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनाले सार्वजनिक सेवालाई विधिसम्मत, पारदर्शी, जवाफदेही र नागरिकमैत्री बनाउने उद्देश्य सहित वित्तीय अनुशासनलाई कडाइका साथ पालना गरी बेरुजुको आकार १ प्रतिशत भित्र सीमित गर्ने, नागरिकको प्रत्यक्ष सरोकार हुने तथा आर्थिक कारोबार हुने सरकारी कार्यालयहरूमा सिसिटिभी जडान गरी अनुगमन गर्ने, कार्यसम्पादनको सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परीक्षण, सामाजिक परीक्षणलाई नियमित र प्रभावकारी बनाउने जस्ता कार्यनीतिहरू अंगिकार गरेको छ ।

रामग्राम नगरपालिकाले नेपालको संविधानमा व्यवस्था भए बमोजिमको समय सीमा भित्र राजश्व तथा व्ययको अनुमान सभामा पेश गरी स्वीकृत गराउने गरेको छ । प्रत्येक वर्ष वार्षिक योजना तर्जुमागर्दा सो कार्यसंग सम्वद्ध विभिन्न समितिहरूको क्रियाशीलता बढ्दै गइरहेको देखिन्छ । रामग्राम नगरपालिकाको मुख्य आय स्रोतमा संघीय तथा प्रदेश सरकारबाट वार्षिक रूपमा प्राप्त हुने समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, विशेष अनुदान, समपुरक अनुदान र राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त रकम रहेका छन् । नेपालको संविधान तथा स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को व्यवस्था अनुसार स्थानीय सरकारले स्थानीय स्तरमा आन्तरिक कर, सेवा शुल्क, दस्तुर तथा राजश्व संकलन गर्न सक्ने प्रावधान रहे तापनि यथार्थमा त्यस क्षेत्रको आम्दानी न्यून रहेको छ । नगरपालिकाले आफ्नो

आन्तरिक राजश्व सुधारका लागि राजश्व सुधार योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ ।
एकातर्फ नगरपालिकाको आन्तरिक स्रोत कमजोर रहनु अर्को तर्फ केन्द्र तथा प्रदेश सरकारहरुबाट प्राप्त अनुदान तथा राजस्व बाँडफाँडको रकमहरु समेत समयमै खर्च गर्न नसक्दा जनताको स्थानीय सरकार प्रतिको विश्वास घट्दै जाने अवस्था श्रृजना पनि हुनसक्दछ । यस तर्फ नगरपालिकाको विशेष ध्यान जान जरुरी देखिन्छ । नगरपालिकाले प्रत्येक वर्ष वार्षिक कार्यक्रम संचालन गर्नु पूर्व नियमानुसार खरिद योजना स्वीकृत गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्नेमा सो हुन नसकेकोले अब समयमै खरिद योजना स्वीकृत गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ । नगरपालिकाको बेरुजुको अवस्थालाई नियाल्दा आर्थिक वर्ष ०८१/८२ सम्मको कुल रु।- बेरुजु कायम भएको देखिन्छ । बेरुजु फछ्यौटतर्फ पनि नगरपालिकाले विशेष ध्यान जान जरुरी छ । यिनै विषयवस्तुलाई मध्यजनर राखी वित्तीय व्यवस्थापन तर्फका अवसर, चुनौती, दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य उद्देश्य, नीति, कार्यक्रम सहितको विवरण तल उल्लेख गरिएको छ ।

अवसर र चुनौती

अवसरहरु

- संघ तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदानका अलावा यी सरकारहरुबाट पनि विभिन्न विकास आयोजना सिधै सञ्चालन भइरहेको ।
- सम्पूर्ण आर्थिक कारोवारलाई विद्युतीय माध्यमबाट सञ्चालन गरी विद्युतीय सुशासन कायम गर्ने अवस्था रहेको
- जनप्रतिनिधि र कर्मचारीलाई वित्तीय सुशासन सम्बन्धी तालिम उपलब्ध गराई कार्य क्षमता बृद्धि गर्न सकिने अवस्था रहेको ।
- नगरपालिकाको राजश्व सुधार कार्य योजना तर्जुमा भई कार्यान्वयनमा रहेको ।

चुनौतीहरु

- बढ्दै गएको बेरुजुलाई न्यूनीकरण गर्ने ।
- सार्वजनिक खरिद प्रक्रिया अनुसार विकास निर्माण सम्बन्धी कार्यहरु समयमै सम्पन्न गर्ने ।
- खरिद योजना तथा खरिद प्रक्रिया नियमसंगत, व्यवस्थित र पारदर्शी बनाउने ।
- आन्तरिक स्रोत अति न्यून रहेको अवस्थामा केन्द्र एवं प्रदेश सरकारहरुबाट प्राप्त अनुदानबाट जनआवश्यकता पूरा गर्ने ।
- खर्चगर्ने क्षमतामा सुधार गर्ने ।
- स-साना आयोजनाहरुमा बढी ध्यान केन्द्रित हुँदा दीगो प्रकृतिका महत्वपूर्ण योजनाहरु प्रति कम चासो रहने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : आन्तरिक तथा बाह्य श्रोतमा वृद्धि, रामग्रामको सम्वृद्धि ।

लक्ष्य: विकास गतिविधिहरुमा आर्थिक मितव्ययीता तथा पारदर्शीता कायम गरी जन विश्वास आर्जन गर्ने ।

उद्देश्य : नगरपालिकाका आर्थिक क्रियाकलापहरुलाई पारदर्शी बनाई वित्तीय सुशासन कायम गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : नगरपालिकाका आर्थिक क्रियाकलापहरुलाई पारदर्शी बनाई वित्तीय सुशासन कायम गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
• वित्तीय व्यवस्थापनमा संस्थागत सुदृढीकरण तथा पारदर्शीतामा जोड दिने ।	• नगरपालिकामा रहेको बेरुजु फछ्यौटमा शून्य बेरुजुको अवधारणा अवलम्बन गरिनेछ । • करका दर र दायरालाई व्यवस्थित गर्न राजश्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनमा जोड दिइनेछ । • वित्तीय व्यवस्थापनमा सूचना प्रविधिको प्रयोगलाई विस्तार गरिनेछ । • नगरपालिकाका विकास आयोजनाहरुको ठेक्का-पट्टा निर्धारित समय भित्रै गर्ने तथा विद्युतीय बोलपत्रको दायरालाई विस्तार गरी पारदर्शी बनाइनेछ । • आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीलाई थप सुदृढ गरिनेछ ।

	- नगरपालिकाको आय व्यय विवरणलाई चौमासिक रुपमा सार्वजनिक गरिनेछ, - सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक लेखापरीक्षण तथा सामाजिक परीक्षण जस्ता वित्तीय सुशासनका औजारलाई थप प्रभावकारी बनाइनेछ ।
वार्षिक योजना र क्षेत्रगत रणनीतिहरु तर्जुमा गर्दा आवधिक योजनालाई मुख्य आधारको रुपमा ग्रहण गर्ने ।	- आवधिक योजनाबाट निर्देशित भई वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम एवं बजेट तर्जुमा गरिनेछ । - क्षेत्रगत योजना तथा रणनीतिहरु तर्जुमा गर्दा आवधिक योजनाले अंगिकार गरेका नीति कार्यक्रमको अनुसरण गरिनेछ । - मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरी प्रत्येक वर्ष अद्यावधिक गरिनेछ । - लाभ र लागतको विश्लेषण सहित योजना तथा कार्यक्रम अवधि एकीन गरी वार्षिक बजेट तर्जुमा गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- राजस्व सुधार कार्य योजना निर्माण कार्यक्रम ।
- मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा (वार्षिक रुपमा) ।
- वार्षिक खरीद योजना तर्जुमा र खरीद गुरुयोजना निर्माण ।
- कर्मचारीहरुलाई वित्तीय सुशासन सम्बन्धी तालिम ।
- बेरुजु फछ्यौट कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धीहरु

- राजस्व सुधार कार्य योजना कार्यान्वयन भई राजस्वमा वृद्धि भएको हुनेछ ।
- सार्वजनिक आय व्यय व्यवस्थित र पारदर्शी भएको हुनेछ ।
- प्राथमिकताको आधारमा विकास आयोजनाहरुमा बजेट विनियोजन भएको हुनेछ ।
- नगरपालिकाका सम्पूर्ण वित्तीय कारोवारहरु विद्युतीय माध्यमद्वारा सञ्चालन भएका हुनेछन् ।
- कर्मचारीहरुलाई वित्तीय सुशासन सम्बन्धी तालिमको व्यवस्था गरी क्षमता अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।
- विकास आयोजनाहरुमा खर्च हुने बजेट निर्धारित समयमा निकास गरी समयमा नै काम सम्पन्न गर्ने परिपाटिको विकास भएको हुनेछ ।
- बेरुजु न्यूनीकरणमा उल्लेख्य सुधार भएको हुनेछ ।

९.३ न्याय प्रणाली

विद्यमान अवस्था

पन्ध्रौ योजनाले स्वतन्त्र, निष्पक्ष, पहुँचयोग्य, सक्षम र विश्वसनीय न्याय प्रणाली भन्ने दीर्घकालीन सौँच र सो अनुसारको लक्ष्य लिएको थियो । सोही योजनाले न्याय प्रणालीमा सुधार गर्ने रुपान्तरणकारी रणनीति लिएको छ । त्यसैगरी न्यायीक प्रशासन प्रणालीमा सुदृढीकरण कार्यक्रम अन्तरगत न्यायीक प्रक्रियालाई छिटोछरितो, सजह, प्रभावकारी, अनुमानयोग्य र पहुँचयोग्य बनाउने, मुद्दा व्यवस्थापनमा सूचनाको प्रयोगमा अभिवृद्धि गर्ने, स्थानीय तहको न्यायीक समितिलाई प्रभावकारी बनाउने, पदाधिकारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि गर्न आवश्यक श्रोत साधनको व्यवस्था गर्ने, न्यायीक जनशक्तिलाई आवश्यक तालिम तथा अभिमुखीकरण गर्ने, मेलमिलाप पद्धति मार्फत विवादको विगो समाधान गर्न सहजीकरण गर्ने जस्ता कार्यक्रमहरु राखिएका छन् । प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनाले पनि सम्बद्ध जनशक्तिको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने रणनीति अंगिकार गरेको छ ।

नेपालको संविधानमा भएको व्यवस्था बमोजिम प्रत्येक पालिकामा एक न्यायिक समिति रहने व्यवस्था छ । यस समितिको क्षेत्राधिकार स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ४७ अनुसार हुने व्यवस्था छ । न्याय प्रणालीको प्रस्थान बिन्दुको रुपमा रहेको यस समितिलाई न्याय सम्पादन र व्यवस्थापनमा सक्षम एवं प्रणालीबद्ध बनाई प्रभावकारीता ल्याउनु अपरिहार्य छ । स्थानीय तहमा न्यायिक कार्य सम्पादन सम्बन्धी ज्ञान र सीपको अभावमा शुरुमा काम गर्न केही असहज महसूस गरिएता पनि विस्तारै समितिका पदाधिकारी एवं कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि भई हाल सहज अवस्था श्रृजना भएको अवस्था छ । न्यायिक समितिका काम कार्यवाहीहरुलाई

व्यवस्थित गर्न कार्यपालिकाबाट न्यायिक समितिको कार्य संचालन सम्बन्धी कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । नगरपालिकामा अधिकृत छैठौं (कानून) पदको दरबन्दी स्वीकृत भए तापनि पदपूर्ति हुन सकेको छैन । प्रत्येक वडामा मेलमिलापकर्ताको चयन गरी मेलमिलाप कार्यमा सहजीकरण भइरहेको अवस्था छ ।

अवसर र चुनौती

अवसरहरु

- नेपालको संविधानमा न्यायिक समितिको प्रावधान र स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ मा न्यायिक समितिको क्षेत्राधिकार बारे प्रष्ट रुपमा उल्लेख भएको ।
- कार्यपालिकाबाट न्यायिक समितिको कार्य संचालन सम्बन्धी कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
- न्यायिक समितिबाट सम्पादित कार्यहरुबाट जनतामा सकारात्मक सन्देश प्रवाह भएको ।
- नगरपालिकाका सबै वडाहरुमा सामुदायिक मेलमिलाप केन्द्रहरु गठन गरी कार्यसम्पादन भइरहेको ।

चुनौतीहरु

- स्थानीय तहमा न्याय सम्पादन प्रणालीलाई पद्धतिको रुपमा विकास गर्ने ।
- न्यायिक कार्य सम्पादनका लागि पर्याप्त ज्ञान तथा सीपको व्यवस्थापन गर्ने ।
- आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : रामग्रामको प्रतिबद्धता; स्वतन्त्र, निष्पक्ष न्याय सम्पादनमा अग्रसरता ।

लक्ष्य : स्वतन्त्र, निष्पक्ष तथा सहजरुपमा न्याय पाउने अवस्थाको सिर्जना गर्ने ।

उद्देश्य : रामग्रामवासीहरुलाई सहज रुपमा न्यायिक सेवा उपलब्ध गराउने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : रामग्रामवासीहरुलाई सहज रुपमा न्यायिक सेवा उपलब्ध गराउने ।	
रणनीति	कार्यनीति
• न्यायिक कार्यसम्पादनका लागि संस्थागत सुदृढीकरण र क्षमता विकासमा जोड दिने ।	• न्यायिक समितिको कार्य संचालन कार्यविधिमा आवश्यक सुधार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । • न्यायिक समितिका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुको लागि क्षमता अभिवृद्धि तालिम सञ्चालन गरिनेछ । • वडाहरुमा गठन भएका सामुदायिक मेलमिलाप केन्द्रलाई थप सुदृढीकरण गरिने छ । • स्थानीय स्तरमा कानूनी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- न्यायिक समितिका पदाधिकारी, मेलमिलापकर्ता तथा कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम ।
- स्थानीय स्तरमा कानूनी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन ।

अपेक्षित उपलब्धी

- न्यायिक समितिका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुको क्षमतामा अभिवृद्धि भई न्याय सम्पादनमा सहजता हुनेछ ।
- सबै वडाहरुमा मेलमिलापकर्ताहरुको सहयोगमा मेलमिलापका कार्यहरु सम्पादन भएका हुनेछन् ।
- स्थानीय रुपमा उठ्ने विवादहरुको न्यूनीकरण हुदै जाने छ ।

९.४ नवीनतम प्रविधिको प्रयोग

विद्यमान अवस्था

नवीनतम प्रविधिलाई देशको विकासँग आवद्ध गर्दै यस सम्बन्धी खोज, आविस्कार, उत्खनन् र विकासमा लगानी गर्न आवश्यक छ । स्वच्छ वातावरण, शिक्षा, स्वास्थ्य, पूर्वाधार, सूचना तथा सञ्चार, सेवा, लगाएतको क्षेत्रमा नवीन प्रविधिको प्रयोग गरी सुखी एवं समृद्ध राष्ट्र निर्माणमा टेवा पुऱ्याउन पनि उत्तिकै जरुरी छ । उत्पादनसँग

प्रविधि तथा नव-पर्वतन भन्ने सौँच र नवीनतम प्रविधिलाई उत्पादनमा आवद्ध गर्दै समृद्धि हासिल गर्ने सौँच पन्ध्रौँ योजनाले लिएको थियो । सोही योजनाले सबै क्षेत्रमा अनुसन्धान तथा विकास र नवप्रवर्तनलाई आत्मसात गरेको छ । अनुसन्धान, प्रविधि विकास तथा नवप्रवर्तनमा जोड दिने रुपान्तरणकारी रणनीति सहित यस क्षेत्रको विकासको लागि नीतिगत तथा संस्थागत सुधार, प्रविधि विकास र उपयोगमा सहकार्य, सुशासनका लागि प्रविधिको उच्चतम प्रयोग, नवीनतम प्रविधि अनुसन्धान तथा उपयोग र रैथाने वस्तु र प्रविधिको विकास तथा संरक्षण जस्ता कार्यक्रमहरु यस योजनामा राखिएका छन् । लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनाले **नवीनतम प्रविधिको दिगो विकास र अधिकतम उपयोग** भन्ने दीर्घकालीन सौँच सहित वैज्ञानिक आविष्कार तथा नवप्रवर्तनलाई प्रवर्द्धन गर्ने, क्षमतावान युवा जनशक्तिलाई वैज्ञानिक आविष्कार तथा नवप्रवर्तन सम्बन्धी कार्य गर्न प्रोत्साहन गर्ने जस्ता रणनीतिहरु अंगिकार गरेको छ ।

रामग्राम नगरपालिकाले नवीनतम प्रविधिलाई प्राथमिकताका साथ प्रयोग गर्दै आएको छ । हाल नगरपालिकामा अनलाइन घटना दर्ता प्रणाली, एकीकृत शिक्षा व्यवस्थापन प्रणाली, स्वास्थ्य सम्बन्धी DHIS2, योजना सूचना व्यवस्थापन प्रणाली, लेखा व्यवस्थापनको लागी SUTRA, स्थानीय तह वित्तिय सुशासन जोखिम मुल्याङ्कन, स्थानीय शासन कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन प्रणाली, राष्ट्रिय विपद व्यवस्थापन प्रणाली, गुनासो व्यवस्थापन प्रणाली, रोजगार व्यवस्थापन सूचना प्रणाली, सार्वजनिक खरिद व्यवस्थापन प्रणाली, वार्षिक अनुगमन विश्लेषण तथा अनुगमन प्रणाली, अनलाईन सिफारिस, नगरपालिकाको वेब साईट एवं मोबाइल एप, राजस्व सम्बन्धी सफ्टवेयर, Public Asset Management System (PAMS), लगायत अन्य विभिन्न सफ्टवेयरहरु प्रयोगमा रहेका छन् । नगरपालिकाले आफ्नै मोबाइल एप्स प्रयोगमा ल्याइएको छ । आगामी दिनहरुमा सेवा प्रवाहलाई अझ बढी सहज र सुलभ बनाउन विभिन्न स्थानहरुमा इन्टरनेट सेवा विस्तार गरी नवीनतम ज्ञानको विस्तार र गुणस्तरीय सेवा प्रवाहमा सुधार ल्याउनु पर्ने छ । त्यसै गरी शासकीय सुधार अन्तरगत आधुनिक प्रविधिमा आधारित सेवा प्रवाहमा विशेष ध्यान दिन जरुरी छ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- हाल नगरपालिकामा विभिन्न १५ वटा सफ्टवेयरहरु कार्यान्वयनमा रहेको, छिटो छरितो सेवा प्रवाहका लागि थप सफ्टवेयरहरु निर्माण गरी प्रयोगमा ल्याउन सकिने ।
- सूचना प्रविधिको क्षेत्रमा बढी अभ्यस्त र उत्प्रेरित रहेको युवापिढीलाई यस क्षेत्रमा उपयोगमा ल्याउन सकिने ।
- नयाँ प्रविधियुक्त स्मार्ट मोबाइलको उल्लेख्य विस्तार भएको ।
- भू-मण्डलीयकरणले गर्दा नवीनतम प्रविधिलाई सहज रुपमा प्रयोग गर्न सकिने अवस्था रहेको ।

चुनौती

- नवीनतम प्रविधिलाई उत्पादनसँग जोड्ने गरी विस्तार र प्रयोग गर्ने ।
- नवीनतम प्रविधिको समुचित प्रयोग र व्यवस्थापन गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : आर्थिक, सामाजिक समुन्नतीका लागि नवीनतम प्रविधिको प्रयोग ।

लक्ष्य : विकास निर्माण र सुशासनमा सूचना प्रविधिको अधिकतम उपयोग गर्ने ।

उद्देश्य : सूचना प्रविधिको प्रयोग बाट सेवा प्रवाहमा सहजता ल्याउने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : सूचना प्रविधिको प्रयोग बाट सेवा प्रवाहमा सहजता ल्याउने ।	
रणनीति	कार्यनीति
सूचना प्रविधिको विकास र पहुँचका लागि संस्थागत व्यवस्था गरी आर्थिक, सामाजिक विकासको क्षेत्रमा व्यापक प्रयोग	- सूचना प्रविधि सम्बन्धी कानून तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ - नगरपालिकाको काम, कारवाही र सेवा प्रवाह लगायतका क्षेत्रमा सूचना प्रविधिको प्रयोगलाई एकीकृत प्रणालीको रुपमा विकास गरिनेछ । - सफ्टवेयर निर्माण भई हाल प्रयोगमा नआएका विभिन्न सफ्टवेयरको

गर्ने	प्रयोगमा जोड दिइनेछ । ● सूचना प्रविधिको क्षेत्रमा ज्ञान, सीपयुक्त जनशक्तिको व्यवस्था गरिनेछ । ● वडा तथा वस्तीहरूमा इन्टरनेट सुविधा पुर्‍याउन सेवा प्रदायक कम्पनीहरूलाई प्रोत्साहन गरिनेछ । ● इन्टरनेटको पहुँचमा नपुगेका वडा कार्यालय, स्वास्थ्य संस्था तथा विद्यालयहरूमा गुणस्तरीय इन्टरनेटको व्यवस्था गरिनेछ । ● नगरपालिकाका कम्तिमा ३ स्थानलाई फ्रि वाइफाई जोनको रुपमा विकास गरिनेछ । ● नगरपालिकाको मोबाइल एप तथा वेबसाइटलाई विभिन्न जानकारी तथा सूचना प्राप्त गर्ने भरपर्दो माध्यम बनाइनेछ ।
-------	--

प्रमुख कार्यक्रम

- विद्युतीय शासन प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।
- नगरपालिका तथा वडा कार्यालय बीचको नेटवर्किङ व्यवस्थापन ।
- फ्रि वाइफाई जोन कार्यक्रम । (पूर्वाधारमा समावेश)

अपेक्षित उपलब्धी

- सबै वडा/वस्तीहरूमा भरपर्दो इन्टरनेट सेवा उपलब्ध भएको हुनेछ ।
- सूचना प्रविधिको प्रयोगबाट छिटो छरितो सेवा प्रवाह भई विद्युतीय सुशासनमा थप प्रभावकारिता आएको हुनेछ
- नगरपालिकाका कम्तिमा ३ स्थानहरू फ्रि वाइफाई जोनको रुपमा विकास भएका हुनेछन् ।
- नगरपालिकाको मोबाइल एप र वेबसाइट विभिन्न जानकारी प्राप्त गर्ने भरपर्दो माध्यम हुनेछ ।

९.५ शान्ति सुरक्षा

विद्यमान अवस्था

सुरक्षा चुनौतीको प्रतिरक्षा गर्दै नागरिकको जीउ, धन, समानता र स्वतन्त्रताको संरक्षण, शान्तिपूर्वक बाँच्न पाउने अधिकारको सुनिश्चितता तथा उद्यम, व्यापार व्यवसायको सुरक्षाको प्रभावकारी प्रबन्ध गर्नु राज्यको संवैधानिक दायित्व हुन्छ । शान्ति र सु-व्यवस्था सुशासन र विकासका लागि अपरिहार्य शर्त हो, स्थिरता र विकासको आधार हो ।

पन्ध्रौं योजनाले मानवीय सुरक्षा सहितको विकास र समृद्धिका लागि शान्ति सुरक्षाको पूर्ण प्रत्याभूति र सम्बर्द्धन गर्ने लक्ष्य लिएको थियो । सोही योजनाले राष्ट्रिय सुरक्षा र राष्ट्रिय एकता अभिवृद्धि गर्ने रुपान्तरणकारी रणनीति अंगिकार गरेको छ । शान्ति, सुव्यवस्था र सुरक्षा कायम गरी जनताको जीउ, धन र स्वतन्त्रताको संरक्षण गर्दै जनतामा सुरक्षाको अनुभूति दिलाउने, नविन सुरक्षा चुनौतीहरूको व्यवस्थापन गरी मानवीय सुरक्षाको प्रत्याभूति गराउन नीतिगत व्यवस्था गर्ने, सबै प्रकारका संगठित अपराध नियन्त्रण गर्ने, तीनै तहका सरकारले प्राथमिकताका साथ सामाजिक सद्भाव र सामाजिक सौहार्दता अभिवृद्धि सम्बन्धी नीति/कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने, विभिन्न जातजाती, धर्म, भाषा, संस्कृति र सम्प्रदाय बीच पारस्परिक सद्भाव मार्फत एक्यबद्धता कायम गर्ने जस्ता रणनीतिहरू यस योजनाले अवलम्बन गरिएको छ । प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनाले शान्ति सुरक्षाको प्रत्याभूति: सुरक्षित प्रदेश भन्ने दीर्घकालीन सौँच सहित सुरक्षा संयन्त्र सबल बनाई शान्ति सुरक्षा, सुशासन र विकासको वातावरण सिर्जना गर्दै अपराधजन्य गतिविधिको नियन्त्रण गर्ने उद्देश्य लिएको छ ।

समृद्ध रामग्रामको परिकल्पनालाई सार्थक बनाउन नागरिक सुरक्षा सहितको शान्तिपूर्ण वातावरण आवश्यक पर्दछ । कुनै पनि आर्थिक गतिविधिहरू संचालनका लागि पहिलो शर्तका रुपमा स्थानीय स्तरको शान्तिपूर्ण वातावरण नै प्रमुख रहन्छ । समाजमा घट्ने हत्या, हिंसा, बलात्कार, अपहरण, मानव बेचबिखन, चोरी डकैती जस्ता अपराधिक गतिविधिहरू नियन्त्रण गरी शान्ति स्थापना गर्नु सरकारको कर्तव्य हुन आउछ । यद्यपि सबै तहको शान्ति स्थापना गर्ने कार्य केन्द्रीय सरकारको भए तापनि स्थानीय सरकारको पनि महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । नगरपालिकामा शान्ति सुरक्षा कायम गरी जनताको जीउ, धन र स्वतन्त्रताको संरक्षण गर्न, शान्तिपूर्वक बाँच्न पाउने अधिकारको

सुनिश्चिताका साथै स्थानीय स्तरमा संचालन हुने विकास निर्माणका गतिविधिहरूलाई सुचारु गराउने दायित्व समेत स्थानीय सरकारको हुने हुँदा रामग्राम नगरपालिकाले आफ्नो नगर प्रहरीलाई नगर क्षेत्रमा परिचालन गर्नुका साथै सुरक्षा सम्बद्ध निकायहरूसँग आवश्यक समन्वय गरी शान्ति सुरक्षा सम्बन्धी कार्यलाई अगाडि बढाइरहेको अवस्था छ । यस कार्यमास्थानीय स्तरमा गठन भएका टोल विकास संस्था लगायत सामुदायिक संघ संस्थाहरूले समेत अहं भूमिका निर्वाह गरिरहेका छन् ।

अवसर र चुनौती

अवसरहरू

- नगरपालिकामा नगर प्रहरी गठन भई आन्तरिक शान्ति सुरक्षा र स्थानीय स्तरमा संचालन हुने विकास निर्माणका गतिविधिहरूमा सहयोग पुगेको ।
- जिल्लाको सदरमुकामको केन्द्र पनि नगरपालिकाकै केन्द्र भागमा रहेकोले जिल्ला प्रहरी कार्यालयबाट नगरबासीको शान्ति सुरक्षामा विशेष ध्यान पुगेको ।
- नगरका अन्य स्थानहरूमा समेत प्रहरी इकाईहरू स्थापना भई क्रियाशील रहेको ।
- वडा स्तरमा गठन गरिएका सामाजिक संघ संस्थाहरूको भूमिका सकारात्मक रहेको ।

चुनौतीहरू

- नगरपालिकाको भूगोल ठूलो रहेकोले मौजुदा संगठन र जनशक्तिबाट शान्ति सुरक्षा कायम गर्ने ।
- नयाँ स्वरूपमा देखा परेका अपराधिक गतिविधिलाई नियन्त्रण गर्ने ।
- बाढी डुबान जस्ता आकस्मिक विपद्का घटनामा तत्काल जनधनको सुरक्षा गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच: शान्ति र सुरक्षित रामग्राम ।

लक्ष्य : स्थानीय जनतालाई महसूस हुने गरी शान्ति सुव्यवस्था कायम गर्ने ।

उद्देश्य : शान्ति र सुव्यवस्था कायम गरी जनताको जीउधनको संरक्षण गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य: शान्ति र सुव्यवस्था कायम गरी जनताको जीउधनको संरक्षण गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● नगरपालिकामा शान्ति सुरक्षा तथा सुव्यवस्था कायम गरी विधिको शासन स्थापना गर्ने ।	● नगरपालिकामा रहेका प्रहरी इकाईहरूमा आवश्यक स्रोत, साधनको व्यवस्थापनमा सहयोग पुर्याइनेछ । ● नगरपालिकामा रहेका विभिन्न महत्वपूर्ण धार्मिक, साँस्कृतिक तथा पुरातात्विक स्थलहरूमा सुरक्षा प्रवन्ध मिलाइनेछ । ● नगरमा शान्ति सुरक्षा तथा सु-व्यवस्थापनका लागि जिल्ला प्रहरी कार्यालय तथा नगरमा रहेका अन्य प्रहरी इकाईहरूसँग आवश्यक समन्वय गरिनेछ । ● स्थानीय स्तरमा संचालन हुने विकास निर्माणका गतिविधि संचालनमा आवश्यकता अनुसार नगर प्रहरी समेत परिचालन गरिनेछ । ● शान्ति सुरक्षा तथा सु-व्यवस्थामा स्थानीय स्तरमा गठन भएका सामुदायिक संघ संस्थाहरूलाई समेत परिचालन गरिनेछ । ● नगर प्रहरीको दक्षता अभिवृद्धि गरी थप प्रभावकारी बनाइनेछ । ● आवश्यकता अनुसार सामुदायिक प्रहरीको व्यवस्थापन गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- प्रभावकारी सुरक्षा व्यवस्थापनमा आवश्यक सहयोग ।
- सामुदायिक प्रहरी कार्यक्रम ।

- लागूपदार्थ तथा दुर्व्यसन नियन्त्रण तथा सचेतना कार्यक्रम ।
- नगरका मुख्य क्षेत्रहरुमा सि.सि.क्यामेरा जडान कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- नगरपालिका क्षेत्र भित्र शान्ति सुरक्षा कायम गरी जनताको जीउधनको संरक्षण भई निर्भिघ्नतापूर्वक विकास निर्माणका गतिविधिहरु सञ्चालन भएका हुनेछन् ।
- योजना अवधि भित्र स्थानीय स्तरमा सामुदायिक प्रहरी इकाई स्थापना गरी परिचालन गरिएको हुनेछ ।
- नगर प्रहरीको क्षमता अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।

९.६ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धतिमा सुधार

विद्यमान अवस्था

विकास प्रक्रियालाई नतिजामूलक र पारदर्शी बनाई सार्वजनिक जवाफदेहिता सुनिश्चित गर्न अनुगमन तथा मूल्यांकनको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । त्यसैले विकास नीति, योजना, कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि अनुगमन तथा मूल्यांकनका विभिन्न औजारहरु प्रयोग गरिन्छ । विकास आयोजनाहरुको व्यवस्थित अनुगमन तथा मूल्यांकनका लागि राष्ट्रिय अनुगमन तथा मूल्यांकन दिग्दर्शन, २०७५ र प्रदेश अनुगमन तथा मूल्यांकन दिग्दर्शन, २०७५ समेत कार्यान्वयनमा छन् ।

अनुगमन तथा मूल्यांकनको सवालमा पन्ध्रौं योजनाले नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्यांकन व्यवस्था मार्फत शासकीय सुधार भन्ने सोंच एवं लक्ष्य अङ्गिकार गरेको थियो । सोही योजनाले अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणालीको विकास गर्ने रुपान्तरणकारी रणनीति अंगिकार गरेको छ । यस अन्तरगत पदाधिकारीको स्पष्ट उत्तरदायित्व निर्धारण गर्न कानूनी व्यवस्था मिलाउने, अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणालीमा प्रविधिको अधिकतम प्रयोग गर्ने, नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणालीको विकास गर्न पृष्ठपोषणलाई अनिवार्य कार्यान्वयन गर्ने, गराउने, प्रशासनिक सुशासनलाई नतिजामुखी बनाउन सेवाग्राहीबाट सम्बन्धित पदाधिकारीको मूल्यांकन गर्ने प्रणाली विकास गर्ने जस्ता रणनीतिहरु राखिएका छन् । लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनाले प्रभावकारी अनुगमन तथा मूल्यांकन: सफल योजना कार्यान्वयन भन्ने दीर्घकालीन सोंच र अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रक्रियालाई सूचकमा आधारित नतिजा सुनिश्चित गर्ने उद्देश्य लिएको छ । यीनै राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक योजनाहरुले लिएको सोंच, लक्ष्य र लक्ष्यहरूसँग तादात्म्यता राखी रामग्राम नगरपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमा गरिनुपर्दछ ।

अनुगमन तथा मूल्यांकन आन्तरिक तथा तेश्रो पक्ष मार्फत गरिन्छ, जसबाट योजना तथा कार्यक्रमको असर र प्रभावको जानकारी हुनुका साथै आवश्यक पृष्ठपोषण प्राप्त गर्न सकिन्छ । यस पद्धतिलाई छिटो, छरितो र व्यवस्थित बनाउन नवीन प्रविधिको प्रयोग हुन आवश्यकता देखिएको छ । स्थानीय तहमा सञ्चालन हुने विकास निर्माणका गतिविधिहरुमा अनुगमन तथा मूल्यांकन पद्धतिलाई संस्थागत गर्न नगरपालिकाको उप-प्रमुखको संयोजकत्वमा अनुगमन समितिको व्यवस्था गरिएको छ । उक्त समितिले नगरपालिका अन्तरगत सञ्चालन गरिने विकास निर्माणका गतिविधिहरुको अनुगमन गरी तत्काल सुधारका लागि राय सुझाव दिने तथा नगरपालिकामा प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने व्यवस्था छ । अनुगमन तथा मूल्यांकन पद्धतिलाई विश्वसनीय तथा भरपर्दो गराउन अनुगमन तथा मूल्यांकनका वस्तुगत सूचकहरु विकास गरी सो को आधारमा अनुगमन कार्य गर्न सकिएको छैन । अनुगमन तथा मूल्यांकनको लागि संरचनागत विकास गरिएता पनि प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन हुन नसक्दा आयोजनाहरुको कार्यान्वयन अवस्था कमजोर रहने गरेको छ । वर्तमान अवस्थामा अनुगमन तथा मूल्यांकनलाई आन्तरिक रुपमा मात्र सीमित नगरी ठूला तथा प्रविधिमैत्री आयोजनाको तेश्रो पक्षको परिचालन मार्फत समेत गरिने गरिन्छ । यसबाट योजना तथा कार्यक्रमको असर र प्रभावको जानकारी हुनुका साथै आवश्यक पृष्ठपोषण प्राप्त गर्न सकिन्छ ।

चुनौती र अवसरहरु

अवसरहरु

- नेपालको संविधानमै अनुगमन तथा मूल्यांकन सम्बन्धी प्रष्ट व्यवस्था गरिएको ।
- हालको अनुगमन तथा मूल्यांकन पद्धतिलाई थप प्रभावकारी बनाउन सकिने ।
- अनुगमन तथा मूल्यांकन पद्धतिमा प्रविधिको प्रयोग गरी प्रभावकारीता ल्याउन सकिने ।

- बौद्धिक व्यक्तित्व र स्थानीय स्तरमा क्रियाशील संघ संस्थाहरुको सहयोग लिन सकिने ।

चुनौतीहरु

- अनुगमन तथा मूल्यांकन पद्धतिलाई नतिजामा आधारित बनाउने ।
- अनुगमन तथा मूल्यांकन सम्बन्धी संरचनागत व्यवस्थालाई प्रभावकारी रुपमा परिचालन गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : गुणस्तरमा सुनिश्चितता, अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणालीमा प्रभावकारीता ।

लक्ष्य : विकास निर्माणमा गुणस्तर कायम गरी जनताप्रतिको जवाफदेहितालाई सुनिश्चित गर्ने ।

उद्देश्य : अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणालीमा प्रभावकारिता ल्याई विकास निर्माण कार्यको गुणस्तर कायम गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य: अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणालीमा प्रभावकारिता ल्याई विकास निर्माण कार्यको गुणस्तर कायम गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● अनुगमन तथा मूल्यांकन पद्धतिलाई नतीजामा आधारित गराई प्राप्त सुभावहरुलाई पृष्ठपोषणको रुपमा लिने ।	● वार्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु पूर्व कार्यान्वयन कार्ययोजना स्वीकृत गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । ● कार्यक्रम कार्यान्वयनको क्रममा आउने जनगुनासाहरु तथा प्राविधिक कठिनाइहरुलाई तत्काल संवोधन गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ । ● नतिजामा आधारित अनुगमन तथा मूल्यांकन पद्धतिका सूचकहरुको विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याइने छ । ● अनुगमन तथा मूल्यांकन कार्यमा सम्बद्ध व्यक्तिहरुलाई नतीजामा आधारित अनुगमन तथा मूल्यांकन पद्धति बारे प्रशिक्षण गरी परिचालन गरिनेछ । ● अनुगमन तथा मूल्यांकनबाट प्राप्त सुभावहरुलाई पृष्ठपोषणको रुपमा लिई सुधार गर्दै लगिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- नतीजामा आधारित अनुगमन तथा मूल्यांकन पद्धतिका सूचकहरु सहितको कार्यविधि तर्जुमा ।
- अनुगमन तथा मूल्यांकन कार्यमा सम्बद्ध व्यक्तिहरुको क्षमता विकास कार्यक्रम ।
- उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीहरुलाई क्षमता विकास कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- नतीजामा आधारित अनुगमन तथा मूल्यांकन पद्धतिको विकास भएको हुनेछ ।
- कार्यपालिकाको नियमित बैठकमा अनुगमन तथा मूल्यांकन सम्बन्धी प्रतिवेदनहरुको समीक्षा गर्ने पद्धतिको विकास हुनेछ ।
- उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीहरुको क्षमता विकास भएको हुनेछ ।
- अनुगमन तथा मूल्यांकन कार्यमा सम्बद्ध व्यक्तिहरुको क्षमता विकास भएको हुनेछ ।

९.७ तथ्यांक प्रणाली

विद्यमान अवस्था

नेपालको संविधान अनुसार तीनै तहका सरकारहरुले आ-आफ्नो विषयगत कार्यक्षेत्र अन्तरगतका तथ्यांक उत्पादन र आपूर्ति गर्दछन् । यस्ता तथ्यांकहरु विकास र समृद्धिको लागि सरकारका नीति, योजना तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्यांकनका लागि र विभिन्न कार्यक्रमहरुको कार्यान्वयनबाट अपेक्षित नतिजा हासिल गर्ने वस्तुगत आधार हुन सक्दछन् । विश्वसनीय तथ्यांक उत्पादन गरी नियमित आपूर्तिको व्यवस्था गर्ने सौँच पन्ध्रौ योजनाले लिएको थियो

। सोझै योजनाले तथ्याङ्क प्रणालीको सुदृढीकरण गर्ने रुपान्तरणकारी रणनीति अंगिकार गरेको छ । तथ्यमा आधारित नीति तथा योजना तर्जुमाका लागि एकीकृत तथ्याङ्क प्रणालीको विकास र विस्तार गरी विद्युतीय प्रणालीमा आवद्ध गर्ने, आवश्यक तथ्याङ्क उत्पादन, विश्लेषण, प्रकाशन तथा आदान प्रदानका लागि आवश्यक पूर्वाधार तथा कार्य संरचना स्थापना गरी सञ्चालन गर्ने, गुणस्तरीय तथ्याङ्कीय आधार तयार गर्न अन्तराष्ट्रिय मापदण्ड तथा ढाँचा लागू गर्ने, सबै सरकारका तथ्याङ्कीय इकाईको सुदृढीकरणका लागि प्रविधि, श्रोत साधन तथा जनशक्तिको व्यवस्थापन तथा विकास गर्ने जस्ता रणनीतिहरु यस योजनामा अवलम्बन गरिएको छ । प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनामा **अद्यावधिक तथ्याङ्कको उपलब्धता: तथ्यमा आधारित निर्णय र योजना** भन्ने सौँच सहित तथ्याङ्क व्यवस्थापनका लागि संस्थागत व्यवस्था सहितको प्रणाली विकास गर्ने जस्ता रणनीति अवलम्बन गरिएको छ ।

स्थानीय तहबाट तर्जुमा गरिने नीति, कार्यक्रम तथा योजना तर्जुमाका लागि भरपर्दो तथा विश्वसनीय तथ्यांकको आवश्यकता पर्दछ । भरपर्दो तथ्यांकको अभावमा विद्यमान स्थितिको यथार्थ विश्लेषण गर्न सकिदैन । रामग्राम नगरपालिकाले २०७७ मा सेवा प्रदायक संस्था मार्फत तथ्यांक संकलन तथा प्रशोधन गरी वस्तुस्थिति विवरण प्रकाशन गरेको छ । प्रकाशित वस्तुस्थिति विवरणमा नगरपालिकाको सामाजिक, आर्थिक, शैक्षिक एवं अन्य पक्षहरुको विवरण उल्लेख भएपनि विस्तृत र भरपर्दो देखिदैन । वस्तुस्थिति विवरणलाई भरपर्दो र विश्वसनीय बनाउन आगामी वर्षहरुमा अरु व्यवस्थित गर्न आवश्यक छ । वर्तमान अवस्थामा रामग्राम नगरपालिका सूचना प्रविधिको क्षेत्रमा बामे सदैछ । तथ्याङ्क प्रणालीलाई थप व्यवस्थित र विश्वस्त तुल्याउन सूचना प्रविधिको ठूलो भूमिका रहन्छ । त्यसका लागि दक्ष जनशक्ति आवश्यक पर्ने हुँदा नगरपालिकाले कर्मचारीहरुलाई प्रविधि प्रयोग सम्बन्धी ज्ञान र सीप हस्तान्तरण गर्नु आवश्यक छ । यही सन्दर्भमा कर्मचारीहरुलाई क्षमता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गरी विश्वसनीय तथ्यांक उत्पादन र वितरणमा सुनिश्चितता ल्याउन जरुरी छ ।

चुनौती र अवसर

अवसरहरु

- नगरपालिकाका विभिन्न शाखा र वडा कार्यालयहरुमा आवश्यक तथ्यांक संकलन गरी अद्यावधिक गर्न सकिने
- उपलब्ध जनशक्ति र प्रविधिको प्रयोगद्वारा तथ्यांक संकलन र विश्लेषण गर्न सकिने अवस्था रहेको ।
- केन्द्रीय तथ्यांक कार्यालय लगायत अन्य सम्बद्ध निकायको संयोजनमा तथ्यांक अद्यावधिक गर्न सकिने अवस्था रहेको ।
- तथ्याङ्कमा आधारित योजना छनौट प्रक्रियाको विकास गर्न सकिने अवस्था रहेको ।
- प्रयोगमा आइरहेका सफ्टवेयरहरुबाट तथ्याङ्क विश्लेषण, परिमार्जन र विश्वस्त बनाउन सघाउ पुगेको ।

चुनौतीहरु

- दक्ष जनशक्ति र आधुनिक प्रविधिको प्रयोग मार्फत वास्तविक र भरपर्दो तथ्यांक अद्यावधिक गर्ने ।
- नीति निर्माण तथा विकास आयोजना छनौट र सञ्चालनमा तथ्याङ्कको आधार लिने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : रामग्रामको प्रतिवद्धता, तथ्यांकमा आधारीत कार्यव्यवस्था ।

लक्ष्य : नीति निर्माण तथा विकास योजना तर्जुमाका लागि विश्वसनीय तथ्याङ्कको व्यवस्थापन गर्ने ।

उद्देश्य : तथ्यांक संकलन, प्रशोधन, प्रकाशन तथा भण्डारण गरी तथ्याङ्क व्यवस्थापनमा गुणस्तरीयता कायम गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : तथ्यांक संकलन, प्रशोधन, प्रकाशन तथा भण्डारण गरी तथ्याङ्क व्यवस्थापनमा गुणस्तरीयता कायम गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
• तथ्यांक संकलन, प्रशोधन, भण्डारण र व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यलाई गुणस्तरीय एवं परिणाममुखी बनाई व्यवस्थित गर्ने ।	• सूचना तथा अभिलेख केन्द्रको स्थापना गरी व्यवस्थित गरिने छ । • सूचना संकलन, प्रशोधन तथा प्रकाशनलाई प्रविधिमैत्री बनाइने छ • भौगोलिक सूचना प्रणाली (GIS) को प्रयोग गरी क्षेत्रगत तथ्यांकहरु (Spatial Data) को व्यवस्थापन गरिने छ ।

	● नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण अद्यावधिक गरिनेछ । ● नगरपालिकाको वेबसाइट अद्यावधिक गरी वार्षिक कार्यक्रम, विविध प्रकाशन र सूचनाहरु सार्वजनिकीकरण गरिने छ ।
--	---

प्रमुख कार्यक्रम

- नगर पार्श्वचित्र तयारी तथा प्रकाशन कार्यक्रम ।
- एकीकृत सूचना प्रणाली अन्तरगत तथ्याङ्क संकलन, प्रशोधन, विश्लेषण र प्रकाशन कार्यक्रम ।
- GIS प्रविधिबाट स्थानगत तथ्याङ्क (Spatial Data) तथा नक्सा अद्यावधिक कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- तथ्यांक प्रणालीलाई व्यवस्थित र भरपर्दो बनाउन आवश्यक कार्यविधि सहितको संयन्त्र निर्माण भएको हुनेछ ।
- आधुनिक प्रविधिको प्रयोग मार्फत नगरपालिकाका सबै तथ्यांक तथा भौगोलिक सूचना प्रणाली (GIS) मा आधारित नक्साहरु अद्यावधिक भएका हुनेछन् ।
- तथ्यांकमा आधारित योजना छनौट प्रक्रियाको विकास भएको हुनेछ ।
- नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण अद्यावधिक भएको हुनेछ ।

९.८ सामुदायिक-गैसस-साभेदारी

विद्यमान अवस्था

सामाजिक रुपान्तरण, समृद्धि तथा आर्थिक विकासको साभेदारको रुपमा गैर सरकारी संस्था (गैसस) को महत्वपूर्ण भूमिका रहेको छ । दीगो विकासको लक्ष्यले पनि नागरिक समाजको साभेदारीलाई समावेश गरेको छ । हाम्रो संविधानले सामुदायिक संघ संस्था तथा गैर सरकारी संस्थाहरुको लगानी र भूमिकालाई जवाफदेही र पारदर्शी बनाउन त्यस्ता संस्थाको स्थापना, स्वीकृति, सञ्चालन, नियमन र व्यवस्थापनका लागि एकद्वार प्रणाली अपनाउने र राष्ट्रिय आवश्यकता र प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा संलग्न गराउने व्यवस्था गरेको छ । सामुदायिक संघ संस्था तथा गैससलाई विकास प्रयासमा सहयात्रीको रुपमा योगदानको वातावरण निर्माण गरी उनीहरुबाट प्रवाह हुने श्रोतको उपयोगलाई पारदर्शी बनाई सामाजिक परिचालन मार्फत सेवा प्रवाह गरी जनताको जीवनस्तर सुधारमा जोड दिनु आजको आवश्यकता हो । गैर सरकारी संस्थालाई मर्यादित, पारदर्शी र व्यवस्थित रुपमा परिचालन गर्दै सामाजिक तथा आर्थिक विकास गर्ने लक्ष्य पन्ध्रौं योजनाले लिएको थियो । सोही योजनाले सामाजिक तथा गैर सरकारी संस्था परिचालन तथा संस्थागत सुशासन कायम गर्ने रुपान्तरणकारी रणनीति अंगिकार गरेको छ । तीनै तहका सरकारको समन्वय र सहकार्यमा सरोकारवाला निकायहरुको संस्थागत सबलीकरण गर्ने, सामाजिक तथा गैर सरकारी संघ संस्थामा संस्थागत सुशासन कायम गर्न, पारदर्शीता, उत्तरदायित्व र जवाफदेहिता अभिवृद्धिका लागि एकद्वार प्रणाली अवलम्बन गर्ने रणनीतिहरु प्रस्ताव गरिएका छन् । लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनामा गैरसरकारी संस्थाहरुलाई गरिवीको सघनता बढी भएका स्थानहरुमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न अभिप्रेरित गर्ने, विपद् चक्रका विभिन्न चरणहरुमा गैरसरकारी क्षेत्रको स्रोत परिचालनका लागि समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने, सार्वजनिक सेवाको निगरानी गर्न नागरिक समाजको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने जस्ता रणनीति/कार्यनीति अंगिकार गरिएको छ । बालबालिका संरक्षणको क्षेत्रमा, भाषा संस्कृति संरक्षण तथा प्रवर्द्धनमा, साँस्कृतिक सम्पदा संरक्षणमा, विभिन्न चेतनामूलक कार्यक्रम तथा सामाजिक परिचालनमा, वृक्षारोपण, हरियाली प्रवर्द्धन तथा वातावरण संरक्षणमा, सरसफाई सम्बन्धी अभियानमा, विभिन्न लक्षित वर्गहरुको क्षमता अभिवृद्धि जस्ता कार्यक्रमहरुमा गैसस तथा सामुदायिक संस्थाहरूसँग साभेदारी तथा सहकार्य गर्ने गरिएको छ ।

रामग्राम नगरपालिकालाई कार्य क्षेत्र बनाई हाल नगरपालिकामा रोजगार, गरिवी निवारण, वातावरण संरक्षण जस्ता क्षेत्रमा काम गर्ने गरी केहि गैर सरकारी संस्थाहरु कार्यरत छन् । नगरपालिकासँग ती संघ संस्थाहरुको समन्वय तथा सहकार्यको अवस्था राम्रो रहेको छ । नगरपालिकाले गैर सरकारी संस्थासँगको सहकार्यलाई अझ बढी फराकिलो बनाउँदै लैजानुपर्ने हुन्छ । नगरपालिकाले सबै वडाहरुका टोल बस्तीहरु समेटी टोल विकास संस्थाहरु गठन गरी परिचालन गर्ने गरेकोमा हाल ती संस्थाहरु निस्कृय भइरहेको अवस्था छ । अतः टोल विकास संस्थाहरुलाई पुनर्गठन गरी ती संस्थाहरु मार्फत विभिन्न विकासका गतिविधिहरु सञ्चालन गर्न, हरियाली प्रवर्द्धन र सरसफाई जस्ता कार्यक्रम सञ्चालन गर्न र पछाडी परेका व्यक्ति तथा समुदायलाई विकासको मूलधारमा

ल्याउनका लागि जनचेतनामूलक र सामाजिक परिचालन जस्ता कार्यहरू गर्न सकिन्छ । आमा समूह, युवा क्लब र समुदायमा आधारित संस्थाहरू नगरपालिकाको सामाजिक पुँजीका रूपमा रहेका हुन्छन् र यी संस्थाहरूलाई विभिन्न राष्ट्रिय अभियान लगायत सामाजिक रुपान्तरणका कार्यहरूमा परिचालन गर्न सकिन्छ ।

चुनौती र अवसर

अवसरहरू

- रामग्राम नगरपालिकालाई कार्यक्षेत्र बनाएर विभिन्न गैर सरकारी संस्थाहरूले कार्य गरिरहेको ।
- स्थानीय स्तरमा रहेका सामुदायिक संघ संस्थाहरूलाई सामाजिक रुपान्तरणका कार्यमा परिचालन गर्न सकिने
- सबै वडामा गठन गरिएका टोल विकास संस्थाहरूलाई पुर्नगठन गरी परिचालन गर्न सकिने अवस्था रहेको ।

चुनौतीहरू

- गैससहरूलाई नगरपालिकाको एउटै छाता मुनि ल्याई परिचालन गर्ने ।
- गैससहरूले आफ्नो वार्षिक कार्यक्रमहरू नगर सभाबाट स्वीकृत गराई कार्यान्वयनमा लैजाने ।
- टोल विकास संस्था, स्थानीय आमा समूह, युवा क्लबहरूलाई आवश्यक साधन, श्रोतको व्यवस्थापन गरी उत्प्रेरित गर्ने

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : जवाफदेही र पारदर्शीता; सामुदायिक तथा गैर सरकारी संघ संस्थाको प्रभावकारिता ।

लक्ष्य : गैसस तथा सामुदायिक संस्थाहरूका गतिविधिहरूलाई नगरपालिकाको आर्थिक, सामाजिक रुपान्तरणको कार्यमा परिचालन गर्ने ।

उद्देश्य : आर्थिक/सामाजिक रुपान्तरणमा गैसस तथा सामुदायिक संस्थाहरूको साधन श्रोत एकीकृत रूपमा परिचालन गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : आर्थिक/सामाजिक रुपान्तरणमा गैसस तथा सामुदायिक संस्थाहरूको साधन श्रोत एकीकृत रूपमा परिचालन गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● गैसस तथा विभिन्न सामुदायिक संस्थाहरूलाई जिम्मेवार र उत्तरदायी बनाई सामाजिक तथा आर्थिक रुपान्तरणको क्षेत्रमा परिचालन गर्ने ।	● गैसस तथा सामुदायिक संस्था परिचालनका लागि आचार संहिता तर्जुमा गरिनेछ । ● गैससको कार्यक्रम तथा बजेट नगर सभाबाट अनिवार्य स्वीकृत गराई कार्यान्वयन गरिनेछ । ● आमा समूह, युवा क्लब, परम्परागत सामुदायिक संस्थाहरूलाई सम्भव भएसम्मको श्रोत उपलब्ध गराई सामाजिक तथा आर्थिक रुपान्तरणका क्षेत्रमा परिचालन गरिनेछ । ● टोल विकास संस्थाको पुर्नगठन गरी वातावरण संरक्षण, प्रकोप व्यवस्थापन तथा सरसफाई जस्ता कार्यमा परिचालन गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- गैसस तथा सामुदायिक संस्था परिचालनका लागि आचार संहिता निर्माण । गैर सरकारी संस्थाहरूको समन्वय तथा सहयोगमा ।
- टोल विकास संस्था परिचालन ।
- स्थानीय सामुदायिक संघ संस्थाहरूसंग नियमित छलफल तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम ।

पेक्षित उपलब्धी

- गैसस तथा सामुदायिक संस्था परिचालन सम्बन्धी आचार संहिता तथा कार्यविधि तर्जुमा भएको हुनेछ ।
- गैससहरू पारदर्शी र जवाफदेही भई परिचालन भएका हुनेछन् ।
- टोल विकास संस्थाहरू पुर्नगठन भई क्रियाशील भएका हुनेछन् ।

परिच्छेद-१० वित्तीय विश्लेषण

१०.१ नगरपालिकाको विगत ३ वर्षको बजेट विश्लेषण

१०.१.१ स्थानीय तहको सार्वजनिक वित्त सम्बन्धी व्यवस्था

राज्यको पुनर्संरचना पश्चात् संवैधानिक हैसियत प्राप्त स्थानीय सरकारको विकास योजना सम्बन्धी कार्यक्रमहरु अघि बढाउँदा नगरपालिकाको सार्वजनिक वित्तको अवस्था र तत्सम्बन्धी नीतिहरुको विश्लेषण गर्न आवश्यक हुन्छ । स्थानीय तहको सार्वजनिक वित्तीय अवस्था र वार्षिक नीति तथा बजेट आवधिक योजना तर्जुमाको प्रमुख आधार र सरोकारको विषय हो । वर्तमान स्थानीय तहहरु आफ्नो वित्तीय नीति आफै तर्जुमा गर्न सक्ने, आफ्नो वार्षिक बजेट र आवधिक विकास योजना आफै निर्माण र कार्यान्वयन गर्न सक्ने गरी अधिकार र दायित्वका हिसाबले अग्र भागमा रहेका छन् । नगरपालिकाले समष्टिगत आर्थिक तथा वित्तीय अवस्थाको विश्लेषण सहित आफ्नै वित्तीय नीति र कार्यक्रम तय गर्ने अभ्यास गर्नुपर्ने हुन्छ । आन्तरिक राजश्व न्यून हुनु र आन्तरिक ऋण एवं वैदेशिक सहयोग प्राप्त गरी परिचालन गर्ने अभ्यास नहुँदा वर्तमान अवस्थामा स्थानीय तहको समष्टिगत वित्तीय तथा आर्थिक क्षेत्र साँघुरो रहेकोले स्थानीय सरकारहरु संघीय तथा प्रदेश सरकारको विभिन्न अनुदान र राजश्व बाँडफाँडमा भर पर्नुपर्ने अवस्थामा रहेका छन् ।

वित्तीय संघीयताको सैद्धान्तिक र व्यवहारिक प्रयोगको सन्दर्भमा स्थानीय तहको बजेट तथा कार्यक्रमहरुमा खर्चको बाँडफाँड र राजश्व उठाउने अधिकार स्थानीय तहले प्राप्त गरेका छन् । संघीय र प्रदेश तहका सार्वजनिक खर्चका विभिन्न क्षेत्र र शीर्षकहरु स्थानीय तहमा पनि लागूहुन्छ भने स्थानीय तहमा उठाउन सकिने कर तथा अन्य गैर कर राजस्वका शीर्षकहरुलाई कानूनतः स्पष्ट पारिएको अवस्था छ । स्थानीय तहको समग्र आय व्ययको संरचनाले स्थानीय तहको सार्वजनिक वित्त जनाउँने हुँदा यस अन्तरगत सार्वजनिक खर्च र राजश्वका शीर्षक तथा दरहरु, अन्तर सरकारी वित्त, सार्वजनिक ऋण (आन्तरिक, बाह्य) तथा सहयोग परिचालन, जनसहभागिता परिचालन, सार्वजनिक निजी सहकारी साभेदारी जस्ता विषयहरु पर्दछन् । सार्वजनिक खर्च अन्तरगत प्राप्त हुने श्रोतहरुमा आन्तरिक राजस्व, अन्तर सरकारी वित्तिय हस्तान्तरण तथा राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने रकम र वैदेशिक अनुदान सहायताबाट प्राप्त हुने रकम पर्दछन् । रकम खर्च नपुग भएको अवस्थामा घाटा वित्त व्यवस्था हुने र यसका लागि आन्तरिक ऋण परिचालन गरी खर्च व्यवस्थापन गर्नुपर्ने अवस्था सिर्जना हुन्छ ।

१०.१.२ सार्वजनिक खर्च विश्लेषण

रामग्राम नगरपालिकाको सार्वजनिक खर्चको ढाँचालाई मूलतः दुई भागमा विभाजन गरिएको छ-चालु खर्च र पुँजीगत खर्च । चालु खर्च अन्तरगत नगरपालिकाका प्रशासनिक कर्मचारी तथा पदाधिकारीहरुको तलब भत्ता तथा अन्य सेवा सुविधाहरुमा हुने खर्चहरु पर्दछन् भने संघीय सरकारको शसर्त अनुदानमा आधारित शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, पशुपालन, उर्जा, खानेपानी जस्ता क्षेत्रगत कार्यक्रमका सञ्चालन खर्चहरु पर्दछन् । पुँजीगत अन्तरगत आर्थिक विकास, पूर्वाधार विकास, सामाजिक विकास, संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह तथा सुशासन, वातावरण संरक्षण एवं विपद् व्यवस्थापनका क्षेत्रमा हुने पुँजीगत (पुँजी निर्माणका) खर्चहरु पर्दछन् ।

नगरपालिकाबाट प्राप्त विवरण अनुसार आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ मा कूल सार्वजनिक खर्च रु.८२१२.२८ लाख मध्ये चालु खर्च तर्फ रु.४३६७.५३ लाख (५३.१८%) र पुँजीगत खर्च तर्फ रु.३८४४.७५ लाख (४६.८२%) खर्च भएको देखिन्छ । त्यसै गरी आ.व.२०८१/०८२ मा कूल सार्वजनिक खर्च रु.८०५०.१४ लाख मध्ये चालु खर्च तर्फ रु.४२२४.१८ लाख (५२.४७%) र पुँजीगत खर्च तर्फ रु.३८२५.९६ लाख (४७.५३%) खर्च भएको देखिन्छ भने चालु आ.व.२०८२/०८३ को प्रस्तावित कूल रु.१३४४६.२८ लाख मध्ये रु.६१२७.२२ लाख (४५.५७%) चालु खर्च र रु.७३१९.०६ लाख (५४.४३%) पुँजीगत खर्च तर्फ विनियोजन भएको देखिन्छ ।

आ.व.२०८०/०८१ र आ.व.२०८१/०८२ मा भएको कूल खर्च मध्ये आर्थिक विकास तर्फ क्रमश रु.२७४.३१ लाख (३.३४ %) र रु.२६०.८४ लाख (३.२४%), सामाजिक विकास तर्फ रु.३०५०.८६ लाख (३७.१७.%) र रु.३४२६.१३ लाख (४२.५६%), पूर्वाधार विकास तर्फ रु.३४७९.५९ लाख (४२.३७%) र रु.३०११.४४ लाख (३७.४१%), वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन तर्फ रु.४.९८ लाख (०.०६%) र रु.२.६१ लाख (०.०३.%) र संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह र सुशासन तर्फ रु.१४०२.५० लाख (१७.०८ %) र रु.१३४९.१२ लाख (१६.७६%) खर्च भएको देखिन्छ ।

चालु आ.व.२०८२/०८३ मा कूल खर्च मध्ये आर्थिक विकासमा रु.७५७.७९ लाख (५.६४%), सामाजिक विकासमा रु.४२२३.७९ लाख (३१.४१%), पूर्वाधार विकासमा रु.६५५५.८१ लाख (४८.७६%), बन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन तर्फ रु.१५६.५० लाख (१.१६%) र संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह र सुशासन तर्फ रु.१७५२.३९ लाख (१३.०३%) खर्च प्रस्ताव गरेको देखिन्छ।

अघिल्लो आ.व.को तुलनामा आ.व.२०८१/०८२ मा कूल खर्च १.९७ प्रतिशतले कम भएको देखिन्छ भने उल्लेखित खर्च तर्फ राजश्व बाँडफाँड तथा आन्तरिक श्रोतमा आधारित वास्तविक खर्च आ.व.२०८०/०८१ मा रु.३१२८.४८ लाख, आ.व.२०८१/०८२ मा रु.३१५७.७४ लाख भएकोमा आ.व.२०८२/०८३ मा रु.६०४१.७८ लाख प्रस्तावित छ। यसैगरी सशर्त अनुदानमा आधारित चालु यथार्थ खर्च पहिलो दुई आ.व.को क्रमशः रु.२३०७.०५ लाख र रु.२२६३.६१ लाख छ भने आ.व.२०८२/०८३ मा रु.२७०८.०० लाख विनियोजन भएको देखिन्छ। खर्चको विस्तृत विवरण तलकाहरुमा तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं. १०.१ : पालिकाको सार्वजनिक खर्चको विवरण (आ.व.२०८०/०८१-२०८२/०८३) (रकम रु.लाखमा)

क्र.सं.	शिर्षक	आ.व. २०८०/०८१		आ.व. २०८१/०८२		आ.व. २०८२/०८३ (प्रस्तावित)	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
	कूल व्यय	८२१२.२५	१००	८०५०.१४	१००	१३४४६.२८	१००
१.	चालु खर्च	४३६७.५३	५३.१८	४२२४.१८	५२.४७	६१२७.२२	४५.५७
२.	पुंजीगत खर्च	३८४४.७२	४६.८२	३८२५.९६	४७.५३	७३१९.०६	५४.४३
क्षेत्रगत खर्च विश्लेषण							
१	आर्थिक विकास	२७४.३१	३.३४	२६०.८४	३.२४	७५७.७९	५.६४
२	सामाजिक विकास	३०५०.८६	३७.१५	३४२६.१३	४२.५६	४२२३.७९	३१.४१
३	पूर्वाधार विकास	३४७९.५९	४२.३७	३०११.४४	३७.४१	६५५५.८१	४८.७६
४	बन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन	४.९८	०.०६	२.६१	०.०३	१५६.५०	१.१६
५	संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह र सुशासन	१४०२.५०	१७.०८	१३४९.१२	१६.७६	१७५२.३९	१३.०३
जम्मा		८२१२.२५	१००	८०५०.१४	१००	१३४४६.२८	१००

स्रोत: रामग्राम नगरपालिका, लेखा शाखा।

१०.१.३ राजस्व तथा आयश्रोत विश्लेषण

नगरपालिकाको राजस्व शीर्षक अन्तरगत आन्तरिक राजश्व र विगत आर्थिक वर्षमा खर्च हुन नसकेको मौज्दात रकमलाई समावेश गरेको देखिन्छ। आ.व.२०८०/०८१ मा आन्तरिक राजस्व तथा मौज्दात अन्तरगत जम्मा रु.१५०५.८९ लाख, आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ मा आन्तरिक राजश्व तथा मौज्दात तर्फ रु.१४८९.९३ लाख रहेको छ। त्यसैगरी आ.व.२०८२/०८३ को लागि आन्तरिक राजस्व तथा नगद मौज्दात शीर्षकमा रु.४१२०.४९ लाख प्रस्ताव गरिएको छ। राजस्व तर्फ आ.व. २०८०/०८१ र २०८१/०८२ मा राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने रकम क्रमश रु.१६२२.५९ लाख र रु.१६६७.८१ लाख रह्यो भने आ.व.२०८२/०८३ मा रु.१९२१.२९ लाख आम्दानी प्रस्ताव गरिएको छ। अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण शीर्षक अन्तरगत आ.व.२०८०/०८१ मा रु.५९२९.९० लाख, आ.व.२०८१/०८२ मा रु.५६९८.२८ लाख आम्दानी रह्यो भने आ.व.२०८२/०८३ लागि ७४०४.५० लाख प्रस्ताव गरिएको छ। राजस्व तथा आयश्रोतको विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं.१०.२ : नगरपालिकाको राजस्व तथा आयश्रोतको विवरण (आ.व.२०८०/०८१-२०८२/०८३)

रु.लाखमा

क्र.सं.	शिर्षक	२०८०/०८१ यथार्थ		२०८१/०८२ यथार्थ		२०८२/०८३ को प्रस्तावित		बृद्धि दर
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	
१.	आय विवरण	९०५८.३८	१००	८८५६.०२	१००	१३४४६.२८	१००	
१.१	आन्तरिक राजस्व र नगद	१५०५.८९	१६.६२	१४८९.९३	१६.८	४१२०.४९	३०.६४	

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

	मौज्दात							
१.१.१	आन्तरिक राजस्व	६५५.६१	४३.५४	६४३.०२	४३.२	३२९४.२०	७९.९५	
१.१.२	गत वर्षको नगद मौज्दात	८५०.२८	५६.४६	८४६.९१	५६.८	८२६.२९	२०.०५	
१.२	राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त रकम	१६२२.५९	१७.९१	१६६७.८१	१८.८	१९२१.२९	१४.२९	
	मुल्य अभिवद्धि कर	७०१.५१	४३.२३	७९८.६	४७.८८	९२६.८९	४८.२४	
	अन्तःशुल्क	३२१.५४	१९.८२	३४४.७	२०.६७	३०८.९६	१६.०८	
	सवारी साधन शुल्क	१२४.८३	७.६९	१२४	७.४३	१२६.००	६.५६	
	घर जग्गा रजिष्ट्रेशन	४६३.३१	२८.५५	३८३.७	२३.०१	५१७.९४	२६.९६	
	विज्ञापन कर	३.५१	०.२२	४.२२	०.२५	५.००	०.२६	
	बन रोयल्टी	४.५८	०.२८	३.२४	०.१९	६.५०	०.३४	
	दहत्तर बहत्तरको बिक्रीबाट प्राप्त	३.३१	०.२०	९.३७	०.५६	३०.००	१.५६	
१.३	अन्य आय	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	
१.४	अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण	५९२९.९०	६५.४६	५६९८.२८	६४.३	७४०४.५०	५५.०७	०
१.४.१	संघीय सरकारबाट प्राप्त हुने	५६१२.९९	९४.६६	५३७४.६६	९४.३	७०४१.००	९५.०९	
	समानिकरण अनुदान	१४८८.००	२६.५१	१४९५.६९	२७.८३	१६१५.००	२२.९४	
	शसर्त अनुदान (चालु)	२२९८.३१	४०.९५	२२५८.९९	४२.०३	२७०३.००	३८.३९	
	शसर्त अनुदान (पूँजीगत)	१७०४.००	३०.३६	१४०९.२३	२६.२२	२४४९.००	३४.७८	
	समपुरक अनुदान पूँजीगत	५२.५५	०.९४	८९.०८	१.६६	१९९.००	२.८३	
	विशेष अनुदान पूँजीगत	७०.१३	१.२५	१२१.६७	२.२६	०.००	०.००	
	विशेष अनुदान चालु	०.००	०.००	०.००	०.००	७५.००	१.०७	
१.४.२	प्रदेश सरकार प्राप्त हुने	३१६.९१	५.३४	३२३.६२	५.६८	३६३.५०	४.९१	
	समानिकरण अनुदान	९०.९५	२८.७०	११५.८१	३५.७९	११३.४२	३१.२०	
	शसर्त अनुदान (चालु)	८.७४	२.७६	४.६२	१.४३	५.०८	१.४०	
	शसर्त अनुदान पूँजीगत	९८.४७	३१.०७	१२२.७८	३७.९४	१२५.००	३४.३९	
	विशेष अनुदान चालु	३.२८	१.०३	०.००	०.००	०.००	०.००	
	विशेष अनुदान पूँजीगत	१०	३.१६	०.००	०.००	०.००	०.००	
	समपुरक अनुदान पूँजीगत	१०५.४७	३३.२८	८०.४१	२४.८५	१२०.००	३३.०१	
१.५	अन्तर स्थानीय तहबाट प्राप्त	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
१.६	जनसहभागीता	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	नगद सहभागीता	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	श्रम तथा वस्तुगत सहभागीता	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
१.७	बैदेशिक सहायता (अनुदान)	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
१.८	गैरसरकारी संस्थाको सहयोग	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
१.९	सार्वजनिक ऋण	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	आन्तरिक ऋण	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	बैदेशिक ऋण	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००

स्रोत: लेखा शाखा रामग्राम नगरपालिका-२०८३

१०.२ आवधिक योजनाको बजेट अनुमान

लगानी तथा श्रोत आकलन/प्रक्षेपण र कार्यक्रमगत बजेट

रामग्राम नगरपालिकाको आवधिक विकास योजनामा उल्लेखित विभिन्न क्षेत्रगत कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्न ठूलो परिमाणमा खर्च र लगानीको आवश्यकता पर्दछ । यो प्रथम पाँच वर्षे योजनाका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न आवश्यक पर्ने स्रोतको आकलनमा सामान्य तथ्याङ्कीय विधि अवलम्बन गरी प्रक्षेपण गरिएको छ । खासगरी नगरपालिकाको विद्यमान आम्दानीको श्रोत, अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरणको अवस्था, थप राजस्व परिचालन हुन सक्ने सम्भाव्य क्षेत्रहरु, निजी क्षेत्र तथा सार्वजनिक निजी सहकारी क्षेत्रको लगानी सम्भावनाको आकलन, गैरसरकारी संस्थाहरुको सहभागीता र स्थानीय जनसहभागीता समेतको विश्लेषण गरी पाँच वर्षको लागि सम्भाव्य श्रोत सहित आम्दानी प्रक्षेपण र आवश्यक खर्च सहितको लगानी प्रक्षेपण क्रमशः उल्लेख गरिएको छ ।

योजना अवधिमा हुने कूल खर्च र लगानीमा अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरणको मुख्य भूमिका रहने प्रक्षेपण गरिएको छ । योजना अवधिको लागि आवश्यक पर्ने कूल लगानी ५६२४२.१६ लाख मध्ये अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरणबाट कूल ४०८१९.९७ लाख (७२.५८%) व्यवस्थापन हुने देखिन्छ । खर्च र लगानीका स्रोतहरु मध्ये आन्तरिक स्रोतबाट ४६५२.०९ लाख (८.२७%), राजश्व बाँडफाँडबाट १०१५४.९५ लाख (१८.०६%) प्राप्त हुने अनुमान गरिएको छ । त्यसैगरी जनसहभागितातर्फ ६१५.१५ लाख (१.०९%) परिचालन हुने प्रक्षेपण गरिएको छ । प्रस्तुत अनुमान आंकलन गर्दा वार्षिक ५ देखि १० प्रतिशतसम्म वृद्धि हुने गरी प्रक्षेपण गरिएको छ । आगामी ५ वर्षको आम्दानी प्रक्षेपण निम्न तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १०.३ : आगामी ५ वर्षको आम्दानी प्रक्षेपण (रु लाखमा)

अय विवरण	२०८२/०८३ को प्रस्तावित	आर्थिक वर्ष					कुल जम्मा
		०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	
आय विवरण	१३४४६.२८	९६१६.५५	१०३६४.९२	१११९०.५५	१२०४७.८७	१३०२२.२७	५६२४२.१६
आन्तरिक राजश्व र नगद मौज्दात	४१२०.४९	७६२.००	८३८.२०	९२२.०२	१०१४.२२	१११५.६४	४६५२.०९
आन्तरिक राजश्व	३२९४.२०	७६२.००	८३८.२०	९२२.०२	१०१४.२२	१११५.६४	४६५२.०९
गत वर्षको नगद मौज्दात	८२६.२९	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त रकम	१९२१.२९	१८३७.७९	१९२९.६८	२०२६.१६	२१२७.४७	२२३३.८५	१०१५४.९५
मूल्य अभिवद्धि कर	९२६.८९	८९८.११	९४३.०२	९९०.१७	१०३९.६७	१०९१.६६	४९६२.६२
अन्तःशुल्क	३०८.९६	३८४.९०	४०४.१५	४२४.३५	४४५.५७	४६७.८५	२१२६.८२
सवारी साधन शुल्क	१२६.००	१३७.८८	१४४.७७	१५२.०१	१५९.६१	१६७.५९	७६१.८७
घर जग्गा रजिष्ट्रेशन	५१७.९४	४००.००	४२०.००	४४१.००	४६३.०५	४८६.२०	२२१०.२५
बिज्ञापन कर	५.००	४.२५	४.४६	४.६९	४.९२	५.१७	२३.४८
बन रोयल्ली	६.५०	३.२५	३.४१	३.५८	३.७६	३.९५	१७.९६
दहत्तर बहत्तरको बिक्रीबाट प्राप्त	३०.००	९.४०	९.८७	१०.३६	१०.८८	११.४३	५१.९४
अन्तर सरकारी बित्तीय हस्तान्तरण	७४०४.५०	६९१६.००	७४८६.२०	८१२०.४५	८७७२.०७	९५२५.२६	४०८१९.९७
संघीय सरकार	७०४१.००	६४६६.००	७००५.५०	७६०५.९४	८२६२.१८	८९७८.६६	३८३१८.२८
समानिकरण अनुदान	१६१५.००	१६३६.००	१७१७.८०	१८०३.६९	१८९३.८७	१९८८.५७	९०३९.९३
शसर्त अनुदान (चालु)	२७०३.००	३००१.००	३२८९.००	३६१७.५३	३९७९.६७	४३७७.८८	१८२६५.०८
शसर्त अनुदान (पूँजीगत)	२४४९.००	१५९६.००	१७५१.३०	१९२१.९२	२१०९.३७	२३१५.३२	९६९३.९१
समपुरक अनुदान पूँजीगत	१९९.००	५५.००	६०.५०	६६.५५	७३.२१	८०.५३	३३५.७९
विशेष अनुदान पूँजीगत	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
विशेष अनुदान चालु	७५.००	१७८.००	१८६.९०	१९६.२५	२०६.०६	२१६.३६	९८३.५६
प्रदेश सरकार	३६३.५०	४५०.००	४८०.७०	५१४.५१	५०९.८९	५४६.६०	२५०१.७०
समानिकरण अनुदान	११३.४२	१२०.००	१२६.००	१३२.३०	१३८.९२	१४५.८६	६६३.०८
शसर्त अनुदान (चालु)	५.०८	२०.५०	२२.५५	२४.८५	२७.२७	३०.०१	१२५.१८
शसर्त अनुदान पूँजीगत	१२५.००	१६९.५०	१७८.१५	१८७.९६	१९७.३६	१६५.७६	८५८.७३
विशेष अनुदान चालु	०.००	२०.००	२२.००	२४.२०	२६.६२	२९.२८	१२२.१०
विशेष अनुदान पूँजीगत	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
समपुरक अनुदान पूँजीगत	१२०.००	१२०.००	१३२.००	१४५.२०	१५९.७२	१७५.६९	७३२.६१

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

जनसहभागीता	०.००	१००.७६	११०.८४	१२१.९२	१३४.११	१४७.५२	६१५.१५
नगद सहभागीता	०.००	६०.७६	६६.८४	७३.५२	८०.८७	८८.९६	३७०.९५
श्रम तथा वस्तुगत सहभागीता	०.००	४०.००	४४.००	४८.४०	५३.२४	५८.५६	२४४.२०

नगरपालिकाको आवधिक योजना अवधिमा कूल ५६२४२.९६ लाख लगानी हुने प्रक्षेपित अनुमान गरिएको छ । जसमा पुँजीगत खर्चतर्फ २३४७०.२९ लाख (४१.७३%) र चालु खर्चतर्फ ३२७७१.९५ लाख (५८.२६%) खर्च हुने प्रक्षेपित अनुमान गरिएको छ । क्षेत्रगत लगानीतर्फ आर्थिक विकास क्षेत्रमा ४४०८.२८ लाख (७.८४%), सामाजिक विकास क्षेत्रतर्फ २३३४९.४ लाख (४१.५२%), पूर्वाधार विकासतर्फ १५९९९.०५ लाख (२८.४५%), वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापनतर्फ ७०७.४८ लाख (१.२६%), संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह र सुशासन क्षेत्रमा ७२८.९९ लाख (१.३०%) खर्च प्रस्ताव गरिएको छ ।

उपरोक्त लगानी र खर्च मध्ये योजनाको पहिलो वर्ष आ.व.२०८३/०८४ मा कूल ९६९६.५५ लाख (१७.१%) लगानी हुने प्रक्षेपण गरिएको छ भने दोस्रो वर्ष आ.व.०८४/०८५ मा कूल १०३६४.९ लाख (१८.४३%), तेस्रो वर्ष आ.व.२०८५/०८६ मा कूल १११९०.५५ (१९.९%), चौथो वर्ष आ.व.२०८६/०८७ मा कूल १२०४७.८७ (२१.४२%) र अन्तिम वर्ष आ.व.०८७/८८ मा १३०२२.२७ लाख (२३.१५%) रकम खर्च र लगानी हुने प्रक्षेपण गरिएको छ । यस अनुसारको खर्च अनुमान गर्दा नगरपालिकाको संस्थागत क्षमता र आय स्रोतको अभिवृद्धिलाई मुख्य आधार मानिएको छ ।

तालिका नं.१०.४ : योजना अवधिको लागि प्रक्षेपित खर्च तथा क्षेत्रगत लगानीको विवरण (रकम रु. लाखमा)

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आगामी ५ वर्षको खर्च प्रस्ताव						प्रतिशत
		आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	आ.व. ०८७/८८	कूल खर्च तथा लगानी	
	कूल खर्च	९६९६.५५	१०३६४.९	१११९०.५५	१२०४७.८७	१३०२२.२७	५६२४२.९६	१००
	चालु खर्च	५५९७.३७	६०३४.६९	६५९९.०३	७००९.२३	७६११.६९	३२७७१.९५	५८.२६
	पुँजीगत खर्च	४०९९.१८	४३३०.२९	४६९१.५२	५०३८.६४	५४१०.५८	२३४७०.२९	४१.७३
क्षेत्रगत लगानी								
१	आर्थिक विकास	७२२.३४	८०९.९	८७९.५८	९५६.६९	१०४०.६६	४४०८.२९	७.८४
२	सामाजिक विकास	३८९६.७५	४२८६.८९	४७०३.४९	५००९.९२	५४६०.४३	२३३४९.४	४१.५२
३	पूर्वाधार विकास	२४९३.५४	२९६९.०८	३९७६.२३	३५४६.२५	३८९३.९५	१५९९९.०५	२८.४५
४	वन, वातावरण संरक्षण एवं विपद् व्यवस्थापन	११६.९३	१३८.५५	१४४.६४	१५०.८८	१५७.२८	७०७.४८	१.२६
५	संस्थागत विकास तथा सुशासन	१४२.५	११८.७५	१४२.०९	१४०.२९	१८५.४४	७२८.९९	१.३०
६	प्रशासनिक खर्च	१९४५.२९	२०४२.५५	२१४४.६८	२२५१.९२	२३६४.५९	१०७४८.९५	१९.११
७	विगतका योजनाहरुको भुक्तानी	३००	०	०	०	०	३००	०.५३
प्रतिशत		१७.१	१८.४३	१९.९	२१.४२	२३.१५	१००	

१०.३ श्रोत परिचालन

१०.३.१ श्रोत परिचालनका क्षेत्रहरु

यस आवधिक योजनामा निर्दिष्ट गरिएको लक्ष्य, उद्देश्य प्राप्तिका लागि तय गरिएका विभिन्न क्षेत्रगत कार्यक्रम/आयोजना कार्यान्वयन गर्न आवश्यक पर्ने लगानीका लागि देहाय अनुसार श्रोत परिचालन गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

आन्तरिक राजश्व :

व्यवस्थित वस्ती विकास र बजारीकरण तथा लगानीमैत्री वातावरणको अभावमा निजी क्षेत्र आकर्षित नहुने अवस्थाले उद्योग, वाणिज्य, पर्यटन, निर्माण, सेवा जस्ता गैरकृषि क्षेत्रका क्रियाकलापहरु सञ्चालन गरी उल्लेख्य आर्थिक गतिविधि अगाडी बढाउन सकिएको छैन । जसले गर्दा आन्तरिक राजश्वको अवस्था आशातित छैन । नगरपालिकाको कूल आम्दानीको श्रोतमा आन्तरिक राजश्वको अंश ७.५० प्रतिशत भन्दा कम हुनुले यसै कुरालाई

संकेत गर्दछ । तर पनि पूर्व-पश्चिम हुलाकी राजमार्ग यसै नगरपालिका भएर जानु, लिंकरोड सहित अन्य आन्तरिक सडकहरू र अन्य पूर्वाधारहरू व्यवस्थित हुँदै जानु, पवित्र धार्मिक स्थल रामग्राम स्तुपा र नगरपालिकामा रहेका अन्य धार्मिक, साँस्कृतिक एवं रमणीय स्थलहरूलाई समेटी एकीकृत पर्यटन विकास योजना बनाई पर्यटन प्रवर्द्धन सम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सकिने अवस्था रहनु, कृषिलाई आधुनिकीकरण र व्यवसायीकरण गरी आर्थिक वृद्धिमा उल्लेख्य परिवर्तन ल्याउन सकिने अवस्था विद्यमान हुनु, अन्य जिल्लाहरूसँग सहज पहुँचको अवस्थाले यहाँको उत्पादनले सजिलै बजार पाउने अवस्था हुनु जस्ता अवसरहरूबाट आर्थिक गतिविधि यथेष्ट रूपमा बढाउन सकिने र यसबाट आन्तरिक राजस्वमा सकारात्मक योगदान पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ । आन्तरिक श्रोत अभिवृद्धिका लागि अपनाउनु पर्ने नीतिगत व्यवस्था र कार्यक्रमहरू यसै परिच्छेदको १०.३.२ मा सिफारिश गरिएको छ ।

अन्तर सरकारी वित्त :

अन्तर सरकारी वित्त स्थानीय तहको आयश्रोतको प्रमुख आधार रहेको छ । नगरपालिकाको कूल आयको लगभग ८०% हिस्सा अन्तर सरकारी वित्तको रहेको देखिन्छ । नेपाल सरकारबाट प्राप्त समानीकरण, सशर्त, समपूरक र विशेष अनुदान, प्रदेश सरकारबाट प्राप्त यस्तै प्रकारका अनुदान यस शीर्षकमा समावेश हुन्छन् । आगामी आ.व.हरूमा केन्द्र तथा प्रदेश सरकारबाट यस्तो थप अनुदान लिन विभिन्न कार्यक्रमको लागि म्याचिङ्ग फण्ड तथा परियोजनाहरू प्रस्ताव गरी समन्वयात्मक रूपमा पहल गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

जनसहभागीता परिचालन :

स्थानीय तहमा रहेको जनशक्ति अर्ध-वेरोजगार वा वेरोजगारको स्थितिमा रहेको छ । त्यस्तो जनशक्तिलाई विकास निर्माणको कार्यमा परिचालन गरेर अभियानका रूपमा उपयोग गर्न सकिन्छ । यस्तो कार्य सार्वजनिक भवन निर्माण, वाटो, पुल र अन्य ग्रामीण पूर्वाधार निर्माण तथा वातावरण संरक्षणमा लगाउन सकिन्छ । खासगरी स्थानीय समुदायसँग श्रम, बस्तु वा नगद सहभागीतामा यस्ता विकास निर्माणका कार्य गर्न सकिन्छ । नगरपालिकाले स्पष्ट कार्यविधि बनाई स्थानीय जनतालाई विकास निर्माणमा परिचालन गर्नु दीगो विकासका दृष्टिले समेत उपयुक्त हुने हुँदा यस आवधिक योजनामा जनसहभागिता परिचालनलाई समेत समावेश गरी बजेट अनुमान गरिएको छ ।

सार्वजनिक, निजी र सहकारी साभेदारी :

विकास निर्माणका लागि सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्र बीचको साभेदारी पछिल्लो समय अवलम्बन गरिएको एउटा उत्तम विकल्प हो । नगरपालिकाले निजी क्षेत्रका लगानीकर्ता, स्थानीय सहकारीहरू र आफ्नो समेत लगानीमा नगरपालिका क्षेत्रको कुनै महत्वपूर्ण परियोजनामा यस्तो साभेदारीको उपयोग गर्न सक्दछ । खासगरी पर्यटन पूर्वाधार विकास गर्न, होमस्टे लगायतका विभिन्न महत्वपूर्ण स्थानहरूमा आवश्यक संरचनाहरूको निर्माण गरी पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न, नगरपालिकाका सेवा प्रवाहका क्षेत्रमा एफ.एम रेडियो, स्वास्थ्य उपचार केन्द्र, साँस्कृतिक संग्राहलय निर्माण र सञ्चालन गर्न, सामुहिक रूपमा आधुनिक कृषि तथा पशुपालन फर्म संचालन गर्न, कृषि उपजको बजारीकरण, भण्डार एवं बिक्री वितरण गर्ने जस्ता क्षेत्रमा यस्तो साभेदारीका परियोजना सञ्चालन गर्न सकिन्छ । यस सम्बन्धमा नगरपालिकाले विज्ञहरूको सरसल्लाह र सेवा लिएर परियोजना निर्माण र विकास गर्न सक्दछ ।

अन्तर स्थानीय सरकार बीच साभेदारी :

वर्तमानमा स्थानीय सरकारहरू संविधान प्रदत्त अधिकारको उपयोग गर्दै आफ्ना जनताहरूको आवश्यकतालाई परिपूर्ति गर्न जवाफदेहिताका साथ क्रियाशील छन् । दुई वा दुई भन्दा बढी स्थानीय तहहरूका बीच श्रोतको साभेदारीबाट स्थानीय जनताहरूले लाभ लिने सक्ने गरी संयुक्त रूपमा आयोजनाहरू सञ्चालन गर्न सकिन्छ । यस्ता सम्भाव्य आयोजनाहरूमा सडक, सडक पुल, नदी नियन्त्रण, खानेपानी, सिँचाई, पर्यटन प्रवर्द्धन जस्ता कार्यक्रमहरू हुन सक्दछन् । यसरी श्रोत साभेदारी गर्दा लाभको उपयोगितालाई दृष्टिगत गरी आपसी समन्वयबाट लागत अंश निर्धारण गर्न सकिन्छ ।

वैदेशिक सहायता तथा वैदेशिक लगानी :

स्थानीय तहले वैदेशिक ऋण अथवा सहायता प्रत्यक्ष रूपमा प्राप्त गर्न नसकेता पनि सम्भावित परियोजनामा

द्विपक्षीय र बहुपक्षीय वैदेशिक सहायता प्राप्त र परिचालनका लागि नेपाल सरकारसँग पहल गर्न सक्दछ । कृषि, पर्यटन प्रवर्द्धन, शिक्षा, स्वास्थ्य, गरिवी निवारण, सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापनका क्षेत्रमा वैदेशिक सहायता (वित्तीय/प्रविधिक) परिचालन गर्न सकिन्छ । यसका लागि नगरपालिकाले विशेषज्ञहरुको सहयोग लिएर परियोजना प्रस्ताव तयार गरी नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालयको सहयोगमा पहलकदमी गर्न सक्दछ ।

यसैगरी विद्यमान कानूनी प्रावधान वमोजिम स्थानीय तहले वैदेशिक लगानीका लागि प्रत्यक्ष तवरले कार्य गर्न सक्दैन तर सम्भाव्य क्षेत्र र परियोजनामा विदेशी लगानी आकर्षित हुने देखिएमा संघीय सरकारको स्वीकृति र समन्वयमा वैदेशिक लगानीको संभावना रहन्छ । नगरपालिकाको लागि यो विषय नयाँ नभएतापनि त्यस्तो लगानीको क्षेत्र पहिचान गरी आवश्यक पहल गर्न सकिनेछ । वर्तमान अवस्थामा समेत रामग्राम नगरपालिकामा विश्व बैंकको आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोगमा सडक पूर्वाधार निर्माण तथा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण सम्बन्धी कार्यक्रम संचालनमा रहेका छन् ।

१०.३.२ आन्तरिक श्रोत अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरु

- नगरपालिकाको आन्तरिक श्रोतको दायरालाई फराकिलो बनाउन राजश्व सम्भाव्यता अध्ययन भई स्वीकृत भएको राजश्व सुधार कार्ययोजना लागू गर्ने ।
- नगरपालिकामा सञ्चालित होटल, रेष्टुरेष्ट तथा उद्योग/व्यवसायको अभिलेखीकरण गर्ने र करको दायरामा ल्याउने
- सम्पत्ति कर तथा भूमि करलाई प्रभावकारी बनाउने सन्दर्भमा यसको छुट्टै अध्ययन र आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
- व्यवस्थित एवं सुरक्षित सहरीकरणका लागि बजार केन्द्रित स्थानहरुमा पहिलो चरणमा घर नक्सापास तथा अभिलेखिकरण कार्यक्रम लागू गर्ने ।
- प्राकृतिक श्रोतहरुको उपयोग वापत प्राप्त हुने रोयल्टीमा साभेदारी गर्ने ।
- गैर कृषि क्षेत्रमा लगानीमैत्री वातावरण एवं नीति निर्माण गरी विभिन्न आर्थिक क्रियाकलापमा निजी क्षेत्रको आकर्षण बढाउन प्रयत्नशील रहने ।
- नगरपालिकाले सम्भाव्य परियोजनाहरु-पर्यटन विकास, प्राकृतिक श्रोतमा आधारित उद्योग आदिमा लागत सहभागिता कार्यक्रम मार्फत आय वृद्धि गर्ने ।
- संघ तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुन सक्ने अनुदान (समपूरक अनुदान र विशेष अनुदान) प्राप्त गर्न विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन तयार गरी समन्वयात्मक पहल गर्ने ।

१०.३.३ सार्वजनिक खर्चमा वित्तीय अनुशासन कायम गर्न अपनाउनु पर्ने उपायहरु

- नगरपालिकालाई दीर्घकालीन आर्थिक भार तथा दायित्व बृद्धि हुने गरी चालु प्रकृतिका खर्च बढ्ने गरी कुनै नयाँ निर्णय नगर्ने ।
- आर्थिक ऐन र खरिद ऐनको अधिनमा रही ठूला आयोजनाहरु ठेक्का पट्टा गर्ने र सानातिना योजनाहरु श्रम/नगद सहभागीतामा उपभोक्ता समिति मार्फत गर्ने ।
- नगरपालिका भित्र हुने सबै प्रकारका खर्च सार्वजनिक खरिद ऐन/नियमावली अनुसार गर्ने ।
- सार्वजनिक खर्चमा मितव्ययीतालाई सबै क्षेत्रमा कडाईका साथ लागू गर्ने ।
- वार्षिक विनियोजनमा क्षेत्रगत र सामाजिक समावेशीतालाई जोड दिने ।
- नगरपालिकाले खर्च व्यवस्थापन सम्बन्धी आफ्नै ऐन, नियम र कार्यविधिहरु तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- आवधिक योजना, वार्षिक योजना तथा मध्यकालिन खर्च संरचना अनुरूप खर्च व्यवस्थापन गर्ने ।
- आवधिक योजनाका विषयगत क्षेत्रहरुमा तोकिएको कार्यक्रम तथा बजेट अनुसार वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा गर्ने ।
- नगरपालिकाबाट हुने सबै प्रकारका खर्च र लगानीको हिसाब बैंकिङ प्रकृयाबाट भुक्तानी गर्ने व्यवस्थालाई कडाईका साथ लागू गर्ने ।
- विभिन्न सरोकारवाला पक्षहरुको सहभागीतामा चौमासिक, वार्षिक समिक्षा गरी लगानी, खर्च र प्रगती सम्बन्धमा जानकारी गराउने ।
- आन्तरीक आयलाई शीर्षकगत रुपमा प्रस्ट देखिने गरी सफ्टवेयरमा प्रविष्ट गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

परिच्छेद-११ कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

११.१ वर्तमान स्थिति

कुनै पनि नीति, योजनाले अङ्गीकार गरेको लक्ष्य प्राप्त तब मात्र प्राप्त हुन्छ, जब यी नीति, योजनामा परिपूरक मानिने कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको निश्चित समय सीमा भित्र कुशलतापूर्वक प्रभावकारी ढङ्गले कार्यान्वयन गर्न सकिन्छ । सरकारबाट विकास योजना तथा आयोजनाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि अनुगमन तथा मूल्यांकन दिग्दर्शन लागूगरिएको छ, तर प्रभावकारी रूपमा पालना हुन नसक्दा कार्यान्वयन पक्ष कमजोर हुने गरेको देखिन्छ । प्रदेश सरकारले पनि प्रदेशका विकास कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने गराउने उद्देश्यले अनुगमन तथा मूल्यांकन दिग्दर्शन, २०७५ जारी गरेको अवस्था छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा स्थानीय सरकारको उप-प्रमुख वा उपाध्यक्षलाई योजना तथा कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्यांकन गरी प्रतिवेदन गर्ने जिम्मेवारी तोकिएको छ भने यसै ऐनमा स्थानीय तहले योजनाहरू तर्जुमा गर्दा आयोजनाको प्राथमिकीकरण र योजना कार्यान्वयन तालिका समेत तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । तर स्थानीय स्तरमा योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि कार्ययोजना सहितको स्पष्ट कानूनी आधारको कमी, श्रोत साधन र जनशक्तिको अभाव जस्ता समस्या विद्यमान छन् ।

११.२ योजना कार्यान्वयन

योजनाको शुरुवात देखि कार्यान्वयन कार्ययोजना निर्माण गरी कार्यक्रम/आयोजनाहरूको कार्यान्वयन व्यवस्थालाई संस्थागत गर्न सकिने अवस्था हुनु, स्थानीय सरकार बलियो संगठनका रूपमा रहनु, स्थानीय स्तरमै सूचना प्रविधिको प्रयोगलाई व्यवस्थित रूपमा प्रयोग गर्न सकिने अवस्था विद्यमान हुनु, पालिकामा सबै तिर सडक सञ्जाल विस्तार हुनु, स्थानीय नेतृत्व उपलब्ध साधन श्रोतको प्रभावकारी उपयोगका लागि प्रतिबद्ध रहनु जस्ता अवसरहरू योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा उपयोगमा ल्याउन सकिन्छ । तर योजनाले परिलक्षित गरेका कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि सूचना प्रविधिमैत्री एवं जिम्मेवारीबोध सहितको उत्प्रेरित संरचना तयार पार्नु पनि त्यतिकै चुनौतीपूर्ण छ ।

कार्यान्वयन कार्ययोजनाको मुख्य उद्देश्य विकास आयोजना तथा कार्यक्रमहरू पूर्व निर्धारित परिमाण, गुणस्तर, समय र लागत सहितको कार्ययोजना मुताविक त्यस्ता आयोजना/कार्यक्रमहरू निर्धारित समय, लागत र गुणस्तरमा सम्पन्न गर्ने रहेको छ । यसका लागि चुस्त, दुरुस्त र प्रविधिमैत्री संरचना निर्माण गर्ने, सरोकारवालाहरूसँगको सहकार्यमा कार्यान्वयन गर्ने जस्ता रणनीति लिई योजना निर्माण गर्दा नै कार्यान्वयन कार्ययोजना समावेश गर्ने, प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि स्थानीय स्तरको कार्यविधि तर्जुमा गरी संस्थागत संरचना, प्रक्रिया र जवाफदेहिता सुनिश्चित गर्ने, मध्यकालीन खर्च संरचना तयार गरी आवधिक योजनासँग आवद्ध गर्ने, वार्षिक कार्यक्रमलाई आवधिक योजनासँग आवद्ध गरी वर्षको शुरुमै कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यतालिका तयार गरी लागू गर्ने, पालिका प्रमुखको संयोजकत्वमा स्थानीय समस्या समाधान समिति गठन गरी कार्यान्वयनमा प्रभावकारिता ल्याउने जस्ता कार्यनीतिहरू अवलम्बन गरिनु पर्दछ । योजनाको कार्यान्वयन कार्ययोजनामा निम्न पक्षहरू समेटी कार्ययोजना तर्जुमा गर्दा प्रभावकारीता आउन सक्दछ ।

प्रारम्भिक सम्भाव्यता अध्ययन

पहिचान गरिएका आयोजना/कार्यक्रम मध्य आर्थिक, सामाजिक, वातावरणीय र प्राविधिक दृष्टिले उपयुक्त भए नभएको मूल्यांकन गरी उपयुक्त आयोजना छनौट गर्न सम्भाव्यता अध्ययन गराउने र यस्ता सम्भाव्य आयोजना तथा कार्यक्रमहरू वार्षिक कार्यक्रम तथा लगानी योजनामा समावेश गर्ने ।

विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन तयार गर्ने

दीर्घकालीन प्रकृतिका ठूला लगानीका आयोजनाहरूको विशेषज्ञबाट विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन (DPR) तयार गर्ने ।

वार्षिक कार्यक्रम तथा लगानी योजना तर्जुमा गर्ने

वार्षिक कार्यक्रम तथा वार्षिक योजना निर्माण गर्दा सम्भाव्यता अध्ययन र विस्तृत परियोजना प्रतिवेदनका आधारमा संघ, प्रदेश र पालिकास्तरको कार्यक्रम/आयोजनाको प्राथमिकीकरण गर्ने । वार्षिक योजना निर्माणमा

सरोकारवालाहरुको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।

बजेट अनुमान

विभिन्न आयोजना तथा कार्यक्रम मध्य संघ र प्रदेशसँग समन्वय गर्नुपर्ने र अनुदानमा आधारित आयोजनाहरुको वर्गीकरण गरी आवश्यक श्रोतका लागि प्रदेश तथा संघीय सरकारसँग समन्वयात्मक सहकार्य गर्ने ।

वित्तीय सन्तुलन र अनुशासन कायम गर्ने

नगरपालिका एवं वडास्तरका कार्यक्रम/आयोजनाहरु वार्षिक बजेटमा प्राथमिकताका आधारमा विनियोजन गर्दा पालिकाको साधन, श्रोत एवं जनसहभागीतालाई उपयुक्त अनुपातमा व्यवस्थापन गरी विनियोजन गर्ने ।

मध्यमकालीन खर्च संरचना अवलम्बन गर्ने

यस आवधिक योजना कार्यान्वयनका लागि योजनाले निर्धारण गरेका कार्यक्रमहरुको कूल बजेटको आकार र सीमा भित्र रही मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरी आवधिक योजनालाई परिणाममुखी बनाउने ।

योजनाको निरन्तर अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने

विभिन्न विषयगत योजनाहरुको कार्यान्वयन अवस्थालाई निरन्तर अनुगमन तथा मूल्यांकन गरी प्रभावकारी कार्यान्वयनको प्रणाली विकास गर्ने ।

योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि निम्न विधिहरु अवलम्बन गर्न सिफारिस गरिएको छ ।

कार्यान्वयन कार्यविधि तर्जुमा :

योजनामा परेका आयोजना तथा कार्यक्रमहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि पालिकाले छुट्टै योजना कार्यान्वयन कार्यविधि तर्जुमा गरी लागू गर्न सक्नेछ । यस कार्यविधिमा योजना कार्यान्वयनको कार्ययोजना ढाँचा, कार्यान्वयन संयन्त्र तथा प्रक्रिया, अन्य संस्थागत व्यवस्था र यस्तो संस्थागत संयन्त्रको कार्य कर्तव्य, अधिकार बारे स्पष्ट पारिनु पर्दछ ।

योजना कार्यान्वयन संयन्त्र बनाउने :

कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि पालिका स्तरमा प्रमुखको संयोजकत्वमा र वडा स्तरमा वडाध्यक्षको संयोजकत्वमा प्राविधिक सहितको संयन्त्र (पालिका स्तरीय योजना कार्यान्वयन समस्या समाधान समिति र वडा स्तरीय योजना कार्यान्वयन समस्या समाधान समिति) गठन गरी जिम्मेवारी बहनको व्यवस्था मिलाउने ।

विशेषज्ञ समिति गठन गर्न सकिने :

प्राविधिक प्रकृतिका विकास आयोजनाहरुको कार्यान्वयन स्थितिको अनुगमन तथा मूल्यांकन गरी राय सुझाव सहितको प्रतिवेदन पालिकास्तरीय संयन्त्रमा पेश गर्न प्राविधिक सहितको विशेषज्ञ समिति गठन गरी कार्यादेश दिन सकिने छ ।

कार्यान्वयन कार्ययोजना :

आवधिक योजनाको लक्ष्य, उद्देश्य प्राप्तीका लागि सञ्चालन गर्नुपर्ने विषयगत कार्यक्रम तथा योजनाहरु, परिमाणात्मक लक्ष्य, अनुमानित लागत, कार्यक्रम स्थल र जिम्मेवार निकाय सहितको विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ । यो व्यवस्थाले प्रत्येक क्षेत्रगत विषयका कार्यक्रमहरुको लक्षित प्रतिफल प्राप्त गर्ने सन्दर्भमा सञ्चालन गरिने विभिन्न क्रियाकलापहरु र आवश्यक लगानी समेतको प्रस्तुत खाकाबाट कार्यक्रम/आयोजना कार्यान्वयन गर्ने सरोकारवाला पक्षलाई अझ जिम्मेवारीबोध हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

तालिका नं.११.१ : लक्ष्य, लागत, समयावधि, कार्यक्रम स्थल र जिम्मेवारी सहितको योजना कार्यान्वयन तालिका

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
१. आर्थिक विकास तर्फ										
१.१ कृषि विकास										
संघीय तथा प्रदेश सशर्त चालु										
कृषि स्नातक करार प्रशासनिक खर्च (संघीय)	वर्ष	५	नगरस्तर	५.२५	५.७८	६.३५	६.९९	७.६९	३२.०६	नगरपालिका/कृषि शाखा
माटो स्वास्थ्य सुधार कार्यक्रम (संघीय)	पटक	५	नगरपालिकाको सात स्थान	७.००	७.७०	८.४७	९.३२	१०.२५	४२.७४	नगरपालिका/कृषि शाखा
औद्योगिक प्रयोजनका लागि व्यावहारिक आलु उत्पादन कार्यक्रम	पटक	५	पालिकास्तर	१०.००	११.००	१२.१०	१३.३१	१४.६४	६१.०५	नगरपालिका/कृषि शाखा
उन्नत बीउ वितरणलाई प्रोत्साहन अनुदान (संघीय)	पटक	५	नगरस्तर	१.५०	१.६५	१.८२	२.००	२.२०	९.१७	नगरपालिका/कृषि शाखा
सूचना प्रकाशन तथा उन्नत बीउ उपयोग अनुगमन निरीक्षण (चौमासिक) (संघीय)	पटक	१५	नगरस्तर	१.५०	१.६५	१.८२	२.००	२.२०	९.१७	नगरपालिका/कृषि शाखा
खाद्यान्न बालीको उन्नत बीउ उपयोगमा अनुदान चालु (धान र गहुँ) (संघीय)	पटक	१०	नगरस्तर	१५.७५	१७.३२	१९.०५	२०.९६	२३.०६	९६.१६	नगरपालिका/कृषि शाखा
कृषि तथा पशु सेवाका एक गाउँ एक प्राविधिकहरुको तलब भत्ता (संघीय)	वर्ष	५	नगरस्तर	५.१५	५.६६	६.२३	६.९	७.५४	३१.४८	नगरपालिका/कृषि शाखा
किसान सुचीकरण कार्यक्रम (संघीय)	पटक	५	नगरस्तर	०.५०	०.५५	०.६१	०.६७	०.७३	३.०६	नगरपालिका/कृषि शाखा
आ.व.२०८२/८३ मा संचालित पकेट विकास कार्यक्रमको निरन्तरता (संघीय)	पकेट संख्या	हस्तान्तरण भए अनुसार	नगरस्तर	६.००	६.६०	७.२६	७.९८	८.७८	३६.६२	नगरपालिका/कृषि शाखा
संघीय शसर्त चालु तर्फको जम्मा				५२.६५	५७.९१	६३.७१	७०.१३	७७.०९	३२१.५१	

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
महिला कृषकहरुका लागि बेमौसमी तरकारी उत्पादन सम्बन्धी तालिम (बस्तुगत सहायता सहित) (प्रदेश सशर्त)	पटक	१५	नगरस्तर	५.००	५.५०	६.०५	६.६६	७.३२	३०.५३	नगरपालिका/कृषि शाखा
प्रदेश सशर्त अनुदान जम्मा				५.००	५.५०	६.०५	६.६६	७.३२	३०.५३	
आर्थिक सामाजिक विभेदमा परेका वर्ग उत्थानका लागि व्यवसायिक कृषि द्वारा खाद्य सुरक्षा सुनिश्चितता तथा आयआर्जन सुधार कार्यक्रम, (विशेष अनुदान प्रदेश)	पटक	१०	नगरस्तर	२०.००	२२.००	२४.२०	२६.६२	२९.२८	१२२.१०	नगरपालिका/कृषि शाखा
प्रदेश विशेष अनुदान (चालु) जम्मा				२०.००	२२.००	२४.२०	२६.६२	२९.२८	१२२.१०	
कृषिको रणनीतिक गुरुयोजना तर्जुमा	पटक	१	नगरस्तर	४.००	००	००	००	००	४.००	नगरपालिका/कृषि शाखा
कृषि यान्त्रिकरणमा ५० प्रतिशत अनुदान	पटक	५	नगरस्तर	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	५०.००	नगरपालिका/कृषि शाखा
कस्टम ह्यारिड सेन्टर सञ्चालन वडा नं. १२	पटक	५	वडा नं.१२	२.००	४.००	५.००	५.००	५.००	२१.००	नगरपालिका/कृषि शाखा
उन्नत बिउ उत्पादन तथा वितरण कार्यक्रम सबै वडा	पटक	१०	नगरस्तर	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	नगरपालिका/कृषि शाखा
अर्गानिक तरकारी उत्पादन कार्यक्रम (उत्पादन श्रृंखला होमस्टेसँग जोड्ने गरी)	पटक	१०	वडा नं.१४ र १८	३.००	५.००	६.००	७.००	७.००	२८.००	नगरपालिका/कृषि शाखा
बाली संरक्षण मिनी प्रयोगशाला स्थापना र सञ्चालन	पटक	५	वडा नं.१७ र १८	०.५०	०.५०	०.५०	०.५०	०.५०	२.५०	नगरपालिका/कृषि शाखा
प्राङ्गारिक मल उत्पादन तथा प्रवर्द्धन (तरिका प्रदर्शन)	पटक	५	नगरस्तर	०.५०	०.५०	१.५०	०.५०	२.५०	५.५०	नगरपालिका/कृषि शाखा
बाली बीमा, कृषि कर्जा सम्बन्धी अभिमुखीकरण सबै वडा	पटक	१०	नगरस्तर	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	नगरपालिका/कृषि शाखा

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
युवा लक्षित विशेष आयआर्जन कार्यक्रम सबै वडा	संख्या	२५	नगरस्तर	५.००	९.००	१०.००	१०.००	१०.००	४४.००	नगरपालिका/कृषि शाखा
कृषि सेवा केन्द्र स्थापना र सञ्चालन वडा नं.१८	पटक	५	वडा नं.१८	७.००	७.००	७.००	७.००	७.००	३५.००	नगरपालिका/कृषि शाखा
कृषक पाठशाला सञ्चालन तथा क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सबै वडा	पटक	१०	नगरस्तर	१.००	३.००	३.००	३.००	३.००	१३.००	नगरपालिका/कृषि शाखा
प्राङ्गारिक तरकारी उत्पादन कार्यक्रम सबै वडा	पटक	१०	नगरस्तर	३.००	४.००	४.००	४.००	५.४१	२०.४१	नगरपालिका/कृषि शाखा
व्यवसायिक कृषि बाली उत्पादन प्रोत्साहन कार्यक्रम, नगर स्तर	पटक	५	नगरस्तर	१.०१	२.००	२.००	२.८५	३.००	१०.८६	नगरपालिका/कृषि शाखा
रैथाने बाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम	पटक	५	वडा नं. १५, १६, १७ र १८	४.००	५.००	६.००	६.००	६.००	२७.००	नगरपालिका/कृषि शाखा
रिटर्निज युवासंग मेयर कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	४.००	६.००	६.००	६.००	७.००	२९.००	नगरपालिका/कृषि शाखा
तथ्यांक संकलन/अध्यावधिक कार्यक्रम,	पटक	५	नगरस्तर	०.५०	०.५३	०.८५	०.५०	०.५०	२.८८	नगरपालिका/कृषि शाखा
नगरस्तरमा कृषि विकासको जम्मा				४७.५१	५८.५३	६३.८५	६४.३५	६८.९१	३०३.१५	
१.२ पशुपंक्षी विकास										
संघीय सशर्त चालु										
एक पालिका एक भेटेरीनरी डाक्टर, प्रशासनिक खर्च	पटक	५	नगरस्तर	५.६०	६.२०	६.८०	७.५०	८.२०	३४.३०	नगरपालिका/पशु सेवा शाखा
कृत्रिम गर्भाधान मिसन कार्यक्रम,	पटक	५	नगरस्तर	१.२०	१.३०	१.५०	१.६०	१.८०	७.४०	नगरपालिका/पशु सेवा शाखा
कुकुरमा रेविज नियन्त्रण कार्यक्रम,	पटक	५	नगरस्तर	०.६०	०.७०	०.७०	०.८०	०.९०	३.७०	नगरपालिका/पशु सेवा शाखा
पशुपंक्षीमा महामारी/आकस्मिक रोग नियन्त्रण तथा NAHIS रिपोर्टिङ्ग कार्यक्रम,	पटक	५	नगरस्तर	०.६०	०.७०	०.७०	०.८०	०.९०	३.७०	नगरपालिका/पशु सेवा शाखा

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
कृषि पशुपंक्षी तथा मत्स्य तथाङ्ग अध्यावधिक कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	०.३५	०.३९	०.४२	०.४७	०.५१	२.१४	नगरपालिका/पशु सेवा शाखा
संघिय सशर्त चालुको जम्मा				८.३५	९.२९	१०.१२	११.१७	१२.३१	५१.२४	नगरपालिका/पशु सेवा शाखा
पशु आहारा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	पटक	१०	नगरस्तर	२.००	३.००	३.००	४.००	४.००	१६.००	नगरपालिका/पशु सेवा शाखा
नश्ल सुधार कार्यक्रम (कृत्रिम, प्राकृतिक)	पटक	१५	नगरस्तर	५.००	६.००	६.००	६.००	६.००	२९.००	नगरपालिका/पशु सेवा शाखा
दुध संकलन प्रशोधन र विविधिकरण उद्योग स्थापना प्रोत्साहन कार्यक्रम	संख्या	१०	नगरस्तर	२.००	३.००	३.००	३.००	३.००	१४.००	नगरपालिका/पशु सेवा शाखा
पशु उपचार, खोप र प्राविधिक सेवा	पटक	१५	नगरस्तर	३.००	४.००	४.००	५.००	५.००	२१.००	नगरपालिका/पशु सेवा शाखा
उत्पादनमा आधारित अनुदान वितरण कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	८.९३	८.७२	११.३१	११.९१	१२.००	५२.८७	नगरपालिका/पशु सेवा शाखा
सामुदायिक पशुको संरक्षण तथा व्यवस्थापन	पटक	५	नगरस्तर	३.००	४.००	४.००	४.००	५.००	२०.००	नगरपालिका/पशु सेवा शाखा
खोर, गोठ र यान्त्रिकरणमा अनुदान	पटक	५	नगरस्तर	३.००	७.००	८.००	१०.००	७.००	३५.००	नगरपालिका/पशु सेवा शाखा
हुलाकी मार्ग लक्षित भैंसी प्रवर्द्धन कार्यक्रम										प्रदेशवाट संचालन हुने
बाख्रा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	पटक	५	वडा नं.११, १८,	२.००	३.००	३.००	३.००	४.००	१५.००	नगरपालिका/पशु सेवा शाखा
पोखरी जलाशयमा माछा प्रवर्द्धन तथा विस्तार कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	४.००	४.००	४.००	४.२९	४.४२	२०.७१	नगरपालिका/पशु सेवा शाखा
स्थानीय कुखुरा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	पटक	५	वडा नं.२, ५, ६, १०, १४ र १८	३.००	४.००	४.००	४.००	४.००	१९.००	नगरपालिका/पशु सेवा शाखा
बंगुर प्रवर्द्धन कार्यक्रम	पटक	५	वडा नं.११	२.००	३.००	३.००	३.००	३.००	१४.००	नगरपालिका/पशु

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
										सेवा शाखा
क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	नगरपालिका/पशु सेवा शाखा
उत्कृष्ट पशुपालक कृषक सम्मान कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	नगरपालिका/पशु सेवा शाखा
तथ्यांक संकलन तथा अध्यावधिक कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	नगरपालिका/पशु सेवा शाखा
नगरस्तरमा पशुपंक्षी विकास तर्फको जम्मा				४०.९३	५२.७२	५६.३१	६१.२०	६०.४२	२७१.५८	
१.३ घरेलु तथा साना उद्योग										
संघीय सशर्त अनुदान चालु										
उद्यम विकास सहजकर्ताहरुको पारिश्रमिक	पटक	५	नगरस्तर	८.६९	९.५६	१०.५१	११.५७	१२.७२	५३.०५	नगरपालिका/आर्थिक विकास शाखा शाखा
सम्भाव्य उत्पादनको उत्पादकत्व र बजार प्रतिस्पर्धा वृद्धि गर्नकालागि कम्तिमा पाँच जनाको समुहमा प्रवधि हस्तान्तरण	पटक	५	नगरस्तर	०.७०	०.७७	०.८५	०.९३	१.०२	४.२७	नगरपालिका/आर्थिक विकास शाखा शाखा
गरिवी निवारणकालागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०८२ बमोजिम उद्यमीको स्तरोन्नती (आवश्यकता पहिचानका आधारमा पुनर्ताजगी र एडभान्स सीप विकास तालिम कार्यक्रम),	पटक	५	नगरस्तर	०.४५	०.५०	०.५४	०.६०	०.६६	२.७५	नगरपालिका/आ. वि.शाखा रोजगार इकाई
गरिवी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०८२ बमोजिम लघु उद्यम विकास मोडेलमा नयाँ लघु	पटक	५	नगरस्तर	२.१६	२.३८	२.६१	२.८७	३.१६	१३.१८	नगरपालिका/आर्थिक विकास शाखा शाखा

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
उद्यमी श्रृजना गर्ने										
संघीय सशर्त अनुदान चालु जम्मा				१२.००	१३.२१	१४.५१	१५.९७	१७.५६	७३.२५	
उद्यमशीलता विकास तालिम कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	३.००	४.००	४.००	५.००	५.००	२१.००	नगरपालिका/आर्थिक विकास शाखा शाखा
स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगहरुलाई प्रोत्साहन कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	३.९७	५.००	५.००	५.००	५.००	२३.९७	नगरपालिका/आर्थिक विकास शाखा शाखा
फोहोरको रिसाइकलिङ्ग मार्फत आय आर्जनमा उत्प्रेरणा कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	नगरपालिका/आर्थिक विकास शाखा शाखा
रैथाने सीप संरक्षण तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	२.००	२.००	३.००	३.००	४.००	१४.००	नगरपालिका/आर्थिक विकास शाखा शाखा
घरेलु तथा साना उद्योगीहरुलाई पाइलट प्रोग्राम बनाई घुम्ती कोष (Revolving Fund) स्थापना कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	५.००	६.९७	५.७८	५.६१	५.४७	२८.८३	नगरपालिका/आर्थिक विकास शाखा शाखा
उत्कृष्ट उद्योगीहरुलाई सम्मान कार्यक्रम ।	पटक	५	नगरस्तर	०.५०	०.५०	०.५०	०.५०	०.५०	२.५०	नगरपालिका/आर्थिक विकास शाखा शाखा
नगरस्तरमा घरेलु तथा साना उद्योग तर्फको जम्मा				१५.४७	१९.४७	१९.२८	२०.११	२०.९७	९५.३०	
१.४ पर्यटन विकास										
पर्यटन प्रवर्द्धनका देहायका कार्यक्रमका लागि संघीय सशर्त अनुदान (GLAD आयोजना अन्तर्गत) पुँजिगत				४२०.००	४६२.००	५०८.२	५५९.०२	६१४.९२	२५६४.१४	
हडहिया हेरिटेज तथा सांस्कृतिक संग्रहालय स्तरोन्नति	पटक	३	वडा नं. १४							नगरपालिका/आर्थिक विकास शाखा शाखा
कोसेलीघर स्थापना (वडा नं. ७, रामग्राम स्तुपा संरक्षित क्षेत्र बाहिर	पटक	५	वडा नं. ७							नगरपालिका/आर्थिक विकास शाखा शाखा
पण्डितपुरमा शान्ति कोलीया पार्क,	पटक	५	वडा नं. १८							नगरपालिका/आर्थिक

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
पिउने पानी, शौचालय र विश्राम स्थल व्यवस्थापन कार्यक्रम										विकास शाखा शाखा
डि.पि.आर. सहित पार्क/बगैचा निर्माण (घिनाहाको १७ बिगाहमा)	पटक	५	वडा नं. १५							नगरपालिका/आर्थिक विकास शाखा शाखा
नगरस्तरमा संचालित कार्यक्रम										
एकीकृत पर्यटन गुरुयोजना तर्जुमा कार्यक्रम ।	पटक	५	नगरस्तर	८.००	००	००	००	००	८.००	नगरपालिका/आर्थिक विकास शाखा शाखा
होमस्टे सञ्चालन तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	पटक	५	वडा नं.१४	५.००	७.००	७.००	७.००	७.००	३३.००	नगरपालिका/आर्थिक विकास शाखा शाखा
खाना महोत्सव सञ्चालन कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	३.००	४.००	४.००	३.००	३.१२	१७.१२	नगरपालिका/आर्थिक विकास शाखा शाखा
टुरिस्ट गाइड तालिम कार्यक्रम	पटक	२	नगरस्तर	००	१.००	००	१.००	००	२.००	नगरपालिका/आर्थिक विकास शाखा शाखा
पर्यटक आकर्षणका लागि रैथाने सामग्री उत्पादन कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	४.००	४.००	४.००	४.००	४.००	२०.००	नगरपालिका/आर्थिक विकास शाखा शाखा
पर्यटन एप्स निर्माण कार्यक्रम	पटक	१	नगरस्तर	००	१.००	००	००	००	१.००	नगरपालिका/आर्थिक विकास शाखा शाखा
नगरस्तरमा पर्यटन विकास तर्फको जम्मा				२०.००	१७.००	१५.००	१५.००	१४.१२	८१.१२	
१.५ सहकारी विकास										
अध्यक्ष, ऋण समित संयोजक तथा व्यवस्थापकहरुलाई क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	पटक	५		१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	नगरपालिका/आर्थिक विकास शाखा शाखा
एक वडा एक सहकारी उत्पादन कार्यक्रम				१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	नगरपालिका/आर्थिक विकास शाखा शाखा
उत्पादनमा संलग्न उत्कृष्ट सहकारी सम्मान कार्यक्रम				०.५०	०.५०	०.५०	०.५०	०.५०	२.५०	नगरपालिका/आर्थिक विकास शाखा शाखा
सहकारीहरुको संयुक्त लगानीमा				२.६८	३.५०	४.३६	५.००	५.३२	२०.८६	नगरपालिका/आर्थिक

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
उत्पादित वस्तुहरुको एकै स्थानमा संकलन, ब्राण्डिङ, प्याकेजिङ तथा बजारीकरण कार्यक्रम ।										विकास शाखा शाखा
सहकारीसंग सम्बन्धित प्रविधि – COPOMIS, goAML र PEARLS पद्धति बारे प्रशिक्षण कार्यक्रम				२.००	२.००	२.००	२.२९	३.००	११.२९	नगरपालिका / आर्थिक विकास शाखा शाखा
सहकारीको अनुगमन तथा निरीक्षण कार्यक्रम				०.५५	०.५०	०.५०	०.५०	०.५०	२.५५	नगरपालिका / आर्थिक विकास शाखा शाखा
नगरस्तरमा सहकारी विकास तर्फको जम्मा				७.७३	८.५०	९.३६	१०.२९	११.३२	४७.२०	
१.६ वाणिज्य तथा आपूर्ति										
मूल्य सूची निर्धारण तथा गुणस्तर मापदण्ड तर्जुमा कार्यक्रम	पटक	१	नगरस्तर	१.००	००	००	००	००	१.००	नगरपालिका / आर्थिक विकास शाखा
नियमित बजार अनुगमन तथा नियमन कार्यक्रम	पटक	१०	नगरस्तर	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	नगरपालिका / आर्थिक विकास शाखा
स्थानीय उत्पादनको पवर्द्धनात्मक कार्यक्रममा सहयोग	पटक	५	नगरस्तर	२.००	३.००	३.००	४.००	४.००	१६.००	नगरपालिका / आर्थिक विकास शाखा
नगरपालिकाबाट निकासी पैठारी हुने मुख्य वस्तुको तथ्यांक संकलन कार्यक्रम	पटक	१०	नगरस्तर	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	नगरपालिका / आर्थिक विकास शाखा
हकुई हाटबजार मर्मत सुधार	पटक	१	वडा नं.१६	२.७३	३.५०	००	००	००	६.२३	नगरपालिका / आर्थिक विकास शाखा
व्यापार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	पटक	३	नगरस्तर	००	००	४.३६	४.२८	५.३२	१३.९६	नगरपालिका / आर्थिक विकास शाखा
नगरस्तरमा वाणिज्य तथा आपूर्ति तर्फको जम्मा				७.७३	८.५०	९.३६	१०.२८	११.३२	४७.१९	
१.६ श्रम तथा रोजगार र गरिबी निवारण										

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
संघीय सशर्त अनुदान चालु										
रोजगार प्रवर्द्धन कार्यक्रमको संघीय चालु जम्मा				२८.००	३०.८०	३३.८८	३७.२७	४०.९९	१७०.९४	नगरपालिका/आ. बि.शाखा रोजगार इकाई
राष्ट्रिय रोजगार प्रवर्द्धन कार्यक्रम				१२	१३.२	१४.५२	१५.९७	१७.५७	७३.२६	
गरिवसंग विशेषकर कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	४.००	४.४०	४.८४	५.३२	५.८६	२४.४२	
संघीय सशर्त अनुदान चालु तर्फ जम्मा				४४.००	४८.४०	५३.२४	५८.५६	६४.४२	२६८.६२	
सामी कार्यक्रमको लागि आप्रवासी श्रोतकेन्द्र परामर्शकर्ता (सहायक पाँचौ तह) को करार सेवा शुल्क (प्रदेश सरकार)	पटक	५	नगरस्तर	५.५०	६.०५	६.६५५	७.३२	८.०५	३३.५८	
प्रदेश सशर्त चालु जम्मा				५.५०	६.०५	६.६५५	७.३२	८.०५	३३.५८	
नगरस्तरमा संचालित कार्यक्रम										
उद्यमशीलता प्रवर्द्धन र रोजगारी श्रृजनातर्फ संघिय सशर्त अनुदानमा लागत सहभागिता	पटक	५	नगरस्तर	४.४७	४.९२	५.४१	५.९५	६.५४	२७.२९	नगरपालिका/आ. बि.शाखा रोजगार इकाई
अति विपन्न घरपरिवारको पहिचान तथा अभिलेखीकरण कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	नगरपालिका/आ. बि.शाखा रोजगार इकाई
अति विपन्न परिवारमा एक परिवार एक रोजगार कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	२.००	२.००	३.००	३.००	४.००	१४.००	नगरपालिका/आ. बि.शाखा रोजगार इकाई
जनशक्ति योजना तर्जुमा कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	००	२.००	००	००	००	२.००	नगरपालिका/आ. बि.शाखा रोजगार इकाई
कार्य स्थलमा आधारित सीपमूलक तालिम कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	३.००	२.००	३.००	३.००	३.००	१४.००	नगरपालिका/आ. बि.शाखा रोजगार

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
										इकाई
उद्यम कोष स्थापना कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	२.००	५.१०	३.२८	३.००	३.११	१६.४९	नगरपालिका/आ. वि.शाखा रोजगार इकाई
बेरोजगार शिक्षित युवाहरुलाई स्मार्ट अप, फ्रिलान्सिङ्ग, मिडजर्नी, च्याटजिपिटी, कोपाइलट आदि तालिम दिने कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	२.००	२.००	३.००	३.००	४.००	१४.००	नगरपालिका/आ. वि.शाखा रोजगार इकाई
गिग इकोनोमी (स्वतन्त्र स्वरोजगार) उत्प्रेरणा कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	नगरपालिका/आ. वि.शाखा रोजगार इकाई
नगरस्तरमा श्रम तथा रोजगार र गरिबी निवारणको जम्मा				१५.४७	२०.०२	१९.६९	१९.९५	२२.६५	९७.७८	
आर्थिक विकास तर्फ नगरस्तरीय जम्मा				१५४.८४	१८४.७४	१९२.८५	२०१.१८	२०९.७१	९४३.३२	
संघीय सशर्त चालु तर्फको कूल जम्मा				११७.००	१२८.८१	१४१.५८	१५५.८३	१७१.३८	७१४.६२	
संघीय सशर्त पुँजिगत तर्फको कूल जम्मा				४२०.००	४६२.००	५०८.२	५५९.०२	६१४.९२	२५६४.१४	
प्रदेश सशर्त चालु				१०.५०	११.५५	१२.७५	१३.९६	१५.३७	६४.११	
प्रदेश विशेष अनुदान चालु				२०.००	२२.००	२४.२०	२६.६२	२९.२८	१२२.१०	
आर्थिक विकास तर्फको कूल जम्मा				७२२.३४	८०९.१	८७९.५८	९५६.६१	१०४०.६६	४४०८.२९	
२. सामाजिक विकास										
२.१ शिक्षा										
संघिय सरकार सशर्त चालु										
सबैका लागि शिक्षा- आधारभूत तह	पटक	५	नगर स्तर	११८७.००	१३०५.७०	१४३६.२७	१५७९.९०	१७३७.८९	७२४६.७५	नगरपालिका शिक्षा शाखा

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
सबैका लागि शिक्षा- माध्यामिक तह	पटक	५	नगर स्तर	२३९.००	२६२.९०	२८९.९९	३१८.९९	३४९.९२	१४५९.९२	नगरपालिका शिक्षा शाखा
विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना कार्यान्वयन	पटक	५	नगर स्तर	६४०.००	६९९.४७	७६०.६२	८३६.६८	९२०.३५	३८४९.९२	नगरपालिका शिक्षा शाखा
संघिय सरकार सशर्त चालु										
प्रारम्भिक बाल विकास सहजकर्ताहरुको पारिश्रमिक तथा विद्यालय कर्मचारी व्यवस्थापन अनुदान	पटक	५	नगर स्तर	११८.३२	१३०.१५	१४३.१७	१५७.४८	१७३.२३	७२२.३६	नगरपालिका शिक्षा शाखा
सार्वजनिक विद्यालयका विद्यार्थीहरुका लागि निशुल्क पाठ्यपुस्तक अनुदान (स्थानीय विषय/मातृभाषाको समेत)	पटक	५	नगर स्तर	४९.०५	५३.९६	५९.३५	६५.२९	७१.८१	२९९.४६	नगरपालिका शिक्षा शाखा
तोकिएका विद्यार्थीको दिवा खाजाका लागि विद्यालयलाई अनुदान	पटक	५	नगर स्तर	१३५.८३	१४९.४१	१६४.३५	१८०.७९	१९८.८७	८२९.२६	नगरपालिका शिक्षा शाखा
विद्यालय सञ्चालन तथा व्यवस्थापन अनुदान	पटक	५	नगर स्तर	४४.९५	४९.४५	५४.३९	५९.८३	६५.८१	२७४.४२	नगरपालिका शिक्षा शाखा
सामुदायिक विद्यालयका छात्राहरुलाई निशुल्क स्यानिटरी प्याड व्यवस्थापन	पटक	५	नगर स्तर	१८.६५	२०.५२	२२.५७	२४.८२	२७.३१	११३.८६	
विपन्न लक्षित छात्रवृत्तिकालागि छनौट भएका (कक्षा ६-१२ मा अध्ययनरत) विद्यार्थीका लागि छात्रवृत्ति	पटक	५	नगर स्तर	२०.२२	२२.२४	२४.४७	२६.९१	२९.६०	१२३.४५	
प्रति विद्यार्थी लागतका आधारमा शिक्षण सिकाइ व्यवस्थापन अनुदान	पटक	५	नगर स्तर	२५.५९	२८.१५	३०.९६	३४.०६	३७.४७	१५६.२३	
अनौपचारिक / परम्परागत शिक्षा सञ्चालन अनुदान	पटक	५	नगर स्तर	२९.२०	३२.१२	३५.३३	३८.८७	४२.७५	१७८.२७	

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
सामुदायिक विद्यालयहरुमा शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन अनुदान	पटक	५	नगर स्तर	३०.००	३३.००	३६.३०	३९.९३	४३.९२	१८३.१५	
शैक्षिक सुशासन प्रवर्द्धनका लागि स्थानीय तहमा शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	५	नगर स्तर	६.२७	६.९०	७.५९	८.३५	९.१८	३८.२८	
आधारभूत सिकाइ (Foundational Learning) प्रवर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	५	नगर स्तर	१२.८८	१४.१७	१५.५८	१७.१४	१८.८६	७८.६३	
स्वीकृत स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनका लागि अनुदान	पटक	५	नगर स्तर	७.७८	८.५६	९.४१	१०.३६	११.३९	४७.५०	
माध्यमिक तह कक्षा (९-१०) मा अंग्रेजी, गणित र विज्ञान विषयमा शिक्षण सहयोग अनुदान	पटक	५	नगर स्तर	८६.७०	९५.३७	१०४.९१	११५.४०	१२६.९४	५२९.३१	
आधारभूत तह कक्षा (६-८) मा अंग्रेजी, गणित र विज्ञान विषयमा शिक्षण सहयोग अनुदान	पटक	५	नगर स्तर	१३.८४	१५.२२	१६.७५	१८.४२	२०.२६	८४.४९	
सार्वजनिक विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुका लागि छात्रवृत्ति (आवासीय तथा गैरआवासीय)	पटक	५	नगर स्तर	२९.३३	३२.२६	३५.४९	३९.०४	४२.९४	१७९.०६	
संघिय सशर्त चालु तर्फको जम्मा				२०६६.००	२२६०.०७	२४८६.०८	२७३४.६९	३००८.१५	१२५५४.९९	
संघिय बिपेश अनुदान चालु										
सूचना प्रविधिमा आधारित शैक्षिक सुधार कार्यक्रम	पटक	५	नगर स्तर	१७८.००	१८६.९०	१९६.२५	२०६.०६	२१६.३६	९८३.५६	
सशर्त अनुदान (पूँजिगत)										
विद्यालय शिक्ष क्षेत्र योजना (प्रदेश तथा स्थानीय तहका लागि)	पटक	५	नगर स्तर	५६.००	५८.८०	६१.७४	६४.८३	६८.०७	३०९.४४	
नगर स्तरीय बजेटबाट संचालन										

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
हुने कार्यक्रम										
आधारभूत तह (१-५) सिकाईमा गुणस्तर सुधार कार्यक्रम	पटक	५	नगर स्तर	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	५०.००	नगरपालिका शिक्षा शाखा
उत्कृष्ट शिक्षक तथा उत्कृष्ट विद्यालय सम्मान कार्यक्रम	पटक	५	नगर स्तर	४.००	४.००	४.००	४.००	४.००	२०.००	नगरपालिका शिक्षा शाखा
शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि कार्यक्रम	पटक	५	नगर स्तर	२.००	२.००	२.००	२.००	२.००	१०.००	गा.पा.शिक्षा शाखा
प्र.अ. तथा व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरु बिच अर्न्तकृया कार्यक्रम । (वार्षिक)	पटक	१०	नगर स्तर	३.००	३.००	३.००	४.००	४.००	१७.००	
विद्यालयमा बालबालिका तथा लैङ्गिकमैत्री शौचालयको व्यवस्थापन	संख्या	२०	नगर स्तर	२०.००	२०.००	२०.००	१५.००	२५.००	१००.००	शिक्षा तथा पूर्वाधार शाखा
बिद्यार्थिका लागि पढ्दै कमाउँदै कार्यक्रम ।	पटक	५	नगर स्तर	२०.००	२०.००	२०.००	२०.००	२५.००	१०५.००	नगरपालिका शिक्षा शाखा
माध्यमिक विद्यालयमा ICT ल्याब स्तरोन्नती कार्यक्रम	संख्या	१२	नगर स्तर	२०.००	२०.००	२५.००	१०.००	२५.००	१००.००	नगरपालिका / विद्यालय
शिक्षक तथा व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीको क्षमता विकास कार्यक्रम	पटक	५	नगर स्तर	५.००	५.००	५.००	५.००	५.००	२५.००	नगरपालिका शिक्षा शाखा
बालविकास केन्द्रको विकास तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम ।	पटक	५	नगर स्तर	२०.००	२०.००	२५.००	२५.००	२५.००	११५.००	नगरपालिका
विद्यालय खेल मैदान निर्माण तथा स्तरोन्नती कार्यक्रम	संख्या	१०	नगर स्तर	२०.००	२२.००	२४.००	२०.००	१४.००	१००.००	शिक्षा तथा पूर्वाधार शाखा / विद्यालय
शिक्षामा अनुसन्धान तथा नवप्रवर्द्धन कार्यक्रम ।	पटक	५	नगर स्तर	५.००	५.००	५.००	५.००	५.००	२५.००	शिक्षा शाखा / विद्यालय
गरिब तथा जेहेन्दार विद्यार्थी छात्रवृत्ति / प्रोत्साहन कार्यक्रम ।	पटक	५	नगर स्तर	२०.००	२०.००	२०.००	२५.००	२५.००	११०.००	शिक्षा शाखा / विद्यालय
विद्यार्थीका लागि दिवा खाजा व्यवस्थापन कार्यक्रम	पटक	५	नगर स्तर	२०.००	२०.००	२०.००	२०.००	२०.००	१००.००	शिक्षा तथा पूर्वाधार शाखा / विद्यालय

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
स्थानीय पाठ्यक्रम कार्यान्वयन कार्यक्रम	पटक	५	नगर स्तर	२.००	२.००	२.००	२.००	२.००	१०.००	नगरपालिका / विद्यालय
शिक्षकलाई सेवामूलक तालिम कार्यक्रम	पटक	५	नगर स्तर	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	५०.००	नगरपालिका / विद्यालय
बिद्यालयमा अतिरिक्त कृयाकलाप संचालन कार्यक्रम	पटक	५	बिद्यालय स्तर	२०.००	२०.००	२०.००	२०.००	२०.००	१००.००	शिक्षा हाखा / विद्यालयहरु
नगर स्तरिय शिक्षा तर्फको जम्मा				२०१.००	२०३.००	२१५.००	१९७.००	२२१.००	१०३७.००	नगर स्तरिय शिक्षा तर्फको जम्मा
संघिय सरकार सशर्त चालु तर्फको जम्मा				२०६६.००	२२६०.०७	२४८६.०८	२७३४.६९	३००८.१५	१२५५४.९९	
संघिय सशर्त अनुदान (पूजिगत)				५६.००	५८.८०	६१.७४	६४.८३	६८.०७	३०९.४४	
संघिय सरकार बिषेश अनुदान चालु				१७८.००	१८६.९०	१९६.२५	२०६.०६	२१६.३६	९८३.५६	
शिक्षा तर्फको जम्मा				२५०१.००	२७०८.७७	२९५९.०६	३२०२.५७	३५९३.५८	१४८८४.९९	
२.२ स्वास्थ्य सेवा										
संघिय सरकार सशर्त चालु										
प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा	पटक	५	नगर स्तर	४२०.००	४६२.००	५०८.२०	५५९.०२	६१४.९२	२५६४.१४	
स्वास्थ्य व्यवस्थापन कार्यक्रम	पटक	५	नगर स्तर	४.००	४.९७	५.४७	६.५८	७.८१	२८.८३	
बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रम	पटक	५	नगर स्तर	२०.००	२२.००	२४.२०	२६.६२	२९.२८	१२२.१०	
परिवार कल्याण कार्यक्रम	पटक	५	नगर स्तर	४८.००	५२.८०	५८.०८	६३.८९	७०.२८	२९३.०४	
नर्सिङ तथा सामाजिक सुरक्षा सेवा कार्यक्रम	पटक	५	नगर स्तर	२३.००	२५.३०	२७.८३	३०.६१	३३.६७	१४०.४२	
अपाङ्गता रोकथाम तथा कुष्ठरोग नियन्त्रण कार्यक्रम	पटक	५	नगर स्तर	१.००	१.१०	१.२१	१.३३	१.४६	६.११	
क्षयरोग नियन्त्रण कार्यक्रम	पटक	५	नगर स्तर	७.००	७.७०	८.४७	९.३२	१०.२५	४२.७४	
आयुर्वेद सेवा कार्यक्रम	पटक	५	नगर स्तर	५.००	५.५०	६.०५	६.६६	७.३२	३०.५३	
स्वास्थ्य क्षेत्र सुधार कार्यक्रम	पटक	५	नगर स्तर	५०.००	५५.००	६०.५०	६६.५५	७३.२१	३०५.२६	
महामारी रोग नियन्त्रण कार्यक्रम	पटक	५	नगर स्तर	३.००	३.३०	३.६३	३.९९	४.३९	१८.३२	

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
उपचारात्मक सेवा कार्यक्रम	पटक	५	नगर स्तर	१३.००	१४.३०	१५.७३	१७.३०	१९.०३	७९.३७	
संघीय सरकार सशर्त चालु तर्फको जम्मा				५९४.००	६५३.९७	७१९.३७	७९१.८७	८७१.६३	३६३०.८४	
प्रदेश सरकार सशत पूँजिगत (बिनोद निता कडेल आँखा अस्पताल परासी पूर्वाधार निर्माण)				१०.००						
उपचारात्मक सेवा कार्यक्रम	पटक	५	नगर स्तर	१३.००	१४.३०	१५.७३	१७.३०	१९.०३	७९.३७	
प्रदेश सरकार सशत पूँजिगत तर्फको जम्मा				१०.००	१०.५०	११.०३	११.५८	१२.१६	५५.२६	
नगर स्तरीय बजेटबाट संचालन हुने कार्यक्रम										
स्वास्थ्य चौकीको भवन निर्माण वडा नं १४	संघीय/प्रदेश सरकार संग माग गर्ने ।		वडा नं.१४	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	संघीय सरकार
गाउँघर तथा खोप क्लिनिक भवन निर्माण कार्यक्रम	संख्या	१०	१० स्थानमा	२०.००	२०.००	२०.००	२०.००	२०.००	१००.००	नगरपालिका
स्वास्थ्य संस्थाहरुमा औषधि व्यवस्थापन तथा उपकरण खरिद कार्यक्रम ।	पटक	५	पालिका स्तर	५०.००	५५.००	६०.००	६०.००	७०.००	२९५.००	स्वास्थ्य शाखा
स्वास्थ्य संस्थाहरुमा गुणस्तरीय, प्रविधिमैत्री प्रयोगशाला व्यवस्थापन कार्यक्रम ।	पटक	५	स्वास्थ्य चौकीहरु	३०.००	३५.००	४०.००	२०.००	२०.००	१४५.००	स्वास्थ्य शाखा
महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविकाहरुलाई थप प्रोत्साहन कार्यक्रम ।	पटक	५	पालिका स्तर	२०.००	२०.००	२०.००	२०.००	२०.००	१००.००	स्वास्थ्य शाखा
जेष्ठ नागरिक, असहाय, शारीरिक असक्त तथा दीर्घ रोगी केन्द्रित निशुल्क स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन कार्यक्रम ।	पटक	५	वडा तहमा	५.००	६.००	७.००	७.००	७.००	३२.००	स्वास्थ्य शाखा
समुदायमा स्वास्थ्य शीविर	पटक	५	वडा तहमा	५.००	६.००	६.००	६.००	७.००	३०.००	स्वास्थ्य शाखा

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
सञ्चालन कार्यक्रम ।										
पोषणमैत्री तथा किशोर किशोरी मैत्री स्वास्थ्य संस्था विस्तार कार्यक्रम ।	संख्या	५	स्वास्थ्य चौकीहरु	५.००	५.००	५.००	५.००	५.००	२५.००	स्वास्थ्य शाखा
दीर्घ रोगीका लागि निशुल्क औषधि वितरण कार्यक्रम ।	पटक	५	नगर स्तर	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	५०.००	स्वास्थ्य शाखा
गम्भिर खालका रोगको उपचारको लागि अति विपन्न वर्गलाई आर्थिक सहयोग कार्यक्रम ।	पटक	५	पालिका स्तर	१०.००	१२.००	१५.००	१५.७५	१६.५४	६९.२९	स्वास्थ्य शाखा
प्रोटोकल अनुसार ANC/PNC सेवा लिने आमाहरुलाई यातायात तथा पोषण भत्ताका लागि सहयोग कार्यक्रम	पटक	५	सबै वडाहरु	१०.००	१०.००	१२.००	१२.००	१२.००	५६.००	स्वास्थ्य शाखा
महामारी तथा सरुवाजन्य रोग नियन्त्रणका लागि सचेतना कार्यक्रम ।	पटक	५	नगर स्तर	२.००	२.००	३.००	३.००	४.००	१४.००	स्वास्थ्य शाखा
स्वास्थ्य क्षेत्रमा कार्यरत कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	पटक	५	नगर स्तर	४.००	४.००	४.००	४.००	४.००	२०.००	स्वास्थ्य शाखा
नगर तर्फको जम्मा				१७१.००	१८५.००	२०२.००	१८२.७५	१९५.५४	९३६.२९	
संघिय सरकार सशर्त चालु तर्फको जम्मा				५९४.००	६५३.९७	७१९.३७	७९१.८७	८७१.६३	३६३०.८४	
प्रदेश सरकार सशत पूँजिगत तर्फको जम्मा				१०.००	१०.५०	११.०३	११.५८	१२.१६	५५.२६	
स्वास्थ्य तर्फको जम्मा				७७५.००	८४९.४७	९३२.३९	९८६.२०	१०७९.३२	४६२२.३९	
२.३ महिला, जेष्ठ नागरिक तथा फरक क्षमता										
मानव अधिकार एवं महिला तथा	पटक	५	नगर स्तर	१.००	१.५०	१.५०	१.५०	१.५०	७.००	सामाजिक विकास

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
बालबालिकाको अधिकार सम्बन्धित कानूनी सचेतना कार्यक्रम										शाखा
संयुक्त राष्ट्र संघीय सुरक्षा परिषद्बाट पारित प्रस्ताव नं.१३२५ र १८२० सम्बन्धित अभिमुखीकरण कार्यक्रम ।	पटक	५	नगर स्तर	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
महिला हिंसा न्यूनीकरणका लागि आपतकालीन कोष स्थापना । (महिला तथा बालबालिका कोषमा) ।	पटक	५	पालिका स्तर	५.००	५.००	५.००	५.००	५.००	२५.००	नगरपालिका
विपन्न महिलाहरुका लागि उद्यमशीलता तथा स्वरोजगार सम्बन्धी तालिम सञ्चालन ।	सहभागी संख्या	२००	पालिका स्तर	१.००	३.५०	४.००	४.५०	५.००	१८.००	नगरपालिका/सा.वि. शाखा
विद्यमान विभेदकारी कुसंस्कारहरु न्यूनीकरणका लागि जनचेतना कार्यक्रम ।	पटक	५	वडा तहमा	०.००	२.००	२.००	२.००	२.००	८.००	सामाजिक विकास शाखा
महिलाहरुका लागि नेतृत्व विकास तालिम सञ्चालन ।	पटक		पालिका स्तर	१.००	१.००	२.००	२.००	२.००	८.००	सामाजिक विकास शाखा
एकल महिलाहरुको क्षमता विकास कार्यक्रम	पटक	५	पालिका स्तर	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००		सामाजिक विकास शाखा
२ स्थानमा जेष्ठ नागरिक बृद्धिदिवा मिलन केन्द्रको स्थापना र सञ्चालन	संख्या	२	वडा तहमा	२.००	४.००	४.००	४.००	४.००	१८.००	नगरपालिका / वडा कार्यालय
अपाङ्गता सम्बन्धित अभिमुखीकरण कार्यक्रम	पटक	५	पालिका स्तर	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	सामाजिक विकास शाखा
फरक क्षमता भएका व्यक्तिलाई उद्यम स्थापनामा विशेष सहयोग कार्यक्रम ।	पटक	५	वडा तहमा	२.००	३.००	३.००	३.००	३.००	१४.००	सामाजिक विकास शाखा
स्वरोजगारमूलक व्यवसाय छनौट तथा उद्यमशीलता तालिम ।	पटक	५	पालिका स्तर	०.००	३.००	३.००	३.००	३.००	१५.००	सामाजिक विकास शाखा

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
तेस्रो लिङ्गीहरूका लागि सामाजिक समावेशिता तथा क्षमता विकास कार्यक्रम	पटक	५	पालिका स्तर	१.००	१.००					सामाजिक विकास शाखा
असक्तता भएका व्यक्तिहरूलाई उद्यम स्थापनामा विशेष सहयोग कार्यक्रम ।	पटक	५	नगर स्तर	०.००	५.००	५.००	५.००	५.००	२५.००	सामाजिक विकास शाखा
महिला, जेष्ठ नागरिक तथा फरक क्षमता तर्फको जम्मा				१६.००	३२.००	३२.५०	३३.००	३३.५०	१४८.००	
२.४ आदिवासी जनजाती,दलित/उत्पीडित वर्ग उत्थान										
सकारात्मक विभेद सहितको सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी स्थानीय नीति तर्जुमा ।	पटक	१	नगर स्तर	२.००	०.००	०.००	०.००	०.००	२.००	न.पा/सा.वि शाखा
अति विपन्न तथा पछाडि परेका समुदाय उत्थान कार्यक्रम	पटक	१	नगर स्तर	५.००	५.००	१०.००	१२.००	१०.००	४२.००	न.पा/सा.वि शाखा
परम्परागत सीप तथा व्यवसाय प्रवर्द्धन कार्यक्रम	पटक	५	नगर स्तर	४.००	४.००	४.००	४.००	४.००	२०.००	न.पा/सा.वि शाखा
स्वरोजगारमूलक व्यवसाय छनौट तथा उद्यमशीलता तालिम ।	सहभागी संख्या	२००	नगर स्तर	३.००	३.००	२.००	२.००	९.००	१९.००	न.पा/सा.वि शाखा
आदिवासी जनजाती,दलित/उत्पीडित वर्ग उत्थान तर्फको जम्मा				१४.००	१२.००	१६.००	१८.००	२३.००	८३.००	
२.५ बालबालिका, बाल अधिकार तथा बाल संरक्षण										
प्रदेश सशर्त चालु तर्फका कार्यक्रम										
बाल विवाह न्यूनिकरण सम्बन्धमा प्रदेश स्तरिय अभियान संचालन	पटक	५	नगर स्तर	१०.००	११.००	१२.१०	१३.३१	१४.६४	६१.०५	
प्रदेश सशर्त चालु जम्मा				१०.००	११.००	१२.१०	१३.३१	१४.६४	६१.०५	

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
नगर स्तरिय कार्यक्रम										
बाल विकास कोषको स्थापना । (महिला तथा बालबालिका कोष स्थापना गरी रकम खर्च गर्ने गरेको)	पटक	५	पालिका स्तर							न.पा/सा.वि शाखा
समुदाय तथा विद्यालय तहमा बाल क्लबहरु पुर्नगठन गरी स्थानीय बाल संजाल निर्माण ।	संख्या	१०८	सबै वडाहरु	२.२०	४.००	४.००	४.००	४.००	१८.२०	न.पा/सा.वि शाखा
अनाथ तथा असहाय एवं जोखिममा परेका बालबालिकाहरुको संरक्षण कार्यक्रम ।	पटक	५	पालिका स्तर	०.००	३.००	३.००	३.००	३.००	१२.००	न.पा/सा.वि शाखा
बालमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	पटक	५	पालिका स्तर	०.५५	९.००	१०.००	१०.००	११.००	४०.५५	न.पा/सा.वि शाखा
नगर स्तरिय कार्यक्रम तर्फको जम्मा				२.७५	१६	१७	१७	१८	७०.७५	
प्रदेश सशर्त चालु जम्मा				१०.००	११.००	१२.१०	१३.३१	१४.६४	६१.०५	
बालबालिका, बाल अधिकार तथा बाल संरक्षण तर्फको जम्मा				१२.७५	२७.००	२९.१०	३०.३१	३२.६४	१३१.८०	
२.६ युवा, खेलकूद तथा संस्कृति										
प्रदेश सशर्त अनुदान (पूँजिगत)										
विभिन्न धार्मिक स्थल तथा मठ मन्दिरहरुको निर्माण, संरक्षण तथा सम्बर्द्धन कार्यक्रम ।										
लक्ष्मी नारायण मन्दिर भौतिक पूर्वाधार निर्माण ।	संख्या	१	वडा नं ३	५.००						
इश्वरीय विश्वविद्यालय पूर्वाधार निर्माण	संख्या	१	वडा नं ३	१०.००						
कोटहिमाई मन्दिर पूर्वाधार निर्माण	संख्या	१	वडा नं १५	१०.००						

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
गणेश शंकर दुर्गा मन्दिर पूर्वाधार निर्माण	संख्या	१	वडा नं ३	१०.००						
गौसिया मस्जिद पूर्वाधार निर्माण	संख्या	१	वडा नं ७	१०.००						
दुर्गा मन्दिर पूर्वाधार निर्माण	संख्या	१	वडा नं ७	१०.००						
मुरी मस्जिद पूर्वाधार निर्माण	संख्या	१	वडा नं १४	१०.००						
शक्ति स्वरुपा दुर्गा मन्दिर निर्माण	संख्या	१	वडा नं ५	१०.००						
शिव मन्दिर बदामी कनैया धर्मशाला निर्माण	संख्या	१	वडा नं १६	१०.००						
सुवास गिरी प्रतिष्ठान पूर्वाधार निर्माण	संख्या	१	वडा नं ८	१०.००						
ओम अखण्ड सुख केन्द्र पूर्वाधार निर्माण	संख्या	१	वडा नं १६	५.००						
जोकवार अधुरो धर्मशाला पूर्वाधार निर्माण	संख्या	१	वडा नं ९	१०.००						
पिहरिया अधुरो सामुदायिक धर्मशाला निर्माण	संख्या	१	वडा नं १७	५.००						
प्रदेश सशर्त (पूँजिगत) अनुदान तर्फको जम्मा				११५.००	१२०.७५	१२६.७९	१३३.१३	१३९.७८३	६३५.४५	
नगरपालिका तर्फका कार्यक्रम										
रिटर्नि युवासंग मेयर कार्यक्रम । (कृषि विकासमा समावेस)	पटक	५	नगर स्तर	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	शिक्षा, युवा, खेलकूद शाखा
युवा स्वरोजगार उत्प्रेरणा कार्यक्रम	पटक	५	नगर स्तर	१०.००	११.००	१५.००	१७.००	२०.००	७३.००	शिक्षा, युवा, खेलकूद शाखा
ग्रामीण युवा उद्यमशीलता तथा सीप विकास तालिम कार्यक्रम । (सहभागी संख्या)	संख्या	१५०	नगर स्तर	२.००	२.००	२.००	२.००	२.००	१०.००	शिक्षा, युवा, खेलकूद शाखा
मनोसामाजिक चिकित्सा सेवा कार्यक्रम ।	पटक	५	नगर स्तर	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	शिक्षा, युवा, खेलकूद

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
युवा क्लवहरुको संरक्षण तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम ।	पटक	५	नगर स्तर	५.००	६.००	७.००	८.००	१०.००	३६.००	शिक्षा, युवा, खेलकूद
राष्ट्रपति रनिङ शील्ड तथा अन्य खेलकूद प्रतियोगिता संचालन ।	पटक	१	नगर स्तर	१५.००	१८.००	२०.००	२१.००	२२.००	९६.००	शिक्षा, युवा, खेलकूद शाखा
बिभिन्न विधाका खेल प्रशिक्षक उत्पादन कार्यक्रम ।	पटक	५	नगर स्तर	७.००	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	४७.००	शिक्षा, युवा, खेलकूद शाखा
निर्माणाधीन खेलकूद स्टेडियमको थप श्रोत व्यवस्थापन कार्यक्रम ।	संख्या	४०	नगर स्तर	१०.००	१०.००	१२.००	४.००	४.००	४०.००	शिक्षा, युवा, खेलकूद
समुदाय स्तरमा रहेका खेल मैदान स्तरोन्नति कार्यक्रम (रानीपाखर खेल मैदान, लंकहवा क्रिकेट खेल मैदान)	संख्या	२	वडा नं.११, वडा नं.१०,	१५.००	१५.००	१८.००	०.००	०.००	४८.००	शिक्षा, युवा, खेलकूद
बिभिन्न साँस्कृतिक, धार्मिक स्थल तथा मठ मन्दिर तथा मस्जिदहरुको निर्माण, संरक्षण तथा सम्बर्द्धन कार्यक्रम ।	संख्या	१०	बिभिन्न स्थानहरुमा	२०.००	२५.००	२५.००	१५.००	१५.००	१००.००	सामाजिक विकास शाखा
भाषा, संस्कृति प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।	पटक	५	नगर स्तर	५.००	६.००	७.००	८.००	१०.००	३६.००	सामाजिक विकास शाखा
ऐतिहासिक, धार्मिक तथा साँस्कृतिक सम्पदाहरुको पहिचान, अभिलेखीकरण तथा प्रचार प्रसार कार्यक्रम ।	पटक	१	नगर स्तर	२.००	०.००	१.००	०.००	१.००	४.००	सामाजिक विकास शाखा
घाट व्यवस्थापन कार्यक्रम ।	संख्या	४	वडा तहमा	५.००	५.००	५.००	५.००	५.००	२५.००	सामाजिक विकास शाखा
नगरपालिका तर्फको जम्मा				९७.००	१०९.००	१२३.००	९१.००	१००.००	५२०.००	
प्रदेश सशर्त (पूँजगत) अनुदान तर्फको जम्मा				११५.००	१२०.७५	१२६.७९	१३३.१३	१३९.७८	६३५.४५	
युवा, खेलकूद तथा संस्कृति				२१२.००	२२९.७५	२४९.७९	२२४.१३	२३९.७८	११५५.४५	

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
तर्फको जम्मा										
२.७ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण										
संघिय सशर्त अनुदान चालु										
लैङ्गिक हिंसा निवारण तथा मानव बेचबिखन नियन्त्रण कार्यक्रम	पटक	५	नगर स्तर	५.००	५.५०	६.०५	६.६६	७.३२	३०.५३	
लैङ्गिक हिंसा रोकथाम तथा प्रतिकार्यको लागि एकीकृत सेवा पहुँच परियोजना	पटक	५	नगर स्तर	२१४.००	२३५.४०	२५८.९४	२८४.८३	३१३.३२	१३०६.४९	
संघिय सशर्त अनुदान पूँजिगत										
लैङ्गिक हिंसा रोकथाम तथा प्रतिकार्यको लागि एकीकृत सेवा पहुँच परियोजना	पटक	५	नगर स्तर	३०.००	३१.५०	३३.०८	३४.७३	३६.४७	१६५.७७	
सशर्त अनुदान पूँजिगत तथा चालुको जम्मा				२४९.००	२७२.४०	२९८.०७	३२६.२२	३५७.१०	१५०२.७९	
कार्यक्रम-नगरपालिका										
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी स्थानीय रणनीतिक योजना तर्जुमा कार्यक्रम ।	पटक	५	पालिका स्तर	०.००	४.००	०.००	०.००	०.००	४.००	
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी अभिमुखिकरण कार्यक्रम ।	पटक	५	पालिका स्तर	१.००	२.००	२.००	२.००	२.००	९.००	नगरपालिका
लैङ्गिक परिक्षण कार्यक्रम ।	पटक	५	पालिका स्तर	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	नगरपालिका
लैससास नगरपालिका तर्फको जम्मा				२.००	७.००	३.००	३.००	३.००	१८.००	
संघिय सशर्त अनुदान चालु				२१९.००	२४०.९०	२६४.९९	२९१.४९	३२०.६४	१३३७.०२	
संघिय सशर्त अनुदान पूँजिगत				३०.००	३१.५०	३३.०८	३४.७३	३६.४७	१६५.७७	

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
लैससास तर्फको कूल जम्मा				२५१.००	२७९.४०	३०१.०७	३२९.२२	३६०.१०	१५२०.७९	
२.९ खानेपानी तथा सरसफाई										
मर्मत संभार कोष स्थापना तथा मर्मत सम्भार कार्यक्रम	पटक		नगरस्तर	३०.००	४०.००	६०.००	६०.००	६०.००	२५०.००	नगरपालिका
मुख्य बजार केन्द्र तथा सार्वजनिक स्थलहरुमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण कार्यक्रम (१० वटा)	संख्या	१०	नगर स्तर	२२.००	२०.००	२०.००	२०.००	२०.००	१०२.००	
ल्याण्डफिल साइड अध्ययन र डि.पि.आर तर्जुमा ।	पटक	५	नगर स्तर	०.००	०.००	१५.००	०.००	०.००	१५.००	सामाजिक विकास शाखा
फोहोर मैला संकलन केन्द्र व्यवस्थापन (वडा नं १७, १ र १५)	संख्या	३	नगर स्तर	२०.००	२५.००	२५.००	१५.००	१५.००	१००.००	नगरपालिका
फोहोर मैला व्यवस्थापन सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम ।	पटक	५	वडा स्तर	२.००	२.००	२.००	२.००	२.००	१०.००	
नयाँ खानेपानी उपभोक्ता समितिहरुलाई प्रशिक्षण कार्यक्रम ।	पटक	५	नगर स्तर	१.००	१.५०	१.५०	१.५०	१.५०	७.००	
नगरपालिकाका मुख्य क्षेत्रमा ढल निकास तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम ।	स्थान	४	नगरपालिका तह	४०.००	६०.००	६०.००	८०.००	८०.००	३२०.००	नगरपालिका
खानेपानी तथा सरसफाई तर्फको जम्मा				११५.००	१४८.५०	१८३.५०	१७८.५०	१७८.५०		
संघिय सशर्त चालु तर्फको कूल जम्मा				२८७९.००	३१५४.९४	३४७०.४४	३८१८.०५	४२००.४२	१७५२२.८५	
संघिय सशर्त पूँजिगत तर्फको कूल जम्मा				८६.००	९०.३०	९४.८२	९९.५६	१०४.५३	४७५.२०	
संघिय बिपेश अनुदान चालु कूल जम्मा				१७८.००	१८६.९०	१९६.२५	२०६.०६	२१६.३६	९८३.५६	
प्रदेश चालु				१०.००	११.००	१२.१०	१३.३१	१४.६४	६१.०५	
प्रदेश पूँजिगत				१२५.००	१३१.२५	१३७.८१	१४४.७०	१५१.९४	६९०.७०	

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
नगर स्तरिय तर्फ जम्मा				६१८.७५	७१२.५०	७९२.००	७२०.२५	७७२.५४	३६१६.०४	
सामाजिक विकास तर्फको कूल जम्मा				३८९६.७५	४२८६.८९	४७०३.४१	५००१.९२	५४६०.४३	२३३४९.४१	
३. भौतिक पूर्वाधार विकास										
३.१ सडक तथा यातायत क्षेत्र										
संघीय शसर्त अनुदानबाट संचालित (पूँजिगत)										
स्तुपाबाट दक्षिण उज्जैनी गाउँ हुँदै महेशपुर सडकमा जोडिने सडक (महामाया पथ) १ कि.मी. कालोपत्रे गर्ने,	कि.मी.		वडा नं.७	२०.००	२२.००	२४.२०	२६.६२	२९.२८	१२२.१०	GLAD आयोजना / नगरपालिका, शसर्त अनुदान
स्तुपाको सडकबाट उत्तर बालहित प्रा.वि.सम्मको बाटो ४ कि.मी. कालोपत्रे गर्ने	कि.मी.		वडा नं.७	१६०.००	१७६.००	१९३.६०	२१२.९६	२३४.२६	९७६.८२	GLAD आयोजना / नगरपालिका, शसर्त अनुदान
संघीय शसर्त अनुदान पूँजिगत जम्मा				१८०.००	१९८.००	२१७.८०	२३९.५८	२६३.५४	१०९८.९२	
प्रदेश शसर्त अनुदान										
उनवचमा हुलाकी बाटो देखि महेन्द्र ठाकुरको खेतसम्म ट्युमपाइप सहितको बाटो स्तरोन्नति गर्ने, (प्रदेश शसर्त अनुदान ४.५ लाख)	कि.मी.		वडा नं.८	४.५०	५.००	५.५०	६.००	६.५०	२७.५०	प्रदेश सरकार शसर्त अनुदान
परासी-भूमही सडकबाट जिल्ला कारागार हुँदै कर कार्यालयसम्मको सडक	कि.मी.			३५.००	३६.४०	३८.६०	००	००	११०.००	प्रदेश शसर्त अनुदान ३५ लाख
प्रदेश शसर्त अनुदान पूँजिगत जम्मा				३९.५०	४१.४०	४४.१०	६.००	६.५०	१३७.५०	
संघीय समपुरक पूँजिगत										

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
नौडिहवा लक्ष्मीपुर सडक निर्माण	कि.मी.		वडा नं.१०	५५.००	८०.००	८०.००	८०.००	८०.००	३७५.००	नेपाल सरकार समपुरक अनुदान ५५ लाख
संघीय समपुरक पुँजिगत जम्मा				५५.००	८०.००	८०.००	८०.००	८०.००	३७५.००	
प्रदेश समपुरकतर्फ										
स्वाठी सडक देखि पथ्थरदेवा गाउँमा सडक स्तरोन्नति (समपुरक अनुदान)	कि.मी.		वडा नं.१४	१२०.००	१२०.००	१२०.००	१२०.००	१२०.००	६००.००	प्रदेश सरकारको समपुरक अनुदान
प्रदेश समपुरक अनुदान जम्मा				१२०.००	१२०.००	१२०.००	१२०.००	१२०.००	६००.००	
नगरस्तरमा संचालित										
स्वाठी सडक देखि पथ्थरदेवा गाउँमा सडक स्तरोन्नति नगरपालिकाको समपुरक अंश			वडा नं.१४	१२०.००	२००.००	२००.००	२००.००	२००.००	९२०.००	
नौडिहवा लक्ष्मीपुर सडक निर्माण नगरपालिकाको समपुरक अंश	कि.मी.		वडा नं.१०	५५.००	८०.००	८०.००	८०.००	८०.००	३७५.००	
रामग्राम चक्रपथ (गौरवको आयोजना) को डि.पि.आर अनुसार कार्यान्वयन गर्ने	कि.मी.	३८.५	पालिकास्तर	४०.००	९४.२७	२१५.५२	२८०.००	३००.००	९२९.७९	नगरपालिका
नगरस्तरबाट गौरवको आयोजना र समपुरक अंश समेतको जम्मा				२१५.००	३७४.२७	४९५.५२	५६०.००	५८०.००	२२२४.७९	
नमूना सडक निर्माण (तुरिया-भलुही खण्ड) : भैरहवा परासी सडक खण्डको तुरियाखोला-भलुही खोला सडक खण्ड भित्र ११ कि.मि. लम्वाईमा मेडियम स्ट्रिप सहित चार लेन र फुटपाथ, साइकल लेन, ग्रीन वेल्ड सहितको आधुनिक सडक	कि.मी	११	तुरिया-भलुही खण्ड							नगरपालिका र संघीय सरकार संघीय सरकारसँग माग गर्ने

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
निर्माण गर्ने ।										
आ.व ०८३/८४ मा प्रदेश सरकारबाट सिधै संचालन हुने सडकहरु										
जीतपुर-ब्रम्हपुरवा-वैरवा-बिसुनपुरा सडक स्तरोन्नति	कि.मी.	७.१३	वडा नं.५, ४, ९	२००.००						
मन्झरिया-जमुनिया-सनई-रगरगंज सडक	कि.मी	८.४०	वडा नं.१०, ९	५०.००						
मन्झरिया-जमुनिया-सनई-रगरगंज सडक	कि.मी	८.४०	वडा नं.१०, ९	११०.००						
सुनवल (तुरिया)-पर्सावाल-अमरौट-बन्जरिया-धिनाहा-बकेनवा-लालपाटी-तोनवा सडक	कि.मी.	१२.६	वडा नं.१४, १८, १५, १६	७०.००						
सुनवल (तुरिया)-पर्सावाल-अमरौट-बन्जरिया-धिनाहा-बकेनवा-लालपाटी-तोनवा सडक	कि.मी.	१२.६	वडा नं.१४, १८, १५, १६	१००.००						
सुनवल-पर्सावाल-अमरौट-बन्जरिया-धिनाहा-बकेनवा-लालपाटी-तोनवा सडक	कि.मी.	१२.६	वडा नं.१४, १८, १५, १६	११०.००						
पोखरापाली-बन्जरिया-धरमपुर-वैरागनाथ सडक	कि.मी.	१५	वडा नं. ६, १५, १४, १८	१५.००						
बासाबसही-पिपरहिया-महेशपुर सडक	कि.मी.	५.९८	वडा नं.१७	२०.००						
सरावल गाउँपालिका सीमाना देखि पट्खौली पुल हुँदै पट्खौली गाउँ हुँदै देवगाँवसम्म सडक पूर्वाधार	कि.मी.	२	वडा नं.१७	२०.००						
पट्खौली भगवानपुर सडक मर्मत पूर्वाधार निर्माण	कि.मी.	मर्मत	वडा नं.१७	१०.००						
उज्जैनी-लहरौली-पाली-सिसवा-	कि.मी.		वडा नं.७	५०.००						

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
विसुनपुरा-छिमन्तोला सडक स्तरोन्नति										
बैकुण्ठपुर (हुलाकी)-देउरवा-रामग्राम स्तुपा-उज्जैनी सडक	कि.मी.		वडा नं.१७, ७	२०.००						
गुरुजीको घर देखि वडा नं.१० जोड्ने सडक पूर्वाधार	कि.मी.		वडा नं.१६	१०.००						
कुवरवर्ती मन्दिर देखि उत्तरतर्फ दुर्गा मन्दिरसम्म सडक नाला निर्माण	कि.मी.		वडा नं.१६	१०.००						
विकास सापकोटाको घर देखि वडा नं.१० जोडिने सडक पूर्वाधार निर्माण	कि.मी.		वडा नं.१६	१०.००						
रघुनाथ पाण्डेयको घर देखि ज्ञान बरहीको घरसम्म आर.सि.सि. ढलान,	कि.मी.		वडा नं.१७	१०.००						
दुर्विजय चौधरीको घर देखि पटखौली भित्री गाउँसम्म सडक पूर्वाधार	कि.मी.		वडा नं.१७	८.००						
बड्गो आर.सि.सि. ढलान	कि.मी.		वडा नं.१८	१०.००						
लाइन नं.२ को कृष्ण आचार्यको घर देखि पूर्व रमा तामाङ्गको घरसम्म सडक तथा नाला पूर्वाधार निर्माण	कि.मी.		वडा नं.१८	१५.००						
वडा नं.१८ घेराइ टोल देखि मुख्य बाटोसम्म सडक पूर्वाधार	कि.मी.		वडा नं.१८	१०.००						
संगम टोल सडक नाला पूर्वाधार	कि.मी.		वडा नं.३	१०.००						
वीरेन्द्र हरिजनको घर देखि फ्युचर लाइफ स्कूल हुँदै हाइवे जोड्ने सडक पूर्वाधार	कि.मी.		वडा नं.४	१०.००						

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
मुख्य सडक देखि स्मार्ट सिटी टोलमा अनिल कुमार आचार्यको घर र सत साहेब हस्पिटल रोड उत्तरतर्फ जाने बाटो आर.सि.सि. ढलान	कि.मी.		वडा नं.५	१०.००						
श्याम सुन्दर जैसवालको घर हुँदै भित्र जाने सडक पूर्वाधार निर्माण	कि.मी.		वडा नं.५	१०.००						
अनिता बढईको घर देखि दरवारी अन्सारीको घरसम्म ढल निकास सहित पि.सि.सि. ढलान	कि.मी.		वडा नं.५	१०.००						
जगरानी मार्ग देखि हाइवेसम्म आर.सि.सि. ढलान	कि.मी.		वडा नं.६	१०.००						
रामजानकी मार्ग सडक स्तरोन्नति	कि.मी.		वडा नं.६	१०.००						
ललितपुर सडक स्तरोन्नति पूर्वाधार निर्माण	कि.मी.		वडा नं.९	१०.००						
जोकवार कृषि बाटो पूर्वाधार निर्माण	कि.मी.		वडा नं.९	१०.००						
श्यामलाल गुप्ताका घर देखि विष्णु मल्लको घरसम्म कालोपत्रे	कि.मी.		वडा नं.१०	१०.००						
ऐचवाल स्कूल वडा नं.१५ जोडिने सडक ननईसम्म पूर्वाधार निर्माण	कि.मी.		वडा नं.१४	१०.००						
उदय चौधरीको घर देखि सोमई लोधको घरसम्म कालोपत्रे	कि.मी.		वडा नं.१४	१०.००						
पर्यटन पहुँच मार्ग : पोखरापाली-ऐचवाल-भुसुनापुर-अमरौट-खानेपानी वडा नं.१८-४ नं. धरमपुर-पण्डितपुर (कोलीया गणराज्य बुद्ध मावली)-विरनी-	कि.मी.		वडा नं.६, १५, १४, १८	१७०.००						

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
छिपागढ (हुलाकी सडक) वडा नं.६, १५, १४ हुँदै रुपन्देही सीमाना जोड्ने सडक										
आ.व.०८३/८४ मा संघीय सरकारबाट सिधै संचालन हुने कार्यक्रम										
नयाँ बसपार्क देखि वडा नं.४ को वडा कार्यालय जोड्ने ४०० मीटर सडक र बाइपास देखि नयाँ बसपार्क जोड्ने १ कि.मि.सडकलाई स्तरोन्नति गरी कालोपत्रे गर्ने, वडा नं.४	कि.मी.	१.४	वडा नं.४	३००.००						
देवगाउँ-देउरवा सडक पुल निर्माण, वडा नं. १७ र ७ जोड्ने	मीटर		वडा नं.१७, ७	१५०.००						
देहायका नगरस्तरीय छोटो सडक निर्माणका लागि जम्मा रकम				१३९.०४	२२६.००	२११.११	३११.३१	३९२.६४	१२८०.१०	
सुनवल-परासी सडक देखि पूर्व भरही नदीसम्मको सडक (उद्योग वाणिज्य संघ मार्ग) १०० मीटर कालोपत्रे गर्ने,	कि.मी.	०.१०	वडा नं.१							नगरपालिका/पूर्वाधार शाखा
दुर्गा मार्गबाट उत्तरतर्फ भरही नदीको किनार हुँदै उद्योग वाणिज्य संघको सडकसँग जोडिने (मस्जीद मार्ग) सडक १५० मीटर कालोपत्रे गर्ने	कि.मी.	०.१५	वडा नं.२							नगरपालिका/पूर्वाधार शाखा
घोडपाली सीमाना देखि दक्षिण जीतपुर गाउँ हुँदै लक्ष्मीपुर जाने सडक २०० मीटर नयाँ निर्माण गरी कालोपत्रे गर्ने	कि.मी.	०.२०	वडा नं.४							नगरपालिका/पूर्वाधार शाखा

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
चन्द्रगढी पथ निर्माण (बैरहवाको सीमाना देखि चन्द्रगढी गाउँसम्मको बाटो) २०० मीटर कालोपत्रे गर्ने	कि.मी.	०.२०	वडा नं. ४							नगरपालिका / पूर्वाधार शाखा
हुलाकी सडकबाट दक्षिण बाइपास सडकमा जोडिने सडक (शान्ति मार्ग) सडक ५०० मीटर कालोपत्रे गर्ने	कि.मी.	०.५०	वडा नं. ५							नगरपालिका / पूर्वाधार शाखा
वडा नं. ८ को उत्तर सीमाना देखि दक्षिण नदीसम्मको सडक, रामग्राम मार्ग ५०० मीटर कालोपत्रे गर्ने	कि.मी.	०.५०	वडा नं. ७							नगरपालिका / पूर्वाधार शाखा
क्याम्पस मार्ग ४०० मीटर कालोपत्रे गर्ने	कि.मी.	०.४०	वडा नं. ९							नगरपालिका / पूर्वाधार शाखा
हुलाकी सडक देखि दक्षिण नदवा गाउँ हुँदै दक्षिण जाने सडक (कृषि सडक), १ कि.मी. मर्मत गर्ने	कि.मी.	१.००	वडा नं. १०							नगरपालिका / पूर्वाधार शाखा
जमुवाड गाउँको बाइपास पश्चिम भरहीसम्मको सडक ३०० मीटर कालोपत्रे गर्ने	कि.मी.	०.५	वडा नं. ११							नगरपालिका / पूर्वाधार शाखा
धरमपुर देखि वडा नं. १४ कार्यालय तर्फ जाने सडक ५०० मीटर कालोपत्रे गर्ने	कि.मी.	०.५	वडा नं. १४, १८							नगरपालिका / पूर्वाधार शाखा
हाटबजार देखि सिवमूर्ती सम्म, ०.७० कि.मि. सडक कालोपत्रे गर्ने	कि.मी.	०.७०	वडा नं. २							नगरपालिका / पूर्वाधार शाखा
अमृत जि.सी.को घर देखि रमाग्य अग्रहरीको घरसम्म ०.८० कि.मी. कालो पत्रे गर्ने	कि.मी.	०.८०	वडा नं. २							नगरपालिका / पूर्वाधार शाखा
दुर्गा मन्दिर देखि पुरानो सगरमाथा स्कूलसम्म ०.३५ कि.मी. आर.सि. सि. सडक निर्माण गर्ने	कि.मी.	०.३५	वडा नं. २							नगरपालिका / पूर्वाधार शाखा

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
सुरज अग्रहरीको घर देखि हनुमान मन्दिर सम्मको सडक ०.५० कि.मी. कालो पत्रे गर्ने	कि.मी.	०.५०	वडा नं.२							नगरपालिका/पूर्वाधार शाखा
अमर गुप्ताको घर देखि हजरत अलिको घरसम्म सडक ०.३० कि.मी. कालो पत्रे गर्ने	कि.मी.	०.३०	वडा नं.२							नगरपालिका/पूर्वाधार शाखा
राजु सहानीको घर देखि जगदीश बानीयाको घरसम्म नाला सहितको ०.५० कि.मी. सडक कालो पत्रे गर्ने	कि.मी.	०.५	वडा नं.२							नगरपालिका/पूर्वाधार शाखा
जौरहरि मार्गको मन्दिर देखि रामखण्डसम्मको सडक १ कि.मी. कालोपत्रे गर्ने	कि.मी.	१	वडा नं.६							नगरपालिका/पूर्वाधार शाखा
शिवानगढ-कुनवार खानेपानी टंकी-वैकुण्ठपुर-रामग्राम स्तुपा सडक (रामग्राम सडक) (६ कि.मी)	कि.मी.	६	वडा नं. ७, ८, १२, १३							संघीय सरकारसँग माग गर्ने
उत्तर कोटियाहाडा देखि दक्षिण हुँदै पूर्व कुइया जाने सडक निर्माण	कि.मी.		वडा नं.१८							वर्ल्ड बैंकबाट प्रक्रिया भएको
देहायका सडकहरुको कालोपत्रे मर्मत सुधारका लागि नगरस्तर तर्फको जम्मा				२६०.००	४१०.००	२५६.८०	२७६.४८	१९७.१२	१४००.४०	
रामग्राम मार्ग, चम्कीपुर क्षेत्रमा बिग्रिएको कालोपत्रे सडकलाई मर्मत सुधार गर्ने	कि.मी.		वडा नं.८							नगरपालिका/पूर्वाधार शाखा
महाव घोला देखि शुक्रबारे बजार हुँदै पण्डितपुरसम्म जाने कालो पत्रे सडक मर्मत गर्ने	कि.मी.		वडा नं.१८							नगरपालिका/पूर्वाधार शाखा
रामग्राम मार्ग देखि पूर्व भलुहीसम्मको सडक (देवगाँव, देउरवा सडक), सडक अधिकार क्षेत्र	कि.मी.	२	वडा नं.७							नगरपालिका/पूर्वाधार शाखा

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
३० फिट, २ कि.मि. ग्राभेल स्तर भएकोमा कालो पत्रे गर्ने										
उत्तर हुलाकी सडक देखि लोहसडा गाउँ हुँदै चम्कीपुर जाने सडक (शान्ति मार्ग), १ कि.मी. कालोपत्रे गर्ने	कि.मी.	१	वडा नं.८							नगरपालिका/पूर्वाधार शाखा
कमैनी चोकबाट पाल्हीनन्दनको सीमानासम्मको सडक, क्याम्पस मार्गको दक्षिण नहरसम्म जाने सडक २ कि.मी. कालोपत्रे गर्ने	कि.मी.	२	वडा नं.९							नगरपालिका/पूर्वाधार शाखा
ननई टोलको उत्तरतर्फ जाने सडक (सडक अधिकार क्षेत्र ४० फिट) १ कि.मी. कालो पत्रे गर्ने	कि.मी.	१	वडा नं.१५							
देवगाँव देखि अगाडि परासी-महेशपुर सडकलाई जोड्ने सडक २ कि.मी. ग्राभेललाई कालो पत्रे गर्ने	कि.मी.	२	वडा नं.१७							नगरपालिका/पूर्वाधार शाखा
ननई-स्वाठी सडकको १.२ कि.मी. कालो पत्रे गर्ने	कि.मी.	१.२	वडा नं. १५, १४							नगरपालिका/पूर्वाधार शाखा
कसिया-कुनवार गाउँ देखि सानो कुनवार सडक स्तरोन्नति गर्ने, १ कि.मी.	कि.मी.	१	वडा नं. १२, १३							नगरपालिका/पूर्वाधार शाखा
नदीया-पतिटोल-सीतापुर सडक स्तरोन्नति गर्ने (२ कि.मी.)	कि.मी.	२	वडा नं.१६							नगरपालिका/पूर्वाधार शाखा
पचगावा गाउँ सडक स्तरोन्नति गर्ने (२ कि.मी.)	कि.मी.	२	वडा नं. १२							नगरपालिका/पूर्वाधार शाखा
वाइपास-जीतपुर गाउँ-घोडपाली सडक स्तरोन्नति गर्ने (३ कि.मी.)	कि.मी.	३	वडा नं. ४, ३,							नगरपालिका/पूर्वाधार शाखा
बैरवा चन्द्रगढी सडक स्तरोन्नति गर्ने (२ कि.मी.)	कि.मी.	२	वडा नं. ४							नगरपालिका/पूर्वाधार शाखा

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
पटखौली-भगनवापुर-देवगाँव सडक स्तरोन्नति गर्ने (२ कि.मी.)	कि.मी.	२	वडा नं.१७							नगरपालिका/पूर्वाधार शाखा
पिपरहिया-पिडुरा खोला जाने बाटो स्तरोन्नति गर्ने, (१ कि.मी.)	कि.मी.	१	वडा नं. १७							नगरपालिका/पूर्वाधार शाखा
नौडिहवा देखि वडा कार्यालयसम्म कालोपत्रे गर्ने, ७ कि.मि.	कि.मी.		वडा नं. १०							
महिला पोखरी-जनता आ.वि.-हडैयायामाई सडक (पर्सावाल) पर्यटकीय मार्ग, कालो पत्रे गर्ने, (२.८७ कि.मि.)	कि.मी.	२.८७	वडा नं. १४							नगरपालिका/पूर्वाधार शाखा
नयाँ निर्माण										
सण्डागाउँको चौराहा देखि सौहुवाटिकर जाने सडक निर्माण (चरणदास बाबा मार्ग), सडक अधिकार क्षेत्र ५० फिट कायम गरी १.८ कि.मि. सडक नयाँ निर्माण	कि.मी.	१.८	वडा नं.१	९०.००	७०.००	१००.००	१००.००	३०.००	३९०.००	नगरपालिका/पूर्वाधार शाखा
भरही नदीको पश्चिम किनारमा ग्राभेल सहितको ३० फुटको चौडा सडक निर्माण कार्यक्रम, (५ कि.मी.)	कि.मी.	५	वडा नं.१, २ र ४	९२.००	४०.००	६०.००	७०.००	१००.००	३६२.००	नगरपालिका/पूर्वाधार शाखा
रामखण्ड खोलाको व्यवस्थापन र सौन्दर्यीकरणको लागि १० कि.मी. कोरीडोर सडक खोल्ने (कृषि सडक)	कि.मी.	१०		१००.००	६०.००	६०.००	१००.००	१४५.००	४६५.००	नगरपालिका/पूर्वाधार शाखा
नयाँ निर्माणको जम्मा				२८२.००	१७०.००	२१६.००	२७०.००	२७५.००	१२९३.००	
सालबसाली सडक मर्मत सम्भार कार्यक्रम, कोष समेत (सबै वडा) ।	कि.मी.		सबै वडा	७०.००	७५.००	८०.००	८५.००	९०.००	४००.००	नगरपालिका/पूर्वाधार शाखा
नगर यातायात गुर्योजना (MTMP) अद्यावधिक गर्ने ।	पटक	१	पालिका स्तर	८.००	००	००	००	००	८.००	नगरपालिका/पूर्वाधार शाखा

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
पक्की पुल										
पचगाउँ-सहवारटिकर जोड्ने भरही खोलामा पुल निर्माण, लम्बाई १२५ मीटर	मीटर	१२५	वडा नं.१२							केन्द्र सरकारसँग अनुरोध
महुवारी थारु टोल देखि हात्तिवन जाने सडक खण्डको पिडुरा खोलामा पुल निर्माण लम्बाई ३० मीटर	मीटर	३०	वडा नं.१७							केन्द्र सरकारसँग अनुरोध
वडा नं.१ को बुद्धभूमि देखि ११ नं. वडा जोड्ने पुल निर्माण लम्बाई १२० मीटर	मीटर	१२० मीटर	वडा नं.१-११							केन्द्र सरकारसँग अनुरोध
लोहसडा देखि घनश्यामपुर जोड्ने पक्की पुल १५ मीटर	मीटर	१५	वडा नं.१८	१०.००	३०.००	३०.००	००	००	७०.००	नगरपालिका/पूर्वाधार शाखा
सोनिया नाला सडक पुल (मन्झरिया -जमुनिया-सनई-रगरगंज सडक)	मीटर									प्रदेश सरकार १० लाख
महाव खोला पुल : वडा नं.१८ र रुपन्देहीको विरनी जोड्ने	मीटर		वडा नं.१८							प्रदेश सरकार २०० लाख
तुरिया खोला सडक पुल शुक्रौली-घिनाहा डि.पि.आर समेत	मीटर		वडा नं.१५							प्रदेश सरकार २५० लाख
तुरिया खोला सडक पुल घिनाहा-शुक्रौली (पुरानो हुलाकी सडक)	मीटर		वडा नं.१५							प्रदेश सरकार ३०० लाख
तुरिया खोला पुल, खुटहट, डैनहवा-सुनवल (चक्रपथ)	मीटर									प्रदेश सरकार १०० लाख
महाव खोला सडक पुल वडा नं.१८ पण्डितपुर र देवदह ११ जोड्ने	मीटर		वडा नं.१८							प्रदेश सरकार १३० लाख
ओभरहेड ब्रीज निर्माण गर्ने										
मन्झरिया , बाइपास सडक (	थान	३	बाइपास,	२५.००	३०.००	३२.००	३५.००	६०.००	१८२.००	नगरपालिका/पूर्वाधार

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
महेशपुर चोक), सेतो पुल (हाटबजार), ३ थान			महेशपुर चोक, हाटबजार							शाखा
विश्राम स्थल/यात्रु प्रतिकालय										
हुलाकी सडक, वाइपास सडक, सुनवल परासी महेशपुर सडक छेउमा यात्रु प्रतिकालय (विश्राम स्थल) निर्माण गर्ने, संख्या १० वटा	संख्या	१०	पालिका स्तर	१०.००	१५.००	२०.००	२५.००	३०.००	१००.००	नगरपालिका/पूर्वाधार शाखा
नगरस्तरमा सडक तथा पुल तर्फको जम्मा				१०१९.०४	१३३०.२७	१३४१.४३	१५६२.७९	१६२४.७६	६८७८.२९	
३.२ सञ्चार तथा सूचना प्रविधि										
देहायका नगरस्तरीय कार्यक्रमको लागि जम्मा				१०.००	१३.४१	१४.००	१५.०८	१८.२८	७१.०७	
माध्यमिक तहमा डिजिटल कक्षा संचालन र स्मार्ट बोर्डको व्यवस्थापन कार्यक्रम ।	संख्या	५	पालिकास्तर							नगरपालिका/पूर्वाधार शाखा
कर्मचारीलाई सूचना प्रविधिमा दक्षता अभिवृद्धि तालिम ।	पटक	१	पालिकास्तर							नगरपालिका चालु
जमघट बढी हुने मुख्य स्थलहरुमा निःशुल्क वाइफाई व्यवस्थापन कार्यक्रम ।	संख्या	५	पालिकास्तर							नगरपालिका
सबै वडा कार्यालयहरुमा डिजिटल डिस्प्ले सहितको नागरिक वडापत्र व्यवस्थापन कार्यक्रम ।	संख्या	१८	पालिकास्तर							नगरपालिका
बजारको मुख्य स्थानहरुमा सि.सि.क्यामेरा थप जडान कार्यक्रम	संख्या	५	पालिकास्तर							नगरपालिका
सबै नगरस्तरीय कार्यालयहरुमा विद्युतीय हाजिरी व्यवस्थापन कार्यक्रम ।	संख्या	३०	पालिकास्तर							नगरपालिका

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
युवा स्वरोजगार कार्यक्रम : ए.आई. सहितको आई.सि.टी. तथा सीप विकास तालिम ।	पटक	२	पालिकास्तर							नगरपालिका चालु
नगरस्तरबाट सञ्चार तथा सूचना प्रविधि तर्फको जम्मा				१०.००	१३.४१	१४.००	१५.०८	१८.२८	७१.०७	
विद्युत तथा उर्जा										
देहायका कार्यक्रमका लागि नगरस्तर उर्जा तर्फको जम्मा				१५.००	१७.००	२०.००	२२.००	२५.००	९९.००	
ट्रान्सफर्मर सुधार कार्यक्रम	संख्या	५	पालिकास्तर							नगरपालिका / विद्युत प्रा.
पुराना पोल तथा तार विस्थापन कार्यक्रम	संख्या	५०	पालिकास्तर							नगरपालिका / विद्युत प्रा.
उज्यालो रामग्राम कार्यक्रम : शहरी सौन्दर्यताका लागि परासी बजार, मुख्य चोक तथा पर्यटकीय केन्द्रहरुमा उच्च क्षमताको सडक बत्तिको व्यवस्थापन ।	ठाउँ	५	पालिकास्तर							नगरपालिका / विद्युत प्रा.
विद्युतीय चुल्हो अनुदान कार्यक्रम	संख्या	५००	पालिकास्तर							नगरपालिका
किसानको लागि विद्युत पोल तथा तार विस्तार कार्यक्रम	वटा	५०	पालिकास्तर							नगरपालिका / विद्युत प्रा.
स्वरोजगारका लागि विद्युत जडान तथा मर्मत सम्भार तालिम कार्यक्रम	पटक	२	पालिकास्तर							नगरपालिका, चालु
माथि उल्लेखित कार्यक्रमका लागि विद्युत तथा उर्जाको जम्मा				१५.००	१७.००	२०.००	२२.००	२५.००	९९.००	
भवन तथा आवास										
संघीय शसर्त अनुदान पुँजिगत										
२५० जना क्षमता ध्यान केन्द्र	वटा	१	वडा नं.७	३००.००	३३०.००	३६३.००	३९९.३०	४३९.२३	१८३१.५३	GLAD परियोजना

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
निर्माण कार्यक्रम (रामग्राम स्तुपा)										अन्तर्गत शसर्त अनुदान
शहरी शासकीय क्षमता विकास कार्यक्रम	पटक	१	पालिकास्तर							शहरी विकास विभाग GLAD परियोजना अन्तर्गत शसर्त अनुदान ६१० लाख
शहरी शासकीय क्षमता विकास कार्यक्रम संघीय शसर्त पुँजिगत	प्याकेज	१	पालिकास्तर	६१०.००	६७१.००	७३८.१०	८११.९१	८९३.१०	३७२४.११	
संघीय शसर्त अनुदान पुँजिगत तर्फको जम्मा				९१०.००	१००१.००	११०१.१०	१२११.२१	१३३२.३३	५५५५.६४	
देहायका भवन तर्फका कार्यक्रमका लागि नगरस्तरबाट जम्मा				७०.००	८०.००	१००.००	११०.००	१२०.००	४८०.००	
एकीकृत वस्ती व्यवस्थापनका लागि सम्भाव्यता अध्ययन कार्यक्रम ।	वटा	१	पालिकास्तर							नगरपालिका
वडा कार्यालय भवन निर्माण कार्यक्रम	संख्या	३	वडा नं.३, ५, ८							संघीय सरकारसंग माग
नगरपालिका भवन तथा वडा कार्यालयहरुको मर्मत सुधार कार्यक्रम ।	संख्या	९	पालिकास्तर							नगरपालिका
पाडाबजार व्यवस्थापन तथा साँस्कृतिक मञ्च (खुला मञ्च) निर्माण कार्यक्रम	संख्या	१	वडा नं.८							नगरपालिका
हकुई समेत नगरका तीन स्थानमा नमूना बजार प्रवर्द्धनका लागि सम्भाव्यता अध्ययन तथा कार्यान्वयन कार्यक्रम ।	संख्या	३	पालिकास्तर							नगरपालिका
स्वास्थ्य चौकी भवन निर्माण कार्यक्रम	संख्या	१	वडा नं.१४							संघीय सरकारसंग माग
बहुउद्देश्यीय सामुदायिक भवन	संख्या	५	पालिकास्तर							नगरपालिका

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
निर्माण कार्यक्रम (आवश्यक वडामा ५ वटा) ।										
मनमोहन स्मृति प्रतिष्ठान परासीमा अधुरो भवनमा रंगरोगन, फर्निचिङ, पेटी निर्माण	संख्या	१								प्रदेश सरकार १० लाख
निर्माणकर्मीहरुको दक्षता अभिवृद्धि तालिम ।	पटक	२	पालिकास्तर							नगरपालिका, चालु
भवन तथा आवास तर्फको नगरस्तरबाट जम्मा				७०.००	८०.००	१००.००	११०.००	१२०.००	४८०.००	
३.५ सिँचाइ										
प्रदेश शसर्त अनुदान पुँजिगत										
कृषि सिँचाइका लागि स्यालो ट्यूबेल जडान			पालिकास्तर	५.००	५.५०	६.०५	६.६६	७.३२	३०.५३	(प्रदेश शसर्त अनुदान ५ लाख)
प्रदेश शसर्त अनुदान पुँजिगत तर्फको जम्मा				५.००	५.५०	६.०५	६.६६	७.३२	३०.५३	
आ.व.०८३/८४ मा प्रदेश सरकारबाट सिधै संचालन हुने कार्यक्रम										
शुक्रौली, घिनाहा डिप ट्यूबेल ज.उ.स.		१	वडा नं.१५	२०.००						
शुक्रौली, घिनाहा (उत्तर टोला) डिप ट्यूबेल उपयोजना		१	वडा नं.१५	२०.००						
घिनाहा डिप ट्यूबेल सिँचाइ उपयोजना		१	वडा नं.१५	२०.००						
श्रीनगर डिप ट्यूबेल सिँचाइ योजना		१	वडा नं.१८	२७.००						
लंकहवा डिप ट्यूबेल सिँचाइ उपयोजना		१	वडा नं.१०	५.००						

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
पोखरपाली डिप बोरिङ जल उपभोक्ता समिति	संख्या	१	वडा नं.६	८.००						
भगवती ट्यूबेलको सिँचाइको क्षमता विस्तार	संख्या	१	वडा नं.१	१५.००						
जय माँ दुर्गा डिप ट्यूबेल पटखौली	संख्या	१	वडा नं. १७	८.००						
ब्रम्हपुरवा डिप ट्यूबेल सिँचाइ उपआयोजना	संख्या	१	वडा नं.९	५.००						
घोडपाली डिप ट्यूबेल जल उपभोक्ता समिति	संख्या	१	वडा नं.३	२९.००						
भुसुनापुर डिप ट्यूबेल जल उपभोक्ता समिति	संख्या	१	वडा नं.१४	२७.००						
जय गणेश डिप ट्यूबेल जल उपभोक्ता समिति	संख्या	१	वडा नं.१७	२०.००						
जोकवार ललितपुर डिप ट्यूबेल जल उपभोक्ता समिति	संख्या	१	वडा नं.९	२०.००						
रक्साहा डिप ट्यूबेल उपयोजना	संख्या	१	वडा नं.१४	२९.००						
देहायका सिँचाइ कार्यक्रम तर्फको नगरस्तरबाट जम्मा				४०.००	५०.००	६०.००	७०.००	८०.००	३००.००	
विद्यमान सिँचाइ अवस्था र आवश्यकता सम्बन्धमा गुरुयोजना तर्जुमा कार्यक्रम ।		१	पालिकास्तर							नगरपालिका
भरही खोलामा बाँध बाध्री जलाशय निर्माण तथा सौन्दर्यीकरण कार्यक्रम (बहुउद्देश्यीय सिँचाइ र नौका विहार समेत)		१	भरही खोला							नगरपालिका
डिप ट्यूबेल जडान कार्यक्रम										
डिप ट्यूबेल जडान कार्यक्रम ऐइरौली, अमरौट, पर्सावाल,		४	वडा नं.१४							नगरपालिका

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
पथरदेवा संख्या ४ वटा										
डिप ट्यूबेल जडान कार्यक्रम (संख्या ४)		४	वडा नं.८							नगरपालिका
डिप ट्यूबेल जडान कार्यक्रम (देवगाँव, फुलौरिया र बरारी) संख्या, ३		३	वडा नं.१७							नगरपालिका
डिप ट्यूबेल जडान कार्यक्रम		१	वडा नं.११							नगरपालिका
मधवलिया डिप ट्यूबेल जडान कार्यक्रम (संख्या १)		१	वडा नं.९							नगरपालिका
सूर्यपुरा डिप ट्यूबेल जडान कार्यक्रम (संख्या १)		१	वडा नं.४							नगरपालिका
डिप ट्यूबेल मर्मत सम्भार कार्यक्रम										
लोहसडाको डिप ट्यूबेल मर्मत सम्भार कार्यक्रम	संख्या	१	वडा नं.८							नगरपालिका
भरही खोलामा लिफ्टड प्रणाली जडान कार्यक्रम (संख्या १)	संख्या	१	वडा नं.४							नगरपालिका
सम्मरसिबल मोटर जडान कार्यक्रम, विभिन्न वडाहरुमा (संख्या २०)	संख्या	२०	पालिकास्तर							नगरपालिका
स्यालो ट्यूबेल जडान कार्यक्रम (संख्या ४०)	संख्या	४०	पालिकास्तर							नगरपालिका
उनवच लिफ्ट सिँचाई योजना	संख्या	१	वडा नं.८							(प्रदेश सरकार ९ लाख)
स्यालो ट्यूबेल २० थान	संख्या	८	वडा नं.७, ९, १०, १४, १५, १६, १७ र १८							(प्रदेश सरकार ३.५ लाख)
विद्यमान अवस्थामा चालु रहेका र	संख्या	NA	पालिकास्तर							नगरपालिका

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
पुराना नहरहरुको मर्मत सम्भार कार्यक्रम ।										
सिँचाई उपभोक्ता समितिलाई सिँचाई व्यवस्थापन तालिम ।	पटक	१	पालिकास्तर							नगरपालिका, चालु
नगरस्तरमा सिँचाई तर्फको जम्मा				४०.००	५०.००	६०.००	७०.००	८०.००	३००.००	
नदी नियन्त्रण										
देहायका नदी नियन्त्रण कार्यक्रमका लागि नगरस्तरबाट जम्मा				३०.००	४०.००	६०.००	७०.००	८०.००	२८०.००	
भरही खोलाको पूर्वी किनारमा नदी नियन्त्रण कार्यक्रम १ कि.मी.	कि.मी	१	(वडा नं.४)							नगरपालिका
कालिमाई मन्दिरको छेउँमा नदी नियन्त्रण कार्यक्रम ३०० मीटर	मीटर	३००	(वडा नं.१५)							नगरपालिका
रामजानकी मन्दिरको छेउँमा नदी नियन्त्रण कार्यक्रम ३०० मीटर	मीटर	३००	(वडा नं.१५)							नगरपालिका
सरस्वती मन्दिरको छेउँमा नदी नियन्त्रण कार्यक्रम ३०० मीटर	मीटर	३००	(वडा नं.१५)							नगरपालिका
रानीपाखरको उत्तर पश्चिमको भूमही खोलामा तटबन्ध कार्यक्रम ५०० मीटर (वडा नं.११)	मीटर	५००	भूमही खोला							नगरपालिका
भरही खोलामा तटबन्ध निर्माण कार्यक्रम ५०० मीटर (वडा नं.७)	मीटर	५००	भरही नदी							नगरपालिका
भलुही खोलाको तटबन्ध कार्यक्रम २०० मीटर (वडा नं.७)	मीटर	२००	भलुही खोला							नगरपालिका
रामखण्ड नदीको नदी नियन्त्रण कार्यक्रम २०० मीटर (वडा नं.६)	मीटर	२००	रामखण्ड नदीक							नगरपालिका
तुरिया खोलाको बन्जरीया क्षेत्रमा नदी नियन्त्रण कार्यक्रम २०० मीटर (वडा नं.१८)	मीटर	२००	तुरिया खोला							नगरपालिका

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
हुलाकी सडक देखि चम्किपुरसम्म भरही नदी नियन्त्रण कार्यक्रम ५०० मीटर (वडा नं.८)	मीटर	५००	भरही नदी							नगरपालिका
भलुही खोला तटबन्ध पट्खौली कार्यक्रम (वडा नं.१७)	मीटर	१००	भलुही खोला							नगरपालिका
तुरिया नदीको उत्तरायण धामको दक्षिण तर्फ करिब २०० मीटर नदी नियन्त्रण कार्यक्रम (वडा नं.१४)	मीटर	२००	तुरिया नदी							नगरपालिका
भलुही खोलामा नदी नियन्त्रण कार्यक्रम ५०० मीटर (वडा नं.१२)	मीटर	५००	भलुही खोलामा							नगरपालिका
देवगाउँ देखि पिपरहियासम्म पिडुरा खोलामा नदी नियन्त्रण कार्यक्रम १ कि.मी. (वडा नं.१७)	कि.मी.	१	पिडुरा खोला							नगरपालिका
बरारी देखि पिपरहियासम्म भरही नदी नियन्त्रण कार्यक्रम १ कि.मी. (वडा नं.१७)	कि.मी.	१	भरही नदी							नगरपालिका
महाव खोला तटबन्ध वडा नं.१६	संख्या	१	महाव खोला							(प्रदेश सरकार १० लाख)
नगरस्तरमा नदी नियन्त्रण तर्फको जम्मा				३०.००	४०.००	६०.००	७०.००	८०.००	२८०.००	
भौतिक पूर्वाधारतर्फ नगरस्तरीय जम्मा				११८४.०४	१५३०.६८	१५९५.४३	१८४९.८७	१९४८.०४	८१०८.३६	
संघीय सशर्त पुँजिगत तर्फको कूल जम्मा				१०९०.००	११९९.००	१३१८.९०	१४५०.७९	१५९५.८७	६६५४.५६	
समपुरक अनुदान पुँजिगत (संघीय)				५५.००	६०.५०	६६.५५	७३.२१	८०.५३	३३५.७८	
प्रदेश सशर्त पुँजिगत				४४.५०	४६.९०	५०.१५	१२.६६	१३.८२	१६८.०३	
प्रदेश समपुरक अनुदान पुँजिगत				१२०.००	१३२.००	१४५.२०	१५९.७२	१७५.६९	७३२.६१	
भौतिक पूर्वाधार तर्फको कूल जम्मा				२४९३.५४	२९६९.०८	३१७६.२३	३५४६.२५	३८१३.९५	१५०९९.३४	

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
४ वन, वातावरण संरक्षण एवं विपद् व्यवस्थापन										
४.१ वन विकास तथा वातावरण संरक्षण										
४.१.१ वन विकास										
वायोइन्जिनियरिङ्ग कार्यक्रम (खोला किनारमा सबै वडामा)	पटक	५	सबै नदी किनार	३.००	४.००	४.००	४.००	४.००	१९.००	नगरपालिका/वन वातावरण
डढेलो नियन्त्रण तथा जनचेतना कार्यक्रम ।	पटक	५	नगरस्तर	०.३३	०.५०	०.५०	०.५०	०.५०	२.३३	नगरपालिका/वन वातावरण
जडिबुटी प्रवर्द्धन कार्यक्रम (सामुदायिक तथा साभेदारी वनहरुमा) ।	पटक	५	वन क्षेत्र	०.५०	०.७०	०.८०	०.९	१.००	३.९	नगरपालिका/वन वातावरण
नर्सरी निर्माण कार्यक्रम	पटक	५	वडा नं.१४	१.००	०.५०	०.५०	०.५०	०.५०	३.००	नगरपालिका/वन वातावरण
महत्वपूर्ण जडिबुटीको अध्ययन, अनुसन्धान र अभिलेखीकरण कार्यक्रम ।	पटक	१	नगरस्तर	००	२.००	००	००	००	२.००	नगरपालिका/वन वातावरण
वन विस्तार र संरक्षण सम्बन्धी कार्यविधि तर्जुमा ।	पटक	१	नगरस्तर	००	१.००	००	००	००	१.००	नगरपालिका/वन वातावरण
सामुदायिक तथा साभेदारी वन उपभोक्ता समितिलाई क्षमता विकास कार्यक्रम ।	पटक	५	नगरस्तर	०.५०	०.५०	०.५०	०.५०	०.५०	२.५०	नगरपालिका/वन वातावरण
खाली चउर र बुट्यान क्षेत्रमा वृक्षारोपण कार्यक्रम ।	पटक	५	नगरस्तर	३.००	४.००	४.००	४.००	४.००	१९.००	नगरपालिका/वन वातावरण
वन विकास तर्फको जम्मा				८.३३	१३.२०	१०.३०	१०.४०	१०.५०	५२.७३	
४.१.२ वातावरण संरक्षण										
प्लास्टिकजन्य वस्तुहरुको प्रयोग न्यूनीकरण कार्यक्रम ।	पटक	५	नगरस्तर	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५	

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
वातावरण संरक्षण नीति तथा कार्यविधि निर्माण ।	पटक	१	नगरस्तर	००	१.००	००	००	००	१	
नदीजन्य पदार्थको उत्खनन र प्रयोग सम्बन्धी कार्यविधि निर्माण ।	पटक	१	नगरस्तर	००	१.००	००	००	००	१	
फोहरमैला व्यवस्थापन तथा वातावरण संरक्षण सचेतना कार्यक्रम ।	पटक	५	सबै वडा	३.००	३.००	३.००	३.००	३.००	१५	
खाली चउर, मोटर बाटोको छेउ र नदी-कटान क्षेत्रमा वृक्षारोपण कार्यक्रम ।	पटक	५	सबै वडा	४.६१	५.०३	५.४६	५.००	५.७२	२५.८२	
फोहरमैला संकलन केन्द्रहरुको व्यवस्थापन कार्यक्रम ।			सामाजिक विकासतर्फ समावेश							
ल्याण्ड फिल्ड साइट अध्ययन र डि.पि.आर. निर्माण ।			सामाजिक विकासतर्फ समावेश							
सार्वजनिक शौचालय निर्माण कार्यक्रम (साँस्कृतिक स्थल, बसपार्क र अन्य सार्वजनिक स्थल)			सामाजिक विकासतर्फ समावेश							
निरन्तर सरसफाई अभियान कार्यक्रम ।	पटक	६०	सबै वडा नगरस्तर	३.००	३.००	४.००	४.००	४.००	१८	
वातावरण संरक्षण तर्फको जम्मा				११.६१	१४.०३	१३.४६	१३	१३.७२	६५.८२	
४.२ जैविक विविधता										
विद्यमान पोखरी तथा तलाउहरुको संरक्षण कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	५.००	५.५८	६.००	६.००	६.००	२८.५८	
विद्यमान जडिबुटी, चराचुरुङ्गी, वन्यजन्तु, वन वनस्पतीको अध्ययन, अनुसन्धान र अभिलेखीकरण ।			वन विकासमा समावेश							
जैविक विविधता संरक्षणका लागि कार्यविधि निर्माण ।	पटक	१	नगरस्तर	००	१.००	००	००	००	१.००	

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
जैविक विविधता संरक्षण र प्रवर्द्धनका लागि जनचेतना कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
जैविक विविधता तर्फको जम्मा				६.००	७.५८	७.००	७.००	७.००	३४.५८	
४.३ पार्क तथा खुल्ला क्षेत्र										
बाल उद्यान निर्माण (ललितपुर देखि जोकवारसम्म घोला किनार)	संख्या	१	वडा नं.९	३.००	४.००	८.००	८.००	८.००	३१.००	
पार्क निर्माण, (कोटहीमाई मन्दिर परिसर)	संख्या	१	वडा नं.४	३.००	३.००	००	००	००	६.००	
सुन्दर पार्क तथा बगैचा निर्माण, वडा नं.१५ (घिनाहा नजिक, १७ बिगाह)			पर्यटन विकासमा समावेश							
शान्ति कोलीया पार्क निर्माण, वडा नं.१८, पण्डितपुर (पर्यटन विकासमा रहेको)			पर्यटन विकासमा समावेश							
अमरौट महिला पोखरी पार्क, (पोखरी परिसरमा)	संख्या	१	वडा नं.१४, अमरौट	३.००	३.००	३.००	००	००	९.००	
पार्क निर्माण, (कसिया सामुदायिक वन)	संख्या	१	वडा नं.१२	३.००	३.००	३.००	३.००	३.००	१५.००	
महुवारी पोखरी उद्यान सुन्दरीकरण	संख्या	१	वडा नं.१७	३.००	३.००	३.००	००	००	९.००	
देवगाँव पोखरी उद्यान सुन्दरीकरण	संख्या	१	वडा नं.१७	३.००	३.००	३.००	००	००	९.००	
बाल उद्यान निर्माण (रामखण्डको खोलाको छेउ)	संख्या	१	वडा नं.३	३.००	३.००	३.००	००	००	९.००	
पार्क निर्माण (नीलो गेटको पश्चिम तर्फको खाली जग्गा)	संख्या	१	वडा नं.१	३.००	३.००	३.००	००	००	९.००	
पार्क निर्माण, रानीपाखर (निर्माण भएको पार्कमा हुने डुबान व्यवस्थापन)	संख्या	१	वडा नं.११	३.००	३.००	३.००	००	००	९.००	
पार्क स्तरोन्नति, धरमपुर, (निर्माण)	संख्या	१	वडा नं.१८	३.००	३.००	३.००	००	००	९.००	

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
भएको पार्कमा हुने डुबान व्यवस्थापन)										
पार्क निर्माण, मन्दरीया चोक, मन्दरीया	संख्या	१	वडा नं.१६	३.००	३.००	३.००	००	००	९.००	
पार्क निर्माण (बाल मन्दिर परिसर)	संख्या	१	वडा नं.५	५.००	६.५२	८.००	००	००	१९.५२	
पार्क निर्माण, (जौरहरि मन्दिर परिसर)	संख्या	१	वडा नं.६	३.००	४.००	६.००	६.००	००	१९.००	
पुराना चौतारीहरुको संरक्षण तथा स्तरोन्नती कार्यक्रम ।	पटक	५	नगरस्तर	४.५६	६.००	७.००	८.००	१०.००	३५.५६	
खाली चउर संरक्षण कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	४.००	५.००	६.००	८.००	१०.००	३३.००	
पार्क/खुला चउर तर्फको जम्मा				४९.५६	५५.५२	६२.००	३३.००	३१.००	२३१.०८	
४.४ सीमसार तथा जलाधार क्षेत्र										
जलाधार/सीमसार क्षेत्र संरक्षण कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	१.००	१.५०	२.००	२.००	२.००	८.५०	
पोखरी संरक्षण तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	२.८०	३.००	३.००	३.००	३.००	१४.८०	
नदी किनार, सीमसार क्षेत्र तथा पानीका मूल भएको स्थानमा वृक्षारोपण कार्यक्रम ।	पटक	५	नगरस्तर	२.००	२.४३	२.२३	२.०५	२.८६	११.५७	
सीमसार क्षेत्र तर्फको जम्मा				५.८०	६.९३	७.२३	७.०५	७.८६	३४.८७	
४.५ जलवायु परिवर्तन तथा अनुकूलन रणनीति										
जलवायु अनुकूलन रणनीति तर्जुमा	संख्या	१	नगरस्तर	१.८०	००	००	००	००	१.८०	
जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	०.५०	०.५०	०.५०	०.५०	०.५०	२.५०	
डडेलो नियन्त्रण कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	०.५०	१.००	१.००	१.००	१.००	४.५०	
सुधारिएको चुल्हो वितरण तथा जडान कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	३.००	३.००	३.२३	३.००	३.००	१५.२३	

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
जलवायु अनुकूलन हुने गरी पूर्वाधार निर्माण मापदण्ड तर्जुमा	संख्या	१	नगरस्तर	००	००	२.५०	००	००	२.५०	
जलाधार क्षेत्र संरक्षण कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	००	२.४३	००	५.००	५.००	१२.४३	
जलवायु परिवर्तन तर्फको जम्मा				५.८०	६.९३	७.२३	९.५०	९.५	३८.९६	
४.६ विपद् व्यवस्थापन										
विपद् व्यवस्थापन योजना तर्जुमा	पटक	१	पालिका स्तर	५.००	००	००	००	००	५.००	
वडागत विपद् प्रतिकार्य योजना तर्जुमा	पटक	१	नगरस्तर	००	३.००	००	००	००	३.००	
नगर तथा वडास्तर विपद् व्यवस्थापन कोष	पटक	३	सबै वडा	२०.००	२०.००	२५.००	५५.००	६०.००	१८०	
विपद् नक्सांकन कार्यक्रम	पटक	१	नगरस्तर	००	३.००	००	००	००	३.००	
तालिमयुक्त जनशक्ति तयारी र जनचेतना कार्यक्रम ।	पटक	५	नगरस्तर	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
विपद् व्यवस्थापन सामग्री खरिद तथा भण्डारण कार्यक्रम	पटक	५	नगरस्तर	३.०३	७.३६	११.४२	१४.९३	१६.७०	५३.४४	
तटबन्ध निर्माण कार्यक्रम (सबै वडाका प्रभावित स्थानहरुमा संघ तथा प्रदेश सरकारसँगको समन्वयमा) ।			नदी नियन्त्रणमा समावेश							
बायो इन्जिनियरिङ कार्यक्रम ।			वन विकासमा समावेश							
विपद् तर्फको जम्मा				२९.०३	३४.३६	३७.४२	७०.९३	७७.७०	२४९.४४	
वन वातावरण एवं विपद् व्यवस्थापन तर्फको कूल जम्मा				११६.१३	१३८.५५	१४४.६४	१५०.८८	१५७.२८	७०७.४८	
५. संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह र सुशासन										
५.१ संस्थागत सुशासन तथा क्षमता विकास										
आवश्यक थप कानूनहरु तर्जुमा ।	संख्या	११५	पालिका स्तर	१.५०	१.५०	१.५०	२.००	२.००	८.५०	नगरपालिका

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
सार्वजनिक सुनुवाई र प्रगति समीक्षा कार्यक्रम ।	पटक	१०	पालिका स्तर	४.५०	६.५०	६.५०	७.००	४.२८	२८.७८	न.पा./वडा कार्यालय
वडा तहमा एकीकृत घुम्ती सेवा सञ्चालन कार्यक्रम	पटक	१०	पालिका स्तर	५.००	५.००	५.००	६.००	५.००	२६.००	न.पा./वडा कार्यालय
क्षमता विकास योजना निर्माण ।	पटक	१	पालिका स्तर	३.००	००	००	००	००	३.००	नगरपालिका
कर्मचारी तथा जनपैतिनिधिहरुको क्षमता विकास कार्यक्रम ।	पटक	५	पालिका स्तर	१५.००	३०.००	२१.१४	३२.३८	३०.००	१२८.५२	नगरपालिका
एकद्वार सेवा प्रणालीको लागि आवश्यक पूर्वाधार निर्माण कार्यक्रम	पटक	१	पालिका स्तर	१५.००	००	००	००	५.००	२०.००	नगरपालिका/
भौतिक सामग्री तथा उपकरणको व्यवस्था ।	पटक	५	नगरपालिका स्तर	१०.००	२०.००	१५.००	१५.००	२०.००	८०.००	नगरपालिका/वडा कार्यालय
आवधिक योजनाको मध्यावधिक समिक्षा	पटक	१	पालिका स्तर	००	००	१०.००	००	२०.००	३०.००	नगरपालिका
वार्षिक योजना, बुलेटिन तथा अन्य प्रकाशनहरु (वार्षिक)	पटक	५	पालिका स्तर	५.००	५.००	५.००	५.००	५.००	२५.००	नगरपालिका
पारदर्शीताका लागि मिडिया मोबिलाइजेसन कार्यक्रम ।	पटक	५	पालिका स्तर	२.५०	२.५०	२.५०	३.००	३.००	१३.५०	
सेवा प्रवाह/क्षमता विकास जम्मा				६१.५०	७०.५०	६६.६४	७०.३८	९४.२८	३६३.३०	
५.२ वित्तीय सुशासन										
राजस्व सुधार कार्य योजना निर्माण कार्यक्रम ।	पटक	२	पालिका स्तर	००	४.००	००	००	५.००	९.००	नगरपालिका
मध्यकालीन खर्च संरचना तर्जुमा (वार्षिक रुपमा)	पटक	५	पालिका स्तर	३.००	३.००	३.००	३.००	३.००	१५.००	नगरपालिका
वार्षिक खरिद योजना तथा खरिद गुरु योजना तर्जुमा ।	पटक	५	पालिका स्तर	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	लेखा शाखा/जिन्सी
कर्मचारीलाई सुशासन सम्बन्धी तालिम कार्यक्रम ।	पटक	२	पालिका स्तर	१.००	००	००	१.५०	००	२.५०	
बेरुजु फछ्यौट कार्यक्रम । (वार्षिक	पटक	५	पालिका स्तर	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
रुपमा)										
वित्तीय सुशासन तर्फको जम्मा				६.००	९.००	५.००	६.५०	१०.००	३६.५०	
५.३ न्याय प्रणाली										
न्यायिक समितिका पदाधिकारी, मेलमिलापकर्ता तथा कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम ।	पटक	५	पालिका स्तर	३.००	३.००	५.००	५.००	५.००	२१.००	नगरपालिका
स्थानीय स्तरमा कानूनी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन ।	पटक	५	सबै वडाहरु	३.००	३.००	३.००	३.००	३.००	१५.००	नगरपालिका/वडा कार्यालय
न्याय प्रणाली तर्फको जम्मा				६.००	६.००	८.००	८.००	८.००	३६.००	
५.४ नविनतम प्रविधिको प्रयोग										
विद्युतीय शासन प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।	पटक	५	पालिका स्तर	४.६३	२९.०५	३५.००	४०.००	२०.००	१२८.६८	नगरपालिका
नगरपालिका तथा वडा कार्यालय बीच नेटवर्किङ ।	वडा संख्या	१८	पालिका स्तर	४.००	००	५.००	००	५.००	१४.००	नगरपालिका/वडा कार्यालय
नविनतम प्रविधिको प्रयोग तर्फको जम्मा				८.६३	२९.०५	४०.००	४०.००	२५.००	१४२.६८	
५.५ शान्ति सुरक्षा										
प्रभावकारी सुरक्षा व्यवस्थापनमा आवश्यक सहयोग ।	पटक	५	पालिका स्तर	२.००	४.००	४.००	४.००	२.००	१६.००	नगरपालिका./नेपाल प्रहरी
सामुदायिक प्रहरी कार्यक्रम	पटक	५	पालिका/वडा स्तर	२.००	५.००	५.००	६.००	२.००	२०.००	नगरपालिका./नेपाल प्रहरी
लागूपदार्थ तथा दुर्व्यसन नियन्त्रण तथा सचेतना कार्यक्रम ।	पटक	५	पालिका/वडा स्तर	१.००	१.००	२.००	२.००	२.००	८.००	नगरपालिका./नेपाल प्रहरी
शान्ति सुरक्षा तर्फको जम्मा				५.००	१०.००	११.००	१२.००	६.००	४४.००	
५.६ अनुगमन तथा मूल्यांकन पद्धतिमा सुधार										
नतीजामा आधारित अनुगमन तथा मूल्यांकन पद्धतिका सूचकहरु सहितको कार्यविधि तर्जुमा ।	पटक	१	पालिका स्तर	३.००	००	००	००	००	३.००	नगरपालिका/अनुगमन समिति
सम्बद्ध व्यक्तिहरुलाई क्षमता विकास	पटक	५	पालिका स्तर	२.००	२.००	२.००	२.००	२.००	१०.००	नगरपालिका

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजना अवधिको कूल लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम स्थल	योजना अवधिको लगानी (रु लाखमा)						जिम्मेवार निकाय
				०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८	जम्मा	
कार्यक्रम ।										
उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीहरुलाई क्षमता विकास कार्यक्रम ।	पटक	६	पालिका तथा वडा तह	२.००	३.००	३.००	३.००	३.००	१४.००	नगरपालिका
अनुगमन तथा मूल्यांकन पद्धतिमा सुधार तर्फको जम्मा				७.००	५.००	५.००	५.००	५.००	२७.००	
५.७ तथ्यांक प्रणाली										
नगर पार्श्वचित्र तयारी तथा प्रकाशन कार्यक्रम ।	पटक	१	पालिका स्तर	१५.००	००	००	००	००	१५.००	
क्षेत्रगत तथ्याङ्क संकलन, प्रशोधन र विश्लेषण एवं प्रकाशन ।	पटक	५	पालिका स्तर	२.००	२.००	२.००	२.००	२.००	१०.००	नगरपालिका/प्रशासन शाखा
GIS प्रविधिबाट स्थानगत तथ्यांक तथा नक्सा अद्यावधिक कार्यक्रम ।	पटक	५	पालिका स्तर	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	प्रशासन शाखा
तथ्यांक प्रणाली तर्फको जम्मा				१८.००	३.००	३.००	३.००	३.००	३०.००	
५.८ सामुदायिक-गैसस-साभेदारी										
टोल विकास संस्था परिचालन ।	पटक	५	वडा तहमा	२.००	३.००	३.००	३.००	३.००	१४.००	नगरपालिका
स्थानीय सामुदायिक संघ संस्थाहरुसंग नियमित छलफल तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम । (वार्षिक)	पटक	१०	पालिका स्तर	२.००	३.००	३.००	३.००	३.००	१४.००	नगरपालिका
आवश्यक थप कानूनहरु तर्जुमा ।	संख्या	११५	पालिका स्तर	१.५०	१.५०	१.५०	२.००	२.००	८.५०	नगरपालिका
सामुदायिक-गैसस-साभेदारी तर्फको जम्मा				४.००	६.००	६.००	६.००	६.००	२८.००	
संघीय सशर्त चालु अनुदान जम्मा				५.००	५.२५	५.५१	५.७९	६.०८	२७.६३	
नगर स्तरिय जम्मा				१३७.५	११३.५	१३६.५	१३४.५	१७९.३६	७०१.३६	
कार्यालय संचालन तथा प्रशासनिक खर्च				१९४५.२९	२०४२.५५	२१४४.६८	२२५१.९२	२३६४.५१	१०७४८.९५	
विगतका योजनाहरुको भुक्तानी				३००.००	०.००	०.००	०.००	०.००	३००.००	
संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह र सुशासन तर्फको जम्मा				२३८७.७९	२१६१.३	२२८६.६९	२३९२.२१	२५४९.९५	११७७७.९४	

११.३ अनुगमन तथा मूल्यांकन

अनुगमन तथा मूल्यांकन एउटा व्यवस्थापकीय कार्य हो । विभिन्न तह, निकायबाट सञ्चालित विकास कार्यक्रमहरुबाट अपेक्षित लक्ष्य, उद्देश्य हासिल गर्ने सन्दर्भमा सम्पादित कामको विभिन्न सूचकहरुको आधारमा मापन गर्न र अभिलेखीकरण गर्नका लागि अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने गरिन्छ ।

कुनैपनि योजना, कार्यक्रम कार्यान्वयनको जवाफदेहिता सुनिश्चित गर्ने माध्यमको रुपमा अनुगमन तथा मूल्यांकनको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । अनुगमन तथा मूल्यांकन सम्बन्धी पद्धतिलाई धेरै अघि देखि कार्यान्वयनमा ल्याइएता पनि प्रभावकारी रुपमा पालना नगर्दा यस व्यवस्थालाई स्वचालित अथवा संस्थागत गर्न नसकिएको अवस्था छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा स्थानीय सरकारको उप-प्रमुख वा उपाध्यक्षलाई योजना तथा कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्यांकन गरी प्रतिवेदन गर्ने जिम्मेवारी दिइएको छ, तर यस्तो महत्वपूर्ण विषयमा अनुगमन तथा मूल्यांकन सम्बन्धी संरचनागत संयन्त्र सम्बन्धी व्यवस्था र आवश्यक प्रक्रिया बारे उल्लेख भएको देखिदैन । संविधानतः पालिकाहरु आफ्नो जनता प्रति पूर्ण जवाफदेही र उत्तरदायी भई अघि बढ्नु पर्ने परिप्रेक्षमा उपलब्ध साधन श्रोतको कुशल ढङ्गले परिचालन गरी अपेक्षित नतिजा हासिल गर्न अनुगमन तथा मूल्यांकनको अहं भूमिका रहन्छ । स्थानीय स्तरमा अनुगमन तथा मूल्यांकन सम्बन्धी स्पष्ट कानूनको अभाव, आवश्यक साधन श्रोत, तथ्यांक तथा जनशक्तिको अभाव जस्ता समस्याहरु विद्यमान छन् । उपलब्ध जनशक्तिको क्षमता विकास गरी प्रविधिमैत्री अनुगमन तथा मूल्यांकन पद्धति र जवाफदेही एवं जिम्मेवारी बोध सहितको संरचना तयार गर्नु उत्तिकै चुनौतीपूर्ण छ ।

प्रभावकारी अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणाली मार्फत कार्यक्रम/आयोजनाहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरी जवाफदेहिता सुनिश्चित गर्नु अनुगमन तथा मूल्यांकनको प्रमुख उद्देश्य हो । यसका लागि नतिजा मूलक एवं स्वचालित अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणालीलाई संस्थागत गर्न अपरिहार्य हुन्छ । अनुगमन तथा मूल्यांकनका लागि स्थानीय सरकारले नीतिगत व्यवस्था गरी यस प्रणालीलाई संस्थागत गर्ने, अनुगमन तथा मूल्यांकनबाट प्राप्त पृष्ठपोषणलाई नीति निर्माण तहमा तथ्यपरक सूचनाको रुपमा ग्रहण गरी बहु-उपयोग गर्ने जस्ता रणनीति लिई अनुगमन तथा मूल्यांकन सम्बन्धी व्यवस्थाका लागि आवश्यक प्रक्रिया, संयन्त्र र जवाफदेहिता जस्ता पक्षहरु समेटी स्थानीय स्तरको कार्यविधि तर्जुमा गर्ने, कार्यक्रम/आयोजनाको प्रतिफल सूचकका आधारमा चौमासिक/वार्षिक अनुगमन गर्ने प्रणालीको विकास गर्ने, जवाफदेही अनुगमन तथा मूल्यांकन संयन्त्र निर्माण गर्ने, नतिजा खाकाको प्रतिफल सूचकको आधारमा योजनाको वार्षिक समीक्षा गर्ने, अनुगमन तथा मूल्यांकनका लागि आवश्यक साधन श्रोतको सुनिश्चितता गर्ने र यसमा खटिने जनशक्तिको लागि क्षमता विकास कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने कार्यनीतिहरु लागूगरिनु पर्दछ । यस आवधिक योजना अन्तरगतका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरुको अनुगमन तथा मूल्यांकनका लागि देहायका कार्यहरु सिफारिस गरिएको छ ।

अनुगमन तथा मूल्यांकन कार्यविधि निर्माण र क्षमता विकास : अनुगमन तथा मूल्यांकन कार्यविधिमा अनुगमन तथा मूल्यांकन सम्बन्धी व्यवस्था र यसको प्रयोग, अनुगमन तथा मूल्यांकनका प्रकार, तरिका र समय सीमा, अनुगमन तथा मूल्यांकन सम्बन्धी प्रक्रिया, सुपरिवेक्षण विधि, सूचकहरु र प्रतिवेदनको ढाँचा, अनुगमन संयन्त्रको व्यवस्था, यस्तो संयन्त्रको दायित्व एवं जवाफदेहिता जस्ता आवश्यक विषयवस्तुहरु समेटिनु पर्दछ । स्थानीय स्तरको यो कार्यविधि तर्जुमाका लागि राष्ट्रिय अनुगमन तथा मूल्यांकन दिग्दर्शन-२०७५ मार्गदर्शक आधार हुन सक्दछ । अनुगमन तथा मूल्यांकन सम्बन्धी कार्यका लागि आवश्यक श्रोत साधनको व्यवस्थापनका साथै अनुगमन तथा मूल्यांकन संयन्त्रमा रहने जनशक्तिको क्षमता विकास कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनुपर्दछ ।

अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिको गठन : योजनाको लागत, परिमाण, समय सीमा र गुणस्तरीयताको आधारमा अनुगमन गरी आवश्यक पृष्ठपोषण दिनको लागि निम्न अनुसारको अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति गठन गर्ने ।

- क) नगरपालिका प्रमुख - संयोजक
 - ख) नगरपालिका प्रमुखले तोकेको एकजना महिला सहित कार्यपालिका सदस्यहरु मध्येबाट २ जना सदस्य - सदस्य
 - ग) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - सदस्य
 - घ) योजना शाखाका प्रमुख - सदस्य सचिव
- यस समितिमा आवश्यकतानुसार कार्यपालिकाका अन्य सदस्य तथा विषय विज्ञलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ । कार्यपालिकामा एकीकृत कार्यान्वयन कार्ययोजना पेश भएको १५ दिन भित्र अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिले

आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयन गर्नेछ ।

वडा स्तरीय अनुगमन समितिको गठन : वडा भित्र सञ्चालित योजनाको लागत, परिमाण, समय सीमा र गुणस्तरीयताका आधारमा अनुगमन गरी आवश्यक पृष्ठपोषण दिनका लागि निम्नानुसारको वडा स्तरीय अनुगमन समिति गठन गर्ने :

- क) सम्बन्धित वडाको वडाध्यक्ष - संयोजक
ख) वडा सदस्यहरु - सदस्य
ग) वडा सचिव - सदस्य सचिव

यस समितिमा आवश्यकतानुसार अन्य कर्मचारीलाई आमन्त्रण गर्न सकिने छ । यस समितिले अनुगमनमा देखेका विषयका सम्बन्धमा अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिलाई नियमित जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

आयोजनाको प्रभाव मूल्यांकन सम्बन्धी व्यवस्था : नगरपालिकाले ५ करोड भन्दा बढी लागतका ठूला आयोजनाको योजना सम्पन्न भएको २ वर्ष भित्र तेस्रो पक्षबाट प्रभाव मूल्यांकन गराउनुपर्ने हुन्छ । आवधिक योजनाको अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रक्रियाको खाका देहायको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. ११.२ : आवधिक योजनाको अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रक्रिया

के अनुगमन गर्ने?	कसले अनुगमन गर्ने?	कहिले अनुगमन गर्ने?	कसरी अनुगमन गर्ने?
कार्यक्रम वा प्रक्रिया अनुगमन	सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति, वडा समिति, सरकारी र गैसस, परियोजना	पटके, मासिक, चौमासिक र वार्षिक	- स्थलगत अनुगमन गर्ने - चौमासिक कार्ययोजनाको लक्ष्य र प्रगति विवरणको तुलना गर्ने
प्रतिफल अनुगमन	नगर कार्यपालिका, सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति	चौमासिक, अर्धवार्षिक, वार्षिक र मध्यावधिक	- स्थलगत अनुगमन गर्ने - वार्षिक कार्ययोजनाको लक्ष्य र प्रगति विवरणको तुलना गर्ने - नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार नतिजा मापन गर्ने
असर तह अनुगमन	नगर कार्यपालिका, सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति र तेस्रो पक्ष	वार्षिक, मध्यावधिक र अन्तिम वर्ष	- सहभागितामूलक छलफल गर्ने - नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार नतिजा मापन गर्ने - नमूना सर्वेक्षण गर्ने
प्रभाव तह अनुगमन	नगर कार्यपालिका, सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति र तेस्रो पक्ष	मध्यावधिक र अन्तिम वर्ष	- नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार नतिजा मापन गर्ने - सहभागितामूलक छलफल गर्ने - अध्ययन तथा सर्वेक्षण

११.४ नतिजामा आधारित अनुगमन ढाँचा अनुसार वार्षिक समीक्षा

अवधारणा तथा विद्यमान स्थिति

योजना नीति, कार्यक्रम तथा आयोजनाको कार्यान्वयनबाट अपेक्षित नतिजा के कती हासिल भयो भन्ने जानकारी पाउन निरन्तर रुपमा सूचनाको संकलन र विश्लेषण गर्ने प्रक्रियालाई नतिजा मूलक अनुगमन भनिन्छ । अर्को शब्दमा यस प्रणालीले आयोजनाको नतिजा खाकामा निर्धारित उद्देश्य र लक्ष्य अनुसारको नतिजा का लागि आवश्यक लगानी भए नभएको र प्रतिफल हासिल भए नभएको निक्कै गर्दछ । योजना नीति, कार्यक्रम तथा आयोजनाको कार्यान्वयनबाट हासिल गरिएको उपलब्धीलाई अपेक्षित नतिजा सँग तुलना गरी दक्षता, प्रभावकारिता, सान्दर्भिकता, प्रभाव र दीगोपनाको लेखाजोखा गर्ने कार्य नतिजामूलक मूल्यांकन हो । नतिजामूलक व्यवस्थापनलाई संस्थागत गर्न सकिएमा मात्र नतिजामूलक अनुगमनलाई प्रभावकारी बनाउन सकिन्छ । यस पद्धतिले विकास नतिजा लाई केन्द्र भागमा राखी रणनीतिक योजना, जोखिम व्यवस्थापन तथा उपलब्धीको मापन

गर्दै निर्णय प्रक्रियालाई वस्तुगत तथा सबल बनाउन योगदान पुऱ्याउछ । विकास प्रक्रियाका सबै चरणमा नतिजा सुनिश्चित गर्ने, कार्यक्रम तर्जुमा र अनुगमन तथा मूल्यांकनलाई नतिजासँग आबद्ध गर्ने, नतिजा मापनका लागि सरल सूचकहरु सहितको फारम प्रयोग गर्ने, लगानी तथा क्रियाकलापलाई नतिजासँग आबद्ध गर्ने, प्रभावकारी नतिजाबाट पृष्ठपोषण लिने जस्ता विषयहरु नतिजामूलक अनुगमन पद्धतिमा पर्दछन् ।

राष्ट्रिय योजना आयोगबाट तर्जुमा गरिएको राष्ट्रिय अनुगमन तथा मूल्यांकन दिग्दर्शन-२०७५ मा नतिजामा आधारित अनुगमन तथा मूल्यांकन सम्बन्धी व्यवस्था रहेको भएता पनि यस पद्धतिलाई संस्थागत गर्न सकिएको अवस्था छैन । स्थानीय तहमा अनुगमन तथा मूल्यांकन सम्बन्धी स्पष्ट कानूनी आधार बनिनसकेको अवस्थामा नतिजामा आधारित अनुगमन तथा मूल्यांकन पद्धतिलाई संस्थागत गर्न प्रविधिमैत्री उत्प्रेरित जनशक्ति र प्रतिबद्ध नेतृत्वको खाँचो रहन्छ ।

नतिजा मा आधारित अनुगमन ढाँचा अनुसार वार्षिक समीक्षा

प्रस्तुत आवधिक योजनामा सबै विषयगत क्षेत्रको परिमाणात्मक लक्ष्य सहितको एकीकृत नतिजा खाका प्रस्तुत गरिएको छ । त्यसैगरी अनुगमन तथा मूल्यांकन पद्धतिलाई वस्तुगत र तथ्यपरक बनाउन नतिजामा आबद्ध गर्ने प्रयत्न गरिएको छ । यसरी तयार गरिएको नतिजामा आधारित ढाँचालाई कार्यक्रम तथा आयोजनाको वार्षिक समीक्षा कार्यक्रममा प्रयोगमा ल्याउदा सरोकारवालाहरु सबैलाई कार्यक्रम तथा आयोजनाको वास्तविक स्थितिको जानकारी हुन्छ । नतिजा मूलक अनुगमनमा देहायका विषयहरुलाई ध्यानमा दिई नतिजा को मापन गरिन्छ ।

- विभिन्न सूचकहरुको लक्ष्य र प्रगति बीचमा अन्तर रहे नरहेको ।
- सूचकहरुको लक्ष्य र प्रगति बीच अन्तर भएमा कारणको पहिचान गर्ने ।
- लक्ष्य हासिल गर्न गर्नुपर्ने कार्यको पहिचान गर्ने ।
- कार्यान्वयनमा स्थलगत अवरोधहरु के-के छन् ।
- कार्यान्वयन रणनीति परिवर्तनको व्यवस्थापन योजना बनाउने ।
- लगानी, प्रक्रिया, प्रतिफलको असर र प्रभावसँगको अन्तर सम्बन्ध विकास गरी नतिजा श्रृंखला तयार गर्ने ।

आवधिक योजनाको नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्यांकन खाका निम्नानुसार रहेको छ ।

तालिका नं. ११.३ : आवधिक योजनाको नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्यांकन खाका

नतिजा श्रृङखला	सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु					समयावधि	जिम्मेवारी
	सूचक विवरण	इकाई	आधार वर्ष ०८२/८३	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)			
				०८५/८६	०८७/८८		
लक्ष्य : रोजगारी र आयमा वृद्धि गरी रामग्रामवासीको जीवनस्तरमा दीगो तथा गुणात्मक परिवर्तन ल्याउने	आर्थिक वृद्धि दर	प्रतिशत	३.८५*	५	७	● वार्षिक ● मध्यावधि ● अन्तिम	● अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति ● विषयगत समिति / विषयगत शाखाहरु ● तेश्रो पक्ष
	प्रति व्यक्ति आय	अमेरिकी डलर	१५३५*	१९००	२३५०		
	गरिबीको रेखा मुनीको जनसंख्या (निरपेक्ष गरिबी)	प्रतिशत	२०.२७*	१८	१६		
	बहुआयामिक गरिबीको जनसंख्या	प्रतिशत	१७.४*	१५	१३		
	बेरोजगारीको दर	प्रतिशत	१२.६*	१०	८		
	श्रम शक्तिको सहभागिता दर	प्रतिशत	३८.५**	४५	५०		
	कुल गार्हस्थ उत्पादनमा कृषि क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	२४*	२२	२०		
	कुल गार्हस्थ उत्पादनमा गैर कृषि क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	७६*	७८	८०		
	कृषि उत्पादकत्व (प्रमुख बाली धान)	मे.ट/प्रति हेक्टर	४.४६	४.६	४.७		
	तरकारी उत्पादन (आलु समेत)	मे.ट/प्रति हेक्टर	१३.१०	१३.७	१४		
	भैंसीको दुध उत्पादन (प्रति भैंसी/प्रति दिन)	लिटर	४.५	६	८		
	कृषि भूमिमा सिंचाई सुविधा उपलब्धता	प्रतिशत	८२.५४	८६	९०		
	साक्षरता दर (५ वर्ष माथि)	प्रतिशत	७७.७	८३	८५		
	५ वर्ष मुनिका बाल मृत्यु दर (प्रति हजार जीवित जन्ममा)	संख्या	४१**	३५	३०		
	मातृ मृत्यु दर (प्रति लाख जीवित जन्ममा)	संख्या	२०७**	१५०	१२०		
	औषत आयु	वर्ष	६९.५**	७१	७३		
	मानव विकास सूचकाङ्क	प्रतिशत	०.५६३**	०.५९५	०.६१०		
	शुद्ध खानेपानीको उपलब्धता	प्रतिशत	४८	६०	७०		
	सबैभन्दा टाढाको क्षेत्रबाट सार्वजनिक यातायातसम्म पुग्ने पैदल यात्राको समय	मिनेट	५३	४०	२०		
	विद्युत उपलब्धता (सोलार समेत)	प्रतिशत	९८.८	९९.३	१००		
	मोबाइल प्रयोगकर्ता (परिवार)	प्रतिशत	७६.१	८३	९०		
	इन्टरनेट सेवामा पहुँच (परिवार)	प्रतिशत	३२.०२	५५	६५		
	शौचालय भएका घर	प्रतिशत	९७.१	९९	१००		
	खाना पकाउने इन्धन-दाउराको प्रयोग	प्रतिशत	३४.८	२८	२५		
	बेरुज फछ्यौट	प्रतिशत					

नतिजा शृङखला	सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु					समयावधि	जिम्मेवारी
	सूचक विवरण	इकाई	आधार वर्ष ०८२/८३	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)			
				०८५/८६	०८७/८८		
	कुल वार्षिक बजेटमा आन्तरिक आयको हिस्सा	प्रतिशत	७.२६	९.५	११		
	स्थानीय शासन कार्यसम्पादन स्वमूल्यांकनमा प्राप्ताङ्क (आ.व.०८१/०८२)	प्रतिशत	६०.४०****	८०	८५		
असर १ : कृषि, पर्यटन, उद्योग लगायतका क्षेत्रहरुको विकास र प्रवर्द्धन मार्फत दीगो तथा उच्च आर्थिक वृद्धि हासिल गर्ने	कुल खाद्यान्न उत्पादन	मे.ट.	५५१८६****	६२०००	६५५००	● चौमासिक ● वार्षिक ● मध्यावधि	● अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति ● विषयगत समिति/आर्थिक विकास शाखा ● कृषि तथा पशुपंक्षी इकाई ● वडा स्तरीय अनुगमन समिति
	मासु उत्पादन (वार्षिक)	मे.ट.	५१२****	५.६०	६००		
	दूध उत्पादन (वार्षिक)	मे.ट.	८०००****	८५००	९०००		
	दलहन उत्पादन	मे.ट.	१२७४ ****	१३२०	१३५०		
	तेलहन	मे.ट.	५८८****	६५०	७००		
प्रतिफल १.१ : कृषि, पशुपालन तथा वनजन्य बस्तुमा आधारित उद्योग/व्यवसायलाई व्यवसायीकरण गर्ने ।	धान पकेट क्षेत्र	संख्या	१२	१४	१५	● चौमासिक ● वार्षिक ● मध्यावधि	● अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति ● विषयगत समिति/आर्थिक विकास शाखा ● कृषि तथा पशुपंक्षी इकाई ● वडा स्तरीय अनुगमन समिति
	मकै उत्पादन पकेट क्षेत्र	संख्या	२	३	४		
	घरेलु उद्योग, व्यापार व्यवसाय र सेवा क्षेत्रमा समेत संलग्न परिवार	संख्या	१२९२	१४००	१५००		
	दूध संकलन केन्द्र तथा डेरी	संख्या	५	७	८		
	कृषक समूह	संख्या	१४३	१५५	१६०		
	पशुपंक्षी व्यवसायिक फर्म	संख्या	७६	८५	९०		
प्रतिफल १.२ : पर्यटन क्षेत्रको विकास र प्रवर्द्धनबाट आय स्तर बढाउने ।	स्तरीय होटल, मोटल, रेष्टुरेण्ट र रिसोर्ट	संख्या	१	३	४	● चौमासिक ● वार्षिक ● मध्यावधि	● अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति ● विषयगत समिति/आर्थिक विकास शाखा ● वडा स्तरीय अनुगमन समिति ● पूर्वाधार विकास शाखा
	होमस्टे संचालन	संख्या	०	१	१		
	पर्यटन मार्ग	संख्या	०	१	१		
	पर्यटकीय सूचना केन्द्र	संख्या	१	१	१		
	पर्यटन एप्स/सफ्टवेयर निर्माण	संख्या	०	१	१		
	बहुसांस्कृतिक संग्रालय निर्माण तथा व्यवस्थापन	संख्या	१	१	१		
	कोशेली घर निर्माण तथा व्यवस्थापन	संख्या	०	१	१		
	पर्यटन प्रचार सामाग्री (अडियो, भिडियो, श्रव्यदृष्य, बुकलेट आदि)	प्रकाशन संख्या	०	३	५		
प्रतिफल १.३ : श्रमको उचित प्रयोग गरी रोजगारी श्रृजना मार्फत गरिवी न्यूनीकरण गर्ने	६ महिना भन्दा बढी रोजगार प्राप्त जनशक्ति	संख्या				● चौमासिक ● वार्षिक ● मध्यावधि	● अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति ● विषयगत समिति/सामाजिक तथा आर्थिक विकास शाखा ● वडा स्तरीय अनुगमन समिति
	अति विपन्न परिवार राहत कार्यक्रमबाट रोजगारी सिर्जना	संख्या					
	आयआर्जनमा संलग्न (कृषि पशुपंक्षी लगायत विभिन्न उद्यम समूह)	समूह संख्या	२१९	२४०	२५०		

नतिजा शृङखला	सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु					समयावधि	जिम्मेवारी
	सूचक विवरण	इकाई	आधार वर्ष ०८२/८३	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)			
				०८५/८६	०८७/८८		
							सहकारी
असर २ : समुन्नत र मर्यादित जीवनका लागि शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई लगायतका सामाजिक पूर्वाधारहरुको समुचित विकास गर्ने ।	शिक्षक विद्यार्थी अनुपात (माध्यमिक तह)	अनुपात				- चौमासिक - वार्षिक - मध्यावधि	- अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति - विषयगत समिति/सामाजिक विकास शाखा - शिक्षा शाखा/स्वास्थ्य इकाई - पूर्वाधार विकास शाखा - वडा स्तरीय अनुगमन समिति
	बि.सि.जी. खोप कभरेज	प्रतिशत	६४	७५	८०		
	डि.पि.टी., हेपाटाइटिस बि खोप कभरेज	प्रतिशत	५५	१००	१००		
	रुबेला खोप (९-११ महिना)	प्रतिशत	४४	१००	१००		
	जन्मदा २.५ के.जी. < तौल भएका बालबालिका	प्रतिशत	७.२७	५	३		
	१८० दिन आइरन च क्की प्रयोग गर्ने गर्भवती	प्रतिशत	६५	८५	९०		
	भिटामिन ए प्रयोग गर्ने महिला	प्रतिशत	६१	७०	७५		
	पहिलो पटक स्वास्थ्य संस्थामा जाने गर्भवती	प्रतिशत	९३	९५	१००		
४ पटकसम्म स्वा. संस्थामा जाँच गराउने गर्भवती	प्रतिशत	८३	९०	९५			
प्रतिफल २.१ : गुणस्तरीय शिक्षा र स्वास्थ्य सेवामा सहज पहुँचको व्यवस्था गर्ने ।	नमूना सामुदायिक विद्यालय	संख्या	०	१	१	- चौमासिक - वार्षिक - मध्यावधि	- अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति - विषयगत समिति/सामाजिक विकास शाखा - शिक्षा शाखा/स्वास्थ्य इकाई - वडा स्तरीय अनुगमन समिति
	प्राविधिक धारका विद्यालय	संख्या	१	२	२		
	विज्ञान प्रयोगशाला भएका विद्यालय	संख्या	११	१३	१५		
	ICT ल्याब भएका विद्यालय	संख्या	१२	१५	१५		
	इन्टरनेट सेवा उपलब्ध विद्यालय	संख्या	३३	३३	३३		
	अपाङ्गमैत्री पूर्वाधार भएका विद्यालय	संख्या	०	१०	१५		
	पक्की शौचालय भएका विद्याल	प्रतिशत	१००	१००	१००		
	खेल मैदान भएका विद्यालय	संख्या	२५	३०	३३		
	एम्बुलेन्स सेवा	संख्या					
	स्वस्थ्य चौकी स्तरोन्नती	संख्या	०	२	२		
प्रतिफल २.२ : स्वच्छ खानेपानीको उपलब्धता र सरसफाइ सेवाको सुनिश्चित गर्ने ।	बालमैत्री शौचालय भएका विद्यालयहरु	संख्या	०	१५	२०	- चौमासिक - वार्षिक - मध्यावधि	- नगरकार्यपालिका - अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति - विषयगत समिति/सामाजिक विकास शाखा - पूर्वाधार विकास शाखा - वडा स्तरीय अनुगमन समिति
	ल्याण्डफिल साइट निर्माण	संख्या	०	०	१		
प्रतिफल २.३ : मौलिक संस्कृति, भाषा र परम्पराको संरक्षण गर्ने ।	साँस्कृतिक संग्राहलय	संख्या	१	१	१	- वार्षिक - मध्यावधि - अन्तिम	- अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति - विषयगत समिति
	साँस्कृतिक महोत्सव	संख्या	०	३	५		
	भाषा संस्कृति संरक्षणका लागि स्थानीय भाषामा	पटक	०	६	१०		

नतिजा शृङखला	सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु					समयावधि	जिम्मेवारी
	सूचक विवरण	इकाई	आधार वर्ष ०८२/८३	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)			
				०८५/८६	०८७/८८		
	वक्तृत्वकला र लोक नृत्य प्रतियोगिता						सामाजिक विकास शाखा
प्रतिफल २.४ : खेलकूदको माध्यमबाट युवाहरुलाई आत्मसम्मान हुनेगरी राष्ट्रिय गौरव वृद्धिमा सरिक बनाउने ।	मुख्य खेल मैदान	संख्या	७	९	१०	- चौमासिक - वार्षिक - मध्यावधि	- अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति - विषयगत समिति/पूर्वाधार तथा शिक्षा शाखा - वडा स्तरीय अनुगमन समिति
	प्रशिक्षण प्राप्त खेलाडी	संख्या					
प्रतिफल २.५ : सेवा, सुविधा र अवसर वितरणमा समन्यायिक सिद्धान्तको अवलम्बन गरी सामाजिक समावेशिता र समानतामा आधारित विकास प्रक्रियालाई आत्मसात गर्दै सामाजिक सुरक्षा र न्याय प्रणालीको प्रवर्द्धन गर्ने ।	जेष्ठ नागरिक मिलन केन्द्र स्थापना	संख्या	०			- चौमासिक - वार्षिक - मध्यावधि	- अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति - विषयगत समिति/पूर्वाधार तथा सामाजिक विकास शाखा - वडा स्तरीय अनुगमन समिति
	बालक्लब सञ्चालन	संख्या	१०८	११५	१२०		
	बालश्रममुक्त वडा	संख्या	१८	१८	१८		
	शारीरिक अशक्तहरुको सञ्जाल निर्माण तथा परिचालन	संख्या	०	१	१		
	लैंगिक उत्तरदायि बजेट परीक्षण (वार्षिक)	संख्या	०	३	५		
	लैससास नीति तर्जुमा	पटक	१	१	१		
असर ३ : स्तरयुक्त भौतिक पूर्वाधारहरुको विकास मार्फत आर्थिक, सामाजिक क्रियाकलापमा सहज पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।	पैदल यात्राको दुरी सार्वजनिक यातायातको पहुँच सम्म	मिनट	५३	४०	२०	- चौमासिक - वार्षिक - मध्यावधि	- अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति - विषयगत समिति/पूर्वाधार विकास शाखा - वडा स्तरीय अनुगमन समिति
	आधुनिक व्यवस्थित बस पार्क	संख्या	१	१	१		
	स्तरयुक्त चार लेनको नमुना सडक	कि.मि.	०	२	११		
	एफ.एम.रेडियो सञ्चालन	संख्या	२	२	२		
प्रतिफल ३.१ : भौतिक पूर्वाधार विकासका लागि दीर्घकालीन नीति तथा योजना तर्जुमा र भू-उपयोग सम्बन्धी हालको वर्गीकृत मापदण्डलाई थप व्यवस्थित गरी कार्यान्वयन गर्ने ।	ग्रामिण यातायात गुरुयोजना अध्यावधिक	संख्या	०	१	१	- चौमासिक - वार्षिक - मध्यावधि	- अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति - विषयगत समिति/पूर्वाधार विकास शाखा - वडा स्तरीय अनुगमन समिति
	भू-उपयोग नीति अनुसार जग्गाको वर्गीकरण	पटक	१	१	१		
	विस्तृत भू-उपयोग योजना तर्जुमा	संख्या	१	१	१		
प्रतिफल ३.२ : प्रमुख सडक तथा पुल, भवन निर्माण, सिँचाइ तथा तटबन्ध जस्ता पूर्वाधार निर्माणमा केन्द्र	पक्की पुल निर्माण	संख्या	NA	३	१०	- चौमासिक - वार्षिक - मध्यावधि	- नगरपालिका - अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति - विषयगत समिति/पूर्वाधार
	विद्युत उर्जा खपतका लागि विद्युत चुल्हो अनुदान	संख्या	NA	५००	५००		

नतिजा शृङखला	सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु					समयावधि	जिम्मेवारी
	सूचक विवरण	इकाई	आधार वर्ष ०८२/८३	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)			
				०८५/८६	०८७/८८		
तथा प्रदेश सरकारसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने							विकास शाखा
प्रतिफल ३.३ : भवन, वस्ती विकास तथा बजारीकरणका लागि आवश्यक पूर्वाधारको व्यवस्था गर्ने ।	भवन मापदण्ड/संहिता निर्माण	संख्या	०	१	१	- चौमासिक - बार्षिक - मध्यावधि	- अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति - विषयगत समिति/पूर्वाधार विकास शाखा - वडा स्तरीय अनुगमन समिति
	स्वास्थ्य चौकी भवन स्तरोन्नति	संख्या	०	२	२		
	वडा कार्यालय भवन निर्माण	संख्या	१५	१८	१८		
	एकीकृत वस्ती विकासका लागि सम्भाव्यता अध्ययन	संख्या	०	१	१		
असर ४ : वातावरण र विकास बीच सन्तुलित सम्बन्ध बनाई दीगो विकासमा जोड दिने र प्राकृतिक प्रकोपबाट हुने क्षती न्यूनीकरण गर्ने ।	खुल्ला चउर, बुट्यान, नदी किनार र चरन क्षेत्रमा वृक्षारोपण गरी हरियाली प्रर्वद्धन गर्ने	हेक्टर	NA	५	७	- चौमासिक - बार्षिक - मध्यावधि	- अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति - विषयगत समिति/वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन शाखा
प्रतिफल ४.१ : विभिन्न पूर्वाधार तथा आर्थिक विकासका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्दा दीगो विकासको मान्यता अवलम्बन गर्ने र प्राकृतिक सम्पदाहरुको संरक्षणमा स्थानीय प्रविधिको अधिकतम उपयोग गर्ने ।	नदी कटान क्षेत्रमा बायो इन्जिनियरिङ्ग प्रविधिको प्रयोग	कि.मी	NA	४	६	- बार्षिक - मध्यावधि - अन्तिम	- अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति - विषयगत समिति/वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन शाखा - पूर्वाधार विकास शाखा - वडा स्तरीय अनुगमन समिति - तेश्रो पक्ष
	सडकका दुवै किनारा र नदी उकास क्षेत्रमा वृक्षारोपण	हेक्टर	NA	३	४		
	वातावरण संरक्षण तथा जलवायु अनुकूलनसँग सम्बन्धित स्थानीय कानून निर्माण	संख्या	१	२	२		
प्रतिफल ४.२ : प्राकृतिक सम्पदाहरु र जैविक विविधताको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्ने ।	जैविक विविधता संरक्षण सम्बन्धी स्थानीय नीति तर्जुमा	संख्या	०	१	१	- चौमासिक - बार्षिक - मध्यावधि	- अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति - विषयगत समिति/वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन शाखा - वडा स्तरीय अनुगमन समिति
	पोखरी, जलाशयको निर्माण तथा स्तरोन्नति	संख्या	२२	२६	३०		
	वन्यजन्तु, चराचुरुङ्गी र जडिबुटीको तथ्यांक संकलन र अभिलेखीकरण	संख्या	०	१	१		
प्रतिफल ४.३ : विपद् व्यवस्थापनका लागि संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	वडा स्तरमा विपद् व्यवस्थापन कोषको स्थापना	संख्या	०	१०	१८	- चौमासिक - बार्षिक - मध्यावधि	- अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति - विषयगत समिति/वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन शाखा - वडा स्तरीय अनुगमन समिति
	विपद् व्यवस्थापन योजना तर्जुमा	संख्या	०	१	१		
	वडागत विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना	संख्या	०	१०	१८		
	नदी, खोलामा तटबन्ध निर्माण	कि.मी.	६	९.८	१३.८		
	सम्भावित विपद् क्षेत्र नक्सांकन	पटक	०	१	१		

नतिजा शृङखला	सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु					समयावधि	जिम्मेवारी
	सूचक विवरण	इकाई	आधार वर्ष ०८२/८३	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)			
				०८५/८६	०८७/८८		
असर ५ : सहज तथा गुणस्तरीय सेवा प्रवाह र जवाफदेही सार्वजनिक सेवा मार्फत रामग्रामवासीलाई सुशासनको प्रत्याभूति गराउने ।	सार्वजनिक लेखापरीक्षण भएका योजना	प्रतिशत	७५	८५	१००	● चौमासिक ● वार्षिक ● मध्यावधि	● अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति ● विषयगत समिति/योजना तथा प्रशासन शाखा
	भरपर्दो इन्टरनेट सुविधा भएका वडा कार्यालयहरु	संख्या	१८	१८	१८		
	न्यायिक समितिमा आएका मुद्दाहरुको फछ्यौट	प्रतिशत					
	वस्तुगत विवरण अद्यावधिक	पटक	०	१	१		
	लैससास स्थानीय रणनीति तर्जुमा	संख्या	१	१	१		
	लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट परीक्षण (वार्षिक)	पटक	०	३	५		
	निर्णय प्रक्रियामा महिला सहभागिता	प्रतिशत	३३	३८	४०		
प्रतिफल ५.१ : सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई पारदर्शी, जवाफदेही र समय सीमा भित्र आवद्ध गरी नतिजामूलक बनाउने ।	आम्दानी खर्चको सार्वजनिकीकरण (चौमासिक)	पटक	१	९	१५	● वार्षिक ● मध्यावधि ● अन्तिम	● अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति ● विषयगत समिति/प्रशासन शाखा ● वडा स्तरीय अनुगमन समिति ● तेश्रो पक्ष
	सार्वजनिक सुनुवाई (चौमासिक)	पटक	३	९	१५		
	सामाजिक परिक्षण भएको योजना/कार्यक्रम (वार्षिक)	संख्या	०	३	५		
	संगठन तथा व्यवस्थापन अध्ययन	पटक	१	१	२		
	करका दर र दायरा बारे विस्तृत अध्ययन	संख्या	०	१	२		
	मध्यकालीन खर्च संरचना तर्जुमा	पटक	१	३	५		
	शाखा तथा इकाईहरु एवं कर्मचारीहरुको कार्य विवरण तैयारी तथा परिमार्जन	पटक	१	२	३		
	कर्मचारीहरुको कार्य सम्पादन सम्झौता	प्रतिशत	२५	५०	१००		
प्रतिफल ५.२: नगरपालिकालाई नीति निर्माण, नियमन तथा सहजीकरण गर्ने केन्द्रको रुपमा विकास गरी सेवा प्रवाह लगायतका मुख्य कार्यहरुमा वडा कार्यालयलाई जिम्मेवार बनाउने ।	पालिका र वडा कार्यालय बीच नेटवर्किङ्ग	संख्या	१८	१८	१८	● चौमासिक ● वार्षिक ● मध्यावधि	● नगरकार्यपालिका ● अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति ● विषयगत समिति/प्रशासन शाखा ● वडा स्तरीय अनुगमन समिति
	सुविधायुक्त वडा कार्यालय	संख्या	१३	१५	१८		
	कानून तर्जुमा	संख्या	९२	१००	१०५		
प्रतिफल ५.३ : संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि तथा नेतृत्व विकासलाई प्राथमिकता दिने ।	पालिकाको क्षमता विकास योजना तर्जुमा	संख्या	०	१	२	● चौमासिक ● वार्षिक ● मध्यावधि	● नगरकार्यपालिका ● अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति ● विषयगत समिति/प्रशासन शाखा ● वडा स्तरीय अनुगमन समिति
	क्षमता विकासबाट लाभान्वीत कर्मचारी	प्रतिशत	४०	६०	८०		
	क्षमता विकासबाट लाभान्वीत जनप्रतिनिधि	प्रतिशत	४०	६०	१००		

* राष्ट्रिय आधार **प्रादेशिक आधार ***नगरपालिका

११.५ मध्यावधि मूल्याङ्कन

अवधारणा

आवधिक योजनामा सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य, सहित विभिन्न कार्यक्रमहरु प्रस्ताव गरी कार्यान्वयनका लागि विभिन्न रणनीति/कार्यनीतिहरुको व्यवस्था गरिएको हुन्छ । त्यसैगरी योजनामा निर्दिष्ट गरिएका कार्यक्रमहरुलाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्न अनुगमन तथा मूल्यांकन सम्बन्धी व्यवस्थालाई त्यत्तिकै महत्व दिइएको हुन्छ । अनुगमन भन्नाले अधिकार प्राप्त निकायले तोकेको व्यक्ति/संस्थाले निरन्तर वा आवधिक रुपमा गरिने निगरानी, सूचना संकलन, विश्लेषण र सुधारात्मक कार्यलाई बुझिन्छ भने मूल्यांकनले कार्यान्वयन चरणमा रहेका वा सम्पन्न भएका नीति, योजना, कार्यक्रम तथा आयोजनाको सान्दर्भिकता, प्रभावकारिता, कार्यक्षमता, दीगोपना तथा प्रभावहरुका सम्बन्धमा आन्तरिक वा बाह्य मूल्यांकनकर्ताबाट उद्देश्यपूर्ण तवरले गर्ने कार्यलाई बुझिन्छ । योजना, नीति, कार्यक्रम तथा आयोजना कार्यान्वयनका क्रममा भएका सबल तथा दुर्बल पक्षहरुबाट पाठ लिई भावी योजना, नीति, कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा आवश्यक सुधार गर्ने तथा अख्तियार प्राप्त व्यक्तिलाई कार्यान्वयन र नतिजा प्रति जवाफदेही बनाउने उद्देश्यबाट मूल्यांकन सम्बन्धी कार्य हुन्छ । यस्ता नीति, योजना, कार्यक्रम, आयोजनाहरुको विभिन्न समयावधिमा निरन्तर अनुगमन तथा दीगोपनाको अनुगमन हुन्छ भने मूल्यांकन तर्फ पूर्व मूल्यांकन, मध्यावधि मूल्यांकन, अन्तिम मूल्यांकन तथा प्रभाव मूल्यांकन गर्ने गरिन्छ । यो आवधिक विकास योजना ५ वर्षे समय सीमा भित्र सम्पन्न गर्ने गरी तर्जुमा गरिएकोले यसको प्रभावकारिताका लागि निरन्तर रुपमा गरिने अनुगमनका अतिरिक्त नतिजा मूलक ढाँचामा वार्षिक रुपमा गरिने वार्षिक समीक्षा अतिरिक्त योजना कार्यान्वयन चरणको तीन वर्ष पछि मध्यावधि मूल्यांकन गर्ने व्यवस्था गरिनु पर्दछ ।

उद्देश्य

मध्यावधि मूल्यांकन गर्नुको उद्देश्य निम्नानुसार हुनेछ ।

- यो आवधिक योजनाको Relevancy कस्तो रहयो,
- विकास प्रक्रियामा योजनाको प्रभाव कस्तो रहयो,
- सेवा प्रदायक संस्थाहरुको के कस्तो क्षमता विकास भयो,
- विभिन्न लक्षित समूह प्रति के कस्तो प्रभाव पऱ्यो, यस्ता समूहको योजना प्रतिको धारणा के रहयो,
- नगरवासीहरु, नागरिक समाज तथा निजी क्षेत्रमा योजनाले पारेको प्रभाव र योजना प्रतिको धारणा कस्तो रहयो,
- लक्ष्य र प्रभाव बीचको भिन्नता पहिल्याई सो को कारण र अब योजना कार्यान्वयनमा अपनाउनु पर्ने सुधारका पक्षहरु एकीन गरी सुदृढ कार्ययोजना निर्माण गर्ने,

मध्यावधि मूल्यांकन प्रक्रिया तथा विधि :

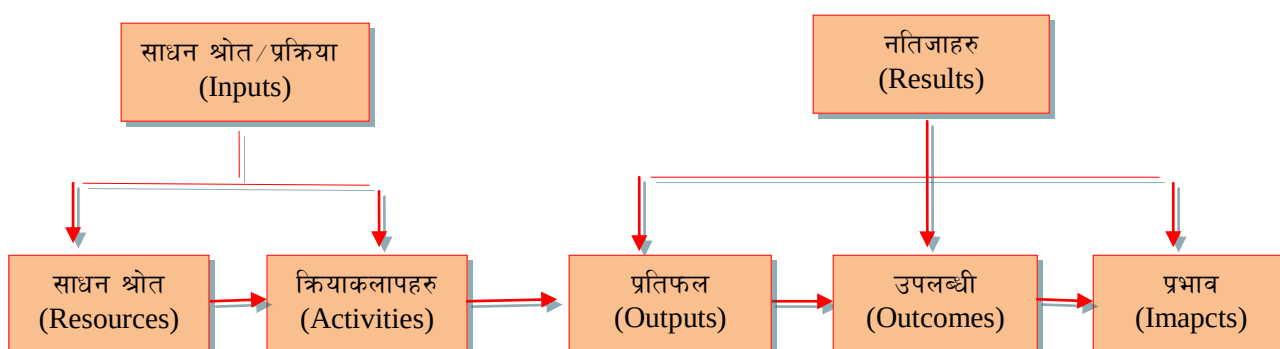
मध्यावधि मूल्यांकनमा देहायका विधि र प्रक्रिया अपनाई मूल्यांकन गर्ने व्यवस्था हुनेछ ।

- सम्बद्ध सरोकारवाला पक्षहरुको क्रियाशील सहभागीतामा मूल्यांकन गर्ने ।
- विभिन्न कार्यक्रम एवं आयोजनागत प्रतिवेदनहरुको समिक्षा गर्ने ।
- सम्बद्ध पक्षहरूसँग अन्तरवार्ता, FGD, KII जस्ता विधिबाट सूचनाहरु लिने ।
- खास-खास विषयको Case Study गर्ने ।
- अघिल्लो वर्षहरुमा गरिएका नतिजामा आधारित वार्षिक समिक्षा/मूल्यांकनलाई आधार बनाउने ।
- विभिन्न उत्तरदाताहरूसँग परिमाणात्मक तथा गुणात्मक विधिहरुबाट सूचना संकलन र विश्लेषण गरी विकास योजना प्रतिको जनधारणा आंकलन गर्ने ।
- मूल्यांकन कार्यमा तेश्रो पक्षबाट दक्ष व्यक्तिहरुको सहयोग लिने ।

११.६ अन्तिम मूल्याङ्कन

अवधारणा

कुनै नीति, योजना, कार्यक्रम तथा आयोजनाको कार्यान्वयनबाट अपेक्षित उपलब्धी के कस्तो रहयो भनी त्यस्ता योजना, कार्यक्रम, आयोजना सम्पन्नताको अन्त्यमा गरिने लेखाजोखालाई अन्तिम मूल्यांकन भनिन्छ । आवधिक योजनामा रहेका विषयगत कार्यक्रमहरु तथा विभिन्न आयोजनाहरुको शुरु चरण देखिनै चौमासिक, वार्षिक तथा मध्यावधि मूल्यांकन हुँदै आएको हुन्छ भने योजना अवधिको अन्त्यमा समग्र मूल्यांकन गरी अपेक्षित लक्ष्य, उद्देश्यसँग प्राप्त उपलब्धीको तुलना गरी वास्तविक नतिजा निकालिन्छ । यही प्रक्रिया अन्तरगत योजनाको समग्र मूल्यांकनको लागि नगरपालिकाले योजना अवधिको अन्त्यमा विशेषज्ञ सहितको तेश्रो पक्षबाट अन्तिम मूल्यांकन गर्ने व्यवस्था मिलाउनेछ । यस्ता मूल्यांकनबाट प्राप्त पृष्ठपोषण अर्को आवधिक योजनामा उपयोगमा ल्याइने हुँदा कार्यान्वयन पछिको उपलब्धी स्थिति पत्ता लगाउन अनुगमन तथा मूल्यांकनका अत्यन्त महत्वपूर्ण मानिने निम्न ५ वटा पक्षहरुको लेखाजोखा, नाँप-जाँच एवं तुलना गरी समग्र योजनाको प्रतिफल, उपलब्धी र प्रभावको नतिजा जनसमक्ष ल्याइन्छ ।

चित्र नं. ११.१ : योजना/कार्यक्रम M&E का ५ वटा पक्षहरु

M&E मा ५ वटा पक्षहरु मध्य अनुगमनको लागि साधन श्रोत (Resources) र विभिन्न क्रियाकलापहरु (Activities) को आधारमा प्रतिफल (Outputs) के कस्तो छ भनी विभिन्न सूचनाहरु प्राप्त गरी विश्लेषण सहित तत्काल सुधारका लागि प्रतिवेदन गरिन्छ भने मूल्यांकनबाट प्राप्त उपलब्धी (Outcomes) र प्रभाव (Impacts) को लेखाजोखा गरी नतिजा स्थिति पहिल्याउने काम हुन्छ ।

मूल्यांकनको उपादेयता

व्यवस्थापनको अति महत्वपूर्ण मानिने यो M&E औजारबाट योजना कार्यान्वयन पक्षलाई सही ठाउँमा ल्याउने, योजनाबाट परेको प्रभावको नाँप-जाँच गरी नतिजा दिने, जनता प्रतिको जवाफदेहितालाई सुनिश्चित गर्ने, योजनाविद्/निर्णयकर्तालाई महत्वपूर्ण सूचना अथवा पृष्ठपोषण दिने, लगानीकर्तालाई उत्साहित बनाउने, सरोकारवालाहरुको क्षमता विकास गर्ने, समग्र योजना स्थिति तथा प्रभाव बारे जानकारी लिने जस्ता विषयहरुको उपादेयता हुन्छ ।

अन्तिम मूल्यांकनको उद्देश्य र विधि

योजनाको अन्तिम मूल्यांकन सम्बन्धी कार्यबाट योजनाले समग्र रुपमा विभिन्न लक्षित वर्ग, समावेशीकरणको पक्ष, क्षेत्रीय सन्तुलनको पक्ष, सामाजिक जागरण र परिवर्तन जस्ता विषयहरुमा पारेको प्रभावलाई अभिलेखीकरण गरी भावि योजनाका लागि पृष्ठपोषण तयार गरिन्छ । यसरी मूल्यांकन पद्धति योजना चक्रको ज्यादै महत्वपूर्ण र अभिन्न अङ्ग हो भन्ने बुझ्न सकिन्छ । योजनाको अन्तिम मूल्यांकनको उद्देश्य पनि योजनाको लक्ष्य, उद्देश्यसँग प्राप्त उपलब्धीको तुलना र योजनाले पारेको प्रभावको लेखाजोखा गर्नु रहेको छ भने अन्तिम मूल्यांकन विधिमा पनि योजनाको मध्यावधि मूल्यांकनमा प्रयोग भएका विभिन्न विधिहरुलाई उपयोगमा ल्याउन सकिन्छ ।

समग्र निष्कर्ष

दिनानुदिन अप्रत्याशित रूपमा बढिरहेको जन-आकांक्षा र आवश्यकताको पृष्ठभूमिमा विभिन्न पूर्वाधारहरूको न्यूनता र प्रयाप्त साधन श्रोतको अभाव हुँदा हुँदै पनि चुस्त दुरुस्त सेवा प्रवाह, वातावरण संरक्षण तथा फोहरमैलाको समुचित व्यवस्थापन, संस्थागत क्षमताको सबलीकरण, सामाजिक समावेशीकरण जस्ता विधि र प्रक्रियाबाट नागरिकलाई सुशासनको अनुभूति दिलाउनुपर्ने चुनौतीलाई कुशलतापूर्वक सामना गरी स्थानीय जनतालाई समृद्धिको दिशा तर्फ अघि बढाउन यो प्रथम आवधिक विकास योजना तर्जुमा भएको हो । योजना तर्जुमाका क्रममा योजनागत चरणहरूका अतिरिक्त नगरपालिकाका जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, नगर क्षेत्रमा बसोबास गर्ने विभिन्न सरोकारवाला व्यक्ति, संघ संस्था, विभिन्न समुदाय एवं निकायका प्रतिनिधि, बुद्धिजीवि, योजनाविद्, सामाजिक अगुवा समेतको उपस्थितिमा नगरपालिका सभाहलमा अभिमुखीकरण तथा बृहत कार्यशाला गोष्ठी गरी निर्देशक समिति लगायत विभिन्न समितिहरू गठन गरी योजना तर्जुमा प्रक्रिया थालनी गरिएको हो । यो योजना तर्जुमा गर्दा प्राथमिक र द्वितीय श्रोतबाट विभिन्न विधि र प्रकृया अपनाई तथ्याङ्क संकलन गरिएको छ । नगरपालिकाबाट संकलित तथ्याङ्क वा सूचनाहरूलाई पनि आवश्यकता अनुरूप पुनर्पुष्टि गरी द्वितीय श्रोतका रूपमा प्रयोग गरिएको छ । यसरी संकलित सूचनाहरूको आधार लिई सोही आधारमा विभिन्न चरणका छलफल तथा अन्तरक्रियाबाट सबै विषयगत क्षेत्रहरू समेटिने गरी योजना निर्माणको प्रकृया अगाडि बढाइएको हो । यस क्रममा विषय विज्ञहरूको राय, सल्लाह, सुझाव एवं मार्गनिर्देशनमा यो योजना तर्जुमा गरिएको छ । यो आवधिक योजनाको सफल कार्यान्वयनका लागि सम्बन्धित सरोकारवाला संघ संस्था, निकाय र व्यक्तिका साथै संघीय तथा प्रदेश सरकार समेतको महत्वपूर्ण सहकार्य र सहयोगको अपेक्षा गरिएको छ । प्रस्तुत योजनालाई नतिजामुखी परिणाम सहित कार्यान्वयन गर्न केही सुझावहरू पनि यहाँ प्रस्तुत गरिएको छ ।

- कृषिमा आधुनिक प्रविधिको प्रयोग गरी व्यवसायिक कृषि उत्पादनमा जोड दिने । कृषि क्षेत्रलाई आर्थिक हबको रूपमा विकास गर्ने ।
- वडा नं.१४ को पर्सावालमा संचालन हुन गइरहेको होमस्टेलाई मध्यनजर गरी वडा नं.१४ र १८ मा अर्गानिक तरकारी उत्पादनमा विशेष जोड दिने ।
- ऐतिहासिक, पुरातात्विक र सांस्कृतिक महत्वका रामग्राम स्तुपा र पण्डितपुर क्षेत्र, विद्यमान सुन्दर पोखरी तथा तलाउहरू, होमस्टे, स्तरीय होटल लगायतका प्रतिष्ठानहरूको प्रवर्द्धनमा विशेष ध्यान पुर्‍याउने । यस्ता स्थानहरूमा पर्यटन प्रवर्द्धन हुने खालका पूर्वाधारहरूको व्यवस्थापन गरी पर्यटन क्षेत्रलाई आर्थिक विकासमा जोड्न प्रयत्नशील रहने ।
- पर्यटन पूर्वाधार, सञ्चार तथा सूचना प्रविधि र आर्थिक विकासको क्षेत्रमा सम्भव भएसम्म निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गरी सार्वजनिक-निजी-साझेदारी मोडलमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- सार्वजनिक-निजी-सहकारी-साझेदारी अन्तरगत पर्यटन प्रवर्द्धन, सामुहिक खेती, सहकारी खेति, कृषि उत्पादन संकलन, भण्डार र बजारीकरणको अभियान चलाउने, स्मार्ट फार्मिङको अवधारणा कार्यान्वयन गर्ने ।
- नविनतम प्रविधिको क्षेत्रमा सीपयुक्त जनशक्तिको व्यवस्थापन गरी विद्युतीय सुशासनको प्रत्याभूति दिलाउन थप प्रयत्नशील रहने ।
- सडक किनार, नदी उकास क्षेत्रमा वृक्षारोपण गर्ने र प्रत्येक घरआगनमा हरियालीपूर्ण वातावरणको अभियान सञ्चालन गर्ने ।
- गौरवका आयोजना र रुपान्तरणकारी आयोजनाहरूलाई केन्द्र सरकार तथा प्रदेश सरकारसँगको समन्वयमा प्राथमिकीकरण गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- सबै घरपरिवारमा एक घर एक धारा नीति पूर्णरूपमा कार्यान्वयन नहुँदासम्म हेण्डपाइपबाट नै पानी आपूर्ति गर्नुपर्ने बाध्यात्मक अवस्थाबाट जनस्वास्थ्यमा पर्ने प्रतिकूलतालाई मध्यनजर गरी निर्माणाधीन खानेपानी योजनाका ओभरहेड टंकीहरूको बाँकी निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने, पाइपलाइन विस्तार गरी धारा वितरण गर्ने र शुद्ध खानेपानी आपूर्ति हुन नसकेका टोल वस्तीमा नयाँ आयोजना थप गरी शुद्ध खानेपानीको समस्या समाधान गर्न विशेष ध्यान पुर्‍याउने ।
- अधिकांश जनता कृषिमा आश्रित भएको र नगरपालिकामा कृषि क्षेत्र नै आर्थिक विकासको प्रमुख मेरुदण्ड

भएकोमा कृषियोग्य भूमिमा दीगो रुपमा सिँचाइ व्यवस्थापन नहुने हो भने उत्पादन र उत्पादकत्व धेरै न्यून रहने अवस्था आउँछ । तुरिया नदीको साविकको भाटिएको सिँचाइ बाँध र डि.पि.आर. भई प्रदेशबाट नयाँ निर्माण सुरु गरिएको बाँधलाई उपयुक्त व्यवस्थापन र पुनर्निर्माण गरी यी दुवै आयोजना संचालन गर्न ध्यान पुऱ्याउने । कृषियोग्य भूमिमा सिँचाइ प्रणालीलाई व्यवस्थित गर्न यस बारे छुट्टै अध्ययन गरी कुन विधि र प्रक्रियाबाट कुन स्थानमा के कस्ता सिँचाइ सुविधाहरु उपलब्ध गराउनु पर्ने हो सो को एकीन गरी सिँचाइ व्यवस्थापन गर्ने ।

- योजनाविद् एवं विविध विधाका बौद्धिक व्यक्तित्वहरु रहने गरी एउटा विज्ञ समूह बनाउने र यो विज्ञ समूहले रामग्राम नगरपालिकाको समग्र विकास र समृद्धिका लागि आवश्यक सल्लाह दिने व्यवस्था गर्ने ।
- विस्तृत भू-उपयोग योजना र मापदण्ड स्वीकृत गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- उपलब्ध साधन श्रोतको अवस्था अनुसार प्राथमिकता निर्धारण गरी नगर यातायात गुरुयोजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- फोहरमैला व्यवस्थापन र सरसफाईका बारेमा जनचेतनाका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।
- विद्यालयको भौतिक सुधारका साथै गुणस्तरीय पठन पाठनका लागि योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने । प्राविधिक धारका विद्यालयमा **सिक्दै कमाउँदै** कार्यक्रम लागू गरी विद्यार्थीहरुलाई उत्पादन तर्फ उत्प्रेरित गर्ने ।
- व्यवसायिक कृषि, मत्स्यपालन, पशुपालन, तरकारी खेती जस्ता क्षेत्रहरुको विशेष सम्भावना रहेकोले यी क्षेत्रमा स्वरोजगार सीप र तालिमको व्यवस्था गरी युवाहरुलाई पलायनबाट रोक्ने र स्वरोजगार बनाउने तर्फ जोड दिने ।
- उपलब्ध साधन श्रोतलाई सन्तुलित र लैससासको मर्म अनुसार न्यायोचित तवरले वितरण गर्ने ।
- अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणालीलाई नतिजामा आधारित बनाई प्रभावकारिता ल्याउने ।

सन्दर्भ सामाग्री

- 1) ADB (2012). *Public Private Partnership Operational Plan 2012-2020*, Retrieved from <https://www.adb.org/sites/default/files/institutional-document/33671/ppp-operational-plan-2012-2020.pdf>
- 2) DUDBC (2014). *Institutional development for emerging towns in Nepal: Urban governance and development program*, Nepal
- 3) Government of Nepal (2013). *Social Mobilization Procedure-2071 Local Governance and community Development Programme (LGCDP)-11*. Ministry of Federal Affairs and General Administration (MoFAGA), Nepal
- 4) IUCM Nepal Country Office (2011). *Integrated Watershed Conservation and Management Plan*
- 5) Local Governance Operation Act (2074). Government of Nepal, Ministry of Law, Justice and Parliamentary Affairs
- 6) Urban Road Standards (2071) Retrieved from www.cen.org.np/uploaded/Urban%20Roads%20Standard%2020215.docx
- 7) MoFALD (2013). *Environment-friendly Local Governance Framework 2013*, Nepal, Government of Nepal
- 8) NPC (2012). *Nepal Status Paper UN Conference on Sustainable Development Synopsis*, Kathmandu, Nepal, Government of Nepal, Hillside Press (P) Ltd.
- 9) National Planning Commission (2015). *Sustainable Development Goals 2016-2030*. GoN, National Planning Commission Sigha Durbar, Kathmandu
- 10) नेपाल कानून आयोग (२०७४), स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन-२०७४, बबरमहल, काठमाण्डौ
- 11) नेपाल सरकार, भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय (२०७२), राष्ट्रिय भू-उपयोग नीति, काठमाण्डौ
- 12) रामग्राम नगरपालिका, वार्षिक विकास योजना (२०८०/०८१), नवलपरासी (ब.सु.प.)
- 13) रामग्राम नगरपालिका, वार्षिक विकास योजना (२०८१/०८२), नवलपरासी (ब.सु.प.)
- 14) रामग्राम नगरपालिका, वार्षिक विकास योजना (२०८२/०८३), नवलपरासी (ब.सु.प.)
- 15) रामग्राम नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण-२०७७, नवलपरासी (ब.सु.प.)
- 16) रामग्राम नगरपालिका (२०८२), राजश्व सुधार योजना, नवलपरासी (ब.सु.प.)
- 17) राष्ट्रिय योजना आयोग (२०७८), स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, सिंहदरवार, काठमाण्डौ
- 18) राष्ट्रिय योजना आयोग (२०७६), पन्ध्रौँ योजना-२०७६/०७७-२०८०/०८१, सिंहदरवार, काठमाण्डौ
- 19) राष्ट्रिय योजना आयोग (२०८१), सोह्रौँ योजना-२०८१/०८२-२०८५/०८६, सिंहदरवार, काठमाण्डौ
- 20) राष्ट्रिय योजना आयोग (२०७५), राष्ट्रिय अनुगमन तथा मूल्यांकन दिग्दर्शन, सिंहदरवार, काठमाण्डौ
- 21) प्रदेश योजना आयोग (२०८१), दोस्रो आवधिक योजना-२०८१/०८२-२०८५/०८६, लुम्बिनी प्रदेश
- 22) लुम्बिनी प्रदेश योजना आयोग (२०८०) लुम्बिनी प्रदेशको वस्तुस्थिति विवरण, २०८१, राप्ती उपत्यका (देउखुरी), नेपाल
- 23) लुम्बिनी सांस्कृतिक नगरपालिका (२०८०), लुम्बिनी स्मारिका, रुपन्देही
- 24) नगर यातायात गुरुयोजना (२०७७), रामग्राम नगरपालिका (ब.सु.प.)

अनुसूचीहरू

अनुसूची-१ : परियोजना बैक

भौतिक पूर्वाधार :

- सण्डा भगवती मन्दिर देखि स्वाठी जाने सडक ५०० मीटर पक्की गर्नुपर्ने, वडा नं.१
- जौरहरि मार्ग नजिक शान्ति मार्ग (सडक अधिकार क्षेत्र ३० फिट) २०० मीटर पक्की गर्नुपर्ने, वडा नं.६
- जीतपुर देखि लंकहवा जोड्ने सडक (वडा नं.४ र १० जोड्ने) सडक अधिकार क्षेत्र २० फिट ४ कि.मी. पक्की गर्नुपर्ने, वडा नं.१०
- समयमाई चोक देखि पूर्व तर्फ रामखण्ड नदी तर्फको सडक (सडक अधिकार क्षेत्र २० फिट) वडा कार्यालय जाने बाटोबाट जीतपुरसम्मको सडक पक्की गर्नुपर्ने, वडा नं.१०
- बाइपास देखि पश्चिम बनदेवी जाने सडक (सडक अधिकार क्षेत्र ४० फिट) २ कि.मी. कच्ची सडकलाई पक्की गर्नुपर्ने, वडा नं.११
- कैलापति गाउँ देखि दक्षिण (भलुहीको पूर्व तर्फको सडक, सडक अधिकार क्षेत्र ३० फिट) ग्राभेल स्तर भएकोमा पक्की गर्नुपर्ने, वडा नं.१३
- देवगाँवबाट दक्षिण पूर्व पिडुरा जाने सडक (कृषि सडक) ४ कि.मी. पक्की गर्नुपर्ने, वडा नं.१७
- भरही नदी कोरिडोर (३ कि.मी.)
- पाडाटिकर सडक स्तरोन्नति, रामग्राम १३ (१ कि.मी.)
- लालपाटी-तुरिया नदी सडक स्तरोन्नति रामग्राम १६ (२ कि.मी.)
- हकुई-कोटहीमाई थान सडक स्तरोन्नति रामग्राम १६ (३ कि.मी.)
- बाइपास देखि शुक्रौली भित्रि सडक स्तरोन्नति रामग्राम १६-१५ (२ कि.मी.)
- ओम शान्ति सडक स्तरोन्नति रामग्राम ३, ५०० मिटर
- बासा पिपरहिया रोड देखि भगनवापुर सडक स्तरोन्नति रामग्राम १७ (१ कि.मी.)
- हनुमान मन्दिर देखि मदरहवा सडक स्तरोन्नति रामग्राम १७ (१ कि.मी.)
- महुवारी नहर देखि गाउँसम्म जाने बाटो स्तरोन्नति रामग्राम १७ (७०० मी.)
- वरारी गाउँ देखि सरस्वती प्रा.वि. जाने सडक स्तरोन्नति रामग्राम १७ (१ कि.मी.)
- कसिया देखि महाँमाया सडक (सडक अधिकार क्षेत्र २७ फिट), २ कि.मि., वार्ड नं.१२, कच्ची सडकलाई स्तरोन्नति गरी १० मिटरको पक्की बनाउनु पर्ने ।

प्रदेश सरकारबाट प्रस्तावित सडकहरू

- शुक्रौली-दिगबल सडक (४.५० कि.मी.)
- बन्जरिया-पण्डितपुर-बुद्धचोक सडक (४.११ कि.मी.)-
- शहीद जगदीश पासवान मार्ग (बैरवा-लंकहवा-सीतापुर सीमा क्षेत्र सडक-५ कि.मी.)
- हकुई-जमुनिया सडक (कृषि उपज पहुँच मार्ग-४.२३ कि.मी.)
- पोखरापाली-काशीपुर-स्वाठी-पररीया-बनकट्टी-विहारी सडक (सुनवल-रामग्राम-१) (१३.५०कि.मी.)
- सण्डागाउँ देखि भरही खोला जाने बुद्ध मार्गको १ कि.मि.स्तरोन्नति कार्यक्रम, वडा नं.१ (सडक अधिकार क्षेत्र ३० फिट)

अनुसूची २ : रामग्राम नगरपालिका भित्र पर्ने केहि प्रमुख सडकको स्तर र लम्बाई सहितको वडागत विवरण

क्र.सं	सडकको नाम	वडा नं.	लम्बाई कि.मी	हालको स्तर	कैफियत
१	रामजानीक मार्ग	१२	१.७८	पक्की	
२	हर्कट्टा (म.रा.म.)-बैकुण्ठपुरी (हुलाकी)-देउरवा-रामग्राम स्तूपा रोड	१२	१.३३	पक्की	
३	बैकुण्ठपुर-मिलनचोक देखि पूर्व सडक	१२	१.३७	पक्की	
४	चरनदास बाबा मार्ग	१२	०.५४	ग्राभेल	
५	मिलनचोक-जनता प्रा.वि.-सहुवाटिकर सडक (३० फिट)	१२	०.७०	पक्की	नाली नभएको, सडक अधिकार क्षेत्र ३० फिट
६	बुद्धमार्ग (कारागार देखि जनता प्रा.वि.)	१२	१.३३	ग्राभेल	(नाली नभएको)
७	कसिया मार्ग	१२	१.१४	पक्की	
८	भलुही मार्ग	१२	१.४८	पक्की	
९	हुलाकी सडक (१५ मीटर)	१२	२.३२	पक्की	राष्ट्रिय राजमार्ग
१०	कसिया देखि महामाया सडक (२७ फिट)	१२	२	कच्ची	
११	हरकट्टा (म.रा.म.)-बैकुण्ठपुरी (हुलाकी)-देउरवा-रामग्राम स्तूपा सडक	८	१.५२	पक्की	पिच राम्रो नभएको
१२	लोहसडा-धर्मशाला-भलुही सडक	८	२.१२	पक्की	केहि खण्ड ग्राभेल र १ कि.मि. नाली भएको
१३	उनवच मार्ग	८	१.३८	पक्की	
१४	बगैचा मार्ग सडक	८	०.४९	पक्की	
१५	हुलाकी सडक	८	०.८७	पक्की	राष्ट्रिय राजमार्ग
१६	हुलाकी सडक देखि आधारभूत विद्यालय लोहसडा सम्मको सडक	८	०.११	कच्ची	
१७	दहचण्डी चोक-चन्द्रगढी-वडा नं. ४ अफिस रोड	१७	१.३	कच्ची	
१८	बासाबसही-मनरी (हुलाकी)-देवगाँव-पिपरिया-महेशपुर सडक	१७	५.९८	पक्की	स्तरोन्नति गर्नु पर्ने
१९	परासी महेशपुर सडक	१७	१.३६		राष्ट्रिय सडक
२०	भुलही कुर्मीको घर देखि नेवालाल हरिजनको घर सम्म	१७	१	ग्राभेल	
२१	देवगाँव वडा कार्यालय देखि पिपरिया सम्म	१७	४	ग्राभेल	
२२	पट्खौली-भगवनवापुर-देवगाँव-पुरनहवा पोखरी	१७	२	ग्राभेल	
२३	देउरवाघाट देखि देवगाँव सम्म	१७	१	ग्राभेल	
२४	बासा पिपरहिया सडक देखि पश्चिम भगवानपुर जोड्ने सडक	१७	१	ग्राभेल	
२५	पिपरहिया नहर देखि भरही नदीसम्म	१७	१	ग्राभेल	
२६	बरारी नगटा टोला देखि सरस्वती	१७	१	ग्राभेल	

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

	प्रा.वि.सम्म जाने				
२७	ओम शान्ति मार्ग	३	०.७०	पक्की	
२८	लोकतान्त्रिक चोक-ओम शान्ति चोक- जौरहरि चोक-ननई सडक	३	०.२६	पक्की	
२९	गणेश शंकर मार्ग	३	०.२४	पक्की	नाली सहित
३०	लक्ष्मीनारायण मार्ग सहायक सडक	३	०.१५	पक्की	नाली सहित
३१	प्रभु बैंक सडक	३	०.३२	पक्की	नाली सहित
३२	सेना ब्रान्च सडक	३	०.५६	पक्की	
३३	लक्ष्मीनारायण मार्ग	३	०.२१	पक्की	
३४	सुनवल परासी सडक	३	१.०६	पक्की	राष्ट्रिय सडक
३५	घोडपाली सडक	३	०.१५	ग्राभेल	
३६	चन्द्रका चौधरीको घर देखि मन्दिर जोड्ने सडक	११	१.५	पक्की ग्राभेल	र ६०० मीटर पक्की नभएको
३७	हुलास उद्योगबाट सुनवल जोड्ने सडक	११	२.५	पक्की ग्राभेल	र ६०० मीटर पक्की नभएको
३८	हुलाकी सडक देखि हर्कट्टासम्म (महामाया सडक)	१३	५	पक्की	डि.स.का.अन्तर्गत पुन निर्माण गर्नु पर्ने
३९	हर्कट्टा देखि स्तुपा जाने बाटो	७	३	ग्राभेल	
४०	देरुवा देखि डुडुवा जोड्ने बाटो	७	२	ग्राभेल	
४१	वडा कार्यालय देखि हुलाकी सडकसम्म	६	४	ग्राभेल	
४२	पण्डितपुर देखि बडगो सम्म	१८	१	ग्राभेल	
४३	पुरानो हुलाकी सडक पैया देखि वडगो सम्म	१८	३	पक्की	स्तरोन्नति गर्नु पर्ने
४४	नौडिहवा देखि वडा कार्यालय सम्म	१०	७	ग्राभेल	सडक अधिकार क्षेत्र ३० फिट
४५	नदवा देखि लंकहवा सम्म	१०	३	ग्राभेल	
४६	हकुई देखि जीतपुर सम्म	१०	४	ग्राभेल	
४७	घोडपाली सडक	३	०.१५	ग्राभेल	
४८	ओम शान्ति भित्रको सडक	३	०.०५	ग्राभेल	
४९	सन्डा चोक-भरही किनारसम्मको सडक	१		पक्की	प्रदेश सरकारबाट निर्माण भइरहेका
५०	चरणदास बाबा मार्ग सडक	१	१.५	कक्की	सडक अधिकार क्षेत्र ५० फिट
५१	रामग्राम-सन्डा-सन्तपुर-बडेरा-बरारी सडक	१	१.२३	ग्राभेल	
५२	सुनवल-परासी सडक – दुर्गा मन्दिर – भरही देखि खोलासम्मको सडक	१	१.०३	पक्की आम्सिक ग्राभेल	र
५३	बुद्धभूमि बस्ती सडक	१	१	ग्राभेल	
५४	सुनवल परासी सडक देखि पानी टंकी सम्म	१	१	कच्ची	
५५	जीतपुर-ब्रम्हपुरवा-बैरवा-विष्णुपुरा सडक (मुख्य सडक)	९	४.४४	आंशिक रुपमा पक्की भएको र बाँकी	सडक अधिकार १५ मी.

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

				ग्राभेल	
५६	जोकवार मार्ग सडक	९	०.४९	ग्राभेल	सडक अधिकार क्षेत्र ३० फिट
५७	शहीद जगदीश पासवान मार्ग (बैरवा-ललितपुर-लंकहवा-हकुई सडक)	९	१.४४	ग्राभेल	
५८	मन्फरिया -जमुहनिया-सनाई-रगरगंज सडक	९	१.५३	ग्राभेल	सडक अधिकार क्षेत्र ३० फिट
५९	समयमाई देवी मार्ग	९	२.०६	ग्राभेल	
६०	कालिका मार्ग	९	०.६२	ग्राभेल	
६१	कृषि मार्ग	९	०.८७	ग्राभेल	
६२	पिपरहवा कृषि सडक	९	०.५०	कच्ची	
६३	जोकवार पश्चिम-मधौलिया (कृषि सडक)	९	१	कच्ची	
६४	ललितपुर-सनतपुर कृषि सडक	९	१	कच्ची	
६५	बुद्ध मार्ग सडक अधिकार	४	१.१४	ग्राभेल	सडक अधिकार क्षेत्र ५० फिट
६६	जीतपुर (रामग्राम)-ब्रम्हपुरवा-बैरवा-विष्णुपुरा सडक	४	१.०७	ग्राभेल	
६७	शहीद जगदीश पासवान मार्ग (बैरवा-ललितपुर-लंकहवा-हकुई सडक)	४	०.५१	ग्राभेल	
६८	दहचण्डी चौक-चन्द्रगढी वडा नं. ४ अफिस सडक	४	२.३	आंमिसक रुपमा पक्की भएको बाँकी खण्ड ग्राभेल	
६९	घोडपाली टोल-जीतपुर सडक	४	०.६७	ग्राभेल	सडक अधिकार क्षेत्र ३० फिट
७०	क्याम्पस मार्ग सडक	४	०.५०	आंमिसक रुपमा पक्की	सडक अधिकार क्षेत्र ५० फिट
७१	चन्द्रगढी पथ सडक	४	०.१६	ग्राभेल	सडक अधिकार क्षेत्र ३० फिट
७२	प्रभात मार्ग सडक	४	०.१७	ग्राभेल	सडक अधिकार क्षेत्र ४० फिट
७३	हकुई ब्रिक फेक्ट्री सडक	४	०.२८	ग्राभेल	
७४	कोटहीमाई मार्ग	४	०.३०	ग्राभेल	
७५	मस्जीद मार्ग	४	०.६०	ग्राभेल	
७६	बुद्ध मार्ग सडक	४	०.५७	ग्राभेल	सडक अधिकार क्षेत्र ५० फिट
७७	परासी महेशपुर देखि चन्द्रगढी जाने सडक	४	१	कच्ची	
७८	जीतपुर गाउँ घोला देखि क्याम्पस जाने बाटो कूलोको छेउमा	४	२	कच्ची	
७९	बस पार्क जाने सडक	४	२	आंसिक रुपमा ग्राभेल	
८०	भरही खोला पश्चिम देखि रामग्रामको सेतो पुलसम्मको सडक	४	२	कच्ची	
८१	सुनवल-पर्सवाल-अमरौट-बन्जरीया-धिनाहा-बकेना-लालपट्टी-तोनवा (मुख्य सडक)	१४	४.६५	प्राय पक्की भएको	सडक अधिकार क्षेत्र ४० फिट

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

८२	लोकतान्त्रिक चोक-ओमशान्ति चोक-जौरहरि चोक-ननई सडक	१४	०.९५	ग्राभेल	
८३	ननई-पथरदेवा-भुसुनपुर सडक	१४	१.९२	पक्की	प्रदेश सरकारबाट काम भइरहेको
८४	जनता आधारभूत विद्यालय जाने सडक	१४	०.६१	ग्राभेल	
८५	पोखरपाली-बन्जरीया-धरमपुर-बैरागनाथ सडक	१४	१.१९	ग्राभेल	प्रदेश सरकारबाट स्तरोन्नति भइरहेको
८६	महिला पोखरी-जनता आ.वि.-हडैयायामाई सडक पर्सवाल पर्यटकीय मार्ग	१४	२.८७	ग्राभेल	
८७	ब्रम्ह मार्ग	१४	१.२२	ग्राभेल	
८८	कृषि मार्ग	१४	०.७०	ग्राभेल	
८९	हडैयामाई मार्ग	१४	०.७७	ग्राभेल	
९०	शिव मार्ग	१४	१.१७	ग्राभेल	
९१	सुनवल-पर्सवाल-अमरौट-बन्जरीया-घिनाहा-बकेना-लालपटी-तोनवा (मुख्य सडक)	१५	१.१५	पक्की	सडक अधिकार ४० फिट
९२	पुरानो हकुई (बटौलिया मार्ग)-बन्जरीया-धरमपुर-बैरागनाथ-पोखरपाली सडक	१५	१.९५	पक्की	विश्व बैंकबाट काम भइरहेको
९३	तुरिया मार्ग (शुक्रौली चोक देखि डिगबल चोक)	१५	२.९४	ग्राभेल	सडक अधिकार ३० फिट
९४	फर्निचर टोल मार्ग	१५	०.६१	आंशिक पक्की	
९५	लोकतान्त्रिक चोक-ओमशान्ति चोक-जौरहरि चोक-ननई सडक	१५	०.९२	प्राय पक्की	
९६	ननई-पथरदेवा-भुसुनपुर सडक	१५	०.८०	ग्राभेल	सडक अधिकार ३० फिट
९७	पोखरी मार्ग-समयमाई धार्मिक सडक	१५	०.५९	ग्राभेल	
९८	दुर्गा मार्ग	२	०.७३	पक्की	सडक अधिकार ३० फिट
९९	हाटबजार-दूरसञ्चार-संगम टोल सडक	२	०.५६	पक्की	
१००	मालपोत अफिस मार्ग	२	०.२०	पक्की	
१०१	शान्ति पथ	२	०.१९	पक्की	
१०२	वैष्णव मार्ग	२	०.२२	पक्की	
१०३	धर्म मार्ग	२	०.२०	पक्की	
१०४	सूर्य पथ	२	०.३२	पक्की	
१०५	एन.इ.ए. मार्ग	२	०.३२	पक्की	
१०६	मुस्लिम मार्ग	२	०.२८	पक्की	
१०७	शिक्षा टोल मार्ग	२	०.७२	पक्की	
१०८	मस्जिद मार्ग	२	०.३६	पक्की	

अनुसूचि-३ : PDP तर्जुमाका क्रममा भएका विभिन्न छलफल कार्यक्रम तथा कार्यशाला गोष्ठीको परिदृष्य

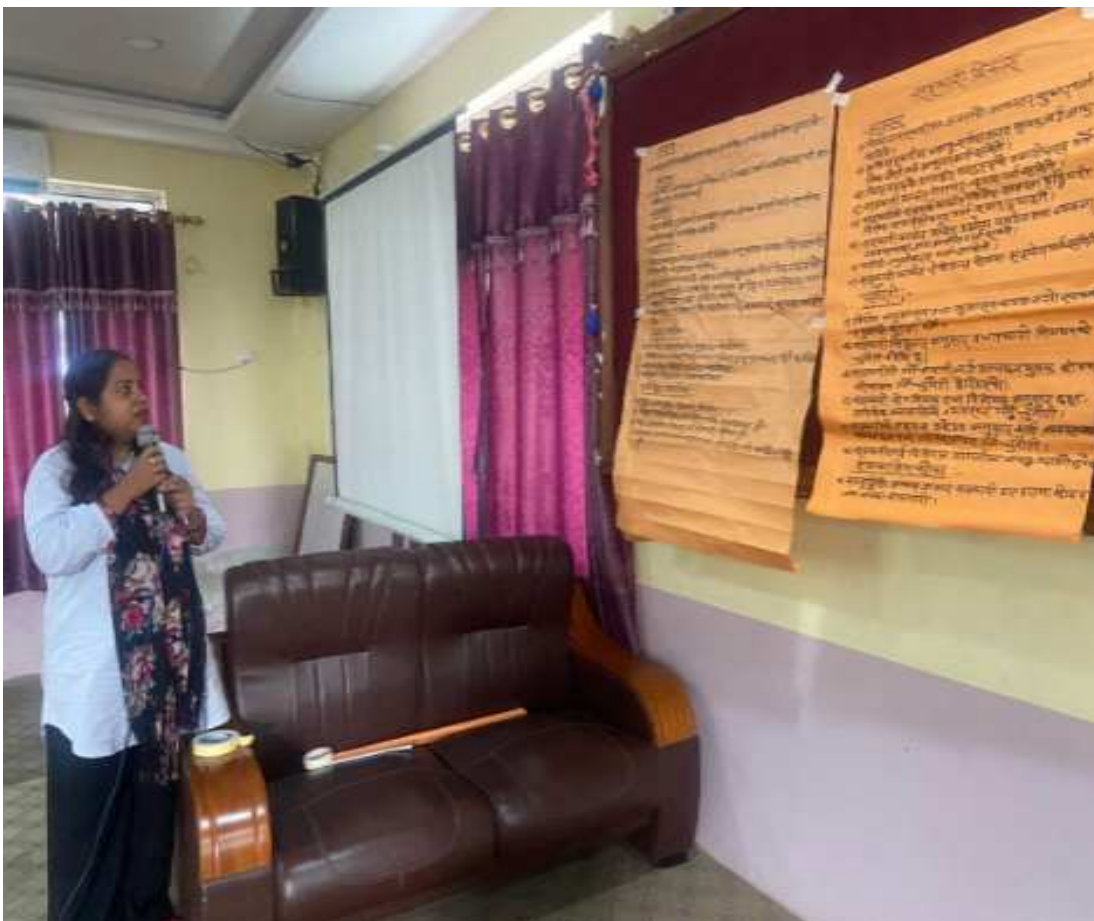

अनुसूची-४ : अभिमुखीकरण तथा कार्यशाला गोष्ठिको उपस्थिति विवरण (२०८३ बैशाख २९ र ३० गते)

अभिमुखीकरण कार्यक्रम (आवधिक योजना तर्जुमा र मध्यमकालीन खर्च संरचना)

मिति :- २०८३/०९/२९

स्थान :- रामग्राम नगर कार्यपालिकाको सभाहल

अध्यक्षता :- श्री धनपत यादव - नगर प्रमुख

सहजीकरण :- सिद्धार्थ इन्स्टिच्यूट अफ रिसर्च एण्ड कन्सल्टेन्सी सर्भिस प्रा.लि., तिलोत्तमा, रुपन्देही

क्र.सं.	नाम र थर	पद	संस्था	कैफियत
१	श्री धनपत यादव	नगर प्रमुख	रामग्राम नगरपालिका	
२	श्री सम्भना चौधरी	नगर उपप्रमुख	रामग्राम नगरपालिका	
३	श्री भुपेन्द्र पाण्डेय	प्रमुख कार्यकारी अधिकृत	रामग्राम नगरपालिका	
४	श्री रुद्र प्रसाद उपाध्याय	वडाध्यक्ष वडा नं.१	रामग्राम नगरपालिका	
५	श्री निरज रौनियार	वडाध्यक्ष वडा नं.२	रामग्राम नगरपालिका	
६	श्री उज्वल न्यौपाने	वडाध्यक्ष वडा नं.३	रामग्राम नगरपालिका	
७	श्री मदन यादव	वडाध्यक्ष वडा नं.४	रामग्राम नगरपालिका	
८	श्री रामकृष्ण अहिर	वडाध्यक्ष वडा नं.५	रामग्राम नगरपालिका	
९	श्री विद्यासागर त्रिपाठी	वडाध्यक्ष वडा नं.६	रामग्राम नगरपालिका	
१०	श्री रविन्द्र यादव	वडाध्यक्ष वडा नं.७	रामग्राम नगरपालिका	
११	श्री महेन्द्र प्रसाद ठाकुर	वडाध्यक्ष वडा नं.८	रामग्राम नगरपालिका	
१२	श्री भोजनारायण यादव	वडाध्यक्ष वडा नं.९	रामग्राम नगरपालिका	
१३	श्री सुरेश यादव	वडाध्यक्ष वडा नं.१०	रामग्राम नगरपालिका	
१४	श्री धनिराम यादव	वडाध्यक्ष वडा नं.११	रामग्राम नगरपालिका	
१५	श्री लोक बहादुर चौधरी	वडाध्यक्ष वडा नं.१२	रामग्राम नगरपालिका	
१६	श्री असनारायण प्रसाद चौधरी	वडाध्यक्ष वडा नं.१३	रामग्राम नगरपालिका	
१७	श्री ओम प्रकाश यादव	वडाध्यक्ष वडा नं.१४	रामग्राम नगरपालिका	
१८	श्री धनपत यादव	वडाध्यक्ष वडा नं.१५	रामग्राम नगरपालिका	
१९	श्री विजय कुमार यादव	वडाध्यक्ष वडा नं.१६	रामग्राम नगरपालिका	
२०	श्री कन्है प्रसाद कोइरी	वडाध्यक्ष वडा नं.१७	रामग्राम नगरपालिका	
२१	श्री गोपाल विश्व मगर	वडाध्यक्ष वडा नं.१८	रामग्राम नगरपालिका	
२२	श्री कमलेश्वर ठाकुर	नगर कार्यपालिका सदस्य	रामग्राम नगरपालिका	
२३	श्री सिमिर्ती कुर्मी	नगर कार्यपालिका सदस्य	रामग्राम नगरपालिका	
२४	श्री सीतामैया चौधरी	नगर कार्यपालिका सदस्य	रामग्राम नगरपालिका	
२५	श्री नानु कुमारी थापा खड्का	नगर कार्यपालिका सदस्य	रामग्राम नगरपालिका	
२६	श्री सुरेश पासमान	नगर कार्यपालिका सदस्य	रामग्राम नगरपालिका	
२७	श्री बच्ची कहाँर	नगर कार्यपालिका सदस्य	रामग्राम नगरपालिका	
२८	श्री अमृत सिं जि.सी.	नगर कार्यपालिका सदस्य	रामग्राम नगरपालिका	
२९	श्री भगवती कुमारी चौधरी	नगर कार्यपालिका सदस्य	रामग्राम नगरपालिका	
३०	श्री दीपक अर्याल	क्याम्पस प्रमुख	पाल्ही बहुमुखी क्याम्पस	
३१	श्री दीपक भट्टराई	प्रधानध्यापक	राष्ट्रिय मा.वि.	
३२	श्री जय प्रकाश यादव	प्रधानध्यापक	जनता मा.वि.	
३३	श्री विजेन्द्रदास पटनवारा	प्रधानध्यापक	राष्ट्रिय मा.वि.करमैनी	
३४	श्री दयानन्द चौधरी	प्रधानध्यापक	सरस्वती मा.वि., शान्ति चौर	
३५	श्री अरविन्द कुमार पाठक	प्रधानध्यापक	उत्तम बालभूत मा.वि.	
३६	श्री ऋषिराम ठकाल	प्रधानध्यापक	आदर्श मा.वि.	
३७	श्री शालिकराम लामिछाने	प्रधानध्यापक	पवन मा.वि.	
३८	श्री डोलराज डुम्रे	प्रधानध्यापक	जनता मा.वि.	
३९	श्री चन्द्रमणी लम्साल	प्रधानध्यापक	जनता मा.वि.	
४०	श्री प्रकाश श्रेष्ठ	नि.मा.वि.शिक्षक	जनता मा.वि.	

४१	श्री माधव न्यौपाने	इन्जिनियर	रामग्राम नगरपालिका	
४२	श्री तुल्सीराम भुसाल		रामग्राम नगरपालिका	
४३	श्री जीतजंग के.सी.		रामग्राम नगरपालिका	
४४	श्री सुन्दर खनाल		रामग्राम नगरपालिका	
४५	श्री किरण कुमार गुप्ता		रामग्राम नगरपालिका	
४६	श्री गोविन्द पौडेल		रामग्राम नगरपालिका	
४७	श्री दिपक कुमार गैरे		रामग्राम नगरपालिका	
४८	श्री कर्णबहादुर सुनार		रामग्राम नगरपालिका	
४९	श्री मेघराज गौतम	रेडियो परासी	रामग्राम नगरपालिका	
५०	श्री कुन्दन कुमार चौधरी	लेखा अधिकृत	रामग्राम नगरपालिका	
५१	श्री खेमराज ढकाल	अनुगमन शाखा	रामग्राम नगरपालिका	
५२	श्री पारसनाथ चौधरी	श्री सा.कि.कृ.स.सं.लि.,	बन्जरीया	
५३	श्री शोभादेवी थारु	अध्यक्ष	म.व.तथा ऋ.स.सं., वडा नं.१८	
५४	श्री किरण चौधरी	व्यवस्थापक	म.व.तथा ऋ.स.सं.	
५५	श्री संगिता कोहार प्रजापती	व्यवस्थापक	श्री ब.म.व.तथा ऋ.स.सं.	
५६	श्री कान्ती चौधरी	अध्यक्ष	श्री संकटमोचन कृ.स.सं.लि.	
५७	श्री कामथ चौधरी	व्यवस्थापक	श्री महादेव कृ.स.सं.लि.	
५८	श्री चन्द्र कुमारी चौधरी	व्यवस्थापक	श्री शुभलक्ष्मी म.व.स.सं.लि.	
५९	श्री रेनुका चौधरी		श्री अमरौट म.सा.कि.स.	
६०	श्री गोमा अग्रहरी	अध्यक्ष	नगर बाल संजाल	
६१	श्री सुमित्रा चौधरी	पि.एस.सी.	रामग्राम नगरपालिका	
६२	श्री सुजाता लामा	ब.प्रा.स.	रामग्राम नगरपालिका	
६३	श्री नागेन्द्र यादव	ब.प्रा.स.	रामग्राम नगरपालिका	
६४	श्री सुमित्रा यादव		सा.कि.स.सं. हर्कुई	
६५	श्री रिजमान अहमद अन्सारी	प्रशासकीय अधिकृत	रामग्राम नगरपालिका	
६६	श्री पुरण प्रसाद चौधरी	अध्यक्ष	सहकारी	
६७	श्री तारादेवी अर्याल	म.वि.अ.	रामग्राम नगरपालिका	
६८	श्री ज्ञानप्रकाश यादव	संयोजक	जिल्ला कार्यक्रम (सामी)	
६९	श्री लिलाबहादुर के.सी.	अध्यक्ष	SIRACS	
७०	श्री चिरञ्जिवी भण्डारी	सदस्य	SIRACS	
७१	श्री टिकाराम घिमिरे	सदस्य	SIRACS	
७२	श्री तुल्सीराम भण्डारी	सदस्य	SIRACS	
७३	श्री कृष्ण प्रसाद भण्डारी	सदस्य	SIRACS	
७४	श्री कृष्ण ज्ञवाली	कम्प्युटर अपरेटर	SIRACS	
७५	श्री टीकाराम पन्थी	सदस्य	SIRACS	

मिति २०८३/०१/३० गते दोस्रो दिनको कार्याशाला गोष्ठीको उपस्थिति विवरण

स्थान :- रामग्राम नगर कार्यपालिकाको सभाहल

क्र.सं.	नाम र थर	पद	संस्था	कैफियत
१	श्री धनपत यादव	नगर प्रमुख	रामग्राम नगरपालिका	
२	श्री सम्भना चौधरी	नगर उपप्रमुख	रामग्राम नगरपालिका	
३	श्री भुपेन्द्र पाण्डेय	प्रमुख कार्यकारी अधिकृत	रामग्राम नगरपालिका	
४	श्री रुद्र प्रसाद उपाध्याय	वडाध्यक्ष वडा नं.१	रामग्राम नगरपालिका	
५	श्री निरज रौनियार	वडाध्यक्ष वडा नं.२	रामग्राम नगरपालिका	
६	श्री उज्ज्वल न्यौपाने	वडाध्यक्ष वडा नं.३	रामग्राम नगरपालिका	
७	श्री रविन्द्र यादव	वडाध्यक्ष वडा नं.७	रामग्राम नगरपालिका	
८	श्री सुरेश यादव	वडाध्यक्ष वडा नं.१०	रामग्राम नगरपालिका	
९	श्री असनारायण प्रसाद चौधरी	वडाध्यक्ष वडा नं.१३	रामग्राम नगरपालिका	
१०	श्री ओम प्रकाश यादव	वडाध्यक्ष वडा नं.१४	रामग्राम नगरपालिका	
११	श्री कन्है प्रसाद कोइरी	वडाध्यक्ष वडा नं.१७	रामग्राम नगरपालिका	
१२	श्री सिमिर्ती देवी कुर्मी	नगर कार्यपालिका सदस्य	रामग्राम नगरपालिका	
१३	श्री नानुकुमारी थापा खड्का	नगर कार्यपालिका सदस्य	रामग्राम नगरपालिका	
१४	श्री सुरेश पासमान	नगर कार्यपालिका सदस्य	रामग्राम नगरपालिका	
१५	श्री बच्ची कहार	नगर कार्यपालिका सदस्य	रामग्राम नगरपालिका	
१६	श्री अमृत सिंह जि.सी.	नगर कार्यपालिका सदस्य	रामग्राम नगरपालिका	
१७	श्री भगवती कुमारी चौधरी	नगर कार्यपालिका सदस्य	रामग्राम नगरपालिका	
१८	श्री दीपक अर्याल	क्याम्पस प्रमुख	पाल्ही बहुमुखी क्याम्पस	
१९	श्री दीपक भट्टराई	प्रधानध्यापक	राष्ट्रिय मा.वि., पण्डितपुर	
२०	श्री जय प्रकाश यादव	प्रधानध्यापक	जनता मा.वि., डैनहवा	
२१	श्री अरविन्द कुमार पाठक	प्रधानध्यापक	उत्तम बालभूत मा.वि., उजैनी	
२२	श्री माधव न्यौपाने	ब.इन्जिनियर	रामग्राम नगरपालिका	
२३	श्री किरण कुमार गुप्ता	कृषि शाखा	रामग्राम नगरपालिका	
२४	श्री गोविन्द पौडेल	पशुसेवा शाखा	रामग्राम नगरपालिका	
२५	श्री शोभादेवी थारु	अध्यक्ष	म.ब.तथा ऋ.स.सं.	
२६	श्री किरण चौधरी	व्यवस्थापक	म.ब.तथा ऋ.स.सं.	
२७	श्री संगिता कोहार प्रजापती	व्यवस्थापक	श्री ब.म.ब.तथा ऋ.स.सं.	
२८	श्री कामना चौधरी	व्यवस्थापक	श्री महादेव कृ.स.सं.लि.	
२९	श्री चन्द्राकुमारी चौधरी	व्यवस्थापक	श्री शुभलक्ष्मी म.ब.स.सं.लि.	
३०	श्री रेनुका चौधरी		श्री अमरौट म.सा.कि.स.	
३१	श्री गोमा अग्रहरी	अध्यक्ष	नगर बाल संजाल	
३२	श्री सुमित्रा चौधरी	पि.एस.सी.	रामग्राम नगरपालिका	
३३	श्री सुमित्रा यादव	अध्यक्ष	सा.कि.स.सं. हकुई	
३४	श्री रिजमान अहमद अन्सारी	प्रशासकिय अधिकृत	रामग्राम नगरपालिका	
२५	श्री तारादेवी अर्याल	म.वि.अ.	रामग्राम नगरपालिका	
३६	श्री ज्ञानप्रकाश यादव	संयोजक	जिल्ला कार्यक्रम	
३७	श्री गौतमबुद्ध चौधरी		रामग्राम नगरपालिका ८	
३८	श्री अशोक कुमार चौधरी		रामग्राम नगरपालिका ८	

रामग्राम नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना-२०८३

३९	श्री रामाश्रे रजक		रामग्राम नगरपालिका ८	
४०	श्री राममुरत प्रसाद चौधरी	अध्यक्ष	मनोकामना कृषक समुह	
४१	श्री उसमानगवी मौजिम	अध्यक्ष	समता कृषक समुह	
४२	श्री कर्णबहादुर सुनार	अध्यक्ष	करेसावारी सहकारी	
४३	श्री शिवकुमार अरख		रामग्राम नगरपालिका १५	
४४	श्री राममिलन चौधरी		रामग्राम नगरपालिका १५	
४५	श्री प्रकाश यादव		रामग्राम नगरपालिका १५	
४६	श्री कमल प्रसाद यादव		रामग्राम नगरपालिका १५	
४७	श्री देवेन्द्र चौधरी		घरेलु महासंघ	
४८	श्री सुमन ज्ञवाली			
४९	श्री केशव प्रसाद चौधरी			
५०	श्री राजु चौधरी			
५१	श्री पुरण प्रसाद चौधरी	अध्यक्ष	सहकारी	
५२	श्री लिलाबहादुर के.सी.	अध्यक्ष	SIRACS	
५३	श्री टीकाराम पन्थी	सदस्य	SIRACS	
५४	श्री टीकाराम घिमिरे	सदस्य	SIRACS	
५५	श्री तुल्सीराम भण्डारी	सदस्य	SIRACS	
५६	श्री कृष्ण प्रसाद भण्डारी	सदस्य	SIRACS	
५७	श्री कृष्ण ज्ञवाली	क.अ.	SIRACS	

अनुसूची-५ : आवधिक योजना तथा मध्यमकालीन खर्च संरचनाका लागि तर्जुमाका गरिएका निर्देशक समिति र क्षेत्रगत समितिहरू

क. आवधिक योजना तर्जुमा तर्फ

निर्देशक समिति

१. नगर प्रमुख श्री धनपत यादव - संयोजक
२. नगर उप प्रमुख श्री सम्भना चौधरी - उप-संयोजक
३. विषयगत समितिका सबै संयोजकहरू - सदस्य
४. कार्यपालिकाका सबै सदस्यहरू - सदस्य
५. विषयगत शाखा प्रमुखहरू - सदस्य
६. संयोजकले तोकेको कम्तिमा १ जना महिला सहित स्थानीय विषय विज्ञ ३ जना-सदस्य
७. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री भुपेन्द्र पाण्डेय-सदस्य सचिव

आर्थिक विकास समिति

१. श्री मदन यादव - संयोजक
२. श्री अमृत सिंह जि.सी. - सदस्य
३. श्री सीता मझ्या चौधरी - सदस्य
४. श्री पुरण प्रसाद चौधरी - सदस्य
५. सम्बन्धित शाखा प्रमुख सबै - सदस्य
६. श्री जयप्रकाश यादव - सदस्य
७. श्री शोभादेवी थारु - सदस्य
८. श्री जोग कुमारी चौधरी - सदस्य
९. श्री दुर्गाप्रसाद उपाध्याय - सदस्य
१०. श्री कामना चौधरी - सदस्य
११. श्री रिजवान अहमद अन्सारी - सदस्य सचिव
१२. सहजकर्ता - विज्ञ श्री लील बहादुर के.सी. र विज्ञ श्री तुल्सीराम भण्डारी

सामाजिक विकास समिति

१. श्री उज्जवल न्ययौपाने - संयोजक
२. श्री बच्ची कहार - सदस्य
३. श्री सीता मझ्या चौधरी - सदस्य
४. श्री दिपक अर्याल - सदस्य
५. श्री अरविन्द कुमार पाठक - सदस्य
६. श्री गोमा अग्रहरी:- सदस्य
७. सम्बन्धित शाखा प्रमुख सबै - सदस्य
८. श्री राम नरेश राय - सदस्य सचिव
९. सहजकर्ता : विज्ञ श्री लील बहादुर के.सी. र विज्ञ श्री टिकाराम पन्थी

भौतिक पूर्वाधार विकास

१. श्री लोक बहादुर चौधरी - संयोजक
२. श्री भगवती कुमारी चौधरी - सदस्य
३. श्री सिमिती देवी कुर्मी - सदस्य
४. सम्बन्धित शाखा प्रमुख सबै - सदस्य
५. माधव न्यौपाने - सदस्य सचिव
६. सहजकर्ता - विज्ञ श्री कृष्ण प्रसाद भण्डारी

वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन समिति

१. श्री धनिराम यादव - संयोजक
२. श्री कमलेश्वर ठाकुर - सदस्य
३. श्री सुरेश पासवान - सदस्य
४. श्री दिपक भट्टराई - सदस्य
५. श्री सुमित्रा चौधरी - सदस्य
५. सम्बन्धित शाखा प्रमुख सबै -सदस्य
६. श्री माधव न्यौपाने-सदस्य सचिव
७. सहजकर्ता : विज्ञ श्री टीकाराम घिमिरे

संस्थागत विकास तथा सुशासन समिति

१. श्री कन्है प्रसाद कोइरी - संयोजक
२. श्री नानु कुमारी थापा खड्का - सदस्य
३. श्री सुरेश पासवान - सदस्य
४. सम्बन्धित शाखा प्रमुख सबै - सदस्य
५. श्री खेमराज ठकाल - सदस्य सचिव
६. सहजकर्ता : विज्ञ श्री टीकाराम पन्थी

ख. मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा तर्फ

श्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति

१. नगर प्रमुख श्री धनपत यादव - संयोजक
२. नगर उप प्रमुख श्री सम्भना चौधरी - सदस्य
४. कार्यपालिकाका सदस्यहरु मध्येबाट कानूनमा तोकिए बमोजिम नगर प्रमुखले तोकेका चार जना - सदस्य
५. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - सदस्य सचिव

मध्यमकालीन खर्च संरचना प्राविधिक समिति/कार्यदल

१. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - संयोजक
२. विषयगत शाखा प्रमुखहरु - सदस्य
३. योजना शाखा प्रमुख - सदस्य सचिव

द्रष्टव्य : आवश्यकता अनुसार विषय विज्ञलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।

विभिन्न वडाहरुमा भएका अन्तरक्रिया तथा छलफल कार्यक्रमको भलक

अनुसूची ६ : आवधिक विकास योजनाको अन्तिम मस्यौदा प्रस्तुती, छलफल र योजना दस्तावेज हस्तान्तरण कार्यक्रम

उपस्थिति विवरण

मिति :- २०८३/०३/१६

स्थान :- रामग्राम नगर कार्यपालिकाको सभाहल

अध्यक्षता :- धनपत यादव नगर प्रमुख

क्र.सं.	नाम र थर	पद	संस्था	कैफियत
१	श्री धनपत यादवड	नगर प्रमुख	रामग्राम नगरपालिका	
२	श्री सम्भना चौधरी	नगर उपप्रमुख	रामग्राम नगरपालिका	
३	श्री भुपेन्द्र पाण्डेय	प्रमुख कार्यकारी अधिकृत	रामग्राम नगरपालिका	
४	श्री खेमराज ढकाल	योजना अधिकृत अनुगमन शाखा	रामग्राम नगरपालिका	
५	श्री माधव न्यैपाने	ब.ई.पूर्वाधार शाखा	रामग्राम नगरपालिका	
६	श्री महेश्वर ठाकुर	ई.पूर्वाधार शाखा	रामग्राम नगरपालिका	
७	श्री राजेन्द्र पौडेल	रामग्राम नगरपालिका	रामग्राम नगरपालिका	
८	श्री जीत जंग के.सी.	रामग्राम नगरपालिका	रामग्राम नगरपालिका	
९	श्री अनिल खड्का	रामग्राम नगरपालिका	रामग्राम नगरपालिका	
१०	श्री किरण कुमार गुप्ता	रामग्राम नगरपालिका	रामग्राम नगरपालिका	
११	श्री भुवन भण्डारी	रामग्राम नगरपालिका	रामग्राम नगरपालिका	
१२	श्री दीपक कुमार गैरे	रामग्राम नगरपालिका	रामग्राम नगरपालिका	
१३	श्री लिलाबहादुर के.सी.	अध्यक्ष	SIRACS	
१४	श्री चिरञ्जिवी भण्डारी	सदस्य	SIRACS	
१५	श्री टिकाराम घिमिरे	सदस्य	SIRACS	
१६	श्री तुल्सीराम भण्डारी	सदस्य	SIRACS	
१७	श्री कृष्ण प्रसाद भण्डारी	सदस्य	SIRACS	
१८	श्री कृष्ण ज्ञवाली	कम्प्युटर अपरेटर	SIRACS	
१९	श्री टीकाराम पन्थी	सदस्य	SIRACS	

योजना दस्तावेज हस्तान्तरण र छलफल कार्यक्रमका भलकहरु

